

Filon Verca

PARAȘUTAȚI

ÎN

ROMÂNIA VÂNDUTĂ

Editura Marineasa
Timișoara, 2000

© Filon Verca
ISBN 973-9485-75-8

Volumul de față reproduce textul apărut la Editura Carpații - Traian Popescu, Madrid, 1987. Fiind vorba de o carte-document, nu ne-am permis să intervenim în corpul său, chiar dacă la unele opinii ale autorului nu subscriem. Rămâne însă experiența terifiantă pe care dl. Verca a trăit-o și care merită (chiar avem datoria) să o facem cunoscută.

Editorul

MÉMOIRES DE GUERRE

Par sir W. Churchill

VIII

AU CRAYON BLEU, SUR UNE FEUILLE DE PAPIER, STALINE ET CHURCHILL DÉCIDENT DU SORT DES BALKANS

Dès le début de la réunion, je jugeai que le moment était venu d'agir. C'est pourquoi je déclarai :

«Régions nos affaires des Balkans. Evitons de nous heurter pour des questions qui n'ont pas la peine. En ce qui concerne la Grande-Bretagne et la Russie, que diriez-vous d'une prédominance de 90% en Roumanie pour vous, d'une prédominance de 90% en Grèce pour nous et de l'égalité, 50% à 50% en Yougoslavie?». Pendant que l'interprète traduisait mes paroles, j'écrivis sur une demi-feuille de papier :

ROUMANIE	Russie	90%
	Les autres	10%
GRÈCE	Grande-Bretagne	90%
	Russie	10%
YUGOSLAVIE:		50-50%
HONGRIE:		50-50%
BULGARIE:	Russie	75%
	Les autres	25%

Je poussai le papier devant Staline. Il y eut un léger temps d'arrêt. Puis il prit son crayon bleu, y traça un gros trait en manière d'approbation et nous le rendit. Tout fut réglé en moins de temps qu'il ne faut pour l'écrire.

Il y eut ensuite un long silence. Le papier rayé de bleu demeurait au centre de la table. Je dis finalement : «Ne trouvera-t-on pas un peu cynique que nous ayons l'air d'avoir réglé ces problèmes dont dépend le sort de millions d'êtres d'une façon aussi cavalière? Brulons ce papier».

«Non, gardez-le» dit Staline.

Le peuple roumain n'oubliera pas.

INTRODUCERE

Cred necesar de a plasa expunerea acestor momente trăite în cadrul unui întreg istoric, începând cu data de 23 august 1944. Coincidență întâmplătoare sau sincronizare sortită a evenimentelor? N-aș putea preciza... Dar faptele sunt izbitoare.

În ziua când țara a fost predată rușilor, o soartă echivalentă ne fusese hărăzită și nouă, cei din lagărele de exterminare, mai rapidă însă, radicală.

Țara îngenuncheată prin trădare, nu mai exista nici o forță să se opună bolșevizării totale. Numai legionarii de peste hotare care, deși prizonieri ai Germaniei, mai erau disponibili și decizi să reia steagul căzut și să trezească din nou conștiința românească.

Pentru a evita, probabil, complicații de ultima oră, s-a hotărât, în sferile «umanitare» ale Aliților, eliminarea imediată a ultimului bastion de rezistență românească. Astfel, concomitent cu acțiunea din țară, o altă acțiune - a Aliților - trebuia să bombardeze barăcile din Buchenwald, secția Fichtenheim, unde se găseau peste 400 de legionari, ce nu știau ce-i așteaptă.

Printre ei și autorul acestor amintiri...

Dar mâna lui Dumnezeu ne-a scăpat de la un masacru sigur!

Avioanele «Liberator» trebuiau să efectueze un bombardament «covor».

Bombele să cadă foarte aproape una de alta, să are, metru pătrat cu metru pătrat, tot ce întâlneau în perimetrul fixat cu grijă, de avioanele de recunoaștere.

Bombele au căzut cum fusese prevăzut. Dar au atins pământul cu câteva fracțiuni de secundă mai târziu, într-o pădure, abia la 200 de metri mai departe de unde eram noi, răsând toți copacii și răscolind adânc huma. Cum de-am scăpat, nu știm. Să fi fost calculele inginerilor, viteza vântului, viteza de accelerare a bombelor în cădere?...Sau mâna lui Dumnezeu, care nu s-a îndurat să ne lase pradă sorții, după atâta frământ și suferință?...

De aceea, cu umilință, mărturisesc cele întâmplare.

Închin aceste amintiri mamei mele, și tuturor mamelor care au îndurat ca ea, ofrandă pilduitoare adusă Neamului lor.

Lui Spiru Blănaru, Comandor Domășneanu, eroii de pe Semenic, camarazilor lor, un ultim salut.

**PRIZONIERI ÎN LAGĂRUL DE CONCENTRARE BUCHENWALD-
FICHTENHEIM.
ATACUL AERIAN ANGLO-AMERICAN -
23 AUGUST 1944**

Un amiază cald, senin! Ziua de 23 august 1944.

Ca în fiecare zi, stoluri, stoluri, câte trei. Câte șase, avioanele «aliat» zboară peste vârful ce adăpostește «Căminul dintre brazi», cum s-ar zice în limba noastră, o secție a lagărului din Buchenwald, Fichtenheim.

Era ora schimbului, lucram în serii de 2x6 ore la atelierul de reparat aparate optice.

În costum de baie, baie de soare, bineînțeles, deținuții, «OASPEȚI DE ONOARE ai Marelui Reich», își prelungeau odihna. Întins pe spate, cu ochii spre cer, priveam solii ce vor semăna moartea pe undeva, mai departe de noi. În frunte, un «liberator» uriaș, un bulgăr de lumină. La câteva sute de metri, câte trei în linie, urmând apoi la alte sute de metri, grupe fără număr. Erau parcă un joc de artificii, inofensive pentru noi, pentru cei 60.000 de deținuți, adăpostiți de pădure.

Deodată o dără lungă de foc fulgeră zarea și, în clipa următoare, pământul se cutremură. Un vuiet sinistru, apoi lemne, pietre, pământ plouă peste noi. Un fag pe aproape mă înfrățește. Îi prind mijlocul și-l strâng să mă pierd în el. În jurul meu țipete. Un alt vuiet, mai din afunduri, coboară noaptea peste lume.

Era ora 12 fără zece minute, seninul de adineaori dispare fără pic de urmă. Printre bubuituri o voce răsună: «Toată lumea în barăci». La adăpost de schije și pietre care cad ca ploaia. În câmp descoperit ești la discreția atâtor riscuri, în barăci doar bombele căzute aproape te lichidează. În momentul acela nimeni nu mai raționează, instinctul hotărăște, cu legile lui. Mă desprind cu greu de trunchiul frate și, după voce, găsesc intrarea. Pipăind coridorul, dau în sala mare-atelier și-mi găsesc adăpost sub masa grea de stejar, teigheaua de lucru, groasă de 6/7 cm.

Din nou un cutremur ce zguduie baraca. Pereții cad pe rând, suflați de presiune, zvârliți ca niște jucării la mare distanță. Inima îmi bate puternic. Gândul sfârșitului mi se strecoară încet în suflet, fără revoltă. O caldă

resemnare îmi îmbracă toată ființa. Așteptam ultima lovitură și nu mă mai gândeam la nimeni. Trebuia să sfârșească odată! A mai întârziat traiul din firimituri.

Gândul se pierde în noaptea de cumpănă, când viața atârână de un fir abia vizibil. Luna alba chipurile. Încercuiți de soldați cu mitraliere, ce ne ținteau trupurile, așteptam sfârșitul care întârzia...Deodată tonul «Sfintei tinerețe legionare» răsună. Era semnalul de foc pentru trăgători. Era ultima rugăciune, ultimul strigăt pentru viață, înainte de a ne stinge...Au urlat la noi, dar n-au tras. Eram 193 de «nebuni»! I-a încremenit hotărârea noastră de moarte. Glasurile noastre, înfrățite într-unul singur, căutau cerul în ultimă ofrandă. Desprinși de trup, în voluptatea dăruirii, mulțimea sufletelor a devenit fluidă. Cele mai tari au dominat clipa, ridicând pe cele mai șubrede. Nu era un moment de slăbiciune! Ceasul din urmă aprinde ce-a mai rămas bun în om, îl înalță pe treapta virtuții și-l oferă jertfei în efort sublim.

Un nou cutremur doboară și ultimul înveliș, lăsându-ne îngropați în ceea ce a fost, câteva clipe înainte, adăpost. Mi-era teamă să mișc. Prelungeam nădejdea că mai sunt întreg. Din dărmături nu puteam scoate decât bucăți de lemne, de pietre și carne. Pipăi corpul de la cap la vale și nu mi vine a crede că încă mai sunt teafăr. Mișc încet. Toate «piesele» - zic - răspund la comandă. Nouri de fum ce îngroșau întunericul ne acoperă, ne sufocă. Foc pe aproape și noi prinși între scânduri.

Familiile camarazilor noștri, care erau separate de noi prin gard de sârmă aveau un adăpost, săpat în pământ și acoperit de un strat gros de moloz și pietre. Baraca noastră era la câțiva metri. Cineva strigă din ruine la cei ce vor mai auzi, să iasă și să ajungă la acest adăpost. De aproape doi ani de când eram aici, cunoșteam fiecare metru pătrat, dar poate mai mult instinctul m-a orientat spre locul de salvare. Nu era prea mare. Abia să cuprindă 10-15 persoane. Era plin! Mă proptesc într-un ungher, să prind cât mai puțin loc. Gemete surde, întretăiat de zgomotul de afară.

Se aprinde o lumânare. Un spectacol sinistru mi se deschide ochilor. Corpuri pline de sânge, îngrămădite la întâmplare, strigăte de ajutor ce cheamă doctorul sau un camarad. Nu știu cât sunt de răniți. Gândul că ar mai putea fi salvați le da speranță și glas de rugă. Dar eu ce caut aici printre femei, copii și muribunzi? Rămân singur fără răspuns, fără reacție. Să ies în ploaia de foc și moarte - în câteva clipe voi fi ca ei - să mă ascund sub ei?! Doctorul Ighișan, la flacăra pală a lumânării, leagă rănile, împarte nădejde la cei ce îndoiala face ravagii.

În acel moment, un urlet de afară mă trezește, mă scoate din buimăceală și...«Avem camarazi răniți. Cei întregi să vină să-i strângem, că-i arde focul!»

Am binecuvântat vocea și, fără să mai cuget, mă anunț că ies. Un alt camarad mă urmează. Eram desculți, în chiloți de baie, cum ne-a apucat începutul prăpădului.

Afară se mai luminase oleacă. Vuietul continua la intervale, însoțit de rafale scurte de mitraliere. Drumul ce ducea de la atelier spre bărcile de locuit era acum numai moloz în grămezi și tot ce pământul a putut împroșca. Tălpile moi nu rezistă greutateii corpului. Simt dureri vii și sângele cum curge la fiecare pas...Sar de durere și cad mai dur. Bărcile de locuit au fost transformate în dărâmături. A mea a fost atinsă de o bombă în plin și în locul ei o gaură de 6-7 metri adâncime și un diametru tot pe-atâta căsca larg gura.

Oi mai găsi o haină să pun pe mine, mă întreb într-o doară. Dar timpul nu mai era pentru întrebări. Cu trei camarazi întâlnești la întâmplare, formăm echipa, în căutare de răniți.

Spectacol de apocalips! Lângă poarta lagărului, Popa Zaharia Duhul, Dumnezeu să-l ierte, își doarme somnul ultim. Fără durere, pe chip i-a rămas zâmbetul senin, de împăcare, de liniște. Mai alături, inginerul Ion Graur din Galați, întreg, dar adormit pe veci. Mai greu de văzut, farmacistul Ion Voinea din Giurgiu, atins de un obiect tare, în plin, nu mai avea decât o jumătate de craniu, golit de creieri. L-am cunoscut la Sofia, primul camarad întâlnit după refugiul din țară. Am locuit cu el și cu avocatul Costică Călin, prieteni nedespărțiți, împreună cu Costică Oprișan, tânăr cu chip de fecioară pură. Am stat cu ei două luni și apoi am parcurs drumul împreună, până la Rostock, în plină iarnă, înghesuiți în vagoane de vite. Un gol mi-a cuprins sufletul. Câteva minute înainte, vorbeam cu ei, acum...tragic sfârșit, fără putință de răspuns.

În drumul din fața lagărului erau câțiva răniți, scoși din dărâmături. Camarazii îi transportau, cum puteau, spre spitalul lagărului. Ne oprim în fața unuia dintre ei, care era mai grav rănit, întrucât nimeni nu-l mai recunoaște. Fața îi era scaldată în sânge, hainele roșii. Punem pătura jos și-l așternem cum putem. Prindem cele patru colțuri și îl coborâm spre spital. Ne oprim din când în când, rotind ochii în jur. Bucăți de carne, mâini, picioare atârnav de crengi, cadavre semănate pe drum...Moarte, numai moarte, ce-a răvășit într-un crud măcel mii și mii de necăjiți. Opt mii de morți au fost numărați din cei șaiszeci de mii de găzduiți, în tot lagărul. Mai departe întâlnim alți camarazi ce transportau și ei răniți și-i întrebam de cei plecați

din astă lume. «A murit fratele lui Papanace», ne răspunde unul. Apoi primarul din Giurgiu, Costică Călin, și el grav rănit, auzind că Nelu, prietenul lui nedespărțit, cum îi spunea el lui Ionel Voinea, a murit, n-a mai putut supraviețui. A murit și el, să facă drumul mereu împreună. Ultimele lui cuvinte au fost pentru Nelu și spaima îi cuprinsese toată ființa. În câteva minute, pe când era transportat spre spital a încetat din viață. A renunțat să mai trăiască. Îi cunoșteam prea bine pe amândoi și moartea lor m-a zguduit profund. Din clipă în clipă, prăpădul face noi victime. Fiecare dintre noi purtăm pe umeri o cruce.

La întoarcere întâlnim alții, transportând în pături camarazi răniți. Șirul e lung.

Pe nea Vică Negulescu, primarul Oborului, ghemuit într-o pătură, amestecat cu sânge și pământ, îl duceau la vale. Dumnezeu s-a îndurat să-l scape, prelungindu-i calvarul.

Deodată parcă încetează focul. Încep să iasă cei întregi, mirați singuri de a fi supraviețuit potopului.

Mă gândesc acum să scormonesc printre ruine, acolo unde am sălășluit doi ani de zile, de voi mai găsi ceva din lucrurile personale, să dau de-o haină, că tremuram de frig ca varga. Sub niște grinzi și cărămizi, dau în sfârșit de ce a fost dulapul meu. Scot cu greu o haină și mă grăbesc la «apel». Apelul era sacru, nimeni nu-i putea contesta rațiunea.

Azi mai puțini vor răspunde la număr. Majorul Masoski va trebui să răspundă pentru cei ce lipsesc și se va înfuria, poate, mai puțin, că iarăși, «stimmt nicht» ca altădată. «Oaspeții» ce nu înțeleg să fie prea punctuali la apelul «gazdelor».

Nu! Nu corespunde numărul. Dintre noi lipsesc mulți și dintre ei, unii nu mai vin, nu vor mai veni niciodată. Cinci morți și de cinci ori pe atâția răniți. Acum apelul nu se mai face în lagăr, ci afară, într-o pădurice. Peste drum ai putea spune chiar în câmp liber, dacă limitele lagărului mare nu și-ar mărgini undeva, departe, rostul. Privesc gardul de sârmă care mi-a împuns carnea «prietenește» timp de douăzeci de luni, întins pământului, n-a mai rămas nimic acum din el.

Gândul mă poartă din nou cu luni în urmă. Camaradul Gigi Bădulescu, fiul generalului cu același nume, ros de tuberculoză, s-a stins în lagăr. L-am plâns în legea noastră și i-am însoțit până la poartă trupul chinuit. Aici doar sicriul avea dreptul la libertate. Colonelul Piester, șeful lagărului, ne-a avertizat, de altfel, că de aici numai așa se iese. Doctorul Andrei își tânguie durerea, ros de aceeași boală. Drama își țese voalul fără oprire.

Dar eliberarea noastră n-a ieșit pe poarta drumului din urmă. La capăt de ispășire, au căzut sârmele și le-am călcat în picioare. Cu ce preț?

În locul porții, o groapă adâncă marchează locul de pază. O bombă a căzut drept pe santinelă în momentul în care se pregătea să descarce arma în primii ce încercau să fugă din fața morții. Doctorul Apostolescu era printre cei scăpați ca prin minune. Infirmeria se găsea în spatele locului de gardă și altă ieșire, în fața sfârșitului, nu era decât poarta străjuită. Nemaia-vând «cămin», am rămas în câmp. Vremea ținea cu noi, se menținea senină.

Dintre dărâmături fiecare își caută un așternut. O saltea, o pătură, și reformăm grupul în spațiul pădurii din față. Refacem lagărul din bucățele. Vom rămâne oare mai departe «oaspeți»? Un nou cămin printre alți brazi?

Ca un fulger, vestea capitulării României se răspândește printre noi. Era 23 august 1944. Lovitura din țară a fost dată în aceeași zi cu încercarea de a fi lichidați. Războiul își întoarce ultimele pagini. Vestea ne-a cufundat în necunoscut. Ce-o mai veni acum? Încotro ne-o mai duce soarta? Se dărâmă pe rând ceea ce ieri a fost construcție nouă sau simulacru de reînnoire? O poftă de revanșă a înlocuit menirea inițială, revanșa primului război pierdut.

Noaptea a trecut stând la sfat. Doar alarma, de scurtă durată, ne-a tulburat.

A doua zi, o nouă alarmă, de astă dată fiecare și-a ales direcția și cât l-a ținut picioarele s-a tot dus. Eu am trecut prin cartierul «vilelor», făcute din bușteni groși cu aspect rustic. Aici erau ținuți marii prizonieri: Daladier, Horthy, Leon Blum, Schusning etc. Aliații nu i-au atins, parcă le cunoșteau locul de ispășire.

Tributul greu l-au plătit cei de rând, prizonierii flămânzi, purtând bolovanul în spate, pe oase deșirate, când se întorceau seara de la muncă grea. S-ar putea spune totuși că «umanitar», prietenii le-au scurtat suferința. Dramatic destin al celor ce s-au încăpățânat să-și apere pământul și familia. Cu ce oare au păcătuit ei să fie răpuși de propriii lor prieteni?! Și noi eram considerați ca oaspeți, ca prieteni ai Marelui Reich, dar prietenia noastră a rămas pe hârtie, politica a avut un alt curs.

Eram departe de lagăr, când văd trecând primele escadrile, în valuri. Nu se mai opresc la noi, dar pentru orice siguranță am lăsat între mine și lagăr cam peste 5 km de drum.

Eram slăbit de mers. Douăzeci de luni am uitat, parcă, de rostul picioarelor.

De atâta timp nici chip de copil, femeie sau om îmbătrânit, în haină civilă; doar pădurea și o bucată de cer. Câmpul cu holdele colorate îmi

schimbă starea lăuntrică. Sunt gingășii ce trezesc din abrutizare sufletul izolat, când emoțiile prea intense copleșesc până la explozie. Pipăiam spicele de grâu, florile de fân și albastrul înrouat al prunelor de vară, ca un copil jucăriile noi.

M-am oprit la un prun încărcat de rod. Îl mâncam din ochi, înainte de a-l atinge. Privesc în jur, cât văd cu ochii țarina era semănată de oameni. Erau toți ca mine. Nu-mi venea să cred ochilor, atâta belșug dintr-o dată. Culeg câte un fruct, îl strâng în palmă. Fac semnul crucii înaintea mesei și mușc din carnea dulce. Ceva ce-mi depășea simțurile. Era prea mult timp de când nu gustasem o fructă, ca să-mi mai amintesc senzația plăcerii.

Am mâncat ca un flămând. Multor crengi le-am ușurat povara până să-mi potolesc setea și pofta iernată fără fructe.

M-am întors refăcut, din altă lume, lumea celor fără nici o vină.

Abia târziu grupul își completează rândurile, pentru numărătoare, dar, mai lipsesc încă. Unii au ajuns până la Weimar. Crețu Dumitru, Nicu Bălănescu și fratele după mamă al Comandantului, Rațiu, duși de poliția orașului.

Atâta lipsă de entuziasm, chiar și la cei ce și-au riscat și demnitatea ca să câștige, în schimb, câteva clipe din lumea liberă. Șeful lagărului, înalt, maiestuos, cu păr argintiu pe tâmple, dă citire ordinului venit de la Reich S.S. Führer Himmler: «Sunteți liberi! Fiecare poate pleca unde vrea. Poate dintre Dvs. unii vor să se întoarcă în țară, alții să rămână aici. Peste câteva zile un tren vă va transporta de aici.» ...Liber! Cuvântul mi-a dat fiori, după atâta timp de închisoare. Dacă puține zile înainte ni s-ar fi anunțat vestea, nu toți ar fi suportat bucuria. Azi, rămân mulți privind-se unul pe altul, întrebându-se parcă, ce facem acum cu libertatea?

Încotro? Și ce am mai putea face acum, când în adevăr nu mai avem unde ne întoarce!

Spre seară, adunare extraordinară. Vine colonelul Piester, șeful lagărului.

Un gol adânc am simțit în inimă. Pentru prima dată am rămas aninat de îndoială. Ne adunăm grupuri, după afinități, să ne îndemnăm unul pe altul. Nimeni nu era pregătit pentru o astfel de întorsătură. Avalanșa evenimentelor ne-a copleșit.

A doua zi însă, ne vin dispoziții de la Viena, unde se găsea Comandantul, de ceea ce avem de făcut. Câțiva pleacă înainte la Viena, centrul nostru de concentrare. Noi, ceilalți, vom pleca îndată ce ni se va pune un tren la dispoziție, să ne «încarce» cu tot ce a rămas.

Într-adevăr, a patra zi de la bombardament, o coloană lungă se urnește greu spre halta de îmbarcare. Lăsăm în urmă numai ruine, din tot ce a fost «căminul» dintre brazi, și mulți dintre noi, cu ruine în suflet.

Odată, am fi putut dăruia patriei din ceea ce Dumnezeu a lăsat fiecăruia bun în el, dragoste fără margini. Azi totul ne pare inutil.

Bătrânul Masoski, gardianul nostru fidel, ne însoțește până la gară, dar nu oficial. El ne-a cunoscut prea bine și ne-a iubit. N-a încercat să înțeleagă prea mult, era greu pentru el, dar parcă ceva i se desprinde din inimă. Privește pe Ronta ca pe un prieten și pe toți ceilalți, și ochii i se umezesc.

Trenul se urnește și după cotitură îl văd ultima dată cu mâinile întinse spre noi, făcând semnul despărțirii. Am aflat mai târziu că Piester, șeful lagărului, a fost linșat de prizonieri în momentul eliberării. Bătrânul «stimmt nicht» și-a plătit datoriile. Simțea parcă, în momentul plecării noastre, că vremurile se vor întoarce și greul va începe și pentru el.

Câteva zeci de ore de drum și iată-ne ajunși la Ost-Bahnhof din Viena. Acum ne lămurim mai bine de tot ceea ce se întâmplase și ce aveam de făcut. Suntem cazați în hoteluri și încetul cu încetul fiecare își va găsi rostul. Eu am găsit domiciliul la Mariahilfshotel, pe Mariahilfesstrasse.

Se continuă lupta. Adică, mai limpede, pentru noi începe numai, lupta împotriva comunismului, atunci când o lume s-a prăbușit în fața lui.

PRINTRE DURERI ȘI SPERANȚE. PARAȘUTAREA

N-am avut prea multe știri, dar faptul de a combate dușmanul pe care de mai bine de trei ani tot neamul românesc îl combate cu jertfe uriașe era pentru noi mai mult decât o datorie, era o onoare ce ni se refuzase până atunci. Mareșalul Antonescu refuzase cererea noastră de a pleca pe front. Pentru el, nu eram demni de a sta alături de soldatul român în ceasuri de grea cumpănă. Acum, șansele noastre, practic, nu erau prea mari, dar vom putea fi alături de toți cei ce suferă în țară, să împărțim cu ei aceeași soartă. Întrucât nu aveam dreptul să luptăm pe front, urmăream dintre sârme soarta războiului. Se formează primele unități. Începe școala specială de pregătire tehnică. Comandantul primește pe fiecare. Împarte misiunile. Eu sunt repartizat la cursul de telegrafie fără fir și distrugeri din Breitenfurth, lângă Viena. Eram douăzeci în total. Vom forma scheletul primelor echipe ce vor pleca în țară. Mă simțeam mândru, dar ascundeam în mine bucuria tainică de a-mi vedea casa, pe mama de aș mai găsi-o în viață, prietenii cei întorși din război, o lume din care m-am smuls fără voia mea. Să ajung zburând în câteva ore, să cad ca din cer la ei, un vis în curs de realizare.

Am fost îmbrăcați în uniforme germane. Dar pentru a nu atinge, cu trecutul nostru de pensionari din Fichtenheim, prestigiul hainei militare, ne-au smuls epoleții și ne-au dat haină «pe măsură». Revolta zăcea în fiecare dintre noi. Am fi manifestat-o, dar atunci nu ne-am fi mai întors acasă.

Poate... cine știe... omul la necaz mult rău gândește. Pentru a fi mai siguri că haina astfel descalificată să nu fie văzută, ne-au pus din nou sub cheie. Nu mai înțelegeam nimic. Rabd, să zbor peste sârme, o «ospitalitate» ce sufocă. Să zbor spre cei de-o lege și de-un duh cu mine.

Meseria nu era ușoară, și voința, nu rareori rămânea un efort de prisos. Cine n-are ureche n-aude, chiar atunci când ar vrea din toată inima să asculte. După două săptămâni ne împărțim pe grupe. Nu grupe de afinități sau de acțiune, ci grupe de clasament după aptitudini.

Opt ore pe zi. Capul devenise o pâlnie ce-mi strecura spre interior tot ce era sunet.

Comandantul se interesează de noi. La trei săptămâni de școală vine să ne vadă, să vadă ce a făcut fiecare. Rămâne satisfăcut. Un curs care în mod normal durează între trei și șase luni, pentru noi, într-un timp scurt, era deja trecut de jumătate.

La o lună începem cursul de distrugeri și tir în fiecare după-masă, îmbinat cu tehnica aparatului și contacte interne. Cifrarea, în ultima fază, iar în câteva săptămâni cursul de distrugeri și tir în fiecare după-masă.

Într-o zi sunt chemat de Comandant la Viena. Îmi spune că ar dori să mă trimită în țară, cu prima echipă, echipa de comandă pe țară. Trebuia să mențin legătura cu exteriorul. Am asistat la discuții între responsabilii germani și Comandant. Observam reticență multă în atitudinea acestora, cu toate insistențele Comandantului.

«Tu te simți capabil să manipulezi aparatul fără dificultate?»

Da! îi răspund cu hotărâre. Se agață mult de răspunsul meu, care părea important în deciziile ce se vor lua, în comun, destul de repede. Plecarea s-ar face în câteva zile.

Mă întorc în Breitenfurth, pentru ultimele pregătiri, așteptând să fiu chemat îndată ce condițiile de zbor vor permite.

Nicu Bălănescu, cu care plănuisem să facem echipa, rămâne îngândurat. El nu venea cu mine.

Studiisem harta regiunii Făgăraș, Brașov, împreună. Găsisem terenuri de parașutare și loc unde să fim găzduiți odată atins pământul. Nicu Bălănescu trebuia să-și găsească un alt tovarăș de drum. Și nu era ușor. Legături, afinități de caracter sunt considerate grele în balanța misiunii pentru care am fost destinați. Evenimentele ce au urmat au confirmat din plin alegerea fiecăruia dintre noi. Cu el mă simțeam frate în toate și n-am rămas datori în conduită unul față de altul. Formam un tot organic, greul și bucuria ne erau bunuri comune.

Au trecut cele trei zile și altele apoi fără nici un semn de la Viena. Am aflat mai târziu că nemții s-au opus la alegerea unuia dintre noi în echipa deschizătoare de drum. Au impus ei unul, sigur de el, un specialist, care, odată ajuns în țară, a denunțat autorităților totul. Noroc că echipa și-a găsit adăpost sigur. Prezența celor sosiți a fost semnalată. Nicolae Pătrașcu, Nistor Chioreanu, Ion Constantin, dacă memoria nu mă înșală, formau echipa aceasta. Rândul celorlalte echipe nu va întârzia să vie. Între timp, un nou grup specializat în distrugeri cantonează alături de noi. Cu cei veniți, urma să formăm echipe de câte 6-8 persoane. Un șef de echipă, care în mod normal era telegrafist, un șef de sabotaj, ajutat de 3-4 oameni.

Eu am format echipă cu Nicu Bălănescu, Ion Chirilă, un lugojan, Carapantea Ion, Tismănanu și un al șaselea al cărui nume îmi scapă.

Primii trei ne cunoșteam bine. Restul, atașați pentru completare, necunoscuți. Ultimii doi - din cei care cunoșteau regiunea în care urma să acționăm și promiteau să ne fie de folos.

Alegem terenuri de lansare. Terenurile se găseau în regiunea cunoscută mie. Erau trei la număr. Muntele Mic, Semenicul și Teregova. Centrul va decide unul care-mi va fi comunicat la timp, pentru a pregăti faza următoare parașutării: adunarea pe sol, camuflarea materialului, cazarea. Mi se comunică în curând două terenuri apropiate unul de altul ca acceptate, urmând ca în avion, după natura timpului, să mi se precizeze cel rezervat operației, ca măsură de siguranță în prezervarea secretului. Semenicul și Teregova rămân deci posibile.

Echipa mea era trecută prima pe lista de plecare și așteptam doar timpul favorabil. Între timp ne ocupăm de pregătirea actelor și de echipare: îmbrăcăminte, armament, aparate. Alimentele ne vor fi distribuite în ajunul plecării. Odată totul programat, urma partea cea mai delicată în misiunea încredințată: despărțirea.

Misiunea ne-o împarte Comandantul, șefilor de echipe în comun și fiecăruia separat, după particularitățile regiunii.

Prima fază, cea informativă: mișcări de trupe, probleme militare, economice, politice, culese după un sistem de organizare pe specialități. Faza informativă condiționa organizarea, luarea de contact. Înaintea noastră au fost lansați responsabilii pe regiuni, cu care va trebui să luăm contactul înainte de a proceda la orice acțiune. Instrucțiuni amănunțite le-au fost date, iar noi ne vom încadra organismului existent.

A doua fază, cea mai delicată: sabotarea.

Ce era să sabotăm? Trenuri transportând muniții pe front (rusești, fără îndoială), astfel întrerupând circulația pe cât mai lung timp posibil. Vom evita ca prin acțiunea noastră să producem represalii asupra populației.

«Nu vă duceți cu ochii dilatați spre șinele ce va trebui să le aruncați în aer» ne accentuează Comandantul. «Gândiți bine înainte de a face ceva, la toate urmările ce ar putea să aibă actul vostru. Acolo unde ați reușit să înjghebați o organizație, să legați firul întrerupt al vechii organizații, nu-i veți crea condiții imposibile de existență, prin acțiuni necugetate. În special nu faceți nimic, nici un pas, până nu veți fi luat legătura cu șefii de regiuni».

Fiecăruia dintre noi i s-a încredințat cuvântul de recunoaștere pentru a putea contacta șeful de regiune.

Nemții vedeau mai altcum rostul nostru. Doi ofițeri germani ce reprezentau biroul tehnic al operației ne dau amănunte asupra misiunii și raportării ei după execuție. Desigur, intransigența lor era categorică în ceea ce privește distrugerile: tot, absolut tot ceea ce ar putea fi folosit de dușmani pentru a continua războiul.

Comandantul ne adresează apoi ultimele cuvinte, pornite din marea grijă pentru cei ce pleacă la luptă, pentru o cauză sfântă tuturor.

«Aș pleca cu voi, locul meu e acolo, alături de cei ce suferă și mor. N-o pot face, mă ține pe loc altă datorie, dar sufletul meu vă însoțește pe fiecare. Să trăiți până ce ne vom întâlni acolo. Să regăsiți și să refaceți organizația. Prin ea vom trăi.»

Juca o mare carte, ultima ce ne-a mai rămas, înainte ca neamul întreg să sucumbe.

Ne-a strâns mâna pe rând, simțindu-i emoția. Era acțiunea lui, și de ea depindea unitatea Mișcării, elementul cel mai puternic, care poate să mobilizeze cu capacitatea ei de jertfă, de hotărâre toată rezistența românească dezorientată. Viitorul îi va aproba sau îi va condamna acțiunea. Noi avem datoria să-l urmăm, conștienți că, uniți în jurul lui, vom învinge orice vrăjmășie.

El gândea mai mult decât ne putea spune. Îi citeam în ochi, în suflet. Parcă voia să strige: «Strângeți tot poporul în jurul unei credințe și nu-l lăsați să piară în disperare. Încă nu e pierdut totul. În fața lui Antichrist, se va ridica o altă lume dacă va mai crede în Dumnezeu. Voi fiți ostașii ce salvează steagul, în jurul căruia toată nădejdea românească, creștină, să se regăsească în momente de grea cumpănă. Nu-l lăsați să cadă în disperare, va fi mai rău atunci. Mențineți scânteia rezistenței în sufletul lor! Împărtașiți soarta cu ei, ca dușmanul să nu vă spargă, să nu vă împrăstie».

Ce puteam face noi, o mână de oameni, în fața colosului ce se prăvălea peste lume în proporții apocaliptice? Să întreținem vie flacăra românismului, să formăm un orizont de călăuză în întunericul ce va înghiți lumina. De aici va porni poate odată răscumpărarea.

Ne copleșea misiunea. Noi eram atât de puțini, de slabi, că mulți ne-au privit cu îngăduință și cu un zâmbet reținut de ironie: «păcat de ei».

Domnul Iasinschi și Corneliu Georgescu, în sala de mese a barăcii din Breitenfurth, își iau rămas bun de la noi. Pentru Bădia Corneliu Georgescu, despărțirea e foarte grea. Bătrânul luptător, care a trăit începuturile Mișcării, ne privea ca pe niște copii ai lui. Un fascicol al inimii lui se smulge, se întoarce în Poiana Sibiului, de unde chemarea Căpitanului, cu douăzeci de

ani în urmă, l-a răscolit. Cuvântul lui sfârșește în lacrimi, cuprins de emoție. Un alt început, pentru mulți, poate, fără întoarcere, îi mângâie amintirile. Vremurile-s dure acum, și el le simte. Din sufletul lui ne desprindem. Durerea lui e durerea de părinte ce-și trimite feciorii la luptă...

M-a impresionat mult despărțirea de el. Am plâns cu el. Ce poate fi? Presimțirea unei despărțiri de viață? În fiecare din noi, tinerețea își afirmă dreptul, nici unul n-a renunțat la ea, dar pentru a o menține așa cum merită să fie, ne încleștam cu moartea ca să i-o smulgem. El simte mai mult ca noi, viața lui a fost o veșnică încleștare. Nu ne descuraja emoția lui, trecutul îi era prea viu. A pus în noi nădejde, dragoste și teamă. Grăitul lor i-au smuls lacrimi. Amintirile toate le regăsea în hotărârea noastră.

Decembrie își începe drumul lung de iarnă. La noi o fi zăpadă, ger? Costumele erau prea subțiri să reziste la munte: uniformă militară română, de astă dată, mantale adunate din vechituri. Fiecare își potrivește pe măsură, din grămadă, tot ceea ce putea să îmbrace.

După câteva zile doar, un camion oprește în curtea lagărului și prima echipă, a mea, se pregătește să plece. Strângem mâini, ne îmbrățișăm, ceremonial prea trist pentru unii și pentru alții. «Dumnezeu să vă ajute» ne urează cei rămași. La El era toată nădejdea noastră. Ne strângem tăcuți unul într-altul. Înfrigurarea momentului ne luase graiul.

De-acum, ce-o fi să fie!

N-am sărit niciodată cu parașuta. Imaginația îmi construiește febril tot felul de gânduri. S-o deschide, nu s-o deschide? Dacă nu, când oi înceta să mai simt ceva? Cum o fi sfârșitul?

Camionul rulează de mult și iată-ne ajunși la aerodromul din Wiener-Neustadt, unde urletul de motoare ne amplifică emoția. Unul din avioane se încălzește pentru noi, ne așteaptă, poate. Intrăm într-o hală mare și așteptăm echipamentul. Între timp, ofițerul german mă ia de-o parte, pentru a-mi comunica toate amănuntele de execuție a planului de lansare. Vom zbura în direcția W-E. Locul de parașutare îmi va fi dat în avion. Ordinea de lansare: Nicu, eu, Carapantea, Tismănariu și ultimul, al cărui nume îmi scapă. După ce am ajuns pe pământ, eu stau pe loc, Nicu înaintază în direcția est, până dă de mine. Ultimii trei înaintază în direcția vest până mă găsesc, pentru a ne grupa toți într-un loc. Semnal de recunoaștere: un fluier. Fiecare va da semnale scurte și încete, oprindu-se din când în când să asculte răspunsul. Odată ajunși jos, liniște desăvârșită și camuflarea imediată a parașutelor, materialului, înainte de a face cea mai mică mișcare, pentru a nu pierde ceva în deplasare și a lăsa astfel indicii de operație aeriană. Fiecare va primi bani

românești, ungurești și rusești, pentru ca în caz de aterizare forțată, sau obligați să fim lansați pe linia frontului, în caz de atac anti-aerian, sau de avioane de vânătoare, să putem ajunge pe jos până în țară. La fel și monede de aur, cocoșei, valută-forte, pentru orice eventualitate. Fiecare va avea banii la el, în caz că se pierde, să se poată descurca. Când revin, băieții încărcau deja parașutele. Mă așez și eu pe cântar, greutatea corpului determinând dimensiunea umbrelei. Mi se pune apoi în spate una grea cât o albie. În timp ce mă strâneau în chingi, o căldură îmi cuprinde tot corpul, un tremurat cu transpirație. Ametesc și nu-mi pot ține echilibrul. Mă las pe genunchi și aștern pământul sub mine, cât sunt de lung. Repede, mi se desfac curelele, și mă ușurează de sarcină. Eram galben ca ceara. «O simplă amețeală, poate am strâns prea tare.» Îmi revin repede, n-a fost decât o alarmă. Mai îngrijorat eram însă eu. Mai mult mâhnit, că mă lasă corpul, chiar acum, în momentul decisiv.

Peste o jumătate de oră reîncep operația. De data asta mă strâng mai cu milă și rezist probei ceva mai bine. Aparatul de emisie-recepție, ce trebuia să mi-l atârne în față, de curelele pieptului, i-l pun lui Ion, țăranul șugubăț. Pe mine mă lasă liber de povară.

Astfel înhămați, ne îndreptăm spre avion. Un Heinkel bimotor 111 era deja sub presiune. Ordinea de îmbarcare era inversă ordinii de lansare, așa ca primul lansat să rămână lângă deschizătură, gata de salt. Ultimele dispoziții terminate, inclusiv modul de lansare, în trei termeni: agățarea cordonului executată de responsabilul operației câteva clipe înainte de lansare, apropierea și săritura, iată-ne în pragul namilei ce cutremura pământul în jurul ei, cu zgomot infernal. Eram atât de mărunți lângă avion, că ne-ar fi înghițit fără urme. Urcăm apoi treptele, ajutați din spate, greutatea corpului depășea cu mult forța de ridicare. Picioarele nu le puteam apropia, eram ca niște boboci de rață ce se leagănă încercând să meargă. Două chingi trecute sub partea superioară a picioarelor, împreunate cu cele ce legau pieptul, ne îndepărtau picioarele, îngreunându-ne mersul. Chinga ce lega pieptul la înălțimea subsuorilor avea două dispozitive, care serveau pentru a se debarasa de parașută îndată ce vom atinge pământul. Operația era simplă, chiar prea simplă și periculoasă. O simplă apăsare simultană la cele două extremități ale dispozitivului, legate printr-un resort și rămâi complet degajat. Gândul că, în aer, fără să-ți dai seama, te poți pomeni cu mâinile subsuori și apăsând pe cele două capete, îmi da fiori. Aș putea să nu mai cobor, ci să tot urc, în lumea fără griji. Sub noi se cască hâd orificiul servind de ușă, prin care va trebui să ne azvârlim în gol. Era sub burta avionului, mai

spre coadă. Noroc că operația se face noaptea și nu vedem abisul sub noi. «Fertig» strigă în limba lui ofițerul și deodată colosul își scutură corpul înainte de a-și lua zborul spre înălțime. Privesc afară, pe fereastră, viteza îmi strecoară pământul ca prin sită, îmi fură vederea. Închid ochii și aștept să plutim în aer, dar greutatea imensă nu reușește să se desprindă de sol. Ajunge la capătul pistei, facem un ocol și revenim la punctul de plecare. Încă o mișcare, dar pasărea nu vrea să-și reia zborul. În sfârșit, se oprește și coborâm cu toții.

- Ceva la motor? Nu mai plecăm? Atâtea întrebări fără răspuns. Ne întoarcem din nou în hala mare și ne dezecupăm. Camionul nu era departe, ne îmbarcă pe toți și iată-ne din nou la Breitenfurth, spre bucuria și nedumerirea celor rămași pe loc.

În dimineața lui 9 decembrie 1944, ne îmbarcăm din nou pentru plecare. Ajunși la aeroport, altă surpriză. Americanii au venit să ne facă o vizită aeropurtătoare de moarte și dispărem toți pe unde putem sau mai bine într-un bunker al aeroportului, construit pentru personalul stabil. Tunete și foc ne gonesc din urmă. Pe undeva, nu departe, încep să slobozească bombe de toate calibrele. O oră mai târziu, teferi, ieșim din adăpost. Ruine și gropi, semănate peste tot, marchează urmele vizitei.

Așteptăm în sala de mese până la orele 4 după-amiază, când ne servesc masa, ultima între străini.

Primim pâine, lucru rar, și o bucată de unt de circa 30 de grame. După unele opinii, nu-i bine să mănânci înainte de a sări, după altele, din contră, să mănânci foarte bine. Eram profani și unii și alții și fiecare adopta metoda ce o credea mai potrivită.

Îmi părea rău să las untul, mai ales că atâta timp nu-l văzusem. Îl întind tot pe o bucată de pâine, pofticios. La scurt interval îl însoțesc cu o bucată de șuncă, și închei ospățul cu bomboane pătrate, albe, făinoase, se zice vitaminoase. Astfel pregătit, mă echipez din nou și iată-ne gata de decolare.

Afară ninge cu fulgi mari, petale de sărbători. Zburam cu iarna de mână, pe drumul lui Moș Crăciun, ce n-o mai fi departe.

Un zgomot infernal ne trezește pe toți. Ce-o frământa fiecare în gândul lui?

Prevăzând sosirea acasă, gândeam la gura sobei calde, ținând sfat cu mama, după atâția ani de pribegie, să-i povestesc viața de când am părăsit-o.

Fiecare aveam atârnat de piept câte un pachet în plus de cel legat de parașută, să-l găsim la cădere. O bombă mare ce conținea muniții și explozibil va fi aruncată separat. Era legată de două parașute enorme.

Avionul va face un tur și o va lansa pe același loc pe care am căzut noi, pentru a putea fi găsită.

Erau orele cinci când am plecat din Wiener-Neustadt. Zburam deja de mai bine de o jumătate de oră, când ni se comunică apropierea de front, care se găsea pe undeva între frontierele cu Ungaria și Cehoslovacia. Parașutele, agățate pe coarda întinsă orizontal deasupra capetelor noastre, ne așteptau, gata la orice mișcare.

Priveam pe fereastră, focuri de artificii schimbate între beligeranți pe întuneric.

Deodată o ploaie de lumini urcă spre cer, în direcția noastră, nu departe de fereastra mea. Trag capul înapoi și aștept cu inima ghem desfășurarea. Avionul ia înălțime, în salturi verticale, aducându-mi stomacul la gură. De-acum, proiectilele luminoase se spărgeau pe aproape, căutând ținta reperată. Numai fuga ne scapă acum!

Eram aproape de cer. Rugăciunea va ajunge mai repede la Cel ce ne-a luat sub protecția lui. Atât puteam face, și am simțit-o ca un fior în toată ființa.

Avionul, în salturi, în zigzaguri, încerca să scape de foc, iar noi eram gata de lansare. Din moment în moment, un proiectil putea atinge motorul, pilotul, și-apoi... doar săritura în vid ne va putea scăpa întregi. Nu știu cât a durat așteptarea, dar mi s-a părut fără sfârșit. Acum zburam lin, parcă pluteam pe apă. Încă puțin și primele case luminate ne anunță că am ajuns deasupra țării noastre. Văd departe o clădire lungă, cu zeci de ferestre de o parte și de alta, toate luminate. Poate, un spital. Dar cum e posibil să neglijeze elementarul într-un război ce nu cunoaște milă. Era înainte de a trece deasupra Timișoarei. Nu eram departe de casa mea în momentul acesta și abia au trecut câteva jumătăți de oră de când mii de kilometri ne despărteau.

Ofițerul german îmi curmă visul. Ne apropiem. În câteva minute vom sări la... Teregova, îmi comunică el, 15 km de satul meu, Petroșnița. Regiune bine cunoscută de mine. Pe-aici doară mi-am petrecut copilăria.

Transmit mai departe celorlalți vestea și așteptăm toți clipa cu încordare. Nu așteptăm mult, când comanda puternică se aude și toți ne sculăm în picioare, gata de salt. Ion Chirilă era aproape de ușă, iar ceilalți în flanc.

Motorul își moaie zgomotul și Ion dispăre, înghițit de prăpastie. Nicu Bălănescu îl urmează la fracțiuni de secundă, și... deodată simt în spate o lovitură, înainte de a ajunge în dreptul deschizăturii. Îmi pierd echilibrul și

cad de-a curmezișul, deasupra ușii. O altă lovitură de picior mă răsucesc deasupra abisului, ș-apoi...gol, întuneric. Cât o fi durat? O smucitură mă trezește din adormire. Plutesc agale, balansat ca într-un hamac. Stomacul îmi urcă spre gură, împins dinspre pământ și nu mai pot reține să elimin tot ce aveam în stomac. Am impresia că mă sfârșesc. Nu mai eram în stare de nici o reacție, organismul nu mai răspunde la nici un apel. Nu simt nimic, decât o amorțire, un somn. Sunt poate rănit? Mi s-o fi rupt ceva în cădere? Sunt doar o masă amorfă, ce așteaptă să se amestece cu pământul.

Să fi durat mult? Eram încă sus.

Sub mine nouri ce urcă sau eu mă apropii de ei. Răcoarea produsă de curentul rece în cădere sau ultimul strop de energie m-au trezit.

Am fost azvârlit de la 1500 m înălțime, timp suficient pentru a ne reveni, spre norocul nostru. De ne lansau de la 300 m, cum se obișnuiește, nu știu ce s-ar fi întâmplat.

Gura îmi era îmbâcsită de râncezeală. Blestemat «Butter» și ceasul când l-am înghițit! Capul greu îmi dădea dureri penibile. Am totuși timp să mă uit la ceas: șapte și zece minute, seara, bineînțeles. O veșnicie de când am părăsit țara «gazdelor». Sub mine, pete albe, pe mare suprafață, semănate aproape. Sunt nouri, îmi zic, mai am până la pământ. Ușor, un murmur de apă, parcă-l aud aproape. Fără să mai am timp de nici o reacție, un șoc puternic îmi lovește călcâiele și, în secunda următoare, sunt întins la pământ.

Aveam gânduri pioase de împlinit odată ajuns pe glia română, pe care am părăsit-o acum trei ani. S-o sărut cu nesaț, să mă închin. Pământul acum era tot sub mine și ceremonialul meu se transformă într-o parodie. Puțin a lipsit să fie dramă adevărată. Prea dur m-a primit. Nu mă mai aștepta poate, sau era deja prea târziu ca să mai pot fi de vreun folos pământului țării mele!

Parașuta la sol e umflată de vânt din nou și mă târăște aiurea. Împlânt mâinile, genunchii în pământ, să mă rețin. Totul alunecă și corpul fără rezistență este târât nebunește. Deodată mâna stângă se afundă și un fior mă cuprinde. Simt apa pârâului ce-l auzeam susurând acum câteva clipe, cum se prelinge pe piele. Curând, corpul întreg se găsește în albia adâncă, tras înainte de parașuta mereu umflată. Mă proptesc pe mal cu mâinile, cu capul, să opresc târâșul, dar apa îmi trece peste cap, mă înghite. Scot capul să respir și începe lupta de supraviețuire. Pârâul nu era adânc: 70-80 cm și tot atât de lat. Înfipt solid în canal, pieptul proptit de mal, abia acum îmi amintesc cum trebuie să procedez pentru a mă debarasa de parașută. Să apăs pe cele două extremități ale cilindrelor atârinate la piept.

O altă grijă mă chinuie! Dacă o degajez de corp, cu mâinile slăbite voi putea-o ține umflată în vânt să nu zboare peste sate, să ne anunțe sosirea?

Mă înfig mai mult în albie, lăsând doar capul afară, pentru aer. Prind corzile în mâini și trag din toate forțele spre mine. Mă zbat cu ultima energie și reușesc să o imobilizez istovit.

Parașuta era mare cât un acoperiș de casă. Am reușit totuși s-o trag, s-o pun sub picioare, sub apă. Abia acum îndrăznesc să apăs pe sistem, ca s-o dezleg de la piept, sigur că nu-mi va mai scăpa. Așez în față, pe mal, partea care era legată de corp și, scoțând-o câte puțin, reușesc s-o fac grămadă, o jumătate de oră de la cădere. Eram în febra emoțiilor și nu mi-am dat seama că apa a pătruns până la piele. Era decembrie. La munte, petele albe văzute de sus, la lumina lunii, nu erau altceva decât nămeți de zăpadă ce alimentau pârâul.

Abia am ieșit din apă. Hainele erau lipite de corp, corpul aproape înghețat. Marchez locul de cădere. Era centrul de adunare pentru toți ceilalți. Pădurea, aproape, la câțiva pași de mine, un loc ideal să-mi ascund parașuta, ce devenise povară inutilă acum. Nu m-am gândit deloc că cineva ar fi putut, în acest moment, să se apropie, să mă someze, sau să mă trimită de unde am venit, de sus, atât eram de frământat de lupta cu moartea. Revenit în fire, caut pistolul, o grenadă, ceva ce mi-ar fi putut fi de folos în aceste momente.

Un pistol rusesc cu 72 de cartușe, cu tobă, cum se zice, era agățat de piept, în diagonală, așa cum am sărit cu el. Îl desfac, îl iau în mâini și-l privesc în jind. De n-o mai merge, am totuși o bătă la îndemână, să mă apăr de eventuale primejdii.

Desfac magazia, încerc câteva manevrări și satisfacut, îmi lipesc din nou toba, gata de tragere. Aștept, după cum ne-am înțeles, să vie ceilalți, unii din stânga, Vest, alții din dreapta, Est, axa de zbor a avionului.

O dilemă, totuși! De stau pe loc, îngheț și mă vor găsi rece. Să mișc, pierd locul. Ce să fac? Însemn în minte bine locul, scot busola și, cu fluierul între dinți, număr pașii spre Est. Ei erau mai mulți, nu se poate să nu-i întâlnesc.

Din când în când mă opresc, fluier și ascult.

Nimic! Nu era ușor de mers. Pădurea de brad-deasă sau, mai bine zis, pădure cât prinzi cu gândul. Unde am căzut era o mică livadă, de vreo 15 m, încolo, numai codru...

Picioarele mi-au înghețat, în bocancii de munte, cu totul și cu apa din ei. Se menținea o temperatură constantă, nu departe de zero. Era o noapte adâncă, chiar luna și-a pierdut urmele, și ca să nu pierd direcția, după acul

luminos, singura orientare, merg drept. Cobor și urc, străbat tufișuri dese ce-mi tăiau calea. Nu ocolesc nici un obstacol, cea mai mică deviere în noaptea deasă nu m-ar fi adus la locul de plecare. Gândul că aș pierde axul de zbor, mă îngrozește. Risc să nu-i mai gădesc niciodată pe ceilalți. Mă opresc din când în când, fluier, ascult, oprind respirația. Ceasul arăta zece, mărșăluiesc de mai bine de două ore. Am încălzit tot corpul în mers, până și apa din bocanci, din haine. În schimb oboseala era cumplită. Încă o jumătate de oră tot înainte, fluierând, dar nimeni nu-mi răspunde. Mă așez puțin pe mușchiul moale, la rădăcina unui brad, să-mi adun puterile, apoi mă întorc de unde am venit. Era mai greu la întors, calea era mai lungă sau puterile mă lasă? Abia pe la orele două după miezul nopții, regăsesc locul părăsit de cu seara. De-acum voi rămâne aici, cu fluierul la gură și voi sufla până voi adormi. Zis și făcut. Mă așez pe marginea apei și încep să fluier, ca țăranul, a pagubă, că doar cineva mă va auzi și se va îndrepta spre mine, după sunet.

Nimic! Într-un târziu, un șuier slab, fricos, se aude pe aproape.

Să fie ai noștri?

Prind fluierul între dinți și mandolina în mâini, gata la orice și mă îndrept, călcând ușor, spre locul de unde venea zgomotul. Acum revine mai tare, mai aproape. Îmi pare chiar să disting o umbră.

Mă apropii mai mult, atent și decis.

Când colo, ce să vezi!

Un altul ca mine, cu arma la îndemână, scruta întunericul.

Îi măsoar silueta, semăna cu Nicu.

Mă pitesc, întins pe burtă și suflu din corn. Îmi răspunde de mai multe ori, apoi tăcere.

- Măi frate, dar frumos mai fluieri, parc-ai fi la oi!

- Tu ești? Bată-te norocul! explodează el. În clipa următoare cădem unul în brațele celuilalt, parcă ne-am regăsit după ani de zile.

- Unde sunt ceilalți? Îl întreb eu.

- Păi, nu-s cu tine?

- Sunt singur ca și tine, după cum vezi.

- Ion ar trebui, precum și tu ar fi trebuit să mă găsești de aseară, de când tot vă aștept.

- Eu n-am mișcat de pe loc. Abia am pus materialul la adăpost și m-a sleit, n-am mai avut puteri să plec, să vă caut. Așteptam să se facă ziuă, să mă odihnesc și apoi să vă caut.

- Unde ai căzut tu?

- Aici!

- Cum, chiar pe locul acesta?

- Păi, da!

Era la cincizeci de metri de locul unde căzusem eu și abia după șapte ore ne regăsim.

- Caraghioși mai suntem! Eu am căzut la o palmă de loc de tine. N-am fluierat până ce nu m-am debarasat de parașută. El la fel. Când am fluierat eu, el nu putea să mă audă, era pe fundul apei. Dar, iată întâmplarea melodramatică:

- «Eu am căzut cu materialul, circa 80 kg dincoace de pârâu. Ca să-l ascund, trebuia să trec pârâul, unde pădurea era mai aproape. Pădurea însă, începea la câțiva metri altitudine, deci trebuia să urc sarcina, după ce am trecut apa. Până să ajung la pârâu, circa zece metri, l-am târât după mine, cu greu. Pârâul nu era lat, gândeam să-l trec dincolo dintr-o smucitură. Nu mi-am cântărit însă bine puterile, față de cele 80 kg și de volumul destul de mare. În loc să trec malul, îl scap în apă. Și-apoi...o jumătate de noapte de osteneală, de chin, până să-l scot dincolo. Eram sleit complet de puteri. În adevăr, era slab, livid, doar cu voința a reușit să înfrângă greutatea sacului. Odată ajuns pe fundul apei, începe tragedia. Voind să-l scoată, a trebuit să bage mâinile până la fund, să-l apuce, 80 cm de adâncime. Însă curbat cum era și afundat în apă până la umeri, nu avea putere să-l ridice. Opintindu-se oleacă, alunecă și cade pe urma sacului, pe fundul apei, ud până la piele. Pentru că și așa s-a udat, abandonează poziția de pe mal și se proptește cu picioarele pe fundul apei, ca de acolo să-l ridice cu mai multă nădejde. Umflat de apă, îl aduce mai ușor la suprafață. De aici însă, pentru a-l pune pe mal, era o altă poveste. Cu apa în el, sacul a mai adăugat câteva kilograme. Nu era departe de sută. Forța lui abia atinge jumătate din greutatea sacului. De unde puteri mai multe? Sacul însă trebuia ascuns înainte de a se afla ceva.

Ridică din nou sacul până la suprafață, apoi se așază în genunchi și-l proptește de piept. După calculul lui trebuia să se ridice cu el cu tot. S-a întâmplat însă pe dos, cade cu el cu tot. El de-a lungul albiei, iar sacul rămâne tot pe piept. Altă belea acum! Să scape de la înec. Cu un ultim efort reușește să iasă deasupra. Sacul însă rămâne tot la fund.

Din nou, de la capăt. Repetă figura, cu același deznodământ. Se hotărăște atunci să schimbe tactica. Se așază în genunchi, mereu în apă. Îl ridică, până să ajungă cu umărul sub el și astfel să-l scoată. Era cât pe aci să rămână pentru totdeauna...pe fund, cu sacul după gât.

A-l lăsa acolo, într-un loc necunoscut, regiunea fiind deja alarmată, însemna ca în zori să fie totul descoperit și misiunea terminată înainte de a fi început.

Se lupta în el datorită cu ultimele forțe ce mai avea. Le-a împăcat pe amândouă. Și-a împlinit datoria, la capătul forțelor.

A mai căzut de câteva ori, de alte ori l-a pus la mal, să-l scape iar, dar până la urmă a reușit, strecurându-se cu el, să se scoale cu el în spate, și să-l depună pe mal. L-a ținut cu pieptul lui lat, să mai răsuflă o leacă, apoi l-a rostogolit câțiva centimetri.

S-a mai odihnit o bucată bună de timp, că era să înghețe. L-a prins apoi de sfori, l-a tras după el, l-a tăvălit să-l urce pe coastă până să-l ducă sub un brad mai stufos. I-a săpat cu mâinile o groapă, adică i-a zgâriat mai degrabă un loc de groapă, pentru că pământul era înghețat. L-a pus acolo și l-a acoperit cu frunze și crengi.

Tocmai am terminat de camuflat totul, când te-am auzit fluierând!

A durat asta nici mai mult nici mai puțin decât de la orele 7 și zece minute până pe la două după miezul nopții. Cât bătălia de la Mărășești.

Nu i-a mai dat prin gând să fluiera, cu atâta treabă, și când fluieram eu, el era poate pe fundul apei, în luptă cu sacul.

- Ești cam stropit pe haine, o iau eu din nou, ar trebui să facem o pară de foc, ce zici?

- N-ar fi rău, dar dacă ne dau de urmă?

Doar gândul la căldura flăcării ne încălzea puțin oasele.

- Să-ți spun drept, nici eu n-am fost mai breaz ca tine. Și îi povestesc, la rândul meu, aventura.

Am râs amândoi cu poftă. De-acum, ce-a fost a trecut. Nu mai căutăm pe nimeni, nu mai avem putere să ne urnim. El, cel puțin, nu se mai ținea pe picioare.

Alegem un brad stufos și ne ascundem sub el. De câțva timp, o moină amestecată cu apă rece acoperă pământul. Nu ne putem așeza pe jos. Apa căzută începea să sape albie, să curgă pâraie. Până la urmă, hotărâm să ne odihnim de-a-mpicioarele.

Ne așezăm spate în spate, să ne încălzim unul de altul, umerii proptiți de tulpina arborelui. Astfel numai o mică parte a corpului era în atingere cu apa. Ne lipim mai mult, spate de spate, haină de haină...Curând somnul ne duce, cum duc valurile frunzele căzute în mare...adormind totul: frigul, apa, gândurile toate, poate și ultimul frământ. Cândva, într-un târziu, deschid ochii...

Deasupra, o bucăciță de cer strecoară ziua printre crengi. Eram singur, întins într-o parte, un dig îngust de nisip și frunze se formase de-a lungul corpului, devenit stavilă.

Nicu nu mai era lângă mine. Să fi plecat?

Rotesc ochii și văd o grămadă inertă, nu departe de mine. Ne-am despărțit în somn. Fiecare a căzut într-o parte. Așa ne-a prins somnul.

Mai trăiește?! Era prima teamă, odată revenit din amorțite...

Încerc să mișc, dar corpul, lipit de pământ, nu răspunde!

Mișc mâinile cu greu, și ele de plumb. Doar ochii au mai rămas întregi.

Nicu dormea cu fața lipită de pământ. Un dig de frunze cu noroi se lipise de corp ca un început de groapă.

Eram neputincios, dar groaza că mă voi stinge, atât de aproape de casă, după ani de pribegie, îmi răscolea viața, rătăcită încă în vine. Ridic mâna cu greu, o îndrept spre frunte, o împlânt în păr și zgudui capul cu disperare. Continui mișcările cu picioarele și reușesc să degajez unul. În câteva minute scutur tot corpul încă întins.

Strig cât pot la Nicu, dar nici un răspuns. Mă târăsc cum pot până la el, și-i pun mâna pe obraz. Era rece ca un mort.

Îl zgudui și zbier, urlu de durere. Atât mai puteam face.

Deodată pleoapele i se desprind și raza ochilor apare ca de dincolo de lume: amară, lină, împăcată.

Mă privea strein, nedumerit.

Îl scutur mai tare! Trăiește!

- Scoală, frate! Se răcește cafea! zbier cu bucurie amară.

- Unde-s ceilalți?

- Păi!...

- Nu s-au sculat încă. Cine știe unde or fi ei săracii în ceasul ăsta.

Mă prind cu mâinile de crengi și trag corpul după mine, până mă ridic în genunchi, apoi, încet, în capul oaselor.

O amețeală îmi împânzește ochii. Încă puțin și mă trântesc de unde m-am sculat. Înfig degetele în lemn, încordez încheieturile în jurul lui să mă țin. Încet, voalul îmi cade de pe ochi, amețeala se duce. Capul însă rămâne greu. Încerc câteva mișcări să pun sângele în circulație. Dureri pe tot corpul se preling îndelung. Semn bun!

Simt viața cum revine, simt senzația omului întors în lume.

Mă apropii acum de Nicu și-i prind mâinile în ale mele și-l zgudui cu toată forța ce mi-a mai rămas. Îl trezesc! Trece multă vreme până își revine.

Odată amândoi în picioare, facem «un consiliu»: de unde să începem mai întâi?

- Cred că ar fi bine să căutăm parașutele cu care a fost azvârlit materialul, îmbrăcămintea. Se pare că ne-au pus foi de cort, saci de dormit. Cu astea vom răzbate iarna fără grijă. Propun eu ca șef, cu responsabilitate mai mare (sic).

- Dacă tu crezi așa, așa să fie, că nu degeaba ești șef!

- Ia-o mai încet cu superiorii, nu uita că ești în uniformă. În cazul nostru, eu eram fruntaș, iar el simplu soldat.

- Noroc cu dl. fruntaș, că cine știe unde am fi căzut! Dă-i înainte să vedem ce-o ieși.

Eram doi copii ce fac primii pași cu teamă. Îl iau de mână și-l îndemn după mine, parcă am uitat să ne mai folosim de picioare.

- Știi că tare-aș mânca ceva, înainte de treabă!

- Numai să găsim ceva!

Caută în sacul cu merinde legat de gât și scoate niște pesmeți, o bucată de șuncă și, ca desert, bucăți de zahăr vitaminos.

Așa am mai prins puteri și parcă ne ținem mai bine pe picioare.

Ajunși la locul unde a ascuns sacul, mai punem câteva frunze peste el, mai ștergem urme lăsate de bocancii noștri de munte «Gebirgschuhe», cum ar spune neamțul.

La jumătate de oră de mers, găsim un pachet fără parașută. A intrat în pământ, făcându-se una cu el. Nimic nu s-a ales.

- Va trebui să-i căutăm parașuta, că ne vinde! Nu poate fi departe, s-o fi desprins în cădere. Zadarnică osteneală. Nici urmă de parașută. Calculez poziția mea de cădere cu a lui și poziția pachetului și rămân cam nedumerit. Busola îmi arată Nord-Sud, și nu Vest-Est.

- Măi băietele! Eu am fost ieri în direcția asta, acum o luăm în cea opusă ca să-i găsim.

Tot urcând dealul, ne-am mai încălzit, am devenit mai vioi. La amiază am revenit de unde am plecat. Nici urmă de om.

- Cel puțin de am fi avut aparatul cu noi!

- Ce prostie că nu mi l-a legat mie de gât, așa aș fi putut să-i chem.

Mai gustăm ceva și o luăm din nou la drum. De-acum de-a valma, direcția de zbor nu ne mai spune mare lucru.

Am frământat așa pădurea, până pe înserate, ținând valea ca reper. Era să abandonăm totul și să ne pregătim de culcat, când, coborând de vale, mai

fluierăm o dată. Nu mică ne-a fost mirarea când ecoului nostru îi răspunde un fluierat limpede.

Când colo, ce să vezi? Ion Chirilă și Carapantea, cu sacii de merinde atârnați de gât și câte un ciomag în mâini, coboară pe urmele noastre.

- Stai că trag!

- Sfântu' nostru! zbiară Ion și ne sare de gât, plângând aproape de bucurie.

- Unde-i aparatul?

- Îi pus bine, n-ai grijă.

- Da-i întreg?

- Întreg, sigur că-i întreg, numai că s-a scuturat oțără, când am căzut după scaun.

- Rău? îl întreb nerăbdător.

- Am căzut între doi brazi și de frică să nu mă prindă cineva agățat, am tăiat funiile. Credeam că pământul e pe aproape.

- Și?

- Era sub mine, dar la vreo 12 metri mai jos. Nu știu cum am căzut, m-am trezit după o jumătate de oră, cu oasele «mecite».

- Te-ai lovit rău? Ți-ai rupt ceva?

- Acum merge mai bine. Aseară nu puteam să respir.

Aduc din nou vorba de aparat, pe ocolite. Mă ardea să știu urmarea.

- Și... aparatul a rămas în brad? Crezi...că a mai rămas ceva din el?

- Eu n-am umblat la el, l-am pus bine, așa cum era.

- Mă poți duce la el? E departe?

- Colea în culme. În zece minute suntem acolo.

- Hai cu mine, de mai poți, să-l văd. Știi că fără el ne putem angaja ciobani la oi, tot cu atâta folos.

Ajungem într-un suflet și-l dezgropăm. Îl instalez, pun contactul și...merge strună...recepția. Desigur că și emisia merge dacă-i pun antena reglementară. Mi-a luat o piatră de pe inimă, acum vom mai vedea și de cealalte.

- Cei doi unde sunt? N-ați dat de ei?

- Nu, nu încă, da-i vom găsi, că-i mare pădurea!

- De vor umbla ca noi din Vest către Est, apoi să știi că de Crăciun vom fi toți împreună!

N-am greșit prea mult sorocul. I-am găsit, sau mai bine zis am auzit de ei trei luni mai târziu.

Ce se întâmplase cu ei?

Tânărul Tismănanu a căzut pe turla bisericii din satul Bunila, în Hunedoara, cam la 200 km de Teregova, și s-a prelins cu parașuta până jos. Ultimul a căzut pe un gard ce împrejmuia casa unui țăran care s-a speriat de moarte. Alarma a fost dată imediat, în tot satul, de câinii care lătrau a lup.

Au fost încercuți de țărani, înarmați cu furci și topoare, sau cu tot ce au nimerit în grabă să-i lichideze.

- Stați, oameni buni, noi suntem comuniști, trimiși aici cu treabă.

- Comuniști? Mama voastră! Aici e țara noastră, duceți-vă la rușii care v-au trimis!

- Măi oameni! Nu suntem comuniști, păcatele noastre, noi suntem legionari!

Fie că oamenii pe aici, în fundul pădurii, n-au auzit de legionari, fie că nu-i credeau altceva, decât comuniști, un lucru era sigur: lumea se ațâța din ce mai tare să-i sfârtece.

Când au văzut că n-o scot la capăt, Tismănanu, cu mandolina rusească întinsă în apărare, le strigă să se retragă, că-i împușcă.

Nu s-au lăsat convinși. În întuneric un băț poate fi luat armă de foc și arma un băț de alun. Se apropiau din ce în ce, să-i înțepe cu furcile, fără de cruțare.

O rafală scurtă deasupra capetelor și în câteva secunde n-au mai rămas decât furcile și topoarele.

Apoi au fugit, înainte ca țăranii să se trezească de-a binelea. Confruntarea a alarmat însă toată regiunea, iar noi, inocenți, îi căutam peste tot!

După indicarea locului de cădere a lui Ion și ortacului lui, în vârful dealului, la vreo 500 metri de noi, direcția apare clară Nord-Sud. Deci, prima descoperire pentru conlucrare: pachete fără parașută, direcția contrară celei anunțate.

Poate au greșit, îmi ziceam eu, poate funiile s-au desprins în cădere... Dar piciorul în spatele meu, tot întâmplarea?... Acum să mergem mai departe, să vedem unde suntem.

Seara se lasă peste pădure și un culcuș rămâne singura preocupare utilă. Ion și Carapantea și-au găsit bagajul, dar o parașută a rămas atârnată la vreo 20 m de pământ, într-o prăjină de fag. Era ca un steag ce fâlfâie, să atragă de departe privirile.

- Vom vedea mâine ce putem face, acum să mâncăm ceva.

- Ce mâncare aveți voi?

- Prea mult, nu!

Strângem tot ce avem și cu durere constatăm că abia avem pentru trei zile, cu economie. Trebuie să ieșim cu orice preț la lumină, înainte de a termina alimentele. Până atunci, la lucru. Ion prinde în bețe o parașută mare, cât o foaie de circ, să ne facă o colibă. Așa, cel puțin vom fi la adăpost de tot ce cade de sus, ploaie, zăpadă. Cortul fiind înalt, ne permitem chiar să aprindem un foc mărunț, să ne încălzească toate încheieturile amorțite.

Apoi o cafea caldă, făcută din tuburi mici, ne-a dat fericirea. De-acum vom sfârâma și munții, gândeam eu. Eram toți roată, în jurul focului, ca la șezătoare.

- De n-aș fi eu, reia Ion, voi muriți de foame și de frig!

- Te-ai grăbit să sari din copac, să ajungi la vreme, să ne scapi din nevoi, îl hărțuiesc eu oleacă.

- Bine că nu ți-ai tăiat funiile când erai pe sus, ne găseai mai repede, completează Nicu, șugubăț.

- Voi vedea eu ce-ți face de acum încolo!

- Planton, schimbul întâi, intervine «șeful», ești mai îndemânat, dar să nu ne scoli prea de dimineață, că azi a înserat devreme.

- Îți bați joc de omul bătrân?

- Când ai bătrâni, nu prea ai nevoie de ei, nu știi ce să faci cu ei.

- Destulă vorbă că sting focul! Uiți că-s mai mare în grad! La para focului lucea sârma de caporal pe umărul stâng.

- De-aș fi terminat armata, apoi ai fi văzut militărie!

- Terminat, neterminat, aici ce ai pe umăr contează! Acum la somn!

- Apoi, noapte bună! Să nu uiți să pui ceasul să sune!

Mă lipsesc de Nicu și el de Carapantea. Formăm un singur corp, înveliți în mantale. Lângă mine își face loc Ion, mai cald, mai voluminos și în curând liniștea nopții învelește toate grijile. A doua zi am ținut sfat pentru ce avem de făcut mai întâi. Ne-am uscat hainele, ne-am dezmoțit corpul, am câștigat ani din viață într-o singură noapte!

Zorii apar devreme, toți suntem în picioare și ținem sfat pentru ce avem de făcut mai întâi. Ne lipsesc încă doi. Nu știam nimic despre ei.

După o gustare foarte sumară, facem socoteală bagajelor, azvârlite cu parașută separată.

Ne lipseau câteva, printre care bomba mare cu muniții. Ne împărțim pe sectoare să împânzim toată pădurea, în căutarea celor doi și a bombei.

Cel mai important era însă rendez-vous-ul de 9,30. Nu aș vrea sub nici un motiv să-l scap. Semn de viață celor rămași departe.

Alegem un loc pe culme, într-o mică livadă, între brazi. Ninge cu fulgi mari, împiedicând vizibilitatea la trei metri.

Doi de pază și unul ajutor. Instalez aparatul sub două mantale, antenele cățarate la o înălțime puțin reglementară. Concentrez toată știința la primul contact, adevărat acum. O jumătate de oră dau semnalul, ascult, îl bat din nou și iar ascult. Nimic! Condițiile de recepție foarte dificile, iar emisia nu mai fericită. Cu regret, renunț și-l împachetăm în sacul lui; special tapițat pentru șocuri. Cu accesoriile, cântărea 18 kg, nu prea greu de purtat. Îi săpăm o mică groapă și-l ascundem pe un pat de frunze, înainte de a-l acoperi cu grijă. Lucrul odată terminat, ne împrăștiem fiecare într-o direcție, cu consemn de întâlnire în patru ore în același loc, cu veștile culese. Busolele ne servesc de ghid, și fluierul, semn de recunoaștere. După timpul stabilit, ne regăsim din nou, fiecare cu prada lui.

Nici o urmă de cei doi, în schimb s-au găsit sacii de dormit, care în realitate erau șase halate de infirmieri, albe, pentru camuflajul în zăpadă. Foaia de cort, nici de leac. La fel nici o urmă de muniții. Făcând bilanțul, constatăm că, în afară de hainele de pe noi, mâncare pe trei zile, o leacă de dinamită, n-avem nimic altceva.

Gustăm din nou câte cinci bucățele de pesmeți, o felie de șuncă, lată cât o rondea de salam și completăm totul cu... apă de munte. Pe când mâncam, o rafală de armă răsună pe culme.

- Ce-ar putea fi?

- Cei doi, pierzându-și răbdarea, în loc de semne convenționale, s-or servi de pistolul mitralieră, spune Nicu.

- Cea mai mare prostie e de a alarma regiunea prin focuri de armă, ca să-ți anunți camarazii. Eu nu cred că ar face asta. Cred mai degrabă că li s-a întâmplat ceva grav. Ne-ar fi găsit de atunci, ei pe noi sau noi pe ei!

Cădem toți pe gânduri. De trei zile de când ne învârtim în cerc închis, nu știm nimic din ce se întâmplă în afara noastră. Prezența noastră a fost poate semnalată, iar jandarmii nu vor rămâne cu brațele cruce.

- Eu zic să nu mai pierdem vremea! Îngropăm tot ceea ce nu putem duce, și să ieșim din zona de cădere.

Toți sunt de acord: în câteva clipe parașutele ce ne-au servit de cort dispar sub pământ, cu frunze și crengi deasupra.

Alături îngropăm și hainele civile, ce fiecare le păstrase pentru orice nevoie. Rămânem toți militari, cum am căzut, camuflarea e mai bună.

Ni s-a tăiat pofta de mâncare, dar nu într-atâta să ne-o potolească.

Păstrăm cu noi bruma de bucate, aparatul și... Ion ca șef de sabotaj, în loc de merinde își umple sacul cu o cărămidă de 4 kg de dinamită, o mină pentru cisterne, câteva capse cu întârziere, chibrite speciale. Vorba ceia, să nu-și auto-desființeze secția.

- Tu crezi că ai putea fugi cu atâtea după tine?

- Nu pot pleca cu mâinile goale... știu...

- Las' că vom veni pe urmă, după ce ne vom stabili undeva, și-ți vei lua tot ce-ți trebuie.

- Ce-i în mână nu-i minciună, de unde știu eu când vom mai putea veni pe aici! insistă el.

- Cu asta, ca și gol!

- Nu ești gol, că-s grele. În adevăr, adunase vreo zece kg de material în totul, pentru orice eventualitate.

ÎNCEPE CALVARUL

Încărcat fiecare cu sacul lui, rămâne să alegem direcția de urmat. Ei n-au multe de spus, eu i-am adus aici și eu trebuie să-i scot. Iau un punct de reper, cel mai înalt, de-acolo voi putea mai bine recunoaște regiunea. Eram cam nedumerit. Cât am umblat nu am reușit să identific un singur loc cunoscut, care să-mi fie familiar, cu toate că am colindat în lung și-n lat regiunea înainte de a pleca din țară.

S-au schimbat multe de atunci, îmi zic. Nu voi mai recunoaște nici satul, nici casa copilăriei?! Și totuși n-au trecut decât trei ani de atunci, cei mai grei din viață.

Dar, gata de mers, cu armele de îndemână, puțin camuflate, ne pregătim de drum.

Nicu ia harta, când voi recunoaște ceva pe teren, să putem identifica locurile.

- De-o fi ceva, tragem, cât vom avea cu ce. Nimeni nu se salvează, când altul e la greu! Toți pentru unul, unul pentru toți!

- Așa-i, confirmă fiecare, sau mai limpede, ne întărim din priviri, hotărârea.

Trecem valea prin mica poiană și ne pierdem în pădure, în direcția reperului ales. După un ceas de drum, niște tăietori de lemne ne încrucișează calea. N-am avut timp să ne ascundem toți, doi dintre noi au fost surprinși. Grăbim pasul. Primul contact cu lumea ne poate fi fatal. Pe înserate, ne oprim aproape de culme, pe marginea împădurită, pândind pe cineva trecând, să ne lămurească. De ce avansăm, locurile îmi par tot mai necunoscute. Într-un vârf de culme, cu privirea întinsă peste o luncă de vreo 20 km de vedere, îmi dau seama că totul mi-e străin. Și totuși, trebuia de mult să fim ajunși la locul ales de mine pentru lansare, Teregova.

Complet dezorientați, înainte de a continua, va trebui să știm unde ne găsim, să nu ne pierdem sau să cădem poate în gura lupului.

Așteptăm deci aici, cu riscuri, dar și cu posibilitatea de a ne pierde în pădure fără margini, sau să luptăm cu șanse de «retragere».

Într-un târziu vedem un țăran trecând pe culme, grăbit. Ion, țăran ca el, veritabil, este soluția ideală.

- Măi Ioane, du-te tu că vorbești pe limba lui și fă ca și când ai căuta drumul spre Reșița, dacă mai este mult și unde ne aflăm. Spui că ești la paza uzinei și că te duci acasă, în concediu, pe câteva zile, dar că ai pierdut calea. Dacă-l simți binevoitor, cere-i niște pâine sau mămăligă cu ceva de uns.

- Las' că ți-l lămuresc eu îndată!

Cu căciula pe cap, în loc de capelă, fără armă, potrivește să-i iasă ca din întâmplare în cale. Abia l-a văzut, că omul o ia la fugă. S-o fi speriat văzând militar pe locurile astea pustii.

Ion îl strigă și, cu teamă, omul se oprește din drum. Peste câteva minute, iată-i la vorbă. Urmăream consfătuirea nerăbdători. De ea depindeau atâtea!

Nu stau mult la sfat, își dau mâna și omul pleacă mai calm de cum l-am întâlnit. Ion revine spre noi grăbit. După expresia feței nu părea prea liniștit.

- Ce-i nou ? îl întâmpin eu.

- Pe dracu! Știi ce mi-a spus omul acesta? S-a aflat că au fost parașutați străini pe aici și de ieri, Legiunea de jandarmi, cu premilitarii și toate satele, îi caută.

Ni s-a încrețit oleacă pielea.

- Cel puțin ai aflat unde suntem?

- N-am putut să-i scot mare lucru. Știu însă că-i la Bunila, cam un ceas de drum de aici. Când l-am întrebat de Reșița, a dat din umeri. N-a auzit niciodată de numele orașului, și mai puțin de Teregova. Ca să nu-i arăt surprinderea, i-am cerut ceva de mâncare, că-s flămând și i-am dat două mii de lei. I-am spus că-l aștept aici.

- Ai aruncat zarurile! Dar cum a ajuns vorba de jandarmi, așa tamesam?

- Eu l-am întrebat de ce-i așa grăbit? Mi-a spus că are un frate care păzea caprele și că s-a speriat când a văzut atâta lume, cu jandarmii în frunte. A lăsat caprele și a fugit. De atunci nu-l mai găsește, era ca înnebunit.

Desfacem hărțile și ne străduim toți să căutăm. Să căutăm satul cu pricina, Bunila! N-am auzit niciodată de satul acesta în regiunea văii Timișului. Desigur vântul ne-a dus de cealaltă parte a Carpaților, unde am căzut.

Patru perechi de ochi scrutează harta, dar nici chip să aflăm satul cu pricina. Schimbăm harta și luăm centimetru cu centimetru toată suprafața sub priviri.

După o jumătate de oră, Nicu găsește un mic cătun, pierdut în fundul Ardealului, în regiunea Devei. Teregova era hăt departe!

Pentru a ajunge la loc sigur, va trebui să parcurgem câteva sute de km pe jos, urmând lanțul de munți împăduriți, cu busola, fără un pic de deviere.

Nicu, ofițer de rezervă, își ia misiunea în mâini, garantându-ne că ne va duce până la mal, și noi toți, după el.

După configurația terenului, în șapte, opt zile, ar trebui să parcurgem distanța, dacă vom putea merge zi și noapte!

Odată orientarea făcută, decizia e clară. Țăranul va veni poate cu mâncarea și după el, gloata cu jandarmi. Acum ne-au dat de urmă.

Nu pierdem timpul. Seara se lasă deja peste dealuri, iar noaptea va pune distanță între noi și urmăritori. Triem din nou materialul și reducem totul la minimum. Mâncarea, nu mai grea de două kg, plus zahăr vitaminos, pentru prunci de lapte, o jumătate de costum civil, armele și aparatul. Mi-am îngropat cu multă strângere de inimă căciula de astrahan cu care am plecat din țară acum trei ani și pantalonii. Mai greu i-a fost lui Ion, șef de distrugerii, să se despartă de explozibil.

- Tu faci praf cu pumnul tot ce-ți stă în cale, n-ai nevoie de dinamită. Ți dau în schimb sacul cu aparatul!

- Dă-l încoace, văd că abia vă duceți izmenele!

- Așa îmi place, și i-l încarc în spate.

L-am dus cu rândul zece zile în șir, singura greutate ce ne-a mai rămas. Coboram văi afunde, urcam dealuri piezișe. Cu cât ceasurile trec, pericolul rămâne din ce în ce mai departe. Cel puțin, cel inițial. Ne oprim abia după miezul nopții, să ne mai odihnim oleacă, lângă o colibă părăsită.

Ion intră primul și ceilalți îl urmăresc la distanță, lăsând unul de pază, afară. Pe jos, fân proaspăt, am regăsit parcă culcușul visat la plecare.

E de mirare, dar după atâta oboseală n-am dormit deloc. Ne zvârcolim tot timpul, unul după altul. Am nimerit într-un pâlc de pureci flămânzi. Ne-am sculat mai frânți de oboseală. Afară, ger sec. Usca tot în urma lui. Un vânt ascuțit ne taie obrazul și ne întoarce repede în colibă. Tot mai bine cu gazdele! Am stat așa de veghe, scărpinându-ne peste tot corpul. Nemaiputând suporta, am luat-o totuși la drum. Când zorile apar, cu ele și culmea unde am fost lansați. După busolă, trebuia s-o luăm în direcția opusă, oricum n-am putut să ne orientăm decât târziu, fără să vedem nimic, noaptea, ne-am întors de unde am plecat. Am rămas toți înlemniți! Ne-am întors în gura lupului!

- Măi Nicule, busola ta nu are cumva o hibă? Ești sigur că n-am greșit calea?

- După elementele date, nu-i altă cale!

Ce-i de făcut? Să ne întoarcem, pierdem drumul, să înaintăm, dăm peste ei. Am decis să continuăm.

Jandarmii, premilitarii, mulțimea oarbă, mânată din urmă. La prima salvă, fiecare își va căuta salvarea. Hotărârea noastră de a răzbate cu orice preț e mai puternică decât numărul lor. Și-apoi, ce-o fi o fi, o dată sfârșește omul!

O iau înainte, aproape de Nicu, cu orientarea. Inima îmi bătea tare. Eram mai mult curios de prima reacție.

N-am fost pe front niciodată. Ni s-a refuzat acest drept de a lupta pentru țara noastră de către acei ce răspundeau de destinul neamului românesc. Se spune că după un anumit timp te obișnuiești cu focul! Cel mai greu, să domini emoția primului contact. Încercam să-mi stăpânesc reflexul organic în fața pericolului. În ce măsură voi reuși însă, mă întrebam, fără a putea răspunde. Eram hotărât și asta îmi da încredere în mine. Dar voința? Care-i rolul ei în atari împrejurări?

Nu aveam de ales. Eram în zona de luptă, va trebui să acționăm în condițiile date. O oră mai târziu ajungem de unde am plecat. Urmăm coama dealului, ținând marginea pădurii, să nu fim văzuți. La o cotitură, un car cu boi. O fetiță îi ducea de funie, și un bătrân, cu toporul pe braț, îndemna, din vorbă, boii la mers, alături cu ei. Abia am avut timp să ne trântim la pământ. Bătrânul, cu ochii iscoditori, înainta pe drumul de care ce trecea pe culme. A simțit ceva sau întâmplarea face că o ia spre locul unde eram noi, să caute... lemne. Fetița cu carul îi urmează agale. Cum eram întinși cu fața spre drum, capetele militare formau o linie ca de tranșee.

Deodată bătrânul scapă toporul din mână și o ia la fugă, trecând în cale întoarsă pe lângă fetiță. Aceasta, buimăcită, începe să strige cât o ține pieptul: Tata! Tată! Tata însă o ține la goană ca atins de streche.

Fetița, între 7-8 anișori, întoarce carul tremurând și o ia pe urmele bătrânului, biciuind boii să-l ajungă. Bătrânul n-a văzut decât vârful capelilor, frica a completat restul.

Ce-i de făcut? Am căzut cam prost în cursă, drumul însă trebuie continuat.

Îndată ce moșul dispare, o luăm și noi din loc, cu mai multă atenție.

De-acum contactul cu inamicul s-a stabilit și nu ne mai rămâne decât să evităm prima surpriză. Cine va surprinde pe celălalt mai întâi!

Bătrânul, e sigur, nu se va opri până la primul post de pândă să dea alarma!

Jandarmii se pare că au făcut multă gălăgie. Au îngrozit populația că parașutiștii vor ucide tot ce întâlnesc în cale, bătrâni, femei, copii.

Reacția bătrânului, prins de panică, a fost prea brutală, ca și a feciorului ce a abandonat caprele, să-și scape pielea! Pentru ei, noi nu suntem decât niște criminali fără Dumnezeu. De vom cădea în fața lor, fără putință de salvare, îngroziți, ne vor ucide cu topoarele fără a ne lăsa timpul să vorbim.

Mergând așa cu grijă, o altă surpriză ne paște. Patru care încărcate cu trunchiuri de brazi, însoțite de opt inși, se întorc de la pădure.

Să fugim? Le dăm dovada cea mai limpede, să-i lăsăm să treacă, imaginația lor ne va mări numărul și va grăbi dezastrul.

- Ioane! Du-te cu Nicu, oprește oamenii cu carele, și te faci că-i întrebi dacă nu i-au întâlnit pe parașutiști, bineînțeles! Scurt, cu autoritate, fără explicații. Vezi ce-ți răspund. Dacă reușești, îi lași să treacă!

Eu cu Carapantea ne ascundem, dar nu-i pierdem din ochi, gata să intervenim. Strâng o grenadă în mână, cu degetul cârlig pe inel, pentru a produce panică înainte de a putea fugi.

- Să trăiți, don' șef! aud vocea țăranilor în cor, luând poziție de smerenie, cu căciula în mâini, în fața autorității supreme.

- Măi! se răsti Ion la ei, sunteți siguri că nu i-ați văzut? Să nu mă mințiți, că dracul e al vostru! Își întărește Ion amenințarea înainte de a-i «elibera».

Și-a jucat rolul perfect. Țăranii se uitau lung în urmă după ce au scăpat așa de ieftin de «jandarmi». Probabil gândeau că puteau fi luați la urmărire și căutarea intrușilor, să piardă zile de lucru, să-i mai poarte la post drept complici. Figura a reușit, dar ce-o fi după aceea? Ce-or spune țăranii în sat? Ne semănăm urmele din loc în loc. Se strânge tot mai mult funia de par!

Țăranii erau din Alunul, cătun nu departe de Bunila. Cu ocazia asta ne-am fi putut lipsi de ea - am confirmat sigur locul unde ne aflam.

De-acum părăsim culmea și ne afundăm în pădurea deasă de brazi de construcție în care încă nimeni n-a pătruns, până la data hotărâtă pentru exploatare. Trei ore ne pierdem în întunericul de cetină, urcând și coborând, cu simțurile toate la pândă. Dăm peste un râu repejor, cu o albie săpată între două dealuri, împădurite, lat de circa 5-6 m. Nu văd unde potera ar putea să ne aștepte, să ne culeagă ca pe niște novici. Ne oprim și ascultăm, dar nici un zgomot, afară de apa ce cade de vale, din piatră în piatră.

Nu era loc de trecere, nici pod, nici punte. Mult nu căutăm vadul, ne frige a grabă din spate. Primul intră în apă, în timp ce ceilalți îi acoperă drumul și așa, pe rând, ajungem toți dincolo.

Apa rece ne udă până la genunchi, ne taie picioarele.

Harta noastră prezenta un relief puțin încurajator. Munți între 1600-1700 m. Abia acum începe greul. Zăpada groasă de vreo 20 cm ne îngreue mersul și lasă urme evidente.

Corpul obosit, flămând, abia ne mai poartă. Ar trebui să ne oprim, să ne odihnim oleacă, dar gândul că vom cădea ne împinge, ne târăște înainte.

Seara își azvârle plasa peste vârfuri, ne micșorează unghiul de mers. Singura noastră călăuză, busola, ne servea de reper, dar mergem mai mult după instinct.

Odihnă cereau fețele sleite, dar afară de cer nici un alt adăpost nu ne-ar putea încălzi. Cu cât urcăm, zăpada era mai adâncă și acoperea chiar petecele de pământ rămase în jurul trunchiilor de copaci.

Natura ne oferea așternut alb ca giulgiul de mireasă și nu-i puteam cere mai mult.

Unii rup crengi să facă pat, să îndulcească gerul sub ei, alții cad frânți pe nea și în câteva clipe devenim una cu liniștea nopții. Într-un târziu, un jungui mă străpunge și-mi întrerup somnul. Vântul ascuțit de ger sec mă înțepă tot mai mult. Îmi clănțăneau dinții de frig. Picioarele nu le mai simt, încep să îngheț, îngropat într-un strat de nea ce s-a topit de căldura furată corpului, formând culcuș pe dimensiunea lui.

Degetele împlântate în gheață, în somn, și-au săpat și ele loc. Parcă nu mai aveam sânge. Partea obrazului culcată pe zăpadă era ca ea, albă, stoarsă de viață. O durere cu lacrimi îmi zguduie tot corpul. Credeam că nu mai e departe clipa când nămeții o să-mi conserve trupul definitiv adormit. Îngrozit, mă zbat, mișc ce se mai poate mișca. Măinile, de lemn uscat, le afund în zăpadă. Pojghița groasă de nea înghețată deasupra mă zgârie, dar sângele nu curge. Înfig mai mult degetele și încep să frec neaua până simt durerea, apoi mișc corpul din umeri, capul și, sprijinit pe mâini mă ridic în genunchi, ca pentru rugăciune. Continui mișcările și de la un timp reușesc să mă smulg din culcuș, să mă proptesc de trunchiul tare. Cu o lanternă la îndemână, luminez fața celorlalți, adormiți, albă, crispată în luptă cu gerul. Îi trezesc cu greu, în zori nimeni nu-i va mai trezi. Timpul își consumă începutul adormirii de apoi.

Orice ar fi, așa nu putem sta de veghe! Ne înfrânge somnul și sfârșitul va fi același. Adun în neștire câteva vreascuri, ajutat de Ion și le îndosim între cetini. Câteva lemne mai groase formează vatra și în curând focul prinde flacăra! L-am încercuit cu genunchii, cu mâinile, cu picioarele

învelite în talpa de gheață. Curând durerile revin. Aș arde pe foc carnea înghețată să-i sting durerea ce-mi suge toată vloga.

Zăpada se topește în jurul focului, curge devale, și lasă loc uscat. Mutăm focul mai aproape, voind parcă să ne facem una cu el. Pe rând, somnul ne cuprinde și-i doboară pe toți. Rămân de veghe cu ochii pironiți la văpaie.

Ion doarme dus, cu toate că e cel mai rezistent. Tânăr sănătos, ce a cunoscut greul iernii pe câmp, pe vânt și promoroacă. Nicu, mai pirpiriu, crescut la București la adăpostul marilor clădiri, și-a întins picioarele pe foc alături de ramurile de lemn. Un bocanc la vârf a început să devină jar. Nu simte nimic până ce carnea a început să sfârâie. Trage piciorul cu un fel de muget surd și-și continuă somnul. Încet, să nu-l trezesc, îi învelesc în zăpadă vârful decapitat al bocancului. Primesc tăciunii mai lungi, să ardă complet, petrec din ochi cum stropii de umezeală cad pe flacăra cu zgomot de scrijeală. Jarul îmi arde obrazul de aproape, dar spatele este subțire și «vântură» fiori. De-o parte arde, de-alta amorteste. Noaptea de veghe, sunt încercuit cu brazi. Ajunul, copilăria toată îmi țin de urât. Pomul încărcat de promoroacă, fără lumini. Coșulețul cu alune, colăcei, nuci...cu cuptorul cald...mă fură somnul...Se aprind artificii, stele scânteie vestirea, a început să ningă peste sufletul plâpând...

- Filoane, Filoane! Mă auzi? Scoală!

O voce de dincolo răsună ca un ecou. Un braț mă prinde, mă zguduie...

În jur, alb, sec și capul de plumb. Ion îngrămădește vreascuri, tăciuni. Le aprinde. Îl văd prin ceață, apoi mai clar, până ce văpaia-i reflectează obrazul. Întoarce ochii spre mine, mă privește lung, cald, mă roagă parcă să-mi revin.

- Ți-e frig tare? Ai înghețat? O să vă dezmoțiti repede, numai să prindă focul putere. Vă fac și o cafea caldă!

Închid iar ochii...iar trece vremea...multă? Nu știu.

- Bea până-i caldă, mă îndeamnă o voce. Simt aburul fierbinte. Îmi umflă nările. Trag cu sete. Mă arde, mi-e bine.

Cald, frig? Pe rând și una și alta. Tremur. Tot corpul își topește sloiul. Mă scutur, mișc, mă zbat. Curând lumina toată îmi dezvăluie taina.

- Unde-s ceilalți?

- Te simți bine? Uite-i pe aproape!

Erau încă întinși între zi și noapte.

- De ne urmăreau, apoi, ne puteau duce cu pat cu tot. Nici unul n-ar fi spus «ba», dar se zice că frica păzește...pădurea.

- Desigur, Ioane! Dar cât îi ceasul?
- Nouă de dimineață.
- Atunci n-am dormit mult, când am deschis ochii nu era mult înainte de ora cinci.

- Asta poate ne-a fost norocul!
- Pune, Ioane, lemne pe foc, pune toată pădurea, fă-l mare să intre căldura în noi, că vara-i departe!

Peste puțin se întoarce cu brațul plin de copăcei, uscați de umbra celor mari. Și aici cel mai tare învinge! Lupta pentru viațuire nu cunoaște lege. Lăstarii tineri, fragezi, dau putere vâpăii ce crește, se întinde să ne uscăm bocancii, învelitoarele, înainte de plecare. Nicu, aproape adormit, își contemplă bocancul retezat.

- Ai putea pune pe foc și pe celălalt, să fie la fel. E mai estetic, îi spun eu.

- Șugubățule, îmi întoarce pe sub furca mustății vorba.
- De-l mai lăsai oleacă, îl făceai escalop vienez și fără «marken» (cartela de grăsime).

- Îl pun dacă vrei să-ți fac plăcere, dar îi iau pe ai tăi!

- La vară!

Toată lumea dezmoțită, stingem focul, cu strângere de inimă, îl învelim în zăpadă, zăpadă ce-și reia haina albă, o clipă deșirată. Ștergem orice urmă a trecerii noastre pe aici. De altfel nu cred ca picior de om să calce pe aici înainte de primăvară. Cât sunt jandarmii de curajoși, n-au îndrăznit să se afunde în pădure, pentru că ea nu le poartă noroc.

Fiecare copac ascunde o surpriză. Și-apoi, pe vremea asta, se simțeau bine la soba caldă...

Tot Ion mai zdravăn, încarcă aparatul până ce ne-om încălzi pe drum. Picioarele bușteni, degerate, abia le urnim din loc. Dealul ne-o lua parcă înainte. Își tot lungea plaiul, iar noi nu ne prea îndemnam la mers. Curând însă, ne facem una cu calea, și urcăm din greu ceasuri lungi. Din când în când un scurt popas, împărțim anafura cu câte o felie de șuncă, să ne mai înzdrăvenim. Zăpadă tot mai mare, urcușul mai greu. Ne apropiem de vârf. Poate l-am fi putut ocoli, dar unghiul de mers ne strică direcția. Spre asfințit, vârful R. rămase sub noi. Un vânt puternic, ce mătură tot în cale, ne umflă hainele să le desprindă de pe noi. Un frig sec îngheață urmele proaspete. Pe vremea asta nimeni nu s-a încumetat să treacă pe aici, la munte, de când Baba Dochia și-a muiat cojoacele. În vârf stătea de pază un observator montat pe schele înalte de 5-6 metri. Ne urcăm pe el să privim în depărtările

ce coboară spre luncă. Era făcut pentru turiștii de vară. Pentru noi nu era decât mărturia anotimpului dus. Să mai avem mult? La distanță oarecare de ochi, abia desprindem două repere, ce punctau zarea, la aceeași înălțime. Erau punctele noastre de reper în plus de busolă și hartă. Ochii ne pot înșela, e mai sigur așa. Fiecare din cele două colțuri întinse spre cer ne va lua o zi de mers, o zi lungă și grea. Coborâm creasta vânturată de furii, să ne găsim adăpost în desișul brazilor. Gerul se ține după noi, ne învelește în fulgi de gheață. Încă o noapte de chin. Înregistrăm în memorie reperul vârfurilor înalte și ne afundăm în valea adâncă, până când lumina serii ne mai arată calea. Curând întunericul își reia locul. Ne oprim între brazi pentru o nouă noapte de odihnă, pentru cei ce or mai putea dormi. Nu îndrăznim să aprindem focul până ce nu va trece miezul nopții, când nu va mai fi nimeni întârziat pe aceste locuri, să ne vândă urmele.

Rupem brațe de cetină, le așternem pe zăpadă pentru culcuș, până ce mai distingem lumina de întuneric.

Mai adunăm câteva vreascuri uscate, grămadă, să le aprindem când lumea toată va fi adormită.

Mâncare? O cafea cu apă de zăpadă, câte trei-patru pesmeți, o felie de șuncă subțire și vitamine în cuburi.

Nimeni nu doarme, fiecare așteaptă jumătatea nopții, să aprindem focul înainte de somn. Pe frig e greu de dormit, doar oleacă de căldură și somnul ne fură.

Mai stăm la vorbă. Așteptând, batem pe loc să nu amorțim, o dată cu fulgii de sub noi. Potrivim când somnul celor mulți e mai greu și dăm foc lemnelor să ardă. O flacără mare, ca de priveghiu, străbate întunericul pe sub poalele de brazi ce ating pământul.

Lumina ne prinde obrazii, căldura ne dezmoștește și în curând somnul ne fură ca ieri, ca mâine, poate, cine știe până când? Zorile, mai grele ca gerul alb, ne pun în rate pe picioare, că deveniseră și ele peste noapte lemne uscate, fără pic de vlagă.

O mai fi mult? ne întrebam mereu.

La drum mereu, cu aparatul în spinare. Ne afundăm tot mai mult după cum spun busola, harta și prevederile noastre. Pe alocuri, zărim urme de căprioare, singurele ce împart pădurea, munții, cu noi. Nimeni nu scoate un cuvânt. Tăcerea devine lege consimțită de toți, cât e ziua de lungă.

Seara ne prinde urcând primul gemen, ce ne rămâne de înfrânt. Ne oprim sub creasta lui pentru odihnă de noapte. Aceeași odihnă din bucăți, același calvar. Parcă și sufletul îngheață în a doua jumătate de somn.

A doua zi, pe la prânz, călcăm vârful. Pe sub cetina încărcată de zăpadă zărim ochiuri de verdeață ca un pat desfăcut ce ne îmbie la odihnă.

Descărcăm poverile și ne lungim osteniți pe covorul verde. Pentru prima dată corpul se lipește pământului, care ne transmite, din adâncimea lui, aburii de viață.

E rece și umedă iarba, dar transpirația corpurilor o face moale, primitoare. Mai facem o cafea tot din zăpadă topită, mai gustăm din alimentele ce devin, spre sfârșite, tot mai savuroase, înainte de a purcede la vale.

Mai jos, ne oprim la o haltă scurtă, apoi ne luăm fiecare sarcina și ne pierdem pe panta plaiului, care coboară de-acum. Zăpada, tot mai mare, lasă urme clare, ce ar putea ușor conduce potera după noi. Doar fuga ne mai scapă. Cât ne-or ține puterile.

Batem așa cât e ziua de mare, coborâș, urcuș și iarăși de la capăt, până ce al treilea vârf rămâne pentru totdeauna o grea amintire. Nu ne oprește nici întunericul. Ne duc pașii flămânzi. E singura noastră scăpare. După miezul nopții, cădem pe rând, epuizați. Nici hainele nu mai țin. Au devenit atât de grele, că ne împovărează mișcările.

Ion, mai robust, se așază puțin, se scoală din nou, se scutură din toate puterile, își îndreaptă oasele înainte de a adormi. Tot vocea lui răsună în zori, înaintea celorlalți. Ne pregătise deja o ceașcă cu cafea, și ne îndemna, până-i caldă, să deschidem ochii.

O bem, ne face bine și, din nou, somnul își reia firul. Când ne-am trezit de-a binele, soarele urcase de câteva prăjini pe boltă.

Așa s-au scurs nouă zile de când am căzut, fugind mereu, cu teama după noi și sufletul la buze.

Mâncarea s-a sfârșit de ieri și nici o nădejde să procurăm alta. Mergem acum printre sate noaptea, iar ziua ne ascundem în tufișuri dese.

După hartă, n-am fi departe de Lugoj, o zi bună de mers. Îmbrăcați militar, cu bagaje și arme, cum o să ne apropiem patru inși de oraș? Plecați de vreo patru ani, unii dintre noi nu știm nimic din lumea «nouă» în care am căzut. Hotărâm deci, în comitet restrâns, să plece unul dintre noi înainte, fără bagaje, doar cu pistolul.

Consemnul: să aducă cu orice preț alimente, înainte de a ne epuiza complet de foame.

Unul singur, necunoscând regiunea, risca să nu ne mai găsească, dar nu avem altă soluție.

Așteptăm noaptea și ne apropiem de niște holde de porumb, unde găsim grămezi de snopi de coceni, ce ne servesc de adăpost. Aici punem la cale planul nostru.

Carapantea, lugojan, care nu era departe de casa lui, va pleca singur, iar noi îl vom aștepta aici.

Din vârful colinei unde eram, vedeam la distanță mare, ca stelele pe cer, lumini multe. Orașul nu era departe. De bine, de rău, până aici avem direcția bună. Camaradul nostru, Carapantea, care ne lasă impresia de a fi în stare să ajungă și, mai ales, să revină...se hotărăște să plece.

Nu l-am cunoscut decât în ajun de plecare, dar zilele pline de emoții de când am fost parașutați ne-au apropiat de el. Se zice că sunt firi slabe care, încadrate de elemente tari, devin de aceeași calitate. Noi, în orice caz, nu avem dreptul să ne îndoim de buna lui credință.

Toată nădejdea noastră era în el acum. Eu cunoșteam Lugojul, dar nu aveam pe nimeni cunoscut.

După ce își înseamnă bine în minte locul de întâlnire când se va întoarce, cam două zile maximum, ne îmbrățișăm ca niște frați ce și-au împărțit momente de neuitat. Pleacă urmărit de ruga noastră profundă. De-ar da Dumnezeu s-ajungă cu bine. Foamea nu ne mai ține pe picioare.

Am rămas deci fără călăuză care să facă legătura cu cei ce au ajuns înaintea noastră.

Desfacem grămada de snopi, facem un stup ca o colibă și ne așternem culcușul peste noapte. Prima noapte la adăpost, prima noapte pe moale, doar că-i lipsea o ceașcă de căldură.

Deodată se aud, nu departe de noi, împușcături repetate. Sărim ca arși afară, cu ochii în direcția fratelui plecat.

N-au trecut două ore de când a plecat. Pocnetele reîncep, de astă dată luminoase, înalte, de toate culorile. Predomină roșul în figuri geometrice, la intervale egale. Uitasem că războiul e în plin toi, că Rusia și-a împrăștiat armatele pe tot spațiul românesc, în urmărirea dușmanului.

Să fie trupe de instrucție sau manevre pe aproape? Sau nenorocirea cea mare? Omul nostru a fost reperat și acum, prin semnale luminoase, ne caută urma.

Semnalele se întindeau pe o mare suprafață de cer și se deplasau în ordine ce pare a fi stabilită.

Refacem stupul, ștergem urmele și, cu povara în spate, o luăm iar la fugă.

Încotro? De unde am venit?

Nimeni nu mai judecă. Trebuie să ieșim din această cursă până ce noaptea ne-o mai îngădui.

Străbatem ogorul și intrăm în tufișul ce se găsea la margine, format din mă răcini și trandafiri sălbatici.

Obrazul, ca și hainele, zdrențe. Foamea ne stoarce ultimele forțe. Nu mai puteam fugi. Nu mai putem face câțiva pași! Eram la ultima fărâma de efort.

Ascundem aparatul și bagajele și ne oprim la câteva sute de metri de ele. De aici doar dușmanul ne va mai urni. Eram hotărâți să ne vindem scump pielea. Din când în când câte o rachetă mai tulbură întunericul, tot mai departe de noi. Am adormit cu ochii la cer, pe pământul gol și stomacul tot pe atât de gol. De nouă zile, doar gustări, să nu pierdem obiceiul de a ne hrăni. Dimineața cercetăm locul. Seara vom reveni la coliba de coceni, cum ne-a fost vorba. Eram într-o văișoară, destul de luminoasă, cu ogoare și livezi pe aproape. Era izlaz de comună.

Căutăm un tufiș mai des, unde să ne stabilim cartierul general.

Un soare cald împrăștie raze de primăvară. Ne întindem mantăile și adormim din nou, la distanță unul de altul, pentru a evita de a fi surprinși grămadă.

- Ce faci aici, camarade? aud deodată o voce pe lângă mine. Tresar speriat, cu mâna pe pistolul mitralieră, să scap ce s-o mai putea.

- Păi... vezi matale... suntem o grupă de recunoaștere, de la regimentul 37! aud vocea lui Ion, autoritară, puțin legănată.

- Aha, dar unde-i regimentul vostru?

- Dar ce te privește pe tine? Cine ești tu?

Îl văd acum mai bine și eu, avea o pălărie verde, cu pană de stejar și o pușcă cu două țevi pe umăr.

- Eu îs pădurar la sat și...

- Apoi, vezi-ți de pădure, măi! Ia stai! Tu ai făcut armata?

- Pădurar fără armată făcută ai mai văzut matale?

- Frumos, îmi place! Așa că tu știi ce-i aia militarie? Știi că nu-i glumă?

N-ai văzut nimic, ai înțeles?

- Dacă-i treaba așa, am înțeles... încurcă el vorba, puțin convins.

Ion îl strânge de aproape, să-i dea lovitura de grație.

- Cum te cheamă? Din ce sat ești?

- Păi de ce?

- Aș vrea să știu și eu, că de!... poate îți merge gura... știi că se caută soldați pentru front, către vest, în Cehoslovacia, poate vei avea norocul să mergi cu mine, încă nu s-a gătat bătaia!

- Măi frate! Păi așa mă crezi pe mine de slab de vârtuce? Nu-s muiere, să-mi umble gura fără măsură. Eu cunosc viața de militar... eu... îngână el vorbele și-și schimbă culoarea feței cu galben...

- Bine, măi frate! Vezi-ți de drum și...să n-ai nici o grijă, dar...să nu dea dracul...

Îi văd bine cum își strâng mâna, bucuroși amândoi, c-or scăpat unul de altul! Încurcat, trece pe lângă noi, trântiți cu armele la îndemână și-și pierde urmele. În ce cursă a intrat? Dar noi!...

- Sfântu-lui de pungaș. Asta-i pădurar de mărăcini!

- Mi-a plăcut cum l-ai scuturat! Îl felicit eu, dar acum s-o mai luăm din loc, că prietenul tău ar fi în stare să ne facă o mare bucurie!

- N-o spune nici lui tat-so ce-o pășit! Îmi cunosc eu omul, caută să mă liniștească. Am plecat totuși în grabă. Am lăsat căldura în mărăcini și bagajele prin jur. Alte ore de mers, până s-o dus toată tihna strânsă în orele de soare.

Se apropie din nou seara. Fratele nostru a avut tot timpul să se întoarcă în noaptea asta, de i-o ajutat Dumnezeu să scape cu viață. Căutăm locul părăsit, că trebuie să ne găsească la stupul de coceni, așa ne-a fost vorba.

...dar dacă l-au prins și vine însoțit? Gânduri negre ne cutreieră mintea. Prea multe au trecut peste noi, de când a plecat el. «O nouă surpriză», cea mai dură, ni se pregătește, poate!

- Eu aș zice să ținem cocenii sub ochi, de la mare distanță, gata la orice, îmi dau eu cu părerea, hotărât. Desigur, toți sunt de acord, toți, adică Ion și Nicu, câți am mai rămas. Nici unul nu aveam gustul să intrăm în capcană, chiar dacă ne ispitea culcușul cald.

Strângem bine mantăile în centură și ne trântim pe niște tufe de mărăcini, așternut tare, dar uscat.

Somnul nu se prinde, la orice mișcare ne apare umbra celui așteptat.

Câte un iepure speriat de alte lighioane sare brusc, stricând liniștea nopții, a celor ce stau la pândă. Toți trăim aceeași teamă pentru scânteia de viață ce mai întârzie în corpurile noastre obosite.

Orice mișcare ne înfioară și ne încearcă nervii. Ședem pe spini la propriu și la figurat, veghem întunericul toți trei deodată, așteptând împreună un semn, o dezlegare. Nimic însă nu se schimbă. Cât de lungă e așteptarea? Zorile ne prind în sfârșit!

Poate o veni cu ziua, ș-apoi mai avem noaptea următoare. Doar dacă ar veni?

Gândurile negre, nădejdea, defilează cu aceeași repeziciune. Nu ne lasă măcar timpul să ne agățăm de unele sau de altele.

Foamea ne ia puterile! Ca să ne mai cruțăm, hotărâm să limităm la maximum mișcările. Am adormit deci pe aproape, cu soarele cald, binevoitor, drept acoperiș.

Visez o pâine albă mare, cum se face pe la noi, cu aburii calzi, ispititori. O prind între degete, o frâng și o apropiu de gura uscată. Un zgomot îmi spulberă tot praznicul, iar foamea, grea, dureroasă, îmi umple sufletul de deznădejde. Teama mă cuprinde! Îmi văd întoarcerea acasă stinsă pentru totdeauna...Și totuși...Atât de aproape.

Ziua toată se scurge, dar nimeni nu schimbă nimic din ceea ce nenorocul ne-a rezervat. O nouă noapte de veghe, noapte de chin, și alți zori ne estompează parcă ultima speranță.

Nu mai putem aștepta. Printre mărăcini căutăm coroabe, fructele de spini sau rugi sălbatici, dar nimic. Poate rădăcinile să ne mai servească de hrană. Gerul iernii, sau păsările, mai flămânde ca noi, au descoperit înaintea noastră boabele astringente de mărăcini, că nici de astea nu mai găsim.

Istoria fiului risipitor ni se potrivea aidoma, cu singura deosebire că noi ne-am părăsit casa, familia, pentru prea marea dragoste de neam și țară. Dacă asta ar putea fi un mare păcat!

Ne oprim din căutare. De-acum nu mai putem conta decât pe puterile ce mai rătăcesc prin corp, pe norocul nostru de a ieși din această situație.

Și cât eram de aproape de țintă!

Nu! Nu așa va trebui să sfârșească un început plin de elan, plin de nădejde.

Eu, cel ce cunoșteam mai bine regiunea, ei fiind străini pe aici, îmi dau seama cu groază că sunt complet dezorientat. Se uită amândoi la mine, întrebători...Privirea mea vagă le răspunde în gol.

- Să mergem înainte, pe urmele celui plecat. După busolă, după hartă, cum am ajuns până aici, vom face și ultima bucată de drum, ne îndeamnă Ion.

- Ușor de zis, dar de unde începem? întreabă Nicu. Unde ne aflăm? În primul rând!

- De nu putem să ne folosim de hartă, apoi lasă-mă pe mine să ies la drum, să întreb pe cineva, nu putem sta așa, insistă Ion.

Era riscant, dar era singura soluție, în cazul nostru. Cu ce energie ne-a mai rămas, o târâm la drum. Eu cu Nicu, cam ascunși, iar Ion pândind un om să-i țină calea. Așa trec alte ceasuri din cele rămase, dar nimeni nu se arată la orizont. Lăsăm toată prudența la o parte și ieșim toți pe luncă, peste ogoare, cu armele la umăr, ca-n patrulare. Ion e primul ce-și manifestă descurajarea. Bolnav de câteva zile, abia își trage bocancii grei prin zăpadă.

- «Mama ei de pușcă de-oi mai duce-o și pe ea!» strigă el la capăt de forțe și o azvârle cât colo. «Eu nu mai merg, de vreți, luați-o voi înainte, eu rămân aici, nu mai pot!»

Citeam pe fața lui palidă disperarea, revolta neputincioasă contra soartei ce ne zdrobește.

- Așa-i de grea pușca, sau tu nu mai poți?

Ridic arma, o așez alături de a mea pe umăr. Pentru noi era tot atât de folositoare ca și hrana.

Se uită la mine, dar nu-mi răspunde. El, care avea replica vioaie, îl durea parcă ceva acum, dar nu găsea glas să se descarce.

- Dă-mi-o încoace! Oi duce-o eu cumva, dar să mai răsuflu oleacă. I-o întind, convins că numai așa vom pleca.

Strânge dinții să-și sfărâme deodată toată slăbiciunea ce-l cuprinse, o prinde de țevă și se proptește în ea, ca ciobanul pe ciomag, lângă oi.

- Luați-o înainte! ne îndeamnă el, pornind încet în urmă trăgând pușca după el. Traversăm un lan de porumbiște. Mușuroaiele rămase ne îngreuiază mersul. Deodată pământul îmi alunecă de sub picioare și mă întind cât sunt de lung. O durere vie îmi strânge spatele.

- Nu te grăbi! strigă Ion, îi mai ardea de glumă.

Mă scol cu greu, dar mă scol, încercând să zâmbesc colorat. Arunc involuntar privirea spre mușuroiul ce mi-a cauzat căderea, și... ce să văd?

Un glob galben, luciu, își arăta fața ca de soare. Era un dovleac porcesc, rămas după strângerea recoltei, de cu toamnă.

- Suntem salvați! le strig de bucurie.

- Ai înnebunit, sau nu-ți lipsește mult! deschide Nicu gura.

Lăsă povara ce atârna după el și dintr-o săritură e lângă mine. Se uită o clipă și dintr-o altă mișcare își înfige mâinile în zăpadă să-l scoată. Nu era ușor, era înghețat. C-o lovitură de bocanc îl desfac în două. Carnea roșcată-gălbuie de dovleac ne lasă o impresie de savoare rar trăită. Acum o să ne săturăm, un dovleac pentru trei! Prânzul nu durează mult. Fiecare cu o bucată în mână mușcăm cu nesăț. Dezamăgirea ne trezește repede la realitate.

Nu se putea mânca, era putred. Ni se oprea în gât. Rămân semințele, bune, chiar delicioase, dar prea puține pentru trei guri de lup. Totuși atmosfera grea de adineauri, apăsătoare, s-a schimbat.

- Dovleacul tău, dacă era bun, ne omenea cumsecade, reîncepe ion mângâindu-și mustața lui lungă, plecată «pe oală».

- Dacă?!...

Motivul era prea bun, să nu profit, să mai întindem câteva ceasuri de drum.

Acum zăpada lasă loc poienelor de iarbă. O turmă de oi păștea, sau mai degrabă părea că paște, supravegheată de o femeie cu furca la brâu.

- Stați aici ascunși! Să nu vă vadă, ne oprește Ion. Eu mă duc să văd ce pot afla de la păstoriță.

Ne pitim după un tufiș și-l urmărim din ochi cum se apropie de oi. Femeia, văzând un militar că se îndreaptă spre ea, zorește oile și o ia din loc. Ion, după ea, grăbește pasul. Acum femeia lasă oile și o ia la fugă.

Va ieși prost, îmi zic. Toate calculele noastre au rămas fără nici un rost.

Ion a renunțat la urmărire și se îndreaptă jumătate la dreapta. A văzut poate pe cineva. În adevăr, în clipa următoare, vedem un bărbat grăbit și el în direcția femeii.

- Ia stai, măi frate! îl auzim pe Ion. Se apropie de el și puțin după aceea îi vedem de vorbă. Nu stau mult și Ion o ia în direcția pădurii ce se găsea la vreo 500 de metri. Am înțeles că nu voia să vină direct spre noi și ne îndreptăm în aceeași direcție, protejați de un șanț adânc. Peste puțin, misterul se limpezește.

- Nu suntem departe de satul Tapia, doar treci dealul și, într-o oră de mers, ești acolo, ne spune el. Femeia credea că-s rus. Știți că or băgat groaza în lume, mai ales în femei. Le batjocoresc și apoi le omoară.

- Ce aliați! Au dezrobit prada, s-o devoreze mai în liniște, grăiesc ca pentru mine. În orice caz, un lucru e sigur: lumea e îngrozită de eliberatori. Vom mai găsi camarazi dispuși să-și manifeste solidaritatea cu noi, pentru o nouă și adevărată eliberare, dar și cea mai grea?

Satul îmi este cunoscut, chiar foarte bine. Într-un an, odinioară, m-a adus tinerețea la hora satului. Îndrăgisem o fată, fata popii din sat. Poate s-o mai găsesc, sau părinții ei să mă mai recunoască de cumva ea s-a măritat. Le împărtășesc planul meu și le expun planul de urmat, de îndată ce ziua se amestecă cu seara.

- Așa o lovitură de zile mari, nu întâlnești două la fel! declamă Nicu ca răsărit din mormânt. Ne apropiem mai mult de sat și ne stabilim postul de comandă la marginea pădurii.

Ei vor rămâne aici, să mă aștepte, iar eu voi pleca să deschid prima poartă pe pământul țării după atât amar de pribegie.

Militar nu mă pot duce, bat prea mult la ochi. Rămân cu pantalonii kaki, peste care trag ciorapii de lână până la genunchi, iar în loc de veston, o haină civilă ce am păstrat în bagaje, pentru orice eventualitate. În cap o căciulă laie, ce-mi intră până la umeri.

În câteva clipe, eram demilitarizat!

Îngropăm aparatul și bagajele ce le mai aveam suspecte într-un colț de pădure bine reperat și, astfel ușurați, așteptăm înserarea, ce nu mai e departe.

Afund în buzunare câteva grenade, încarc browning-ul cu 14 focuri și alte două încărcătoare în rezervă și mă pregătesc să plec.

- Voi nu mișcați de aici orice-o fi și să-mi răspundeți la semnalul meu, că noaptea îmi va fi greu să găsesc locul!

- N-ai nici o grijă, dar bagă de seamă să nu te lași prins. Dar știi ce? continuă Ion, dacă aș merge și eu? În doi e mai sigur!

- Nu, asta ar strica totul! Nu putem intra amândoi în sat, apoi în casa omului, fără a trezi bănuiala.

- Cum crezi! Dar...Dumnezeu să-ți ajute și...să te întorci cu bine! Mă îmbrățișează ca pentru despărțire, lungă, cine știe...poate pentru totdeauna.

- Nu uita că noi avem o datorie de împlinit, mă încurajează Nicu, și că...trebuie să te întorci teafăr...Tu știi că noi te așteptăm...Mă strânge la piept, lipind obrazul lui rece de al meu să-mi dea curaj.

O șuviță caldă îmi atinge fața...și el se despărțea, cu sufletul strâns...și nu era decât începutul...

Când s-au format echipele, fiecare ne-am ales unul pe altul, fără să știm nici unul dinainte. Era o afinitate și...momentul ăsta era greu. Lugojanul nostru nu s-a mai întors, dar îi aveam adresa, pe drumul Tapiei, la suburbia orașului. Le las adresa, de nu mă voi mai întoarce.

- S-o aveți la voi, pentru mai târziu, acum nu vă mai gândiți la ea, eu am să mă întorc în noaptea asta, să nu dormiți!

- Noroc bun!

- În ceas bun! răsună glasul lui Ion, pierdut în întuneric, o dată cu pașii mei grăbiți.

M-o mai cunoaște oare? O vrea să-mi deschidă? Cel puțin de mi-ar da oleacă de pâine, să mai prindem puteri. O mulțime de gânduri mă frământau coborând spre sat.

Nu știu cât am mers așa, când primele case luminate slab, la ferestre mici, îmi ies în cale. Peste puțin, potrivesc pașii la capul uliții și... iată-mă în sat, în rând cu atâta lume pașnică. Merg ca un țăran întârziat pe holdă ce se întoarce acasă unde-l așteaptă familia, cu cina caldă ș-apoi, odihna, în patul lui, răsplata unei zile de muncă.

Deodată cugetul își oprește firul. Nu prea departe, voci și tropot de bocanci anunță primejdia: jandarmii!

Nu mă mai pot întoarce. De așa face-o, ar fi prea târziu. Ș-apoi nu aveam mult de ales, odată va trebui să-i înfrunt.

Potrivesc dreapta pe trăgaci și, hotărât, pășesc înainte.

Îi văd acum mai clar, erau patru, cu puștile pe umeri, în patrulă. Nu se observa îmbrăcămintea, deci întunericul va ascunde bine și costumul meu.

La câțiva pași de ei, îmi strâng toată inima în dinți și...

- Trăiți! Don șef! strig cât mă ține pieptul, ca o ușurare, în timp ce, cu mâna stângă, ridic căciula larg, ca pentru închinăciune!

Nimeni nu a răspuns la binețele mele, la prezența mea.

Niciodată n-am simțit mai binefăcătoare indiferența, chiar disprețul, cu care-am fost obləduit.

Și-au văzut de drum.

Inima-mi bate puternic în piept! Nu-mi venea să cred că nu mi s-a întâmplat nimic. Atât de aproape de foc!

M-au considerat un țăran întârziat, ce le datorează respect și plecăciune, atotputernicului satelor, jandarmul.

S-a petrecut totuși ceva cu ei! Înainte erau mult mai zeloși. Orice făptură ce dădea ochii cu ei, pe înserate, era oprită. Și ei ardeau acum pe același rug cu lumea toată ce tremura de teamă.

Mai departe, opresc o femeie mai în vârstă s-o întreb de casa popii. Femeia îmi indică drumul și, în câteva minute, mă opresc în fața porții.

O casă mică, veche, o credeai părăsită la prima vedere. Și totuși. O fi locuită. O lumină slabă se strecoară pe fereastră.

Un câine mare, de oi, sare pe poartă și latră furios a dușman, a străin cel puțin.

Mai zăbovesc oleacă fără să strig. Câinele m-a anunțat deja.

Curând o femeie înaltă, slabă, îmbătrânită de ani, îmi iese în prag.

- Cine-i acolo?

- Om bun! îi răspund eu, aş vrea să vorbesc cu părintele!
Vocea mea a convins-o că nu-i un pericol, căci o văd îndreptându-se spre poartă, certând câinele să se calmeze.

Un zăvor se trage, uşa scârţâie în țăţâni, chipul blând, cu părul alb, mă invită să intru.

- Bună seara, maică, îi grăiesc eu, scoţând căciula şi alunecând încet pe lângă ea, spre uşa tinzii, să fiu mai sigur că nu-şi va schimba părerea, odată în casă nu m-or scoate afară până nu mi-or asculta povestea.

Ajuns în tindă, recunosc bine totul, cu toţi anii petrecuţi.

Am fost la masa lor după ruga satului, cu fata preotului. Cunoştinţe vechi, rude de departe, prin alianţă.

Bat în uşă de câteva ori. O voce domoală mă invită să intru. În clipa următoare sunt în faţa bătrânului.

- Bună seara, unchiule! îi urez eu, cu figura veselă, sperând să-i răscolesc rostul venirii mele.

- Nu mă mai cunoaşteţi? reiau eu dezamăgit. Speranţa îmi rămâne totuşi întreagă.

- Nu! Dar cine eşti matală?

- Apoi...eu sunt...Filon...nu vă mai aduceţi aminte de mine?

- Tu eşti? Bată-te norocul! Şi-mi sare de gât, vădit, emoţionat.

- Te credeam mort, de atâţia ani de când nu se mai ştie nimic de tine! Pe unde-ai mai rătăcit şi cum de ai găsit tocmai acum momentul să te întorci, când atâta lume fuge? Acum e mult mai greu decât când ai plecat tu!

Ştia că eram legionar şi mai ştia că am plecat din cauza prigonirii.

- Bietul băiat! suspină bătrânul ca pentru sine. Dacă ar şti el ce-l aşteaptă, gândea el cu vocea sufocată.

Înainte de a-i răspunde, bătrâna mă priveşte cu aceeaşi emoţie, cu aceeaşi compătimire.

Erau doi bătrâni singuri, zguduiţi în liniştea lor de un fapt puţin obişnuit.

Bătrânul preot nu-mi dă răgaz şi reia întrebările mai încet, în şoaptă, conspirativ aproape.

- De unde vii acum? N-ai fost cumva prin Germania, după cum se spune?

- Chiar acolo, acum mă întorc!

- De ce n-ai stat pe acolo, că aştia te omoară dacă te prind? Omoară ei şi lume de cealaltă, dar pe voi care...

- Ştiu şi nu mă aştept la îndurarea lor!

Cu bătrânul trebuie să schimb tactica, e prea emotiv și ușor alunecă spre frică.

Eu am nevoie de o bucată de pâine și câteva informații, să pot ajunge până la destinație.

Atât, apoi să nu mai știe de mine. Poate și el va fi mai bucuros să uite totul. Prea-i periculos ce face!

- M-o ajuns dorul! continui eu, de trei ani nu mi-am mai văzut pe ai mei. Mă cred poate mort. Aș vrea să mai trec o dată pe acasă și apoi să plec iar dacă n-oi putea să mai stau pe aici. Vin pe jos, de trei luni de zile. Am trecut prin linia frontului. Acum, mulțumesc lui Dumnezeu, c-am ajuns aproape de casă, apoi ce-o vrea Cel de Sus!

- Vrei să te duci pe-acasă? Să nu faci asta! mă imploră el îngrijorat. Te prind și n-o fi bine de tine.

Pe mine foamea mă sfâșie. Povestea, cât o caut de scurtă, se prelungește cu alte întrebări. Trebuie să atac direct ce mă doare, c-om vorbi după aia, de tot ce-o fi de spus.

- De câteva zile n-am mâncat nimic, n-am îndrăznit să cer la nimeni, de teamă să nu mă denunțe. Vin tot prin păduri și mă feresc de lume.

- De ce n-ai spus imediat? sare preoteasa ca friptă și iese pe ușă. Femeia tot femeie. Virtutea ei e sensibilitatea, mila și inima deschisă.

Abia am terminat vorba cu mine însumi, că bătrâna se întoarce cu brațele încărcate cu bunătăți. O sticlă de vin roșu, o pâine mare, albă, cum se face pe la noi, o farfurie de cârnați fripți și carne de porc. Îmi creșteau ochii. Atâta abundență într-o singură casă pentru un singur om!

De trei ani de zile n-am mâncat să mă satur, tot de atâta vreme n-am văzut pâine albă, cozonac de Crăciun! De mult i-am pierdut și gustul. Nu mai aștept invitația! Trag scaunul aproape și primul aliment ce-mi cade în mâini e pâinea ce se frânge ca anafura de cuminecătură.

Îmi umplu gura, amestec sau mai degrabă înghit. O umplu așa de multe ori, să o simt cum atinge cerul gurii, să-i simt gustul uitat, să-mi satur tot corpul lihnit.

- Ia și carne! Cârnați! mă îndeamnă bătrâna, în timp ce popa toarnă în pahar vin ce se prelinge, gros, ulei, lăsând dâră pe pereții sticlei.

- E atât de bună pâinea, chiar goală. E ca un cozonac! le răspund grăbit, rupând din nou dintr-o felie mare, proaspătă, pe care bătrâna mi-o întinde binevoitoare.

- Bine ai venit! îmi întinde moșul paharul cu vin. Parcă eram singur, singur cu mine. Vorba lor mă surprinde. Abia îmi dau seama că mă observă.

Îmi revin greu la forma de respect și de jenă, abia după ce foamea mi s-a mai astâmpărat. Rușinat, prind paharul și răspund cum se cuvine:

- Bine v-am găsit! Mustul dulce-acrișor ce astâmpără setea și încântă inima dispare într-o clipă. Un altul îi urmează, ba chiar încă unul. Abia acum cârnații apar sub ochi ca un dar râvnit ani întregi. Prind tot cu mâna. Furculița, cuțitul, farfuria albă așezată în fața mea rămân neatinsse, parcă pregătite pentru un alt oaspete. Unul, doi, trei, nu știu câți... Curând înfrântă foamea, mă opresc. Dar ochii privesc belșugul, ce-mi surâde încă ispititor.

- Mai ia, mă încurajează bătrâna, plină de blândețe.

- Mulțumesc, mulțumesc! bâigui privind în jur.

Amândoi și-au oprit ochii asupra mea, într-o poziție curioasă, plină de bunătate, de milă poate. Mi-au respectat masa, nu mi-au vorbit decât atunci când m-am oprit din ospățare, pentru a-mi da din nou curaj. Aveau parcă teamă să nu-mi strice pofta.

Nimeni n-a mișcat sau eu poate n-am auzit nimic. Trei în jurul mesei, dar numai eu mâncam. Ei se hrăneau din pofta mea. Să mă fi săturat atât de repede? Am început de mult masa? Erau întrebări vagi ce nu așteptau răspuns. Tot ce era în mine treaz atunci, rațiune, imaginație, a fost absorbit inexplicabil de codrul de pâine albă și mult visată atât de mult amar de vreme. N-am mai gustat nimic, cu toate că bătrâna vine cu alte bunătăți.

Sarmalele mă ispitesc mai mult, era mâncarea mea favorită. Le refuz însă cu multe scuze, de data asta, spre adâncul meu regret. Prăjiturile rămân la fel, neatinsse.

M-am grăbit și acum le privesc. Un alt gând mă frământă acum. Eu sunt aranjat, nesperat de bine, dar, din toate aceste bunătăți, doar pâinea de aș putea-o lua cu mine. A mai rămas o bună bucată de vreo 2 kg. Eu mă desfăț cu îmbelșugarea, în timp ce ei mă așteaptă lihniți!

Dar cum să încep? Să le spun că am drum lung de mers. Vor înțelege ei să-mi dea ceva în traistă.

- Cum ai făcut atâta drum și ai scăpat până aici? reia vorba bătrânul, oarecum mirat. Cu această întrebare îmi dă apă la moară. La vorba lui îndrăznesc să atac direct problema.

- Nu sunt singur, mai am un prieten cu care am plecat. El e ardelean și avem de gând să ajungem până la el, acasă. Odată acolo, îmi voi schimba și eu numele, poate m-oi pierde în lume!

- Mare curaj! Dar prietenul unde l-ai lăsat?

- Mă așteaptă la marginea satului să o luăm la drum cât îi întuneric, să ajungem la tren că ne-am săturat de mers pe jos. Pe tren nu cred să fie periculos?!

- Pe tren nu aveți loc de ruși, nu lasă pe nimeni să urce, doar de-ți nimeri un tren de marfă care se întoarce gol de pe front.

Cuvântul «front» mă face să tresar. Și noi avem un «front» de constituit, în care tot ce-i românesc să se regăsească, pentru a-și apăra ființa, a-și salva supraviețuirea.

Așa aflu, fără ca el să știe, tot de ceea ce aveam nevoie, ba chiar situația din oraș privind pe noii amici.

Între timp, bătrâna îmi pregătește traista.

Ce-o fi pus acolo, nu știu, dar când să plec, mi-o întinde. Era cam grea și numai de-ale mâncării.

- Ține! Să aveți de drum!

Abia aștept s-o iau din loc. O bucurie mai mare n-aș putea vreodată duce cu mine! Despărțirea a fost duioasă. Eram pentru prima dată obligat să mint oameni de atâta bună credință.

- Ce viață și asta! oftează bătrânul preot. Atâția ani la carte și acum... pe drumuri... fără casă... fără nume!

Nu-i răspund. Nu aveam ce! Vorbele lui ascund poate o dramă. Drama atâtor români cu carte, ca mine azi, n-or fi mult mai favorizați de soartă. Eu însă păstrez în suflet un gând, un ideal mai presus de necesitățile elementare. La fel fac apel, pentru a-mi continua drumul în pacostea ce s-a abătut peste un neam întreg!

Eram oare convinși că vom face mare lucru? Azi, idealul nostru își desfășoară steagul să prindă sub fâlfâitul lui revolta toată ce mocnește, așteaptă semnalul.

Care semnal? Să eliberăm țara o mână de oameni, împotriva armatelor ce au învins vitejia prusacă tradițională?

Nu, nu asta! Să fim alături de cei robiți, să împărțim cu ei aceeași soartă, să fim ultimii a ne pierde nădejdea, înainte ca lumea toată să-și dea seama că bolșevismul va deveni o amenințare pentru restul lumii, libere astăzi! Să răscolim permanent rezistența românească.

Să respingem resemnarea celor părăsiți, abandonați, să strigăm înainte de sfârșit că de veacuri multe, aici, românul e stăpân, că nici morții nu acceptă înstrăinarea pământului și limbii românești. Că înainte de a abandona în mâna lor ceea ce strămoșii ne-au lăsat prin moștenire, va trebui să epuizăm din noi ultima scânteie de viață. Popoarele ce renunță la luptă

sub orice formă își merită soarta, iar cele ce-și amestecă istoria cu pagini străine vor sfârși în rușine și blestem!

Resemnarea consumă sufletele. Urmează apoi dispariția în masa fluidă fără margini, ce nivelează și descompune.

Trebuie să avem permanent, clar, în fața lumii, spectrul descompunerii ce trebuie evitat. Să creăm rezistența contra bolșevizării. Iată o misiune ce renaște nădejdea zilei de mâine, iată lupta în care fiecare român își găsește sarcina de împlinit!

Cât vom putea face? Dacă însă n-o face nimeni? Lipsa actelor curajoase, sublime, rupe firul ce leagă prezentul de viitor, rupe legătura cu urmașii, chemați să afirme dreptul pe acest pământ! Faptele istorice din trecut cer întotdeauna urmași de aceleași dimensiuni. Noi va trebui să începem primii, chiar de vom sfârși pe primele baricade, numai așa vom putea transmite celor ce vin după noi posibilitatea de a continua istoria pe arii demne de trăit.

Nu e o sarcină ușoară. E uriașă și ea va cere tot atâtea jertfe, care nu se vor termina o dată cu noi!

Cu toată inutilitatea aparentă a oricărei acțiuni disproporționate, trebuie să îndrăznim până la sacrificiu. E vremea marilor dăruiri, dar și a unei uriașe speranțe.

Rămași departe de ai noștri, ne-om pierde graiul comun, cugetul tot, printre străini. Ei, la fel, în disperare, îl vor pierde aici, unde s-au născut, copleșiți de numărul cotropitorilor. Numai cei ce simt aceleași dureri se caută. Numai frații se caută la mare nevoie! Cei îndepărtați uită, sunt uitați, și se desprind încet din familia neamului.

Iată rațiunea supremă, legitimă, care să motiveze întoarcerea noastră acasă când potopul riscă să înece totul.

«Chiar acum ți-ai găsit să te întorci?» îmi sună în creier, în suflet, reproșul bătrânului, plin de îngrijorare.

Da! Acum sau niciodată. Aici îmi este locul.

Să părăsesc însă reflecțiile pentru a înfrunța realitatea. Ion, Nicu numără clipele, și cu cât trece vremea, grija se mărește. Trebuie să ajung la ei cât mai repede. După ce și-or reface «moralul» din traista încă încărcată, vom vedea ce avem de făcut, cu mai multă limpezime.

Ulița satului, pustie; era trecut de miezul nopții. Toți dorm acum. Dacă voi întâlni însă jandarmii? La ora asta mă vor opri și va fi mai greu de scăpat. Îmi amintesc că moșul m-a prevenit că nici ei nu îndrăznesc să iasă

noaptea târziu, le este frică de ruși și lor. Îi dezbracă să le ia hainele, să le vândă pe țuică, apoi îi împușcă să șteargă urmele, în furia beției.

Ei văd în fiecare român un soldat și în orice soldat un dușman? Circulă prin sate, în grupe, amețiți, după pradă. Cei întârziți pe străzi plătesc scump.

Peste puțin, satul rămâne în urmă și țarina largă mă adăpostește. Un ceas și jumătate de drum. N-aș fi departe de locul părăsit de cu seara, dar nu recunosc nimic din ceea ce am lăsat la plecare. Toate reperatele dispar sub mantia nopții care nivelează totul. Sunt complet dezorientat și mă opresc locului să cuget. Să mă întorc din nou la capul satului, să iau calea cea bună? Mă va apuca ziua căutând.

Îmi amintesc deodată de fluier. Îl scot și suflu încet. Sunetul se pierde peste dealuri în ecou prelungit. Liniștea nopții îi dă volum. Nimeni nu-mi răspunde. Reîncep, de astă dată din toate puterile, tot fără rezultat.

Iau un punct de reper, să-l recunosc la întoarcere și, fluierând mereu, apuc o direcție, la întâmplare. Fac așa, cărări de-a curmezișul, spre cele patru puncte cardinale, revenind de fiecare dată la centrul de plecare, doar, doar m-or auzi.

Nu știu cât de îndelungată mi-a fost căutarea, dar într-un târziu, străbate un sunet asemănător, abia perceptibil.

Grăbesc pasul în direcția lui, fluierând și ascultând. Gândul că ar fi o cursă mă oprește o clipă, dar, atras ca de un magnet, continui drumul.

Acum sunetul se aude mai tare, mai aproape. De n-or fi ei? Și îndată încetez orice zgomot. De astă dată fluierul din fața mea se aude tot mai tare. Eu nu mai răspund, dar mă apropii încet de locul cu pricina.

Văzând că nu mai răspund, și-au pierdut răbdarea și deodată aud vocea lui Ion:

- Încoace, măi frate!

Îi răspund îndată cu mult curaj.

- Singuri?

- Noi și pădurea, răspunde Nicu. Astfel echipa era completă.

Mi-au sărit de gât, parcă veneam din altă lume, bunicul cu bunătăți.

- Ceva mâncare? bâiguie Nicu într-o doară. Drept răspuns, le întind traista.

- Poate să fie ceva colea!

M-ar fi îmbrățișat din nou, dacă între mine și ei nu exista un obstacol de netrecut în clipa asta, traista plină!

E rândul meu acum să respect tăcerea celor ce se ospătează.

Întâi iese la iveală sticla cu vin.

- Se putea ospăț fără băutură! prinde curaj Nicu, o să te propunem pentru distincție excepțională, ochii îi străluceau.

- Termină mai întâi ce-i în traistă și apoi te asigur că vei fi mai puțin mărinimos cu distincțiile! Nu-mi mai răspunde nimeni! Aceași tăcere de cu seară a gazdelor mele, când eram eu subiectul. Pâine, cam trei kg, ouă fierte, cârnați și... câte altele.

În mai puțin de o jumătate de oră, sarcina mea de drum e redusă la un pachetel, ce încăpea ușor într-un buzunar!

- Ei, acum îți retragi cuvintele? revin eu, să redau tonul normal.

- Nu că le retrag, dar o revizuire substanțială, trebuie să recunoști și tu că-i necesară.

- Așa mai zic și eu! Dar acum să vedem ce facem, am rămas pe cont propriu.

- Eu aș zice să ne odihnim vreo câteva ceasuri și apoi vom hotărî, propune Ion.

- Nu, să hotărâm întâi și ne-om odihni pe urmă, dacă și asta o cădea în program. Iată ce cred eu că am putea face. Orașul nu-i departe, după câte am aflat eu. S-ar putea ajunge acolo, nu cu prea mare risc, încă în dimineața asta. Vom trece satul înainte de a se lumina și ne vom stabili postul de observație în dealul viilor, care domină orașul la distanță de ochi, venind dinspre Tapia. Ajunși acolo, vom găsi o colibă de vară, ce fiecare proprietar de vie posedă. Să ne adăpostim. Unul din noi, îmbrăcat militar, cu ordin de serviciu în regulă, va încerca să intre în oraș, să vadă ce poate face pentru a ajunge la țintă. Să dea întâi de urma celui plecat și apoi să aranjeze intrarea celorlalți doi în oraș. Acest curier nu poate fi altul decât eu însumi, pentru că voi nu cunoașteți regiunea.

- Cam multe drepturi îți arogi, mă oprește Nicu, dar acum e rândul nostru.

- Știu, așa ar trebui să fie, prin rotație, dar rândul vostru ar putea coincide cu o frumoasă încurcătură, în loc de a o scoate cu bine la capăt!

Ion stă pe gânduri și nu știe cum să înceapă.

- Da și nu! Dar pentru că tu faci propunerea și iar tu vrei s-o execuți, eu nu văd ce aș mai putea adăuga.

- Eu aș zice să fim doi soldați întorși din concediu, în loc de unul. Așa împăcăm și capra, și varza! își dă Nicu cu părerea din nou.

- Doi! Cum spui tu, ar fi mai bine! Le-ar părea drumul mai ușor, dar se strecoară mai greu și în caz de harță în oraș, nu fac mai mult decât unul singur.

- Când pleci atunci? taie discuția Nicu sau, mai bine zis, când plecăm de aici?

- Până în dealul viilor ne-ar trebui cam două ore și jumătate. Satul însă va trebui să-l trecem înainte de a se trezi lumea. Acum e ora trei. Vreo două ore de odihnă nu ne-ar strica.

Mai întâi, împachetăm bine aparatul, să nu prindă umezeală, și-l îngropăm în loc sigur, bine reperabil pentru a-l putea regăsi. Fără el, am pierdut orice posibilitate de legătură cu comanda.

Astfel, totul pus la punct, ne întindem pe niște crengi uscate drept așternut, adunate de ei în absența mea. După o masă bună, un plan viitor, cu multe șanse de reușită, un somn ar completa de minune programul.

Nu știu, frigul sau poate gândurile mă țin treaz tot timpul. De câteva ori privesc ceasul, parcă-și încetineea mersul. Genunchii mi-au amorțit mai întâi, apoi degetele picioarelor. Curând tot corpul devine un tremur. Mă scol încet de lângă ei, întind oasele și încerc să repun sângele în circulație. Gerul e mai ascuțit, mai viu, pe măsură ce ceasurile coboară spre zori. Nu trece mult și se scoală și ei.

- Mormântul ei de iarnă! mormăie Ion, trezit pe jumătate, parcă a luat-o cu ruptul. Nicu se scoală și el, împreună, începem să batem pe loc, să ne mai încălzim. Cea mai bună soluție însă rămâne tot drumul. Ne-am obișnuit cu el ca țiganul cu scânteia.

Ușurați de bagaje, doar cu sacul de merinde în bandulieră - gol bineînțeles - o luăm încet spre sat. Eram o nouă patrulă, pe lângă cea oficială, intrată de cu seara la cantonament. Satul e pustiu! Lumea doarme ca dusă, dar noi stricăm liniștea la țară. Puțin și ultimele case rămân în urmă, ca și pădurea. Pe deal, la dreapta șoselei, zorile grăbesc apariția, să înlocuiască ceața nopții.

- Pe dealul ăsta, numit «dealul viilor», găsiți colibe părăsite, în ierburi înalte, unde omul se poate ușor ascunde. Nu vă duceți mai departe de 400-500 de metri, să vă găsec mai repede! Nu uitați fluierul, răspundeți la semnal!

Toate amănuntele stabilite, o nouă despărțire, o nouă strângere de inimă și... singur iar, după ani de zile, pășesc spre primul oraș românesc «ocrotit de liberatori».

În mai puțin de două ore, sper să ajung la casa lugojanului nostru. De-acum - calea, am parcurs-o pe vremuri, de câteva ori. Din urmă, oamenii se înșiruie spre târg, din ce în ce mai mulți.

Încetinesc pasul, să intru cu grămada, să mă pierd cu ei la controlul vamei, să văd ce se petrece, înainte de a fi surprins.

- Noroc, camarade! mă ajunge din urmă un țăran între două vârste, încotro?

- La cătănie, frate! Nu mai scap de ea. Tu, văd că o duci bine, lângă nevastă și copii.

- Mai zilele astea am scăpat și eu. Am avut parte de ea. De n-oi vorbi în ceas rău, aş putea spune că s-a gătat acum!

- Bine-ar fi! Să dea Dumnezeu, dar războiul încă nu s-a isprăvit!

- Da unde faci serviciul? Te văd cam în vârstă, nu mai ești de front! Aveam o mustață neagră, mare, cu barba de 3-4 zile, mă arăta trecut de vârsta armatei, mai târziu lumea mă va chema uica Ion, în viața clandestină.

- Îs la Cerc, Cercul Militar, nu-i rău, ce-i drept, dar nu-s acasă la mine. Știi că dacă nu-i om la casă, nimic nu merge, muierile nu fac ele mare treabă!

- Ce să faci? mă compătimentește el, poate-i scăpa și tu! Da, de mult ești concentrat?

- Drept să-ți spun, nici nu-mi mai aduc aminte de când nu mi-am mai văzut casa mea! Cum mă vezi de bătrân, nici de front n-am scăpat, m-am săturat de toate!

- Apoi, câți ani ai?

- Cam câți mi-ai da? Și-l las să ghicească.

- Ce să zic? Îi fi pe la 40, 40 și ceva (aveam doar 29 de ani).

- Contingentul 30, i-o tai drept răspuns.

- Aha! Se mulțumește cu atât, nu era tare la socotit sau, ca să rămâie om serios, nu risca un calcul greșit.

Tot vorbind așa, ne apropiem de vamă. De obicei un polițai păzea intrarea, eu nu puteam să-mi risc șansa.

- Măi frate! Ești grăbit?

- Nu prea!

- Știi ce? Mi se băgă o pietricică în bocanci și aş vrea s-o scot, să nu schiopăt prin oraș. Ia-o înainte, că te ajung din urmă.

- Bine, o iau așa, încet.

Scăpat de gureșul meu fârtat, mă așez pe marginea drumului, făcându-mi de lucru cu șireturile bocancilor, dar nu-l pierdeam din ochi să văd cum trece vama.

Mai trec și alți oameni pe lângă mine. Bărbații mă salută ca pe soldați, cu «noroc, camarade», femeile se mulțumesc să arunce o privire furișă și-și văd de drum.

Văd acum de departe omul meu, ce trece vama fără să se oprească. Alții trec din urmă fără măcar să azvârle o privire spre vamă. Să fie oare abandonată? Mă apropii acum și eu, cu grijă, gata oricând să fac calea întoarsă, dacă nevoia mă va obliga. În dreptul casei, privesc pieziș, într-o doară, și văd ușa deschisă, nici un semn de viață.

Îmi iau inima în dinți, și trec înainte. Nu era mare lucru, văd acum, nimeni nu era oprit. Controlul s-a autodesființat, în fața unuia mai eficace, cel al noilor prieteni, efectuat cam peste tot, nu numai la intrarea în orașe. Pierd din ochi și prietenul de drum, nici nu mai țineam să-l am alături. Acum, singur, mă simt mai bine.

Primul gând, să dau pe la Carapantea, cel plecat de lângă noi, să văd ce-i cu el.

Dar de i s-a întâmplat ceva? Nu-i prudent să intru așa peste el. Totuși va trebui să cercetez. Casa lui îmi apare la câțiva pași. Era ulița Tapiiei, și ispita mă împinge spre fereastră. Ciocănesc cu teamă, în obloanele închise, când o față slabă, căruntă, de bătrân uzat, îmi zâmbește cu înțeleș.

Peste puțin poarta se deschide și bătrânul meu apare, privind pe furiș în susul și josul străzii și apoi mă trage de mânecă să intru.

Era înalt și slab, cu gâtul lung și capul mic. Îmi amintea din filme figura lui Pat, alături de grosul Patașon.

Ajung în casă, privind mereu în jur, îngrijorat. Surpriza a fost mare! Nu pentru mine. Omul nostru, plecat de câteva zile, nu se aștepta să mă vadă, să-i tulbur somnul, și poate liniștea proaspăt înjghebată. Era, în adevăr, jenat.

- V-am căutat peste tot...dar...să vezi...ceța...n-am mai găsit locul...și m-am întors...Uite și cârnații, salamul ce am pregătit să vi-l aduc.

- Și...nu ne-ai găsit? Era și greu...dau din cap nedumerit. Vedea că mă îndoiesc de cele ce-mi povestea el și...n-a mai zis nimic.

Am aflat mai târziu. Alte treburi mai urgente l-au reținut. Puteam putrezi acolo așteptându-l.

Mai târziu am aflat și povestea parașutării noastre în inima Ardealului.

Locotenentul Pfeifer, din serviciul secret al Marelui Reich, care era însărcinat cu pregătirea noastră, a trecut la inamic, înainte de terminarea războiului. Deci, în momentul când ne lansa pe noi, schimbase de stăpân. Toate bagajele au fost azvârlite fără parașute. Noi, doar grație harului Divin,

am scăpat teferi. În special eu, ca șofer al echipei, aș fi fost vizat în primul rând.

Poate, datorită ultimului gând de remușcare al soldatului însărcinat cu execuția, am scăpat cu viață. Poate și-a spus în sine «îi arunc deasupra țării, se vor sfârâma de vreo stâncă, spintecați de trunchi de copaci la coborâre sau înecați. Vor muri de moarte accidentală și nu-i voi avea pe conștiință».

Decepția noastră va fi tardivă, dar gestul unor «prieteni» nesinceri mărește considerabil amărăciunea noastră.

Dacă descompunerea în înfrângerea totală e așa de mare, înseamnă că tot cancerul trădării mușca din plin.

Acum alta, în rândul nostru și cea mai cruntă!

Să plec fără a mai întârzia o clipă? Unde? Și apoi? Câteva clipe am rămas fără grai. Cei doi mă așteaptă. Au rămas pe câmp. Oricând li se poate întâmpla ceva. Accept motivul și încerc cu greu să înlătur îndoiala aparentă.

- N-am avut noroc! Dar acuma ce facem?

Îl las pe el să vorbească, îi las ocazia să se dezvăluie. A greșit ca oricine, la urma urmei. Orice greșală cere o ispășire, o porțiță de reabilitare. Înțeleg să i-o ofer, constrâns de împrejurări. Și totuși, greșeala lui e din cele mai grave: abandonarea camarazilor la grea încercare.

- Unde-s Nicu și Ion? prinde el curaj, vădit interesat.

- I-am lăsat în Dealul Viilor... va trebui acum să mă duc, să-i aduc, nu pot sta acolo.

- Las-o pe mine asta! Vino colea la căldură, mănâncă ceva, că ți-o fi foame!

Primesc totul cu docilitate. Îl vedeam grăbit să servească. Regreta poate gestul? Curând o cafea caldă, pâine cu unt, cârnați fripiți se întind pe masă, să dezghețe atmosfera.

- Mănâncă fără grijă! Peste câtva timp, vor fi și ei aici, am trimis să-i aducă. Le-o luat și ceva de mâncare.

Era gata la orice. Nimic nu-i părea prea greu. În clipa asta a redevenit camaradul de drum. Aștepta parcă dojana, palme, chiar orice, în schimbul unei vorbe bune. Un cuvânt, o glumă, cum îi vorbeam odată, când eram una.

Ieșeau grele vorbele din mine. Le gătuia revolta primei lovituri.

Am mai rămas trei și, în adevăr, din cei șase, la plecare, mă simțeam legat și gata la orice, numai de cei doi, lăsați pe deal. Unul pentru altul. Dragostea, încrederea, era forța ce ne lega, până la sfârșit. Viitorul va confirma, prin fapte, o camaraderie ce nu va cunoaște piedici omenești, ce se va manifesta acolo unde încetează închipuirea îndurării.

- Ai întâlnit pe cineva de ai noștri? Încerc să-i redau încrederea. Aveam neapărată nevoie să văd pe cineva, pentru a continua drumul.

- Da, am vorbit cu Ion Peța...o să-i trimit vorbă acum.

- Bine, bine-ai făcut! Și iar tac. Tac ceasuri întregi, că nu știam cum să mai încep. Mi-era limba legată. Dezlegarea n-ar fi scos decât revoltă, reproșuri, scârbă.

M-au scos din încurcătură, tropot de bocanci, în tindă. Sar cu mâna pe pistol!

În starea asta, nimic nu mă mai surprinde!

Erau ei! I-a adus bătrânul, și încă veseli, bucuroși c-au intrat în casă de oameni, după atâtea zile și nopți de frig și foame. S-au îmbrățișat, vădit impresionați de moment, cel mai emoționat rămâne tot el. Nu avea chipul răutăcios, s-a lăsat, poate, dus de libertate, de întoarcerea acasă!

Acum începe ospătarea, uitarea a tot ce a putut să ne despartă.

La plecare, fiecare am primit 200.000 lei, bani suficienți pentru a putea mânca. Să ne odihnim și apoi...

Supă de găscă, găscă fiartă cu sos, urmată de găscă friptă la cuptor, cărnuri și prăjituri, țuică, vin din cel mai bun, să răzbunăm toată lipsa atâtor ani de pomină. Țigări românești, fiecare după gust. Toate astea o zi întreagă. Era ziua dezlegării, ai crede, ultima zi a condamnatului la moarte. Am sfidat atunci mizeria, modestia, cumpătarea. Am exagerat totul...pentru a recâștiga simțul normalului, al noii realități. Într-o altă lume, lumea noastră, smulși de acum câțiva ani din ea, de ura fraților orbi, ce ne-au azvârlit peste hotare, să târguie, să vândă, fără opoziție, tot ce le cădea în mână. Până și pământul strămoșesc, înstrăinat și el, în cele mai ascunse locuri de păduri și plaiuri de munți.

Poate ei îi vor primi și azi pe cei ce vor căuta să ne vândă. Orice preț nu li se pare prea josnic pentru a-și conserva hoitul în fața noilor stăpâni.

Va fi lung și greu calvarul.

După o masă bună, odihnă bună! Fiecare într-un pat cald, moale, timp de douăzeci de ore, fără întrerupere, până a doua zi în zori.

Acum va trebui să pornim mai departe. Aștept să iau prima legătură cu oamenii cunoscuți dinainte.

RESTABILIREA CONTACTULUI CU ȚARA

Spre amiazi, contactul e stabilit.

La plecare, promisem de la Comandant parola pentru Ion Constantin, care m-a ajutat să iau primul contact. Așa aflu că el este bine și organizația în plină dezvoltare.

Omul trimis de el îmi propune plecarea pe înserate și toți ne strângem lucrurile. Va trebui să plecăm fără întârziere, să ne pierdem urmele, ca prietenul nostru, lugojanul, să nu mai afle nimic de noi. Primul examen, pentru el, a fost concludent.

Așezăm armele într-un geamantan, și prietenul nostru, de o etapă, rămâne în urmă, ca și pădurea ce ne-a adăpostit o vreme.

De acum firul se leagă de cel firesc, regăsit, de primii sosiți și refăcut peste tot.

Străbatem acum orașul, ca și când făceam parte din el, și ajungem într-o casă la cealaltă margine a orașului, unde ne aștepta curierul regional. Era un tânăr solid, îmbrăcat în uniformă de locotenent de artilerie, se numea Ursu. Ne simțeam parcă între noi, militarii de ocazie.

După schimbul de parole, ne strângem mâna, plini de încredere. Era trimis de Ion Constantin, de la Timișoara.

- O să plecați de aici, să mergeți la Timișoara. În special matale, pentru consultări și pregătirea programului de lucru, mi se adresează el.

- De-acord, dar mai întâi va trebui să căutăm aparatul și bagajele. Nu putem pleca fără ele.

- Nu-l aveți cu voi?

- Nu! L-am îngropat la vreo 15 km de aici.

- De vă amintiți bine locul, mergem mâine să-l căutăm.

A doua zi plec cu el, ofițerul cu ordonanța lui. Nimic mai natural. De data asta înarmat, cu acte în regulă, cu un om care cunoștea foarte bine atmosfera din țară și, mai ales, întreprinzător, curajos.

Am mers toată ziua pe jos. Abia am regăsit locul. Pe înserate ne întoarcem pe același drum, fiecare încărcat cu câte un sac greu.

Încă în aceeași seară, iau trenul spre Timișoara, cu el. Cei doi rămân pe loc, să mă aștepte.

Orașul nu-l mai recunosc. Plin de ruși, pare lipsit de viață! Magazinele închise, o dată cu venirea lor. Îndată ce însera, nici o vietate nu mai întârzie pe străzile care devin pustii. Din loc în loc, patrula sovietică «asigură» protecția orașului contra «bandiților» care au întehit atacurile asupra pașnicilor locuitori.

Acești bandiți nu erau altcineva decât soldați ruși, în stare de beție, în ultimul grad, ce atacau, dezbrăcau lumea, pe drum sau prin case.

În fiecare dimineață, zece, cincisprezece cadavre, victime ale «bandiților», se adunau la Spitalul de Stat Babeș. Acești «bandiți» profitau de starea de confuzie ce domnea peste tot. Presa, organ roșu improvizat repede, anunța la rubrica «mica publicitate»: găsit mort, ucis de necunoscuți, pentru a fi jefuit.

Groaza stăpâna în orașul ce până mai ieri era «ocupat» de naști.

Era spre miezul nopții, când am ajuns la gară, și trebuia să parcurgem pe jos tot orașul, până la destinație, nefiind nici un mijloc de transport o dată cu căderea nopții. Toată lumea se aduna de pe drumuri, să fie mai siguri acasă.

- Ține pistolul mai la îndemână, mă avertizează Ursu, s-ar putea să ai nevoie de el.

- Pentru ce? Chiar în oraș n-ar fi prudent!

- Nu-i prudent, da-i practic! Aici legea celui mai tare e singura stăpână.

Am înțeles din două vorbe situația.

Până acum n-am întâlnit pe nimeni sau, mai bine zis, pe unde am mers noi, am evitat lumea. Când, de departe, vedeam grupe de soldați, schimbam ruta să nu ne întâlnim cu ei. Am ajuns cu bine, dar Ion nu era acasă. Un somn de câteva ore, așteptându-l, îmi prinde foarte bine.

Abia a doua zi de dimineață ne-am văzut.

- Cum ați ajuns, camarade Verca? mă întâmpină cu o strângere de mână.

- Cei doi, Tismănanu cu ortacul lui, au căzut în mâna jandarmilor? Nu i-ați mai întâlnit? Nici el nu știa încă nimic de ei.

Dacă ar fi fost prinși, s-ar fi aflat, numai de n-or fi căzut în mâinile rușilor, în acest caz, nimeni nu va afla niciodată ce au devenit. Toți cei ce au căzut în mâinile rușilor au dispărut fără urmă.

- Eu am plecat înaintea voastră, și Comandantul mi-a dat un sistem de lucru. Voi nu veți face nimic fără știrea noastră. Știu că ați venit cu material de sabotaj, pentru a-l utiliza, dar, deocamdată, orice acțiune este sacrificată organizării. Noi va trebui să ne refacem cadrele, să contactăm pe cei vechi, și

acolo unde nu mai avem, să refacem organizația cu ceea ce vom reuși noi să pregătim și să încadrăm. Deci, totul e limpede, nici o acțiune de sabotaj.

- De altfel, același consemn am primit și eu la plecare, de a nu întreprinde nimic înainte de a consulta comandamentul stabilit în țară, îndată după 23 august.

- Acțiunea din țară nu va fi izolată, a fiecărei echipe în parte, îndată ce ați atins pământul. Ea va fi coordonată de către un comandament și nici un act izolat nu va fi îngăduit. Noi trăim prin organizație, și prima grijă e să o refacem. Prin ea și numai prin ea, printr-o comandă unică, vom putea domina și dirija orice acțiune. Ea este elementul de bază. Disciplina legionară în locul dispozițiilor cu care am plecat, valabile până în momentul luării de contact cu echipa de comandă, sosită înaintea noastră.

Organizația, cu secții diferite, era, aici, o realitate. În ea noi figuram cu echipe de luptă, gata oricând. Echipele de luptă, aveau și ele organizarea lor internă: secția sabotaj și radio pentru contactul cu exteriorul.

Din echipele sosite, doar una a ajuns cu aparatul intact și a reușit să ia legătura cu Viena. Toate celelalte aparate, dereglate la cădere, sau poate înainte de îmbarcare, după ceea ce am văzut și am trăit noi. Un argument bizar, unul în plus, în lanțul trădării.

- Va trebui să te întorci imediat în regiunea ta și de acolo să încerci legătura. Vei primi tot ce va trebui să comunici. Nimic altceva nu vei transmite. Răspunsul de la Viena mi-l vei trimite imediat, printr-un curier personal. Cred că Ion Chirilă ar fi nimerit pentru această treabă, îndată ce legătura a fost prinsă.

Bine lămurit cu ceea ce aveam de făcut, mă întorc la cei rămași.

Era Ajunul Crăciunului. Acasă, ai mei se roagă pentru sufletul meu, poate. De trei ani nu știu nimic de mine, și în toată Europa focul mistuie totul.

O clipă gândul de a ajunge acasă, o dată cu colindătorii, mă fascinează. Ar fi prea frumos, sublim, minunea reînvierii! O clipă doar, și totul se spulberă. Pentru mine, întoarcerea acasă e încă departe.

În aceeași zi plecăm înapoi. Curierul nostru pare a cunoaște bine toată regiunea. Ne însoțește, mai departe, spre Caransebeș.

Eram patru militari. Ofițerul nostru ne va proteja prin autoritatea galonului.

În gară suntem așteptați. Un băiat cunoscut, chiar foarte cunoscut, Teodor Roman, fiul colonelului cu același nume. L-am lăsat mic la plecare, elev de liceu. Azi, om în toată firea.

Dă mâna doar cu șeful nostru, pe mine pare a nu mă cunoaște. Luăm o căruță, ce ne lasă la o mică distanță de casa colonelului, mort între timp. Coșul de nuiele, încărcat cu armele și aparatul, ia altă destinație.

Mă dau jos în mijlocul orașului. Aici am petrecut toată copilăria mea, aici am lăsat cei mai frumoși ani din viață. Cei săpați pe băncile școlii. O lume întreagă mă cunoaște... Vor fi uitat, poate, de mult de mine. Războiul a îngropat pe mulți, și eu mă pierd în rândurile celor ce supraviețuiesc. Timpul uită încet totul... și totuși, cum eram în costum militar, cu mustață de rezervist, îmbătrânit, un prieten vechi care trecea pe lângă noi m-a recunoscut. A rămas pironit locului, cu ochii după noi. După câteva zeci de pași făcuți, întorc capul, era în același loc, privind militarii ce se duc. Ar fi venit poate după noi, de s-ar fi trezit la vreme. În astfel de situații, reacțiile rămân tardive.

L-am întâlnit mai târziu, mult mai târziu, și i-am spulberat toate bănuielile.

- Eu acum vin din străinătate, măi Ioane! Cum zici tu că m-ai văzut? Pe vremea aceea eu eram în Germania.

- Se poate! Da, se poate... dar eu aș jura, pe tot ce am mai sfânt, că te-am văzut cum te văd acum. Erai militar, cu mustață mare, arătai bătrân, cu mersul legănat.

- Om cu om seamănă, te-ai înșelat și tu o dată!

- Se poate!... se mulțumi el să bâiguie, nu mai știa ce să creadă.

Seară de Crăciun pentru toți. În locul pomului tradițional, nu e primul Crăciun fără brad - ne adunăm la vorbă. Au venit și alții din oraș, cei ce se ocupau de noi, de pregătirea terenului pentru lucru, chiar de a doua zi. Printre ei, și prieteni vechi, uluiți să mă vadă. Veneam doar de dincolo, de la Comandant, fostul lor profesor. Profesor de școală și de Legiune, cum fiecare era mândru să-și amintească.

Istoria își începea un capitol nou, cel mai sublim, ce duce până la jertfă, și nici unul nu vrea să rămână în umbră. Venise și pentru ei proba cea mare, mai mare decât optica lor de provincie, dar aveau un suflet nesfârșit ca să compenseze limitele geografice.

De acum fiecare își va alege locul ce-i convine, fiecare se va strădui să-și găsească locul și rolul potrivit firii și capacității de dăruire. Nici unul n-a trecut neobservat, fiecare a avut partea lui de sacrificiu. Mărunți, necunoscuți până ieri, vor semăna de acum jaloane în istoria neamului, ce vor rămâne pe veșnicie lumină vie, să străbată timpurile, să strige urmașilor: «După noi! Numai astfel vom supraviețui destinului vitreg». Tineri mulți, frați de cruce,

frați de mănunchi, vor intra în luptă cu tot sufletul, și vor plăti scump dragostea de neam, împărtășită în ședințele de cuib. În fața realității vor primi botezul focului. Curățenia lor adaugă ofranda pură la șirul nesfârșit de jertfe. Urma să fie dăruirea supremă, tot ceea ce viața a putut zămislî mai pur, mai înălțător.

Un păhărel de bun venit, de regăsire, a fost tot ceremonialul. Nici colinde, nici vestitori, nimic din ceea ce anunță Nașterea Domnului.

ÎN ACȚIUNE

Am adormit apoi cu gândul la ziua de mâine. Sunt mai bine de două săptămâni de când am fost parașutat și încă n-am luat legătura cu cei de dincolo. Mâine, când toți vor gusta bucuriile Crăciunului, o altă bucurie, de alte dimensiuni, de mare intensitate, va marca pentru noi adevărata sărbătoare. Un ofițer, adevărat de astă dată, fost frate de cruce, și eu, soldat, ordonanța lui, cu sacul în spate, ieșim pe străzile orașului, afară, departe, pe dealurile Corcanului, să ne încercăm norocul. Nu era nimeni pe deal. Clopotele se aud chemând prelung credincioșii la liturghie. Noi, întârziți, celebrăm înlăuntrul nostru, plini de speranță, același Dumnezeu, cu aceiași fiori.

Aleg doi copaci înalți de circa 15 metri, ce-mi vor servi pentru antenă și-mi instalez aparatul, sub privirea interesată a îngerului de pază, ofițerul Ion.

Aici rolurile nu mai corespund uniformei, soldatul comandă și ofițerul ascultă.

Nu se vede și nu se aude nimic la mare distanță și chiar de ne-ar surprinde cineva, «armata» impune respect, nimeni n-ar îndrăzni să se apropie.

- Pot să-ți fiu și eu de folos, Filoane?

- Da! Și încă foarte mult, să nu fiu deranjat în decursul ceremonialului.

- Dacă-i numai asta, fi fără grijă! Îmi cunosc eu treaba.

Întind mantaua pe zăpadă, și aparatul deasupra formează masa de operații. Un vânt ușor legăna firul antenei, ce cobora din vârful copacilor spre aparat, prindea undele de departe, tocmai de acolo, de unde cu câteva zile mai înainte, îmi luasem zborul.

Aprind, să-mi reglez curentul din antenă, și trec repede pe recepție. Nici trei minute de căutare, că o melodie cunoscută, foarte cunoscută, îmi cântă la ureche. Cuprins de emoție, cu mâna tremurândă, mă grăbesc să răspund.

În această împrejurare e prima dată când școala își dă fructe.

Sunt cinci minute de când sunetul îmi încântă urechea, și rândul meu de emis ia formă de botez. Prind manipulatorul între degete, îl mângâi abia, apăsând ușor, cu vârful arătătorului pe cele trei litere: indicativul. Îmi venea

să strig, să însoțesc semnele, să mă audă, să le spun că le recunosc glasul. Răspunsul nu venea, întârzia! După trei minute, trec din nou la recepție. Dincolo, bate iar sunete lungi și rare, ca pentru un începător, vocea lor răsună îndelungată. Aștept până termină indicativul și când aud invitația «K», încep din nou, chem. După alte trei minute trec la recepție. Dezamăgirea îmi apare cu primul sunet, ce-mi zguduie în căști. Mă cheamă din nou fără oprire. Nu m-a auzit. Trec din nou pe emisie și bat încet, regulat, așa cum am învățat, câteva minute. Schimb și ascult: mă cheamă mereu, parcă strigă în pustiu pe cineva pierdut.

Vorbeau sunetele. Nu le mai determinam, le vorbeam cu o voce omenească, strângând în ele aceleași emoții, ca dangătul clopotelor ce cheamă credincioșii la rugăciune, ca strigătul de ajutor al unui naufragiat. Nu mă aude! îmi sună răspunsul, dureros și lung. Verific din nou emisia. Lampa se aprinde, dar quartzul nu-l verifica. Îmi depășea cunoștințele acumulate în șase săptămâni de școală. Bat totuși din nou, cu nădejdea slabă de a fi interceptat, dar, revenind, îl aud bătând cifre. Îmi cere schimbarea de frecvență. Schimb repede și iar încep. Cu același rezultat negativ. Ceva s-a zguduit în cădere, dar ce? E atât de sensibil. Cutia de emisie a primit șocul, de la 12 metri, când Ion a tăiat sforile ce-l legau de copac, să se elibereze de parașută, înainte de a fi surprins agățat. Toată operațiunea a durat cam trei sferturi de ceas, până ce sunetul de rămas bun să-mi lase amărăciune pe unde. Pe mâine, îmi spune el...

- Merge? mă întreabă Ion, apropiindu-se de mine.

- Eu îl aud bine, dar el nu mă aude!

- Ce zice? Ești sigur că-i el?

- De asta sunt sigur, dar la ce-mi folosește, dacă el nu mă recunoaște.

Strângem totul și ne întoarcem amărâți, amândoi. Pe mine m-a lovit crunt. O clipă de nădejde, ș-apoi totul se dărâmă.

Ce or crede de noi? Și totuși... eu eram bine cotate. Din vreo douăzeci, nici unul nu mi-a luat-o înainte. Al doilea era clasat la vreo 25 de puncte de mine. Erau patru pe aceeași linie: Nicu, Monu, Mătu, Grimalschi. Iată însă, adevăratul examen.

Îmi venea să plâng de necaz, de neputință.

Cu foamea și cu gerul, dușmanul ce ne urmărea, am reacționat organic, cu energia ce mi-a mai rămas, dar acum, ce pot face mai mult?

Mă simt copleșit! Și-au pus toată nădejdea în noi, și n-am reușit nici măcar să luăm contactul cu ei. E aparatul de vină? Nenorocul? Tot una e! Prima încercare, primul eșec.

Las că venim mâine iarăși, și vom reuși, mă încurajează fratele de cruce.

Venim din nou, câteva zile în șir, cu același rezultat. Ceva nu merge în cutia magică. Mă întorc la Timișoara, copleșit. Rațiunea misiunii noastre e pusă în discuție, din moment ce aparatul nu merge. Nu puteam lua legătura cu exteriorul, dar vom face altcum! Rostul nostru nu se oprește aici!

Ion Constantin, mai amărât ca mine, mă întrebă care ar fi cauzele acestei nereușite.

- Nu cred să fie lipsa mea de experiență. Aparatul a suferit în cădere și o verificare de către un inginer specialist ne-ar da poate soluția.

- Am avea pe cineva, dar nu cred să cunoască aparatul militar. Să încercăm totuși.

- Militare sau civile, aparatele sunt aceleași, principiul nu are uniformă.

- Așteaptă câteva zile aici, să-l iei înapoi, de s-o putea repara. Să-l încerci din nou!

Zilele trec, două, trei, patru, o săptămână. Toți cei consultați rămân neputincioși. Iată-ne lipsiți, prea curând, de primele arme de luptă, încredințate la plecare, și asta dintr-o întâmplare stupidă! Las' că de ne-ar fi zvârlit la locul ales, în câmp deschis, și în toate condițiile de securitate, ar fi fost altceva. Cu dacă și doară, s-ar putea explica multe. Situația e una, clară, simplă: dezarmați!

Aflu că din toate aparatele echipelor sosite, unul singur funcționa, cu greu, pe undeva, prin Ardeal. Cel al lui Ion Marușca. În timpul școlii nu era totuși printre cei mai buni. Se vede însă că se dovedește a fi cel mai descurcăreț. Stricate în cădere toate? Nepriceperea oamenilor? Din circa zece echipe, una singură își împlinește rostul, inițial conceput.

- Ar fi un aparat aici, cu care au venit niște băieți pe jos, din Iugoslavia, ar trebui să-l vezi, de ai putea face ceva cu el, îmi spune Ion.

Am sărit numaidecât să-l desfac, să-l pipăi, să văd ce poate. Același model ca al nostru, cu baterii și quartzuri, ce nu depășea 8000 kcs și cu toate accesoriile necesare.

Undeva, la marginea orașului, la așa numita «Casă verde» a pădurarilor, voi încerca noul aparat, cu quarțurile mele.

Drumul până acolo era însă periculos. O casă izolată, la vreo trei km de unde locuiam eu. Trebuia să trec prin fața unei baterii antiaeriene rusești și să înfrunt surpriza de a fi atacat de «necunoscuți» sovietici, ce dezbracă șiucid pe toți cei întârziați după lăsarea seriei. Gândul însă că aș putea reuși minunea îmi spulberă orice teamă. De cu ziuă, un camarad transportă valiza

cu aparatul și pe înserate o iau peste câmp spre locul ales, de pe strada Dacilor, unde locuiam. Strâng în mâini puternic două pistoale încărcate și număr pașii, oprindu-mă la intervale scurte, să ascult, să pătrund întunericul ce ascunde misterul atâtor primejdii. Ajuns în dreptul bateriilor, îmi opresc respirația, hotărât să-mi vând scump pielea. Aud voci, ce vin din stânga drumului, disting limbă străină, ce-și pierde ecoul pe luncă. Cât de sinistru îmi sună în urechi presentimentul că atât de aproape este de mine primejdia. Calc încet pe marginea drumului, așteptând parcă ceva să mă oprească. Apoi nimeni n-ar mai ști nimic. Presa roșie ar relata convențional o nouă crimă: «un necunoscut (mi se potrivea de minune, eram în adevăr necunoscut) ucis de necunoscuți. Purta haine militare».

Cine oare ar mai căuta să afle de soarta mea? Camarazii își vor strânge inima în dinți. O lacrimă, o hotărâre, de a continua câți au mai rămas. Norocul sau ceea ce va aștepta în urmă pășea alături de mine. Noaptea își ascunde tainele. Pe cele bune, pe cele rele, ocrotind deopotrivă misterul.

Ajung cu bine la casa izolată, să pregătesc legătura ce trebuie să fie la orele unu din noapte. Cele câteva ore ce mă despart de ora fixată îmi frământă creierul de planuri, de emoții, ca înaintea primului examen. La ora fixată, numai urechi. Ascult, caut și revin după cele cinci minute reglementare. Nimic nu-mi plătește, însă, osteneala. Totul e tăcere grea. Trec apoi pe emisia reglată din vreme și încep să chem la rândul meu. După trei minute revin pe recepție, și ascultarea celor cinci minute îmi reface speranța. Nimic însă, absolut nimic, afară de posturile străine, ce-și trafica contactele obișnuite. Al meu se pierde în marea undelor, după cum chemarea mea se stinge în aceeași imensitate a neantului.

O jumătate de oră cu același rezultat. După cum am convenit la plecare, centrala trebuia să ne asculte, să ne emită, timp de o lună de la data lansării. Termenul trecuse deja și poate au închis postul, șters din program, ca atâtea altele.

Revin în noaptea următoare, cu aceleași riscuri, aceleași speranțe, din păcate cu același rezultat. Cea mai grea era întoarcerea, pe la orele două și jumătate noaptea, singur, cu toate instrumentele după mine. S-a îndurat Dumnezeu de mine, rătăcit în întuneric, mi-a cruțat zilele pentru alte dureri, ce se înșiruiam grămezi, pândind la toate răscrucile.

- Nu merge, măi Ioane, izbucnesc într-o bună zi. Degeaba-i mai caut.

- Tu ești singurul care poți ști dacă mai poți face ceva, îmi răspunde el trist. Parcă vroia să-mi reproșeze că vina n-ar putea fi în altă parte.

O idee îmi vine în cap. Una ce-mi apare ca o adevărată revoluție în tot sistemul ăsta de legături interne. Curierii ce se deplasează cu atâta greutate, întâlniri ce nu arareori pecetluiesc pentru totdeauna soarta a zeci și zeci de camarazi. Întâlniri ce corespund la atâtea curse întinse, în urma slăbiciunilor celor chinuiți, ce scapă nume, date, la limita răbdării umane.

- Zici că la Sighișoara ar fi un aparat care funcționează, îl ispitesc din nou cu un zâmbet amarui.

- Da, dar ăla își face datoria lui, noi...noi o avem pe a noastră!...

- Iată ce plan am! Și-i explic amănunțit tot ce-mi frământă creierul. Am putea stabili, cu cele două aparate, legătura cu Ardealul. Cu celelalte aparate, fixate la București și în alte centre, vom reuși să construim o rețea de legături permanente, prin contacte programate între comandament și regionale.

- Ar fi posibilă o astfel de treabă? Se luminează la față, ca înaintea unei revelații.

- Ce ne-ar costa s-o încercăm? Nu voiam să risc o prea mare încredere în reușita planului meu. În domeniul tehnic eram un profan, dar cu ceea ce știam eu și inginerii legionari, îmi închipuiam că, dacă este posibil contactul cu Viena la câteva mii de km, de ce n-ar fi posibil aici, între noi, la distanțe mai mici?

- În câteva zile curierul din Ardeal trebuie să vie, te aranjezi cu el și pleci acolo, ce se poate face, să stabiliți un program de lucru!

Peste câteva zile, în adevăr, curierul ajunge la Timișoara. Cu el, iau calea lungă spre inima Ardealului, cu sufletul încărcat de atâtea speranțe de reușită.

Drumul până acolo nu era lucru ușor. Era ca în vremea diligențelor de poștă, pe etape. Cel plecat își lăsa testament în regulă, nu mai era sigur că se întoarce.

Mi-au fost necesare zece zile până la Mediaș, locul de întâlnire, cu opriri în gări mici și mari, zile întregi în ger, pe cer deschis, cu gările pline de ruși. La apropierea unui tren de marfă, mulțimea năvălea să se urce cu orice preț, să mai facă câțiva km, să se apropie de casă. Nu mai era lumea din ziua «eliberării» de «dușmanul poporului muncitor», de către armatele glorioase și dezinteresate ale nu mai puțin glorioasei republici sovietice!

Patrulele rusești, care asigurau în fiecare gară trecerea trenurilor ce veneau sau se îndreptau spre front, încărcate cu muniții și armament sau mai ales cu cisterne de benzină, împiedicau oamenii să urce, cu lovituri de armă. Efectul nu era totdeauna cel prevăzut și atunci o metodă mai sigură intra în funcție. Eram în gara Coșlariu, nod de pe linia ferată spre Cluj, prin Teiuș și

Arad, Braşov prin Blaj. Mă pregăteam să atac, împreună cu camaradul meu curier, un tren de marfă ce se punea încet în mişcare, direcţia Blaj, peste podul Mureşului, când tunete şi ţipete mă înţepenesc locului. Lumea, îngrozită, fugea din tren. De acolo veneau împuşcăturile. Ce se întâmplă? Aflăm repede. În capul trenului, de o parte şi de alta a locomotivei, aşezaţi în trăgători, doi soldaţi ruşi, cu pistoale mitraliere, trag focuri de-a lungul trenului, în mulţimea îngrămădită la scări. Unii cad loviţi de gloanţe, alţii răniţi, iar cei întregi fug îngroziţi. Împuşcăturile continuă la mici intervale, până ce trenul şi-a luat viteză, ca nimeni să nu se mai poată apropia de garnitură.

Ce era de făcut? Fiecare tren era acompaniat de aceeaşi muzică. Lume din ce în ce mai puţin încerca aventura. Riscul era într-adevăr nebunesc.

Petrecem noaptea strecurându-ne spre vagoane parcate, pe linii moarte, cu speranţa de a fi remorcaţi sau pândind celelalte vagoane de se mişcă din loc printr-o manevră surpriză, ca să ne strecurăm înainte de formarea convoiului. Trenurile treceau la mari intervale, şi dacă scăpam unul, ne trebuiau alte ore de aşteptare, pentru o nouă şansă. În fiecare gară pe unde trenul oprea, patrula ruseşti îl goleau de oameni şi din nou în aşteptare. Nu rareori, eram coborâţi, după abia o staţie de mers, câţiva km. Câţi nu şi-au pierdut astfel viaţa, pe toată reţeaua căilor ferate?? Morţi, semănaţi pe întinsul ţării, pentru curajul de a se crede încă la ei acasă.

Noi, de vom reuşi să urcăm acum, - nu eram departe de Mediaş -, vom merge până la destinaţie. După miezul nopţii, un nou tren intră în gară. O nouă speranţă ne aşteaptă. N-a durat însă mult, că-i desprind locomotiva şi vagoanele rămân moarte ca şi celelalte. Lumea, dezamăgită, reintră în gară. Noi, mereu la pândă, nu îndrăznim să ne adăpostim ca ceilalţi.

Pe nesimţite, o nouă locomotivă se leagă la capul vagoanelor şi în câteva minute o ia din loc. De astă dată, am reuşit şi noi să ne strecurăm pe platforma unui vagon deschis. Înainte ca mulţimea să-şi dea seama, locomotiva scoate un sunet prelung, se îndreaptă spre podul Mureşului. Nu s-a oprit deloc. Chiar la Mediaş, îşi continuă drumul, grăbit. Norocul nostru că în gară îşi micşorează viteza, şi am putut sări din mers, fără multă pagubă, doar câteva lovituri pe corp. Contactul cu pământul a fost cam dur. Am uitat să precizez că pe vremea aia toate trenurile de persoane au fost suprimate, lăsând calea ferată în totalitatea reţelei la dispoziţia ruşilor, pentru alimentarea frontului.

Cât de frumos îmi pare orașul împrăștiat pe dealuri, case rare împrejmuite de copaci bătrâni. Într-una din aceste case, am găsit lăcaș și prieteni vechi.

- Bată-te norocul, tu ești singurul cu pricina? Cum de ai reușit? Îmi aduc aminte că la școală nu prea străluceai în meseria asta, întâmpin plin de bucurie pe Ion Marușa, ardelean, coleg de școală la telegrafiști, la Breitenfurth.

- Școala îi una și praxa îi alta! Aici se vede rezultatul, îmi explică el, mândru de farsa ce-a tras-o tuturora.

- Deocamdată, ai dreptate, îngân, nedumerit. Dar cum se poate? Îmi scutur capul, el a reușit și eu...nimic.

Nu pierdem vremea. Îi explic pe scurt rostul venirii mele și, încântați de plan, ne punem la treabă.

- Și...merge strună legătura? nu mă rețin să-l ispitesc.

- Acum, mai rar, dar vin mereu. Dacă vrei să asști la noapte la întâlnire?

Eram atât de curios să văd, să aud. Îmi părea cu neputință! Totuși minunea s-a petrecut sub ochii mei. Un singur accident stupid te face tot atât de inutil ca și aparatul stricat. Fixăm programul contactelor de probă și mă grăbesc să plec înapoi, cu o mică speranță, dar totuși una, care să înlocuiască pe cea mare, dispărută prea timpuriu. Iau masa în oraș cu alte surprize. Camarazi de lagăr, strecurați prin front înaintea mea sau trecuți prin Banat, cu echipele sosite înainte ca rușii să fi ajuns aici. Popa Aurel, sau Popicu pentru prieteni, Secu Șerban, sau Sămuț, jucători celebri de volley-ball, din clubul «Elanul», unul din cluburile participante la campionatul de lagăr. Eu făceam parte din «Rarăul». Mai erau «Juveta» cu oltenii și «Sportul Studențesc» cu studenții.

- Știi că a murit Ionel? mă întâmpină Popicu, cu zâmbetul lui de copil, amărât și trist. Am rămas ca trăsniț. Era atât de viteaz, și credincios! De ce oare cei buni se duc înainte?

- Dar cum? Cum se poate? întreb.

- A răcit, o pneumonie galopantă și în câteva zile s-a stins. N-am putut să-i anunțăm pe ai lui, și l-am îngropat în cimitirul orașului, sub nume fals. Camaradul Florea era funcționar la primărie și el s-a ocupat de formalități, ca să fie acceptat în cimitir.

Cuvintele lui îndurerate, tremurate, sunau grav. Era un trio nedespărțit: Popicu, Sămuț, Ionel. Au mai rămas doi. Un camarad, plecat ca cei mulți să

sufere alături de neamul robit, să-i redea speranța, să pregătească sufletele pentru rezistență, în fața tragediei ce amenința cu desființarea...

A căzut înainte de a-și îndeplini misiunea. Câți din cei reîntorși acasă pe ascuns vor mai rămâne? Șansele sunt minime, dar secretul cel mare zace în modul cum fiecare va ști să sfârșească. Fiecare ascunde în pieptul lui un nume de erou, demn de urmat, sau unul de mișel azvârlit la margine de drum. Fiecare, singur își alege calea. Pe el l-a supt pământul rece, i-a supt corpul cald, ce n-a mai găsit adăpost, gonit de străini și vânzătorii de neam. Azi s-a amestecat cu lutul, dar mâine, acest lut va forma țărâna legământului, pentru generațiile viitoare. Săcușorul cu pământ de la Mărăști, Mărășești, Oituz, Ciuc, Vaslui, Râșnov va fi amestecat cu acela din mormântul lui Ionel Cristea, inginerul ardelean, și al celor ce vor cădea după el, pentru a forma armatele dezrobirii.

La crucea lui îmi plec genunchii și legământul făcut la plecare îmi întărește hotărârea.

Pentru noi nu mai este întoarcere! Vom cădea pe rând: Radu în luptă, Pașca în cădere cu parașuta, zdrobit de stânci pe crestele Carpaților, Ionel Cristea, profesorul Tase, au despicat calea. Atâția pieriți fără urmă... Poate așa, prin jertfa lor, a noastră, neamul ăsta va continua să supraviețuiască. Crucile lor sunt semne vii, lucitoare, ce ne arată calea spre adevărata și singura lumină. Calvarul abia începe. Izbăvirea e departe.

Puterea de sacrificiu nu cunoaște limite, ea se amplifică o dată cu timpul, cu încercările. Profesorul Tase a căzut, nu în luptă directă cu dușmanul, sacrificiul lui e de altă natură. O grenadă, azvârlită la antrenament, de un camarad stângaci, risca să ucidă un grup numeros. Camaradul Tase a fășnit, a luat-o în mâini, să scape pe ceilalți, și a sărit în aer cu ea. Dragostea lui pentru cei din jur, pentru camarazii în pericol, n-a cunoscut zăbavă. Instinctul dăruirii pentru o comunitate de trăire l-a împins fără ezitare. Așa am trăit noi în grup. Așa a înțeles el sacrificiul. Era prima jertfă în șirul celor fără de număr. Ionel Cristea era și el pe drumul lui, care era drumul nostru, al tuturor.

Am plecat copleșit din Mediaș. Povara corpului mă apăsa greu, picioarele slabe abia o poartă. De așa putea să mai fac ceva înainte de a nu fi prea târziu. Gândul că voi putea reuși planul conceput îmi dă forță.

Înainte de a pleca, întâlnesc pe Nea Nistor, cum îl chemam noi pe avocatul Nistor Chioreanu, șeful Ardealului. Fire dârză, hotărâtă. L-am cunoscut la Rostock, la Buchenwald, mereu pe linia celor ce refuză compromisul. Credința lui era fără rezervă. Ardelean din Sibiu, greu de urnit,

dar când a decis să ție frontul pe poziția stabilită era intratabil. Plec cu ultimele directive de la el, comandant de trupă, dar camarad de suflet și frate de greu.

Eram singur de-acum. Nu! Nu singur, Ionel Cristea mă însoțea nevăzut, mereu aproape, mă încuraja, mă îndemna, mai mult decât prezența lui vie ar fi putut vreodată s-o facă. Atâția morți ne însoțesc astăzi... Măine, mai mulți. Odată neamul tot, de vom fi vrednici de numele lăsat moștenire de părinții, bunicii și străbunicii noștri, ce formează esența spiritului românesc.

În drum spre Arad găesc un tren de persoane, de data asta, lucru rar. Găesc un loc, într-un compartiment de clasa a treia, cu lume multă ce mergea la târg sau se întorcea de la țară, cu coșuri și traiste pline. În fața mea, un om robust, în vârstă, păzea din ochi un coș mare, plin de ouă, acoperit cu paie. Se duce să le vândă, sau le aduce să-și hrănească familia, lipsită de hrana elementară. Trenurile nu mai transportau alimente, orașele erau golite de ultimele rezerve. Doar frontul avea prioritate, în detrimentul restului populației.

Eram îmbrăcat militar, în uniformă de aviator. Am uitat să precizez că la Mediaș era un regiment de aviație, și prezența mea, în acest costum, atrăgea mai puțin atenția. Pentru control eram «înarmat» cu ordin de serviciu, pe care figura și pistolul mitralieră de care eram nedespărțit. Erau mulți soldați în aceeași uniformă. Impuneam astfel respect și curaj celor ce călătoreau singuri, la discreția «necunoscuților» ruși, ce nu cruțau nimic. Doar nu vor ataca un soldat. Curând mă găesc într-un grup de oameni, țărani majoritatea, ce mă înconjoară cu multă simpatie. Fiecare scoate din traistă câte ceva de-ale mâncării și-mi întinde cu multă bunătate:

- Ia, camarade, că știm și noi ce-i armata!

Mai afectuos îmi părea vecinul de bancă. Bine îmbrăcat, cu un cojoc de piele îmblănit.

Ne apropiem de Arad către miezul nopții, oră foarte periculoasă pentru cei întârziți la drum. Chiar în gări erau atacuri, date de soldații ruși în stare de beție pentru a-și procura băutură. Dezbrăcau călătorii și schimbau hainele pe «vodka», apoi, cum erau mereu înarmați, trăgeau rafale «de veselie» ca la nuntă și nu rareori gloanțele se opreau în mulțime, făcând în fiecare noapte zeci de victime.

Ce era să fac? Nu cunoșteam pe nimeni la Arad. Uitasem să iau adresa unor camarazi localnici. Nu credeam că voi ajunge pe aici. Țăranul voinic, ce se afla alături de mine, mă cercetează și mă întreabă unde merg.

- La Timișoara, îi răspund eu.

- Nu ai tren decât mâine dimineață la orele șapte, îmi răspunde el, în timp ce se pregătea să încarce coșul cu ouă. Mai avea și o valiză de lemn, ce părea la fel de încărcată. Cum nu aveam alte bagaje decât sacul în spate și pistolul mitralieră, ca un soldat în misiune, îl ajut să coboare valiza. În drum spre gară, îmi propune să merg cu el, să dorm la el acasă, până a doua zi, când mă va trezi el la vreme, să nu pierd trenul.

Ce aveam de făcut? Să stau în gară, risc un control, sau român, sau rus, și riscul nu era de neglijat, și aproape egal. Să plec cu el? Stătea la cealaltă margine a orașului. Risc iarăși să întâlnesc ruși beți, la dus sau la întors, și necazul să fie același.

Privesc țăranul meu care mă imploră, parcă, să-l însoțesc. Arma la umăr dă mai mult curaj decât singur și fără nimic în mâini, în miezul nopții. Zăpada mare și gerul ce-mi biciuia fața mă decid să-l însoțesc.

Valiza grea, dar coșul cu ouă, mai greu. Ne schimbăm cu purtatul poverii, cam o bună bucată de drum. Am ocolit centrul orașului pe străzi laterale, neluminate. De altfel luminile pe străzi erau rare pe vremea asta. Ne feream de soldați de departe și îndată ce-i zăream, schimbam ruta. Ajungem în sfârșit frânți de oboseală. Ne oprim în fața unei case mici, care inspira sărăcie.

Țăranul meu bate în poartă și curând ne găsim la căldură. O masă caldă, un pat mai cald, cu dună de fulgi. Soția se numea Rebeca. Aveau trei copii, toți semănau ca două picături de apă. Erau o familie de evrei, din cei nu prea înstăriți, desigur comercianți. Foarte bucuroși să aibă în casa lor un soldat român, în astfel de împrejurări. Se vedea din priviri și din felul cum îmi ofereau ospitalitatea. A doua zi, soția se scoală înainte și-mi pregătește cafea caldă cu cozonac. Am mâncat cu poftă și am pornit spre gară.

Iată o întâmplare, în care omul, indiferent de origine, se manifestă la fel. În pericol toți sunt la fel. Evreii comuniști care au tras în armata română în retragere din Basarabia și cel care mi-a oferit ospitalitatea sunt aceiași doar condițiile i-au făcut să acționeze diferit.

În orice caz, gestul mi-a rămas întipărit în minte. Când am povestit întâmplarea la Timișoara, au râs toți cu poftă.

A doua zi mă apuc de treabă, după programul stabilit cu Marușca. În fiecare noapte, timp de zece zile, ne chemăm, ne ascultăm, fiecare de cealaltă extremitate a undelor. Nimic însă nu ne-a răsplătit osteneala. Nepriceperea noastră sau probleme tehnice ce ne depășesc competența, rezultatul este același. În fața acestei situații, nu rămâne decât să raportăm organizației, pentru a fi la dispoziție cu alte rosturi.

Ion Constantin însă, care trebuia să țină legătura cu guvernul de la Viena, se frământă mereu să găsească modalitatea de a o face. În afară de aparatul lui Marușca, ce funcționa, Ion a aflat de existența unei alte echipe, căzută în munții Cernei, nu departe de Domașnea. Șeful ei era Iosif Găvăgină, un camarad cu care am împărțit viața de «pensionar» al marelui Reich la Rostock și apoi la Buchenwald.

Din echipa lui făceau parte alți doi camarazi ca el, Nicolae Târziu și Pintilie Țintoiu, toți trei bănățeni. Unul din Sânicolaul Mare, altul de undeva din Timiș, Găvăgina era din Berzovia. Telegrafistul lor era un neamț din Berlin, Johann. Tânăr, blond, plin de curaj. Avea abia 20 de ani și era telegrafist de marină, de unde a fost detașat pentru acțiunea din România.

- Filoane, nu ai vrea tu să faci un salt în regiunea unde se găsesc și să vezi ce-i cu ei? mă ispitește Ion Constantin. Sunt oarecum singuri, izolați de lume și nu știm nimic de ei. În afară de asta, vei lua contactul cu șeful echipei, camaradul Găvăgină, să-i încadrezi sistemului nostru, cu aceleași consemne ca pentru toți. Ion Chirilă te va însoți în Caransebeș, el cunoaște locul.

Și astfel, într-o dimineață de ianuarie 1945, mă găsesc în trenul ce duce spre Domașnea, trecând prin Lugoj, Caransebeș, unde mă aștepta Ion Chirilă. Amândoi, după câțva timp de despărțire, o luăm din nou la drum. Teiuș haltă, Balta Sărată, Cârpa, halta Petroșnița. O scurtă oprire, ca trenul să-și mai ușureze povara de câțiva călători, și o luăm din nou agale pe lunca Timișului ce se deschide larg.

PETROȘNIȚA - SATUL COPILĂRIEI

- Măi Ioane! Tu vezi colo, pe deal, casele albe înșirate ca mărgăritarele în linie, cu fața spre Timiș, ce scaldă holdele? E satul meu! Aici am văzut lumina zilei și...gândul mă întoarce mereu...

Părinții mei, țărani din tată în fiu, ba chiar în timpuri îndepărtate strămoșii mei au păstorit satul ca preoți trei generații de-a rândul. Legați de glie, așa cum mi-au ursit și mie să le calc pe urmă.

Pe tata nu l-am cunoscut, a pierit în primul război mondial. A căzut luptând pe frontul de pe fluviul Piave, în armata unghurească, contra fraților italieni. Eu aveam doar șase săptămâni. A aflat dintr-o scrisoare a mamei că s-a născut al patrulea copil și bucuria lui nu mai cunoștea margini. «De-acum pot să mor liniștit, are cine să-mi poarte numele», a izbucnit el, sărind din tranșee, plin de voieșie. În același moment, un obuz de tun explodează aproape, îngropându-l. Un consătean a avut, în același timp, aceeași soartă. Nu i-au rămas oasele pe pământ străin, pentru că avea o mână rămasă afară și trecând brancardierii după furtună, să adune morții și răniții, l-au dezgropat. S-a trezit după trei zile. Era viu.

- Dar Filon? Unde-i? Întreabă el îngrijorat.

- Nu l-am găsit!

- Era doar în groapă cu mine!

Când s-au dus să-l caute, era deja mort de câteva zile. A murit luptând pentru «patria lui», marea Ungarie. Tragedia unui neam robit. Prietenul lui, Mihuț, trăiește încă și azi în sat. S-a întors de pe front și cele scrise sunt povestite de el. De fiecare dată când începe povestea, chipul i se întristează, cu toate că anii au șters de mult orice urmă. Sunt însă momente pe care memoria le păstrează până la sfârșitul vieții.

Povestea lui e lungă. Prizonier în Rusia, s-a întors în 1921 prin Vladivostok și Japonia. A făcut doi ani de drum. A traversat Siberia în timpul revoluției, când cu trenul, când pe jos, atacat când de roșii, când de albi. De fiecare dată, puțini supraviețuitori, printre care și el. Norocul nu l-a părăsit niciodată, dar mai mult dorința de a se întoarce acasă.

Mama rămasă singură la 29 de ani, cu două fete și un copil mic, începe lupta vieții, inegală. Fratele meu mai mare, Trucă, a murit de o boală de

copii. Pe vremea aceea, grija de sănătatea noilor veniți era în seama lui Dumnezeu și a leacurilor băbești. Rămân deci singur «stâlpul casei», cum se spune la noi.

Cu douăzeci de jugăre de pământ de lucrat, trei copii mici, o soacră paralizată. Să crească trei copii singură și să le dea și un rost în viață. Viața la țară e atât de grea pentru părinți, pentru copii. Fiecare participă după vârstă la lucrările câmpului și la cele auxiliare, până la epuizare.

La vârsta de patru ani, mi se dă în sarcină paza porcilor. Diminețile de vară începeau pentru mine în zori, către orele patru. Când somnul e mai dulce, pentru mine începea ziua. Mama se scula mult mai devreme, să pregătească totul pentru ziua de muncă la câmp. Eu plecam ultimul de acasă, pe la patru și jumătate, cu ochii lipiți de somn după turma de 10-15 porci. După vreo 3-4 km ajungeam la izlaz. Porcii de-o parte, iar eu întindeam laibărul pe iarba umedă de rouă să completez somnul, tăiat în miezul viselor. Când mă trezeam, soarele sus, nu rareori nu mai găseam nici un porc. Îi căutam și îi găseam fie într-o baltă să se răcorească, fie, cei mici, împrăștiați să-și completeze hrana zilei cu fructe căzute din pomi peste noapte. Cu ochii înecați de lacrimi, alergam ore întregi, până să-mi găsesc turma împrăștiată. Plesneam din bici, strângeam din dinți, plângeam de furie, până îi găseam. Extenuat, cădeam din nou, păstrând doar ochii întredeschiși, să nu-i mai pierd din vedere.

La prânz scoteam trăistuța legată de gât și găseam în fiecare zi același tain, mălaiu tare și brânză sărată. Mi se oprea în gât, nu reușeam să-l înghit, atât era de sec. Apă găseam în pâraiașul «Valea mare», mare prin furia cu care cobora de la pădure, umflat de ploile primăverii. În mijlocul secetei mai păstra încă câte un scoc cu apă încălzită de soare. Adesea fărâmițam mălaiul și brânza, făceam cocoloașe muiate cu oleacă de apă, să alunece mai bine.

Așa-mi treceam ziua, singur, cu porcii după mine. Când soarele se apropia de deal, gata să dispară, adunam și eu turma, o număram și o luam spre casă. Câteodată ajungeam înaintea mamei, când ziua se amesteca cu noaptea. Intrau porcii la locul lor și mă așezam lângă vatra focului. Până ce mama să pregătească cina, eu, frânt de oboseală, adormeam pe scăunelul de lângă foc, cu capul proptit pe furca pieptului. Nu știu cum se termina seara, de multe ori, deschideam ochii în brațele mamei, care mă purta spre așternut, cu grijă să nu mă trezească. Rar apucam masa de seară. Doar mălaiul tare îmi garnisea stomacul pentru somnul nopții, binefăcător. Zile lungi de 18 ore, pentru un copil de patru ani. Așa trăiam zilele verii cu același program. Duminica întârziam mai mult în pat. Era ziua Domnului, zi de odihnă și o

gustam din plin. Între timp, sora mai mică, Veta, păzea vitele. Ea avea cinci ani mai mult ca mine. La vârsta de șase ani schimb paza porcilor cu cea a vitelor, sora schimbă totul cu sapa și grebla câmpului. Vitele aveau nevoie de iarbă, de frunze ce nu se găseau decât la limita izlazului cu pădurea de tufișuri. Am dublat drumul, am lungit ziua cu diferența de distanță. Somnul era mai rar, vitele mai greu de supravegheat. Câteodată le pierdeam din ochi și mă trezeam cu paznicii țarinii ce le aduceau din câmpul de trifoi, de grâu sau cucuruz. Amenda în bani o simțeam seara, când paznicii prezentau nota mamei, cu câteva perechi de palme. Adormeam dus, fără cină, frânt, epuizat. La vârsta de șapte ani am început școala. De-acum aveam dreptul să întârziu mai mult în pat. Totuși hrana vitelor rămânea treaba mea, singurul «om» la casă.

Îmi plăcea școala, învățam lucruri pe care nu le vedeam pe câmp. Îmi îmbogățeam cunoștințele, limitate la hotarele satului. Copiii care au început școala o dată cu mine, mai devreme sau mai târziu, se întorceau toți la coarcele plugului, după terminarea celor patru clase primare. Pădurarul Anderca avea doi copii, singurii care au plecat din sat la școală la oraș. Unul, Mihai, ajunge învățător, celălalt, Toader, cu doi ani mai în vârstă ca mine, cu greu a terminat cele patru clase de liceu.

O întâmplare a marcat viața mea pentru restul zilelor. Copilul pădurarului Toader urma școala la oraș. Vara, în pantaloni scurți, petrecea vacanța pe marginea Timișului, liber de orice îndatorire. Într-o duminică juca mingea în dosul satului, pe un platou înalt în raport cu lunca de vreo 40 de metri, cu alți băieți, prieteni de-ai lui, veniți de la oraș. Eu, pe margine, cu cămașa lungă peste izmene, în loc de pantaloni, și opinci cu gurguiul ridicat, priveam cu jind, gata să mă avânt. O clipă, mingea de cauciuc, umflată bine, ajunge în dreptul meu. O potrivesc din ochi, îmi iau avânt, o prind în cârligul opincii și dintr-o lovitură dispare pe coasta platoului spre luncă, la câțiva zeci de metri mai la vale. Toader se apropie de mine, mă privește cu dispreț și-mi azvârle o vorbă grea de urmări:

- Asta nu-i pentru țărănoi!

Îl văd parcă și acum cu chiloți scurți, cămașă fără mâneci, ascunsă în pantaloni, cu bocanci negri care luceau în soare. Nu știu ce resort s-a declanșat în mine în acel moment, dar am făcut un legământ față de mine însumi, țaran cunoscut doar pe ulița satului lui. «Și eu am să merg la școală la oraș, și atunci voi juca și eu ca tine cu balonul.»

De atunci, în capul meu nu mai era loc pentru altceva decât hotărârea fermă de a fi acolo unde nimeni nu-mi va mai putea spune că ating lucruri

nepermise unui copil de țară. Când am ajuns la vârsta de unsprezece ani, după Paștele lui 1926, destăinuiesc mamei planul meu de a urma școala de oraș. A rămas contrariată. Ea vedea pentru mine să ajung la maturitate și să-i iau locul la conducerea casei, să calc pe urmele tatei, un țăran înstărit, respectat de ai lui, cu scaun la cap.

Încăpățânarea mea o pune pe gânduri.

În sat era un om în vârstă, orb din naștere, care trăia la București, în azilul de orbi «Vatra Luminoasă» și care se numea Lazăr, ca cel din Biblie. Venea vara în vacanță, acasă, unde avea un frate, care se ocupa de el.

Cunoștințele lui mă stupefiau. Citea cărți pe pipăite, «alfabetul Braille» și știa foarte multe. Avea o inteligență și o memorie scilipitoare. Într-o zi mă decid să-i vorbesc.

- Taică Lazăre, după terminarea a patru clase primare, aș putea să mă duc la liceu, să continui școala?

- Nu numai că-i posibil, dar dacă vrei, mă duc eu la Caransebeș la liceu, să mă interesez și-ți aduc tot ce-ți trebuie.

Mergea pe picioare, de la Petroșnița la oraș, 12 km. Mergea cu mâinile întinse și picioarele ridicate, să nu lovească vreun obstacol. De multe ori, câte o căruță care avea același drum se oprea și-l lua, dar foarte des făcea calea pe jos atât la dus, cât și la întors. O bucurie imensă l-a cuprins când i-am destăinuit hotărârea mea de a continua școala.

- Măi Filoane! Dar nu-i glumă?

- Nu, taică Lazăre! Eu am jurat că merg mai departe.

Într-o duminică a venit la noi acasă și în fața mamei scoate formularele pentru completat, primite de la liceu.

- Îți trebuie: un certificat de la școală, extras de naștere...

- Încet, Lazăre! Îi spune mama, dar cine ți-a spus să-i aduci hârtiile astea? El nu se duce la școală la oraș! Aici eu hotărâsc!

- Ah! suspină el amărât.

A doua zi, luni, mă duc la învățătorul Ilie Bugariu, un colos de vreo 120 kg, și-i spun păsul meu. Eram cel mai bun elev din clasă și el era bucuros că cineva din satul lui vrea să urmeze liceul și poate...mai departe.

- Mă bucur de hotărârea ta și am să-ți pregătesc certificatul școlar. Un bun certificat!

Peste câteva zile, învățătorul mă cheamă și...nu știa cum să înceapă.

- Măi băiete! M-am uitat în catalog și am văzut că...din păcate...tu nu poți să treci clasa a patra ca să-ți dau certificatul.

- De ce, don'vătător?

- Păi...ți-aduci aminte, că...odată...ți-am pus o întrebare la aritmetică și mi-ai răspuns cam pe alături.

- Și...pentru o singură dată, să nu pot trece clasa? Îngân eu amărât, cu lacrimile gata să-mi izbucnească.

N-am mai zis nimic. Am ieșit legănându-mă, copleșit de nedreptate. Și el a fost lovit ca și mine! Nedreptatea făcută unui copil e greu de suportat, mai ales de cel care avea misiunea să îndrume copiii acolo unde părinții nu ajung.

- Nu fi trist! Vei încerca la anul viitor. Dar să înveți mai bine.

Am aflat mai târziu adevărul. Mama, în fața încăpățânării mele, s-a dus să-l vadă și l-a rugat să mă împiedice să plec. Rămânea singură și viața, pentru ea, era destul de grea și așa. Învățătorul se găsea la mare încurcătură. Să mă încurajeze pe mine, lipsit de ajutorul mamei, sau să accepte acest destin, fără întoarcere. O viață întreagă a luptat și el, pornit tot ca mine, de la țară, contra deznaționalizării poporului de către stăpânirea maghiară. Poezia lui Goga îi lumina calea și-i dădea curaj să predice copiilor dragostea de neam și țară.

Acești învățători, apostoli, uneori chiar martiri, au păstrat legătura cu graiul străbun, au păstrat limba, tradiția și le-au transmis pe ascuns, cu riscuri fără număr, din generație în generație. Se rupea și în el ceva când trebuia să participe la o dramă inevitabilă. Un țăran rămâne tot țăran. Așa a fost de totdeauna. Cel care încearcă să-și schimbe opincile și portul trebuie să înfrunte destinul!

Am așteptat un an. Mai hotărât m-am întors la învățătorul meu, după ce am repetat clasa a patra și l-am rugat să-mi dea certificatul.

- Ești tot hotărât? mă întreabă el.

- Ca niciodată!

- Atunci, dragă băiete, Dumnezeu să-ți ajute! Ori de câte ori vei avea vreo grijă, vino la mine și voi face orice să te ajut.

L-am părăsit în toamna lui 1927, însoțit de mama, care, și ea, s-a înclinat în fața hotărârii mele.

- Filoane! Pentru că tu ai vrut s-o faci, ascultă bine și să n-o uiți niciodată! Odată plecat, înapoi nu mai poți veni. Toți cei care au încercat ca tine s-au întors acasă și azi nu sunt nici domni, nici țărani. Te voi ajuta să devii om, voi munci pentru tine, dar să nu ajung de răsul satului!

Era ca o condamnare fără apel. Mă întrebam dacă voința îmi va fi suficientă să reușesc.

Într-o duminică de septembrie, cu traista încărcată, am plecat la drum. Mama înainte, cu traista ei, eu cu a mea. În suflet duceam o lume, lumea satului, cu toată comoara copilăriei mele. Porcii, vitele, crângul, pădurea cu freamătul ei plin de atâta farmec, copiii de vârsta mea, cu joaca, colindele, săniușul...

De la marginea orașului, o altă lume începe să se ivească ochilor, ca o atracție grandioasă. Podul Sebeșului nu mai era podul Timișului lat cât o punte - case mari, ce-mi schimbă imaginea celei lăsate în urmă. Totul era măreț! Lume multă în care ne pierdem urmele. Traversăm uliți drepte, întâlnim case înalte, adevărate castele, aliniat ca pe o sfoară.

După un timp care-mi părea nesfârșit și după ce atâtea frumuseți au defilat înaintea ochilor, mereu mirați, ne oprim în fața unei clădiri, înaltă și lungă, cu zeci de ferestre, spre un parc cu copaci uriași ce depășeau cu mult stejarii satului meu. Era Internatul Comunității de Avere, casa ce va înlocui pe cea lăsată departe.

Mama intră pe poarta cea mare și eu imediat după ea, să nu mă pierd. După câțva timp mă lasă singur. Trebuia să se întoarcă acasă, o aștepta viața ei.

Drumurile noastre se despart de-acum, fiecare și-a ales pe al său.

În primele clipe, totul îmi părea fermecător. Eram orbit de atâtea minunății, de atâtea lucruri noi.

Spre seară, îmi caut locul de culcare. Un dormitor de vreo 50 de copii, veniți ca și mine să învețe carte, să poată depăși îngustul orizont al vieții din sat.

Când lumina se stinge, invitând pe noii veniți la odihnă, eu nu-mi găsesc somnul. Mă credeam într-un vis care durează prea mult și parcă așteptam să mă întorc acasă, ca după o lungă călătorie, în camera mea.

Încetul cu încetul, se dărâmă în jurul meu și nu rămân decât pereții reci, străini ca și lumea din jur. O părere de rău adâncă mă cuprinde. Ce-am făcut? Dintr-o ambiție de copil, în momente insuficient gândite, am pierdut totul, din vina mea. Șiroaie de lacrimi îmi coboară din ochi. Nu știu cât am plâns. Într-un târziu, un clopot grăbit dângăie strident. Lumina se aprinde și o voce strigă deșteptarea. Sar toți din pat, se îmbulzesc spre ușă, fiecare cu un ștergar și un săpun în mâini să-și spele fața. Eu, obosit, nedumerit, nu știam de unde să încep. Când ajung la spălător, nu mai aveam loc. În plus, fiecare trebuia să-și facă patul singur, un pat strâmt din fiare negre ca niște zăvoare de pivniță. Melancolia mă cuprinde și cu greu îmi rețin lacrimile, gata să curgă la fiecare nouă surpriză.

Dar de m-aș întoarce acasă, să cer iertare mamei, să-i promit că niciodată nu-i voi mai călca cuvântul?

La școală mergem cu rândul, câte doi. O coloană de vreo două sute de feciori, de la cei mai mici, clasa întâia, până la cei mai în vârstă, bărbați în toată firea din ultima clasă. Eu eram în capul coloanei ca fiind cel mai mic: 1,29 m și 29 kg. Ajunși la școală, o altă surpriză, Liceul “Traian Doda”, o imensă clădire de cinci etaje, ca un munte ieșit în cale. Mă uit în jur, copii necunoscuți, fețe străine. Cu cine să scot o vorbă?

Seara, hotărât, pregătesc planul de fugă. Am venit pentru prima dată la oraș, dar voi găsi drumul la întoarcere, cum îl găsește câinele rătăcit departe de casă. Mama, poate, se va supăra când mă va vedea, dar de bucurie că-și găsește feciorul pierdut, mă va ierta. Ce nu face o mamă pentru fiul ei, chiar, sau mai ales, când face prostii.

A doua zi am fost prins din nou de programul zilei și abia am avut timp să cuget la planul meu. A treia zi, numai pe înserate, mă împinge pasul la drum. Cu greu străbat orașul spre celălalt capăt ce duce spre noi. Ajung la podul Sebeșului. Mă opresc locului. Aud parcă vorbele mamei, grele ca plumbul, ce-mi pătrund urechile ca un vuiet de furtună: “Acasă nu te vei mai întoarce niciodată! Tu ai vrut să pleci! Să nu ajung de râsul satului!” Îmi vuia în cap ca ecoul unor lovituri de ciocan: “Pentru tine nu mai există întoarcere”. Pașii nu merg mai departe. Totul s-a oprit la capul podului. Hotărârea mea fermă se moaie în timp ce vocea mamei îmi ordonă să mă întorc de unde am plecat.

Nu știu cum am ajuns din nou la internat. Nimeni nu mi-a zis nimic, ca și când nu s-a întâmplat nimic. Alte șiruri de lacrimi mi-au udat fața o noapte întreagă și mi-au ușurat parcă sufletul prea încărcat.

Am dus-o așa o bună bucată de vreme, până ce un coleg de școală, Ion Popescu, din Bolvașnița, orfan de război ca mine, mă ia de-o parte și-mi vorbește ca un frate mai mare.

- Și eu am gândit ca tine, și eu am vrut să mă întorc acasă, dar ce să fac acolo? Să păzesc porcii satului? Mi-a deschis ochii și mi-a trezit ambiția adormită, de a nu fi și eu râsul satului, de râsul feciorilor de vârsta mea, de râsul lui Toader, care...până la urmă s-ar putea să aibă dreptate! Așa am rămas la școală, să schimb o lume, lumea din care am plecat.

La internat, ca orfan de război, nu plătesc decât 400 de lei pe lună, restul fiind completat de o bursă școlară până la tariful unei pensiuni întregi, ce variază între 1500 și 1800 lei.

A durat așa doi ani. Al treilea nu știu de ce mi s-a refuzat bursa, cu toate că notele obținute la studii îmi dădeau acest drept. Cu greu mama reușea să plătească cei 400 lei pe lună, dar acum, greul începe pentru mine, dar mai ales pentru mama, care se găsea la răspântie de drumuri.

Pământul cerea mult de lucru ca să dea ceva în schimb. Această mână de lucru trebuia plătită și bani de unde? Prețul produselor abia ajungea să achite costul brațelor de muncă. Uneltele de lucru erau o avere pentru cel care era obligat să le cumpere. Pe vremea aceea, o coasă, indispensabilă sculă, costa patru zile de muncă. Raportul între produsele pământului și cele industriale era neînchipuit de mare. De unde ar putea mama să strângă atâția bani pentru mine?

Tot ea, săraca, a pus umărul să mă scoată de la greu. Mi-a găsit o gazdă, pe malul dâlmiei, în afară de oraș, la vreo doi km de școală, aproape de terenul de foot-ball, unde plătea 100 lei pe lună dormitul, iar pentru mâncare, de două ori pe săptămână cu traista încărcată făcea calea de acasă până la oraș și înapoi, cam 25 km. Gazda mea, o femeie bătrână, de vreo 70 de ani, baba Floarea, se angajase să-mi gătească masa. Era precupeață în piața orașului, așa că se întorcea în fiecare zi pe la orele trei-patru după masă. Când veneam de la școală, după orele unu, nu găseam niciodată o mâncare caldă. Îmi făceam singur o măcăligă, pâinea era prea scumpă, și cu jumări sau brânză îmi calmam foamea. Seara, măcăliga rece îmi completa cina.

Am dus-o așa trei ani de zile, când greul începe pentru mine. Mama, obosită de lucru, de drum, nu mai putea face cei 25 de km, cu povara pe umeri și atunci trebuia s-o scot la capăt singur. Am găsit să dau lecții copiilor mai mici și cu costul lor îmi complectam cele necesare. De-acum mă duceam sâmbăta după masă și mă întorceam cu sacul încărcat pentru o săptămână.

Așa am ajuns în clasa a șaptea de liceu în 1935, când un coleg de clasă, Bria Vichentie, mi-a vorbit de alte probleme decât cele de școală. Mi-a vorbit de Legiune, de Codreanu. Știam ceva, toți. Profesorul nostru de limba română și filozofie, Horia Sima, înainte de a veni la liceul nostru, făcuse un stagiu în închisorile “românești” alături de Codreanu. Înaintea lui ama avut ca profesor, tot de limba română, pe Nicolae Pătrașcu, care, spunea el, ținea locul unui coleg ce nu va întârzia să vie, unul de alte dimensiuni.

Tot în același an se fondează partidul «Totul pentru țară» sub conducerea generalului Cantacuzino-Grănicerul. Paralel, Codreanu, numit de camarazii lui Căpitan, organiza “Legiunea Arhanghelului Mihail” pe cuiburi, ce cobora pe sate, în școli, făcând apel la elementele sănătoase, dispuse la efort; la sacrificiu, pentru a scăpa țara de înstrăinare. Cântecul, marșul era

expresie vie, ce atrăgea tânăr și bătrân în aceeași speranță. Duhul nou ajunge și în liceul nostru «Traian Doda». Bria Vichentie îmi pune într-o zi problema organizării tineretului în liceu. Pentru mine n-a fost nici un proces interior. Așteptam chemarea de mult, ca o eliberare. Tragedia neamului o simțeam deopotrivă. Răspunsul meu vine ca o ușurare.

Ne adunăm la Bria pentru prima ședință, pe furiș, să formăm primul mănunchi în liceul nostru, în primăvara lui 1935.

Surpriza nu mi-a fost prea mare să întâlnesc la această ședință aproape jumătate de clasă, dar elementele cele mai bune. Condiția principală erau studiile. Cel care nu-și împlinea datoria pentru care a plecat din satul lui, să rămână în afară. Munca era un simbol pentru a fi demni apoi de a împlini sarcini mai importante. Să devenim oameni prin truda noastră, să fim exemplu, înainte de a încerca să convingem pe alții de seriozitatea misiunii pe care singuri ne-am luat-o.

Pentru a încerca hotărârea fiecăruia la greu, am început să facem marșuri de noapte, cu așa-numitele “nopti de veghe”, unde ne întâlneam cu alți camarazi de la școala normală și ei încadrați de curând. Desigur, totul se făcea clandestin, cu risc vădit pentru fiecare ce îndrăznea să calce regulamentul școlii. Orice elev dovedit a fi încadrat într-un partid politic sau orice organizație similară era pasibil de eliminare din toate școlile din țară.

Într-una din aceste nopți de veghe, ne găseam adunați în jurul focului pe vârful Corcanei, un deal împădurit ce domină orașul, câteva zeci de camarazi de la cele două școli, împreună cu absolvenții de liceu din anul trecut, printre care rețin numele lui Nicolae Orbulescu și Dorca Afilon. Unul dintre cei mai în vârstă ne vorbea despre Legiune și țelul ei, când un zgomot de aproape ne țintește pe toți locului. Se trimit iscoade să vadă ce este, iar noi rămânem, gata de fugă. Peste o scurtă vreme se întorc unul după altul, cu respirația tăiată. Eram înconjurați de armată, nu mai era scăpare pentru nimeni.

Care a fost reacția în fața primului pericol? Consecințele lui nu le puteam cântări, surpriza a fost prea rapidă, nu ne-a dat răgaz să judecăm situația în care ne găseam. Unul ia comanda și ne dă ordin să ne împrăștiem prin tufișuri, să nu fim prinși grămadă. Nu cunoaște nimeni pe nimeni, era consemnul. Ne găseam în excursie și am pierdut drumul. Ne pregăteam fiecare s-o luăm din loc, când ultima iscoadă apare cu o veste bună. Armata, în manevră de noapte pe-aici, și-a schimbat direcția și acum se îndreaptă spre vale.

Am respirat adânc uşuraţi. Abia acum ne dăm seama că actul nostru putea să ne coste mult. Nu recunoşteam nimic, pentru mine era primul examen şi faptul că l-am trecut fără prea multă tragedie mi-a dat curaj. Îmi ziceam în mine, ca un fel de angajament, de acum sunt în stare să înfrunt pericole mai mari.

Şi totuşi... de ne prindeau, cum eram toţi, riscam eliminarea definitivă din şcoală, riscam să mă întorc în satul meu, de unde am plecat acum şapte ani, om neisprăvit, spre ruşinea mamei şi râsul satului. Gustul de a înfrunţa nedreptatea nu-mi cântărea adevărata povară ce mi-am încărcat pe umeri.

De-acum începe aventura. De-acum firul vieţii mele se întinde pe meleaguri neumblate.

Pe la sfârşitul anului şcolar, Gh. Istrate, şeful Frăţiilor de Cruce pe ţară, vine la noi şi în casa lui Bria Vichentie ne ia primul jurământ de frate de cruce. Astfel ia naştere prima Frăţie de Cruce în liceul nostru. Promoţia clasei ultime se încadrează direct în organizaţia judeţeană, sub comanda profesorului Horia Sima. Jertfa de mai târziu, la Miercurea-Ciucului, va rămâne în istoria legiunii, a neamului românesc, ca o piatră de unghi la făurirea României noi. Ei poartă nume de eroi: Dorca Filon, Noaghea Virgil, Grama Iosif, Mitâr Ion, Benec Constantin, alături de toţi martirii ce-şi dorm somnul de veci în acest pământ dacic, la Predeal, ucişi de ura fără de margini a Judei setoase mereu de sânge.

Anul 1936, termin liceul. O nouă răscruce îmi opreşte calea. Să plec la Universitate la Bucureşti? Cu ce însă? Nu aveam un bănuţ deoparte. Pământul dădea doar atât cât să hrănească casa. Studiile mele nu erau prevăzute în bugetul mamei, şi așa aproape inexistent. Abia ajungeam să cumpărăm lucruri indispensabile ce nu se puteau confecţiona la ţară: petrol pentru luminat, sare, opinci, zahăr pentru boală şi sărbători mari. Îmbrăcăminte, hrană, aveam totul din mâinile noastre. Sunt obligat să caut de lucru, să-mi câştig cel puţin banii de drum, şi ceva haine. Uniforma de liceu rămâne în urmă, odată ultima clasă terminată, şi să trăiesc o lună-două, până ce voi găsi o soluţie.

Vara lui 1936, toamna, iarna şi iarăşi primăvara lui 1937, intru funcţionar la Balta Sărată, o întreprindere forestieră, unde ajutam la expedierea scândurilor. În fiecare zi, eu şi contramaistrul Prohaska, un ungur rece, calculam volumul fiecărei scânduri, până ce umpleam patru vagoane. Sunt trimis apoi la staţia de plecare a vagoanelor cu lemne din pădurea de sub Muntele Mic, vecin cu Țarcu şi Godeanu. Duminicile mă regăseam cu ceilalţi camarazi în marşuri prin sate, să predicăm lumii noua învăţătură, să

vestim tuturor că s-a născut o speranță pentru a împărți dreptatea de la țaran, muncitor până la cel mai înalt slujbaş al satului. Cântecul nostru adună copii ceată după noi și încetul cu încetul, și pe cei mai în vârstă. Lupta noastră pătrunde satele și ne îngroașă rândurile, dar în același timp mărește ura celor care ne pregătesc pieirea. Românul stăpân la el acasă, însemna sfârșitul dominației evreiești, care a cumpărat sufletele române. Marșurile prin sate îmi aduc curând prima lovitură ce am simțit-o din plin. Fabrica unde lucram eu era proprietate evreiască. 95% din personalul tehnic erau evrei, iar mâna de lucru era formată din moți din Munții Apuseni, renumiți tăietori de lemne. Moții erau cazați în barăci de lemn și plătiți atât de prost că simbria abia le ajungea pentru hrană. Au exploatat și tăiat toate pădurile de sub Țarcu și Muntele Mic, transformând codrii seculari în dealuri pleșuve. Așa au secat izvoarele, au ars vegetația, iar ploile de primăvară au ros pământul pe văi și au adus seceta verii să ardă recolta. Aveau de partea lor «serviciul de ordine», poliția și mai ales jandarmeria. Într-unul din aceste marșuri plutonierul de jandarmi din Borlova, care mă cunoștea bine de la fabrică, unde venea în fiecare lună să-și ia răsplata «serviciilor» aduse întreprinderii, primit regulat de șeful fabricii, inginerul Kellner, m-a recunoscut în coloana de vreo 30 de tineri și a rămas adânc surprins. Când venea în biroul unde lucram eu, se arăta foarte amabil cu mine, salutându-mă ca pe un superior ierarhic. Era într-o duminică de primăvară și a doua zi, luni, sunt chemat de inginerul Kellner, care, spre «marea lui părere de rău», mă anunță că sunt liber de orice angajamente la ei. Prima lovitură venită prin intermediul unui frate român pus în slujba banului. De-acum dosarul meu de inamic public e constituit și anii vor îngroșa filele. Acest rău a avut însă și parte lui bună. Mi-a permis să lucrez pământul peste săptămână și să fiu liber de cugetul și mișcările mele duminicile și sărbătorile. De câte ori nu am plecat trei: profesorul meu Horia Sima și Filon Dorca la sate, pe vremea rea, pe jos, din sat în sat, uzi până la piele, să ne împărțim credința celor oropsiți. Profesorul se încălzea vorbind. Punea atâta pasiune în cuvintele lui, care porneau din suflet cu sinceritatea unei confesiuni, că toți uitam de timp, de foame și oboseală. Ascultam predica dramei în care se zbate românul străin la el acasă. În contact cu țaranul și cu muncitorul român, ne-am oțelit și noi hotărârea de luptă. Am primit curaj din ochii lor, ne-am înfrățit în același legământ.

În toamna lui 1937, cu ceva bani puși deoparte din leafa mea, îmi cumpăr un bilet până la celălalt capăt al țării, vecin cu muscalul, la Cernăuți, capitala Bucovinei păduroase. Filon Dorca era student acolo și mă aștepta și

pe mine, să intru în corpul studențesc. Îmi spunea că voi putea ușor obține o bursă de studii ca orfan de război, la Facultatea de Teologie, cu el. Eu eram cantor la biserica satului de la vârsta de 12 ani, iar studiile teologice mă atrăgeau mult. Mă apropiam de biserică ca o datorie, dorind să aduc mamei bucuria de a mă vedea preot și poate, cine știe, să-i las nădejdea de a mă fi întors acasă, într-o zi, duhovnicul satului.

Iată-mă din nou în fața despărțirii de mama, de satul meu, acum însă 1500 de km se vor întinde între mine și cei dragi. Trenul mă duce parcă printre cei străini de tot frământul meu.

A doua zi ajung la București. Oraș al speranțelor pentru toți cei ce gândesc să-și schimbe straiile și felul de viață. Să ajungă în rând cu toți acești locuitori în costume domnești și vorbă aleasă. Aici însă, o durere în plus se adaugă, alături de cea lăsată în urmă. Era 9 octombrie 1937, generalul Cantacuzino-Grănicerul, soldatul fidel al Căpitanului, a închis ochii. Mă duc pe strada Gutenberg la numărul 3, unde era sediul Legiunii, singurul familiar, unde regăsesc afecțiune alături de alți camarazi.

Se făceau pregătiri pentru înmormântarea generalului. Decid să rămân și eu două zile în plus să asist la trista ceremonie, apoi voi pleca spre Cernăuți, unde mă aștepta Dorca Filon.

O ploaie fină de toamnă începe de dimineață și amenință desfășurarea ceremoniei. S-a găsit o soluție rapidă. Cortegiul, formând crucea vie, în cap cu Căpitanul, în pelerine negre, urma sicriul pe ultimul drum. A fost impresionant acest corp viu, ce avansa încet. Ploaia cădea mereu și se amesteca cu tristețea lumii, a acelor ce au pierdut o ființă scumpă. Un rămas bun cu o lacrimă stoarsă din mii de priviri.

Pe General l-am cunoscut la tabăra din Băile Herculane, unde venise să-și vadă copiii, cum spunea el cu mândrie. Îl văd acum pentru a doua și ultima oară. Plecarea lui dintre noi îmi lasă un gol imens, parcă am pierdut pe cineva de aproape din familie. Un sprijin, un protector în fața atâtor dușmani care ne încercuiau.

A doua zi, cu aceeași mâhnire în suflet, mă gândesc s-o iau spre alte meleaguri, tot mai departe, către granița bolșevică. Un camarad îmi pune întrebarea de ce mă duc așa departe. Ce pot face acolo pot face și aici, bursa o pot obține cu aceleași șanse ca acolo. Mă invita cu el la căminul studențesc "Cantacuzino", să vedem de voi putea rămâne. Îl însoțesc într-o doară, pentru a nu regreta mai târziu că n-am încercat să rămân în Capitală.

Într-adevăr, aş putea dormi aici, dar pentru masă va trebui să plătesc. În această împrejurare am cunoscut pe Ion Halmaghi, pe Marcu Justin, Haralambie.

Masa costa 15 lei tichetul, o sumă destul de mare pentru mine. Nu stau mult pe gânduri, teama altui necunoscut mă hotărăşte repede.

Iată-mă locuitor al Capitalei şi încă ce locuitor! Student la Facultatea de Litere, pentru a deveni profesor, visul timid al copilăriei. Să revin apoi în oraşul meu, acolo unde am poposit după primul drum când am plecat de-acasă. Să fiu coleg cu toţi foştii mei profesori, proiect îndrăzneţ care îşi conturează silueta încet, în timp. Cu banii rămaşi, cumpăr câteva bonuri de masă, ce se compune dintr-o ciorbă cu carne, o mâncare şi desert. Pâinea era la discreţie.

La prânz mănânc o ciorbă cu multă pâine, seara în locul desertului o altă ciorbă. Apoi îmi umplu buzunarele cu pâine pentru a doua zi dimineaţa. A doua zi schimbam bonul de mâncare cu două bonuri de ciorbă şi astfel dintr-un bon de 15 lei, mâncam două zile la prânz şi seara în loc de o singură dată la prânz. Astfel trec vreo trei luni de zile. Între timp găsesc lecţii la o familie înstărită. Tatăl era funcţionar la Ministerul de Finanţe. Avea un copil de 13 ani şi o fată de 12 pe care-i ajutam să pregătească lecţiile. Aşa mi-am asigurat masa. Între timp, obţin şi mult sperată bursă, care-mi permite să locuiesc gratuit la cămin şi să fiu scutit de taxe la facultate.

Nici Legiunea n-am uitat-o şi participam din plin la toate. Pe vremea aceea se mărea sediul din Gutemberg nr.3 şi aproape în fiecare zi pe înserate mă găseam pe şantier să pregătesc cimentul să car cărămidă. Într-o zi, doi domni vin la mine să-mi ceară de lucru. Eu căram o roabă plină de ciment. Toţi eram voluntari, după o zi plină de lucru, pentru a ne câştiga viaţa.

- Camarade, dă-ne şi nouă să facem ceva!

Erau îmbrăcaţi ca de sărbătoare. Cămaşă albă, cravată şi un costum nou-nouţ.

- Păi cum vreţi să lucraţi în costum, o să vă murdăriţi?!

- Nu te ocupa matale de asta! Şi unul îmi ia roaba din mâini; iar celălalt o lopată şi începe să amestece nisipul cu ciment. Suflecaţi până la coate, lucrau de zor, parcă toată viaţa lor n-au făcut decât asta. Seara târziu, când au terminat, erau semănaţi de pete gri. Au lucrat din toată inima. Aşa înţelegeau ei înfrăţirea muncitorului cu cei de sus. Erau toţi camarazi, fără nici o deosebire. Pe mine mă credeau muncitor, pentru că purtam nişte haine uzate, să nu murdăresc singurul costum cu care mă duceam la şcoală. Când au aflat

că sunt student, au fost oleacă jenați, dar nu le-a dispărut voia bună. Cei doi domni erau: Alecu Cantacuzino și Valeriu Cârdu.

Într-o seară, la sediu, se aude un cântec nou. Mă duc repede să-l prind și eu, că aveam o ureche bună. Era "Imnul Muncitorilor": Din trudă ne-am zbatut și-n umilință...

Căpitanul cânta cu toată lumea. Deodată cortegiul se pune în mișcare, se îndreaptă spre biserica Ilie Gorgani. Căpitanul în frunte și imnul ieșit din sute de piepturi răsună peste malurile Dâmboviței.

Am învins Internaționala! exclamă Căpitanul la sfârșitul cântecului. Într-adevăr, pornea din afunduri de secole și se oprea ca un semnal de luptă, de dreptate, la poarta fiecărui suflet deschis.

O altă dată mă găseam de gardă la mormântul lui Moța-Marin, unde se construia mausoleul. Căpitanul, care se ocupa de toate, vine să dea instrucțiuni muncitorilor cum să efectueze lucrările. Îl priveam cu coada ochiului din poziția nemișcată.

- Să umpleți groapa cu țărână! îl aud eu vorbind muncitorilor, vocea lui caldă, dar fermă, răsună ca un sfat de părinte adresat alor lui. Ori de câte ori îl întâlneam la sediu, rămâneam locului să-l privesc, să-l ascult ca fascinat. Privirea lui vie inspira încredere, curaj pentru cele ce vor veni.

Iată și blestemata zi de februarie 1938, când Carol a anulat Constituția, a dizolvat partidele politice și a instaurat dictatura. Mă găseam în județul Olt, în propagandă electorală. Jandarmii au primit ordin să ne aresteze unde ne-or prinde. Cu greu am scăpat și am reușit să ajungem la București în mașina lui Protopopescu din Slatina. Eram cu Noaghea Virgil, Țâlnariu și Bartolomeu Livezeanu...

- Am ajuns, măi Filoane! Trebuie să ne dăm jos în câteva minute. Ce ai? Nu ești bolnav? N-ai scos o vorbă de când ai trecut prin halta Petroșnița, către satul tău!...

M-am trezit ca dintr-un vis. Îmi frec ochii. Nu-i oare început de nebunie, sau greul anilor scurși de când am văzut lumina mi-apasă pieptul să-mi taie respirația?

Ion mi-a tăiat firul gândurilor ce hoinăresc departe. Acum să revin la vremea de azi, altă aventură? Sau poate urmarea celei de ieri?

Câteva minute și trenul gâfâind îndelung își oprește efortul. Afară, zăpadă multă. Totul era alb, până și copacii înalți, aliniați pe marginea liniei ferate.

Doi militari în concediu, ce se întorc acasă să-și regăsească familia. Așa păream și așa răspundeam celor curioși, iubitori de vorbă lungă. În fața gării,

șeful în uniformă și cu chipiul tras pe ureche ne primește pe noi, singurii călători, în timp ce trenul dispare cu călători cu tot într-o genună. Era tunelul Cornea-Domașna, tăiat în stâncă.

- Acum încotro, Ioane?

- N-ai nici o grijă, cunosc drumul ca în palmă!

El înainte, eu după el, începem să urcăm dealul împădurit. Zăpada acoperise calea și mergeam pe ghicite. Străbatem pădurea și ne găsim în câmp deschis, cu dealuri și văi profunde albite de iarnă. Din vârful ultimului deal vedem coliba.

- Dacă nu mă înșel, nu mai suntem departe! Vezi colea, pe vale, o casă izolată? La un azvârlit de piatră, e casa lor, aici și-au ales sălaş, nu ca noi, mereu pe drumuri. Într-un sfert de oră, iată-ne aproape. Un câine mare, negru, ne-a simțit și începe să latre. Moș Pătru iese în pragul ușii și se răstește la noi.

- Pe cine căutați pe aici?

- Eu sunt, taică! Nu mă cunoști?

- Te cunosc bine, dar militarul ăsta ți-e prieten?

- Un foarte bun prieten, cum nu mai găsești în zilele noastre.

Vorba lor a trezit pe ceilalți chiriași, că văd pe Găvăgină Ioji. Mic, înfundat, înfipt parcă în pământ, cu mânecile suflecate, gata parcă de hartă. Mai aproape îi văd și bățul rezemat de pulpa piciorului. Era aceeași Bereta, ca și a noastră, primită la plecare.

- Sfântu' tău de pungaș! Ai fi în stare să tragi în noi?

Nu-i răspunde. Scruta intens figura soldatului ce însoțea pe Ion, nu prea liniștit. Abia când ajungem la vreo câțiva metri de el, mă recunoaște.

- Camaradul...

- Bugariu! Îți mai aduci aminte de mine? îi iau eu vorba înainte de a-mi pronunța adevăratul nume.

- Păi cum să nu, răspunde el cam stingherit și întinde brațele spre mine, pentru bună regăsire. Întind și eu brațele și-l strâng la piept să-i dau curaj, dar și bucuros de a-l revedea.

Ne-am despărțit la Viena, unde se formau echipele. Fiecare a luat-o pe drumul său. Acum însă toate drumurile noastre se întâlnesc.

- Ești singur, camarade Ioji?

- Nu prea singur, mai am și niște prieteni cu mine.

Auzind vorbă, văd un cap ce iese la gura podului cu fân, mai mult curios decât fricos.

- Coboară, frate, să-ți văd fața! îi strig eu.

- Intrați în casă, că tot atâta plătiți! ne îndeamnă Moș Pătru.

El era singur aici, familia locuia în sat, în Domașnea, la o jumătate de oră de drum. Ierna vitele și oile. În jurul colibeii, clăi de fân, furajul pe lunile de iarnă și un staul plin de oi. Încet, cei împrăștiați se întorc în colibă, fiecare cu arma la îndemână. Pintilie Țintoiu, camarad vechi, Nicolae Târziu, țaran mai răsărit, și al patrulea, un tânăr blond cu ochii albaștri, nu-mi părea cunoscut.

- E camaradul Johann, radio-telegrafistul nostru!

- Guten Abend, meine Herren!

- Bună seara, îl întâmpin eu.

Ne bucurăm toți de întâlnire, dar pe la noi o mare bucurie nu trece așa cu o vorbă, oricât de aleasă ar fi ea.

Ioji, șeful popotei, începe să dea. De-ale gurii.

- Vi-i foame, cred?

- Tu crezi numai? După atâta drum! Te văd din ce în ce mai mic, îl ia Ion pe limba lor. Ei se cunoșteau mai de mult, din Caraș. Au colindat județul în lung și-n lat, înainte de a-l părăsi. Țărani simpli și unul și altul. Ion lucra pământul, Ioji lucra în uzină. Se simțeau frați. Cum se explică însă că acești oameni atât de simpli, fără multă carte, au fost goniți de la casele lor, ca dușmani ai ordinii? Ei au intuit pericolul ce amenința neamul lor și s-au angajat cu tot sufletul în luptă. Cântăreau ei oare prețul acestei angajări, sau greul i-a ajuns pe drum și, curați, fără cute în suflet, nu i-a lăsat inima să-și părăsească camarazii, să abandoneze o treabă începută? Fie ce-o fi! Cum o vrea Domnul! răspund ei de-acum.

Dăruirea lor a fost șovăielnică la început, dârză și hotărâtă în faza împlinirii! Eu eram un intelectual făcut, ei, toți de la glie. Ce mister ne-a apropiat? Ce taină ne dă această explozie de bucurie când ochii noștri se încrucișează și îmbrățișarea ne oprește în aceeași trăire? Simțeam și noi deopotrivă că neamul se găsește pe marginea prăpastiei. Am sărit cu toții, umăr de umăr. Această chemare din străfunduri ne-a înfrățit ca unul, a înlăturat barierele ce despart oamenii după gramul de învățătură acumulat la școli înalte. Aici, în aste vremi, eram clasați după capacitatea de jertfă pe care fiecare din noi era dispus să o ofere acestui neam, greu încercat.

S-a întins apoi o masă ca la o mare sărbătoare. Am mâncat, am băut și am cântat din toată inima o jumătate de noapte. Când toți s-au retras, am rămas singur cu Ioji.

- Ia spune, camarade Găvăgină, de la început, cum ați plecat și cum ați căzut pe meleagurile astea?

Povestea lui e aceeași, ca a tuturor. Au urmat școala de sabotaj și, la sfârșitul stagiului, au format o echipă, iar radiotelegrafistul a fost oferit de autoritățile germane în persoana unui tânăr militar, detașat de la marină, unde erau cele mai bune elemente și, mai ales, om de încredere.

Au venit în același scop ca și noi, dar echipa lor era formată fără telegrafist legionar sau cel puțin român, nu putea ține direct legătura cu Viena, ci prin intermediul unui element străin de aspirațiile noastre. El era în război și lupta pe un front ales de șefii lui. Un soldat ce-și face datoria, și nimic mai mult. Să pregătească sabotaje, să anunțe executarea lor, fără să se ocupe de consecințele asupra populației.

- Ați făcut ceva până acum?

- Nu! Nu încă! Voiam să cunoaștem mai întâi regiunea și să găsim oameni de încredere, să ne asigurăm retragerea!

- Dar neamțul vostru nu vrea să azvârliți în aer trenuri cu muniții și ruși în drum spre front?

- Ba da! Mereu ne cerea de la Viena, spunându-ne că-i Comandantul care ne cere să acționăm. Am tot amânat-o și ca să nu bănuiască că nu facem nimic, le trimiteam vești din ziare sau acțiuni făcute de alții. Țăranii, care nu vedeau cu ochi buni că atâtea bunuri românești părăsesc țara și ei nu au cu ce se încălța, îmbrăca și nici cu ce să-și hrănească familia, atacau trenurile cu armament, își procurau arme și cu ele luau îndărăt ceea ce dușmanul le-a furat. Noi trimiteam la Viena aceste întâmplări, fără să răspundem cine le-a făcut. Johann nu știa decât ceea ce-i dădeam noi. A mers așa o vreme, dar acum Johann cere să vie cu noi să se dezmoștească o leacă. Pe semne că veștile noastre au început să miroasă, sau nemții cer altceva. Iată, așa ne găsim acuma la o mare încurcătură și mă bucur mult că ai venit matală, să vedem cum om scoate-o la cale.

- Camarade, eu vin de la centru, de unde primim toți dispozițiile pentru orice acțiune se întreprinde. Voi nu faceți nimic până nu veți primi ordin. Închipuie-ți matală că în regiunea asta, pe valea Timișului, am azvârli în aer un tren plin de ruși. Organizația legionară, care-i bine împlântată aici, va fi prima care va suferi consecințele, care vor fi enorme pentru noi. Ne sprijinim pe această organizație și prin acte puțin cugetate să nu-i amenințăm existența. Desigur că vor fi acțiuni, dar ca într-o armată, nu trupa va alege locul și metoda de a lovi, ci unitatea de comandă, care coordonează totul. Noi suntem soldații care așteaptă ordine, însă care dispun și de inițiativă, atunci când împrejurările nu mai permit contactul cu centrul și decizia trebuie luată pe loc, pentru a evita o catastrofă. În acest caz, cel ce e chemat

să ia decizia trebuie să țină seama de anumite imperative. Să nu pericliteze existența organizației, antrenând membrii ei în astfel de acțiuni sau în numele ei să-i puie viața în pericol. Să se gândească la populația civilă, asupra căreia se va răsfrânge totul.

- Nu aș fi făcut eu, camarade Verca, așa ceva niciodată, fără să întreb mai sus. De-aceea mă bucur că ai venit, că nu știam cum s-o descos.

- Bine că n-ați făcut nimic până acum ce ar fi putut să ne aducă mare necaz pe cap. De-acum vei primi de la centru tot ce va trebui să fie comunicat la Viena. Cât pentru treabă, așteptați dispozițiile.

I-am luat o piatră după inimă. Era și el nedumerit de graba celor de la Viena. Știa și el, de când a plecat, pe ce cărări să calce. El cunoștea destul de bine firea nemților. În 1939 a fugit în Germania, unde a stat doi ani "oaspe" al marelui Reich, împreună cu grupul legionar sub comanda lui Horia Sima. Orice acțiune sau contact cu țara le era interzis și când echipa lui Horia Sima a plecat spre țară în primăvara lui 1940, cei rămași au fost consemnați la domiciliile lor. Găvăgina a trăit momente în care a cunoscut foarte bine ce este adevărat și ceea ce se ascunde în dosul adevărului. Ezitarea lui de a executa ordinele de la Viena, ca venite de la Comandant, avea o explicație încă îndepărtată.

- Ca responsabil al echipei, n-ai avut nici o dificultate cu camarazii?

- Să spun drept, cu Pintilie mă înțeleg bine, e om de mare credință. Cu camaradul Nicolae e altceva. El nu-i totdeauna de acord cu ce facem, el e mai deștept ca noi, despică firul în patru, la cea mai mică propunere!

- Sunteți toți camarazi și trebuie să vă înțelegeți! Să vă mai călcați pe inimă atunci când e vorba de o treabă serioasă. Ați plecat cu gândul de a sacrifica totul pentru un ideal scump tuturor. Toate celelalte neajunsuri trebuie să dispară, în fața unui singur țel.

- Asta am încercat eu totdeauna, că de-aceea am plecat. Puteam să rămân la Viena ca alții, dar știam că a început lupta serioasă împotriva comunismului care ne-a cotropit țara și noi nu puteam fi absenți. Am stat destul în lagăr cu mâinile încrucișate, în timp ce neamul întreg era încleștat cu dușmanul. Acum, când a venit și rândul nostru, ar fi păcat de Dumnezeu să refuzăm să luptăm.

- Bine, camarade! Așa suntem toți, că de aceea simțim bucurie mare când ne întâlnim. Suntem toți pe același drum și unicul.

Aș dori acum să știu dacă neamțul se pricepe la aparatele redio. Aparatul nostru s-a stricat în cădere. Recepția merge, dar emisia nu. Poate nu-i mare lucru, dar când nu te pricepi, rămâi neputincios.

- Am să-l întreb, dar unde-i aparatul?

- Îl va aduce Ion zilele astea, eu am să stau cu voi până la întoarcere. A doua zi, ne regăsim toți, cu aceleași sclipiri în ochi, bucuria revederii.

Ion pleacă după aparat, care se găsea la Caransebeș, la Bubi Roman, elev de liceu ce-a luat pe umăr o povară prea mare pentru vârsta lui fragedă. Aparatul, armele, totul era la el acasă. Trăia singur cu maica lui și pericolul se răsfrângea pe amândoi. Mama își iubea așa de mult feciorul, ultimul sprijin, că nu a fost greu s-o facă complice la tot ceea ce întreprinde. Educația militară, spiritul de datorie al tatălui său, colonel în armata română, se regăsea în fecior ca o moștenire sacră, când neamul era la greu.

Peste câteva zile Ion se întoarce cu aparatul. Și el, țăran, încărcase pe umerii lui o povară enormă. Era oare conștient de riscul mare sau pentru el era o treabă de făcut, fără a cântări prețul imens? Așa înțelegea el jertfa, în simplitatea lui. Câți ca el nu și-au dăruit viața fără a sta prea mult pe gânduri. Eroul necunoscut se ascunde azi, mâine, mereu, sub haină modestă și suflet uriaș. El nu-și înfloreste gestul cu nici o paradă. Nu se gândește că după el, în satul lui, i se va ridica un monument de recunoștință. Pentru el, expresia sacrificiului se traduce printr-o treabă începută ce trebuie și dusă până la capăt. Dacă la acest capăt, viața lui e prețul care trebuie plătit, nu merge cu cugetarea așa de departe. Frumusețea jertfei lor, țăranii de piatră, constă în acea filozofie simplă: cineva trebuia s-o facă. Pentru asta nu-i un mare merit.

- Dar cum ai venit cu el în spate, măi Ioane, nu ți-o fost frică?

- Că doar nu l-am furat, să-mi fie frică!

- Dacă te întreba cineva de sănătate, cum i-ai fi răspuns?

- Păi arma la ce-o mai port, dacă nu-mi folosește și ea la nevoie?

Era simplu, fără multă bătaie de cap. Nu era nici un merit, cineva trebuia s-o facă.

Împreună cu Ion și Găvăgină ne închidem într-o cameră ce servea de ascunzătoare, ca Moș Pătru să nu vadă tot ce facem, să examinăm aparatul. Concluzia era dură: secția emisie stricată în cădere. Trebuie un inginer specialist în radio și piesele necesare pentru a fi pus în mișcare.

- Ioane! Eu mă întorc la Timișoara, să văd ce-i de făcut. Revin peste câteva zile. Tu, deocamdată, rămâi cu Ioji, să te mai odihnești, că nu ți-o strica, după atâta vreme pe drumuri!

- "Călătorului îi șade bine cu drumul"! nu mi-ai spus matale odată asta?

Pe înserate, să nu fiu văzut de nimeni, o iau spre gară peste deal. Zăpada era mare și greu de mers.

- Nu-ți fie frică dacă întâlnești lume! Să mergi împreună cu ei, mă sfătuiește moș Pătru, puțin îngrijorat. Când ești singur, te pierzi între mai mulți. Dar grijă la lupi!

Altă grijă pe capul meu acuma: lupii. Știu că moșu' ne-a povestit cum un militar a fost sfârtecat de lupi. Era destinul lui așa, poate. S-a întors din prizonierat din Rusia. Ajunge noaptea la gară, iar de aici avea două ore de mers până în satul lui. Nu l-a răbdat inima să aștepte la gară o noapte întreagă, atât de aproape de casă și cu tot sfatul funcționarilor de la gară, printre ei unul din satul lui, care-l cunoscuse, de a nu porni noaptea la drum, pleacă să-și îmbrățișeze mai devreme pe ai lui. A doua zi, funcționarul din sat, terminând serviciul, trece pe la casa lui, să guste din bucuria tuturor. Mare le-a fost surpriza părinților, soției, aflând că-i în viață, dar mai mare amarul când și-au dat seama că încă nu ajunsese acasă. Au plecat toți, însoțiți de multă lume din sat, era duminică, să-l caute, poate s-o fi rătăcit, că l-a frânt oboseala și a adormit pe drum. La jumătate calea, i-au găsit bocancii, zdrențele militare și ranița împrăștiată, tot ce lupii au mai lăsat din el. Gândul la această dramă mi-a cam dat fiori, mi-a iușit pasul. De departe aud lătrat de câini. Noaptea lupii dau târcoale colibelor după pradă. Și câinii aveau teamă de fiarele lihnite de foame. Cu degetele pe trăgaci, gata să arunc câteva zeci de gloanțe la cel mai mic pericol, scrutam albul zăpezii ce lumina noaptea, să văd pete cenușii în goană. Nu văd nimic, doar din când în când un urlet izolat îmi dă fiori. Ascunși de dealuri, de văi, alergau adulmecând prada, care putea fi orice vietate rătăcită în orele nopții. Mă apropii de pădure. Pericolul era mai mare. Aici întunericu-i mai des, după fiecare copac te pândea moartea. Înaintam încet, mă opream să ascult și iar numărăm pașii. Nu știu cum am ajuns în dealul gării, de unde se vedeau luminile aprinse. Am respirat adânc, ca întors de dincolo de lume.

Nu aștept mult. Un tren de marfă, unul din cele ce merg spre front, apare tușind din gura tunelului. Se oprește să schimbe locomotiva. Mi-am găsit culcuș pe o platformă încărcată. Am călătorit restul nopții și ziua următoare, cu opriri în gări, pe câmp și pe înserate ajung la Timișoara. Nu erau decât 130 km, dar atunci drumul mi-a părut interminabil.

Pe Ion l-am întâlnit a doua zi și i-am spus tot ce am găsit, precum și necazul cu aparatul.

- Aparatul lor merge?

- Regulat, au contact în fiecare noapte.

- Va trebui să te întorci din nou acolo și vei încerca să transmiți la Viena ceea ce-ți voi da de-aici.

Era o dare de seamă asupra situației economice după venirea “eliberatorilor” și reacția populației în fața acestei năvăliri. Teama, revolta erau cele două elemente ce dominau viața populației. Nimeni nu mai îndrăznea să iasă din casă o dată ce soarele apunea. Revolta era neputincioasă pe alocuri - și efectivă și brutală chiar - prin alte părți, sub formă de legitimă apărare: “Mai bine el decât eu”.

Am stat două zile să mă refac înainte de a lua calea întoarsă. Sediul era pe Strada Dacilor nr. 6, unde locuiau Ion Constantin, Nicu și alți camarazi. Pe mine m-au găzduit la Ion Tâmpa, un tăbăcar de la marginea orașului, în cartierul Fabric. Era mic de statură, dar numai mușchi. Forța lui a câștigat-o în lupte greco-romane, dar și în meserie, unde lucra din greu să tăbăcească piele. În vârstă de 30-32 de ani, era căsătorit și avea două fete. O familie fericită, unde numai vorba bună și înțelegerea găseau popas. Arădean sau mai degrabă moț. Tăcut, a îndrăgit Legiunea ca pe a doua familie. Seara, când se întorcea de la lucru obosit, mă ruga să-i cânt ceva, cântece noi, învățate în Germania, la Buchenwald. Aveam voce plăcută și toată familia asculta noile melodii. După câteva repetiții cântau cu mine. Oboseala pierise ca prin farmec. Stăteam la vorbă până la miezul nopții. Era încadrat în cuibul lui Nicolae Zăriu, muncitor lăcătuș cu care vom face cunoștință mai târziu. Erau inițiați în cele legionare de un alt muncitor electrician, Gavrilă Brindescu, pentru care aveau o mare afecțiune. Brindescu fugise din Timișoara după rebeliunea “Conducătorului Antonescu” în Germania, unde am fost găzduiți. Ei au rămas aici, să continue activitatea. Când i-am spus că am stat cu el câțiva ani în lagăr, orice urmă de neîncredere legitimă în fața unui necunoscut s-a topit, transformându-se în aceeași camaraderie ce ne caracteriza pe toți cei ce trăiam același ideal. S-a angajat în luptă cu tot ce avea mai curat în el, să asigure viitorul fetițelor, într-o țară de dreptate și omenie. Numai Legiunea i-a oferit garanția acestui viitor. Toți împreună, să făurim această speranță pe care orice român o visează.

- Noi am venit de dincolo să răscolim rezistența poporului, poporul nostru însă a intuit singur primejdia. El stă de veghe. Noi nu facem decât să îngroșăm rândurile celor decizi, să luptăm cu ei, până la triumful total, sau să cădem, apărând acest pământ.

Mă asculta, dar vedeam că gândurile lui erau departe. Simțea parcă încheștarea. Fața i se crispa, schimba culori. Roșul viu predomina precum mânia pune stăpânire pe întreaga lui ființă.

- Azi suntem puțini, continui eu, mâine vom fi mai mulți. Țara toată, poate. Curând nu va mai rămâne altă nădejde decât arma sau supunerea.

Ultima alternativă, noi, niciodată n-o vom accepta. Nu ne mai rămâne decât arma să ne apărăm ființa, să lăsăm celor ce vin după noi un nume, copiilor o carte deschisă, unde vor citi, descoperiți, istoria acestui neam.

Chipul lui s-a liniștit. Hotărârea lui era una și o va dovedi din plin în vremurile ce vor veni.

Peste trei zile reiau trenul spre Domașnea, o adevărată expediție. Ajung la gară seara târziu și de-aici drumul spre coliba moșului. Teama de lupi îmi apare ca o obsesie. Ar fi prea ciudat destinul cu mine...încerc să gonesc gândurile negre. Acum nu mai era Ion cu mine. El cunoștea locul. Înspre gară era altceva, gara era una singură și calea ferată lungă, mai ușor de nimerit. Colibe printre văi și dealuri erau mai multe și greul era s-o găsească pe cea bună. Lupii atacă doar atunci când foamea-i împinge. Aveam însă în față fiare careucid din sadism.

Mai aveam și o altă grijă, să nu mă rătăcesc. Zăpada mare și gerul nopții îngreuează drumul. Dacă nu voi găsi coliba moșului, nu voi putea merge toată noaptea. Oboseala mă pândește și orice oprire pentru a mă odihni ar însemna odihna din urmă.

Cu atâtea griji deodată, pornesc la drum. Aceeași melodie sinistră mă acompaniază: urlat de lup, lătrat de câini. Mirosul de fiară e simțit de câini, înainte ca urlatul lor să spintece văzduhul. Merg cam de mult. Poate o oră sau două... Ar fi trebuit să fiu ajuns deja. Dacă am pierdut direcția? O iau îndărăt să regăsesc repere lăsate în vârful dealului, să mă orientez din nou. Revin și încep să pornesc cercetând toate direcțiile și ascultând lătratul câinilor. Mă obișnuisem cu câinii moșului, mai ales cu Murăș. Încercam să-i disting glasul din cele multe care vegheau. Jumătatea nopții trecuse de mult, se vedea după Carul mare și Steaua călătorului.

Nu voi găsi coliba până în zori și oboseala mă prinde. Marșul în zăpada adâncă devine imposibil, în timp ce corpul devenise numai o apă. Groaza mă prinde și încep să strig: Moș Pătru! Moș Pătru! De câteva zeci de ori, cât mă ținea pieptul. Lătratul de câini se întetește și curând devine un adevărat concert. Deodată, din sutele de voci, disting una ce-mi pare cunoscută și o iau în direcția de unde venea sunetul. Noaptea, lătratul, ca și umbrele, se aseamănă. Nădejdea mă împinge înainte. Lătratul cunoscut se apropie din ce în ce de mine sau eu mă apropiu de el? Curând îl recunosc și o bucurie imensă mă cuprinde. Alerg cu riscul de a fi devorat de câini. O voce de om strigă câinii, deveniți din ce în ce mai furioși.

- Cine-i acolo? Întreabă o voce.

- Om bun! Am pierdut calea spre sat!

Se apropie mai mult de mine și recunosc silueta lui Moș Pătru, sprijinind mersul pe toiag. Îl recunosc acum de-a binelea.

- Ce necaz te-aduce așa târziu? Ești tare de vârtute să pleci singur noaptea pe dealurile pline de fiare!

- Am pierdut calea, moșule! Rătăcesc de vreo câteva ore, nu mai găseam coliba.

- Trebuia să te culci în sala de așteptare, până dimineața. E cald și te-ai fi odihnit bine!

Nu îndrăzneam să-i spun că evitam oamenii. Oameni curioși care-ți pun atâtea întrebări. De unde ești? Ce cauți aici? Nu pari din locurile noastre! Nu din răutate. Povestesc în sat și...apoi...totu-i posibil. Noi n-avem dreptul să colindăm satele noastre, decât noaptea. Las' că și noi eram certați cu legea, dar legea asta e legea dușmanului, nu este legea noastră.

La lătratul câinilor, se scoală toți înarmați, gata de orice. Sfântu' ei de treabă! Când ne era somnul mai dulce! sare Ion. Citeam în ochii lui nevoia de explozie, dar această ușurare nu era altceva decât bucuria de a mă revedea. Așa eram noi când plecam la drum, ca pe vremea diligențelor, nu eram siguri că ne mai întoarcem. Dușmanul ne pândește peste tot și, rând pe rând, câte unul, își pierdeau numele pentru totdeauna. De-aceia bucuria revederii se repeta de fiecare dată cu intensitate mărită.

- Mă iertați, fraților, dar n-am făcut-o cu intenție. Credeam să ajung înainte de cină, dar... omul face planuri și Dumnezeu le desface.

Câteva perechi de ochi vii îmi încălzeau inima ce bătea puternic.

- Am mâncat fără tine și ți-o fi foame după atâta drum? insistă Ion cu grijă de frate.

- De-mi puneți această întrebare când m-ați văzut intrând, s-ar fi potrivit mai bine!

Fiecare sare să-mi aducă câte ceva de-ale gurii și în câteva clipe masa era încărcată. M-am ospătat ca de zi mare și apoi un somn binefăcător, adânc.

Când m-am trezit, soarele luase deja câteva prăjini de înălțime pe boltă.

Afară, zăpada lucea sub razele calde și împrășca lumina peste țarină. În casă, liniște. Doar focul din sobă bolborosea povestea veche, la gura sobii.

Mă ospățez bine cu lapte cald și mămăligă proaspătă, însoțită apoi de un codru de brânză de oaie, învelită într-un strat de unt ce se topea gălbui pe scrobul de mămăligă.

- Măi Ioane, aș dori să stau oleacă de vorbă cu tine și Ioji, să vă descarc sacul cu noutăți.

Peste puțin ne găsim toți trei în podul cu fân, luminați prin ferestruica din acoperiș.

Pentru Ioji aduc câteva coli pline de vești, să fie transmise la Viena, în mai multe emisii. Apoi, repun problema aparatului. De vom putea găsi o ieșire.

- Eu cunosc un electrician la Reșița, ia cuvântul Ioji, dar cine ar putea să-l contacteze? Eu n-o pot face, că mă cunoaște satul!

- Dacă m-aș duce eu la Caransebeș, la moș Dragu Grozăvescu, haiducul, el are prieteni legionari la Reșița. Prin ei i-am putea da de urmă și poate cunoaște ingineri din fabrică ca să încerce repararea aparatului.

- Nu-i rea ideea ta! Cum tu ai scornit-o, știi ce-ți rămâne de făcut? Să-l scoți din pământ!

- Tot bătrânul vă va scoate din încurcătură!

Dacă bătrânii n-ar mai servi și ei la ceva, barem să plătească mâncarea!

- Nu-i nevoie să-mi povestești atâtea! Am înțeles despre ce-i vorba.

- Când pleci?

- Apoi, nu pot pleca decât diseară, să ajung noaptea în oraș. Când ziua se amestecă cu seara. Ion, cu sacul în spate, o ia la drum.

- Cu mine și-or găsit nașul! grăiește el, arătând arma la îndemână. Mai bine să-și încerce norocul în alte părți!

- Fii cu ochii în patru, că nu-i glumă! insist eu, în timp ce simt că mi se întunecă ochii. Dumnezeu să te aibă în pază! strig eu în urma lui, în timp ce noaptea-l învăluie ca o ceață groasă. Încerc să străpung întunericul să-i mai văd o dată silueta legănândă. Neliniștea mă cuprinde, urmată de un tremur ce nu-l mai pot opri. A plecat la drum ca orice călător și totuși tremur pentru el, cum fiecare dintre noi fără deosebire trăiește aceeași teamă pentru cel plecat.

Patru zile nesfârșite nu-mi găsesc astâmpăr până ce, în a cincea noapte aud câinii lătrând a om. A om cunoscut, întretăiat a chelălăit de bucurie. Lătratul câinelui diferă, după cauza care îl provoacă. A om bun, a dușman, a lup, sau lătratul obișnuit să-și treacă noaptea, lătrat vag, nedefinit.

Inima îmi bate puternic, reținută de câteva zile. Îmi venea să strig, să descarc atâta energie care mă sufocă. Nu mai pot aștepta, ies afară în prag. Moș Pătru era deja alături de Ion să calmeze câinii. Nu știu ce m-a prins, ies în zăpadă și fug spre ei, drept la Ion și-l strâng la piept.

- Da mult ai mai zăbovit! Mi-era teamă că ți s-o fi întâmplat ceva.

- De mine să nu-ți fie teamă! Am și eu o stea sus, ce lucește pentru mine, nu s-a găsit încă omul s-o doboare! răspunde el, viteaz, în timp ce roua ochilor îi umezește obrazul. Simțea și el ca mine. Dar de li s-o fi întâmplat

ceva și lor? Descoperiți de jandarmi sau de ruși ce colindă peste tot? Nu eram siguri în nici un colț de pământ. Răul ne pândește deopotrivă, atât pe cei plecați cât și pe cei rămași. Teama se amestecă cu bucuria și forma un fel de existență, un fel de viață din firimituri. În orice clipă ar putea să-și oprească rostul pentru totdeauna.

- Acum spune tot ce ai făcut!

- Am făcut treabă bună, se laudă el. Am fost cu moș Dragu la Reșița, la Dămian Alexandru, prieten cu electricianul Petre Indrieș. L-am văzut și pe el. Un voinic de om. Legionar vechi. O să vină el aici, îndată ce o putea, să-l vadă pe Ioji, că tare-i dor de el, și va lua aparatul să vadă ce are. Am cunoscut niște oameni de pomină, gata la orice, numai să le dau de veste!

- Bine, Ioane! Sunt fâlos cu tine, ești o comoară de fecior! Acum te las pe aici să te ocupi tu de treaba asta, iar eu vreau să fac un salt până la Timișoara.

- Mai stai câteva zile să te mai întremezi și-apoi de va trebui să pleci, noi oi putea eu să te opresc!

- Iar pleci? mă întreabă el îngrijorat.

- N-ai spus tu că...călătorului îi șade...

- Câte nu spune omul la necaz...

Peste trei zile, mereu pe înserate, mă amestec cu noaptea și iar la drum. De-acum pe una, ce-o să fie! Lupii mi-au devenit parcă prieteni, urletul lor, salutul iernii. Îmi dispăruse teama. E grav. Dar dacă resemnarea îi ia locul? Trebuie să rămân treaz, să pot reacționa la nevoie. Pericolul cel mai mare ce pândește omul e tocmai această lipsă de teamă, emoția ce ține simțurile în alarmă. Cei mai mulți au căzut atunci când nu se mai gândeau la pericol. Noi trăim cu moartea de mână, și la orice pas greșit...nimic și nimeni nu ne iartă.

O zi și o noapte de drum prin frig, făcut cocoloș pe o platformă deschisă în bătaia vântului.

Am ajuns la Timișoara și iată-mă din nou în casa lui Ionel Tâmpa, în casa caldă, primitoare.

- Bine ai venit, camarade Bugariu! Da pe unde mai colinzi de atâta vreme?

- Colind și eu, să-mi recunosc țara, că de patru ani de zile i-am pierdut culoarea și farmecul.

- Înțeleg! Așa a fost poate voința Celui de Sus!

Era foarte credincios. Nu se așeza niciodată la masă fără rugăciune.

El, cu toată familia, implora ocrotirea cerului înainte de a gusta din bucate. Pâinea n-o tăia niciodată, o frângea, cum făcea Hristos, hrânind

mulțimea. Icoana Căpitanului o purta în suflet, alături de cea a lui Isus, și-l asemuia Lui, în lungul șir de suferințe și moartea de martir. Acum un alt rău s-a abătut peste neamul lui, rău pe care-l va combate cu toate forțele.

- Căpitanul ne-a arătat calea și dușmanul ce amenință acest popor cu moartea. Rămâne ca noi să-i continuăm drumul, de om vrea ca neamul nostru să supraviețuiască.

Într-o seară mă găseam lângă sobă, în ciorapi de lână și cu un pulovăr cald pe umeri, când aud un țipăt îngrozitor afară.

- Îl omoară pe Ionel! Săriți, oameni buni!

Eu eram ascuns la ei, nimeni nu știa că la această casă de oameni pașnici ar fi găzduit un certat cu legea. Soția lui Ionel strigă din toate puterile, dar nimeni nu-i sare în ajutor.

Iau repede pistolul care nu mă părăsește niciodată și din câteva sărituri ajung la poartă. Văd doi ruși fugind, iar Ionel Tâmpa, suflecăt, ținea bicicleta deasupra capului ca o armă, gata de luptă. Văzând că pericolul trecuse, intru în casă să nu mă vadă nimeni. Peste câteva clipe, Ionel cu soția intră în casă. Fața îmbujorată ca de foc, cu pieptul desfăcut, cămașa deșirată și fără haină.

- Mama lor de rusnaci! Au vrut să-mi ia bicicleta, amenințându-mă cu armele, la poarta casei mele.

Luase bicicleta de cadru, a rotit-o o dată și cu toată forța le-a trântit-o în piept, răsturnându-i cu arme cu tot. A fost o luptă scurtă? Cei doi soldați ruși, amețiți de băutură și apoi de lovitura neașteptată, n-au mai insistat. Între timp, strigătul soției a trezit vecinii, care au sărit să-l ajute. Rușii, astfel copleșiți, au găsit fuga mai sănătoasă.

Așa o păteau toți cei ce întârziu seara pe ulițe. Rușii circulau în bande, după băutură, ca lupii flămânzi după pradă. Femei de orice vârstă, fetițe sau femei până la 70 de ani, violate, oameni dezbrăcați și apoi împușcați să dispară orice mărturie a crimei. Nimeni nu mai ieșea seara din casă, baricadați ca într-o fortăreață.

Un comunist vechi, pentru ca să-și exprime bucuria de a vedea ideea lui triumfând, a invitat câțiva ofițeri ruși, să-i ospăteze. După ce au mâncat bine și au golit câteva sticle de băutură, le-a venit pofta de femei. Cum în casa primitoare nu era decât soția simpatizantului cu fiica lor de 16 ani, n-au ezitat o clipă să profite de ocazie. Au început cu soția, sub ochii soțului îngrozit, ținut locului cu armele prietenilor proptite în furca pieptului. A venit apoi rândul fiicei. Toți au trecut la rând. Apoi, să șteargă orice urmă a nelegiurii lor, au împușcat pe nefericitul comunist devenit stingheritor.

- Burghez! Burghez îmbogățit pe spinarea muncitorilor! strigau ei retrăgându-se din casa răvășită de oroare. Câți nu și-au lăsat așa viața, fie din necugetare, fie din imprudență. Armatele victorioase în plină operă de eliberare! Nimeni nu mai era sigur de ziua de mâine.

A doua zi îi spun lui Ion Constantin ce am întreprins pentru a repara aparatul. La sfatul lui, rămân pe loc așteptând rezultatul. Ion îmi va da de veste.

Stăteam totuși ca pe ghimpi, om în toată firea, închis în casă, condamnat la inacțiune. Mă ofileam ca o plantă scoasă din mediul ei de viață. Așa număr zilele, una mai lungă decât cealaltă, când într-o zi Ion îmi trimite veste să-l văd.

- Chirilă a luat contact cu Indrieș la Reșița. Acesta s-a deplasat la Domașnea, a luat aparatul să-l repare. N-a durat mult că totul s-a aranjat. Aparatul e bun să intre în funcțiune cum era inițial programat. Ar fi bine să te duci acolo să vezi dacă merge. Iată câteva informații ce vor trebui transmise la Viena.

Un curent de mare voltaj mi-a dezmoțit tot corpul, într-o clipă. În sfârșit, voi putea începe adevărata treabă, după două luni. Să-mi dovedesc întâi mie însumi că mai sunt de folos la ceva, în această luptă fără cruțare. Nu scap primul tren și iată-mă din nou la drum. Militar în misiune cu ordin de serviciu. Aceste răvașe nu erau altceva decât dorința de acțiune, dorința de a găsi un loc în această încleștare, unde se hotărăște soarta neamului nostru.

Timișoara - Domașnea, cam 140 km. Am petrecut ziua în tren, cu opriri lungi în toate gările, să lăsăm să treacă toate trenurile încărcate pentru front. Seara târziu ajung la gara Cornea-Domașnea. Mă dau jos în dosul trenului și mă afund în pădure, înghițit de noapte. Zăpada mai mare, mai albă! Părțile au fost îngropate de mult. Nu-mi rămâne decât vag în minte relieful drumului, prin văi și coline, păduri și câmpuri nesfârșite.

Urletul lupilor, familiar de-acum, îmi aține calea, nu departe de urmele mele. O lună limpede îmi luminează cărarea și totuși mi-a trebuit o jumătate de noapte de rătăcire, să parcurg cei 5-6 km ce despărteau coliba de gară. Scena se repetă ca ultima dată. Lătratul câinilor mă scoate dintr-o situație critică. Am recunoscut din nou, târziu, vocea lui Murăș, câinele moșului ce veghea. Cu cât mă apropiam, cu atât lătratul devenea mai sonor, să dea alarma celor adormiți. Moșul nu întârzie să apară în pragul casei, să vadă cine este.

- Tare mai ești de cap, măi băiete! Numai noaptea ca strigoi. Nu ți-e frică de lighioanele astea, care nu cruță pe nimeni?

- Ce-o vrea Dumnezeu, moșule! Odată tot va trebui și așa să plătim vama la om poartă!

- Nu-i drept să vorbești așa, ești încă tânăr. Aș putea să vorbesc eu așa, că mi-am trăit traiul, dar voi abia începeți viața.

Avea dreptate moșul, abia începem viața și deja am aprins-o la cele două extremități să ardă flacăra, să anunțe lumea că pericolul e prea mare. Viața noastră o vom trăi dacă va merita, dar nu oricum. Robia nu poate fi o formă de viață ușor de acceptat. Să încercăm totul înainte de a fi copleșiți. Să aprindem focul mare, să mistuie răul din cugete, până n-o rămâne decât cenușa arzândă, să grăiască celor ce vin că singuri ne-am ales felul de viață, modul de a sfârși, atunci când aceasta nu mai merită să fie trăită. Că nu-i totuna «leu să mori sau câine înlănțuit».

Cu sosirea mea alarma a fost dată în toată coliba. De altfel, nu dormeau nici ei decât cu un ochi, gata de apărare, reflex dresat de emoțiile împrejurărilor. Ne-am îmbrățișat pe rând, fiecare bucuros de revedere, mulțumind lui Dumnezeu că ne-a îngăduit încă o dată să ne privim chipul. Cel mai mișcat a fost Ion. Se vedea după obrajii lui rumeni, învăpăiați.

- Să nu mai faci asta! Trei săptămâni fără nici o veste, omul își face tot felul de idei.

Reacția lui ieșea din dragostea mare, din grijă, dominate de o bucurie amăruie, ce se potolește încetul cu încetul, lăsând loc unei înfrățiri, împărtășirea aceleiași trăiri.

- Mama ei de viață, că nu ne-o putem face pe plac!

- O mai trece apă pe Timiș până ți-o veni rândul!

- Știu, știu prea bine!

Renunțarea la viață, acceptarea sacrificiului, la el, era un imperativ de origine divină, conștient că numai pe acest drum își va găsi iertarea, împlinirea.

- Nu te mai jeli atâta! Mai bine spune ce ai făcut!

- Ce-am făcut?

- Păi da!

- Adică.

- Uite colea! Privește-l sau dacă vrei încearcă-l să vezi cum merge.

- Cum aș putea să-l încerc? Trebuie să emit ceva cuiva care să-mi confirme primirea!

În fața mea zăcea aparatul nou-nouț care mă invita la vorbă, să spun departe tot ce am pe inimă.

- Dacă nu poți să-l verifici, ai face mai bine să-i tragi un somn și vei vedea mai limpede mâine.

Banii pe sfârșite, arme puține, va trebui să cerem o parașutare de noapte, pentru a ne înprospăta cele necesare. Pregătesc o scrisoare pentru Comandant, expunându-i nevoile imediate. Din armele cu care am sosit fiecare, am împărțit la cei angajați în acțiuni periculoase și atâția alții nu dispun nici de minimul necesar. Ne-ar trebui în special o armă grea în caz de atac surpriză. O mitralieră și câteva mii de cartușe, înșirate pe benzi, ne-ar mai da oarecă de încredere în posibilitățile noastre. Vorbesc cu Ioji de planul meu înainte de a da textul lui Johann să-l cifreze. Întâlnirea cu Viena avea loc în fiecare noapte. Va avea timp suficient să-l pregătească. Cer în același timp o emisie suplimentară, neprevăzută în program, ca să accelerăm efectuarea parașutării.

La orele 12 și jumătate din noapte, eram toți de veghe. Johann cere răspuns imediat la telegrama clasată urgentă. Răspunsul îl avem în noaptea următoare. Sunt de acord cu noi și ne fixează parașutarea într-o săptămână. Rămâne ca noi să le transmitem coordonatele terenului și semnalul de recunoaștere.

Ne-am cam grăbit cu cererea, de-acum va trebui procedat cu iuțeală. Să găsim terenul bine plasat și să obținem acordul proprietarului. Lucru nu prea ușor, într-o regiune insuficient cunoscută.

- Măi Ioane, eu am o idee! Humiță Tiberiu e născut la Rusca, aproape de Teregova. Mi-a spus el înainte de plecare că sora lui e stabilită cu tatăl ei în acest sat, situat între Teregova și Domașnea, spre izvoarele Timișului. Mai știi că ei au proprietăți pe sub munți, pășune pentru vite, vara. Am să-mi încerc norocul.

- Mergem împreună, replică el spontan. Și eu eram prieten cu Tibi.

- Împreună? Nici vorbă! Am să mă duc singur să nu sperii oamenii când ne-or vedea.

De unul singur, impresia e mai atenuată, mai ales că noi venim de dincolo, cu riscul după noi, pentru toți cei ce acceptă un cât de mic contact. Voi pleca pe înserate, nu-i prea departe, abia două ore de mers. Moș Pătru îmi indică drumul, nu prea greu de găsit.

Ajuns în sat, întreb de casa bătrânului Humița, pensionarul, și curând mă aflu în fața unei case de țară cu aspect de bună stare. Mai mare ca celelalte, văruiță în alb, cu ferestre mari, lucru neobișnuit pe aici, unde frigul

iernii obligă pe țărani să limiteze cât mai mult deschiderile largi, surse de frig.

Îmi iau inima în dinți și bat în cătrele de lemn cu cârja de vreo câteva ori. Un lătrat de câine alarmează stăpânii. Puțin după aceea, o lumină se aprinde și un cap apare la fereastră.

- Cine este acolo?

- Un om bun! D-voastră sunteți tatăl lui Tiberiu? Vă aduc vești de la el.

- Așteaptă puțin, vin numaidecât să deschid!

În câteva clipe poarta se deschide și bătrânul apare în prag. Înalt, cu părul alb, gârbovit oleacă, mă îndeamnă să intru. Haina mea militară inspiră rezervă, neîncredere.

- De unde vii matale și cum ai aflat de noi?

Ca să sparg gheața dintre noi, o iau direct.

- Eu vin din Germania! Am fost la Buchenwald cu Tibi. Am preferat să mă întorc în țară după ce am fost eliberați din lagăr!

- Dar Tibi unde este acum? De ce n-a venit și el cu voi?

- Voia să mai aștepte să vadă cum se desfășoară evenimentele.

Povestesc apoi toate peripețiile noastre din Germania, viața la Rostock și apoi în lagăr la Buchenwald, că Tibi e sănătos și că «și-a păstrat aceleași sentimente, care l-au obligat să părăsească țara».

Văzând că bătrânul se încălzește puțin, după prima înfrigurare, îndrăznesc să fac un pas mai departe.

- Dar d-voastră? Cum o duceți cu noii «eliberatori»?

- Eliberatori? Bătu-i-ar Dumnezeu cu toți cei ce i-au adus la noi!

Nu mai era nevoie să-i pun întrebări, bătrânul și-a descărcat sufletul tot, plin de amar contra vânzătorilor de neam.

- Și...ce aveți de gând să faceți acum? Vă resemnați cu jugul?

- Eu, la vârsta mea, ce pot să fac? E rândul celor tineri să pună mâna pe armă, să lupte până ce dușmanul va fi alungat din țara noastră! Tineri ca voi, cred că nu vor sta cu brațele încrucișate, să asiste neputincioși la tot calvarul impus poporului nostru.

Am aflat tot ceea ce doream să știu. Starea de spirit a bătrânului, în astfel de împrejurări. Aș fi fost surprins de contrariul, cunoscând pe Tibi, dintr-o familie de luptători. Îndrăznesc deci să încerc totul pe o singură carte.

- Știți d-voastră de ce-am venit noi de dincolo? Da! Am venit să continuăm lupta contra bolșevizării totale a țării noastre, să mobilizăm tot ce simte românește pentru o cauză sfântă tuturor. Pentru că prin atitudinea manifestată de d-voastră față de mine, prin care ne îndemnați la luptă, îmi

permit să vă fac câteva confidențe. Știți poate, că la Viena, legionarii au ridicat un steag de eliberare sub care orice voință, sub orice formă, își găsește locul. S-a format o armată națională. Două divizii, până acum. O parte din noi am fost parașutați pe tot cuprinsul țării să organizăm rezistența contra rusificării, contra supunerii totale Rusiei bolșevice. Eu am fost parașutat în regiune cu o echipă. Menținem legătura cu comanda supremă sub diferite forme. Suntem aprovizionați cu cele necesare. S-ar putea ca într-o zi și Tibi să ne urmeze, pentru că suntem soldați ai aceluiași ideal. D-voastră cunoașteți foarte bine spiritul legionar de sacrificiu și azi mai mult ca niciodată suntem chemați să confirmăm această hotărâre. Săptămâna viitoare așteptăm aprovizionarea pe calea aerului. Suntem în căutarea unui teren, pentru parașutarea de noapte a acestui material și eventual și oameni. Am îndrăznit să vă cer sfatul în virtutea prieteniei ce mă leagă de Tibi, dar, în special, datorită încurajării ce mi-ați dat, arătându-mi unicul drum de urmat: lupta totală.

- Ai făcut foarte bine că ți-ai deschis sufletul! Mi-ai dat curaj și mie în aceste timpuri de disperare completă. Am o poiană sub munte, la vreo trei ore de drum de-aici. Iarna, pe zăpada mare, nimeni nu se aventurează până acolo. Singurul neajuns ar fi drumul. Zăpada poate depăși un metru de grosime și mă întreb: cum veți putea ajunge până acolo?

- Domnule Humiță, mi-ați luat o piatră de pe inimă! Vom face imposibilul să ajungem până acolo!

- Dacă doriți, vă dau pe cineva să vă ducă, să vă arate poiana.

- Nu știu cum să vă mulțumesc! Curajul d-voastră, un suflet atât de mare, ne va ajuta și pe noi să îndrăznim mai mult. Nu vom mai fi singuri. Dacă mulți români ca d-voastră ne recunosc legitimitatea acțiunilor noastre, riscurile pe care le vom înfrunța ne vor părea mai ușoare. Cauza asta sacră nu e numai a noastră, ci a neamului întreg care ne încurajează, ne susține și tremură pentru soarta acestui angajament. Poate, puțini câți suntem, să nu reușim! De-un lucru însă sunt sigur, că vom reuși să trezim tot cugetul românesc, să formăm un singur suflet, ce se va opune până la ultima sclipire de viață, că nu vom accepta niciodată robia. Moartea nu ne înspăimântă, când pe celălalt braț al balanței atârână soarta neamului întreg!

Drept răspuns, bătrânul se scoală greu de pe scaun, se îndreaptă spre mine cu brațele întinse și mă strânge la pieptul lui, plin de emoție.

- Dumnezeu să vă ajute! rostește el abia perceptibil. Ochii erau deja scăldați în lacrimi.

De bucurie? De disperare? De îndemn? Nu știu! Un singur sentiment am simțit: inima lui bătea pentru noi! pentru feciorul lui, angajați într-o luptă uriașă, cu orizonturi întunecate peste tot. L-a impresionat hotărârea noastră și plânga poate soarta care ne aștepta, tineri încă, fără să fi cunoscut viața. Și totuși nici pentru el nu mai era altă cale. Sacrificiul nostru va servi generațiilor ce vin.

Am plecat cu sufletul mai încărcat decât venisem. A doua zi, îmbrăcat țărănește, revin la casa bătrânului, unde mă aștepta deja un om de-ai lui să mă însoțească la poiana aleasă.

În adevăr, poiana era mare. Am pus scânduri legate cu sfoară la picioare, să nu ne înfundăm. Echipați astfel și cu un topor pe braț ca pădurarii, am purces la drum. Ne duceam la lemne, sezonul fiind cel mai potrivit. Am făcut vreo cinci ore până acolo, lungind valea Timișului până la izvoare. Poiana se găsea pe o coastă de vreo 10 hectare, înconjurată de pădure. Însemn locul mai propice pentru focul de semnalizare, direcția vântului și în special punctele cardinale, pentru a le preciza direcția de zbor, pe linia banalizată. Containerele vor fi azvârlite pe acest ax pentru a le găsi mai ușor. E lucrul cel mai important. La întoarcere, mă despart de tovarășul meu de drum, la jumătate calea, de unde o iau spre Domașnea. De acum încep să mă familiarizez cu regiunea, s-o cunosc, în special noaptea, când călătoream de predilecție. Ajung la colibă după miezul nopții. Văd lumină de departe. Ioji și Ion nu s-au culcat, mă așteaptă îngrijorați.

- De ce pleci mereu singur? Noi la ce mai folosim? mă ia Ion.

- Da rău de gură mai ești! Dacă-mi place mie să fiu singur, nu mi-o puteți lua în nume de rău. Esențialul e ca treaba să fie făcută, restul nu mai interesează.

- Dar de iese pe dos? Cine mai repară?

- Într-o zi tot o să fie și atunci, fără să vrei, vă va veni rândul! Dar să nu întind sfoara prea tare...

- Nu numai tu, ci toți ceilalți! Am aranjat totul. În noaptea fixată pentru rendez-vous, va trebui să fim prompti.

- În sfârșit! Bine că a venit și ziua asta! răsuflă el ușurat.

A doua zi adun toată lumea, să hotărâm împreună sarcina fiecăruia. Nicolae Târziu, Pintilie Țintoiu, Iosif Găvăgina, Ion Chirilă și eu, Verca Filon, echipa completă. Toți vom merge la locul destinat să primim materialul și să ștergem apoi orice urme. Întâlnirea radio am fixat-o la orele două din noapte. Era a doua jumătate de februarie. Frig, zăpadă, adevărat miez de iarnă.

A doua zi plec cu Ion și Niculae să le arăt locul. O altă zi, plină de dimineața până seara. Zilele următoare se aseamănă întru totul, mereu pe drum. În ziua hotărâtă, primii patru pleacă mai devreme să pregătească terenul. Să adune vreascuri uscate, fân de vor găsi, ca flacăra să pornească îndată ce avionul a fost identificat. Va trece deasupra focului, va face un tur, apoi axându-se pe linia de largare, va azvârli pachetele cu parașutele lor. Eu rămân cu neamțul la radio, în caz de contra-ordin, să am timp să-i anunț de o eventuală schimbare.

La orele 10 seara, telegramă urgentă. Parașutarea va avea loc la orele unu noaptea, în loc de două, cum fusese stabilit. Ce-i de făcut? Terminăm repede emisia și, cu neamțul după mine, o luăm din loc să evităm o catastrofă. Iohann, fecior solid, sportiv, pentru el era o joacă, câteva ore de mers. Nu se aștepta însă ca drumul să fie așa de greu, mai ales că de atâta vreme, el sta închis în casă. Mergeam la pas, alergam, ne opream să respirăm și iar porneam cu ochii mereu la ceas. Etape scurte, vii, unde dădeam tot ce aveam în burtă. După câțva timp eram numai apă. Am scos haina după noi, am rămas numai în cămașă, atât ne era de cald, cu tot gerul, de crăpau lemnele. Termometrul coborâse la -20 grade Celsius. Efortul nostru însă nu mai ținea seama de ger. Dar dacă ne prinde oboseala, epuizarea? Va trebui să ajungem la vreme cu orice risc. Băieții nu bănuiesc că deasupra lor se va juca o dramă într-un singur act. Ceasul aleargă cu noi. Arătătorul indică 12 și jumătate după miezul nopții și noi eram încă departe.

- Nu vom ajunge niciodată! strig neamțului disperat, pe limba lui Goethe.

- Unmöglich! îmi răspunde el la capătul forțelor.

Și așa nu vom mai ajunge, ce ar fi să mai respirăm oleacă. Ideea trece fulger prin minte, ademenitoare, dar continuăm totuși, fără prea multă convingere.

Deodată cerul bubuie de un zgomot cunoscut, zgomot de motoare în zbor. Să fie transportul nostru?

- Sie sind schon da! (sunt deja aici) zbiară Iohann, ce cunoștea bine uruitul avionului Heinkel 111.

Trec deasupra capetelor noastre, la înălțime de apropiere. Cel puțin de ar auzi zgomotul! Mă căinesc singur, neputincios. De-acum, degeaba gonim. Ce-a fost să fie s-a consumat deja. Nu mă lasă inima. Strâng din dinți și cu ultima energie mă pun din nou pe cale.

Când am ajuns în deal, orele două nu mai erau departe. Privesc pe coastă într-o doară. Dar dacă, totuși, n-a fost zadarnic? Zăresc puncte negre

pe zăpada albă. Să fie ei oare? O îndoială mă frământă un moment și dispare curând, lăsând locul nădejdi. Nu puteam accepta mai răul, ar fi prea crunt. Scoatem armele, le încărcăm înaintând cu precauție, să ne apropiem de aceste umbre mobile.

- Mai repede! Mama ei de treabă! aud vocea lui Ion.

Ei sunt, nu mai rămâne nici o îndoială. Dumnezeu i-a prevenit la vreme. Aproape de ei, văd o figură NECUNOSCUȚĂ. Mic de talie, aproape un copil, dar vioi, mama focului.

- Mama lor de hoți! Așa se țin ei de vorbă! sare din nou bătrânul Ion Chirilă. De ne fura somnul, se ducea totul de râpă!

- Voi nu erați aici pentru somn, aveți o misiune, îi răspund eu, cu mânia abia reținută.

Trebuia să mă descarc cumva, că-mi venea să pocnesc, atât de încordați erau toți nervii. Și... tot Ion încasează.

- Spun și eu așa... dacă...

- Cu dacă și doar... Spune-mi cum a fost!

- Norocul meu că nu mă apucă somnul. Când am o treabă de făcut, eu nu mai pot închide ochii. Așa că aud un zgomot ca un uruit de tren, apoi mai clar, până îmi dau seama că nu pot fi decât ei. Privesc ceasul: unu și zece din noapte. Nu mai am timp de gândit. Scot chibriturile și, alergând ca un nebun, aprind pe rând grămezile de vreascuri și fân uscat. În același timp strig, mai bine zis, urlu la ei să se scoale, că o mare nenorocire s-ar putea întâmpla. În câteva clipe, flăcările ard viu, semnale de așteptare, în cele patru colțuri, în formă de cruce.

Avionul trece deasupra noastră și se tot duce. Dar de n-or fi ei, mă prind eu pe gânduri. Întâlnirea era la orele două. Alții ar putea să ne trimită parașutiști să ne dea peste cap. E făcută, e făcută! De-acum ce-o fi!

Nu durează cinci minute că aud din nou zgomot, mai aproape, mai jos. Era la câteva sute de metri deasupra noastră, când începe să facă semne de identificare, și imediat după răspunsul meu, începe să golească tot ce avea în pânțele uriaș. Văd parașutele plutind în aer, coborând încet spre noi, chiar prea aproape, să ne cadă pe cap. Să ne ferim, să nu ne cadă plocon, strig eu la ceilalți. S-au tot coborât încet, încet, până ce au atins zăpada ca un puf de perne. Așa mai zic și eu treabă! Nu ca mine, agățat prin copaci, să-mi las păcatele de zile atârnate. Printre pachete aud și o voce de om ce striga: «Ioane, Ioane!» «Bată-l norocul! e unul ce mă cunoaște! Aș zice că-i Moș Crăciun. Decorul se potrivea de minune». Eu însă nu-l mai aștept de mulți ani. «Aici sunt» îi răspund eu. «Dar cine ești?» «Vasile! Vasile Bătrân»,

reuşeşte el să îngâne. Bătrân şi mic, îmi zic eu, da acuma nu-i de glumă. Mă îndrept spre el să-l ajut să se descurce de foaia de cort, ce-l învelise ca o momâie.

- Ce vânt te-aduce pe-aici, Vasile? nu mă rabdă inima să-i dau curaj.

- Îţi baţi joc de omul neputincios, îmi răspunde el, mai bine mi-ai ajuta să ies din iţele astea!

Aşa l-am primit pe fecior cu toate bagajele după el.

- E unul greu de tot.

- N-o fi căteaua comandată în grabă să ne ţie de urât noaptea?

- Să fie într-un ceas bun!

În adevăr, când am desfăcut totul şi am îngropat paraşutele, facem inventarul armamentului: o mitralieră nouă-nouă, cu un sac mare de benzi încărcate, pistoale, mitraliere, Mauser, Walter, dinamită.

- Dar banii unde sunt? întreb eu pe tânărul Vasile Bătrân.

- Sunt la mine, ca să fiu sigur că nu se pierd!

Am luat banii, câteva milioane de lei, care la preţul de azi nu mai valorează mare lucru. În orice caz, vor permite multora să-şi mai procure minimum de hrană. Găsesc la fel şi câţiva cocoşei.

Îi strâng pe toţi să vedem ce hotărâm cu privire la material, care trebuie ascuns.

Nicolae Târziu se propune să-l transporte şi să-l îngroape într-un loc bine camuflat.

- Bine, zic eu, dacă vrei matale! Camarazii Găvăgina şi Țintoi te vor ajuta, să duceţi treaba la bun sfârşit.

Dacă în momentul acela aş fi putut citi în inima fiecăruia, aş fi evitat o mare catastrofă. Trădarea mijeşte pe chip de om, camarad de mare suferinţă. Slăbiciune poate! Sublimul păşeа alături de hâd. Cele două contraste au făcut drum comun vreme lungă. Nicolae Târziu! să nu uit acest nume care va reveni în viaţa noastră în mod mişelnic. După ce am şters orice urmă de trecere pe aici, o luăm spre casă. Zorii ne ajung nu departe de colibă, frânţi de atâtea emoţii. Am dormit o zi întreagă să ne scoatem noaptea albă, petrecută în picioare.

După cină, iau pe Ioji la o parte şi-l întreb la ce oră e următoarea întâlnire cu Viena. Nu era decât în noaptea următoare.

Bine, vom vedea atunci mâine! Aş dori să-i pregătesc un mesaj, să le cer un nou rendez-vous pe noi frecvenţe, prin Johann.

După o cină bună ne întoarcem din nou la culcuş.

A doua zi vorbesc cu neamțul și stabilim un program. Miezul nopții se apropie. Băieții ridică niște pari de fân, înalți cât casa, și agață antena în vârful lor. Pintilie învârte «capra», cum numeam noi generatorul de curent pentru aparat. Un fel de băncuță cu patru picioare și pe ea aparatul pus în mișcare de două manivele opuse, ca două pedale de mână. Așezat pe bancă, în poziție comodă, învârtea manivelele cu amândouă mâinile. Ceilalți, la pândă, observă orice mișcare suspectă. Johann, pe recepție, caută semnalul convențional, iar eu alături asist curios la ciudata ceremonie.

Nu trec cinci minute că Johann începe să bată semnalul lui, după care, legătura e luată. În primul rând trece mesajul meu QTC, telegramă urgentă după codul internațional, ca să aibă timp înainte de sfârșitul emisiunii să-mi transmită răspunsul așteptat.

Într-adevăr, după o jumătate de oră, neamțul nostru începe să scrie cu înfrigurare. Mesajul cifrat mă privea pe mine, sub nume codat. Emisia se termină după o oră bună de lucru. Începe apoi descifrarea telegramei adresate mie. Mi se fixează o întâlnire de probă într-o săptămână, pe aceleași lungimi de undă pe care le aveam la plecare. Mă vor asculta timp de zece zile, după care vor schimba frecvența pe o durată egală de timp. De nu dau semne de viață, după acest timp de 20 de zile, vor înceta definitiv.

N-am dormit toată noaptea. Câte planuri nu-mi circulau prin creier, la o viteză prea mare ca să pot reține unul. De aici nu voi putea emite. Pericolul de a fi detectat era prea mare. Trebuie găsit un alt loc, dar unde? La Bubi Roman acasă? Nu puteam cere bătrânei să împărtășească riscul capital cu noi. Spre ziuă mă scol și încep să mă învârt prin casă ca într-o colivie. Într-o săptămână? E ca mâine.

- Știu ce te frământă! sare Ion intrând pe ușă.
- Nu știi nimic, că doar abia mă vezi!
- De când tropotești pământul, crezi că eu mai puteam dormi?
- Ei bine, și apoi?
- Ș-apoi este că eu m-am gândit la toate, că eu nu fac niciodată lucrurile pe jumătate.
- Pe jumătate sau nu, spune ce știi!
- Păi la Reșița n-am fost singur, am fost cu Moș Dragu, un zmau de om. S-a certat cu poliția în 1938 și de atunci a rămas tot fugar. Îți va povesti el când l-om întâlni, pentru că la el vom instala aparatul să vorbim cu Viena.
- Bată-te norocul! În adevăr ești cineva! Vino să te pup!
- Las-o mai încet, om mai vorbi după ce am împlinit treaba!

Moș Dragu locuia la marginea orașului Caransebeș, pe lunca Timișului. În acest oraș am trăit eu cei mai frumoși ani din viața mea.

A doua zi mă întorc la Timișoara să-i duc lui Ion rezultatul parașutării, banii aduși și noile emisii ce vor începe într-o săptămână. Îmi dă câteva foi pline să le transmit la Viena și o iau în aceeași zi din nou spre Caransebeș. Fixasem întâlnirea cu Ion în dosul gării, a treia zi, pe înserate. În adevăr, îl găsesc pe Ion, cu câteva ore de întârziere însă. El mă aștepta la locul indicat. S-a ascuns într-un vagon deschis, cu privirea îndreptată spre gară, să controleze sosirea trenurilor. Din când în când se arăta în picioare, scruta împrejurimile să mă vadă. Când m-a zărit, a sărit din vagon îndreptându-se spre mine fluierând. L-am recunoscut după mers. Un mers apăsător, hotărât, ca omul sigur de drumul ales.

- Să nu te deochi, da' frumos mai fluieri!

Surprins, se întoarce spre mine, mă privește cu o pereche de ochi ce străluceau ca niște stele.

- Cine n-are nimic pe suflet poate să fluiera, îmi replică el șugubăț.

- Treabă bună?

- Cu mine să nu ai niciodată nici o grijă!

- Eu va trebui să mă feresc de lume, aici și copiii mă cunosc.

- Că doar n-o s-o luăm pe inima orașului!

De-ar fi vară, n-am avea decât să trecem Timișul, la cotitura gării și am fi ajuns, dar acum va trebui să ocolim pe la podul mare și de acolo să facem cale întoarsă, pe celălalt mal al Timișului, până la casa cu pricina.. N-am fost des pe aici, drumurile mele se pierdeau mai mult spre răsăritul orașului, pe dealul Potocului. După vreun ceas de mers, tot pe lângă apă, nu departe de satul Iaz, iată-ne în fața unei căsuțe mici, pipernicite, pierdută printre plopii ce străjuiau malul Timișului. Alături, un grajd plin de fân, mai mare decât casa. Pentru prima dată trec pe-aici. Locul îmi pare izolat și foarte bun pentru treaba noastră. Când ne apropiem mai mult, o turmă de câini începe să latre, îndreptându-se spre noi. În prag apare o siluetă mărunță. O barbă albă, nu prea mare, umplea fața, în timp ce ochii de furi ne scrutează nedumeriți. Doi soldați? N-or fi trimiși cumva să-l caute pe el, certat cu legea de atâția ani?

- Eu sunt, moșule, eu, Ion militarul!

De-acum se îndreaptă spre noi, cu câinii după el, gata să-i sară în ajutor, în caz de nevoie. Când suntem doar la câțiva pași de el, aud o voce ce-mi taie curajul.

- Eu te cunosc pe matală și mă bucur mult că te văd!

- Numai d-ta mă cunoști sau toată familia? îl întreb eu foarte îngrijorat. Mă credeam complet necunoscut pe-aici.

- Nu, numai eu! Te-am întâlnit în marșuri pe Valea Bistrei, prin 1937, erai cu profesorul Horia Sima.

- Da îl cunoști pe Horia Sima, sau numai ai auzit de el?

- Cum Doamne să nu-l cunosc? Am participat la ședințele de garnizoană cu cei doi feciori ai mei! Ne vorbea de Căpitan și atunci eu i-am pus o întrebare: Cine s-a născut să salveze neamul românesc? I-am răspuns tot eu: Corneliu Codreanu. Căpitanul nostru, după cum Christos s-a născut să mântuiască neamul omenesc.

Din buzunarul drept, o carte groasă, un fel de Biblie, depășea cu un deget. Văzându-mă că-i fixează buzunarul, scoate cartea și o deschide la întâmplare și începe să citească: «Șarpele, când i se apropie sfârșitul, iese la drumul mare să i se strivească capul... așa și dușmanul nostru de totdeauna, ovreii, sunt în fruntea răilor, ca să ne ucidă. Au ieșit la drumul mare, s-au descoperit ca dușmani ai poporului nostru, pentru că sfârșitul lor e aproape...»

«Vă voi face de basm la toate semințiile pământului, continuă el, și unul nu va scăpa cu viață, nici în gaură de șarpe»... Nu vezi matală că ei sunt peste tot? Ne prigonesc, ne urmăresc să ne ucidă pe toți. Ana Pauker, Teohari, Laszlo Luca cu tot neamul lor, dar Dumnezeu nu ne va lăsa să pierim!

- Dumneata crezi că se vor realiza aceste profeții?

- Timpul a sosit! Nu vezi matală că Iuda-i peste tot? a ieșit la drumul mare! În poliție, centrele de adunat cota de alimente, în partid, numai ei.

O las mai moale cu profețiile, dar nu vreau s-o rup brutal cu moșul.

- Nu-ți fie grijă, taicule! Dumnezeu ne va ajuta, dar va trebui și noi să dăm din mâini, de vrem să ne mântuim. Cuvântul fără faptă e deșert, îi răspund eu încet, dar hotărât. Nu eram străin de cele bisericesti, nu degeaba eram dascăl la biserică de la vârsta de 12 ani. Dădeam singur răspunsurile preotului la liturghie și citeam din Triod și Penticostar viețile sfinților în slova cirilică.

- Ai dreptate! Așa este, camarade! Iar noi suntem aici să împlinim voia lui Dumnezeu. Am fi stat mult timp la taifas, că tare-i plăcea moșului vorba aleasă, dacă Ion nu ne zorea din urmă.

- Îi cam răcoare pe luncă! șoptește el într-o doară.

- Haideți în casă! Păcatele mele! Am uitat că veniți de la drum și v-o fi frig și foame.

- Ne-am cam obișnuit și cu una și cu alta, îi dă replica Ion.

Am intrat în casă. Nu era aspect de bogăție, ci mai degrabă contrariul. O femeie brună, mai mult negricioasă, de vârstă mijlocie, în jur de 60 de ani, trei copii mărunți, cel mai mare avea opt ani și cel mai mic se trăgea încă pe jos. Între ei, o fetiță plăpândă, slăbuie.

- Să vă prezint pe soția mea, Sanda, bucureșteancă de pe Tei. Cel mai mare e băiatul feciorului meu, mort săracul pe frontul rusesc. Ceilalți sunt ai lui Pătru, cel mai tânăr dintre feciorii mei, singurul în viață. Iată și pe Maria, fata mea mai mică. Trecem în revistă toate personajele, care mâine vor juca un rol de primă linie în lupta noastră, de la cel mai mic, până la cel mai mare. Jertfa lor a fost imensă. Bătrânul, apoi feciorul unic au căzut, lăsând în urmă familii desperecheate și orfani.

M-am simțit oleacă jenat de a fi primit să trăiesc alături de ei, să împărțim puținul, dar mai ales aportul lor pornit din toată inima. Dacă numai săracii sunt vrednici de a moșteni împărăția lui Dumnezeu, aceștia au cucerit-o din plin, atât de mare era puterea lor de dăruire.

- Bine ați venit la noi, ne întâmpină bătrâna, cu priviri de haiduc, pline de înțeleșuri. Pe fața ei pală se vedeau urmele adânci pe care vremea cu necazurile ei le-a lăsat.

- Babo! se adresează moșul soției, ia vezi de-i găsi ceva de-ale mâncării? Călătorilor noștri le-o fi foame!

- Nu vă gândiți la noi! Nu plecăm niciodată la drum cu traista goală.

- Știu eu bine! Traista goală e mai greu de purtat! răspunde bătrânul.

Am cinat din plin, bătrâni, tineri și prea tineri. O masă bogată unde mămăliga, aliment de bază pe aici, stătea la loc de cinste. Supă de legume cu bucățele de cârnați afumați, friptură de porc proaspăt tăiat, totul stropit cu apă de izvor. În casa lor, alcoolul era interzis de multă vreme.

După cină ne-a așternut bătrâna straie de lână, în podul cu fân încălzit de aburii degajați de căldura animalelor. Vacile cu lapte de-o parte a grajdului și caii de cealaltă. Am dormit bine o noapte întreagă, până ce bătrânul ne strigă iar la masă. Lapte cald, jumări de ouă, brânză de oaie galbenă de unt, amestecată cu mămăligă, într-un gust de lăcomie. Afară gerul scârțâie, în sobă flacăra vorbește singură, în graiul ei, dându-ne senzația de bine. N-am încercat niciodată această senzație de fericire, când afară gerul își toarce caierul alb. Poezie nevinovată, ce mă fură pentru o clipă realității crude.

După dejun, mă luă moșul de-o parte, pentru pregătirea întâlnirii.

- Aș avea o întrebare! O să vorbiți cu Comandantul Horia Sima de aici?

- Ai să vezi și matale!

- Cât de mare ești, Doamne, și cât de minunate sunt faptele tale! exclamă moșul ca pentru sine. Nu-i venea să creadă. Casa lui va intra în istorie, prin evenimente ce-i depășesc înțelegerea, dar la care participă din toată inima. După ce am stabilit totul, ne urcăm în pod, și bătrânul începe să-și povestească viața, de când era copil de țăran de pe Valea Bolvașniții, nu departe de Cheile Cernii.

Primul război l-a prins în vârstă de armată, dar el, care umblase la oraș, să învețe o meserie, știa că dincolo de Carpați erau frați de același sânge cu el, că Dumnezeu nu-i va îngădui să ridice arma împotriva lor. A fugit de-acasă să nu-l înroleze în armată. A trăit câțva timp la pădure, dar cum jandarmii unguri îl căutau de zor, a hotărât să treacă munții. A ajuns la București. Cum avea o meserie, era rotar, și-a găsit repede un rost. Aici a cunoscut pe viitoarea soție, «baba» de azi, cum o chema el, cu care s-a căsătorit. Într-o zi l-a prins dorul de satul lui, așezat pe coama muntelui și s-a dus să-l mai vadă o dată.

Nu știu, l-a cunoscut cineva sau l-au surprins jandarmii în patrulare, destul că iată-l din nou sub focul ungarilor. A fugit și s-a ascuns sub scocul morii, sub roata mare. Când jandarmii au ajuns aici, el s-a dat la fund, așteptând să treacă pericolul. După câțva timp au plecat, lăsând o sentinelă pe loc să-l prindă când s-o arăta. A stat așa în scocul morii trei zile, doar ochii și gura pentru respirație ieșeau din apă, printre lopețile roții. Norocul lui era că pe vremea aceea alimentele fiind rare, în tot acest timp, nimeni n-a adus cucuruz la moară, să-l macine. Dacă roata cea mare, de vreo patru metri pe diametru, se punea în mișcare, sub presiunea apei în cădere pe lopeți, bătrânul n-ar mai fi ieșit niciodată viu din scoc, ar fi fost zdrobit. După trei zile sentinela a plecat, crezând că a scăpat pe altă parte a morii. Moșul s-a îmbolnăvit grav. A luptat săptămâni întregi contra morții. Plămâni fuseseră grav atinși. Nimeni nu mai credea în vreo minune. L-au salvat ai lui, dar mai mult voința lui de fier de-a regăsi dușmanul, să-i plătească.

Anii au trecut de-atunci cu grămada, taica Dragu, haiducul, cum îl numeau toți pe vremea aceea, s-a întors acasă și s-a stabilit la Caransebeș, să-și crească copiii.

Nu trece mult, și aude și el de un alt haiduc, de Căpitanul Codreanu, ce-a ridicat oaste de tineri să scape neamul de atâta înstrăinare, cu ajutorul lui Dumnezeu. Frumusețea falnică de haiduc și viața unică ce a dus el mai înainte contra înstrăinării neamului lui i-au dus pașii spre Căpitan. Chipeș la

înfățișare și voinic ca un haiduc de codru. Ca atras de un farmec ascuns, s-a dus la el cu cei doi feciori, în vârstă de a înțelege.

La Caransebeș, șeful legionarilor era profesorul Horia Sima, nume sonor ce-i amintea un alt haiduc de talie națională. Într-o seară și-a luat cei doi feciori și s-a dus la o ședință legionară, să afle el singur unde-i adevărul.

De atunci nu s-a mai desprins de lângă noi și nu o dată s-a expus riscului de a-și pierde liniștea. Mai mult, a oferit luptei și pe cei doi feciori.

Vin alegerile din 1937, când entuziasmul lui plutea pe culmi nebănuite. N-a lipsit de la nici o bătălie cu toți anii ce-l apăsa. Avea acum 67 de ani.

Pe vremea aceea se vindeau la Căile Ferate vagoane uzate și bătrânul a cumpărat unul. L-a transformat în scânduri să-și facă strungă la oi. Pe aceste vagoane, cum era timpul campaniei electorale, fiecare partid își scria lozincile cu litere mari, să fie văzute de la distanță. O adevărată propagandă ambulantă. Pe vagonul cumpărat de el, ca din întâmplare, găsește inscripții legionare. Când și-a făcut strunga la oi, el n-a mai șters inscripțiile, le-a lăsat. Vine 1938, marea prigoană împotriva legionarilor. Un simplu denunț era suficient ca cel vizat să-și piardă libertatea și, nu rareori, chiar viața. Bătrânul a avut un conflict de pământ cu vecinul, care, lacom, i-a tăiat cu plugul brazda de iarbă ce desparte cele două proprietăți. Vecinul râvnea la această brazdă ce i-ar fi mărit ogorul. Moș Dragu, care iubea dreptatea, a fost șocat de acest abuz. I-a spus-o verde în față că nu-i om cinstit. Ca să se răzbune pe bătrân, l-a denunțat la poliție că este legionar. I s-a făcut proces, acuzat de propagandă în numele unei organizații interzise. La acest proces, bătrânul a adus dovada acuzării lui: scândurile cu inscripții legionare, pe care poliția le-a smuls din șura oilor să le prezinte judecătorilor ca delict.

- Pentru asta sunt chemat în fața mărilor voastre? întrebă moșul revoltat. Eu am cumpărat vagonul de la căile ferate cu aceste inscripții, nu eu le-am scris!

- Vedeți, Domnule Judecător, cu cine aveți de a face? intervine vecinul, ca martor al acuzării.

- Canalie! strigă moșul, mi-i plăti-o scump această mișelie! Și iese afară, trântind ușa după el.

După un simulacru de deliberare, bătrânul e condamnat la câțiva ani de pușcărie, pentru activitate subversivă. Eram în 1938, Legiunea a fost desființată și orice tentativă de a reconstitui, sub orice formă, vechea organizație, era aspru pedepsită.

Sentința era executorie imediat, dar condamnatul nu mai era de găsit nicăieri. Profitând de această situație, vecinul a deschis un nou proces, prin

care cerea o rectificare de hotare între ogorul lui și al bătrânului. O nouă judecată, de astă dată asupra unui bun aparținând unui om ce nu se mai putea apăra, fiind pus în afară de lege de aceeași judecători. Au trimis apoi o comisie constituită din primarul orașului, agronomul și geometrul, însoțiți de câteva persoane, să ajute la noua măsurare a terenului.

Moș Dragu, aflând de venirea acestor îndreptători de hotare, n-a vrut să lipsească de la această confruntare. Ascuns în desișul copacilor, cu carabina lângă el, îi privea cum se îndeletniceau a-i îmbucătăți ogorul.

Răbdarea lui a depășit măsura, când i-a văzut împlântând țărugi pe linia noului hotar, care-i fura câțiva zeci de metri de lărgime din pământul lui. A ieșit din ascunziș cu arma în mână și s-a apropiat de ei. Înlemniți locului, priveau toți figura bătrânului, galbenă de furie.

Vecinul cu pricina începe să-l implore să nu tragă, că are copii de crescut și că...

- N-am mai văzut nimic! Am tras în grămadă! Unul mai hoț decât celălalt. Să-i fi văzut cum le scăpărau călcâiele fugind! Au ajuns până la Timiș, l-au trecut tot în goană dincolo, fără ca un strop de apă să-i atingă! Explodează bătrânul în hohote de râs. A urmat, desigur, un alt proces, cu alte argumente, de astă dată mai grave. Vecinul, un liberal de veche spiță, n-a mai îndrăznit să se prezinte.

Vecinul nu și-a mai cultivat pământul, de teamă, vreo trei ani de zile. Îl abandonase.

Într-o primăvară vine cu plugul să-și încerce norocul. Bătrânul, ținut la curent de ai lui, se prezintă să-i dea binețe, să-i dorească «spor la muncă». Când l-a văzut vecinul, sigur de el, că legea i-a dat dreptate doar, în loc să-i răspundă la bună ziua, începe să-l injure:

- Dumnezeul tău de bandit!

- Cum? dacă sunt doi Dumnezei, mă ocup și eu de-al tău! Pun mâna pe coșul plin cu oale de-ale mâncării și le azvârlu în aer. Scot apoi arma și trag câteva focuri în sus. Nu știu cum a dispărut, că l-am pierdut din vedere. Fugea ca un iepure, cu toți anii ce-i purta în spate, reia moșul. De atunci nu l-am mai văzut. Ai mei lucrau pământul în vechile hotare, atunci când aveau răgaz. Casa noastră a fost răsturnată pe dos de atâtea ori de jandarmi, de poliție. Din casa mea a fugit calmul, liniștea. Eu fugar, ai mei mereu anchetați, închiși zile întregi. Biata babă cât a îndurat să-mi aducă o bucată de pâine pe ascuns. Au bătut-o la poliție să spună de mine și a rădat toate, săraca. De câte ori nu a înconjurat casa cu armata să mă prindă. Odată era cât pe aici să cad. Eram în casă când a apărut armata echipată ca de război, cu

căști pe cap. Înaintau pe burtă, pe coate, să nu fie văzuți. M-am ascuns prin podul casei într-o încăpere făcută de mine. Am dublat zidul ce despărțea două camere, lăsând un spațiu de 50 de cm, suficient ca să încapă un om în picioare. Intrarea era printr-o gaură în scândurile podului, acoperită cu porumbi necurățați ce se întindeau pe tot podul. Au căutat peste tot, au golit fânul din podul grajdului, au spart clăile de fân și cirezile de paie. Lăsau santinelele săptămâni să pândească. Dumnezeu m-o scăpat ca prin minune.

Soția, ca să-mi aducă de mâncare, trebuia să scape de agenții care-i pândeau orice pas. Cât n-a îndurat săraca până în 1940, și mai mult după aceea, sub Antonescu. Procesul lui a fost reluat în 1940 și achitat, dar Antonescu l-a reactualizat cu pedeapsa majoră.

- Dar cum îndrăznești matală să stai acasă, ca un om fără griji? îl întreb eu.

- Acum călăii mei sunt și ei urmăriți, nu mai li-e grijă de mine, acum e vorba de pielea lor, s-o scape teafără. Cu ăștia însă, și-au găsit nașul, vor plăti cu vârf și îndesat. Am fi buni acum să-i salvăm, dar e prea târziu! Ei și-au pregătit singuri groapa.

Când și-a terminat moșul povestea vieții lui, trecuse deja de orele 12.

După masă încep să cifrez textele ce aveam de transmis, ca și când aparatul funcționa de multă vreme. Era o dare de seamă asupra:

a) stării de spirit în general - groaza, teama, nesiguranța zilei de mâine, ucideri, violuri, cu exemple.

b) situația economică: dispariția de pe piață a alimentelor de primă necesitate, foame, degradarea leului cu o viteză galopantă. Rușii rechiziționează totul, de la animale până la om, sustrăgându-l de la munca câmpului.

c) situația politică: comuniștii, cei aduși în furgoanele armatei roșii, se agită, provoacă peste tot. Au pus mâna pe toată presa, de care se servesc ca officină de denunțare a tot ce reprezenta înainte sau azi opoziție comunismului. Partidele politice așa-zise istorice au încercat după 23 August să se reconstituie, odată actul trădării consumat, fără nici o justificare de legitimitate, contestată până și de foștii tovarăși de complot, prin agresiunea permanentă a bandelor roșii. Acestea au pus în special mâna pe centrele urbane, unde atacurile nocturne, ajutate de soldați ruși, așa-zii «necontrolabili», provocau o nesiguranță totală o dată cu căderea nopții. Adunările partidelor erau turburate de derbedei, ce azvârleau grenade în mulțime și nu rareori se terminau cu morți și răniți. Presa, a doua zi, ataca aceste partide care provocau «oamenii muncii» pașnici, doritori de muncă

pentru “refacerea țării, distrusă de regimul burghezo-moșieresc, prin exploatarea fără milă”.

Această situație trebuia să fie cunoscută la Viena, unde era singura opoziție împotriva ocupației bolșevice, care ridicase un steag de luptă.

Am cifrat vreo 16 pagini mari, care ar corespunde la patru emisii de câte o oră. De cu seara celei de a treia zi, înălțăm stâlpii antenei și pregătim totul, ca pentru o inaugurare solemnă.

La orele 12 și jumătate, cu căștile pe urechi, încep să caut sunetele cunoscute, indicatorul de recunoaștere. Nu trece un minut de la ora fixată, că, de departe, desprind sunetele sacadate, scurte, cu înțeles. Inima îmi bate puternic. Nu reușesc să-mi stăpânesc un tremur ce mi-a cuprins tot corpul.

După cinci minute, sunetele se opresc, terminând cu litera K, invitație la emisie. E rândul meu să emit. Prind butonul tasterului, îl strâng între cele trei degete să-l strivesc și încep să bat.

Nu știu ce bat, nu mă pot asculta. La școală aveam posibilitatea să ascultăm propria emisie, s-o corijăm, acum însă totul era în gol. Numai după pipăitul degetului simțeam că bați, calitatea sunetului însă, nu se distingea decât la capătul celălalt. După alte cinci minute, îmi opresc respirația să ascult. Poate m-au auzit. Minunea s-a săvârșit! Dincolo aud continuarea OK și invitația de a transmite telegrama. Le răspund cu înfrigurare QTC și fără să aștept răspuns încep să bat textul cifrat. După zece minute mă opresc să-i întreb dacă mă urmează. Un scurt OK și K mă invită să continui.

Nu știu cum am făcut, dar simțeam sudori ce se preling pe tot corpul, până la călcâie. Ion învârtea de zor la capră, iar moșul, îngenuncheat, cu fața spre cer, mulțumea lui Dumnezeu pentru împlinirea minunii, în casa lui.

- La capătul celălalt nu-i Comandantul?

- Da! Moșule, ne aude, ne răspunde, parc-ar fi în fața noastră!

Privind bătrânul mai de-aproape, văd două lacrimi mari strânse în colțul ochilor, gata să se rostogolească. Emoția ne-a cuprins deopotrivă nepregătiți. Era prea frumos ca să ne dăm seama că-i aieva.

Toată emisia a durat mai bine de o oră. Am luat rendez-vous peste două zile, să le transmit restul textului.

- Cum e posibil să vorbești pe degete, să te înțelegi la așa de mare distanță? reia moșul nedumerit.

- Altă minune, moșule! De-acum intrăm în faza minunilor. Minune că ne mai găsim în viață după atâtea câte am pățit, minune va fi dacă poporul nostru va supraviețui atâtor lovituri din afară, dar mai ales, dinăuntru.

Așa ne-am lungit vorba până în zori; nimeni nu mai avea somn. Bătrânul nu-și mai găsea locul. O fericire necuprinsă l-a pătruns. Trebuia s-o împărtășească cuiva. Noi, ca el, simțeam aceeași nevoie, depășiți de evenimente. Suntem a treia echipă, din zece, care a luat legătura cu vârful rezistenței.

A doua zi nu mă mai ține bucuria, Ion Constantin trebuie să afle că am reușit să facem legătura cu conducerea. Să primim dispoziții să explicăm situații care să fie folosite în lupta fără milă. După vreo zece zile ascult la Radio «Donau» cuvântul Comandantului adresat țării. Textele trimise au format elementul de bază, cunoașterea în amănunt a tot ceea ce se întâmplă în țară.

Din convorbiri cu alți români, surpriza acestui discurs a fost ca o revelație. De unde știe el tot ce se întâmplă aici? O organizație în adevăr formidabilă. Desigur că mi se umplea inima de bucurie. Rezultatul era neașteptat. Români care și-au pierdut orice nădejde încep să spere, să-și ofere contribuția la lupta noastră, ce devenise și a lor. Cel mai de preț element: încrederea era pe punctul de a se reconstitui. Emisiunile continuă tot la două zile, apoi de două ori pe săptămână. Una din multele telegrame primite începea cu: Comandantul e mândru de voi... sau... continuați pe aceeași linie.

ȚARA ABANDONATĂ RUȘILOR

Ajungem astfel către sfârșitul lui aprilie. O noapte senină, fără zăpadă. Aștept de veghe căutând vis-à-vis-ul meu. După cinci minute de căutare, fără să-l întâlnesc, încep să bat alte cinci minute. Caut iarăși, cu aceeași nerăbdare, cu același rezultat. O presimțire mă paște, ca un semn rău. Dar dacă nu mai vin? Frontul mergea rău. Rușii încercuiesc Berlinul. Americanii se apropie prin sud de Viena.

După o oră zadarnică, abandonez. Revin peste câteva zile. De acum ultimele iluzii se șterg. S-a terminat totul. Am rămas singuri. De-acum lupta noastră va lua alte dimensiuni, alte obiective. Scopul final rămâne același, doar mijloacele vor fi diferite. În țară s-au schimbat multe. Guvernul de coaliție e înlocuit de procurorul Vășinski cu un guvern Groza, șeful partidului Frontul Plugarilor, în realitate comunist, cu un panou slugăresc cu totul străin de aspirațiile clasei ce presupunea că reprezintă. Externe: Ana Pauker, colonel în Armata Roșie, evreică trăită în Rusia de câteva decenii.

Finanțe: Luca Laszlo, evreu ungar, în Armata Roșie, trăit și el în Rusia.

Interne: Teohari Georgescu, alt evreu.

Totul cade în mâna rușilor prin sculele lor străine. Regele a semnat totul. Nu era doar pentru prima dată.

La Timișoara o altă dramă ne-a atins, de proporții dureroase. Printr-o trădare, poliția a făcut o descindere în strada Dacilor nr. 4, unde a dat peste Ion Constantin, Nicu, Sofia Borobariu și i-a arestat. Iată organizația decapitată. Aflu nenorocirea de la Ion, pe care l-am trimis la Timișoara după alte instrucțiuni. A urcat la primul etaj, unde balconul făcea turul apartamentelor. Când să ajungă în fața ferestrei, de obicei deschisă, vede o persoană necunoscută, așezată pe un scaun și privind afară. Când l-a văzut, a ieșit repede din casă, se îndreaptă spre el și-l întreabă pe cine caută. A avut prezență de spirit sau a intuit pericolul, că nu a ezitat o clipă să răspundă:

- Caut pe dl. locotenent Vancea! M-a trimis de la regiment să-l chem, dar am pierdut numărul și întreb pe-aici, de-l cunoaște cineva! Tot vorbind, se îndreaptă spre scări... A ajuns jos, în stradă, o ia la fugă și se pierde în mulțime. Un soldat printre cei mulți... și dus a fost. A aflat de cele

întâmpate apoi. Locțiitorul lui Ion Constantin și-a luat sarcina, ca și când nimic nu se întâmplase.

Bietul Nicu Bălănescu, a scăpat de-o închisoare și-a intrat într-alta, de astă dată în țara lui, ca mulți alții, ce îndrăznesc ca el să-și iubească prea mult pământul străbun.

- Dumnezeu e mare! Sărutu-i poalele, se roagă bătrânul pentru atâta frământ.

Aparatul, de-acum, a devenit inutil, chiar o povară. Va trebui să ne încadrăm organizației, să participăm la refacerea ei. Prin ea vom continua să existăm. La 9 mai războiul se termină oficial. Dezlegarea noastră devine acum tot atât de oficială.

Primul drum îl fac spre Timișoara, după o lungă ședere pe lunca Timișului. Ghiță Brohonschi, noul șef de regiune, mă întreabă dacă cunosc bine județul Severin. Ar dori să mă ocup de el, cunoscând mai bine oamenii și locurile.

- Pentru că treaba noastră a luat sfârșit, fii fără grijă, voi încerca să împlinesc aceeași sarcină. Noua misiune îmi surâdea. Preferam omul aparatelor, omul, aluat ușor de modelat, omul de credință, gata de orice.

Mă întorc deci la Caransebeș, și de aici o iau pe Valea Timișului, când pe tren, când prin munți. Într-o zi mă găsesc singur cu Ion în podul grajdului, discutând ca doi prieteni ce schimbă vorba să treacă vremea. Deodată Ion se oprește. Ochii privesc undeva fără destinație.

- Ce ți se întâmplă, măi frate, mă lași să vorbesc singur?

- Aș vorbi și eu, dar ce aș avea de spus e atât de greu, că nu știu cum să încep. Știi că treaba noastră e grea, necazul ne pândește la fiecare ceas și nu știm când viața se va opri din drum. Cei ce rămân să nu se descurajeze însă, să continue mai departe. Totul a fost prevăzut de la început, așa că nimic să nu ne mai surprindă...

- Ce-mi tot povestești așa cu înțelesuri? Dacă ai ceva de spus, dă-i drumul! Știi bine că eu nu mai sunt legat de oameni, decât în măsura în care ne găsim pe aceeași linie. Dacă unul din noi cade, oricare ar fi cauza, să nu ne lăsăm trași la fund, în aceeași disperare. Noi suntem legați de o credință, care va trebui să supraviețuiască. Numai prin ea vom mai reprezenta o forță, un echilibru. Altfel nu mai reprezentăm decât fracțiuni bătute de vremi, ca frunzele toamnei duse de vânturi. Acum spune ce-ți apasă pe inimă!

- Dacă ții neapărat, iată povestea!

Ia o figură gravă și-și începe destăinuirea.

- Știi că în ianuarie, pe Cerbu, la cota 999 s-a întâmplat o mare nenorocire? Doi din cei mai buni camarazi ai noștri au pierit în chip groaznic. A cui e vina? Numai Dumnezeu o știe! Echipa lui Ioji primește o telegramă ca să pregătească un loc de parașutare pentru material și oameni. Cu câțiva legionari din Teregova, Domașnea, Armeniș și Rusca, au căutat terenul și l-au comunicat la Viena. După o săptămână s-a fixat ora pentru lansare, la două după miezul nopții. Ioji, care era șeful echipei, trebuia să organizeze operația. El desemnează pe Nicolae (Târziu) să ia comanda, să se ducă la locul indicat ca să primească pe noii sosiți. Din această echipă făcea parte și Țintoiu Pintilie, cel ce a povestit cele întâmplate. De cu seara un viscol de zăpadă s-a declanșat, că nu se vedea la câțiva pași. Totuși echipa trebuia să plece, operația nu se mai putea contramanda. Înaintau cu greu prin zăpadă proaspătă și mare. Nu mai erau departe, doar câteva sute de metri, poate. În drum, o colibă ciobănească pentru vară. La capăt de forțe, au intrat înăuntru să se mai odihnească oleacă.

Țintoi, care cunoștea mai bine drumul, îi îndeamnă să plece fără răgaz, timpul era prea scurt să mai poposească. Nicolae îi taie răspicat: «Aici eu comand. Voi sta pe loc până s-o mai limpezi și om vedea apoi ce-o fi de făcut». O fi prea târziu, insistă Țintoi Pancea, pentru camarazi - și un mare păcat se va abate peste noi.

Fie că erau într-adevăr sleiți, descurajați poate, să mai facă un ultim efort, un lucru e cert, au pierdut un timp prețios. În timp ce se ciorondăneau așa, aud zgomot de motoare ce-i îngheață pe loc.

- Grăbiți-vă, camarazi! înainte de a fi prea târziu, îi imploră Pancea.

- Acum și așa e prea târziu, nu o să mai ajungem la vreme, replică Nicolae, că doar n-o să-i azvârle așa, fără semnale, fără foc!

Și totuși operația a avut loc. Nemții i-au azvârlit pe munți, să scape de ei, «misiunea» împlinită, sau crezând că furtuna a stins focurile. I-au parașutat la întâmplare, ca pe noi. Camarazii îi vor găsi în zori sau ei singuri se vor descurca o dată ce au atins pământul țării lor.

În zori, echipa pleacă să-i caute, dacă cumva, totuși, nemții, fără nici un semnal, i-ar fi azvârlit. Operația a avut loc. Cei doi camarazi au căzut rău și s-au rănit grav. Frigul, zăpada mare au săvârșit voia lui Dumnezeu. I-a luat la el înainte ca frații lor să le poată veni în ajutor. Au găsit pe cei doi camarazi, Ion Tămaș, arădean, și tânărul Antonovici, bucovinean, înveliți în mantie albă, pentru veșnicie. Doar câteva pete roșii pe albul imaculat că de curând s-a stins o viață înainte de a da piept cu dușmanul.

Cine era de vină? Natura ce s-a așezat de-a curmezișul camarazilor ce n-au sosit la vreme? Nicolae, ce avea comanda și a renunțat să poarte ajutor camarazilor în mare pericol? Nemții ce au comis o crimă, să-i azvârle pe munți fără nici un semn venit de jos?

Vina se împarte în părți egale, fiecare și-o găsește pe a lui. Mai frumos ar fi fost să fi căzut toți unul lângă altul, să rămână pildă cutremurătoare, unică în istoria rezistenței românești. Dar...ce să-i faci? Nu-i poți cere omului decât ceea ce-i dispus, e în stare să dea. Nicolae a avut totuși spiritul mai limpede în atari împrejurări, că a cerut tuturor ca cele întâmplare să rămână aici, să nu mai afle nimenea de groaznică tragedie. Munții vor închide taina în necunoscutul fără margini. Mormântul le-a fost zăpada groasă. Ea le va păstra chipul intact până în primăvară, o dată cu îmbujorarea naturii, când vor găsi odihna în același pământ pentru care și-au oferit viața.

Ei și-au făcut datoria până la jertfa supremă, camarazii lor vor purta greul păcat până la capătul zilelor!

...Când a terminat povestea, nu mai știu. O tăcere adâncă s-a așternut între noi, ca un minut de pioasă reculegere pentru cei doi, ce străjuiesc încă crestele, până ce Dumnezeu s-o îndura de atâta pătimire.

N-am mai vorbit deloc. Am ieșit afară să privesc cerul, singurul martor, singurul sprijin, cu sufletul încărcat de amar. Parcă și Dumnezeu ne-a abandonat.

Înainte de a purcede la alt drum, gândul întârzie o clipă la drama din strada Dacilor nr. 4. Ion Constantin, Nicu Bălănescu! Nicu, camarad de zile grele, cu el am împărțit pâinea și lacrimile deopotrivă. Unde o fi acum? În ce întuneric își încearcă voința? Înaintea primului examen? A fost predat rușilor? Cât o rezista, înainte de a sfârși ca alții în lupta asta fără iertare? «Decât să cădem în ghearele rușilor, mai bine să ne tragem un glonț în frunte!» spunea el, când vorbea de ultima încercare.

- Nu noi decidem soarta noastră! Ea stă în mâinile lui Dumnezeu, răspundeam eu.

Ce camarad de drum! Spiritul de sacrificiu îl stăpânea până în cele mai adânci fibre ce treabă bună am fi făcut împreună! Îmi lipsește atât. Numai gândul că nu mai e cu mine îmi dă fiori.

Când l-am văzut pe Ion Chirilă, după parașutare, am plâns împreună ca niște copii. Douăsprezece zile flămânzi, în plină iarnă, am bătut drumul din inima Ardealului până la Caransebeș, împreună, ca niște frați de cruce. Acum, golul dintre noi ne apasă deopotrivă. Un frate nu mai vine, a plecat la cale lungă. De s-ar îndura Dumnezeu să-l readucă! Durerea noastră nu se

exprimă, nu se împărtășește. S-o lipit de suflet ca o ceață. Nu mai avem cu cine împărți nici momentele senine, nici cele grele.

- Măi Ioane! Ghiță Brahonschi mi-a cerut să mă ocup de județul Severin. Tu ce faci? Simți curajul să rămâi cu mine sau pleci în regiunea Carașului, la tine?

- Dacă nu vrei să rămân...își strânge el tot amarul între dinți.

- Nu că eu n-aș vrea! Tu să hotărăști, după cum crezi.

- Da...te-ai îndoit o clipă că m-aș despărți de matală?

- Drept să-ți spun, bucuria mea e să rămânem împreună. Din toți câți am fost până mai ieri...am rămas noi doi...răspunde el sufocat de o tuse salvatoare, care i-a ascuns și lacrimile și toate necazurile.

- Nu-i ceva de băut în casa asta? Mama lor de griji! Să mă mai îmbăt o dată.

- Stai oleacă, vere! zice Moș Dragu, la greu se cunosc prietenii!

Am ciocnit apoi toți trei și-am răsturnat paharul până-n fund să înecăm tot ce ne doare. Era parcă paharul solemn, care precede un legământ. Așa am trăit noi, mereu pe muchie de cuțit.

- Dar... de mine... nu aveți nevoie, pe unde mergeți? glăsuiește moșul, ca uitat.

-Aveam un frate. Eram trei. A plecat, și Dumnezeu știe dacă s-o mai întoarce! A rămas un loc liber. De vrei să-l ocupi, bătrâne, ne-ai face bucurie mare! Am fi din nou trei, ca la început de drum.

Un alt pahar a pecetluit un alt legământ! De-atunci nu ne-am mai despărțit.

- Măi Ioane! Călătorului îi șade bine cu drumul, cum spuneai tu. Ce zici de-am lua-o din nou pe vechile poteci. Să regăsim prietenii de odinioară, să refacem organizația după înfățișarea vremurilor ce trăim?

Așa am ajuns din nou la coliba lui Moș Pătru, să stăm oleacă de vorbă cu cei de acolo.

- Camarazi! Așa cum știți, războiul s-a terminat. Pentru noi însă, de-abia începe. Fiecare va fi util în regiunea ce o cunoaște mai bine, unde va găsi vechii legionari, ca împreună, cu forțele unite, să fie mai eficace în luptă.

Fiecare din voi va alege locul unde crede că va putea să-și desfășoare activitatea.

I-am lăsat aici și am plecat mai departe, la treaba noastră. Știam că la Domașnea era familia Horăscu, vechi legionar, pe care doream să-l văd.

Bătrânul Horăscu, fost șef de plasă în 1940, spre bucuria noastră, și-a păstrat aceleași sentimente. Mai mult, avea un ginere, refugiat bucovinean, ce s-a încadrat de minune acestui spirit. Era să uit, era un fost frate de cruce. S-a hrănit, ca și noi, din duhul marilor rupturi.

Le-am expus pe scurt intențiile mele, după care am trecut să studiem împreună celelalte plase: Teregova și Orșova. La Orșova ar fi Cristescu, reia Horăscu, vechi legionar. Ar fi bucuros să regăsească camarazii de ieri. Apoi Marineasa, de-a mai păstrat ceva din amintirile noastre. La Teregova, în 1940, în timpul guvernării legionare, era primar Petre Grozăvescu, să-l contactăm, să vedem ce-a mai rămas.

- Cineva ar putea să meargă cu noi la Iablașița, la Plugova și apoi la Teregova să studiem situația? Sper că n-ar fi greu să reluăm contactul, să refacem organizația?

După ce le-am povestit toată aventura noastră și noua misiune încredințată, vedeam în ochii lor această râvnă de a-și relua locurile. Horăscu își regăsește plasa, ajutat de data asta de tânărul lui ginere, Spiru Blănaru.

- Va trebui să constituim echipa de luptă, gata de acțiune, dacă împrejurările ne sunt favorabile. Avem și ceva arme. Idealul ar fi ca fiecare echipă să dispună de minimum necesar, la prima chemare.

Nimeni nu credea acum că occidentul va lăsa tot spațiul dunărean în mâna bolșevicilor, că mai devreme sau mai târziu, vor ajunge la cuțițe cu ei și acest moment să-l folosim noi, cu maximum de eficacitate, pentru a lovi tare dintru început. Erau toți înflăcărați! Vedeau deja frontul ce se deschide să pună capăt calvarului unui neam.

Esențialul pentru noi era tăcerea. Să nu miroasă dușmanul că existăm. Rezultatul va fi cu atât mai mare. Dar dacă acest conflict întârzie, să ne pregătim pentru durată, să câștigăm tot neamul la această poziție de rezistență contra bolșevizării.

De-acum primăvara începe să-și arate fața în culori. Zăpezii de ieri îi ia locul iarba verde, florile de tot soiul, de la mărgărite până la ciuboțica cucului. Era o deosebită plăcere să colinzi drumurile, cărările de munte, devenite iar primitoare.

Am luat-o pe jos până la Plugova, la Cristescu. Am auzit de el, năzdrăvan cum era, dar nu l-am văzut niciodată. În războiul din răsărit s-a purtat ca un erou. Era legionar și n-au ținut cont de isprăvile lui, de partea lui de sacrificiu. Se oferea mereu voluntar pentru incursiuni periculoase, de unde puțini se întorceau. El lupta împotriva comunismului, așa cum l-a

învățat Codreanu, care i-a arătat dușmanul de moarte. Era lupta lui, era pe adevărate baricade.

L-am găsit în atelierul lui de tâmplărie. Un brad de fecior. Fruntea lată și dreaptă. Privea în ochi, gata să sară ca un arc prea încordat.

- Ce dor vă aduce pe la noi?

Spiru Blănaru, care ne însoțea, ia cuvântul.

- Camarazi veniți din Germania să ne întărească județul. Ai auzit poate de profesorul Filon Verca? Ți-l prezint, împreună cu camaradul lui, Ion, deocamdată.

Când mi-a prins mâna într-a lui, credeam că mi-o sfărâmă. A pus toată forța strânsă de ani din lucrul lemnului, ca și când trecea un examen decisiv.

- Mă bucur mult că vă cunosc, am aflat de mult de dvs.

- Și eu te cunosc, chiar bine! Nu ai fost la Băile Herculane la tabăra de muncă, când a venit generalul Cantacuzino-Grănicerul să ne viziteze?

- Da, am fost! Dar nu-mi amintesc de dvs.

- Desigur, eram prea mulți atunci. Acum suntem mai puțini, o să ne cunoaștem mai bine. După ce i-am expus rostul venirii noastre pe aici, îl întreb de situația plasei.

- Prea mulți nu suntem! Războiul a cules mulți dintre noi. Mai deunăzi, un camarad de mare valoare, Enache Feneșan, a fost ucis de soldați ruși, beți, în gara Mehadia. Era student la Medicină, nădejdea părinților. Era fiu unic. Mai avem un prieten bun, un luptător deosebit. Cam imprudent, însă un mare român. E comandorul Domășneanu din Iablanița. Locuiește într-o vilă, deasupra gării Băile Herculane. Ați auzit de el, poate? La nunta unei nepoate a jucat hora legionară cu tot satul. Soția lui e tot atât de hotărâtă, mai discretă însă. Ar fi bine să-l vedeți, să-l mai astâmpărați.

- Cu multă plăcere, am să-l văd. Dta ai putea fi de vreun folos?

- La orice, aștept dispozițiile!

- Dispoziții n-ai să primești niciodată de la nimeni. Aici fiecare face cât poate și unde poate. Noi nu facem altceva decât să coordonăm unele acțiuni, să organizăm eforturile, pentru a fi mai eficace. Dacă te simți în stare să cuprinzi plasa în mâinile matală, noi nu vom face decât să constatăm această decizie.

- Bine, camarade! Mă voi ocupa de plasa Orșova.

- Asta-mi place! Ne vom conjuga osteneala să iasă ceva bun, caută să regăsești pe vechii camarazi înainte de a recruta alții noi. Lupta în care ne angajăm noi este a tuturor. Noi am înțeles să pășim în prima linie, că ne cunoaștem mai bine dușmanul. Căpitanul ne-a descris hidra cu atâta precizie,

nu mai avem nici o îndoială de identitatea ei. Matale ai combătut-o acolo, pe stepele rusești! Azi s-a înfipt în inima neamului românesc. Datoria noastră este legământul făcut Căpitanului, că nu vom abandona niciodată neamul la grea cumpănă.

I se aprindeau ochii când vorbeam.

- Cât vom fi pe această lume, n-or avea liniște s-o facă. Va trebui să trecă peste corpurile noastre, apoi peste fantomele ce vor naște din noi.

- Mă bucur enorm că ne regăsim în același gând! Să ne străduim să îngroșăm rândurile ca dușmanul să nu trecă fără pagubă. Uniți, hotărâți, e singura scăpare. Vor cădea mulți dintre noi. Lupta asta nu va cunoaște cruțare. Sacrificiile vor fi de dimensiunea prețului, pentru a salva acest popor. Orice ezitare e o săpătură, prin care dușmanul se va strecura să ne dărâme apoi din interior. În tăcere, fără trâmbiță, să ne pregătim pentru ceasul decisiv.

- Ne vor trebui și arme să ne exprimăm! se înflăcărează el.

- Rezistența cea mai eficace rămâne această opoziție a tuturor la măsurile luate pentru a pune mâna pe țară, pe etape. Să le creăm dificultăți în aplicarea legilor făcute în acest scop. Să convingem țărani și intelectualii ca fiecare la locul lui să se opună la această aplicare. În special să nu permitem cozilor de topor să se introducă printre noi. Ei vor conduce, într-o administrație nouă, în solda lor. În ultimă instanță, prin organele de securitate în curs de organizare, prin armata nouă a lui «Tudor Vladimirescu, Horia, Cloșca și Crișan», formată în Rusia din foști prizonieri, deveniți cetățeni sovietici, aduși aici să lovească frații lor de sânge, pe care i-au trădat o dată. Vezi bine pe cine avem în față și cu câtă inteligență va trebui procedat pentru a contracara această operație. Dacă nimeni din afară nu se va ocupa de soarta noastră, va fi greu. Să acționăm ca și cum am fi singuri în față cu inamicul, și Dumnezeu deasupra noastră. Să fim pregătiți, în același timp, dacă occidentul va cere rușilor să se retragă în frontierele lor. În retragere vor lăsa suficiente iscoade pentru a continua opera de bolșevizare. Să creăm o stavilă de piepturi românești împotriva a tot ce e străin, adus în furgoanele armatei roșii. Lumea s-a săturat de ei și nu va fi prea greu să-i dibuim. Să căutăm să evităm acțiuni izolate din partea celor ce nu mai pot să-i rabde. Vor produce greutăți enorme. Orice energie cheltuită fără cugetare e o pierdere pentru noi, ne slăbește potențialul pentru ora decisivă. Să fim mereu prezenți peste tot, să evităm reacții necontrolate. Știu că e greu să domolești furia celor loviți, să răspundă pe loc la provocare. Peste tot circulă bande de ruși beți careucid, violează, fură. Greu nu ar fi să fie

imobilizați. Gândiți-vă o clipă la reacția ce nu va întârzia să vină din partea ocupantului dacă lucrul se repetă des.

- Lucrurile s-au petrecut așa și se vor mai petrece. Nimeni nu poate împiedica pe cel atacat să-și apere viața, familia. La Cornea, un camion de ruși se oprește în fața unei case în plină noapte. Câțiva coboară, sparg ușa să intre, să prade. Se aud câteva focuri de armă și apoi nimic. Cei din camion, văzând că prietenii lor nu mai vin, s-au coborât să-i caute. I-au găsit pe toți trei întinși în curte. I-au încărcat în camion și s-au tot dus. Familia a părăsit casa. Deocamdată fapta nu a avut consecințe, îmi precizează Gogu, cum îl numeau toți prietenii lui. Cunosc multe cazuri identice. Atacă case izolate să fure vitele. Lumea e toată înarmată, ca la sfârșitul războiului. Au atacat un tren ce pleca pe front. Au coborât niște branduri, mitraliere, arme individuale, pe care le-au pus la adăpost. Se fac schimburi: o armă de foc pentru 4-5 oi etc...

- Pericolul cel mai mare, care va aduce catastrofa mai repede decât ne gândim, e ca fiecare să-și regleze singur socotelile. Știu bine că omul de munte are un temperament de haiduc, codru-i oferă retragerea, apărarea, dar în momentele astea nu folosește la nimic. Să fim prudenți, să procedăm cu inteligență și să nu ne lăsăm descoperiți. Să răbdăm, păstrându-ne forțele pentru ora decisivă. Dumneata, care i-ai avut în față și n-ai avut decât un răspuns: mitraliera, să-i faci să înțeleagă. Va trebui să-ți calci pe suflet în primul rând. Să fim peste tot și nicăieri, să simtă doar atmosfera încărcată, gata să explodeze! Prudența lor va fi cu atât mai mare când știu că există o forță care le controlează pașii și că această forță este de nesesizat. Vor provoca pe alocuri să ne facă să ne ieșim din fire. Să nu răspundem, să nu ne dezvăluim. Să ne pregătim în tăcere pentru ziua decisivă.

- Toate aceste sfaturi să încerci să le oferi Comandorului, să vezi ce zice.

- Hai să mergem să-l vedem, că și așa drumul nostru trece pe acolo.

Zis și făcut. Luăm trenul la Iablanița și ne dăm jos la gara Băile Herculane. Eram înșirați la distanță de ochi unul de altul, ca să putem interveni în caz că unul dintre noi va fi interpelat. Gogu o ia înainte, cunoștea drumul. O luăm pe o cărăruie ce urca pe dreapta liniei ferate. Ne pierdem prin pădure și după o jumătate de ceas, pe o colină deschisă, văd o casă mare, cu terasă, ce dădea în față într-o holdă de legume și pomi roditori. Trei câini mari ciobănești și de vânătoare ne-au simțit și au început să latre dușmănoși. În prag, apare silueta înaltă a unui om între două vârste, sprijinit pe o cârjă. Văzând apoi pe Gogu, prieten vechi, îl invită să intre.

- Da nu ești singur? În urmă doi țărani, eu și cu Ion, un domn Spiru, așteptam desfășurarea evenimentelor.

- Îndrăzniți, fraților, prietenii lui Gogu sunt și prietenii mei.

Când am ajuns mai aproape, îi văd fața clară. Trăsături adânci, aspre trădau o energie greu de reținut. Gogu face prezentările. Eu mă numeam Bugariu, țăran mai răsărit, Ion cu barbă, era Ion, pe Spiru îl cunoștea deja.

- Ce zici, măi Gogule, i-om răbda mult pe-acești mujici nespălați să ne calce pe bătătură? Să vă povestesc una bună! Am fost în Oltenia, în satul soției, am cununat o pereche tânără, și ce crezi că am făcut? Am jucat, măi, hora legionară, cu tot satul. Eram vreo 400 de persoane, curajoși foc. Și-au mai descărcat inima. Tu știi că pe acolo am putea face câteva cuiburi legionare. Le-ar trebui însă neapărat niște arme ca să răspundă derbedeilor de la primărie, care se mai împiedică de ei.

Gogu se uită la mine cu înțeles, îndemnându-mă să ridic mânușa.

- Domnule comandor! mă simt eu obligat să intervin, oamenii ăștia, cum spuneți dvs. vreo 400, după ce ați plecat dvs, ce-o să se întâmple cu ei după hora legionară care a dus zvonul peste multe sate? Știți că legionarii sunt dușmanii lor de moarte și acolo unde le vom da ocazia, unde ieșim la iveală, ca atare, nu vor ezita să ne lovească. Au în fața lor 400 de oameni dezgoliți, pe care vor încerca să-i strângă cu chinga. Din cei 400, jumătate vor întoarce blana în fața forței și nu vom mai auzi niciodată de ei. Cealaltă jumătate? E suficient să identifice pe cei mai îndrăzneți, îi bagă la întuneric, iar restul va da bir cu fugiții. Cei închiși, la primul examen neobișnuit pentru ei, puțini vor rezista. Vor fi chiar dintre ei mai slabi, care vor fi împinși dincolo, pentru a-și scăpa pielea. Care-i atunci rezultatul unui moment de înălțare patriotică? Mai degrabă negativ. Cei 400, altfel apropiați, instruiți, ar fi putut în ziua decisivă să poarte 400 de arme pentru dezrobirea neamului lor. Dvs., instigator, veți fi urmărit, vă vor constitui un dosar, care se va îngroșa cu alte și alte manifestații. Totul, din păcate, se va termina cu eliminarea dumneavoastră din lumea liberă! Rostul nostru e cu totul altul. Cunoscând dușmanul, să ne trasăm acțiunile în funcție de el. Acum ei acționează ilegal, constituția nu le dă dreptul să facă ce fac. Fac acțiuni arbitrare, impuse din afară. Lumea toată e convinsă de acest lucru. Pentru a răspunde la opera lor de implantare înceată, va trebui, întâi și întâi, să împiedicăm reacții necugetate. Să ne organizăm, să devenim o forță în umbră, pe care dușmanul s-o simtă, fără a o putea sesiza. Să creăm prin această organizație un climat de refuz în toate inimile tentate să încerce experiența. Să fim prezenți peste tot, să împiedicăm realizarea planurilor lor,

împiedicând lumea să participe la ea. Să trezim pe toți la realitate. Orice lovitură să fie eficace, fără riscuri inutile. Spiritul de revanșă în toate sufletele românești umilite. Acesta va trebui potolit, canalizat, controlat pentru un țel unic: să împiedicăm cât mai mult deznaționalizarea țării de către forțele iudeo-comuniste. Avem o armă formidabilă în mâini: capacitatea de jertfă a neamului nostru! Să n-o irosim fără cugetare! Disperarea mai mare va fi atunci și răspunderea ne va apăsa pe umeri, cât vom mai trăi pe lume.

- Adică cum, să-i lăsăm să facă ce vreau acești asiatici la noi acasă?

- Cred că nu am reușit să exprim destul destul de clar ceea ce aș fi dorit.

- Nu! Ai fost clar, foarte clar! Să fim șireți, mai șireți decât ei. Să ne ascundem focul și să-i lovim atunci când se așteaptă mai puțin!

- Eu aș înlocui cuvântul șiretenie cu inteligență, se potrivește mai mult acestui popor.

- Bine! Domnule, dar atunci sunt perfect de acord. Să ne pregătim și să lovim când trebuie!

- Nu numai atât! Avem răspunderea acestui popor lipsit de ghid. Toți l-au abandonat, l-au trădat. Să-l strângem în jurul nostru, să-i facem cunoscut dușmanul cu toată gama lui de apucături. Să fim mereu în mijlocul lui, să nu se simtă singur, abandonat, iar când o suna goarna, să-l ridicăm până la unul, bine pregătit să lovească cu toată furia pe care i-a dat-o răbdarea! Iată care este rostul nostru!

Mai zilele trecute la târg la Teregova, țăranii desculți căutau să cumpere opinci. Era un singur negustor care vindea cauciuc pentru a le face cu un preț mai ridicat decât cel stabilit de guvern. Șeful local al partidului comunist intervine să confiște marfa. Din imprudență voia să ia și bucata de cauciuc din mâna unui țăran care plătise deja. Reacția acestuia a fost fulgerătoare. Vrei opinci? Ține-le! Și începe să-l lovească peste față cu bucata grea de cauciuc de roată de camion. Lumea a intervenit, dar nu pentru a-i veni în ajutor, ci pentru a-și descărca toate necazurile, strânse de atâta vreme de îndurare. L-au lăsat rece în mijlocul pieței. A doua zi securitatea a făcut o vizită la casa celui ce l-a lovit primul. Fiind prevenit din vreme, a plecat de acasă.

- Și-acum unde-i acest om?

- La pădure, cu alții după el.

- Pădurile să se umple de lume puțin înainte de ora aleasă, nu mai înainte, că golesc satele și-o fi mai rău atunci. Soluția acum se găsește poate

la jumătate de drum, care ar fi evitat scoaterea din luptă a unui element de mare folos la timpul necesar.

- Ne provoacă peste tot!

Îmi pun o întrebare, de unde are acest negustor cauciucul de roți? Nu cumva din roțile recuperate din vagoanele rusești?

- Se prea poate!

- Atunci, acest negustor, în loc să le împartă celor desculți, a preferat să le vândă, să mai scoată și un ban pe pielea celorlalți. Nu merita el loviturile mai mult decât șeful partidului, care s-a servit de acest fapt banal în folosul misiunii ce o avea? Nu oare aici e nevoie să intervină inteligența noastră? Să evite sacrificii absolut inutile.

- Am vorbit cam mult, seara s-a lăsat de mult și nu ne-am gândit că oaspeților veniți de la drum lung le-o mai fi și foame! intervine soția comandoului, olteancă de-a lui Tudor, cel adevărat, de-a lui Iancu Jianu. Se citea pe fața ei o hotărâre de fier, dar nu-și trăda sentimentele.

- Nicu se încălzește prea repede, continuă ea, cu aștia să avem răbdare, să fie loviți unde-i doare! Nu mai suntem copii să ne înflăcăram la orice scâncete.

Nu am observat-o, se strecurase pe nesimțite de la bucătărie și se așezase pe un scăunel, ascultând discuția noastră fără să intervină.

- Mă iertați, intervine comandoul, am uitat să vă prezint pe soția mea.

- M-am prezentat singură, răspunde ea. Tu știi că locul meu e acolo unde-i treaba serioasă.

- Ne faceți un prea mare compliment, doamnă!

- Apa ce doarme e adâncă, periculoasă! adaugă ea drept răspuns.

Am trecut apoi la masă, care s-a prelungit până noaptea târziu. Când ne-am despărțit, am simțit fiecare o strângere de inimă.

- Să mai veniți la noi, «domnule» țăran, mă invită comandoul. De atunci am rămas pentru el «domnu' țăran». N-a căutat niciodată să afle cine sunt. Misterul pentru el era un fel de respect, care se manifesta reciproc. Într-un cuvânt, ne simțeam bine, și unul și altul, când ne întâlneam. Vechi prieteni, aș putea spune.

Pe drum până la Iablanița, pe jos de astă dată, Gogu ne povestește aventura comandoului, care l-a costat imobilizarea piciorului.

Era un aviator curajos și oleacă aventuros. A plecat de la București cu avionul, a trecut deasupra satului și a voit să salute pe taică-său ce lucra la câmp. S-a apropiat prea mult de holdă, că s-a produs un dezechilibru avionului și a fost obligat să aterizeze într-o porumbiște. Avionul distrus, iar

el s-a ales cu piciorul rupt. Desigur că nu mai putea să zboare, și a fost deci reformat și trimis la pensie.

A fost cea mai mare lovitură pentru un om cu firea lui. De la școala militară și apoi din cadrul armatei a păstrat această mândrie și în special marea dragoste de neam. Armata era prima linie avansată de apărare a națiunii. Acest spirit l-a făcut să se apropie de noi. Ne găseam pe aceeași linie fără să știm. A trebuit un cataclism național să ne apropie. Câți militari ca el nu s-au apropiat de noi, să apărăm o cauză comună, devenită imperativ națională.

Ne-am despărțit și de Gogu cu sufletul plin, ca un pom prea încărcat de rod. Cu oameni ca ăștia lupta devine o atracție, o jertfă, în desfășurarea unei vieți deschise, sincere, fără nici un colț obscur.

Am mers toată noaptea. Trenurile deveniseră prea rare ca să mai putem aștepta în toate gările. Spre zori ajungem la coliba lui Moș Pătru. Erau încă toți împreună. Iau pe Ioji de-o parte să discut cu el problema neamțului. Pentru el războiul s-a terminat. În mod normal ar trebui să se întoarcă acasă la ai lui, care-l așteaptă cu nerăbdare. Să se prezinte comandaturii românești, controlată de ruși, înseamnă a-l preda rușilor. Care-l vor trimite în Siberia, cu ceilalți prizonieri germani, unde, desigur, îi vor putezi oasele. Nu o puteam face. E un camarad de luptă. S-a angajat pe frontul nostru până la sfârșitul războiului și e datoria noastră să-l redăm libertății întreg.

La noi să găsim soluția.

- Camarade Ioji, dta. va mai trebui să stai aici cu Johann, până vom găsi o soluție. Eu mă duc să văd ce vom putea face. Ceilalți vor pleca spre regiunea lor, fără întârziere, pentru a evita o sarcină prea mare aici. Și-apoi să nu mai punem organizația în pericol prin prezența noastră aici, devenită acum de prisos.

- Am înțeles destul de bine! Nu-l putem lăsa așa! E un camarad de luptă.

- Eu nu voi întârzia să mă întorc, dar până atunci să nu i se întâmple nimic.

A doua zi iau trenul direct la Timișoara. Ion se întoarce la Moș Dragu. Ionel Tâmpa, când m-a văzut, abia-și mai putea reține lacrimile.

- Au căzut cei mai buni! Ion, Nicu, Sofia, mi-i înșiră el, cu respirația întretăiată.

- Lupta noastră de acum înainte va cere multe jertfe. E o luptă inegală, o știți toți. Cine se va neliniști oare de soarta neamului ăsta dacă noi l-abandonăm? Vezi bine că toate partidele politice și-au dat mâna să lucreze

împreună la pierirea lui. Ne-am putea aștepta la ceva de la cei ce au vândut armata rușilor, în cap cu Regele, Maniu, Brătienii etc... În timp ce armata purta greul pe front, acești «rezistenți» furnizau informații militare aliaților, care le transmiteau rușilor, să dea lovitura de moarte soldatului român. Orice acțiune era cunoscută dinainte de ruși, care o parau, cauzând pierderi «enorme» dușmanului din față.

Gestul lor necugetat a culminat cu 23 August 1944, când au predat rușilor floarea armatei române. Aceștia i-au dezarmat, i-au luat prizonieri și i-au trimis în fundul Siberiei să-și termine zilele, în ciuda oricăror legi umanitare. Când au năvălit rușii peste țară, toți acești rezistenți au deschis porțile închisorilor și au dat drumul tuturor borfașilor și hoților în libertate. Camarazii noștri, care zăceau din 1938 în negură, au fost predați rușilor cu registre complete și cheile celulelor. N-au lipsit la apel decât morții. Și-au frecat mâinile vânzătorii de suflete românești. Au adus dușmanului garanția fidelității lor pentru ziua socotelilor. Recunoscători pentru serviciul adus, comuniștii le vor asigura o viață liniștită și-și vor putea pune la adăpost stârvul ambulant, pentru alte mișelii. După ce au desăvârșit trădarea, au format guvernul de coaliție tocmai cu cei ce au lichidat armata română. Mai putem aștepta ceva noi de la aceștia? Au fost înșelați de Occident, ar spune ei, gestul lor însă a fost o trădare națională, fără să putem analiza consecințele, ci doar faptul în sine. Acestea-l agravează și rămâne marcat cu fier roșu în istorie. E unic în analele popoarelor și nu se va șterge decât cu sânge, cu mult sânge. Al nostru și al celor ce vor veni după noi. Trădarea e cea mai degradantă faptă.

După ce au omorât pe Căpitan și atâți camarazi, acum pregătesc groapa neamului întreg. Străini de tot ce-i sensibilitate românească, străini de poporul acesta ce i-a răbdat, i-a tolerat prea mult, Regele Carol, cu fața Judei, Armand Călinescu, Argeșanu, Gabriel Marinescu...hoiturile lor au infestat acest pământ! Ca să fie curățat, jertfe fără număr se vor întinde la toate răspântiile țării să înlăture mirosul respingător.

- Știu, camarade, ce ne așteaptă! Sunt gata la orice, pentru a lăsa copiilor mei o țară limpede și curată cum o vedea Moța înainte de a-și da duhul.

Bietul Ionel Tâmpa! A căzut și el mai târziu cu fața la Christos, în rând cu cei mulți. A murit în închisoare, chinuit, martirizat, pentru prea marea lui dragoste de neam. A lăsat copiilor un nume fără reproș. Stâlpi de piatră dură, împlântați la încrucișări de destin, să dovedească lumii dârzenia cu care s-au

înceleștat cu dușmanul, până la ultima armă: propria lor cenușă. Prin ei neamul va supraviețui!

A doua zi văd pe Ghiță Brahonschi și-i expun cazul neamțului.

- Cel mai bine ar fi să-l predăm organizațiilor germane, care să-l repatrieze. Aici însă au intrat toți în pământ.

- Cred că la Mediaș sunt încă în picioare. Dacă vom lua contact cu ei?

- Ar fi o soluție, dar pentru asta ar trebui ca cineva să facă un salt până acolo.

- Dacă există o posibilitate, trebuie s-o exploatăm! Știi ce? Drumul e lung, dar cum neamțul e în sarcina noastră, am să fac un drum, să văd pe loc ce se poate face.

- De ești dispus s-o faci fără prea multe riscuri, fă-o!

- Riscurile sunt permanente și oriunde.

- Desigur, dar în ultimul timp am primit lovituri prea crunte, judecă totuși bine înainte de a hotărî ceva!

- Nu există un serviciu de curieri între noi și Ardeal?

- Din ce în ce mai rar, sunt cele mai sigure victime. De se întâmplă ceva acolo, și noi nu știm nimic, curierul intră în capcană și odată cu el și alții. Așa că am hotărât că nu vom mai trimite curieri decât în caz de absolută nevoie.

- Dar nu putem lăsa neamțul singur acolo unde este. Acum trebuie cineva permanent să stea cu el. Nu cunoaște o iotă românește. Îndată ce iese afară e o victimă sigură.

- Să trimitem, atunci, pe cineva înainte!

- Apoi tot va trebui cineva să-l însoțească până acolo.

- Încearcă matale, însă cu mare prudență! Vei găsi acolo pe Șerban Secu, Sămuț, cum îl numiți voi, sau pe Popa Aurel. Prin ei vei putea găsi pe Nistor Chioreanu, singurul care cunoaște posibilitățile din Ardeal, Sibiu, Făgăraș, Mediaș, Sighișoara.

- Eu voi pleca în seara asta, de-i putea să-mi faci rost de o uniformă de aviator și hârtiile necesare.

- Să văd ce avem disponibil!

- Nu uita să prevezi pe ordinul de serviciu și arma însoțitoare!

- Se înțelege de la sine.

Bani mi-au mai rămas ceva din cei aduși de dincolo, înainte de terminarea războiului, doar voința de a ajunge până acolo să nu mă părăsească. Mă întorc la Tâmpa, unde aștept toată după masa. Pe sub seară vine cineva să-mi aducă cele cerute, precum și ora plecării trenului (nouă

seara, timp suficient să mă pregătesc). La ora indicată, iată-mă în tren, tren de călători de astă dată, spre Arad. De aici găsesc un tern de marfă în direcția Clujului. Prin gări, mai puțină agitație, războiul se terminase, dar pericolul de a fi dezbrăcat, jefuit și cu un glonte în cap exista. Lumea ce aștepta prin gări stătea mereu grupată, nu se îndepărta de gară, o dată cu căderea serii.

Am făcut vreo patru zile până la Mediaș, unde ajung într-o după masă. Cunoșteam adresa lui Florea, unde am fost ultima dată. Pentru a evita o capcană, nu mă duc direct la el acasă, ci-l aștept pe drumul de la Primărie spre casa lui, unde știam că va trece. Pe la orele șase seara, îl văd de departe că iese din Primărie. Subțirel, negricios, grăbea spre casă cu pași mărunți. Mă apropiu încet de el, pândind momentul când nu era nimeni în jur, nici pe departe ceva suspect, să-l interpelez.

- Camarade Florea, îndrăznesc să-i pronunț în șoaptă numele. Se uită la mine, mă măsoară de sus până jos, și...

- Vin de la Timișoara! Caut pe Popicu sau pe Sămuț! Nu li s-a întâmplat nimic?

- Mulțumim lui Dumnezeu! Până acuma...Vină după mine, dar păstrează o oarecare distanță. Te voi duce la ei.

Am cotit străzi multe, am ocolit aproape orașul întreg, mai bine de o oră, când ne oprim într-un parc.

- Așteaptă-mă puțin aici, n-o să întârzii mult!

Într-adevăr, n-a întârziat decât o jumătate de oră, până să apară cu Sămuț.

- Bată-te norocul! Dar cum ai ajuns aici?

- M-a apucat dorul de voi și am luat-o la drum.

- Eu, intervine Florea, vă las, am altă treabă! Să ne strângem mâna de despărțire.

- Cazi bine, Nea Nistor e pe aici, ai să-l poți vedea și tu!

- Azi toate lucrurile îmi sunt permise!

- Până una alta, acu e vremea cinei, ce-ai zice dacă ne-am ospăta oleacă?

- Nu te-aș refuza, mai ales că tu ai întotdeauna idei bune la timpul potrivit.

Ne-am oprit într-un restaurant mic, ca o pensiune de familie bogat ornamentat, o adevărată casă burgheză. Am mâncat bine după patru zile de sec și pe deasupra am stropit totul cu vin de pe Târnave să i se ducă vestea. În timp ce ne ospătam, îi povestesc păsul ce mă aduce până la ei.

- E un camarad de luptă, pentru el războiul s-a terminat și va trebui să-l ajutăm să se întoarcă acasă.

- Nimic mai normal!

După cină, alte cărări întortochiate, până să ajungem la Nea Nistor. Îi văd de aproape ca la Buchenwald chipul acela de cremene, cu trăsături mari, ca sufletul lui de ardelean greoi, echilibrat, ca un plăvan ce duce greul.

- Măi Filoane! Bine te-am revăzut! Am rămas cam puțini, și mă strâng la piept.

- Cum s-a întâmplat nenorocirea din strada Dacilor? Nu m-aș mira dacă ar fi fructul unei trădări.

Trădarea pândește inimile slabe, necoapte! Când ne vom vindeca de această plagă ce ne-a pătat mereu istoria, de la Mihai Bravul până în zilele noastre!

Îl vedeam îngândurat.

- Cu neamțul o să vedem ce-om face, mai stai vreo două trei zile, să-ți dau un răspuns.

N-am așteptat mult și răspunsul vine. Să-l aducem până aici.

M-am despărțit de ei cu mare tristețe și ne-am îmbrățișat. Sămuț, cu surâsul lui de copil mereu pe buze, a căzut mai târziu, un glonte dușman i-a retezat zilele în floarea anilor. Le-a dăruit el idealului ce i-a hrănit tinerețea. Când s-a întors din Germania, după Crăciunul 1945, s-a dus la studii ca noi toți, să le termine. El și-a luat diploma de inginer. Tatălui, care l-a felicitat pentru acest succes, i-a răspuns senin: pe crucea mea vei putea scrie inginer, în loc de neisprăvit!

Își făcuse socotelile lumești, viața lui era închinată toată crezului legionar, neamului lui la mare restriște.

Amintirile de la Rostock, Buchenwald, îmi defilează în fața ochilor ca un film. Frați de cruce, despărțiți de vremi. Mormântul lui Sămuț, fără nume, alături de al lui Ionel Cristea cu nume străin, iată răsplata pentru marea dragoste de acest pământ românesc. Să ne aducem aminte, prin ei va supraviețui acest popor, mâine! Nume de eroi la temelie României noi, reînviată.

Nea Nistor a luat drumul închisorilor, chin mai dur decât moartea însăși.

Am plecat spre casă. Care casă? Nici eu nu mai aveam casă, doar un gol imens. Doamne! Nu-i uita pe cei ce-ți preamăresc numele prin dragostea lor nemărginită. Prin ei se aduce mărturia numelui Tău pe pământ, în numele Tău acceptă jertfa. Primește-o ofrandă nemuririi Tale în cugetul popoarelor.

După alte patru zile, ajung la Timișoara. Ghiță mă strânge la piept, ca și când mă întorceam de dincolo de lume. Bucuria revederii era limpede în ochii lui. Revederile erau totdeauna semănate cu emoție. Erau unele întârziate, iar altele amânate pentru ani sau pentru viața de dincolo.

- Bine că ți-a ajutat Dumnezeu să te întorci!
- Trebuia să mă întorc, doar asta ne-a fost vorba!
- Omul propune...

Acum va trebui să organizăm cel mai greu transport ce am avut de făcut până acum.

- Ai nevoie de cineva pentru treaba asta?
- Ți-oi face eu semn de-oi avea nevoie. Sper însă s-o scoatem singuri la capăt.

A doua zi o iau din nou la drum, spre Caransebeș, la moș Dragu. Când m-au văzut, li s-a întristat firea. Mai bine de zece zile de când nu mai aveau vești de la mine.

- Că doar nu vei fi făcut turul țării! o rupe Ion glumind, să-și gonească amarul.

- Nu tot, dar aproape! Și le povestesc toată pățania.
- Tare mai ești de vârtute! se descarcă și moșu.

Oricine ar fi făcut la fel, sunt sigur că nu mă înșel! E vorba și de oleacă de noroc, să iasă totul bine.

- Acum o fi rândul meu să-l duc pe neamț! intervine Ion. Îl leg berbelec și-l duc ca pe un sac la moară!

- Ia stai, măi Ioane! Vorba ta mi-a dat o idee. Ce ar fi să-l bandajăm peste tot ca pe un grav rănit? Să nu-i lăsăm decât un ochi să vadă. Să nu uităm în special gura, să i-o facem nevăzută, ca nu cumva să-l împingă ispita să scoată o vorbă. I-o vom deschide numai pentru mâncare.

Și așa am făcut. I-am legat capul complet, brațele în eșarfe, legate la gât, mare mutilat. Doar picioarele erau bandajate separat să poată să miște cu ajutorul celor doi însoțitori ce mai mult îl duc decât să-l lase să meargă.

- Dar cine să-l însoțească?
- Asta-i treaba noastră! mă liniștește Ion.

În aceeași seară, Ion pleacă la Domașnea, cu un sac plin de pansamente, cumpărate la farmacia lui Pătrășcanu, din Caransebeș. L-au legat cobză. Ca însoțitori, doi infirmieri cu crucea roșie pe mânecă: Nicolae Târziu și Țintoiu Pintilie, pentru a transporta un mare rănit. Expediția lor a durat două săptămâni pline.

- N-a fost ușor, îmi povestește Ion, dar am ajuns cu bine. Neamțul avea călduri mari, transpira. Din când în când ne opream într-o gară, îl dezlegam să mai respire oleacă și iar plecam. De multe ori așteptam o noapte întregă un alt tren, ca să continuăm drumul.

- Esențialul este că ați ajuns cu bine! Restul se uită.

Vara înaintase bine. Iunie era pe sfârșite. În împrejurimi se auzise de numele meu, nu știu de unde. Mirare n-ar fi ca cineva să mă fi recunoscut, pentru că circulam mult. Eram acum căutat peste tot de siguranță.

- Mai stai, omule, locului câtva timp, să se mai potolească lucrurile, mă îndeamnă Ion îngrijorat.

- Ce-ai zice dacă am schimba sfaturile?

- Eu, fiind mai bătrân, trebuie să mai rumeg sfaturile înainte de a le găsi rostul!

- Știi proverbul din vechime? Cu șmecheria iei dejunul, chiar prânzul, dar cina n-o mai apuci!

- Ai răspuns la toate! Mă dau bătut! Una însă s-o știi de la mine. De mi se întâmplă mie ceva rău, nu-i același lucru. Cu tine se schimbă treaba!

- Dar de ce să ne ascundem după degete? Să credem că unul e mai prețios decât celălalt? Dacă am pune toți oamenii de valoare în bocal, am fi oare mai oropsiți? Valoarea fiecăruia dintre noi iese din frecarea continuă cu realitățile, cu primejdia. A voi să conservi ceva înseamnă a-i anula valoarea. Această valoare iese din probe. Numai lupta poate stabili o ierarhie valabilă, restul nu sunt decât presupuneri ieftine, pe care nimic nu se poate construi temeinic. «Nu-i adevărat că rămas în viață aș fi putut face mai mult» răsună din depărtări ultimul grai al lui Moța. «Fac acum ce n-aș fi putut face tot restul vieții mele». Dacă Moța ar fi rămas un doctrinar închis într-un birou, să dea sfaturi celor ce pleacă la luptă, ar fi rămas el ca un far ce luminează calea celor rătăciți în întunericul atâtor mișelii? Căpitanul nu și-a așternut el trupul chinuit la temelia acestor credințe, să-i dea valoare de eternitate? Gândul nostru la început de drum se îndreaptă totdeauna spre viața lui de martir. Fiecare din noi ne zbatem să nu greșim drumul lui. E unicul ce duce spre mântuirea acestui neam, Golgotha timpurilor noastre ce se așterne fiecăruia dintre noi. Depinde de noi de vom fi în stare s-o acceptăm!

Am vorbit cam mult și vorba multă niciodată n-a folosit nimănui. Ce-ai zice de am face o călătorie împreună spre Teregova? Încă n-am fost pe la ei.

N-am întârziat mult, că în mai puțin de o oră ne amestecam în lumea din gara Caransebeșului. Cu pălăria trasă pe ochi, îmbrăcat cu niște vechituri, să nu atrag atenția nimănui, eram cu ochii în patru.

Pe linia ferată, nu departe de gară, erau oameni din satul meu ce lucrau la căile ferate și nu țineam deloc să mă vadă. Nu că mi-ar face rău cu intenție, ci de bucurie de a mă fi văzut, ar împărtăși bucuria cuiva: soției, copiilor, și din vorbă-n vorbă ar ajunge până la urechile diavolului. În timp ce cugetam așa, ochii mei se opresc pe o figură bine cunoscută, ce dădea din târnăcop să niveleze balastul. I-am pus repede un nume. Era Petru, bărbatul surorii mele mai mici, Veta. Cât nu m-or fi plâns împreună, de atâta amar de vreme? Mi-au făcut și parastas, într-o odihna sufletului meu.

- Măi Ioane! Nu te uita spre lucrători! Ascultă-mă! Este unul dintre ei cu pălăria neagră, fără panglică, cade pe cap ca un con pe o căldare. Cu nasul îndreptat puțin spre cer, e cumnatul meu.

- Mă duc să-l trag de-o parte, să-i vorbesc!

- Dar nu te-ai gândi la asta? Pornesc spre gară cu el după mine. Când ajungem în tren, mă ia din nou.

- Dar tare mai ești de inimă! Dacă n-ai încredere în ai tăi, în cine să mai ai?

- Poate să ai și tu dreptate, dar acum avem alte griji pe cap, să n-o mai adăugăm și pe a lor. Nu știi ce li se mai poate întâmpla. Așa, nu știu nimic, pot jura la nevoie! Când or ști ceva, nu va mai fi același lucru.

- Oricum într-o zi va trebui să-i vezi! Ești la doi pași de ei!

- E ușor să dai sfaturi altuia! Dar tu te-ai gândit, oare, să faci un drum până la ai tăi? Să-ți vezi copilul! O fi mare acum, de când ai plecat de acasă.

- Bietul fecior! Mă va mai cunoaște?

- Facem un târg! Eu mă duc să-i văd pe ai mei, iar tu pe ai tăi!

- Îmi pui cuțitul la gât? Ești mai rău decât jidani!

- Cum vrei! Alege!

- Vom vedea și asta! Acum am plecat la alt drum!

Trenul se oprește la halta Petroșnița. În zece minute aș fi acasă! O iau apoi din nou la drum: Vălișoara, Slatina, Teregova. Ne dăm jos. Noaptea de mult și-a azvârlit mantia de vară peste luncă. Ne acoperă și pe noi, ne ia sub protecție.

- Tu ști oare unde stă primarul?

- Am fost odată la el, cu Spiru, pe Criva unde are sălașul. Numai să-l găsim acasă.

Am orbecat așa prin întuneric, fără să ne putem orienta. Coborâm atunci pe șoseaua națională, de unde era mai ușor de găsit. Ziua se vedea de pe șosea. În sfârșit reușim să dăm de ea. Ne apropiem pe nesimțite, dar câinii ne-au simțit.

Vântul bătea dinspre noi și ne-a dus mirosul de om care avertizează animalul de pază că un pericol pândește pe aproape. Ne pomenim de-odată cu o haită de câini după noi, gata să ne sfâșie. Insistența cu care lătrau a trezit țăranul, care iese în prag și-i cheamă la el.

- Cine-i acolo? auzim o voce puternică.

- Oameni buni! îi răspunde Ion.

Vine acum spre noi, să ne apere de câini, dar mai mult din curiozitate. Eram, într-adevăr, necunoscuți pentru el.

- Bună seara, Petre! Nu mă mai cunoști? îl întâmpină Ion.

- Da cum să nu! Intrați în casă! Dânsul e prietenul matale?

- Un foarte bun prieten, îi replică Ion.

I-am strâns mâna și am intrat în colibă.

- V-o fi cam foame? Repede fac o mămăligă cu niște ouă și brânză.

- Nu-i nevoie! Am mâncat azi dimineață bine, pentru toată ziua, îi răspunde Ion.

- Am înțeles! Taie niște slănină groasă, niște cârnați afumați și untură de porc, apoi umple o tipsie de fontă. Cât ai bate din palme, mămăliga turnată pe o scândură, rumenă, gălbuie, surâde cârnaților și bucățelelor de slănină.

Am mâncat cu poftă ca niște flămânzi, și-apoi ne-am dat la sfat până după miezul nopții.

- Dumneata ai fost primar, se pare, pe vremea noastră, în 1940?

- Da, am fost, dar scurt timp, nu m-or lăsat tâlharii să continui.

- Eu n-am fost primar, eu vin de dincolo, trimis de Comandant să refacem organizația, să ne pregătim pentru orice eventualitate. Știu că pe aici organizația a fost puternică! De aici a plecat Ilie Smultea, șeful Frățiilor de cruce și alții cunoscuți.

- Ilie Smultea are aici un unchi, om dintr-o bucată! Se poate conta mult pe el.

- Dar matale ai mai putea face ceva? Să ne dai cel puțin câteva nume de oameni cu care putem începe treaba.

- Voi face și eu cât oi putea. Nu vă faceți nici o grijă! Am stat deseori de vorbă cu judecătorul Georgescu. Simte ca noi! Ar dori să cunoască pe cineva mai sus plasat. Sunt multe probleme care-l frământă. Pentru el, numai legionarii reprezintă o garanție în vremurile astea. Ne-a urmărit de mult, ne-a găsit mereu prezenți în cele mai grele situații! Mai e un student la București, Cojocar, element de încredere și de mare credință. Și-apoi mai sunt câțiva

ascunși la munte... Ei s-au cam grăbit să se explice cu partidul și acum nu mai dau pe acasă.

- Vezi matală, cei ce acționează așa, izolat, și atrag consecințe asupra familiei, acționează dintr-un acces de furie. Nu cred eu că astfel au zguduit partidul din țâțânele lui! Plătesc prea scump un gest mărunț, fără nici un folos pentru întreaga populație. Un luptător cunoscut e scos din bătaie, cel necunoscut mobilizează mai multă atenție, pentru că nu i se cunoaște nici forța. Iată pentru ce noi nu admitem acte, răspunsuri la provocări care descoperă un adversar al lor, fără a aduce în schimb un aport luptei. În acest spirit înțelegem noi organizația. În tăcere, neobservați de nimeni. În întunericul nopții și copacii sunt înarmați. Noi preferăm acest acoperiș, pentru a evita consumarea inutilă de energii.

A doua zi mai facem un salt la coliba lui Moș Pătru. A rămas singur.

- Mai vine câte unul, din când în când.

- Ca și noi, taică Pătru! Matală ai fost ca un părinte pentru noi, în vremuri grele. Nimeni nu te va uita niciodată!

Îi venea aproape să plângă, se obișnuise cu casa plină de lume.

- Acum casa-i pustie, de i-aș da foc, n-aș pierde mare lucru!

- Lasă, moșule, copiii, oriunde sunt, se vor gândi la matală!

Am trecut apoi la coliba lui Spiru Blănaru, mai bine zis a socrului lui, Horăscu, la vreo 15 minute de drum de aici. Nu prea am avut timp să stăm de vorbă, nu erau niciodată singuri.

Îl găsim între cărțile lui. Pregătea licența în drept. Războiul îi tăiașe firul școlii. A plecat de la început să lupte contra bolșevismului. Drept răsplată a fost gonit de-acasă, cu ai lui. Au luat drumul pribegiei și nu s-au oprit până aici, la frați mai înstăriți care au împărțit puținul cu ei. A trăit o tinerețe intensă. Apelul Căpitanului a zguduit Bucovina, țara Obcinilor, atâtea secole înstrăinată, amenințată din nou, de astă dată din interior. Tineretul a răspuns cu elan la apelul acestei noi nădejdi de a conserva fructul unirii, regăsirea fraților de-o lege, de un grai cu ei. Erau la poarta răsăritului, cei mai amenințați de colosul roșu, cei mai sensibilizați și de aceea s-au agățat cu disperare de duhul nou ce străbătea frumoasa țară de brazi, verdele veșnic, ce reprezenta pentru ei speranța ultimă de a rămâne români, alături de frații de cealaltă parte a Carpaților.

Spiru Blănaru a intrat în Legiune la vârsta când sentimentele vibrează puternic, când inima, această antenă ce nu se înșeală niciodată de obiectiv, ținea loc de rațiune. Prima școală legionară și-o face în frățile de cruce. Dascălii lui se chemau: Ovidiu Găină, Bădia Dumitru Leontieș, frații

Rahmistruc, Lututovici, Vasile Posteuca, Vasile Iasinski. Educația lor nu a fost lipsită de exemple vii. A călcat pe urmele lor cu râvnă și dorul de a se depăși într-o luptă imensă, care va culmina cu dăruirea supremă.

Războiul i-a găsit sufletul încălzit pentru această confruntare, pentru a alunga cât mai departe de țara lui dușmanul de moarte. Cu toate că participarea legionarilor la această luptă era considerată ca o pedeapsă de către «Conducător», unde au fost trimiși cu consemnul «periculos», adică să nu se mai întorcă, au luptat toți cu atâta eroism, cu atâta abnegație. Era războiul lor, ce amenința existența neamului nostru și erau conștienți de acest adevăr ultim. Când s-au întors de acolo, înfrânți de coaliția iudeo-comunistă, a trecut pe-acasă, să-și ia rămas bun de la «Dulcea Bucovină» pe care nu o va mai vedea niciodată, să-și ia bruma de avere ce putea duce, icoana lui Christos și chipul părinților. A pus această comoară în traista pribegiei și s-a tot dus, cu amarul în suflet, dar cu hotărârea fermă de a nu trăi decât cu un singur gând, să plătească tot răul ce s-a făcut neamului lui de către vânzătorii de neam și coaliția de interese iudeo-slave, cu care nu va înceta să se măsoare. Sensibilitatea tânărului din frățiile de cruce devine acum un legământ, unicul rost ce i-a mai rămas pe lume. Întâlnirea lui cu noi, cei veniți de dincolo, să trezim neamul, să-l pregătim pentru o nouă luptă, de astă dată, ultima, înainte de a învinge sau dispare în masa slavă, a fost ca o nouă nădejde, după crunta înfrângere provocată din interior. S-a angajat cu tot sufletul, așa cum o făcuse acum câțiva ani, în răsărit. Acum însă simțea cotul celor de-o trăire cu el, simțea că nu va fi abandonat, că lupta se va duce până la sfârșitul ei. Simțea duhul Căpitanului ocrotitor deasupra noastră. «Că vom supraviețui acestei înțeleștări sau nu, nu asta va fi important. Să nu ne pierdem nădejdea o clipă, și să fim în stare să trecem steagul curat celor ce vin după noi, înainte de a închide ochii. E momentul jertfelor și cine ezită va dispare fără nume, ca o povară inutilă. Prin noi, prin felul nostru de a sfârși, va învinge neamul acesta hidra roșie». În ochii lui se citea hotărârea tare de a merge până la capăt, cu orice preț, oricât de greu ar fi. Dârzenia lui nu s-a dezmințit o clipă.

- Camarade Spiru, l-am lăsat pe bătrânul Horăscu, socrul matală, ca șef de plasă. El a dorit să se angajeze așa cum îi cerea inima. Nu voia să fie mai prejos ca noi, eu însă contez mult pe concursul matală. Ești mai ușor de picior, vei putea străbate mai bine regiunea! Noi alergăm cu pericolul în spate. De ar fi numai atât, ar fi mai puțin grav. Pericolul amenință organizația. De unul din noi cade pe aceste locuri, cad mulți în urmă. Cei ce ne-au găzduit, cei necunoscuți de ei. Matală nu ești urmărit, nu încă, deci vei

putea mișca. Ne vom vedea totuși destul de des. Contactul pe teren însă, să-l faci matale, să micșorăm riscurile.

Mă vor găsi desigur pe teren probleme ce necesită această prezență. Eu voi ține legătura între centru și regiuni, de unde vei primi dispozițiile necesare.

- N-ai nici o grijă, camarade Filon. Pentru mine e o mare bucurie să pot face ceva. De altfel, eu am o datorie față de cei ce m-au primit aici. Pentru mine a devenit ca o necesitate primordială!

M-am despărțit de el cu sufletul împăcat. Nu avea astâmpăr până ce n-o făuri un instrument de luptă, după firea lui. Spiritul lui de sacrificiu era firul roșu ce-i va ghida acțiunile.

Ne întoarcem apoi la Moș Dragu, de unde porneau toate incursiunile noastre. Ajunși în gara Caransebeș, ne strecurăm prin spate și o luăm puțin în direcția Jupei, să evităm mulțimea, înainte de a face cale întoarsă, lungind Timișul.

Eram încă pe linie, numărând cu pașii traversele, când ochii mei se opresc din nou spre grupul de muncitori, ce loveau pietrele cu târnăcopul. Ion mi-a ghicit gândul și din nou mă scutură, de astă dată mai hotărât.

- Ai încredere în cumnatul tău? Crezi c-ar spune cuiva că te-a văzut?

- El n-ar spune niciodată, tace ca mormântul. Îl cunosc prea bine.

- Atunci lasă-mă să-l aduc eu aici. Ce Dumnezeu! Dacă nu avem încredere nici într-ai noștri, în cine să avem? Și, cine știe, poate să ne fie de folos vreodată.

- Poate ai dreptate! Gândul că sursele noastre de aprovizionare s-au limitat, că cercul se strânge din ce în ce mai mult în jurul nostru, că mâine, poate, nu vom mai avea ce mânca. Nu putem abuza la infinit de familiile sărace, cu tot sufletul lor prea darnic, mă împinge să-i dau dreptate lui Ion. De acum familiile noastre vor intra în horă. Suferința lor abia începe.

- Încearcă! Om vedea apoi ce-o mai ieși!

El nu aștepta decât atâta. În clipa următoare grăbește pașii spre grupul de muncitori. Ce și-or fi spus? Cum a reușit să-i strecoare cuvântul magic? Văd doar ochii lui Pătru că se îndreaptă spre mine, calzi, ușurați.

- El e, vorbește singur ca pentru sine și scapă târnăcopul din mâini.

- Dumnezeu e mare! îl aud parcă de aici.

Ion pleacă singur spre mine, făcându-mi semn să continui drumul. Părăsim linia ferată, traversăm drumul de țară și ne oprim în tufișul ce mărginește Timișul. Peste câteva clipe aud foșnind crengile și chipul lui

Pătru apare galben și încordat. Nu scoate o vorbă. Se apropie de mine și-mi cade în brațe, la capăt de forțe.

- Tu ești, Filoane? Și mă pipăie pe toate părțile să vadă de n-oi fi un vis.

- Și totuși trăiești! S-o vorbit mult în sat, că nemții v-ar fi omorât pe toți în lagăr. Muma ți-o făcut parastas, nimeni nu mai credea că ești în viață. Cât de bun e Dumnezeu! S-a îndurat de chinul ei! Cât a tânguit, săraca, pentru tine. Acum ce ai de gând să faci? Cred că încă nu-i momentul să te arăți în lume, tâlharii ăștia ar fi în stare să-ți facă rău mare! Mai stai ascuns, îți voi aduce eu de mâncare și schimburi până s-o mai învechi vremea, până s-o mai uita totul. Acum e încă prea proaspăt. Legionarii sunt încă prizoniți și închisorile sunt pline. Oamenii lui Antonescu au predat închisorile pline, n-au lăsat unul singur să fugă. Au fost corecți cu noii prieteni ca să-și scape capul lor! Nimic nu era prea scump, mai ales atunci când pe ei nu-i costa nimic. Doar oleacă de remușcare. I-au predat pe toți ca o garanție de bună credință. Acum le-a venit însă și rândul lor. Rușii nu țin nici o socoteală că «românii» și-au trădat frații. Vânzătorii nu reprezintă nici pentru ei o garanție. Au acceptat trădarea, dar nu și pe trădători. S-ar putea să le vie pofta să reînceapă cu prima ocazie.

- Mama cum o duce?...rostesc eu primul cuvânt. La ea mă gândeam mai mult. La ea m-am gândit mereu. Cât am făcut-o să sufere! De ar ști și ea cel puțin că nu puteam face altcum, că era singurul drum pe care aș fi putut merge, mi-ar ușura sufletul.

- Ea, săraca, te plânge mereu! Mi-e teamă ca bucuria revederii să n-o doboare. În fundul inimii mai păstrează o brumă de nădejde de a te regăsi odată. Va trebui câtva timp s-o pregătim, înainte de a o vedea. De când ai plecat tu, s-a dus în fiecare duminică la biserică. Numai în rugăciune își găsea liniștea și împăcarea. Anafura pentru cuminecătură tot ea o face, o coace și o duce preotului. Asta-i ușurează greul. De câtva vreme, nu mai e singură. A primit o familie necăjită de refugiați bucovineni, cam de vârsta ei, cu două fete mari. Lucrează împreună pământul și mănâncă toți la aceeași masă. Vorbește mereu de feciorul dus. De câte ori vorbește de tine, nu-și mai poate reține plânsul. S-a legat de această familie. S-au unit două neazuri într-unul, să fie mai ușor de suportat. Bucovinenii vorbesc și ei de casă, de pământul lor, abandonat rușilor. Au plecat doar cu căruța cu doi cai în care au încărcat tot avutul. Au pierdut un cal pe drum și au ajuns până aici numai cu unul. Au trebuit să mai arunce din avut cât putea duce calul rămas singur. Mama are două vaci ce-i dau lapte și servesc la munca câmpului: plug, la căratul uneltelor, a recoltei. Toți împreună lucrează pământul care-i hrănește

și le ușurează dorul de tot ce-au pierdut. Durerea lor e mare, dar cei fugari din nordul țării au reușit să-și salveze toată familia. Mama însă a rămas singură. Nu mai are poftă de lucru, nu mai are pentru cine. Povestea lui îmi frânge inima și-l opresc din vorbă.

- Dar cu sănătatea cum o duce?

- E așa de slăbită, că nu știi de o doare ceva, doar dorul de tine e mai tare ca boala. O uscă pe picioare.

- Doda, Gița, cum o duc? Așa le chemam eu pe cele două surori mai mari ale mele.

- Binișor, dar și ele tânguiesc după tine. Când vin la mama, prima vorbă e despre tine, și-apoi se pun pe plâns toate trei, ca la înmormântare. În casa voastră nu-i loc doar pentru jale și amar. Eu aș vrea să te mai văd, să-ți mai aduc câte ceva de pe acasă, dar nu știu pe unde să te mai găsesc. Să nu mai pleci de pe aici până nu o vezi pe maică-ta.

- Nu-i spune încă nimic! Caută să aduci vorba că sunt mulți care vin de dincolo, că s-ar putea ca într-o zi să vin și eu, să-i redai nădejdea!

- Lasă pe mine, știu eu cum s-o pregătesc!

- Petre, eu acum va trebui să plec și nu mă voi întoarce decât săptămâna viitoare. Te-oi găsi eu, tot aici.

- Dă-mi ziua când vii, să-ți aduc ceva de acasă!

- Ce-i astăzi? Marți? Să zicem luna viitoare?

- Dar Vetei, sorei tale, să-i spun vestea, că prea suferă și ea, săraca!

- Spune-i, Petre! Că acum trebuie să afle și ele. Nimeni altul! Ne-am înțeles?

Ne-am despărțit mai ușurați. Fiecare și-a lăsat povara de drum, fiecare se întoarce acasă cu o speranță.

Cel mai emoționat rămâne tot Ion, care a asistat la discuția noastră cu ochii umezi de lacrimi. A încercat și el aceleași emoții. Familia lui, soția, feciorul mare, îl plâng deopotrivă.

Când ne-am întors la moș Dragu, aveam amândoi niște priviri bizare, parcă ne întorceam de la o înmormântare.

Într-o zi iau pe moș Dragu și pe băiatul lui, Pătru, deoparte și le povestesc aventura parașutării noastre. Cum am îngropat totul, pe loc, parașutele și materialul și am fugit în grabă.

- Și ce anume ați îngropat?

- Arme, muniții, dinamită, mine de lipit pe cisterne de petrol și nu-mi mai amintesc bine ce încă.

- Dar dacă ne-am duce să-l dezgropăm? Pe vremurile astea, e o adevărată comoară! sare Pătru la sfârșitul expunerii mele.

- Ușor de spus! Dar cum să ajungem până acolo?

- Cu caii noștri nu-i greu de ajuns!

Aveam la mine o hartă militară la scară mare. O întind pe masă și începem să căutăm drumul cel mai scurt. Alunul, Bunila...sate îndepărtate și cam izolate. Va trebui să trecem pe la Hațeg, Deva și apoi o bună bucată numai cu caii, fără căruță, pe drum de munte până vom ajunge acolo!

- Nu-i nimic, intervine moșul. Voi, pe jos, fără mâncare și fără să cunoașteți drumul, ați putut ieși de acolo, iar noi, cu tot ce ne trebuie, la îndemână, să nu o putem face? Înseamnă că nu mai suntem buni de mare treabă.

Tatăl și fiul, tot vorbind, se încălzesc mai mult ca noi și-și fac o datorie de onoare de a împlini această misiune. Mult n-am stat așa. A doua zi de dimineață, căruța plină de fân ia drumul Hațegului, cu patru vlăjgani bine hotărâți. Pe sub seară ajungem la Hațeg. Nu ne oprim aici, ci continuăm mai departe. Am mers așa până la miezul nopții. Ne oprim apoi într-o pădurice la marginea șoselei și lăsăm caii să mănânce, apoi să se odihnească pentru etapa cea de a doua zi și cea mai grea. Am profitat și noi să dormim oleacă, odihnă necesară pentru ceea ce ne așteaptă. În zori o luăm din nou la drum până la ultimul sat, ultima șosea de care. Am lăsat căruța la un țăran până la întoarcere. I-am povestit o istorioară, să părem mai aproape de preocupările omului de munte. Am venit să cumpărăm lemn de casă, brad frumos, fără noduri. Fiind oleacă și cunoscători, am voi să-l alegem noi înșine. Țăranul nostru ne-a acordat încrederea, ba chiar ne-a promis să aibă el grijă de căruță, să o găsim întreagă la întoarcere. Oamenii simpli ajung repede să câștige încredere unii într-alții. Vorba directă, fără întortochieri, merge direct la inimă, vorba cizelată, șlefuită, ca să apară frumoasă, iese cu atât mai dubioasă.

De-acum nu mai aveam căruța să ne poarte. Nu aveam decât doi cai pentru patru persoane. Urcam deci cu rândul. Când ajunge rândul meu, îi spun moșului că nu sunt obișnuit cu calul, că prefer să merg pe jos, după cum sunt obișnuit, că mă simt mai bine așa. Moșul număra 67 de ani, iar eu cu 37 mai puțin.

- Dacă nu urci matale, atunci nici eu nu mă urc. Sau cu rândul, sau deloc, eu așa înțeleg că ar fi drept!

- Nu te supăra, taică, eu n-am încălecat de la vârsta de 10 ani. Dacă-i absolută nevoie, o fac atunci când m-or lăsa puterile. N-a mai insistat dar

nici nu s-a mai urcat pe cal. Peste puțin timp eram toți pe jos și caii liberi. Se odihnesc pentru întoarcere, când vor fi mai încărcăți.

Seara, târziu, ajungem la valea cu pricina, unde am căzut acum cinci luni de zile. Locurile tot pustii, nici o suflare de om. Am legat caii sub un brad mare și am început să căutăm. Primul pachet, al lui Nicu Bălănescu, cel mai greu, aproape 80 de kg, iese la iveală. Era numai armament. L-am împărțit în desagi, pregătiți din vreme. Mai găsim alte două pachete și acum admiram frumoasa grămadă de încărcat pe cei doi cai.

Ca facem însă cu parașutele? Erau dintr-o pânză de mătase fină ce nu s-a mai văzut de pe vremuri bune. Una singură măsura vreo 70 de metri pătrați, cu care s-ar putea îmbrăca o familie întreagă pentru ani de zile. Ochiul bătrânului, ai lui Petru, feciorul lui, luceau deja ca niște lumânări în noaptea de munte.

- Presupunem că le-am lua, intervin eu, nu credeți că utilizarea lor ne-ar aduce neajunsuri mai mari decât ar costa pânza? Nu-mi răspunde nimeni, toți aveau privirile fixate pe atâta frumusețe de giulgiu.

- Să luăm una de probă, adaugă altul - erau patru - ca să nu fie recunoscută, va trebui vopsită.

- Asta-i treaba femeilor, prinde Petru curaj. Cred că nu le va mai cunoaște nimeni!

- Și așa nu avem cu ce înveli armele. Să fim însă atenți, să nu iasă lată dintr-un fleac.

- De la femeile noastre n-o să iasă nimic, să le tai!

În adevăr! De câte ori nu au fost duse la poliție, anchetate, ținute zile întregi închise, să spună unde-i bătrânul, niciodată n-au reușit să obțină de la ele vreo mărturisire.

Nu stăm mult de vorbă, timpul este prețios. Încărcăm caii și ne îndepărtăm în grabă de aceste locuri ce ne-au purtat nenoroc.

Cu harta în mână, luăm o cale mai directă, albia unei văi, cursul unui torent. În noaptea aceea am îndurat atât că am blestemat clipa când le-am povestit aventura noastră. O vale cu șopote, cu trunchi de copaci căzuți de furtuni de-a curmezișul, bolovani cât munții ne tăiau calea, într-o noapte întunecoasă ca desigurul pădurii. Lunecam de pe pietre și cădeam în apă până la brâu. Caii cad și ei săracii, cu povara în spinare. Eram la capătul puterilor, gata să azvârlim totul, în disperare. Strângem din dinți, dar continuăm, nici unul nu scotea o vorbă. Unul, de făcea o propunere, cred că toți ar fi semnat încetarea aventurii. Către zori, valea se deschide, formând un râu lat, mărginit de copaci înalți. Cărarea trecea când de o parte, când de alta a

râului. Firește, de fiecare dată, trebuia să trecem râul prin albia afundă, poduri, pe aici, nimănui nu i-a dat prin gând să facă.

Muiați până la piele, sleiți de forțe, ca la un semnal, ne oprim într-o poiană. Ne uscăm hainele, dar mai mult ne odihnim să refacem bruma de puteri. Soarele era pe asfințite când o luăm cu greu din loc, cu trupurile parcă amorțite. Odihna ne făcuse mai mult rău decât bine. După câteva sute de pași ne mai încălzim de mers și corpul reia din nou ritmul drumului. Ajungem cu noaptea la casa țaranului. Spre norocul nostru, el nu era acasă. Moșul previne soția că am sosit și că am dori să plecăm cât mai repede, că avem încă mult drum de făcut. În timp ce vorbea cu femeia, noi descărcăm povara de pe cai și o afundăm în căruța plină de fân. Peste puțin apare și țaranul.

- Ați găsit lemne pe plac?

- Brazii sunt atât de frumoși că nu știi ce să alegi, îi răspunde moșul grăbit. O să-i taie de pe acuma și-i vor căra până la Alunul, de unde îi vom lua cu căruțele pe toamnă. Acum ne așteaptă drumul, că-i departe până acasă!

- Veniți de departe?

- Nu prea, de coala de la Marga!

- Nu-i prea aproape, v-o trebui toată noaptea să ajungeți!

- Căii sunt buni și nu avem mare povară, ticluiește moșul răspunsul.

- Drum bun, fraților, și Dumnezeu să fie cu voi, ne urează țaranul nostru.

- Vă lăsăm în plata Domnului și încă o dată vă mulțumim, răsună vocea moșului, în timp ce Petru da bici cailor, să-i îndemne la drum. Am ajuns acasă nu în zori, cum am plănuțit, ci pe la prânzul mare, cu frica după noi. Am lăsat căruța încărcată până la căderea nopții. O altă problemă ne iese în față acum. Unde să ascundem toate astea? Nu ne-am gândit înainte de plecare. Seara, când am scos totul din desagi și am făcut grămezi, moșul le privea cu ochi mari. Nu văzuse în viața lui atâtea minunate comori: 40 kg de dinamită, vreo 20 kg de mine, 5 pistoale mitraliere cu munițiile lor. Alături, hainele noastre civile, ascunse în fugă la plecare, la un loc cu armamentul.

- Eu cred că ar trebui să le îngropăm pe aici, cât mai departe de casă, ca, în caz de nenorocire, să nu se poată face o apropiere cu casa și cu cei ce o locuiesc. Zis și făcut. Le ungem cu grăsime multă, le băgăm în saci, și ei unși din belșug, sacii în lăzi din scânduri și apoi, în spate, le trecem Timișul. Săpăm o groapă pe o colină, să nu le ajungă apa. Pe fundul gropii facem un pat de pietre. Depunem sacii la fund și din nou alte pietre deasupra, apoi frunze și pământ să camuflăm totul. Din fundul gropii, printre pietre, un tub

metalic străbate pământul și iese afară, sub formă ce cârjă, prin niște tufișuri, să aducă aer, să mențină totul sec. Astfel ne-am debarasat de tot ceea ce am adus cu atâta greutate.

- Le vom păstra pentru vremuri grele! Poate, odată, să ne servească. Până atunci nimeni nu se va atinge de ele și nimeni nu va povesti nimic, nimănui! Vor rămâne înmormântate pentru toată lumea! Eram patru: Ion Chirilă, Verca Filon, moș Dragu Grozăvescu și cu fiul Petru. Cum aparatul nu ne mai servea de acum la nimic, moșul ne-a rezervat un loc foarte sigur. Peretele de mijloc al casei, care despărțea două piese, îl dublase, lăsând astfel o deschizătură de 50 cm de largă și 4 m de lungă. Intrarea se făcea prin pod, desprinzând câteva scânduri. Toată suprafața podului era camuflată printr-un strat de maldăr, făcut din argilă, amestecat cu balebă de vacă, devenit tare, odată uscat. Aici ținea bătrânul recolta de cucuruz, întinsă pe tot podul. La prima vedere, nimănui nu i-ar fi dat prin gând că aici se ascunde ceva de preț. Moșul, căutat de poliție și armată, care i-au încercuit casa, nu și-a scăpat zilele decât în această ascunzătoare. Aici ținea moșul și arsenalul lui personal: trei puști vechi, din primul război și o carabină de vânatoare, o adevărată comoară pentru timpurile astea. Cu aceste arme a gonit el oamenii legii, care au voit să-i împartă pământul. Tot aici a găsit bătrânul și un locșor pentru aparatul nostru, cu toate accesoriile lui.

- N-ar trebui să-l lăsăm aici, mă sfătuiește Ion. Dacă se va întâmpla ceva, toată familia va plăti și ar fi un mare păcat!

- Ai dreptate! M-am gândit la asta. Nu este decât provizoriu, până ce-om găsi ceva mai sigur.

După cum am promis, pe la orele trei după masă, mă voi găsi cu Ion aproape de gară, la întâlnirea cu cumnatul meu. Ne-a văzut de departe. S-a desprins de ceilalți muncitori, s-a dus să ia traista adusă pentru mine și se îndreaptă spre noi.

- Bine v-am găsit! ne urează el îmbrățișându-mă și-mi întinde traista plină. Cu nerăbdare încep să pipăi conținutul. Mai întâi scot o găscă friptă, câteva felii de brânză, șuncă și două tipsii de prăjituri cu unt și nucă, fiecare de dimensiuni apreciabile - 40/25 cm. Vedeam mâna mamei în toate aceste bunătați. Și-a pus tot sufletul, să-și hrănească fiul reînviat. Haine curate de schimb, batiste, ștergare și o sticlă de vin bun.

- Petre! Spune-mi drept, i-ai spus că sunt pe aici?

- Nu m-a răbdat inima, îngână el, când am văzut-o cum se tânuie când vorbeam de tine!

“- Pe Filon n-am să-l mai văd niciodată! Cei ce puteau să vină de-acolo or venit de mult. Ceilalți sunt morți sau duși în Siberia. Bietul meu fiu, nu se mai întoarce...și din nou lacrimile o podidesc s-o înece.

- Nu, mamă! Dumnezeu e bun, ai să vezi, într-o zi o să vină și el acasă.

- Mă mințiți sau știți ceva.”

- Nu știam să mințim, ne-am trădat din vorbă și atunci, n-am avut încotro, i-am spus totul. A continuat să geamă, ștergându-și cu mâneca cămășii lacrimile multe. Abia acum o prinde îndoiala.

- Nu-i adevărat! Nu-i el! Te-ai înșelat și vrei să mă înșeli și pe mine! El ar fi tras acasă, să mă vadă!

- Cu greu am liniștit-o. I-am povestit apoi, pe îndelete, cum te-am întâlnit. Nu știu dacă am făcut bine...

- Acum, că ai făcut-o deja, însă să nu-și schimbe obiceiurile, să-și manifeste o bucurie subită, să-și trădeze o mare fericire.

“- Dumnezeu e bun, repeta ea mereu. Rugăciunile mele n-au fost zadarnice. De câte ori nu L-am rugat să-l scape din atâtea nevoi, de la rău, de la moarte. Știi că el n-a făcut la nimeni nici un rău și d-aia Dumnezeu mi l-a adus acasă. Nu se mai oprea să mulțumească Cerului, că visul ei devenise aieva.

- Dar eu, când îl văd? Să văd cu ochii mei, care nu mă înșeală niciodată!

- Să vorbesc cu el, când o putea să vină.”

- Ar trebui s-o vezi, Filoane! Acuma, că știe de tine, ar fi păcat s-o lași să mai aștepte. Ea suferă mult, nu-și mai găsește odihnă și rost în casă. Nici somnul nu mai prinde de ea. Nu vorbește decât de tine și iar de tine.

- Nu cumva a împărtășit taina refugiaților bucovineni, care-s în casă cu ea?

- Da nici vorbă! Ba chiar ne-a rugat ca, în afară de noi, nimeni să nu afle nimic, că-i moarte de om.

- Bine, Petre! Pentru că lucrurile s-au grăbit așa, am s-o văd într-o duminică, dar să vii tu cu ea! Să fiți foarte atenți când plecați de acasă, să nu vă ia cineva urmele, să ne aducă pacoste pe cap. Ea n-ar mai trăi mult după asta.

- Ce-ai spune de duminica viitoare?

- Bun! Tot pe aici! Noi vă așteptăm în trestarul de colo, din marginea apei. S-a dus Pătru acasă ca un copil ce nu mai putea ține bucuria numai pentru el.

- Ioane! Asta rămâne între noi. Pe moșu să nu-l mai încărcăm cu alte griji, are el destul cu ale lui.

- De la mine n-o ieși niciodată nimic, mă asigură el.

- După ce voi vedea pe mama, să ne gândim mai serios cum să facem ca să-ți vezi pe ai tăi. Mi-ești dator cu o promisiune.

- Om vedea-o și pe asta, deocamdată să terminăm cu lucrul început. Număram zilele, nu mai aveam astâmpăr. Ziua mai coseam cu moșul, că fânul era mare și apoi trebuia și uscat, pentru iarnă, hrana vitelor.

Avea bătrânul cam vreo zece hectare în jurul colibii, până la Timiș, care forma hotarul. Serile însă îmi păreau lungi, nesfârșite.

În fine, vine și duminica mult așteptată. Mă scol devreme, mă bărbieresc. Las doar mustața neagră, corb, să-mi schimbe oleacă fața. Pun haine noi. Cămașă albă, un laibăr mai vechi, dar curat. Un lucru însă, îmi strică totul: pălăria. Era atât de urâtă, pentru un fecior ca mine, la 30 de ani bătuți pe muchie. Nu trebuia însă să mă fac prea frumos, chiar pentru mama. Să nu uit că haina mi-era învelitoarea sub care ascundeam adevărata mea identitate.

Cu mult înainte de întâlnire, eram deja ascuns în trestarul des, așteptând cu înfrigurare clipa. Ion, mai departe, cu pistolul mitralieră la îndemână și câteva grenade, stă pregătit la orice. Nici eu nu eram cu buzunarele goale. Devenise o a doua natură, omul războinic, care-și prelungește viața din firimituri.

Departe aud foșnet, întind urechile la pândă, în timp ce ochii desprind o siluetă mărunță ce înaintează legănându-se. E ea, mama! și inima începe să-mi bată puternic.

Nu știu cum s-au grăbit evenimentele, doar atât că o simt la pieptul meu, vie, lăcrimând din plin, primele lacrimi de bucurie, după atâția ani amari, chinuitori.

- Filoane! Băiatul mamei! Nu mai e vis. Te văd, te simt alături de mine. Mulțumescu-ți Ție Doamne, că mi-ai îngăduit să mai trăiesc și momentul ăsta, în timp ce mă strângea la pieptul ei uscat de dor, iar mâinile îmi pipăiau obraji.

- Nu! Nu te-ai schimbat! Nu ai slăbit! Mustața te cam îmbătrânește. Fără ea ai fi același. Se uită adânc în ochii mei, umezi și ei din abundență și un suspin îi ușurează povara ce-i apasă sufletul.

- De acum nu mai pleci? Nu-i așa? Te voi ascunde eu, să nu mai dea tâlharii ăștia de tine. Atâția ani ți-a fost foame! Pe unde ți-or mai fi rătăcit pașii? Când te-ai întors pe aici? mă copleșește ea cu întrebările.

- Nu prea de mult! Și pe acolo-i foc, ca peste tot, abia am scăpat. Acum aș vrea să mă odihnesc oleacă, înainte de a vedea ce-i de făcut.

- Ți-am adus de mâncare, să nu-ți mai fie foame! Avem de toate acasă, găini, rațe, găște, porci, vite... O să-ți aduc cât vrei. Să nu mai pleci!... să nu mai pleci!...

Mi se rupea inima de atâta emoție, produsă de o prea mare bucurie. Într-o zi...totuși... răul se va strecura pe nesimțite și va înlocui bucuria cu o altă singurătate, cu o altă durere mai cruntă. Mai bine era să nu mai afle de mine. De acum va tremura din nou de grijă când unul dintre noi va cădea în mreaja dușmană. Ea nu va înțelege niciodată că eu m-am întors cu un gând precis și că s-ar putea să cad în mâinile celor fără Dumnezeu.

M-am despărțit de ea mai amărât decât venisem. Ceva mi-a schimbat privirea, de-acum gravă, îngrijorată. Cât va mai îndura săraca până la dezlegarea ultimă? Există oare vreo dezlegare la acest fel de viață? Sau ea, sau eu, este singurul deznodământ posibil. Când voi pleca eu acolo de unde nu mai există întoarcere, ea nu va mai supraviețui mult. De pleacă ea înainte, la apelul lui Dumnezeu, uzată de atâta pătimire, eu o voi chema mereu, zadarnic, eu, feciorul care i-a grăbit sfârșitul. Da! Păcatul meu rămâne același. Dar...cum să fac, Doamne, să împac voia Ta, cu atât amar și chin? Pentru mine, și unul și altul îmi cer același preț. Nu mai am nimic de ales. Las voii lui Dumnezeu să-mi aleagă calea. Acea, cea mai încărcată de pagubele acestei vieți.

Am ajuns la casa moșului și, fără să ating bucatele, mă urc în podul cu fân să-mi pun întrebările care mă chinuiesc și la care zadarnic caut un răspuns.

- Da necăjit mai ești, băiete! Parcă te întorci de la înmormântare! Nu-i răspund. De-ar înțelege el cât de adânc mi-e amarul.

Peste câteva zile, Ion o ia spre locurile lui, să-și vadă și el pe cei dragi, după atâția ani de pribegie. Eu, cu bătrânul, băteam coasele în miez de vară și apoi intrăm în holdă, să tăiem florile de fân, iarba înaltă, pe alocuri culcată de atâta rod. Era o după amiazi de arșiță, senină, binefăcătoare. Ne oprim să ascuțim coasele și iar începem să tăiem brazdă largă. Deodată ochii mi se opresc înlemniți la vreo patru, cinci uniforme străine, cu epoleți largi, încărcăți de stele și chipiuri cu borul lat. Nu părea a fi uniforma armatei române. Se apropie fără ca noi să putem schița un gest. Când coseam, aveam mereu pistolul mitralieră ascuns în brazda cea mai apropiată. Așa cum ne-a surprins, ieșind din porumbiște, n-am mai putut face nici o mișcare. Când se găsesc la numai câțiva pași de noi, întreabă pe moș, în rusește, cine-i

proprietarul acestui teren și al casei. Moșul, care știa oleacă sârbește, se face înțeles, că el este proprietarul. Dar feciorul, arătând spre mine, e tot al tău?

- Da! Da! răspunde moșul pe românește. De acum, pentru ei eram feciorul moșului.

- Ascultă, bătrâne! reiau ofițerii ruși, tu și feciorul rămâneți aici să vă ocupați de animale, iar restul, până deseară, să fie evacuați. Nimeni, insistă ei, să nu mai rămână aici. Casa va fi ocupată de comandament, iar terenul de corturile trupei. După galoane, ne dăm seama că ar fi grade mari. Împrejur auzim deja zgomote. Trupa, fără să piardă timp, începe incartiruirea.

Nu ne mai lipsea decât asta acum. «Generalii noștri» plecați, începe gălăgia soldaților, care montează corturile în livada de curând cosită și prin porumbiște.

- Ce-i facem acum, bătrâne? Nu-i a glumă!

Fânul, cucuruzul, toată recolta lui pe iarnă, distrusă. Caii tunarilor au început deja să pască în urma noastră. Noi ne ștergem coasele - nu mai aveau nici un rost acum - cu arma învelită în laibăr, ne îndreptăm spre podul cu fân, singurul loc ce ne-a mai rămas din toată casa. A dat necazul peste noi, nu văd cum vom scăpa din această încurcătură. Nu ne rămâne decât să ne lăsăm în voia sorții, adică să stăm pe loc. Un avantaj reiese totuși din noua situație, poliția nu va mai putea să ne caute pe aici.

În adevăr, o dată cu seara, totul a fost împrejmuț cu sârmă, lăsând doar o singură intrare și ieșire, pe o poartă mare, păzită de santinelă ziua și noaptea. Noi aveam dreptul să intrăm și să ieșim când doream, pentru aprovizionare. Am făcut un foc în fața grajdului, în plin câmp și ne-am pregătit ceva de-ale mâncării. Petru, adevăratul fecior, a cărat în oraș, toată ziua, bruma de lucruri ce aveau în casă și seara au plecat de-a binelea fără dreptul de a se mai întoarce. Ordinul venea de sus și subalternii nu mai cunoșteau pe altcineva decât pe moș și pe mine, «feciorul» lui.

Rămași singuri, încercăm să mâncăm ceva înainte de a ne urca în pod la culcare. Dar ce somn s-ar mai prinde de noi? Ion, plecat acasă, se va întoarce peste câteva zile și, cum era mereu înarmat, risca o mare nenorocire. Va trebui să-l previn înainte de a nu fi prea târziu. O altă sarcină îmi apasă inima: aparatul și armele moșului, ascunse în casă, între cele două ziduri. Dacă le vor găsi, nu se vor opri aici. Toată familia va plăti. Cu ce să încep mai înainte? Dacă-l prind pe Ion cu arma la el, îl iau rușii și s-a terminat cu tot neastâmpărul lui. Câteva gloanțe doar. O viață nu cântărește mult, în timpurile astea, mai ales la sovietici.

- Moșule! Eu va trebui să plec, să-l anunț pe Ion de cele întâmplate pe aici. Ne mai rămâne însă un mare necaz: armele, aparatul.

- Nu-ți fie grijă de ele! Nu le vor găsi ei!

- Dar dacă vor îngăuri pereții să treacă firele de telefoane pentru postul de comandă?

- Să lăsăm astea deocamdată în plata Domnului, cel mai urgent este să anunțăm băiatul, restul vom vedea după aceea.

Am plecat cu necazul după mine, ca omul ce nu știe de unde vine și unde se duce. Am ajuns la Reșița încă în noaptea aceea. De aici am luat-o pe jos, până la Ciuchici, unde ajung în zori. După povestirea lui Ion, care mi-a descris, în momente de nostalgie, toată casa, de la culoarea porții, a pereților și locul unde se găsește, după centrul satului, am ajuns fără să întreb pe nimeni. Când ziua încă nu se ivise, bat la ușă. Bat încet să nu sperii porumbelii, după atâta absență. La a treia pocănitură, aud un zgomot abia perceptibil și o fereastră ce se întredeschide încet. Prin crăpătura făcută, un cap adormit apare speriat.

- Eu sunt! Moș Bugariu! răspund eu, tot atât de misterios. Îl caut pe Ion. În spate aud mișcare și zăresc un alt cap ce pândește la fereastră, să vadă ce se întâmplă la ora aceea neobișnuită.

- Intră repede! Sfântul ei de treabă! aud vocea lui Ion grăbită. În câteva clipe sunt în curte și-apoi în casă.

- Ce s-a întâmplat? mă întreabă el nerăbdător. V-un rău?

- Da de unde! Mi-o venit și mie dorul de plecare. Trenu-i de vină, ajunge prea devreme și eu, că nu am putut să aștept ziua. Îmi spuneam însă că noaptea fiind complicea noastră... am îndrăznit să vă sperii oleacă. Și-apoi, cum mi-ai spus, că vei petrece sărbătorile acasă, iar m-am gândit că... unde aș fi mai bine decât aici, cu tine și familia!

Au respirat adânc. N-a fost decât o alarmă trecătoare. S-au sculat de-a binelea, sătui parcă și de somn.

- Acum, pentru că și așa ne-am trezit, să mai și mâncăm ceva. Femeie! Ia vezi prin cămară de vei găsi vreun picior de porc, uscat de bătrânețe!

Peste câteva clipe, ne găsim toți strânși la masă, soția, tânără încă, băiatul voinic și mândru, cât poate fi un fecior la 17 ani, în plină vigoare.

- Și d-ta ești fugit, ca și Ion? mă întreabă soția.

- Nu ne-ar lăsa norocul! Am rămas mereu împreună.

Ion avusese timp să le vorbească de mine și de prietenia ce ne lega de atâta vreme.

- Și acum ce veți face?

- Apoi s-o termina și astea într-o zi și ne-om întoarce și noi la casele noastre, ca toți prizonierii, la sfârșitul războiului.

Am mâncat bine, am băut chiar zdravăn faimosul vin de Comorâște, ce ne dezmoțea limbile, la vorbă lungă. Ne urcăm apoi în podul cu fân, loc rezervat doar trecătorilor nevoiași, să ne odihnim.

- Măi Ioane! A dat necazul peste noi!

- Ce-i? grăiește el înecat de teama altei tragedii. Am simțit eu că se petrece ceva necurat.

Îi povestesc cele întâmplate după plecarea lui. Îl pun pe gânduri. I-am umbrit bucuria revederii.

- Va trebui să scoatem neapărat aparatul înainte de a nu fi prea târziu, insistă el.

Seara ne strecurăm prin fundul grădinii într-o porumbiște și o luăm pe jos o bună bucată de vreme. Ajungem pe înnoptate, după vreo 7-8 km, la Oravița. Cu ochii în patru, reușim să urcăm într-un tren spre Reșița, apoi spre Caransebeș, unde ajungem în zorii zilei.

- Tu nu mai poți veni cu mine la moș, de acum numai eu am dreptul să intru.

- Eu mă duc la Bubi Roman. Mă voi aranja cu băieții. Nu te îngriji de mine!

Băieții erau frații de cruce, care și-au oferit toată inocența vârstei, luptei noastre, devenită și a lor prea de timpuriu. Ne dăm întâlnire a doua zi în trestiușul din spatele gării, unde-i voi aduce aparatul și armele, pe care să le ascundă el apoi, cum o putea.

Când m-a văzut, moșul a respirat ușurat. După ce i-am povestit peripețiile drumului, revin la necazul nostru.

- Deseară aș dori să intru în ascunzătoare, prin pod, să scot armele și aparatul. Aș avea nevoie de niște saci, să pun totul în ei, îmi va fi mai ușor de dus.

- Eu aș zice să o lăsăm în voia lui Dumnezeu, poate nu o vor găsi.

- Dumnezeu te ajută, moșul cedează cu inima strânsă. Drept răspuns, pleacă și peste câteva minute se întoarce cu sacii. Mi-i întinde fără a scoate o vorbă și o ia pe luncă, să nu mai vadă nimic din ceea ce se va întâmpla. Nu mă mai gândesc la nimic, nu-mi mai pun nici o întrebare. Acționez ca cineva străin de evenimentele ce-l înconjoară, străin de lume, apărut din întâmplare în locuri necunoscute, să fac un lucru tot atât de necunoscut. Nu aș putea povesti ce am făcut, cum s-au desfășurat lucrurile. Cobor din pod, traversez curtea și urc într-alt pod, printre soldați, mulți soldați. Nu văd pe nimeni.

Singur, pustiu, pustiu peste tot, până în sufletul meu. Când ajung în celălalt pod, podul cu fân, moșul se uită la mine, voind parcă să mă întrebe dacă s-a terminat. Eu îl privesc năuc, când picioarele încep să tremure ca varga, fără să mă mai pot opri. Mă doare parcă undeva, simt din partea inimii ceva ce mă strânge să mă sufoce, să-mi taie respirația. Aș vrea să strig, să urlu, să-mi dovedesc că mai sunt pe astă lume dar nici un grai nu-mi iese din piept.

Curând o nădușeală mă prinde, o toropeală îmi apucă tot corpul... și apoi?... nimic...

Când mă trezesc, moșul, lângă mine, îmi ștergea obrazul cu o pânză albă.

- Da tare ai mai fost de vârtute!

- Ce s-a întâmplat?

- Nimic, nimic! De-acum nu se mai poate întâmpla nimic.

În după masa aceea, iau sacul din nou în spate, traista pe umăr și iar la drum. Santinela mă cunoștea de acum și mă lăsa să trec. Ajung la Timiș. Aici rușii făcuseră un pod suspendat între cele două divizii de artilerie, una pe moșia moșului, a doua de cealaltă parte a Timișului. Numai ruși cât vedeai cu ochii. Mii și mii, iar eu singurul civil, trec prin mijlocul lor, toți ocupați fiind. Unii frecau tunurile, alții îngrijeau caii sau mânuiau armele, mărșăluind în toate părțile.

Cu sacii în spate, ca omul cu treabă, grăbeam pasul, să ajung la vreme, undeva, mai departe. Sub corpul meu greu puntea începe să se balanseze cu fiecare pas ce făceam. Frica de a nu cădea în apă, dezechilibrat și eventuala intervenție a soldaților, săriți în ajutorul meu, să mă salveze de la înec, îmi mărește tensiunea. Nu știu cum am ajuns la capătul celălalt al podului și cum am continuat așa să înaintez, când vocea lui Ion mă trezește din buimăceală.

- Măi! Da tare te-ai schimbat! Parcă ai îmbătrânit cu zece ani!

I-am dat sacii, traista și, fără un cuvânt, iau calea întoarsă. Trec puntea, ajung pe holda moșului, ce nu mai semăna a holdă, ci mai degrabă a câmp de manevră. Abia acum îi văd câți sunt de mulți. În jurul casei santinele și uniforme împodobite de galoane. Revăd evenimentele ultime și încetul cu încetul ajung la punctul de plecare. Gândul că aș fi putut face acest lucru îmi dă fiori. De multe ori senzația unui pericol e mai puternică, revenind în urmă, decât momentul însuși. Niciodată nu am putut să-mi explic fapte care depășesc înțelegerea, voința și care totuși s-au petrecut. S-au petrecut dintr-o stare secundă, dintr-o stare anormală, unde judecata nu-și mai avea locul. Era adormită, cu tot ce-i reflex de conservare în om. Dintr-o stare normală

sunt fapte care nu-și găsesc explicația. Ele se petrec înainte și după consumarea lor. O semidementă ar explica momente ce scapă judecării.

Mi-amintesc de a doua evadare. Ieșisem cu totul din starea normală.

După ce, cu mare greutate, reușisem să forțez cele două porți ale celelei, în loc să-mi continui drumul spre libertate, am pierdut cinci minute prețioase încercând să desprind de la cingătoare pistolul agentului de pază care dormea adânc, lungit pe partea dreaptă, acoperind cu corpul arma. M-am lăsat păgubaș doar în fața evidenței: nu puteam să-l iau decât dacă îl trezesc. Abia ajuns în afară de oraș, liber, mi-am revenit din această stare anormală. Un tremur din tot corpul mi-a tradus aievea pericolul de moarte prin care trecusem. Mă jucasem, parcă, cu moartea de-a prinselea.

Am fugit, cu toate cele nouă santinele care păzeau casa. Șapte dintre ele dormeau, în timp ce celelalte două stăteau de vorbă la poarta de intrare. Îi priveam din pragul de sus al pivniței, unde mă oprisem și într-un moment, câteva fracțiuni de secundă, când unul număra o liasă de bani, iar celălalt îl privea cu atenție, am făcut un salt în grădină și de acolo, doar la câțiva metri, peste gard. Toate aceste clipe defilau în fața mea, îngrozindu-mă de ceea ce ar fi putut să mi se întâmple.

Nu-i adevărat că există fapte de eroi! Aceste fapte sunt produsul unei uitări totale de sine, de tot ce te înconjoară. Abia după aceea realizezi pericolul prin care ai trecut. După ce simțurile toate își reiau funcția coordonată.

Zilele se scurg monoton, fără prea multe emoții. Ne împrietenisem cu soldații ruși. Aduceau de mâncare din cazanul trupei, gamele pline, pâine și tot ce primeau și ei. Ne descurcam chiar oleacă pe limba lor, stând de vorbă. Nu aveam alți interlocutori. Santinelele, care mă cunoșteau de acum destul de bine, mă lăsau să intru sau să ies la orice oră din zi și din noapte.

Afară, focul mistuia fără cruțare. Ghiță Brahonschi a căzut și el și mulți alții. Securitatea, în curs de organizare, devenise operațională. Deplasările noastre devin din ce în ce mai grele. Pe mine mă căutau peste tot. Din cei căzuți, unii, poate, la limita rezistenței umane, au cedat. Mă îngrozeam la gândul că știam atâtea despre organizație. Cu cât cineva știe mai multe, cu atât riscul de a ceda devine mai mare. Cel ce nu știe nimic nu are de unde spune ceva. O lege în lupta clandestină: fiecare să știe numai atât cât privește treaba lui.

Să plec de aici, risc să fiu prins mai ușor. Aș putea sta însă aici până la sfârșit? Eram la grea încercare.

Pe Ion îl văd regulat și împreună o pornim la drum, să ne vedem prietenii, să strângem rândurile și inimile unele lângă altele. De acum, pentru noi, trenul devine un pericol. Am cunoscut căările ascunse și le-am bătătorit atât de mult. Numai pe ele eram mai siguri. O luăm pe Corcana, deasupra Prisianului, prin pădurile Petroșniței, Nemanu, Gârâna și coborâm de pe Pietrele Albe, de la coliba lui Smultea, unchiul lui Ilie Smultea, spre Teregova. De aici pe Criva, dincolo, pe la Armeniș, Feneș, Domașnea, Iablanița, Mehadia, Băile Herculane, până la comandor. Ne împerspătăm sufletul alături de ei și apoi luăm drumul ca noi născuți. După ce ne odihneam puțin, o luam din nou la drum cu grija după noi.

CARANSEBEȘ

Orașul copilăriei mele! «Traian Doda», liceul unde mi-am făcut clasele, cu profesorii mei, ajunși azi la mare cumpănă, fără nici o nădejde pentru ziua de mâine. Am văzut pe unii din ei, de cei ce mă lega o afinitate veche. Am văzut pe cei mai în vârstă, care au cunoscut pe profesorul de limba română și filozofie. «Horia Sima», care azi întruchipa la Viena, rezistența română împotriva comunismului. Armeș Matei, directorul liceului, arogant, ambițios. Pe vremuri, liberal, din interes. Rețin încă o scenă hazlie: la sfârșit de an școlar era obiceiul să se afișeze, în sala de festivitate, tabloul cu corpul profesoral, care rămânea apoi expus alături de celelalte tablouri, până la aniversarea de zece ani a ultimei clase. În timpul prigoanei 1938-40, directorul Armaș a retras fotografia profesorului Horia Sima, căutat de toate polițiile din țară, ca șef legionar foarte periculos, cu toate că nimeni nu i-o ceruse. În septembrie 1940, se declară Statul Național Legionar. Domnul director, la încurcătură, caută peste tot o fotografie a fostului coleg devenit peste noapte Vice-Președinte al Consiliului de miniștri, să-l repună la locul lăsat gol, prin gafa lui.

Acum, când m-a văzut și s-au iluminat parcă ochii. Umil și plin de încredere în elevul lui de ieri, care azi reprezintă un simbol de luptă, pentru cei ce nu au avut curajul să o facă până acum. A ascultat și el la radio Donau (Dunărea) cuvântul Comandantului, șeful guvernului român de la Viena, colegul lui de ieri, adresat poporului să nu-și piardă nădejdea. Și el vedea acum în noi unica salvare. Liberalii lui au dispărut în fața greului. Pentru ei era vorba acum a-și salva capul și bunăstarea.

- Noi suntem puțini. Am ridicat un steag, sub care să vină toți cei ce simt că neamul acesta e în mare pericol, că trebuie zguduit din resemnarea, vecină morții, să-și apere ființa. Pentru d-ta, precum și ceilalți, e ceasul ultim de a vă angaja, înainte de a nu fi prea târziu, îi spun eu.

- Și ce crezi că s-ar mai putea face? În față avem o armată întreagă, o mare putere de înfruntat.

- Să nu ne pierdem capul. Va fi mai rău atunci. Să judecăm bine, dar mai ales să ne privim în suflet, dacă vom fi în stare să mai sacrificăm ceva din noi, pentru o cauză sfântă, unică, plină de riscuri.

L-am pus pe gânduri. A doua oară când l-am întâlnit, luase contact cu șeful partidului, Cornel Corneanu, vechi liberal de al lui Ionel Brătianu și

fost ministru al agriculturii pe vremea aceea. Pe acest bătrân l-a impresionat hotărârea noastră. Și el simțea acum ca noi. Ne cere să-l ținem la curent, iar el, la rândul lui, va contacta prietenii pentru un efort comun. L-a cunoscut pe Horia Sima, chiar foarte bine, și faptul că eu eram trimis de el, pentru ei era încredere suficientă, l-am constatat.

Am văzut apoi pe Nicolae Domășneanu, profesorul meu de latină, om cinstit și corect până la sânge. Când m-a văzut, am citit în ochii lui o sinceră bucurie. Ba mai mult, dorința lui de a fi util în aceste vremi de răscruce.

Profesorul Enache Ionescu m-a primit ca un părinte. Amarul lui era identic cu al nostru, dar anii prea avansați nu-i mai dădeau brânci la fapte.

- Când veți avea nevoie de ceva, să nu mă uitați! insistă el.

Acești profesori aveau relații în toată mica burghezie a orașului. Prin el am luat legătura cu foștii ofițeri, acum fără rost. În Caransebeș erau trei regimente: 11 Vânători de munte, Reg. 96 Infanterie și Reg. II Grăniceresc de gardă.

Orașul de la poalele Muntelui Mic, până la Corcana, brăzdat de Timișul Repede, era în clocot, în timp ce patrurile rusești jefuiesc, violează,ucid, tot ce înserează pe ulițe. Realitatea cruntă i-a trezit din moleșeala resemnării și mulți erau de acum hotărâți pentru ultima carte ce le-a mai rămas. Câți prieteni vechi, legionari de seamă, nu s-au bucurat de clipa revederii. Nu le voi cita numele, soarta lor se joacă azi pe o veste fugară. În ziua în care Dumnezeu va da dezlegarea acestui popor, siluit în toată ființa lui, numele lor va figura pe paginile istoriei, goale azi, mâzgălite de creaturi străine sensibilității și numelui de român.

Țărăniștii lui Ștefăniță Niculae încep să miște și ei, să se organizeze, în vederea...unor eventuale...alegeri «libere», pentru a lua în mâini destinele țării. Sancta simplicitas! Când se vor trezi, ne vor căuta, dezamăgiți, înșelați, pentru a doua oară, să-și descarce toată mânia.

- Țăria sunt porniți să ne sugrume! Libertatea de gândire, de a trăi omeneste, a dispărut, odată cu trupele române, trimise prin înșelăciune în pustiurile Siberiei. Și aliații ne-au înșelat, se văicărea el.

- Cine-și pune toată nădejdea în aliații lui, mai mult decât în sine însuși, ar merita o altă soartă?

- Maniu știa doar bine ce face?

- Păcatul mare e acolo, sus! De acolo s-a tras în spatele soldatului român, încheștat cu dușmanul!

Nu mi-a mai răspuns. Și în el s-a clătinat ceva, ce-l lega de acești oameni mari, cu nume de istorie. Și el ne căuta, când ultima lumină de speranță se stinge în amurg.

Colonelul Gurgu, mândrul ofițer, plin de galoane și decorații din Răsărit, fost șef al Reg. 96 Infanterie, era, de acum, un simplu cetățean, în haină civilă, haina mulțimii. Din Feneșul lui, umbrit de înălțimea Țarcului, locul de naștere, și el dezamăgit, ar fi gata să-și spele onoarea militară terfelită de noii stăpâni. Rudă apropiată cu profesorul Enache Ionescu, simțea ca el, dar vârsta îi îngăduia încă o ultimă bătălie, poate cea mai dură, fără legi umanitare, doar legea junglei, instalată de asiatici.

Orașul întreg a fost sensibilizat. O singură scânteie ar fi de-ajuns s-aprindă focul mare, să mistuie toată stricăciunea, venită de peste hotare.

Primarul Novăcescu, liberal, prieten cu Armaș și Corneanu, când m-a văzut, doar să mă ia în brațe. Parcă nici ei nu mai erau singuri, cu păcatul pe inimă. Atâția elevi, frați de cruce ieri, oameni cu căpătâi azi, formau cohorta rezistenței românești. De ce nu pot scrie despre ei, de ce foaia rămâne albă? Dușmanul de moarte le-ar pândi zilele pentru judecată. Vor apare în ziua Învierii, cu nume de eroi, să dovedească lumii că românul n-a acceptat robia fără luptă, până la sacrificiul ultim, copleșit de colosul roșu.

La Timișoara s-au schimbat multe. Ghiță Brahonschi a căzut și el și a fost înlocuit cu Viorel Boborodea, comandant ajutor, cuscu, cum ne chemam noi. Am fost la Buchenwald împreună. Venise din Germania înaintea mea și acum sta ascuns la Deva. Nefiind cunoscut în regiunea Banat, a fost trimis să facă legătura cu centrul. L-am întâlnit la Arad, la un prieten al lui și i-am dat toate legăturile, pentru a reînnoi firul întrerupt brutal în astfel de momente pline de riscuri. Cei prinși erau chinuiți până la limita rezistenței umane și după ei alți camarazi luau drumul fără întoarcere. Era o perpetuă schimbare. Cei de pe teren nu rezistau mult, pericolul era enorm și rând pe rând cădeau cei ce au luat locul celor de ieri. Viorel era foarte prudent, chiar prea prudent pentru aceste vremuri, când ne jucam cu focul. Noi însă nu mai aveam de ales. Închisorile erau pline, vânat abundent, pentru cei ce au hotărât exterminarea oricărei rezistențe la rusificarea neamului românesc. Așa am dus-o o vară întreagă, o toamnă, până ce început de iarnă se așterne pe luncă. Câți au mai rămas liberi la ora asta și câți nu-și tânguiesc zilele în celule negre?

Așa mă trezesc într-o zi de decembrie, în preajma Crăciunului, cu un curier, care mă chemă la Timișoara, unde mă așteaptă o mare surpriză.

De acum evenimentele se desfășoară cu o repeziciune de neînchipuit.

Sunt primit de d-l Pătrașcu Niculae, Secretarul general al Mișcării legionare și trimisul Comandantului în țară, însoțit de Ion Halmaghi.

- Camarade Verca, începe dânsul, ceea ce voi avea să-ți spun este un lucru prea important, ca să nu fie înțeles în toată gravitatea lui. Împrejurări grele

ne-au adus să încheiem cu guvernul un acord, prin care ne angajăm să încetăm orice activitate, pentru a permite o acțiune de reconstruire a țării. Vom depune armele și armamentul de care dispunem, ca semn de garanție a acestui acord. În schimb, toți camarazii din închisori, cei duși în Rusia pentru anchetă, precum și cei clandestini, vor fi eliberați și legalizați ca cetățeni liberi. Vei supraveghea personal la executarea acestor măsuri, de împlinirea cărora rămâi singur responsabil. Vei observa, de asemenea, ca toți camarazii să se prezinte la posturile de poliție, pentru normalizarea situației și intrarea în legalitate, în cel mai scurt timp posibil. Te vei prezenta și d-ta, după ce te vei asigura că nici unul n-a rămas în afară de legalitate. Cu acestea vă doresc la toți curaj, încredere și disciplină.

Mi-a strâns mâna puternic, privindu-mă în ochi. Momentul era apăsător pentru amândoi.

Vizita a fost fugară, el trebuia să cutreiere țara să anunțe pe toți personal. Un astfel de act nu se comunică prin curieri sau depeșe, veracitatea lui ar putea fi pusă la îndoială, chiar cu multă bună credință.

Luat prin surpriză, n-am avut reflexul unei reacții. Abia după plecarea lui, gândurile încep să dea năvală. Cum și de ce s-a ajuns la acest final? Întrebări fără răspuns, fără căpătâi.

Prima reacție, totuși, a fost o mare neîncredere în ceea ce va să vie. Cu durerea în suflet consimt, pentru ca cei căzuți în mâna lor, cei ce zac în închisori, de ani, să-și regăsească oleacă de răgaz, de odihnă, alături de ai lor dragi. Unii erau închiși din 1938, de către poliția lui Carol, cu o mică întrerupere de patru luni, din septembrie 1940, până în ianuarie 1941, arestați din nou de Antonescu și predați apoi comuniștilor, cu registre complete, de către partidele «istorice» Nicu Bălănescu, Ion Constantin, Ghiță Brahonschi, Ion Marușca și cei mulți alții, vor ieși dintre gratii. Odată afară, vom vedea noi ce vom avea de făcut. Trebuia să anunț pe toți cei certați cu legile, să se prezinte la postul de poliție cel mai apropiat, după cum primisem dispozițiile. Reacția a fost peste tot aceeași: nedumerire, neîncredere.

I-am găsit pe toți, doar pe unul singur n-am reușit să-l găsesc: Nicolae Târziu. Acordul prevedea și predarea armelor, o dată cu prezentarea noastră la autorități. Cu armele era însă o problemă grea. Un proces de conștiință s-a deschis în sufletul fiecăruia dintre noi. Dar dacă nu va fi decât o cursă întinsă de regim? Să avem, cel puțin cu ce ne apăra din nou viața și a continua lupta, așa cum cereau vremurile.

DIN NOU ACASĂ

Nedumerirea mea devine bucurie imensă pentru mama, ai mei și satul întreg.

Nu întârzii mult și mă întorc la Caransebeș.

- Măi Ioane! S-a terminat cu toate! De acum fiecare se întoarce la casa lui, să-și vadă de familie, să devină un om ca ceilalți, pașnic și respectuos de legile țării!? Și el a fost trăznit în moalele capului și un amar adânc i-a schimbat chipul.

Și apoi?

Ce-o vrea Dumnezeu! Noi ne-am făcut datoria, îngân ca pentru mine. Nu-i decât un răgaz, un popas în drumul nostru, înainte de a ajunge la liman. Nu se termină așa tot ce-am strâns în suflet în ani de pribegie, de înstrăinare, de îndurare. Nu-ți fie teamă, într-o zi vom lua-o din nou de la capăt.

I-am povestit apoi, pe îndelete, după prima lovitură, cum s-a ajuns până aici.

Ioane! Noi suntem liberi, ne bucurăm încă de lumina soarelui și, o bucată de pâine găsim oricând. Gândește la cei căzuți, la cei predați rușilor, de care nu se mai știe nimic, la atâta suferință, atâtea lacrimi. Guvernul acordă libertatea tuturor, întoarcerea acasă, cu o singură condiție, să nu mai activăm. Domnul Pătrașcu, gândindu-se la ei, la cei din închisori de opt ani de zile, cu o pauză de câteva luni, timpul guvernării legionare, a acceptat aceste condiții. Știu, sunt grele, de neînțeles, dar nimeni nu ne obligă să ne schimbăm sufletul. Să ne păstrăm credința și curajul, să fim cu ochii în patru, până o veni ceasul, să ieșim din nou la drum. Noi nu putem capitula așa ușor.

- Ce crezi de arme? Le predăm?

- Tu faci cum crezi! Ce fac eu îmi treaba mea.

- Nu-ți cer mai mult! Doream doar să știu dacă suntem de acord!

Am plecat capul amândoi, ca și când n-a fost niciodată vorba de asta.

- Alta acum! Știi că am îngropat armele la Domașnea, de vor afla, vor face mult rău! Ele sunt la loc bun și-apoi o să ne îngrijim noi să le mai mutăm în altă parte, să nu le mai dea nimeni de urmă.

- Îmi place cum judeci! Va trebui totuși să o facem cât mai repede.

- Pentru că timpul e scurt, ne prezentăm mai întâi la poliție, să ne aranjăm situația și-apoi, cum vom putea circula mai ușor, ne vom ocupa și de asta.

- Eu, după Crăciun, mă duc la București, să văd cum stau lucrurile și să-mi continui studiile, oprite înainte de plecare. Să folosesc timpul cât ne-o mai rămâne, să termin seminarul pedagogic și-apoi să-mi reiau profesiunea ce singur mi-am ales. Să regăsesc tineretul, să-i pot vorbi de la inimă la inimă, așa cum numai cei ce au îndurat amarul pentru acest neam o pot face. Nu-mi va fi greu să vorbesc copiilor că ne pândește pericolul de moarte. Să-i trezesc la realitate, să-i mobilizez în momente de grea cumpănă, să-i strâng în jurul unicului steag ce a mai rămas în picioare.

Mă înflăcăram de unul singur, ca și când eram la tribună, cu singura deosebire că în fața mea aveam un om care nu mai avea nevoie să fie convins.

- Du-te, băiete! dar să nu uiți un lucru: ne vom găsi pe aceeași linie pe care ne găsim azi.

Ne-am îmbrățișat ca doi frați ce nu mai aveau nimic să-și spună. Ochii vorbeau singuri legământul ultim. S-a dus la el, la Ciuchici, să-și regăsească soția și feciorul, trecând mai întâi pe la poliția din Oravița, să-și regleze situația civilă. Eu o iau spre Lugoj, cu gândul dus. De acum drumurile lungesc poteci mai largi, mai netede, dar pentru noi tot atât de strâmte, mai periculoase.

Ajung la Lugoj în ajunul Crăciunului. Mă primește un inspector, Anghelescu, foarte jovial, ca pe un «prieteni» vechi, pierdut din vedere.

- În sfârșit, ați devenit și voi mai rezonabili! Ce câștigați așa în afară de lege? Veniți cu noi să reconstruim țara, care are nevoie de brațe tinere, proaspete. N-o să ne urmărim toată viața.

- Nu noi am căutat-o. Am fi preferat să fim liberi în țara noastră și crede-mă, o iubim tot atât de mult ca și ceilalți!

- Nu-i vorba de asta acum! Vă cunoaștem bine. Țara se poate sprijini pe voi!

- Fără nici o îndoială!

- Acum, pentru că totul s-a aranjat, continuă el, în timp ce-mi întinde buletinul de populație, am și eu o meteahnă, desigur o deformare profesională, o curiozitate, pe care n-am putut s-o satisfac. Te-am căutat peste tot, pe unde poate nu te-ai gândit și niciodată nu ți-am dat de urmă. Unde ai stat, domnule, atâta vreme?

- O confidență merită satisfacerea unei curiozități: la mine acasă, d-le inspector!

- Acasă? Nu-i posibil! În timp ce caută din ochi un comisar, ce-și făcea de lucru prin birou.

- L-ați căutat vreodată la el acasă?

- Nu! D-le inspector, nu l-a căutat nimeni! La el acasă, un om fugar de atâta vreme, e ultimul loc unde s-ar putea ascunde!

- Ieși afară, dobitocule!

Și eu m-am gândit la fel ca el, dar cum știam că riscul era mai mic la mine, am încercat-o. Desigur, în afară de mama, nimeni nu m-a văzut. M-a crezut? Puține șanse! În orice caz, am câștigat prima partidă, de o manieră puțin obișnuită.

Am plecat de aici, am luat trenul, ca omul fără o grijă. Lugoj-halta Petroșnița, de unde am plecat acum patru ani. Caransebeș! Două minute. Lume multă urcă în trenul ce-i va semăna pe traseul văii Timișului, până la Orșova.

Era pe înserate; așezat pe o bancă, într-un colț cam întunecos, cu pălăria atrasă pe ochi, așteptam ca trenul s-o ia din loc. În sfârșit, halta Teiuș. Altă lume, mai puțină, urcă. Balta Sărată, a doua oprire, îmi spune parcă ceva. În 1936, după absolvirea liceului, am fost un an de zile salariat la fabrica de mobile, întreprinderea forestieră, condusă de inginerul Kellner. În gară, cantonierul, socrul lui Ion Popescu, prieten bun, fost coleg de școală. Cârpa, penultima stație. Trenul începe de acum să urce încet spre Vălișoara, gâfâind greu.

Petroșnița! strigă șeful de tren. Inima mi se oprește în loc. De bucuria mea sau a celor ce mă așteaptă? Totuna e, intensitatea ei se înregistrează în sufletul meu cu aceeași tărie.

Lumea coboară. Vreo 8-10 persoane. Eu, ultimul, puțin înainte ca trenul să pornească din nou. Aștept oleacă, protejat de vâlul serii, ca trecătorii să se îndepărteze și o iau singur, cu amintirile după mine. Drumul taie lunca în două. De o parte Pădurea, de alta Șesul. Ajung la podețul mic. Aici mi s-a pierdut libertatea, acum patru ani - Timișul cu podul mare ce desparte lunca de sat. Mă opresc pe pod, privesc apa lină, stabilită de zăgazul lui Suci, morarul. Câte veri nu mi-am petrecut aici, în apa satului, așezat pe un platou ce domină Timișul șerpuitor și primele case îmi apar în dreapta. Casa lui Fâc, Romulus, Ilie Piparcă. Ana Bugariu și alături o casă lungă, cu ferestre multe și obloanele închise, parcă locatarii au plecat de acasă. Mă opresc în fața porții. Inima-mi bate să spargă pieptul, îmi taie parcă respirația.

Din nou acasă!

Dar acum cunoșteam pe de rost drumul până în casă. Cei mai frumoși ani din copilăria mea zăceau îngropați aici, așteptând să mă întorc.

Nu mai știu cum am ajuns în casă.

Mama, așezată pe un scăunel, lângă soba caldă, cu lampa mică ca flacăra de priveghere. Se uită la mine și nu-i vine să creadă. În clipa următoare îmi sare de gât, mă ia în brațe și o tăcere adâncă se așterne în casa singuratică.

- Dumnezeu e mare! Dumnezeu e bun!... nu te-a văzut nimeni când ai intrat?

- Nu, Mamă! nu m-o văzut nimeni, dar acum mi-e totuna! De altfel, mâine aș vrea să mă duc la biserică! E atâta timp de când n-am mai fost. Aș dori să mai cânt o dată pricesna, ca pe vremuri, apostolul... în fața altarului... tare mi-e dor...

- Da! Da... o să cânti... dar... o să afle și poliția și o fi mai rău de noi atunci?

- Și ce-o fi dacă o să afle?

Nu mă mai rabdă inima și-mi descarc sufletul.

- Liber! Copilul meu liber! Așa-i că nu e adevărat? Ar fi prea frumos, de-ar fi să fie!

- Te asigur, mamă! E adevărat! Poți s-o spui la tot satul!

- Lasă, om vedea mâine. Acum îi fi flămând!

- Mai mult obosit!

Abia m-am atins de bucate, că m-am azvârlit în patul meu, părăsit de ani.

Nu știu cât am dormit, că aud voci în casă. Voci multe de bărbați, femei și copii. Deschid ochii și văd lumina ce se strecoară prin crăpătura obloanelor, de pe creasta Țarcului. Trebuie să fie târziu. Nu mă înduram să mă scol. Mă simțeam atât de bine la mine acasă.

Deodată aud la fereastră acord de instrumente și, în clipa următoare, o melodie bine cunoscută despică liniștea dimineții. Echipa lui Gau, țiganul, îmi urează "Bună dimineața la moș Crăciun", în felul ei. E obiceiul, la noi, de sărbători mari, ca lăutarii să trezească în muzică pe frunțașii satului. Era o mare cinste, ce se traducea întotdeauna, drept răspuns, cu câteva hârtii de bancă, prinse de panglica pălăriei, șefului lăutar, ca un trofeu.

Am sărit ca ars, am deschis larg ferestrele, să văd ce se întâmplă. Lăutarii, cu zâmbete pline de înțelesuri, mângâiau vioara, trompeta, clarinetul, saxofonul, basul cu atâta măiestrie, să scoale și morții. Mai era un

alt obicei, ca atunci când moare un tânăr să nu-l tânguiască, ci să-l însoțească lăutarii, să-i cânte ce-a iubit mai mult pe lume. Și eu veneam parcă de dincolo de astă lume.

Lacrimile cobor șiroaie. Atâtea amintiri m-au copleșit, că nu mai puteam purta totul deodată. Bucuria și amarul și-au dat mâna. Unicul semn, în aste clipe doar ochii îl oferă, în felul lor.

Peste puțin casa se umple. Lume multă pe afară, prin curte, să participe toți la o minune. Îmi făcuseră parastas ca pentru morți și azi, în carne și oase, sunt cu ei, printre ei, ca ieșit din pământ.

În toată viața mea n-am îmbrățișat atâta lume ca în dimineața asta. Surorile, vecinii, Iancu Hamat, finul Nicolae Cristoi și atâția alții, fără număr, ca la un pelerinaj, să mă vadă cu ochii lor, să mă pipăie, de-i adevărat ce se spune.

Satul este ca un corp omenesc. Un membru lovit transmite durerea până la extremitățile cele mai îndepărtate, o bucurie se împărtășește de-aseenea. Totul vibrează la unison, înregistrând orice emoție cu urmările ei. Acum îmi dau seama că și eu făceam parte integrantă din acest corp viu.

Mama nu mai ajungea să mă vadă.

Într-un târziu, privind ora, mi se oprește gândul la slujba bisericii ce nu va întârzia să înceapă. Le dau la toți întâlnire la biserică, să mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a dăruit această zi.

Mi-am spălat fața cu apă de izvor, am îmbrăcat straie curate și am plecat pe ulița mare, spre centrul satului.

Lumea ieșea în poartă. Dau binețe tuturor. Cu cât mă apropiam mai mult de biserică, numărul se îngroașă ca o procesiune.

De departe zăresc buchetul de brazi ce ascundea biserică, aceeași lăsați de mult. Intru în biserică, mă apropii de icoană, o sărut, în timp ce ruga mea ia calea Cerului, ce mi-a îngăduit întoarcerea acasă, pentru mama, pentru bucuria satului întreg.

Mă așez în strana din dreapta. Locul meu era liber. De la vârsta de 12 ani, n-am lipsit o dată de la Liturghie. Eram cântăreț de mic copil și acum, iată-mă din nou să dau răspunsurile.

Părintele Turcan iese din altar, vine la strană să-mi strângă mâna, să participe și el la bucuria celor mulți. Are și el un frate, plecat ca mine, fost coleg de liceu, dar el nu s-a întors încă.

- Aș vrea să-ți vorbesc, d-l Filon!

- Cu plăcere, părinte!

Din strana mai ridicată decât restul lăcașului, privesc lumea gata de rugăciune. O masă imensă de oameni, cum n-am văzut de mult, ca la

Bobotează, când ies steagurile în procesiune și se aruncă în Timiș crucea sfințită. Clopotele încep să dangăne și vocea preotului deschide slujba. Eram vreo 5-6 cântăreți. Se uitau toți la mine, nici unul nu da răspunsul. Mă invitau. Acum era rândul meu.

«Doamne miluiește!»! răsună sus glasul meu, ca pe vremuri. O voce puternică de tenor duce ecoul peste capete plecate. Ne împărtășeam toți acum din aceeași anaforă. Rugăciunea ne apropie mai mult. Fiecare, în felul lui, avea un gând de mulțumire, o rugă celui de Sus. Niciodată n-am simțit atât de aproape pe Dumnezeu, în masa de suflete, deschise ca o carte sfântă.

Sărbătoarea a durat trei zile. După masă am deschis hora la cruce, hora lungă de câteva sute de perechi. Bucuria se întinde peste tot satul și se coboară în mine ca o binefacere. Eram copilul regăsit.

De ce oare atâta descărcare? Sau, poate, vremurile sunt atât de grele, că regăsirea mea nu era altceva decât solidaritatea celor de o lege, d-un grai, în atâta restriște. Voiau parcă să-mi spună că și ei simt ca mine, să mă încurajeze, ca împreună să ne salvăm de dușmanul comun, ce ne apasă pe toți deopotrivă. Instinctul nu se înșală niciodată. El intuiește pericolul de moarte ce pândește neamul întreg. Citeam în ochii lor atâta văpaie, amestecată cu teama zilei de mâine. Eu m-am întors la ei, chiar acum, când, abandonați de toți, nu-și mai găseau salvarea decât în ei înșiși și cei de o lege cu ei. Ei știau prea bine că și eu voi împărtăși soarta lor. Zilele ce vor urma vor confirma din plin această vâltoare nestăvilă.

Ne-am împărtășit nădejdea unii altora. Mereu aceiași duc greul, ca o povară de drum, care ne îndoiaie umerii. Împreună ni s-o părea mai ușoară și capătul îndepărtat mai luminat. Ei sunt aceia, care mai au ceva de dat pentru neamul lor, fără a pune pe cântar puterea dăruirii. Țăranii abandonați de căpeteniile țării, care au pactizat cu cei fără Dumnezeu.

Așa am rămas singuri, cu dușmanul în față și mâinile goale. Ne-au înșelat omenia ce sălășluiește în fiecare român, pe orice treaptă a ierarhiei sociale s-ar găsi. Goi, goluți, doar cu inima mare cât un munte, singura armă și poate cea mai de temut, care va înspăimânta dușmanul. Așa am simțit eu acum această comunicare, ce-mi cutremură încă toată ființa. În momentul acesta, început de rezistență, aveam încredere unii în alții. Privirile ne dădeau tărie, hotărâre. Era parcă un legământ tacit, înainte de a purcede la luptă. Și nimeni nu s-a înșelat.

Nu există mai mare bucurie decât aceea ce țâșnește din cea mai cruntă durere. Ea pătrunde în suflet, își sapă lăcaș, până la capătul zilelor.

ÎN LUMEA «LIBERĂ»

Eram ca un câine legat în lanț, care aleargă pe fir după propria-i umbră. Ce să fac acum? De ce să mă apuc? Nu pot sta pe loc, neastâmpărul mă cuprinde. Când am fugit din țară, din cauza furiei Conducătorului, acum patru ani, abia obținusem licența în Litere, dar n-am apucat să-mi termin seminarul pedagogic. Iată o ieșire salvatoare. Înainte însă de a pleca la București, mă gândesc să fac un drum pe valea Timișului, până la Băile Herculane, la comandorul Domășneanu, să-i explic agale, dar mai ales să potolesc reacția după acordul făcut. La Teregova, prima haltă, întâlnesc șeful de garnizoană și câțiva camarazi, al căror nume va rămâne în umbră până la socoteala din urmă. Nedumeriți și ei, dar hotărâți să nu se lase înșelați, amăgiți de cântecul sirenelor roșii.

- Nu-ți fie teamă, camarade! Noi vom fi cu ochii în patru, gata la orice întorsătură. N-o fi prima dată că dușmanul încearcă să ne imobilizeze. Am fost mușcați de șarpe. De acum, vom sta grupați, pregătiți! Moralul lor era de presupus, în timpuri anormale stăteau la pândă. Cei ascunși ies la suprafață, iar cei necunoscuți vor menține trupa cu arma la picior. Așa o simțea fiecare, fără să fi primit vreo dispoziție. La Domașnea, la Spiru Blănaru, m-am oprit mai mult. Cu el va trebui să ținem toată regiunea sub presiune, gata a răspunde evenimentelor.

Din regiunea Lugoj până la Orșova, de la Arad la Deva, n-au ieșit din starea activă decât foarte puține elemente, din sutele încadrate și miile care așteptau să intre în acțiune, la nevoie.

- Camarade Spiru, d-ta nu ești cunoscut ca legionar pe aici. Acum ți-a venit rândul să iei drapelul din mâna celor supravegheați. Organizația trebuie să supraviețuiască oricărui acord impus de circumstanțe. Numai prin ea vom putea respira, a ne lua al doilea suflu. Simt că nu vom avea răgaz multă vreme. Să-l utilizăm la maximum, pentru a ne reface forțele sleite. Și-apoi... ce-o vrea Dumnezeu! Ceasul nostru nu a sunat încă, dar simt că nu va întârzia mult. La voi mă gândesc atunci, când gerul se va abate din nou peste noi. Voi sunteți rezerva, nădejdea prin care vom regăsi locul nostru în luptă. Gândește bine la tot ceea ce vei întreprinde, dar mai ales să rămâneți la fund, să nu vă descopere prea devreme. Va fi mai rău atunci pentru noi toți!

- Am înțeles momentul și fii sigur că-mi voi face datoria cu orice preț!
- Eu voi ține contactul cu d-ta, cu multă prudență și-ți voi comunica cele necesare, la timpul lor! Acum, voi pleca la București, să-mi termin studiile, unde voi și afla mai multe, mă voi întoarce de Paște, când ne vom vedea din nou cu alte perspective, mai clare. Până atunci, nu irosiți tim pul, energia. În caz de absolută nevoie, vei primi dispoziții prin Timișoara. Ne-am strâns mâna, doi camarazi, conștienți de situație, hotărâți și încrezători în rostul nostru, în cele ce vor urma.

- Ai grijă de cei mai înflăcărați. Mai potolește-i, să nu se dezvăluie înainte de furtună! Mă gândeam la comandor, care înfruntă dușmanul fățiș. Educația militară îi impunea să-și apere onoarea și neamul batjocorit.

Mă opresc apoi la Plugova, la Cristescu. Nu mai era să-i explic faptele, instinctul lui sănătos l-a învățat să-și ascundă intențiile, să rămână de veghe. I-am recomandat legătura cu Spiru Blănaru.

Cu comandorul era altă poveste. El nu era legionar încadrat, dar sufletul lui s-a atașat nouă cu atâta ardoare că trebuia să-l temperăm în avântul lui. El înfrunta dușmanul cu pieptul deschis, ca pe vremea cavalerismului medieval. Se expunea țintă vizibilă de departe. Nu îndrăzneau încă să se lege de el. Avea prea mare popularitate în regiune. Ar fi fost capabil să răscoale poporul. Îl așteptau, îl pândeau să-l scoată astfel din luptă.

S-a bucurat mult când m-a văzut. De obicei, când veneam să-l văd, eram întotdeauna în ținută de soldat sau țăran mai de mâna a treia, ca să trec mai neobservat. Pentru prima dată mă vede în haine domnești, cu cravată la gât și ținută îngrijită. Era oarecum jenat să aibă în fața lui un domn ca el. Prefera mai mult haiducii travestiți, prezenți peste tot, ca o legendă ce cutreieră satele. Doamna, olteancă de-a lui Tudor, plină de curaj, prefera și ea această viață clandestină.

- D-le comandor! Căpeteniile noastre au fost puse în situația să accepte un acord, prin care ne angajăm să nu mai activăm, ca să permitem reconstruirea țării. Acest acord ne leagă mâinile, dar nu și cugetele. Să fim înțelepți, să dejucăm manevrele dușmanului. Să rămânem noi înșine, orice ar veni. Să nu pierdem încrederea celor ce ne înconjoară, să-i ținem aproape de noi și mai ales să-i împiedicăm să se descopere, prin acte de revoltă izolate, care să-i scoată din luptă înainte de vreme. Să fim atenți, căci noi va trebui să jucăm ultima carte și cea mai dură. Până atunci însă, să fim peste tot și nicăieri, ca și când nu s-a întâmplat nimic. Pe d-vs. nu vă angajează acest acord, ci vă va permite să vă întăriți pozițiile, să săpați tranșee în sufletele române, să nu se simtă abandonate. Cu atât mai greu va fi jocul, cu cât

fiecare îl practică în afară de scenă. Spectatorii pândesc conflictul, intriga, pentru a trage învățăminte. Printre ei sunt și ochi dușmani, care vor încerca să interpreteze sensul. Aici intervine dibăcia, inteligența artiștilor, să nu-și trădeze jocul. Cu cât vom proteja mai mult acțiunea, cu atât atuul nostru va rămâne intact.

Mă ascultau amândoi. Le ceream să-și tempereze avântul, să-și frâneze revolta, să rabde, să nu mai răspundă loviturilor cu lovituri. Deocamdată le ceream mult, prea mult chiar. Să-și calce inima în fața mediocrității, ajunsă în fruntea piramidei.

- Am înțeles, don' caporal! Să fim șireți, să nu ne ghicească gândul. Să o mai încercăm și pe asta, dar când va ajunge funia la par, nu ne va mai opri nimeni.

Și-a ușurat sufletul. Eram liniștit că nu va încerca nimic până nu va veni ziua să-și astâmpere tot focul.

De-abia acum începe rolul lui, ce va atinge sublimul, la Pietrele Albe, cu flinta în mână și fața la dușman, așa cum eroii acestui neam au lăsat pildă unică pentru cei ce refuză jugul.

M-am întors cu gândul împăcat, mai hotărât ca niciodată să rămân alături de ei. Aici mi-era locul. Numai aici simțeam chemare, numai aici voi alege cele mai frumoase momente din această viață, ce nu mai avea alt țel, alt sens.

De acum, pentru un timp limitat, revin la carte, silitor și cuminte ca un elev model, să trec și altfel de examene, cărora le-am pierdut de mult rostul. Ardeam mai ales de nerăbdare, să-i regăsesc pe cei ieșiți din întuneric. Pe Nicu Bălănescu, bucureșteanul, fratele de cruce, cu care am împărțit atâtea clipe de neuitat. Să revăd pe d-l. Pătrașcu, să mă lămurească mai limpede cum s-a ajuns la acest acord, pe care cu greu ajung să-l plasez pe orbita preocupărilor noastre.

Prima, însă, pe care va trebui să o conving, pe drumul meu, era mama. M-am întors din neant, de câteva zile, să intru din nou în necunoscut, fără să-i îngădui bruma de afecțiune, de prezență, la care avea atâta drept, s-o reclame sorții.

- Mamă! știi că n-am terminat complet studiile, pentru a fi profesor. Nu mi-am luat decât licența. Am fost silit să-mi întrerup cursurile de seminar pedagogic, fără de care nu pot solicita un post. Aș dori să termin cât mai repede și cu asta, ca la toamnă să pot cere un post de profesor. Cine știe? Poate chiar Caransebeș, unde am făcut liceul.

- Iar pleci? Privirea i se întunecă. Simțea, parcă, cum singurătatea își reia dreptul și cum teama se cuibărește în sufletul ei ca o boală fără lecuire.

- Ce pot face altceva? Trebuie să-mi termin studiile, așa sunt un om neisprăvit!

- Știi prea bine că nu te mai pot opri. Un singur lucru însă îți cer. Mai lasă și pe alții acum. Tu ți-ai făcut datoria față de țara ta, cu vârf și îndesat. Acum mai ai și tu dreptul la odihnă și eu la puțină liniște, la împăcare. Eu nu mai trăiesc! Când te știu plecat, în orice clipă mă aștept la o nenorocire, pe care nu o voi putea suporta. Dumnezeu m-a încercat prea mult și puterile mă lasă!

Câtă dreptate ieșea din vorbele ei. O mamă, care nu cere mai mult, în această lume, decât să i se lase feciorul unic alături de ea, să-i aline zilele ce i-au rămas, după atâta frământ. Dreptatea ei venea însă în contradicție cu drepturile acestui popor obidit, care se găsea la mare răscruce.

Să mai lăsăm și pe alții să tragă greul? Dar cine? Cine s-ar încumeta, ca noi, să accepte sacrificiul vieții, atunci când abia au început să o trăiască? Poporul acesta a greșit, poate, atunci când a asistat la asasinarea atâtoro dintre noi, fără să clinească un deget, atunci, când conducătorii lui au expus în piețele publice trupurile îngăurite de gloanțe ale fiilor lui și când autoritățile în subordine au obligat copiii de școală, de la cea mai fragedă vârstă, să defileze în fața acestor oseminte, fără ca unul să scoată un strigăt de revoltă, contra unei atât de groaznice nelegiuiri. Un moment de cugetare te oprește în drum și inevitabila întrebare îți răsare pe buze: merită oare acest popor atâtea jertfe? Nu a devenit și el insensibil la propria-i soartă?

Răspunsul e unul singur, fără ezitare. Da, o merită! Nici o jertfă nu este prea mare pentru a-l trezi din adormirea celor zece secole de robire și câteva decenii de spoliere, de către ai săi înstrăinați, vânduți, fără rușinare. Poporul acesta a rămas fără nici o protecție, înșelat, chiar atunci când se bucura de întoarcerea fraților pe același pământ. Pentru a-l zgudui din această letargie, a-l sensibiliza din nou, nu ne rămâne altă cale, decât exemplul dăruirii supreme. Să nu cruțăm nici o osteneală până ce nu le vom cutremura inima împietrită de atâta înstrăinare. Numai atunci vom avea liniște, când, prin faptele noastre, vom reuși să-i luăm de pe ochi nebuloasa care-l împiedică să distingă primejdia în care trăiește. Prețul va fi imens, dar nu există altă cale, decât aceea ce duce la inima lui. Numai atunci vom putea să-i cerem să reia steagul din mâini frânte. Atunci nu va mai fi nevoie ca cineva să-l invite la horă. Singur se va simți atras de drumul unic, pe care instinctul de supraviețuire i-l impune.

După câteva zile de pregătire, iată-mă din nou la drum. O noapte întreagă, pentru ca a doua zi să debarc în Gara de Nord, cu un geamantan, mai mult plin de hrană decât de cărți. Cărțile, toate, mi-au fost furate de acasă, după atâtea percheziții, de la frații români, până la una, fiecare se socotea indrituit, la plecare, să-și însușească, din bunurile aceluia ce devenise un «dușman» al poporului, scos de sub protecția oricărei legi, fie ea chiar umană. Nu era decât justiție, spuneau ei, fiecare în felul lui, pentru a repara răul făcut autorităților prea «indulgente».

Unde să trag acum? De mai bine de patru ani de când am plecat, multe s-au mai schimbat. Aveam un consătean ce locuia pe strada Măgurele, la nr. 81, tâmplar de lux, pentru tacâmuri, argintărie. Mă duc la el, pentru o noapte, două, până ce voi găsi ceva. Schimb tramvaiul ce mă duce de la Gară la Izvor și de aici pe Uranus, mă îndrept spre Ferentari. După puțin timp, iată-mă la destinație. Bucuria lui Ion Smaia, cum se numea săteanul meu, nu a fost mai prejos decât a celor din sat.

- La mine poți să stai cât îți vrea! Un lucru, însă, va trebui să ne facem cumpărăturile singuri, apoi mâncarea, că n-am pe nimeni s-o facă.

Bunătatea lui mă întorcea la 21 ianuarie, 1941, așa-zisa rebeliune contra «Conducătorului», pentru a ne azvârli în afară de lege. Eram încercuiți, la Căminul Universitar, din Calea Plevnei, unde aveam locuința, ca student. După ce am părăsit Prefectura de Poliție, cu promisiunea că nu ni se va întâmpla nimic, m-am întors spre casă. Peste puțin, suntem înconjurați de poliție și armată. Eu eram îmbrăcat în uniformă. Cizme negre, pantaloni strâmți, scurtă neagră și căciulă pe aceeași culoare. Asupra mea aveam două pistoale, cu care ieșeam de la Prefectură. Privind de la ultimul etaj, văd tancurile ce înconjoară clădirea și fără să mai ezit, cobor spre ieșire. Ajuns la parter, unde era cantina universitară, unde luau mas toți studenții, întâlnesc pe Cazaban și-i spun că nu-i bine să rămânem aici. El nu credea că s-ar putea să ni se întâmple ceva. Din contră, zicea el, aici suntem mai în siguranță. La ieșire, control de identitate și percheziție. Am ascuns cele două pistoale în cizme și m-am îndreptat spre ușă, spre control. Am scăpat ușor, nu m-au controlat decât de la centură în sus. Am aflat după aceea. Cei prinși cu arme asupra lor erau arestați și executați, fără judecată. Nu știu dacă eram conștient de ceea ce făceam. Eram încă sub narcoticul rezistenței cu orice preț. Am luat tramvaiul până la Izvor și de aici pe Măgurele. Pierdusem dintr-o dată și căminul unde locuiam, și masa. Rămăsesem pe drumuri. Consăteanul meu mi-a oferit ospitalitate. Ianuarie 1941, Ianuarie 1946. Cinci ani de atunci. Câte nu s-au mai schimbat!

Să nu uit o scenă, care s-a încrestat adânc în sufletul meu, în faza «eroică», de la 21-23 ianuarie. După manifestația de pe Calea Victoriei, grupul de la Litere trebuia să ocupe, împreună cu alte grupuri, Prefectura de Poliție. Eu eram desemnat să schimb echipa de pază de la etajul 4, ocupat de legionari, spre etajul 5, ocupat de compania de jandarmi ai poliției. O mitralieră, instalată sus, la etajul 5, era dirijată spre noi, unde era instalată o altă mitralieră, a noastră, îndreptată spre jandarmi. Ne supravegheam reciproc.

Făceam echipa cu camaradul Nicolae Iliescu, coleg la aceeași facultate cu mine. Ajunși la etajul 4, ne îndreptăm spre locul unde se găsea mitraliera, să o luăm în primire. Era pe înserate. Noi eram schimbul de noapte. Doi camarazi așteptau să ne predea arma și consemnul. Unul din ei mă întâmpină să-mi dea explicație la ceea ce aveam de făcut: să împiedic cu orice preț jandarmii să înainteze spre noi. Mijlocul de a-i convinge de această necesitate, imperativă, mitraliera.

- Cum merge, camarade? Nu avusesem niciodată în mâini o astfel de jucărie. Nu făcusem încă armata. La repezeală îmi arată esențialul: cum se încarcă și cum se trage. Camaradul meu, Iliescu, din Slatina-Olt, în spatele meu, privea scena. Pesemne, însă, că n-a reținut decât țeava jandarmilor, îndreptată amenințătoare înspre noi, gata să verse foc și moarte asupra revoluționarilor debutanți. Ocupat cu studiul armei, uitasem de camaradul Nicolae, cu care formam echipă. Deodată aud vag câteva sunete, ce-mi țiuie parcă și acum la ureche.

- Camarade, eu nu sunt pregătit de jertfă! Până să-mi revin din buimăceală, lucrurile se precipitaseră. În momentul când mă pregăteam să-i răspund, îmi dau seama că rămăsesem singur.

Că nu era pregătit de jertfă? Nici eu nu eram pregătit. De altfel, rari sunt aceia pregătiți de moarte cu seninătatea pe frunte. Noi ne găseam în fața unei situații date și de acum era prea târziu să dăm îndărăt, fără a nu periclita viața a sute de camarazi.

Așa am rămas singur toată noaptea. Dumnezeu mi-a salvat capul, mi-a cruțat zilele pentru ceea ce va să vie.

Zorile au pus capăt la toate. Un ordin scris, venit de la Comandant, ne cere să părăsim localul și să ne întoarcem la casele noastre. Când să ies în Calea Victoriei, încep detunăturile. Tancurile înaintau de-a lungul străzii, trăgeau la înălțime de om și secerând tot ceea ce găsea la acea oră în picioare. Strigăte, urlate, sânge, mult sânge. Primii morți, prima văpaie de ură, marchează răzbunarea «Conducătorului», cu ajutorul armatei germane,

asupra tineretului acestei țări. Același tineret care cu câteva luni mai înainte înfruntase, cu piepturile goale, un alt călău, ca să-l aducă pe el în capul Statului. Promisiunea făcută de duo-ul Antonescu-Hitler, că nu ni se va întâmpla nimic dacă părăsim instituțiile, se transformase într-o baie de sânge.

La atâta măcel, fiecare căuta să-și salveze viața, care atârna de acum doar de-un fir. Fiecare fugea pe unde putea. Nu mai aveam nici măcar dreptul de a ne apăra viața. Devenisem un vânat ușor, urmărit cu pasiune de tancuri româno-germane, să înlătore o ceată de «nebuni», care nu voiau să înțeleagă că soarta acestui neam se găsea în «mâini sigure», care nu tremură în fața asasinării acestei generații, condamnată de mult, în culisele iudeo-masonice.

Așa ajunsesem la căminul din Calea Plevnei. Pe la orele 9, de dimineață, am ieșit afară, împins de o neliniște interioară. Nu mai mult decât o jumătate de oră mai târziu, sosise ordinul ca toți aceia, aflați în uniformă legionară să fie arestați, la fel toți pensionarii căminului. Norocul m-a servit și acum și iată-mă la consăteanul meu, care-mi oferă casa și masa lui.

Toate astea aparțineau de acum trecutului. Să revin însă la azi.

Grija găzduirii înlăturată, pornesc întru recunoașterea capitalei, părăsită cu ani în urmă. Primul gând, să întâlnesc pe cei de-o soartă cu mine, să ne regăsim din nou. Unii întorși din închisorile române, alții din Lubianka, alții de pe coaste, plaiuri și văgăuni de munte.

Nicu Bălănescu era primul meu reper, cu el apoi să dăm de ceilalți. Aveam o adresă veche, pe Schitu Măgureanu și mă îndrept într-acolo. De aici obțin numărul de telefon unde aş putea să-l găsesc. Abia fac numărul, că-i aud glasul.

- Bată-te norocul, frate, nici aici nu scap de tine! explodează el. De aş fi putut să fiu alături, să-i văd chipul luminat de veste bună.

- N-o să scăpăm așa ușor unul de altul! Acum însă aş vrea să te văd.

- Vin numaidecât, nu mișca din loc!

Să fi trecut o jumătate de oră, când îl văd în pragul ușii. Fața fumurie, doar ochii, două sfere de foc, străluceau de atâta bucurie, în mijlocul unei fețe pale, brăzdată de trăsături adânci. Am sărit unul la altul, ca pentru harță și în clipa următoare, nu formam decât unul singur. Obrajii lui reci îmi picură doi stropi de rouă, care trădau o emoție nestăvilită. Îl pipăi, să văd de-i întreg, înainte de a-i pune o întrebare ce-mi ardea pe buze.

- Ți-au făcut mult rău? Ai suferit mult? băjbăii eu cu vocea moale. Poate nu m-a auzit?

- Acum... merge mai bine... curând, trecutul va îngropa, va șterge totul... Esențialul este acum că ne-am regăsit...restu-i doar poezie.

După primele emoții îl inund cu întrebări. Prima ce-mi vine pe buze, cea care mă ardea mai mult, iese singură fără să o mai pot opri.

- Ce s-a întâmplat, Nicule? Ți-o spun verde, eu nu prea înțeleg mult, ca să fiu sincer, așa zice că n-am înțeles deloc!

- Tu crezi că eu așa fi înțeles mai mult? De altfel, ai să vii cu mine la d-l Pătrașcu, să-i pui și tu în față nedumerirea acestei întâmplări, ieșită din comun.

- Tocmai voiam să te întreb cum să-l găsec. Intenția mea se potrivește cu a ta. Noi suntem disciplinați, însă sunt anumite evenimente care scapă perceperii!

- Vom merge după masă să-l vedem. Până atunci, să mai vorbim de ale noastre. Cum ai dus-o de atâta timp de când ne-am despărțit?

I-am povestit pe scurt cele pățite în ultimele zece luni. Vreo două ceasuri pline, rezumatul unei vieți, pe muchie de cuțit. Fața lui se întunecă, se crispează, pe măsură ce depănam momente fără pereche, într-un timp atât de agitat. Așa ne-a prins amiaza, fără să ne dăm seama. Luăm o masă bună, în timpul căreia era rândul să-și povestească aventura. A durat și asta până pe sub seară, când trebuia să întâlnim pe d-l Pătrașcu.

- Eu am căzut cu Ion Constantin și Sofia Borobaru, în noaptea de 6 martie, începe el. Am fost vânduți. Chinurile lui, săpate adânc pe fața trasă și ochii pierduți în orbite, fantomă călătoare, grăiesc mai mult decât ar putea mărturisi cuvintele prea seci.

Înainte de a pune mâna pe frânele Statului, comuniștii, cu ajutorul rușilor, sau mai clar, rușii, cu câțiva străini, au început infiltrările în sectoarele vieții publice, dar mai ales în poliție, siguranță. Prin partid au creat o poliție paralelă, care constituia dosare de persoane susceptibile de a fi eliminate la un moment oportun. Așa se explică faptul că la 6 martie, dată istorică, pentru instaurarea pur comunistă sub fațada Petru Groza, au procedat la arestări prin surprindere. Casa unde locuia Ion Constantin, în același timp sediul regionalei Banat, de unde plecau și soseau curierii de peste tot, fusese pusă sub supraveghere cu mult timp înainte de arestarea lor. Ziua hotărâtă a coincis cu impunerea de către Vâșinski a guvernului Groza, paravanul firmei roșii. Povestea lui Nicu Bălănescu, a celor mulți ca el, a fost calvarul anchetelor, până la epuizare sau moarte.

Întâlnirea are loc în casa mătușii lui Vică Negulescu. Am fost primiți de nea Vică, cum îl numeam noi, cu zâmbetul lui mucalit, care ascundea un munte de om.

Fără să mai aștept, sunt invitat să intru în camera alăturată, unde d-l Pătrașcu mă primește fără protocol.

- Camarade Verca! S-au întâmplat multe de când am plecat din Germania. Toate acestea se înscriu în ordinea normală a vieții noastre, pusă în slujba neamului greu încercat!

Se oprește puțin, să-și caute cuvintele mai potrivite unei explicații simple și mai ales pe înțeles. Nu-i dau timp de reflexie, i-o iau înainte.

- Da! În adevăr! Ultima întâmplare iese din comun, dar mai mult din sfera noastră de înțelegere. Mai clar, contra naturii!

- Ai dreptate, camarade! Am fost pus la mare cumpănă când a trebuit să accept această propunere. Mulți din camarazii noștri au căzut în mâinile poliției. Unii au fost predați rușilor, de a lor urmă nu mai știam nimic. Mulți alții, pe punctul de a cădea. Cercul în jurul nostru se strângea din ce în ce mai mult. Crede-mă, am cântărit mult propunerea făcută, de a elibera pe toți cei închiși, dispăruți la ruși, precum și cei condamnați de Antonescu, acum cinci ani de zile. Aveau și ei dreptul să mai vadă lumina. La ei m-am gândit când am luat această gravă decizie. În schimb ne vom abține de la orice activitate. Nu ne cere nimeni să renunțăm la credința noastră, la idealul nostru. Am promis, la fel, că vom preda toate armele ce posedăm, ca dovadă de buna noastră credință. Cred că ai procedat deja la executarea acestei dispoziții, după cum ți-am vorbit la Timișoara.

- Da! Am luat toate măsurile, înainte de a veni aici, răspund eu cu o vădită nedumerire. Și-a dat seama că nu m-a convins de oportunitatea acestui acord. Mai greu, în sufletul meu se clătina deja ceva.

Am plecat fără să mai spun nici un cuvânt, parcă mă întorceam de la înmormântarea unui vechi prieten. Nea Vică mă oprește în prag.

- Cu mine nu mai vrei să stai de vorbă?

Îl privesc străin. Ce ar putea să mai adauge și el? Esențialul era deja departe.

- Măi băieți! Nu fiți îmbrobodiți la minte și la ochi. D-l Pătrașcu nu vă putea spune să călcați un acord semnat de el. Voi, însă, vă puteți lua răspunderi. Ce dracu, sunteți bărbați! Admitem că ați predat câteva arme. Acordul este respectat. Cine vă putea împiedica să păstrați ceea ce s-ar numi o legitimă apărare. Pentru voi drama rămâne aceeași. Nu veți fi neutri atunci când frații voștri vor fi loviți. Nu veți fi imparțiali, legați de acest acord. Noi

va trebui să ne strângem rândurile mai mult, să fim gata a răspunde la orice chemare, pe care mintea și sufletul ne-o impune!

- Nea Vică! D-apăi vorbești ca un înțelept. Și eu am înțeles același lucru. Mi-ați luat o piatră de pe inimă!

- Ce dracu, Filoane! Te credeam mai perspicace, intervine Nicu, surprins ca și mine de noua întorsătură, în culise.

Ne-a strâns, nea Vică, mâna, cu putere. Comuniunea de gândire și-a găsit făgașul firesc.

L-am mai văzut de câteva ori, dar ultima dată mi-a rămas încrustată în minte și inimă.

Am aflat mai târziu geneza acestui dramatic acord, care a tulburat multe suflete.

În iulie 1945, Petre Groza cheamă la el pe Noveanu, fost ministru în guvernul Gigurtu, alături de d-l Horia Sima, și-i destăinuiește planul diabolic, conceput de L. Pătrășcanu și propus Comitetului Central al partidului, pentru lichidarea opoziției naționale. El consta în deportarea a 12-15.000 de «fasciști» - era vorba de legionari - în care categorie vor fi înglobați un mare număr de intelectuali români.

În vremea aceea erau deportați în URSS germanii, cetățeni români, atmosfera era deci propice unei astfel de măsuri radicale, mai ales că țara întreagă era terorizată de soldații «eliberatori», cărora totul le era permis.

Și, pentru ca partidul să nu fie acuzat de o astfel de crimă, Pătrășcanu propune să se lanseze un manifest, adresat țării, prin care să acuze pe legionarii «fasciști» de a fi cauza acestor măsuri, antrenând cu ei în această categorie și un mare număr de intelectuali români.

Această campanie de responsabilizare legionară urma să declanșeze un sentiment de izolare din sânul națiunii, de ură chiar împotriva lor în întreaga țară. Astfel, dintr-o lovitură măiastră ar fi reușit să neutralizeze toată opoziția, iar partidul să iasă basma curată, măsurile luate nu ar fi decât aplicarea acordurilor semnate de către cele patru mari puteri privind sancțiunile împotriva «fasciștilor».

Noveanu transmite lui Pătrășcu, Secretarul general al Mișcării Legionare, această veste. D-l Pătrășcu convoacă pe cei mai apropiați colaboratori ai lui: Vică Negulescu, Rogojanu, Titi Cristescu, Ionescu Remontu și Gheorghe Manu și împreună redactează un memoriu adresat legionarilor, prin care li se cerea să se abțină de la orice manifestație ostilă guvernului și, ținând seama de evoluția timpului, fiecare este liber de orice angajament, liber de a-și alege orientarea pe care o crede mai bună.

Acest memoriu a fost difuzat simultan în toată țara, în aceeași zi.

În urma acestui eveniment, Comitetul Central al partidului comunist, impresionat de amploarea acestei forțe, de care va trebui să țină seama, s-a întrunit de urgență și a decis să amâne această confruntare pentru mai târziu. Impresia care domina evenimentele era că ambele părți preferau să câștige timp.

Noveanu s-a întâlnit de mai multe ori cu Pătrașcu și desigur că acesta fiind urmărit, la 5 decembrie 1945, amândoi au fost arestați.

De acum totul evoluează repede. D-l Pătrașcu confirmă autenticitatea memoriului adresat legionarilor, iar guvernul oferă în schimb eliberarea tuturor deținuților, inclusiv cei duși în URSS pentru anchete și legalizarea celor din clandestinitate.

Două luni mai târziu, Nicu mă caută îngrijorat. D-l Pătrașcu e mâniat foc pe mine și vrea să mă vadă cât mai repede. Ce voi fi făcut de la ultima oară, în afară de cursurile de la facultate? O seamă de idei mă frământă, dar nici o clipă nu reușesc să ghicesc păcatul pe care l-aș fi comis.

Când intru în cameră, nu mai recunosc pe d-l Pătrașcu de altă dată, prietenos, amabil. O furie inexplicabilă îl cuprinsese și și-o descarcă din plin asupra mea.

- Ești inconștient sau ai consimțit trădarea? mă plesnește în plină față. Rămân fără grai și mai ales aiurit de această acuzare. Nu-mi dă răgaz să respir și continuă.

- Nu ai predat armele! Ai torpilat totul. Vin de la Interne. S-a găsit, la Domașnea, un întreg arsenal, ce aparținea echipei voastre! Nu știi ce va ieși de aici. Să intri la fund, până o mai fi vreme, să nu te mai vadă nimeni! O avalanșă s-a abătut asupra mea să mă zdrobească. Nu știu cum am ieșit de la el. Nea Vică mă oprește, să adauge și el dojana lui legitimă.

- Ce s-a întâmplat cu voi? Îți dai seama de consecințe?

- Înainte de a mai răspunde oricui, cred că aș avea și eu dreptul să știu despre ce este vorba și de cum de s-a ajuns până aici?

Pe Nicolae Târziu l-ai anunțat să se prezinte la poliție, să-și regularizeze situația?

La auzul acestui nume, un fier roșu îmi străpunge inima. Îmi defilează înaintea ochilor morții de pe munții Cernei: Tămaș și camaradul lui. Mișelia și-a desăvârșit opera.

- Eu am lăsat vorbă să fie anunțată toată lumea, reușesc eu abia să îngân. Mânia îmi luase parcă graiul. Nu puteam, personal, să văd pe fiecare în parte!

- Dar armele, dacă nu le-ați predat, de ce nu le-ați ascuns în fundul pământului, să nu le mai afle nimeni?

- Eu așa am transmis camarazilor mei cei mai apropiați. Ion Chirilă trebuia să se ocupe personal de acest lucru. Nu știam nici măcar locul unde erau ascunse. În ziua când au fost parașutate, o echipă s-a ocupat de ascunderea lor. Mai târziu au fost deplasate de Ion Chirilă, cu doi camarazi de mare încredere. Ce s-a întâmplat? O aflu acum!

- Nicolae Târziu a predat la poliție tot armamentul, după ce voi v-ați prezentat toți și după ce ați declarat că nu mai aveți nimic. Am fost chemați la poliție și ni s-a spus în față această călcare vădită a acordului și că va trebui să suportăm consecințele. Nu știu ce vor face! Poate să ne aresteze din nou pe toți, să reînceapă prigoana!

Eram atât de amărât, că nu-mi mai găseam astâmpăr. O grea răspundere îmi cade pe cap. Vina este a mea, fără îndoială. Ar fi trebuit să predau totul. Nu m-a lăsat inima și-apoi, nimeni nu m-ar fi lăsat s-o fac. Eu am întreaga răspundere, cea mai grea, de a nu fi crezut în acest acord.

Nicu se ține de mine și încearcă să înțeleagă cum s-au întâmplat lucrurile, dar mai mult să-mi ușureze povara ce-mi apăsa conștiința.

Peste câteva zile mă caută Nicu, să-mi aducă vești mai bune. Cei de la Interne s-au mai potolit. Dosarul rămâne deschis ca un avertisment. Cum s-ar spune, de astă dată treacă, însă să nu se mai întâmple. Și s-a întâmplat la 3 august, 1947, când am fost arestat, cu zece luni înainte de călcarea acordului de către autorități, urmată de arestarea tuturor legionarilor. După anchetă cu torturi până la sânge, timp de trei luni, în localurile Securității din Timișoara, s-a intentat procesul primei echipe, parașutată în țară, eu fiind capul acuzației. 20 de ani de temniță a fost sentința Curții Marțiale... în lipsă, Dumnezeu ne-a ajutat să evadăm înainte, pentru altă aventură.

Pe mine mă rodea însă la inimă această întâmplare. Am dus-o până la Paște, când m-am întors în vacanță și am aflat totul. Târziu n-a fost găsit nicăieri, să i se anunțe dispozițiile, pentru simplul fapt că-i părăsise pe toți. Armele ascunse în altă parte au fost găsite de Târziu, după anchetă, pe teren. El se pusese în slujba poliției și continua să vadă camarazii ca mai înainte, ca și când nu se întâmplase nimic. Așa a reușit să le găsească, invocând pretextul că a fost trimis de la centru, pentru a le deplasa în altă parte mai sigură. Trădarea lui era clocită mai de mult, de când era încă cu noi camarad. Puțin timp după această mișelnică ispravă, îl găsim comisar de poliție la Timișoara. Intrase în contact cu poliția și ghidat de Securitate își vindea pe foștii lui camarazi. Nimicnicia i-a șters într-o clipă tot ce-a îndurat la

Buchenwald. Nu cumva însă, împrejurările l-au împins prea departe, fără să-i ceară asentimentul?

Omul are perioade grele în viață, momente când stă de vorbă cu el însuși, să decidă drumul de ales, pe durată lungă, un fel de răscruce determinantă. Credința într-un ideal, care menține echilibrul interior, în contra atâtor furtuni, rămâne esențialul. Orice deficiență a ei zguduie întregul. Ca o corabie care și-a dereglat aparatele de navigare, rămâne dezorientată, condusă de capriciul valurilor. Idealul lui, pus la grea încercare, n-a rezistat agresiunilor de tot felul. Și-a pierdut ghidul și de acum orice limită a pericolului e depășită, cu ea, proporția dezastrului. De aici mișelia e greu de a o mai înțelege. Nici un punct de sprijin, nici o ancoră, care să mai agațe corabia de ceva fix, să-i încetineze, să-i oprească prăbușirea spre funduri moarte. Acest punct fix, care redă conștiința pericolului, înainte de a nu fi prea târziu, este acest ideal, această credință în Dumnezeu și în destinul neamului tău. Această credință n-a părăsit decât pe aceia care nu mai sunt capabili de nici un efort, de nici un sacrificiu, acei ce au renunțat la luptă.

Trădarea nu este decât o formă, cea mai abjectă, a acestui dezechilibru, a acestei lipse de punct de sprijin, acestui ideal regenerator de forțe, în fața primejdiilor ce ne pândesc pe toți deopotrivă. Toată viața nu este altceva decât o confruntare permanentă, în căutarea celui mai perfect echilibru, a unei poziții solide, pentru a rezista primejdiilor. În situații excepționale, un echilibru excepțional, o justificare, ce duce până la jertfa supremă.

Moța motivează ultima dăruire prin această sublimă împărtășanie: «Nu-i o mare binefacere de a muri pentru Christos?» Echilibrul lui ieșea dintr-o credință nelimitată în Dumnezeu și din această conștiință clară că neamul lui nu poate fi salvat decât încredințându-ne Celui Atotputernic. Prețul acestei ofrande, pornită din inimă curată, fără gândul unui schimb negociat este: salvarea neamului tău, cu riscul de a pierde propria-ți viață.

Această viață nu ne aparține, deci nu o putem târgui. Nu putem decât să o oferim. Moța a depășit lutul, pentru că inima lui era plină de Dumnezeu. Numai așa a putut să se desprindă de durere, de dragostea lumii, fără ezitare. Moța, Marin, sunt mari, pentru că ei au mers spre frontul înaintat, de bună voie, conștienți. Noi ne găsim în mijlocul frontului. Suntem înconjurați din toate părțile. Nu mai avem nimic de ales. Îl acceptăm, cu tot riscul ce-l implică sau îl abandonăm, cu toată rușinea ce învelește în sine actul trădării? Pentru noi zarurile sunt de acum aruncate. Totul sălășluiește în noi. Vom lăsa în urmă un nume de laș ce și-a pierdut naționalitatea sau de român demn de acest renume? Cei ce vor veni după noi ne vor clasa după fapte, la locul

ce bine am meritat. M-am întors la carte, să-mi gădesc un rost în viață. Oare mai are ea vreunul, în astfel de condiții?

Mă frământă mereu inutilitatea a tot ceea ce fac. Totul se învâрте, ca într-un cerc, fără ieșire, a cărei orbită nu are decât o singură direcție, bine definită, spre aservirea totală colosului bolșevic. Noi, cumiți, silitori, întorși la carte, ne căutam un loc în acest mecanism, pe această orbită, să continuăm mișcarea de rotație fără a-i putea schimba direcția.

Împărtășesc lui Nicu gândurile ce mă frământă. Zile întregi ne zbatem să găsim o ieșire, care să motiveze, dacă nu altceva, cel puțin, rațiunea inutilității noastre totale. Nu rareori căutam la nea Vică motivarea acestor preocupări.

- Nu fiți copii! Trăim vremuri excepționale! Nu vă pierdeți răbdarea! Rândul nostru va veni mai degrabă decât vă așteptați. Locul ne este rezervat. Nu este decât unul singur, impus de evenimente. Totul e să nu fim surprinși, să nu ne împrăștiem fiecare la periferia acțiunilor. Să rămânem în mijlocul lor, ca la momentul dat să le putem schimba cursul. Și-apoi, nu uitați un lucru, tot poporul e sensibilizat de presiunea zilnică. Nu mai suntem singuri. Să nu pierdem contactul cu el!

Am înțeles mai mult decât aș fi căutat. Liniștea îmi revine ca o împăcare cu mine însumi. Nea Vică avea acest dar de-a raiona optimism, cu surâsul lui complice, senin.

Cu sau fără noi, înclăstarea cu dușmanul se va defini curând. Atunci nu va mai fi loc pentru studii sau pentru un loc liniștit sub soare.

Singura poziție de ocupat va fi linia de apărare, de supraviețuire, cu fața la dușman. Acest moment nu-l decidem noi. Esențialul e să nu ne surprindă nepregătiți, demobilizați.

La facultate am fost repartizat, la cursul practic, la liceul «Mihai Viteazul», la catedra profesorului Ion Murărașu, mare admirator și cercetător al lui Eminescu. Scrierile lui alimentau focul naționalist cu aceeași ardoare cu care inima lui pulsa sângele, iubitor de patrie.

M-a primit cu multă bunăvoință, împreună cu un alt coleg al meu, Lovinescu, mai tânăr, dar foarte bine pregătit. Pregăteam cu rândul subiectul, pe care îl expuneam elevilor din ultima clasă de liceu. Murărașu, asista din fundul clasei, fără a interveni. Comentariile ni le făcea la sfârșitul cursului, numai nouă. Câteodată mai completa expunerea noastră, doar pentru a sublinia o concluzie. Una din expunerile mele trata despre originea ziaristicii. M-am oprit cu insistență la revoluția din 1848, pe care comuniștii încercau să și-o însușească, luând-o drept punct de plecare a comunismului,

la noi. Ziarul «Poporul suveran», apărut pe Valea Prahovei, ca expresie a revoluționarilor de la 1848, ajutat de Lamartine, era asociat ziarului comunist «Scânteia», ca precursor.

Țineam să accentuez caracterul național al acestei revoluții, care aparținea exclusiv neamului românesc. Afirmarea noastră ca nație cu tot ceea ce avea ea mai caracteristic.

La întrunirea revoluționarilor din imperiul austro-ungar, care a avut loc pe teritoriul maghiar, a participat și Nicolae Bălcescu, reprezentant al poporului român. Marele poet ungar, Petöffi, corifeul revoluției maghiare, când a aflat de prezența unui reprezentant al românilor, a exclamat, oarecum nedumerit, că românii nu formează o națiune. Bălcescu îi răspunde mândru și hotărât, că noi suntem aici să apărăm drepturile națiunilor participante, fiecare pe picior de egalitate. Noi ne-am sculat să apărăm neamul nostru și mai puțin libertatea, pentru că libertatea pierdută se mai poate câștiga, naționalitatea, niciodată. Apoi a părăsit sala.

- Azi, completez eu, cu îngăduința profesorului Murărașu, ne găsim din nou la o mare răscruce. Această naționalitate, apărută cu atâta dârzenie de Nicolae Bălcescu, acum o sută de ani, se găsește din nou în pericol de moarte. Vom asista noi indiferenți, fără să nu aducem un sacrilegiu strămoșilor noștri, care au ridicat steagul mândriei românești?

Am lăsat hârtia cu subiectul de-o parte și am dat frâu liber revoltei. Tinerii din fața mea erau soldații de mâine, pe umerii cărora se afla atâta răspundere și atâta datorie, cât de uriaș era pericolul care amenința neamul întreg. Ochii lor vii sclipeau flăcări, inimile băteau ca înainte de luptă. Nu mai erau copii, cu toți cei 17-18 ani ai lor. Pentru prima dată, cineva se adresa lor, le dădea această încredere. Împărtașea cu ei o grijă de mari proporții, le cerea părerea, îi invita să judece momentul. Pentru prima dată adevărul le apare gol în toată tragedia lui. În concluzie, le pune în față acest proces de conștiință: Vor lăsa neamul lor să piară, fără a schița un gest, o revoltă?

Murărașu nu a intervenit deloc. Asista îngândurat din fundul clasei la această comuniune de griji și de răspunderi, care erau și ale lui. El le-a predicat de la catedră și în scris, îmbrăcându-le în podoaba stilului, în mantia metaforelor. Eu însă am fost mai direct, obișnuit cu limbajul deschis, limbaj de soldat, încleștat deja, de multă vreme, cu dușmanul comun. Eu ceream mai mult, ceream totul. Acum ori niciodată. Tinerii din fața mea, printre care și frați de cruce, au înțeles și ei, mai mult decât eu le-aș fi putut spune. Tinerețea are acest dar de-a intui primejdia, înaintea celor cuprinși în noianul

de griji ale vieții, de greutățile imediate, de teama de a nu reuși să-și împlinească datoria de părinte. Tânărul, cu sufletul neîncărcat încă de povara zilei de mâine, vede totul prin prisma romantică. Dorul de căutare a faptelor mari, a eroului, mereu disponibil, îl îndeamnă să se avânte în luptă, fără să cântărească de va fi ușor sau greu. Flacăra lui mistuie, înainte de a atinge durerea. Așa se explică ridicarea studenților în contra pericolului de moarte ce amenință neamul, atunci când toți ceilalți își trăiau odihna post-belică, liniștea reîntregirii hotarelor, într-o Românie Mare. Numai pentru acest tineret, frumoasa Românie, începea să miroasă putregaiul din interior, care-i pregătea sfârșitul. Judaismul, prin care încolțea mucegaiul descompunerii, pe Sărindarul roșu, comunismul, instrumentul lui de subminare. Doar tineretul de la 1922 l-a intuit. Doar el s-a angajat în luptă cu toată curățenia sufletului lui. Doar el a sângerat, îndurând lovituri după lovituri, oferindu-se martiriului. Azi, apelul se adresează lor, celor ce nu vor negocia sacrificiul. În vâltoarea luptei, chipul lor de arhangheli, cu sabia scoasă, va arăta unicul drum spre mântuire.

La Dobrina, Căpitanul, în 1919, adolescent încă, a prevestit primejdia de moarte, atunci când nimeni nu o bănuia măcar. Un sfert de veac mai târziu, același tineret, crescut la umbra jertfei, îmbracă aceeași armură. Pentru ei pericolul bate la ușă. Vremea de cugetare a depășit timpul. Tinerii liceului «Mihai Viteazul» s-au identificat dramei naționale cu tot elanul vârstei. Pericolul cel mare, care amenința tineretul imediat, este această înstrăinare de ideea de neam și de Dumnezeu, de patrie, valorile de bază pe care se construiește întreg edificiul unui neam. Comunismul, instrumentul de pătrundere în adâncime, caută să înlocuiască ideea de neam prin aceea de internațional, cea de Dumnezeu prin aceea de negare totală a Lui, iar cea de patrie, prin revoluția mondială a claselor, limitată la competiția materiei.

Aceste trei noțiuni-valori, care asigură legătura între generații, între morți și vii, transmit istoria de la Decebal la Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Vlad Țepeș, Basarabii, Mușatinii, la Eminescu, la Codreanu și azi, acestei generații, pe care o așteaptă un mare destin, ori un mare blestem. Urgența primă este ca acest tineret să fie inoculat în contra materialismului ateu și tentativei de negare a celor trei valori, care personifică ideea de patrie.

Dacă s-au înrădăcinat în sufletul lui aceste valori, comunismul nu le va scoate decât o dată cu ultima scânteie de viață.

Profesorul Murărașu și-a îndeplinit datoria încredințată generației lui de istorie. A căzut înainte ca dușmanul să-i întineze sufletul, rămas pur, în

crediința lui de neam, arătând drumul tineretului lui, pe care l-a iubit și instruit, întru cele sacre românești, o viață întreagă.

Acum, acest tineret are mai mult ca niciodată nevoie să fie protejat, nu altfel, decât mărturisindu-i adevărul asupra pericolului care-i țintește inima și ființa lui spirituală.

De unde s-ar putea adresa mai ușor acestor copii, decât din amvonul bisericii și de la catedra de istorie sau limbă românească, de unde cultura poate supraviețui. Preoții, profesorii, să devină apostolii unui neam amenințat cu moartea sau înstrăinarea.

Iată terenul de ocupat, înainte ca dușmanul să-i denatureze sensul. Iată linia de rezistență ce trebuie mai urgent întărită, în spatele căreia să se adune tot neamul, ca odinioară, la Sarmisegetuza, fortăreața rezistenței întregului popor dac, în ceasul din urmă. Să fim conștienți că, dacă această primă linie cade, nu ne va mai rămâne decât otrava.

O nație care și-a înstrăinat tineretul de istoria lui își taie contactul cu trecutul și devine incapabilă să-și trăiască viitorul. Astfel va fi pradă ușoară holocaustului bolșevic, care-i va suge ultima vlagă. Pe acest pământ vor crește străini, ușor de anexat, în timp, masei slave, care va cotoropi totul în tăvălugul mongolic. Numai de curajul cu care vom înfrunța dușmanul va depinde succesul sau înfrângerea definitivă.

Să transmitem flacăra, înainte de a se stinge, să ardă dincolo de suferință, până la dăruire, să cauterizeze inimile tinere, să le întărească.

Simt nevoia să împărtășesc frământările mele. Nicu, înflăcărat ca și mine, îmi pune însă realitatea în față.

- E frumos ce spui tu, dar noi nu suntem nici preoți, nici profesori. Cel mult avocații acestei cauze, fără dreptul de pledare. Deocamdată nu suntem decât studenți, iar timpul ne zorește din urmă. El urma ultimul an la Drept. Va trebui să constituim această linie, înainte de a nu fi prea târziu.

- Tu ai dreptate! Uiți însă că noi am stabilit această linie deja, în momentul când am atins cu piciorul acest pământ! Știi tot atât de bine că primii care s-au alăturat nouă și s-au angajat total au fost studenții și frații de cruce, care formau osatura întregului edificiu de educație națională! Acum va trebui să lărgim breșa, să lățim frontul, să ocupăm terenul și să-l consolidăm, înainte ca potopul să-l inunde. De pe poziția noastră vom continua efortul cu orice risc, dar cu mai multă vigilență.

Cât de ușor ne puneam de acord, atunci când trăiam aceeași dramă, cu aceeași intensitate și vibram pentru aceeași cauză.

A doua zi mă duc să vizitez pe fostul meu profesor, Ștefan Ciobanu, acel luptător basarabean, delegatul Adunării Naționale de la Chișinău, pentru alipirea Basarabiei la patria mamă. Era profesor de istoria literaturii vechi, împreună cu Nicolae Cartojan, fiecare având catedra lui. Nu l-am găsit pe profesor, ci doar pe asistentul lui, Vasiliu, om între două vârste. Mă înțelegeam foarte bine cu el. Am lucrat patru ani împreună. Eu mă ocupam de editarea cursurilor și de bibliotecă. Astfel veneam zilnic în contact cu el. În timpul guvernării legionare s-a apropiat mai mult de noi, pentru că era om cinstit.

- D-le Verca! Știi că d-l Horia Sima era studentul meu? Îmi amintesc foarte bine de el!

Ar fi dorit să împărtășescă cu noi ceea ce simțea, evenimentele însă nu i-au lăsat răgazul. În 1941, când am fost nevoit să părăsesc țara, l-am văzut o ultimă dată și i-am destăinuit hotărârea mea. Era și el trist, vedea că am fost nevoiți pe nedrept. Când m-a revăzut, a manifestat o vădită bucurie. Nu se mai aștepta. În patru ani s-au întâmplat atâtea.

- Dar acum ce ai te gând?

- M-am înscris la Seminarul Pedagogic, să-mi termin studiile și apoi mă voi întoarce la mine, în Banat. Mă apropii de liceul unde mi-am petrecut cei mai frumoși ani!

În ochii lui citeam grija zilei de mâine, nesiguranța, lipsa totală de entuziasm, de vocație pentru ceea ce făcea. Vădit, o lume întreagă se schimbuse.

N-am insistat mult. Voiam să-mi văd profesorul și numai prin el o puteam face.

D-l Ciobanu nu mai vine la facultate! A îmbătrânit. Rămâne mai mult închis în casă. Vă dau adresa. I-ar face mare plăcere să vă cadă. Discutam des de d-ta. Niciodată nu te-a condamnat. Din contră, manifesta grijă și simpatie!

Știam că bătrânul luptător nu putea să vadă în acțiunile noastre decât continuarea luptei începute de el, sub o altă formă, dar cu aceleași intenții curate.

Când l-am văzut, abia l-am recunoscut. Se citea teama în ochii lui, ca și când cineva l-ar căuta să-i facă rău.

- Cine ești matale? mă întreabă el prin ușa întredeschisă.

- Nu mă mai cunoașteți? Eu sunt fostul dvs. student, Verca Filon!

- Intră, d-le, mai repede, mă zorește dânsul îngrijorat. Ia să te văd mai îndeaproape! Da! Ești bărbat în toată firea!

- Vremurile au trecut și peste mine, d-le profesor, și au lăsat amprente!

- Da! Da! Ia povestește-mi acum, pe unde ai mai rătăcit de atâta vreme?

I-am spus totul, deschis, fără să-i ascund nimic nici din simțirea și nici din intențiile mele. Pe măsură ce vorbeam, chipul lui blajin se lumina. Îi răscolisem anii închinați neamului lui, i-am sângerat, poate, inima. El a luptat sub domnie străină, să afirme dreptul nației române pe acest sfânt pământ al Basarabilor. Iar azi, la apogeul vieții, simte cum s-a năruit tot visul lui. Pământul acesta a căzut din nou în robie. De astă dată presimțea că nu-i va mai apuca răsăritul.

Teama care o avea la început, oricine-i bătea la poartă, a dispărut ca prin minune. Vedeam acum omul împăcat, care și-a făcut datoria până la urmă. Teama unui sfârșit apropiat nu-l mai îngrijora.

- Voi să nu acceptați niciodată soarta, așa cum se pregătește. Cei lași și fricoși își merită soarta. Voi însă, să nu o acceptați. Cauza dreaptă va învinge, dar lupta va fi grea și lungă. Să nu vă descurajați și mai ales să nu renunțați niciodată!

- D-le profesor! dacă am venit să vă văd e că simțeam nevoia. Cuvintele dvs. mi-au făcut mult bine, mi-au dat curaj, mi-au confirmat că sunt pe drumul cel bun, singurul de urmat în aceste vremuri. Ele mă vor însoți mereu, mă vor ghida, mă vor împiedica să-mi schimb obiectivul.

Ne-a apucat noaptea târziu. Când m-am despărțit de el, am simțit un gol. Patru ani lângă el, profesor de slovă română, de la originile ei, împletite cu istoria existenței noastre. De n-ar fi depășit cei 70 de ani, cât s-ar mai fi ostenit pentru neamul lui? Câți n-ar fi căutat la el curaj, îndemn, hotărâre și orientare spre unicul front care să mobilizeze tot cugetul românesc.

În timpul războiului, s-a întors la Chișinăul lui eliberat și și-a pus din nou tot elanul în slujba aceluiași ideal care i-a călăuzit toată viața. Cum se găsea mereu spre vârful piramidei de afirmare românească, rușii nu-l vor cruța. Mânia lor îl va urmări, cu toți anii albi, ce-i împlinesc o viață de luptă. Nu-i voi ierta niciodată curajul de a fi desfășurat steagul tricolor, în imperiul robilor, steagul demnității și al mândriei românești.

La facultate caut urma colegilor mei, de care m-am despărțit în 1941. Războiul a trecut de-atunci peste ei și mulți și-au lăsat oasele la hotare, să apere acest pământ, să facă să dăinuiască graiul și ființa românească.

Au căzut cu fața la dușman, să împiedice năvălirea spre inima țării. De-ar ști ei că dușmanul a intrat în cetate prin trădare! Soarta le-a cruțat această revoltă, această scârbă.

Urmas al lui Carol întâi întemeietorul, Ferdinand cel loial, întregitorul, cum ni-i prezenta manualele de istorie, Mihai, fiu de degenerat, chemat să apere destinul acestui popor, în cele mai grele vremuri din istoria lui, a înlesnit, prin incapacitate sau rea voință, înfrângerea neamului lui. Și pentru ca aceasta să fie totală, l-a legat de mâini și de picioare, i-a luat și arma, să dezmință destinul că un soldat nu moare decât cu arma în mână. A predat pe cei vii în lanțuri, iar cenușa celor morți, întru zădărnicie.

Blestem să fie, din neam în neam, pentru toți aceia care au participat, înlesnit sau asistat neputincioși la această încătușare! Numai sângele va mai putea spăla această pată, ce se lățește ca o boală grea pe întreg cuprinsul României.

Ion Șugariu, bardul ardelean, care nu-și va mai struna lira în zguduitoare versuri. Mort, cu fața la răsărit, cu strunele rupte de gloanțe. Coleg de facultate, prieten, legionar din noua gardă. De câte ori nu-mi împărtășea versul la critică, înainte de a-l trimite la tipar. Pentru mine, pentru cei mulți, rămâi viu și la Învierea cea mare vei fi prezent alături de Moța-Marin, Căpitanul și oastea lui de mucenici!

Ion Chiriuc, bucovineanul, care și-a schimbat costumul Obcinelor cu haine domnești. Pentru mine a căzut îmbrăcat în această haină de sărbătoare. Și-a dăruit totul în calea muscalului. Și-a înfipt corpul rece, de cremene, stâlp de pază al Carpaților de brazi. Santinelă ce va străjui veacurile, pe pământul lui Dragoș Vodă. Va glăsui posterității că hotarele noastre n-au fost călcate din afară, ele au fost vândute din lăuntru!

Ungureanu, fratele lui de cruce din Oltenia, mort în aceeași lege, cu fața spre cer, să mărturisească credința și dreptul nostru pe pământul strămoșilor.

Câte momente de elan, de speranță pură, pentru neamul nostru, n-am trăit împreună, în cei patru ani de facultate și frământare legionară. Rătăcesc prin sălile de clasă, să caut pe cei de ieri, dar sufletul mai gol perindă ca într-un cimitir fără cruci. Doar ochii întunecați mai răspund «prezent» pentru cei duși pentru totdeauna.

Așa au înțeles ei să spună lumii că pe aici a trăit Decebal cu dacii lui. Și toți cei ce vor să vină după ei, vor ști să moară, pentru supraviețuirea acestei vițe de neam împărătesc.

Întristarea mea nu se oprește la ei numai. Mulți, fără număr, completează șirul martirilor. Doar pustiul din suflet cântărește amarul. Simt că din această cetate a umbrelor va porni odată un nou marș spre lumină, cel mai teribil, de la Sarmisegetuza sau...atunci...neamul acesta va merita o nouă robire milenară, șters, poate, de pe harta lumii.

Am uitat un nume, tânăr ca mine, atunci, coleg cu cei plecați fără întoarcere. Fapta lui însă îl așază în rândul mișeilor. Născut, alintat de dulcea melodie a graiului românesc, el a fost atras de «nostalgia» stepii, de această pasiune slavă, până la nebunie. Este Mihnea Ghiorghiu, de prin regiunea Craiovei. În timpul guvernării legionare se apropiase mult de mine, să-l ocredesc. Eram singurii băieți, din circa 70 de fete, la cursurile de literatură germană ale lui Sân Giorgiu. Intrase în celulă, de unde submina existența neamului său, pentru un «ideal» străin, dacă s-ar putea numi ideal, acest complot contra propriei lui patrii.

Comunismul,

Ca filosofie socială, ar putea interesa oamenii de știință, pentru a-i putea contesta valoarea, dar, ca un concept de viață, este și va fi de-a pururi străin de gândirea și spiritualitatea românului.

Pentru Mihnea Ghiorghiu, lumina venea de la răsăritul geografic. Bucuria lui a fost imensă când «frații» mongoli s-au năpustit peste pământul străbunilor lui, panduri. Să fie oare și asta un fel de ideal? Sau un altfel de trădare a chipului ce ți-a dat viață. Mișelia ia forme diferite, spre aceeași țintă. Blestemul va ajunge deopotrivă pe toți acei ce au trecut în tabăra inamică, să ținuiască inima propriilor frați.

Da! Am avut parte și de o bucurie, atunci când am întâlnit pe Niculae Enescu, de pe Argeș. Coleg, prieten și camarad de zile grele. Era profesor prin regiunea unde a văzut zorii, visul fiecăruia dintre noi, să ne apropiem de casă. Venise să-și dea Capacitatea. Inima lui rămase aceeași și mai mult ca niciodată vibrează cu a noastră. I-am povestit anii petrecuți printre străini, iar el pe ceilalți pe stepele kalmuce și drama trădării. Era complet dezorientat. Evenimentele din ultimul timp i-au umplut sufletul de amărăciune. După câteva ore de vorbă, de confesiune a gândurilor, concluzia ne întoarce pe amândoi la tineret, singura rezervă disponibilă pentru a împiedica implantarea comunismului în școală, să denatureze sufletele fragede să facă din ele instrumente oarbe. De acum, terenul nostru de luptă rămâne cel firesc: educația copiilor după credința străveche. Mai ales că ei vor fi chemați acum, înainte de vreme, să le apere ființa.

Cu Nicu mă văd des. El continuă studiile la Drept. Dintre toți cei întorși acasă, eram mulți «neisprăviți». Tragedia poporului nostru ne-a ajuns la vârsta de școală și nu ne-a mai dat răgaz să studiem, să devenim oameni, ca mulți alții, înainte de a înțelege ce se desfășoară sub ochii noștri. Așa ne-au tot dus spre larg, ne-au luat până și dreptul de a participa la bucuria și durerea neamului nostru. Vom putea oare azi să ne dăm obolul sufletului, al

trupului, în încleștarea ultimă ce se prepară? Eram toți grăbiți să așternem pe pergamente, pentru acel mâine problematic, diplome cu multe semnături, care să ne însoțească pe văi, pe culmi ori văgăuni de munți, cu dorul țării după noi.

Am regăsit apoi pe Puiu Florescu, dintr-o veche familie bucureșteană. Tatăl lui, îmbătrânit de ani, m-a primit cu multă căldură. Revolta lui părea a fi mai mare decât a noastră. La fel amarul, de a nu-și mai putea vărsa mânia, în contra sorții, care a învăluit țara întreagă.

- Ticăloșii! Mișei! Ne-au vândut muscalului! N-au avut nici teamă, nici respect și mai puțină dragoste pentru acest popor! Aprinsese o țigară când am venit eu și celelalte se aprindeau una de la alta, tot timpul cât am stat la masa lui. Feciorul, de un frumos nivel intelectual, flegmatic, dar dârz, era mândria bătrânului. La Buchenwald, Puiu Florescu a avut o ținută demnă. Se ridica deasupra loviturilor zilnice, se refugia într-o atitudine de nobleță seniorială, de admirat. Când a început prigoana, a căzut în luptă, cu fața spre Carpați. Curățenia jertfei lui ne-a săpat în suflet imaginea eroului dac, ce revine în istorie atunci când pieirea ne pândește calea.

Am revăzut pe Alfred Popescu, mucalitul, cum îl portretizam noi toți, pentru că lua totul în zeflema, până și povara ce-i atârna pe umeri. Niciodată nu citeai pe fața lui efectul evenimentelor ce ne copleșeau. Mereu aceeași reacție: făcea că nu le observă. Cu Nicu, Petre Gheorghe și Rațiu, formau o echipă nedespărțită.

Zilele treceau greu, parcurgând distanța de pe Măgurele la facultate și la Liceul «Mihai Viteazul». Un singur gând mă obseda, dacă voi avea răgaz să termin studiile și să vin apoi la școală, la școala vie. Să mă amestec cu copiii, să le împărtășesc grijile și durerea, iar ei să înțeleagă, înainte de a nu fi prea târziu.

Se apropie Paștele. Mama mă așteaptă îngrijorată. Orice întoarcere, era semănată de îndoieli și de teamă. Bucuria lua locul amărăciunii doar atunci când mă ține în brațe, strâns la pieptul ei.

Satul în sărbătoare mi-a redat veselia momentului, dar gândul că aceste sărbători ascund o mare tragedie, ce ne pândește pe toți, mă întristează.

Plec pe valea Timișului, să mai uit urzeala întunericului. Regăsesc pe Spiru Blănaru, socrul lui și fost șef al plasei Orșova, comandorul Domășneanu și cu ei trăiesc adevăratul rost al vieții.

- Camarazi! Stăm pe un vulcan ce mocnește din afunduri. Să ne strângem rândurile, să ne contopim sufletește unul într-altul, să ne simțim aproape, să nu pierdem din ochi obiectivul care, pentru noi, rămâne ultima

rațiune de existență. Cât va mai dura această liniște înaintea furtunii, numai Dumnezeu o știe. Să fim gata să primim împărtașania cu greul, senini, ca cerul credinței noastre.

M-am despărțit din nou de ei, cu strângere de inimă. Plecam, parcă pe altă lume. Locul meu era aici. Numai aici regăsesc firul vieții, seva care-mi hrănește mintea și inima deopotrivă. Numai aici aș putea desăvârși ultimul efort, ultimul grai, înainte de a mă amesteca pământului care m-a zămislit și mi-a trasat linia verticală, linia onoarei, a mândriei românești.

Las Paștele în urmă, cu ele satul meu drag și reiau trenul spre București. Cursurile continuă într-un ritm accelerat și iată-mă, în sfârșit, în pragul ultimelor examene. Înșir alături de Licența în Litere, de acum patru ani, cea de Pedagogie și acum, în aceeași goană, atac examenul de Capacitate, care în mod normal se dă numai după trei ani de practică, într-un liceu, ca suplinitor. Licența o luasem cu mențiune. Caracostea, Ciobanu, Panaitescu au apreciat în special felul meu de a expune, de a trata un subiect. Ședințele de seminar și munca de bibliotecă mi-au permis să mă familiarizez cu critica, bazată pe o amplă bibliografie. Timp de patru ani fusesem bibliotecarul secției Ciobanu, de unde urmăream toate lucrările de seminar cu completări documentate. Profesorul Ciobanu, nu rareori, îmi cerea să cercetez textele cirilice vechi, pentru a le studia, înainte de a fi prezentate la seminar. Avantajul meu era că la biserica din sat, unde eram cantor de la vârsta de 12 ani, citeam Viețile Sfinților, Triodul, în alfabet cirilic. Toate aceste cărți nu le aveam încă în alfabet latin. Moștenirea slavă se împlântase atât de bine sau cei ce se ocupau de educația națională nu au găsit necesar să dea tineretului conștiința originii noastre latine. În 1947, după aproape 30 de ani de la întregirea României, cărțile bisericești erau aproape toate în alfabet cirilic, obligând țărani să continue a-l învăța ca mai înainte. Corespondentul lui latin era ultima preocupare a conducătorilor țării, unificate. Azi, când suntem ocupați de ruși, le oferim singuri această dovadă, că litera slavă a fost întotdeauna instrumentul de cultură, necontestat. O tragedie în plus, care explică mai bine de ce trădarea, în ochii lor, nu a figurat mai mult decât dimensiunea unui fapt divers.

Legătura lor cu acest neam nu avea alt caracter decât acela de suprapunere. Altcum, ar fi ezitat mai mult, înainte de a-i juca destinul într-o partidă de hazard. «Credeam că nu era altă soluție... am fost înșelați...» așa cum jucătorul de cărți, mizează averea, familia toată, capriciului unui zar. Așa a fost jucată soarta acestui neam. Conducătorii lui nu erau altceva decât arendașii de moșie, care nu au altă grijă decât să împlinescă contractul, cu

un bilanț pozitiv, pentru ei. Sudoarea celor umili va îngrășa pământul pentru recolta viitoare, până ce puterile îi va părăsi. Biata țară, biet popor! Suptă până la măduvă, de arendași străini de trupul și sufletul lor! Când, oare, românul, va decide singur de viața și destinul lui? Azi, catastrofa e prea mare ca cineva să se mai gândească la a-i mai salva ființa. Numai Dumnezeu, cu îndurarea Lui, printr-o jertfă supremă, mai poate zgudui din groapa deznădejdiei, în care a fost aruncat cu atâta ușurință. Dar... bocetele, tânguiala, nu mai servesc la nimic. Ele sunt atitudini minore. Nu astfel vom înfrunta furtuna ce întunecă zarea!

Las din nou capitala în urmă, cu ea, cei mai buni prieteni, camarazi și iau drumul spre casă.

Revăd pentru ultima oară pe d-l Pătrașcu, care nu uită să-mi amintească să deschid mai bine ochii, că azi nu mai putem avea încredere decât în noi înșine. Îmi strânge mâna, urându-mi mult noroc în noua viață.

Nea Vică, mai sentimental, mă îmbrățișează cu un surâs melancolic.

- Țin' te bine, măi Filoane! Ne vom regăsi... de-o vrea Dumnezeu!

Nu știu de ce, am avut o strângere de inimă, ca o durere seacă. Să fi fost presentimentul ultimului rămas bun?

Nicu, sensibilizat și el de moment, îmi cade în brațe, în timp ce ochii umezi grăiesc pentru el.

- Vino în vacanță la mine! Aerul de la țară îți va prinde bine. Apoi, vom avea tot timpul să vorbim de cele viitoare! Promis?

- Jurat!

Așa am mai ușurat despărțirea. Gândul că ne vom revedea curând îndepărta nota tragică a acestei clipe.

Abia ajuns acasă, fac cerere pentru un post de profesor de limba română. Cer, în ordinea de preferință: Liceul «Traian Doda» din Caransebeș unde mi-am ros coatele, pe bănci uzate, timp de opt ani plini. Liceul «Coriolan Brediceanu» din Lugoj și liceul «Diaconovici Loga» din Timișoara.

În așteptarea răspunsului, încep munca la câmp. Iulie, vreme de coasă. Reiau vechiul obicei. La orele 4 dimineața, deșteptarea, la 5, deja brazdele de fân cosit se întind cât ține lanul. La orele 8, prânzul și iarăși la treabă până la amiază. Reîncep, la sfârșitul mesei, fără odihnă, cu o mică întrerupere pentru gustare, la orele 5 și din nou, până ce soarele se pierde după deal. Era trecut de orele nouă seara, când, frânt de oboseală, după 16 ore de muncă, mă întorc acasă. Oboseala mă prinde. Ca pe vremea când eram copil, mai să închid ochii la cină. Noaptea, prea scurtă, abia îmi permitea să adorm, că

deja, zorile mă trezesc, pentru o nouă zi de coasă. Unde ești tu, Alecsandri, cu lira ta, să mai cânti un pastel pe luncă?

O țin așa, întreagă luna iulie, într-un ritm mecanic. Doar duminicile mai uitau monotonia săptămânii. Acum, odihna mea era de altă natură. Mă sculam tot atât de dimineață și o luam la drum, peste Nemanu, Gărâna, Pietrele Albe, până la Teregova. De aici spre Domașnea, uneori chiar Băile Herculane. Bucuria revederii compensa munca săptămânii, ne îmbroșăta legământul. Altă duminică, altă direcție: Caransebeș, Lugoj, Timișoara, Oravița.

La sfârșitul lunii, debarcă și Nicu. De-acum împart cu el zilele și treaba. Eu cu coasa, el cu furca. O echipă completă, ca pe vremuri pe Alunul, Bunila. Un adevărat peisaj, «o zi la țară», unde doar uneltele trădau țărani improvizați.

La începutul lui august primesc răspunsul inspectoratului Timișoara. Sunt numit profesor la catedra de limba română, la liceul de băieți «Traian Doda» din Caransebeș. Bucuria nu cunoaște margini. Mamei nu-i venea să creadă, Era totul un vis. A plâns, cu gândul la Dumnezeu, care i-a împlinit dorul ei, după atâta osteneală.

Vestea se transmite în sat ca un fulger.

Duminică, la biserică, două ființe fericite: mama, admirată de un sat întreg și eu, pentru ea, prea mult încercată. Două rugăciuni, una mai fierbinte decât cealaltă, urcă spre cer, să mulțumească Atot-Puternicului, pentru dezlegarea cea mare.

Câți băieți din sat n-au încercat să iasă din mediul lor și cât de puțini au reușit? Nu lipsa de inteligență, mai mult lipsa de mijloace materiale. Florea Băcilă, zis Mozoc, a fost primul care a reușit să-și vadă băiatul dus până la capătul studiilor. A eșuat doar la examenul de judecător și a rămas funcționar la judecătoria din Timișoara. Ce ce preț, însă? Și-a vândut aproape tot pământul. Nu i-a rămas decât casa unde trăia și pensia de drumăș, să-și ducă bătrânețele. Mama reușise acolo unde nici un bărbat din sat n-a reușit înaintea ei. Să-și vadă feciorul împlinit. Mândria ei nu mai cunoștea margini când primea binețele, ca o marcă de considerație. Zâmbetul ei amar se transforma atunci în plecăciune de mulțumire celui de Sus, care i-a ajutat să apuce aceste momente sublimе, care i-au restituit chinul unei vieți întregi.

De-acum fie voia ta, Doamne! Viața mea, pe acest pământ, și-a realizat rostul, repeta ea acelor ce-i aduceau sincere felicitări.

Pentru mine abia acum începe hora și nu știu de voi ajunge să gust o asemenea bucurie. Sunt momente de trăire de mare intensitate. Cele mai

curate jertfe se produc în astfel de extaz, ce culmină o viață de fericire. Dincolo de ele, totul devine comun.

Împlinirea visului meu e atât de îndepărtată. Ceața vremii îi întunecă zarea. Numai ideea de a ști că voi putea fi de folos neamului meu, chiar de mă voi pierde pe drumul cel lung, îmi egalează în tărie bucuria ultimă.

Nicu asista la dubla fericire. Nu-i venea să creadă că, în viața noastră, mai sunt permise astfel de momente, de totală uitare a realității crunte. În casa lor, trei feciori și o fată, au oferit părinților, de patru ori atâta amar și mai rare zile senine. Fratele mai mare, Mihai, și-a împărțit zilele între închisoare și libertate. Ori de câte ori poliția îl căuta acasă, iarna, vara, ziua, noaptea, avea mereu pregătit sacul de drum. Un cojoc, cu dublură din petece de miel care-i servea de palton, pătură și așternut, în același timp. Ani mulți i-a ținut de cald prin toate închisorile țării. Acum, mereu pe linia de foc, alături de Nicu și Gabriel. I-am cunoscut pe Mihai și Gabriel la Arad, angajați din plin, alături de noi, cei veniți de dincolo. O soră, mică de statură, dar un pachet de nervi. De-o energie însoțită de o voință și un curaj rar întâlnit. Frați pe care nația i-a zămislit, pentru vremuri de răscruce, să-i apere ființa de la pieire.

La sfârșitul lui august fac o vizită la viitorul meu liceu. Directorul, Stuparu, din Turnu-Severin, mă primește cu multă bună voință.

Mă cunoștea din auzite. Primise confirmarea și mă invita să mă prezint la școală câteva zile înainte de 15 septembrie, când se vor deschide cursurile. Revin la 10 septembrie. Toți profesorii erau prezenți. Se fac prezentările noilor veniți. Surpriza e mare. Foștii mei profesori mă primesc în rândul lor. Egal lor în datorii, cu aceeași misiune sacră, de a crește copiii în legea și tradiția străbună.

Să intru însă în galeria portretelor, unde voi găsi pe noii mei colegi.

Armaș Matei, fostul director, profesor de limba română, provenit din școala normală, cu un curs de adaptare, din cauza lipsei de profesori la sfârșitul războiului de întregire. Originar de pe valea Almășului, este un produs al partidului liberal, care i-a mijlocit ascensiunea în fruntea acestei școli.

Nicolae Domășneanu, cu latina și greaca. Om integru. Toată viața lui și-a impus o linie de conduită, care atrăgea respect și simpatie. Originar din Iablanița, verișor cu celălalt Domășneanu, comandorul. Mai potolit însă, mai ponderat. Caracter de fier, român până în fundul sufletului. Se apropiase mult de Horia Sima, profesor și el la același liceu, unde predase româna și filozofia. Împreună cu Novăcescu, primarul orașului, liberal mai temperat,

au scos toți trei un ziar local, de înalt nivel cultural, impregnat de un patriotism de aceeași dimensiune. Când m-a văzut, bucuria lui trăda un fel de emoție. Cunoștea bine gândurile mele, lupta noastră, pentru care îmi manifesta prietenie, poate chiar sprijin, în cazul când sorții ar mobiliza toate spiritele, pentru un scop bine definit.

Profesorul Enache Ionescu, de Științele Naturale. Dintr-o familie veche din Mehadia. Om de un caracter dur, românesc.

Pop, matematici. Orășean de viță veche. Mic de stat, înfundat, parcă mereu gata de harță. N-am reușit niciodată să mă apropii de acest studiu rece. Cauza? Profesorul? Nu! Mai degrabă eu. Nu găseam nimic atractiv din valsul cifrelor. Îi plăcea să plaseze câte o glumă să mai destindă atmosfera. Într-un moment de astfel de apropiere, îmi pune întrebarea, oarecum nedumerit, de ce nu reușesc să mă împac cu materia lui. Într-un moment de sinceritate totală, îi mărturisesc, cu naivitatea de copil, că am toată bunăvoința, dar că nu reușesc să rămân treaz când mă apuc de matematici. Uneori, continui eu, când nu pot adormi, iau cartea de matematici în mâini și ca prin farmec, închid ochii, frânt de oboseală. Toată clasa a râs cu poftă, pe socoteala mea, în timp ce eu aveam parte de o palmă grea, care mi-a îmbujorat obrajii. Era ușor predispus la palme, atunci când, dezarmat de neînțelegerea candidatului, nu găsea altă soluție să-l repună pe linia de plutire. Elevul, la tabla neagră, ce nu mai vedea cifrele și liniile încrucișate, aștepta salvarea. O palmă echivala cu nota de trecere: 5. Eu rareori am depășit această limită tolerată. Când m-a văzut, a râs cu mare poftă.

- Și eu, care țineam mult să scot din tine un savant al cifrelor!

- Nu v-ați înșelat, numai că cifrele le-am schimbat cu cuvinte mai grăitoare!

M-a îmbrățișat, vădit mulțumit, urându-mi bun venit. Sufletul lui în aceste vremuri vibra cu aceeași emoție.

Ion Costinescu, profesor de geografie și poet în timpul liber. Colabora la diferite reviste, sub numele de Lucian Costin. O fire aparte, deasupra realităților, însă de o cultură vastă, pe care, rareori reușea să o împărtășească celorlalți. Mi-a strâns mâna ca unui nou coleg. O formalitate, înainte de a se întoarce în lumea lui, poezia astrelor.

Cornel Otonoga, desemn. M-a recunoscut imediat. Un clin din ochi, prin care îmi da să înțeleg că știe mai mult, dar preferă tăcerea complice.

Ciric Romulus, din Var, la 5 km de Caransebeș, profesor de fizică și chimie. Între două generații, fără culoare, nici măcar națională, angajat total studiului, străin parcă de ceea ce-l înconjoară.

Dumitru Cusma, muzica. Caransebeșan, cu un sentiment de mare îngrijorare. Român până în măduva oaselor, ca și muzica, a doua lui viață.

Aproape toți cei amintiți au fost adânc atinși de drama care a cuprins neamul întreg. Un caz, totuși, rămâne neînțeles: Traian Topliceanu, profesor de limba română. Când am intrat în liceu, el era în clasa a opta. O valoare literară, un critic și cercetător, cu o inteligență speculativă.

Neaș grănicer, de pe valea Almăjului, și-a găsit afinitate în doctrina marxistă sau ambiția de a se afirma, acum, când multe locuri, spre vârful piramidei sociale, rămăseră vacante. Pleda tinerilor noua doctrină, cu o veleitate de savant dezbrăcat de evenimente. Avea clasele superioare și aici răul comis era mai mare.

Mie mi s-au încredințat clasele începătoare, Armaș Matei rezervându-și cele mijlocii, iar Topliceanu trăgea concluziile.

Prevedeam o luptă strânsă, pentru a limita pagubele. Aveam de partea mea, dacă nu spiritul savant, avantajul de a putea sensibiliza sufletele tinere cu realități crude, pe care voi îndrăzni să le scot la suprafață, dar, mai ales, să trezesc reacția mândriei românești în fața internaționalei iudeo-marxiste, contopită cu prezența armatelor roșii, care strivesc, cu fiecare zi, tot ce-i românesc. Aveam, apoi, acest curaj, de-a înfrunta pericolul, ce fiecare român îl simte pe pielea lui. Eu îmi făcusem socotelile, nu mai aveam nimic de pierdut atunci când mi-am oferit viața neamului meu. Eu eram un soldat pe linia de bătaie, el era remorca trupelor de ocupație, care-i sprijină poziția.

Mai era un profesor de matematici, Baranoff, în jurul a 30 de ani, basarabean de origine, dar după cum sufixul «off» îl definește, rus în sentimente și fapte. Îl voi regăsi în cursul anului școlar 1946-1947, într-un proces de mare răsunet, care a zguduit din străfunduri viața liniștită a micului oraș de la poalele Carpaților bănățeni. Comunist de avangardă. Dezastrul provocat de el, cu ajutorul partidului, n-a cunoscut echivalent în turpitudinea umană.

Ion Petrașcu, mai precis Petrasko, cum prefera să semneze, urmașul bătrânului Ionescu, ajuns la limita de vârstă. Îl cunosc prea bine, pentru că am fost coleg de liceu cu el, timp de 8 ani de zile. Sentimentele lui înclinau, mai degrabă, dincolo de Tisa. Drama poporului român nu-l afecta prea mult.

Am lăsat la urmă, un alt profesor de matematici, bătrânul Gheorghe Noaghea, tatăl camaradului Virgil Noaghea, fostul meu coleg de clasă, asasinat, împreună cu Dorca Filon, Mităr Ion, Grama Iosif, Benec Constantin și atâția alții, la Miercurea Ciucului.

Era foarte sever. Ținea ca fiecare să-și facă partea de lucru. De când și-a pierdut feciorul, în ochii lui nu mai apare lumina. Mereu sobru, mereu trist, plictisit, parcă, de viață. Băiatul lui nu i-a adus decât satisfacții. Mereu primul pe liceu, mereu plin de voință și caracter. Când a cunoscut pe Horia Sima, profesorul lui, model de legionar, s-a angajat total, cu aceeași voință de a merge până la capăt. Dumnezeu i-a acceptat jertfa, oferită cu atâta putere. Tatăl nu s-a mai consolât de atunci și poartă doliul în suflet, de șapte ani de zile. Când m-a văzut, toată viața fiului îi apare în față. Știa totul din frământările noastre. Când mi-a strâns mâna, m-a privit în ochi adânc, cu o nostalgică înfrigurare. Nu mi-a spus nimic, dar în ochii lui am citit totul. Parcă voia să spună: pe voi nu vă mai oprește nimeni, drumul vostru nu mai are întoarcere. Și tu vei merge până la capăt. Durerea lui avea ceva nobil. Accepta totul cu tărie, ca un părinte, care a dat neamului lui tot ceea ce a iubit mai mult pe lume.

Aveam pentru el respect și admirație ce ieșeau din comun și care îmi dădea un sentiment de ușurare. Mai avea un fecior, Gheorghe și două fete, dar... el a pierdut pe cel mai bun.

Iată colegii mei, surprinși și mulți dezorientați. În mijlocul lor mă simțeam tare, nu prin vreo calitate excepțională, care ar fi depășit pe ale lor, ci mai mult prin echilibrul ce mi-l dădea credința și conștiința clară că sunt în slujba neamului, atât timp cât voi continua pe acest drum. El îmi dădea încredere, curaj, să înfrunt greul cu mai multă tărie decât ei.

Așa am început primul an școlar, așa am continuat lupta, sub o altă formă, pentru a salva ce se mai putea salva, sufletele tinere.

Răgazul nu mi-a fost de lungă durată. Curând devin un ghimpe prea jenant și furtuna se va abate, înainte de vreme, peste tot zbuciumul meu.

LICEUL «TRAIAN DODA»

Numirea mea la liceul din Caransebeș a făcut repede turul orașului. Dispărut de patru ani, căutat de aproape un an de toate polițiile din țară, eram o figură de curiozitate și chiar de simpatie. Legenda în jurul meu s-a țesut după imaginația fiecăruia, luând proporții. Poliția alimenta aceste zvonuri, îmbrăcându-mă în haina banditului de drumul mare, dușman periculos, care nu ezită să atace «pașnicii muncitori» și să «pactizeze cu burghezia».

În mintea tineretului, aceste povești luau forma haiducului protejat de o mână nevăzută, pentru binele ce-l face celor nevoiași.

Ziua deschiderii anului școlar. Zi de sărbătoare pentru mine. Unul din visurile mele s-a împlinit. Iată-mă în fața elevilor, încredințați mie pentru un an. Luni de dimineață, zi de septembrie, mă scol mai devreme ca de obicei. Azi, programul meu respiră o anumită importanță. Încep o treabă neobișnuită, pe care o aștept de mulți ani. Încep școala! Înainte de orele opt, sunt deja gata, în sala profesorilor. Mă cuprinde emoția! Un fel de teamă amestecată cu o doză de curiozitate. Cum să încep? Să caut ceva la înălțimea momentului. Să le spun copiilor că de-acum să aibă încredere în mine. Că-i voi ajuta din toate puterile, să devină oameni, să devină buni români, să învețe să-și iubească țara. S-o apere la nevoie, cum ar face-o pentru propria lor casă. Ideile se rostogolesc în mintea mea cu viteză.

Deodată, un sunet întors din trecut mă trezește din meditație și mă readuce la realitate. Clopoțelul sună începutul cursurilor. Mecanic, apuc catalogul clasei I, clasă repartizată mie. Îl strâng sub braț și deschid ușa ce da în marele coridor. Elevii întârziați se grăbesc să intre în clasă înaintea profesorului. Urc scările și mă trezesc în fața ușii, care purta inscripția: Clasa I. Deschid și în momentul următor, o mare de capete se mișcă, în timp ce ochi curioși mă măsoară de sus până jos. Clasa plină de copii între 10-12 ani. Mă opresc în fața lor. Ezit un moment, apoi mă îndrept spre catedră. Înainte de a mă așeza, invit copiii, cu un gest din cap, să ia loc. Deschid apoi catalogul, să-mi cunosc prietenii. În clipa următoare... Adam Romulus, Bălan Trandafir, Birtea Dănilă, Bira Vichentie... Colegii mei de odinioară îmi defilează înaintea. Butiuc Constantin, Cioară Constantin... O tăcere profundă se așterne în fața mea. Un respect ascuns, așteptând ceva... Arunc o

privire peste clasă și apoi încep să strig nume. De astă dată reale. Cele de azi. Mă opresc o clipă și întreb pe fiecare de unde vine. Deodată un nume cunoscut. Îl strig cu voce joasă, ca pentru mine, parcă să nu-l audă nimeni: Gheorghe Grozăvescu! Un copil firav se scoală în picioare, înclină capul și răspunde «prezent».

- Bine, băiatule - îi spun - poți să stai jos!

În minte îmi apare imaginea lui moș Dragu Grozăvescu, bunicul. Nu-mi venea să cred că totul se petrece la lumina zilei. Nepotul, care trăise tragedia bunicului, a venit acum la carte. La un moment dat, băiatul înalță capul și privirile noastre s-au încrucișat. Ochii lui blânzi căutau pe ai mei. Parcă voiau să mă liniștească. Secretul rămâne între noi, nimeni nu va afla nimic din toată această taină. El știe să păstreze un secret, cu toată vârsta lui de copil.

Am terminat apelul. Majoritatea, ca odinioară, venea de la țară. Câți dintre ei vor ajunge până la capăt - mă întrebam. Închid catalogul, mă scol și încep să mă plimb printre bănci. De aici, le adresez câteva cuvinte de bun venit și îi îndemn la muncă.

- Eu sunt mai mare decât voi - le spun - aș putea spune, un frate mai mare, care a venit să vă învețe lucruri frumoase, exprimate într-o limbă tot atât de frumoasă, limba noastră românească. Pentru asta, însă, vă cer să vă osteniți, să aduceți partea voastră de muncă. Nu va fi prea ușor, dar, împreună, vom face minuni. Nu vă sfițiți dacă nu înțelegeți ceva. Eu sunt aici pentru voi, să vă lămuresc și să vă învăț.

Mă ascultau cu atenție, gata parcă să angajeze totul pentru reușită. Așa îi simțeam.

Pentru ca să-mi dau seama de nivelul lor, să știu de unde să încep, le propun o dictare scurtă, de vreo zece linii. La sfârșitul dictării trec în fața fiecăruia, să văd rezultatul. Cu excepția a doi-trei, din cei 40 de elevi, acceptabil, restul, o mare decepție. În primul rând, pentru că unii dintre ei, au în mâini, pentru prima dată, un condei. La școala primară erau încă la tăblița cu creionul de piatră. Din ce cauză? Războiul, care a durat patru ani, mobilizase pe toți bărbații din învățământ. Erau sate lipsite total de învățători. Preoții se ocupau, după bunăvoința fiecăruia, cu instruirea copiilor. Rezultatele se văd acum.

În timp ce dictam, mă opream la câte unul, să văd cum se descurcă. Unii nu știau măcar să facă literele cu condeiul. În fața acestei realități, am stabilit un program de urgență, care se apropia mai mult de clasele primare decât de liceu. Am ajuns până acolo, să iau mâna elevului într-a mea, pentru

a-l ajuta să facă o literă. Sarcina era grea. Aveam nevoie de multă voință, să trec cu bine examenul. După o lună de efort, dublat de al elevilor, am ajuns ca fiecare să poată scrie un text și să-l citească fără prea multă bâlbâială.

- Nu vă descurajați - le spuneam, ajungem la un rezultat, pentru că nimic nu este imposibil acolo unde este voință.

Aveam în total 140 de elevi, repartizați în trei clase: Ia, Ib și Iib. Cei care înțelegeau mai repede ajutau pe cei mai slabi. Adevărată muncă de albine. Celelalte clase nu erau mai fericite.

Prima joie din prima săptămână. Azi, o aștept pe mama să vină, cum venea când eram elev, în zilele de târg.

Clopoțelul sună pauza de orele nouă. Ies din clasa Iib și mă îndrept spre sala profesorilor. Instinctiv arunc o privire spre treptele de la ieșire. Lume multă. Părinți, veniți de departe, să-și vadă feciorii, după patru zile de școală. Printre ei desprind o siluetă. Slabă, mărunță, îmbrăcată toată în negru, până și broboada de pe cap. Era mama. Mă privește lung. Nu îndrăznește să urce treptele, să mă întâmpine. Altădată, părinții se opreau pe trepte. Nu aveau voie să intre pe coridor, să se amestece cu elevii. Aceștia veneau la ei, să-i întâlnească. Cu o strângere de inimă, mă îndrept spre ieșire. Mă opresc în fața ei, o sărut. Ochii ei radiau o lumină clară, plină de înțelesuri. Parcă ar fi voit să spună, în timp ce mă strângea la piept: «E băiatul meu, nu mai e elev, s-a schimbat. Acum e profesor, numai eu am rămas ca atunci». Bucuria ei nu mai cunoștea margini. Și-a aplecat capul pe umărul meu, în timp ce ochii îi lăcrimau de emoție. Dacă toate bucuriile s-ar plăti atât de scump... Și totuși ea nu cerea prea mult. Doar atât cât fiecare mamă are dreptul să ceară: să aibă aproape pe cel căruia i-a dat viață.

Traista îi era încărcată de bucate, ca pe vremuri, cu toate că acum îmi «câștigam» singur existența. De fapt, era un fel de a vorbi. Primeam 2.900.000 lei pe lună. Chiria, un milion de lei. Nu-mi mai rămânea mult pentru hrană și îmbrăcăminte. Speranța rămânea tot acasă.

Locuința am găsit pe strada Liceului. O singură cameră, fără baie, nici toaletă. Mă spălam într-un lighean, cu apă de la fântână.

Dintre profesori, cei mai tineri, care trăiau numai din salariul lor, o duceau foarte greu. Cei mai în vârstă au mai pus deoparte, în vremuri mai bune. Preocupările imediate devin de-acum de ordin material. Nesiguranța zilei de mâine nu întârzie să se adauge lipsurilor alimentare. Majoritatea din corpul profesoral, oameni întregi, suportă cu demnitate. Alții, foarte puțini, caută să se plaseze, după circumstanțe, ca să nu fie surprinși de evenimente. Astfel, profesorul Topliceanu, ros de ambiție, credea momentul potrivit să se

realizeze... Un altul, profesor de matematici, nume cu sufixul în «off», încearcă să introducă în școală noua doctrină, venită cu el din Răsărit. Replica celorlalți, foarte virulentă la început, se temperează pe măsură ce avertismentele, venite din afara școlii, se intensifică. Discuțiile nu se desfășurau la lumina zilei. Totul se petrecea în culise. Partidul începe recrutarea tinerilor, creând în prealabil climatul ademenitor. Întâlnirile între băieți și fete, în case pregătite anume, pentru a se «cunoaște» și a se «împrieteni» se intensifică și ele. Băuturile alcoolice erau elementul de atracție, cu toate urmările nefaste.

Disciplina se “liberalizează”. E prima fază de a sustrage elevii din rigorile autorității și protecției profesorilor și aceasta se făcea îndemnați de partid. Unii dintre elevi, cei inițiați în aceste întâlniri nocturne, deveneau elementele care polarizau. Profesorii erau avertizați că problema disciplinei aparține de acum tineretului și că s-a sfârșit cu trecutul. Disciplina a fost înlocuită cu “libertatea” individului. Adică, libertatea de a destrăma o ordine, o ierarhie stabilită cu atâta osteneală în trecut.

Asist la acest proces, fără să pot găsi un antidot. Colegii mei devin rezervați. La încercarea de a angaja discuții, constat înaintea mea oameni timorați. Desigur că avertismentele adresate celor mai hotărâți au avut oarecare efecte asupra unora dintre ei. O atmosferă foarte încărcată domnea, însă, în rândurile profesorilor. Luați separat, curajul le revine, dar, cum evenimentele evoluează brutal, treptat se instalează o tăcere semnificativă. Singurele arme rămâneau umorul și satira, aceste supape de respirație ale românului în vremuri grele.

O scenă ridicolă îmi revine în minte adesea. Manifestările zilnice, provocate de partid, obligau pe cei ce căutau să se plaseze, să participe efectiv la acțiunile de stradă. Coloane de manifestanți defilau pe strada principală a orașului, sub privirile curioase ale celor de pe margine. Consemnul era să se strige o lozincă oarecare. De ex. «Jos burghezia asasină» etc. La fiecare două rânduri de cetățeni, găseai purtători de panouri cu inscripții asemănătoare. Aceste panouri, făcute din scânduri de dimensiuni variind între un metru și un metru și jumătate, erau purtate deasupra capetelor mulțimii. Pentru a evita să fie recunoscuți de prieteni, acești doctrinari ambulanti își plecau capetele înapoia prăjinilor cu lozinci. Era unul din primele examene la care erau supuși pretendenții la marxism. Era cea mai dură probă a umilinței, în fața acelor care, cu puțin înainte, îi respectau. Această poveste, hazlie în aparență, mi-a permis să mai descrețesc frunțile. Cel care trecea cu succes primul examen de acest fel, deci prima

treaptă ireversibilă, aluneca încet, dar sigur, spre compromisul de fond. Unii dintre ei simțeau tragedia, fără a putea însă a se sustrage consecințelor morale.

Mai rămâneau copiii, acești tineri, cu care voiam să împărtășesc teama, dar și speranța. Mi-am spus: Trebuie să mă apropiu de ei, înainte ca germeul destructiv să-i desfigureze. Să-i ajut să judece singuri și să reflecteze la soarta ce-i așteaptă, dacă se lasă ademeniți. Neajunsul era că aceia pe care îi puteam apropia eu erau prea mici, prea necopți, să înțeleagă pericolul. Cei de vârsta judecării erau deja pe «mâini bune». Traian Topliceanu, marxistul ocazional, a pus mâna pe ei și consecințele nu vor întârzia să se arate. Profesorul Topliceanu, care viza mai mult decât o catedră modestă, de limba română, într-un oraș nu mai puțin modest, ca al nostru, angajase o activitate extrașcolară care-i ocupa tot programul de la liceu.

Într-o dimineață, având o oră liberă, între orele 9 și 10, directorul Stupariu mă roagă să înlocuiesc pe Topliceanu la ultima clasă. Abia mi-am reținut bucuria, evitând să-mi trădez nerăbdarea și i-am promis să fac acest serviciu unui coleg reținut de alte «ocupații».

Îndată ce am auzit clopoțelul, anunțând începerea cursului, am luat catalogul și m-am îndreptat cu pași hotărâți spre casa celor mari. Un fapt îmi reține o clipă atenția. În ajun, în după amiază, fusesem la un match de fotbal, pe stadionul orașului. Erau mulți spectatori entuziaști, chiar gălăgioși, unii dintre ei. Mă găseam și eu într-o grupă de astfel de susținători necondiționați ai echipei locale. La cea mai mică injustiție sau presupusă ca atare, din partea arbitrului, în contra favoritului nostru făceam un gol în jurul meu, cu vocea mea de tenor. Fără să-mi dau seama, câțiva tineri au alăturat elanul lor, plin de vigoare, elanului meu, formând astfel un ansamblu omogen și eficace. Într-un cuvânt, am petrecut o după amiază plăcută, ca pe vremea când eram și eu elev, fără griji. Aș fi uitat această scenă, dacă circumstanțele nu mi-ar fi amintit-o în condiții neașteptate.

Mobilierul acestei clase diferea mult de celelalte. Băncile au fost înlocuite cu birouri individuale, completate de fotolii tapisate în piele. Catedra avea aspectul unui birou ministerial, cu un fotoliu larg, moale, ca în saloanele de recepție. Era clasa model Oxford, echipată de curând, să dea elevilor ultimului an de liceu o mică viziune despre felul în care vor fi primiți în cariera de mâine, o dată cu responsabilitățile care-i așteaptă, de a conduce treburile publice. Aflasem de această schimbare, dar nu o văzusem încă.

Iată-mă deci în pragul ușii, ce mi se deschide. Ca la un semnal, elevii se ridică în picioare în fața mea. Le răspund cu o înclinare de cap și-i invit să se așeze. Monitorul clasei se apropie de catedră, să anunțe absenții. Rețin lista lor și mă pregătesc să mă așez și eu. Nu știu de ce, dar, sau eram prea mic de statură, sau fotoliul era prea adânc, că în clipa următoare dispar în fotoliu. Doar capul îmi depășea nivelul catedrei. Un fâșâit ușor, un răs reținut al elevilor, mă face atent de poziția puțin ridicolă în care mă găseam. Fără să mă precipit, sprijinit în coate, ies la suprafață și mă îndrept spre clasă. Dar, cum o lovitură nu vine niciodată singură, o voce din fundul clasei, voind parcă să mă salveze din această delicată situație, încearcă o diversivune, care însă mă plasează într-o încurcătură mai mare.

- Domnule profesor - zice - v-a plăcut matchul de ieri?

Într-o frântură de secundă am sesizat momentul, care putea deveni dramatic. Tinerii de ieri, care strigau cu mine, nu erau alții decât elevii din fața mea. Dacă aș încerca să-mi impun autoritatea, care mi-o conferă funcția, ar însemna să măresc ridicolul și să mă pierd de-a binelea în fața acelor pe care venisem să-i câștig.

- Matchul de ieri - replic eu - l-am trăit ca și voi!

Apoi, timp de vreo zece minute le-am făcut un fel de reportaj, aproape pasionant al jocului, în fraze cât mai palpitate. Fără să mă opresc, alunec încet... «acum, însă, să ștergem praful, așternut de secole peste cronicile noastre și să le deschidem cu pioșenie. În ele zace graiul celor ce au făurit această mândră țară pe care ne-au lăsat-o prin testament, să o păstrăm și să o apărăm cu prețul vieții noastre, ori de câte ori o pândește primejdia. Acest mesaj se adresează nouă, celor mai tineri, ca un ultim apel.

Nu auziți voi oare vocea din străfunduri, care vibrează peste veacuri până la voi? Focul mistuie lanuri de aur, codrii Carpaților, ai Apusenilor și mănoasele câmpii, azi încărcate de jale!»

Mă opresc din mers să-mi adun gândurile, căutând din ochi efectul pe care speram să-l obțin. În clasă era o liniște de rugăciune.

Le spuneam ceva nou? Nu! Încercam doar să-i apropii de tragedia care începea, să-i scutur din amorțeală, să le împărtășesc cu pasiune responsabilitatea tinerilor, care sunt speranța de azi și mai ales de mâine. Să intuiască momentul cu sensibilitatea lor, să fie pătrunși de gravitatea lui, înainte ca bolșevismul să le falsifice sufletul lor neîntinat.

Am vorbit într-o tăcere solemnă și cu o sinceritate de spovedanie, mi-am deschis sufletul lor, cu un strigăt, prevestind primejdia care ne pândește țara.

Era atât de scurtă o oră, ca să le destăinui tot ceea ce aveam pe suflet, să-i cunosc, să le pipăi pulsul și să le apropii temerile pentru zilele care vin. Le-am vorbit deschis, ca de la om la om, considerând că este singura cale eficientă. Clopoțelul, însă, îmi întrerupe acțiunea începută și cu ea firul invizibil care simțeam că se stabilise între noi.

Mă îndrept spre catedră să-mi iau catalogul și mă pregătesc să plec. Ca la un semnal, se scoală toți în picioare. Privesc peste marea de capete în semn de rămas bun. Ochii lor ațintiți asupra mea grăiau mai mult decât ar fi putut spune. Am plecat cu regret, dar, parcă în acest moment, un fel de curaj, de solidaritate s-a născut între noi, cu o aceeași speranță. Aveam impresia că nu mai eram străin pentru ei, că ceva adânc se legase, pentru ceea ce va să vie.

VIATA LA TARĂ

Afară agitație multă. În urma «intervenției» aliaților, s-au decis alegeri libere, pentru constituirea unui corp legislativ, care să reprezinte “fidel” opinia publică. Campania demarează cu elan, cu toate că alegerile nu vor avea loc decât în 19 noiembrie 1946.

Partidele ce-și ziceau “istorice” au început tumultuos propaganda lor, așa cum se făcea pe vremuri. Uitaseră însă că nu mai aveau jandarmii, elementul determinant de partea lor. În față aveau de astă dată grupe motorizate, care se deplasau cu mare ușurință, care ieșeau ca din pământ să-i împiedice de a lămuri alegătorii. Bătăuși, agitatori înarmați, nu ezitau să atace oratorii și să împrăștie auditoriul, semănând panică la orice adunare.

Presa era în întregime controlată de comuniști, care împiedicau pe adversari să-și spună cuvântul sau punctul lor de vedere și să denunțe agresiunea. Nesiguranța care domnea se amplifică de la căderea nopții, când puteai fi ușor ucis. Totuși, poporul nu avea nevoie să fie lămurit asupra alegerii candidaților. Fiecare avea o singură idee: să voteze împotriva candidaților impuși de cotropitor. Pentru ei, era singurul mijloc de a se opune anarhiei roșii.

Naționaliștii nu aveau dreptul să se prezinte, considerați dușmani ai poporului. Și totuși, spre ei se îndreptau atâtea speranțe în fața situației dramatice care se profila.

Partidele politice ne căutau să discute cu noi, modalitatea de a ne exprima, prin «vocea» lor, singura legală, singura admisă, deocamdată, de ocupant. Cu această ocazie, am întâlnit în mod discret pe șeful partidului național-țărănesc din localitate, d-l Nicolae Ștefăniță. De un optimism nejustificat, încerca să mă convingă că a sosit momentul să ne scăpăm de comuniști. Poporul era în întregime împotriva lor. În fața scrutinului vor fi obligați să se încline. «Maniu este chezașia democrației și a libertății, începe el pledoaria. Și voi vă veți găsi locul în cadrul acestei noi orânduiri».

Eram total de acord cu el într-un singur punct: poporul era în întregime contra «partidului» adus la putere din afară, fără nici o tangență cu aspirațiile neamului nostru. Unde, însă, nu mai împărtășeam optimismul lui, era ușurința cu care rezolva problema eliminării comuniștilor din viața publică.

Comuniștii, ajutați de organele de reprimare sovietice, vor utiliza toate mijloacele pentru a falsifica expresia voinței naționale. Rușii s-au instalat la noi pentru multă vreme și instrumentul lor de executare rămâne partidul comunist, expresia-forță a ocupantului.

Greșeala sau, mai bine zis, ignoranța totală a reprezentantului local al partidului național-țărănesc, în ceea ce privește țelul comunismului, era, că el îl considera ca pe un partid politic oarecare, pe care îl va obliga să se resemneze sub presiunea scrutinului. El nu cunoștea virulența și cruzimea acestor elemente, ieșite din furgoanele armatei roșii și habar nu avea de istoria revoluției bolșevice.

Am întâlnit apoi pe profesorul Matei Armaș, fostul meu director de liceu și vechiul liberal, și apoi pe șeful lor, Cornel Corneanu, fost ministru al agriculturii sub guvernarea lui Brătianu. Ei erau mai aproape de adevăr și îngrijorarea lor era vădită. Salvarea noastră va impune multe jertfe, îmi spune el. Abia de acum va începe greul. Am vorbit mai deschis cu el, mai ales că-l vizitasem deja, într-o epocă în care riscul era mai mare pentru amândoi, după parașutarea mea în țară. El nu-și făcea mari iluzii cu privire la rezultatul și, deci, urmările alegerilor. Credea și el că de acum se deschide o epocă de mari încercări pentru români. I-am împărtășit poziția noastră, de a împiedica cu orice preț bolșevizarea țării și de a angaja cât mai mulți români pe această linie, în acest efort.

- Știu că nu mai avem altă soluție, afirmă el. Voi sunteți tineri, iar eu la apusul vieții, dar, din tot sufletul, vă urez curaj. Îndrăzniți și nu veți fi singuri!

Poliția, sub controlul comunist, era foarte activă. Acționa cu amenințări asupra celor mai duri și prin promisiuni asupra celor mai căldice. Astfel, rândurile celor hotărâți se răresc din ce în ce mai mult. Propaganda electorală lua proporții dramatice. La orașe domina partidul, care nu ezita să recurgă la asasinate în contra acelor care i se opuneau. La sate rolurile erau puțin inversate. Efectele amenințărilor nu aveau aceleași rezultate. La atacuri pe teren, se răspundea cu atacuri și, nu rareori comuniștii renunțau să meargă mai departe.

Inflația galopantă, care atingea greu salariații orașelor, se simțea mai puțin la sate, unde se mai găseau produse agricole pentru nevoile zilnice.

Nici satul meu n-a scăpat de această agitație. Partidul fiind inexistent, trimiteau grupuri motorizate de la oraș, pe care țărani le tratau cu ostilitate.

Sâmbătă dimineața am avut cursurile la liceu, iar după masă plec, ca de obicei, spre sat, să petrec duminica cu ai mei. Liniștea serii, apoi somnul și

odihna nopții îmi răscoleau amintirile. Deodată, ca într-un vis, aud un cântec îndepărtat. Îl aud din ce în ce mai tare, ieșit din multe piepturi de bărbați. Era o melodie de jale. Se opresc în mijlocul străzii, în dreptul casei mele. Aprind lampa și deschid obloanele, să văd ce se petrece. Un grup de tineri, prinși de brațe ca la horă, se pregăteau să înceapă un alt cântec. Unul dintre ei dă tonul și în clipa următoare răsună lent, duios, melodia:

Doamne nu mai da la mine,
Ce-ai dat codrului și mie.
Codrului i-ai dat nuiele,
Mie mi-ai dat dor și jele.
Codrului i-ai dat verdeață,
Mie doar o tristă viață!...

În condițiile acelea, nota de amărăciune lua nuanțe triste. Ies afară. În mijlocul lor, al feciorilor din satul meu, mă simțeam mai tare. În această comuniune afectivă, îmi vine pe buze o întrebare: dacă aș fi dat vieții mele un alt curs decât acela urmat până acum, aș avea în acest moment ceva comun cu ei? Viața mea, așa cum am apucat-o eu, nu era pentru ei un refugiu? Omul, la răspântia destinului își găsește semenul, să parcurgă o bucată de drum împreună, să nu fie singur, amenințat din toate părțile. Așa căutam eu să-mi explic de ce s-au oprit în fața casei mele.

La sfârșitul cântecului, încă sub impresia melodiei, îmi vine o idee, pe care mă grăbesc să le-o împărtășesc.

- Atâta frumusețe de cântec, îmbuiat în aceste voci, tot atât de frumoase, dacă le-am pune pe note, să rămână și după noi? Mâine, cine știe, poate nu vom mai fi pe aici. Eu, cel puțin, știu că nu voi avea parte să fiu mult timp printre voi!

În razele lunii, văd chipurile lor triste, mai triste parcă, decât cântecul însuși.

Toți erau de acord cu mine, dar cum să o realizăm? Fostul meu profesor de muzică, azi coleg cu mine, Dimitrie Cusma, era toată speranța mea. Iubitor de folclor, cred că nu va refuza să vină până aici, să vadă ce s-ar putea face.

Le expun planul meu și sunt cu toții de acord, chiar încântați. Odată treaba bine pusă la punct, reîncepem cântecul, să regăsim, de astă dată, o melodie împletită cu un sens. Așa am cântat până în zori. Vecinii, treziți din somn, deschid ferestrele și ne aplaudă. Curând strada întregă participă cu noi la veselie, ca și când ar fi o sărbătoare. Inimile toate băteau parcă aceeași măsură. Glasurile noastre, ca și glasul clopotelor, se înălțau ca pentru

rugăciune spre Cel de Sus. Acest mănunchi de tineri avea un punct comun, constat eu: cântecul. Prin cântec mă voi apropia de ei, prin cântec și în jurul lui, voi încerca să rezolv și alte probleme, acelea care ne preocupă pe toți.

Atmosfera de presiune sufletească își caută o supapă de descărcare. Această supapă este cântecul. Mă frământă o idee. Dacă aș putea, prin cântec, să-i apropiez de biserică? Biserica oferă cel mai solid echilibru interior, credința este singura capabilă să insuflă curaj, pentru a rezista în contra atacurilor din afară.

Eram și eu cântăreț la biserică, de când eram copil, dar nu cunoșteam notele muzicale, nu puteam deci să-i pregătesc pentru cor, ca să dea răspunsurile preotului la Liturghie. De aș reuși să încheg un cor bisericesc, prin el, în lăcașul sfânt, vor apropia și pe Dumnezeu, singura speranță ce ne-a mai rămas.

Profesorul Cusma rămâne cheia succesului nostru. Cu acest gând, abia aștept ziua de luni dimineață, să-l văd. În adevăr, îl întâlnesc și-i fac propunerea:

- Dta, care trăiești numai pentru și prin muzică, nu cred că poți rămâne indiferent la rugămintea mea, pe care o fac în numele tinerilor din satul meu. Am descoperit niște voci de aur. Feciori tineri, vioiși și plini de avânt. Nu vrei să vii cu mine să-i vezi și să culegi adevăratul folclor, nefalsificat? Nu numai melodia, dar și cuvintele ieșite din mintea și sufletul lor, ar merita să fie colecționate și cunoscute.

- I-am vorbit cu multă pasiune și răspunsul lui nu a întârziat, spre bucuria mea. Curiozitatea și dorința de a descoperi comori ascunse sau dragostea de folclor? Nu știu. Poate toate la un loc l-au determinat să accepte cu entuziasm propunerea mea.

Sâmbătă după amiază. Iată-ne porniți amândoi la țară.

Așa a început un capitol, banal în aparență, dar care va lua curând proporții neașteptate. Agitația mea însă nu trece neobservată. De câtva timp un nou «vecin» se instalează în casa de alături. Nu l-aș fi remarcat dacă proprietara locuinței mele nu mi-ar fi atras atenția asupra faptului că vecinul ei, pe care-l cunoștea bine, de ani de zile n-a închiriat niciodată, la nimeni, nici o parte din casa lui. Nedumerirea ei îmi trezește curiozitatea. Noul «chiriaș» era «basarabean» și proaspăt funcționar la poliție. Stau deci la pândă, să văd dacă nu cumva această schimbare neașteptată nu ar avea o legătură directă cu mine. Fereastra camerei noului «vecin» dădea spre ușa de intrare a locuinței mele. Eram cu atât mai îngrijorat, cu cât, nu de multă vreme, Spiru Blănaru, trecând prin oraș, s-a abătut pe la mine. Așteptarea

mea n-a fost de lungă durată. Poarta casei mele se deschide și o persoană intră în curte și apoi bate la ușa mea. Era soția vărului meu primar, care locuia în casa vecină mie. Observ cu atenție prin perdeaua transparentă și cu ușurință desprind un cap ce mișcă în spatele perdelei. Aceași mișcare o observ la plecarea oaspetei mele. Câteodată... «întâmplător», ne întâlnim nas în nas, fiecare mergând spre treburile lui. Astfel mi-am dat seama că sunt supravegheat îndeaproape, mai ales după cursul meu, ținut la cei mari, suplinind pe colegul meu Topliceanu.

Acordul încheiat de d-l Nicolae Pătrașcu, Secretarul general al Mișcării Legionare, începe să scârțâie. Previn pe Spiru Blănariu să nu mai vină la mine. Teama că prezența lui a fost semnalată și că ar fi putut fi urmărit, până la el acasă, mă îngrijora. Pus astfel în observație, va trebui să evit ca oameni necunoscuți de poliție, din organizația noastră, să cadă în cursă. Nu puteam însă, nici să stau izolat. Starea aceasta de neutralizare nu se potrivea nici cu firea și nici cu rostul meu aici.

Fără să trădez că aș fi observat ceva suspect, sunt foarte amabil cu vecinul meu, recent instalat, ca să-i spulber orice bănuială. Cu ochii în patru însă, continui să mișc, ca și când nimic nu s-a întâmplat.

La liceu sunt din nou solicitat de către director, să înlocuiesc, de astă dată pe colegul meu de franceză, un tânăr profesor, ca și mine, pe nume Belu. Mi se pare ciudat că trebuia să mă reîntorc la aceeași clasă unde am mai fost, clasa ultimă.

Elevii m-au primit cu o vădită bucurie. Să le vorbesc de literatura franceză, care nu-mi era necunoscută? Făcusem doar patru ani la Facultatea de Litere limba și literatura franceză, cu profesorul Charles Drouet, bine cunoscut, în plus de cei opt ani la liceu. Sau - mă gândeam - să revin la ceea ce ne preocupa deopotrivă: tragedia neamului de azi. M-am lăsat dus de pasiune și împreună cu elevii, am făcut o incursiune în trecutul zbuciumat de la 1848 și lupta de eliberare națională.

Ca odinioară, la liceul «Mihai Viteazul» din Capitală, sub privirile complice ale profesorului Murărașu, am discutat adevăratul sens al acestei revoluții, pur națională și nicidecum precursora a materialismului ateu, cum o propagau «pedagogii» zilei.

M-am despărțit de elevi cu o strângere de inimă. Parcă era o simfonie neterminată și pentru ei și pentru mine. Mă întrebam dacă mi se va mai da ocazia să le mai vorbesc.

Cu gândul la ei, mă întorc la clasele mele, la cei mai tineri, mult prea tineri ca să perceapă primejdia. Și totuși și ei aveau nevoie de cunoaștere, după puterile lor.

Sâmbătă după amiază, împreună cu profesorul Cusma, pornim spre Petroșnița, unde ne așteptau feciorii mei. Când am ajuns, casa mea era deja plină. Fără să pierdem timp, Cusma scoate vioara și dă tonul. Primul care începe să cânte era Moise, de pe ulița Lungă. Avea cel mai frumos glas.

- Măi Moise - intervin eu - cântă ca și când ai fi singur, din toată inima!

Timid la început, se lasă cuprins de melodie ca de un dor fierbinte. La sfârșitul cântecului, privirile lui rămân pe undeva departe. Îl trezește vocea lui Cusma și el vădit impresionat.

- Acum aș dori să-l pun pe note. Te rog să-l cânti mai rar și pe bucăți! Îi spune Cusma.

După ce l-a terminat de scris, Cusma ia vioara și-l încearcă. Îi mai face câteva corecturi și apoi trece la al doilea, la al treilea... În seara asta, a cules vreo zece cântece, complet necunoscute lui. Era fericit ca un copil. Folclorul lui se îmbogățise cu câteva perle rare.

Ne-a prins pe toți miezul nopții, unii mai încântați decât alții. Apoi l-am însoțit cu toții până la gară.

De acum drumurile noastre se încrucișau. El aproape de muzica lui, eu aproape de ei, uniți într-o singură perspectivă.

Sâmbetele următoare, profesorul Cusma își completează caietul de culegeri folclorice. Dar acum? Nu ne vom opri, odată realizată prima intenție. Revin la atac și-i destăinui o nouă fază a începutului nostru, invocând vocile minunate ale acestor băieți și bunăvoința lor de a realiza ceva frumos.

Prima mea dorință era corul. Mai întâi, la biserică, apoi vom vedea, după evoluția timpului. Mă gândeam chiar să pregătesc cu ei o piesă de teatru, care să fie jucată în public. Pentru această treabă, îmi ofer eu, cu drag, contribuția.

După o recoltă atât de bogată, profesorul Cusma se simțea parcă îndatorat cu un efort în plus, însoțit și de plăcerea maestrului, în continuă căutare de împlinire. Apoi, realizarea unui cor, cu astfel de voci, era pentru el o pasiune.

A acceptat sugestia mea, mai ales că se legase și el de acești tineri, iar feciorii îi răspundeau cu aceeași simpatie. Se formase astfel o legătură trainică între noi toți.

Le-am comunicat feciorilor planul nostru. Entuziasmul lor avea explicație și prin tinerețea lor, plină de energie. S-au prezentat 25 de băieți, între 18 și 24 de ani, fiecare cu voce frumoasă. În acest moment, în mintea mea, se înfiripa o altă idee, care ia proporții. Corul va crea această solidaritate, susceptibilă să afecteze și probleme mai grave, care privesc ziua de mâine.

Acest cor va cânta în biserică, în fiecare duminică, în fața altarului, unde credincioșii caută să se apropie de Dumnezeu, să-i ceară să le dea curaj, să nu-i abandoneze. În biserică, în fața icoanei, marxismul ateu nu va prinde. Acolo unde are lăcaș, a tot Binefăcătorul, diavolul nu va mai putea pătrunde. Așa speram eu, să apropii tot satul, cu cele 1300 de suflete, de biserică și în mijlocul ei, să construim o fortăreață. Apoi, din sat în sat, să lărgim frontul crucii.

Voiam să pregătesc și piese de teatru, jucate de tineri țărani, pentru țărani, în graiul și tălmăcirea lor. Pentru a sensibiliza opinia publică, nu lipseau subiectele. Și-apoi, vom căuta altele, izvorâte din tragedia de fiecare zi, alături de legendele cu haiducii care luptă contra străinului, pentru a apăra pe cei spoliați, adaptate și ele vremurilor pe care le trăim. Tudor, Horia, Cloșca și Crișan, Avram Iancu, erau eroii atât de apropiați spiritului insurecționar.

Ne-am propus ca prima reprezentație să fie dată în satul nostru, apoi, pe rând, în satele vecine, cât ne vor ține puterile și ne va îngădui stăpânirea.

Dimineața, la liturghie, corul va da răspunsurile preotului, iar după masă, piesă de teatru, acompaniată de cântece și dansuri. Într-un cuvânt, o zi cu adevărat românească, unde românul este stăpân la el acasă.

Aveam toți mult entuziasm, ignorând realitatea pe care o trăiam. Am raționat ca niște copii, care mai visau încă timpurile frumoase. Adevărul era că naivitatea noastră dădea acțiunilor proiectate un anumit farmec, o atracție irezistibilă. Ne-am așezat toți pe muncă, hotărâți să ducem la bun sfârșit această pretențioasă idee.

Profesorul Cusma intră total în combinația noastră. De două ori pe săptămână, luam trenul de la halta Teiuș, situată la vreo patru km de oraș, până la halta Petroșnița, 12 km mai departe. De aici, pe jos, încă doi km, uneori prin ploaie, vânt, pe întunericul nopții.

Voiam cu orice preț să inaugurăm de Crăciun corul nostru. Ne mai rămâneau două luni. Feciorii mei nu cunoșteau deloc notele, totul se făcea pe «ureche». Cum însă erau plini de voință, ca să arate de ce sunt capabili, se adunau în fiecare seară, după plecarea noastră și repetau, până ce toți

ajungeau să învețe melodia, îndemnați, cei mai greoi, de către cei mai înzestrați. Mai greu a fost pe patru voci, dar cu osteneală, rezultatele n-au întârziat să se arate, spre surprinderea și bucuria tuturor.

Iarna timpurie se așterne peste luncă. Zăpada ne îngreuiază drumul. După o seară bine împlinită, luam ultimul tren, după miezul nopții, după un marș forțat de doi km, prin zăpadă, care depășea pe alocuri 50 de cm de grosime. De la halta Teiuș, încă cei patru km ajungem acasă, epuizați.

Cu toate obstacolele ce le întâmpinam, fiecare dintre noi își urmărește obiectivul fixat. Cusma, artistul, eu cu dorul de luptă pe tărâm nou, pașnic, dar cu un țel bine definit, iar feciorii din sat, cu bucuria lor de a se afirma acolo unde glasul și sufletul lor le îngăduia: să-și exprime păsul prin melodie și să facă să vibreze toate coardele sensibilității lor.

Așa am dus-o până la Crăciun, într-un efort continuu. Pentru noi, sărbătorile Nașterii, de anul acesta, aveau și o altă semnificație. În rugăciunile noastre melodioase, am pus speranța să înduplecăm pe cel de Sus, să ne dea curaj, inimă tare și puterea de a înfrunta toate necazurile și atâtea ostilități.

În țară, agitație mare: alegerile generale. Toate partidele «istorice» pregătesc campania electorală, după metoda veche: «Noi suntem mai buni decât ceilalți». Azi, însă, aveam ceva în plus: situația tragică în care se găsea țara. Ei credeau că fiind «singura cheazășie» a zilei de mâine, românii nu vor vota pentru comuniști, socialiști sau orice grupare care ar purcede din Karl Marx. Lupta se va da, deci, nu între comuniști și ceilalți, ci între țărăniști și liberali. Cam așa rezulta din campania lor. Legionarii erau scoși din competiție. Ei nu aveau nici un drept în țara asta, ca și în trecut, pentru că nu arborau drapelul de...«democrați». Ne-a mai rămas doar dreptul de vot. Înainte de a ni se cere acest vot, cu promisiunea de a fi reprezentanți în Parlamentul țării, prin «procură», noi am oferit concursul nostru acestor partide «istorice», pentru a marca opoziția fermă unui regim de ocupație străină.

În acest scop, am cerut d-lui Armaș Matei să-mi mijlocească o întâlnire cu bătrânul Cornel Corneanu, căruia i-am expus poziția noastră. În pledoaria mea, îndemnam pe prietenii și camarazii noștri să voteze, fie pe liberali, fie pe țărăniști, dar nicidecum un partid antiromânesc. Lăsam deci latitudinea fiecăruia să se pronunțe, după împrejurări, pentru unul din cele două partide.

- Domnule ministru (pentru că a fost ministru al agriculturii sub una din guvernările liberale), mă adresez eu, o facem pentru că ne găsim pe un front comun: lupta împotriva comunismului. Cum Dvs., prin aleșii de mâine, veți

putea combate oficial regimul, noi, prin aportul prietenilor și camarazilor noștri, vă întărim această poziție, pentru ca să dăm lupta cu mai multe șanse de reușită și mai ales, că aveți de răscumpărat un mare păcat istoric. Cred că în acest sens încrederea noastră nu va suferi nici o dezmințire.

- Vă mulțumesc - îmi răspunde el - în numele prietenilor mei, pentru această ofertă deschisă. Aș fi dorit ca voi, care ați jertfit atât de mult pentru neamul acesta, să fiți alături de noi, pe o treaptă de egalitate. Azi, lupta este a tuturor. Efortul comun este necesar, pentru a scăpa țara de pericolul prin care trece!

- Domnule ministru, vă mărturisesc că noi nu credem că scrutinul, oricât de favorabil ar fi el, va putea schimba cu ceva soarta care ne așteaptă. Aș înclina chiar să afirm că de acum trebuie să ne așteptăm la mai rău. Speranța unică, ultima, rămâne tot în noi înșine. Să ne facem socotelile, cei hotărâți, pentru că timpul nu-i departe când va trebui să dezgropăm din nou armele, să ne apărăm viața și pământul strămoșilor!

- Știu prea bine, dragul meu, că vom ajunge acolo. Regret numai că anii și sănătatea nu-mi mai permit să fiu de vreun ajutor. Voi sfătui prietenii mei să nu se lase adormiți și să fie vigilenți. Sufletul meu tot va fi alături de voi tinerii și alături de toți aceia care mai au ceva de dat pentru țara noastră, greu încercată! Știam bine că el simțea ca noi, mai de mult.

Mi-a strâns mâna, cu ochii duși parcă departe. Spre trecutul pierdut sau înspre viitorul întunecat?

L-am părăsit cu o strângere de inimă. Mă întrebam dacă va mai apuca ceasul când goarna va suna apelul.

A doua zi, procedez la fel cu șeful țărăniștilor, avocatul Nicolae Ștefăniță, fost coleg de liceu cu vreo patru ani mai în vârstă ca mine, în prezența avocatului Ilie Ponoran, ajutorul lui, la fel coleg de liceu cu mine.

Le-am prezentat aceeași propunere, accentuând mai mult asupra împrejurărilor care ne-au determinat la această atitudine.

- Foarte bine ai făcut, frate Verca - îmi răspunde el, așa vă puteți și voi exprima prin noi și, crede-mă, nu o veți regreta. E ora decisivă! Țara toată este cu noi. Îi vom mătura ca pe niște gunoaie. Până și aliații noștri vor rămâne uimiți să constate această unanimitate împotriva comuniștilor.

L-am lăsat să vorbească. Era înflăcărat. Se vedea parcă la bară, apărând inocența unui răufăcător. Rămăsese un agent electoral de cea mai autentică speță. Pentru el, lupta se dădea să se cucerească puterea de către acel partid care prezintă programul cel mai ademenitor, unde soarta neamului parcă nu mai era în joc.

- Cât n-aș dori să împărtășesc optimismul d-tale. Comunismul, în această optică, n-ar fi decât un partid politic, ca oricare altul. Nu! El este mult mai mult. Pentru a ști însă, ar trebui să-l cunoști mai bine, în decursul istoriei sale. El este negarea oricărei valori umane. În spatele lui stă colosul bolșevic. Nu avem în față un partid comunist român, cu cele câteva sute de membri, ci internaționala roșie, care a pornit lupta de destrămare a civilizației creștine. Poporul nostru se găsește într-un pericol de moarte. A rămas singur, părăsit de «prietenii» de ieri, ei înșiși neputincioși.

- Îmi place cum vorbești, replică el, cu un aer de atotștiutor. Păcat că nu aveți dreptul să vă manifestați. Să știi, că, alături de noi, vei putea să te afirmi. Avem nevoie de tineri curajoși și bine pregătiți!

- Îmi faci o mare cinste! Crede-mă, curând se vor limpezi apele! Țara va avea nevoie, nu de oameni «bine pregătiți», ci de oameni hotărâți, care să-și pună pielea la bătaie.

- Nu fi pesimist! Vei vedea! Totul se va aranja! Acuma, dacă vei avea nevoie de ceva, nu ezita să vii să mă vezi. Vei fi întotdeauna bine primit.

Nu i-am mai răspuns. Eram îngrozit de atâta naivitate, vecină cu inconștiența. Dacă ierarhia partidului, toți vor gândi ca el, atunci drama țării va fi sigură și totală. Să dea Dumnezeu să se trezească, înainte de a nu fi prea târziu.

Ajungem la 19 noiembrie 1946. O zi decisivă. Mulțimea se înghesuia spre birourile de vot, să-și depună mai repede protestul împotriva unei stări devenite insuportabilă. Aceasta era semnificația votului. Agitație în toate taberele. Fiecare partid își mobilizase forțele pentru a obține decizia cea mai favorabilă. După atmosfera generală, nu mai încăpea nici o îndoială, că partidul comunist nu putea depăși 5% din sufragiile exprimate.

Spre seară, spiritele se încălzesc, pe măsură ce se apropia despuierea scrutinelor. La ora închiderii birourilor de votare, grupuri, grupuri, încercuiau localul, împinși de nerăbdarea de a cunoaște rezultatul. Partidul comunist mobilizase elemente înarmate pentru a împrăștia lumea. Se trag focuri în aer, pentru a intimida mulțimea. Apoi, bande de bătăuși se năpustesc din mai multe părți peste pașnicii spectatori. La puțin timp, piața era... degajată.

Comuniștii rămân singurii stăpâni, sfidând cu cinism pe cei care ar mai îndrăzni să-i mai înfrunte. Și, pentru a menține «ordinea», echipe de câte 5-6 inși înarmați patrulează pe străzile orașului, să impună «disciplina». Strada, care începea din piața orașului, spre podul Sebeșului, era astfel controlată de

bande armate, care porneau de la sediul partidului, instalat în primele clădiri, din strada principală.

Deodată se aud focuri de armă automată, care se apropiau din ce în ce mai mult de centru. Grupurile de comuniști, semeți și «viteji», goneau cât le goneau picioarele, pe strada mare, spre sediul partidului. În câteva clipe, strada se golește. Nimeni nu mai îndrăznește să scoată capul afară. Comuniștii, îngrămădiți la sediul lor, vociferau înăuntru, dar unul nu se încumeta să iasă afară, să vadă ce se petrece. Liniștea reinstalată, după o oră de așteptare, curajul le revine. Câte unul, câte unul, apare în stradă, cu pistolul în mână, întins spre inamicul invizibil.

Șeful lor, un «basarabean», îndemna «trupa» să înainteze. Observând că nimic nu mai trădează prezența «inamicului» prin apropiere, se aventurează până la răscrucea străzii lui Cârpanu, vreo 100 de metri mai departe, stradă care duce spre Potoc, de unde se părea că ar fi venit focurile de armă automată. Îi aud vociferând: Să punem mâna pe ei, bande de burghezi, care atacă oameni «pașnici»! Reacțiunea scoate capul! Să fie striviți, fără milă!

În momentul următor, însă, alte rafale spintecă noaptea, în direcția «luptătorilor» prea curajoși. Unii pe burtă, alții lipiți de pereți, se debarasează repede de arme, să poată fugi mai ușor. O spaimă de nedescris pusese stăpânire pe toți. Un mic răgaz de liniște le permite să fugă până la cotitura străzii, unde, respirând oleacă, se reculeg, înainte de a fugi mai departe spre «fortăreața » partidului. Focurile de armă reîncep și curând se trage chiar spre sediul partidului. Apoi, din nou se așterne o liniște adâncă. Doar câteva rafale spre centru mai tulbură, la intervale, o liniște aparentă.

Totul începuse pe la orele 10 seara. Primii «supraviețuitori» apar în ușa sediului abia pe la orele unu din noapte. În popor se zice că prudența este mama înțelepciunii. Niciodată această zicală nu și-ar fi putut găsi o mai nimerită aplicare.

Puțin timp după «restabilirea» ordinii, ies și eu pe stradă, cu profesorul Petre Hamat, treziți din somn de focurile de armă, să aflăm ce se întâmplă. Șeful partidului, un alt «basarabean», ieșise și el din «cazemată» și urla cât îl țineau puterile contra îndrăznelii fără de pereche a reacțiunii, care a tras ultimele focuri, înainte de a se stinge.

- Dar cine a mai îndrăznit să facă și asta? îl întreb eu mirat.

- Nu e greu de ghicit. Țărăniștii, liberalii...dar vor plăti-o scump!

Curajul lui ar fi părut aievea dacă, din când în când, nu și-ar fi rotit capul, să prevină o nouă surpriză. Nu se știe...Ș-apoi, vom vedea mâine mai clar, la lumina zilei. Acum, toate pisicile sunt negre.

Așteptarea noastră de a afla rezultatul alegerilor a fost zadarnică. S-au pus sigilii pe urne, pentru siguranță, rezultatele vor fi cunoscute mai târziu. Am aflat a doua zi că la sate, lucrurile s-au petrecut altfel decât la oraș. Încercări de a înlocui urnele noi, cu altele, pregătite din vreme, s-au soldat cu bătăi zdravene pentru infractori. Coaste rupte, capete sparte...iată primele rezultate. La Vălișoara, Anderca, socrul lui Tibi Lazăr, profesor în același liceu cu mine, s-a opus cu forța la substituirea urnei. A doua zi, poliția s-a prezentat la domiciliul său, să-l ridice, pentru «violență», contra...«voinței poporului». A scăpat ca prin minune, dar a luat drumul codrului. Ca el, mulți alții, din: Teregova, Domașnea, Valea Bolvașniței și pe toată valea Timișului, până la Orșova, pe satele de munte. Spiru Blănaru îmi trimite un curier cu detalii asupra desfășurării scrutinului în toată regiunea.

Elemente scoase din luptă! Putea însă cineva să împiedice o reacție, împotriva unui act atât de grav, în fața tuturor cetățenilor lipsiți de grai? Atâta îndrăzneală nu atrăgea cu sine o lașitate de același nivel sau un răspuns mai categoric, dat de țara întreagă. «O palmă de fier peste buza obraznică», cum spunea Căpitanul.

Rezultatul alegerilor a fost comunicat abia după trei zile, timp necesar pentru măsluirea lor. Consternarea a fost totală. Frontul partidelor «democrate», care cuprindea: Partidul comunist, Frontul plugarilor și Partidul socialist disident, al lui Voinea, obține 95%, iar țărăniștii, liberalii și socialiștii lui Titel Petrescu, numai 5%. Reacțiunea partidelor «istorice», s-a rezumat la un protest, adresat aliaților, printre care și Rusiei sovietice, care fusese delegată de celelalte Puteri să asigure desfășurarea «liberă» a acestei consultări, când ea însăși a organizat fraudă. Rusia asigură pe foștii ei aliați că totul a decurs în cea mai legală ordine, fără nici o imixtiune din afară, în treburile unei țări «independente».

Lupul se limitase doar la o piele, de fiecare oaie.

Părăsiți de toți, abandonăți de «prieteni» occidentali, lăsați la discreția Rusiei sovietice, iată la ce era normal să se aștepte, cei ce au vândut armata română comunismului, după ce au complotat cu el, de totdeauna și azi au pecetluit soarta unui neam întreg, condamnat robiei. Își vor da seama acum, în ultimul ceas, de proporția dezastrului care s-a abătut asupra poporului român cu atâta ușurință? Dacă, în conștiința, în mintea lor, a mai rămas o fărâmbă de onoare, să o afirme acum, cu arma în mână.

Am revăzut pe șeful partidului țărănesc, pe avocatul Nicolae Ștefăniță.

- N-aș fi crezut niciodată că vom fi înșelați în mod atât de ordinar! Își exprimă el revolta.

- Dar acum ce aveți de gând să faceți? Cum veți reacționa?
- Vom protesta peste tot. Națiunile Unite trebuie să sesizeze și să intervină!...

- Dar dacă am rămas singuri, ce ne mai rămâne de făcut?

- Nu pot accepta această ipoteză!

Aveam în fața mea un avocat care a pierdut un proces înainte de a începe să-l pledeze. Nu prevăzuse o alternativă, aceea a eșecului.

De acum evenimentele se precipită. Guvernul, cu organele lui de execuție, a început arestările șefilor, responsabili pe județe, plăși și chiar a membrilor mai importanți de pe sate. Închisorile încep să se umple, încetul cu încetul, cu foștii colaboratori de ieri, deveniți azi jenanți. Ștefăniță și grupul lui, apoi liberalii, au gustat pentru prima dată arpacașul închisorilor. Familii obișnuite cu abundența, pacea, prosperitatea, tremură acum, pentru bunăstarea pe care o vor pierde. Pe vremea când în alte familii și căminuri, de ani de zile, n-a mai fost sărbătoare, ei huzureau, indiferenți la durerea celor mulți.

După două săptămâni, primii cocori se întorc la vetrele lor. Ca din întâmplare, cei care au cedat mai repede au fost tocmai aceia care au fost chemați să îndrume oamenii mai simpli. Ștefăniță și grupul lui de comandă care nu avea o soluție în rezervă, în caz de eșec, a găsit una. După numai 14 zile de «lipsuri» și «constrângeri», au preferat să-și schimbe vesta. Poarta închisorii li s-a deschis, să-și regăsească familiile îngrijorate.

Oamenii de onoare din toate partidele au rămas în dosul gratiilor, ani mulți și grei. Ei abia acum și-au deschis ochii. La îndemnul șefilor de a-i urma în compromis, că, adică, nu ar mai avea nici o rațiune de a se agăța de o poziție depășită de evenimente, au răspuns cu un scuipat în ochi. Scene într-adevăr penibile s-au consumat între patru ziduri și câteva perechi de ochi. Toate acestea au fost scoase la iveală de către familiile celor rămași pe poziții. Abia acum și-au dat seama că au fost mințiți și până la urmă și trădați.

Pe Corneanu nu l-au arestat. Era paralizat și aproape de sfârșit. L-am mai văzut o singură dată. Tristețea lui era imensă. În el se năruise o lume întreagă. A închis ochii înainte de apocalips.

L-am văzut apoi și pe avocatul Novăcescu, fostul primar al orașului, vechiul liberal, la nunta feciorului lui Nicolae Cristoi. Era obiceiul ca, în timpul mesei, să vorbească primarul, în câteva cuvinte adresate tinerilor miri. Un moment de tăcere. Se scoală primarul și anunță cu glas tare: vorbește nașul! Nașul eram eu. Un moment surprins, va trebui să vorbesc. Mă ridic în

picioare și arunc o privire peste mese. Vreo sută de perechi de ochi se îndreaptă spre mine, curioși.

- Dragi tineri! rostesc eu încet, dacă până acuma, orice greșeli, pe care le-ați comis, au fost iertate de părinți, care au avut pe umerii lor toată sarcina, de acum încolo vă așteaptă un judecător mult mai sever, care nu iartă nimic. Acest judecător este viața. Orice pas greșit se plătește iar câteodată foarte scump. Priviți bine înainte de a face un pas, să nu greșiți calea cea justă, calea onoarei, a iubirii între voi, a iubirii părinților, a neamului nostru greu încercat. În familie să găsiți puterea și curajul necesar, pentru a învinge obstacolele ce vă vor ieși în cale. Nu lăsați căminul pustiu. Dați-i viață din viața voastră. Priviți în jurul hotarelor noastre. Sunt neamuri care ne jinduiesc pământul. Pentru a-l păstra întreg, așa cum l-am primit prin legământ, din strămoși, trebuie să fim tari, hotărâți, să-l umplem cu vârstare din carnea și sângele nostru, pentru ca dușmanul să aibă în față piepturi românești, gata să-l apere. Pământul părinților, al lor este, al nostru, pentru vecie. Trăim vremuri de restriște. În mâinile tinere stă speranța zilei de mâine. Fiți demni, fiți mândri, de a fi început viața acum, când neamul sângeră. Acest neam vă va cere, poate, să-i dați ceea ce aveți mai bun pentru supraviețuirea lui.

La sfârșitul improvizației mele, aplauze puternice au inundat sala. Primarul Novăcescu se apropie de mine și mă îmbrățișează.

Au ghicit toți ceea ce voiam să spun. Mai mult! Nu se așteptau să vorbesc de altceva. Momentul alegerilor a aruncat în umbră alte preocupări.

La școală mă atașez din ce în ce mai mult de tinerii mei. În scurt timp, toți au reușit, după efort și persistență, să scrie cu un condei. Învățau chiar și poezii. Alegerea nu era greu de făcut. Literatura noastră este izvor de inspirație, din frământările noastre istorice, în lupta permanentă de a supraviețui. Ea oferea imagini superbe. Eminescu, cea mai sublimă figură a geniului românesc, era unul din cei mai potriviți timpurilor în care trăim. Cei care atingeau vârsta de 12-13 ani se regăseau în: «Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie. Țara mea de glorie, țara mea de dor...», și se întreceau toți să o declame, cu intonații și gesturi care spuneau mult. Le explic împrejurările istorice care au inspirat poetul. Dragostea nețărmurită pentru țara lui, amenințată de dușmanul de totdeauna, din Răsărit, în însăși ființa ei, l-au făcut să o cânte în versuri nemuritoare, cu atâta măiestrie, cu atâta dor, crescută în sufletul lui, ca un lăstar, din tulpina mamă.

- Să vă iubiți și voi această mândră țară, precum iubiți satul, casa părintească, de unde ați plecat. Să o iubiți și să o apărați atunci când dușmanul o amenință.

Mă ascultau cu multă atenție, dar gândul le era la casa lor, la satul lor, la satul unde fiecare a lăsat părinți, frați, surori, prietenii de joacă, care se găseau în mare pericol. Năvălitorul era peste tot, să fure avutul agonisit de noi. Căutau peste tot băutură și odată amețiți, nimic nu-i mai oprea să ucidă. Nebunia stepei. A doua zi, ziarele oficiale vor anunța din nou: «în comuna...s-au găsit două, trei, patru, zece persoane, ucise de necunoscuți, pentru motive necunoscute». Un ghimpe rămânea înfipt în sufletul lor tânăr și va rămâne așa ani, până vor putea răspunde în felul lor. Tragediile nu se uită, ele se gravează în minte la toate vârstele și mai ales la copii.

Îmi dădeam seama că începeau să aibă încredere în mine. Ne împrietenim mai mult, ne cunoaștem mai bine, ne apropiem unii de alții, ne pregăteam pentru vremuri grele.

Noiembrie! Două luni deja. Totul îmi părea ca un vis, dacă un fapt neprevăzut nu m-ar fi trezit la realitate. Nu eram decât un condamnat sursitar.

Eram în clasa II B. Orele 9 dimineața, comentam elevilor poezia lui Coșbuc «Iarna pe uliță». Un țcănit în ușă îmi întrerupe lecția. În clipa următoare, figura speriată a directorului Stuparu apare în prag. Se apropie de mine și, în șoaptă, îmi cere să vin imediat la direcțiune, unde mă așteaptă doi comisari de poliție. Tresar puțin, dar îmi stăpânesc emoția în fața elevilor.

- Voi veni - îi răspund eu - dar numai după ce voi termina ora, d-le director!

N-a insistat mai mult, dar vedeam în ochii lui teama de complicații.

«Iarna pe uliță» rămâne, pentru mine, ultima clipă când voi sta de vorbă cu tinerii mei elevi, presimțeam eu.

Copiii au simțit ceva sau figura mea a trădat emoția, pentru că, dintr-o dată, clasa a început să se agite. Le-am observat ochii fixați asupra mea, îngrijorați, voind parcă să-mi dea curaj. Clopoțelul mă salvează dintr-o situație incomodă. Iau catalogul și mă îndrept spre ușă. La un semn sunt toți în picioare, gata să răspundă, parcă, la un apel.

Afară, coridorul era plin de elevi. Toți se înghesuiau pe parcursul meu, până la direcțiune. Erau deja la curent de cele ce se petreceau. O mobilizare instinctivă a grupat pe cei 800 de elevi, într-un singur gest, gata să intre în acțiune, dacă împrejurările ar fi cerut-o.

Pentru prima dată, poliția intră în incinta școlii, să aresteze un profesor în exercițiul funcțiunii, sfidând orice respect pentru om și instituția de educație. Această imunitate tradițională era călcată în picioare.

Cu greu reușesc să-mi fac drum până la direcțiune, unde mă așteptau cei doi comisari.

Intru. Îi găsesc așteptându-mă. M-au interpelat imediat.

- Domnule Verca, vă rugăm să ne însoțiți până la comisariat, pentru o simplă formalitate!

- Dar ce atâta grabă, îi întreb eu. Nu se putea îndeplini această «formalitate» în afara școlii? Dacă, totuși, este absolut necesar, sunt la dispoziția dvs.

- Avem și noi ordine, se scuză unul dintre ei.

Directorul părea și el jenat de cele ce se întâmplau, fără însă a protesta, cum ar fi fost legitim pentru un apărător al instituției pe care era chemat să o oblăduiască.

Ies din cancelarie, fără să mai scot un cuvânt, urmat de cei doi comisari. Pe culoare trecerea era blocată de sute de tineri, așteptând parcă un semnal de la mine. În fruntea lor, prietenii mei de pe stadionul de fotbal.

Mi-am dat seama imediat de drama ce plana asupra lor. Eram conștient că numai eu puteam să împiedic o catastrofă și trebuia să o fac repede. Mă opresc o clipă, să privesc această mulțime prea agitată și mă adresez ei: - Vă rog... puțin loc... să trec... Voi reveni...

Nu știu dacă promisiunea mea de a reveni i-a liniștit, că, în clipa următoare, câte unul, câte unul se dă la o parte, făcându-mi loc să trec. Cei doi comisari, albi ca varul, se lipeau de mine, pentru a evita ceva. Intervenția mea le-a redat curajul.

Drumul până la poarta de ieșire a fost lung. A durat, parcă, o veșnicie. Ajuns la poartă mă opresc, mă întorc spre tinerii nedumeriți, în ultim salut.

Mi-i reamintesc încă, oprți în pragul porții, neputincioși.

Prin ei, mi-am învins slăbiciunea și am prins curaj pentru cele ce vor urma.

Nu profesorii, colegii mei, mi-au arătat calea de urmat, ci acești tineri, care, în scurta vreme, cât am trăit împreună, mi-au dat sublima bucurie de a-i fi câștigat ideii că neamul lor se găsește la mare primejdie. Așa s-a reflectat, în inima mea, atitudinea lor. Pentru că, fără echivoc, era vorba de o atitudine clară.

De două luni, de când predau cursurile, nu am reușit să le vorbesc decât de vreo două ori mai de aproape, să le împărtășesc grija mea. Topliceanu

(partidul) nu mi-a permis mai mult, dar, în scurtul timp, am reușit să le trezesc sensibilitatea lor și să le deschid cartea istoriei, în care fiecare să-și găsească rostul.

Pe stradă, între cei doi comisari, cunoscuții mă salutau în treacăt, ignorând ce se petrecea cu mine.

La Siguranță sunt primit cu un zâmbet de ușurare. În sfârșit în «securitate».

Șeful siguranței, ca toți ceilalți, de origine dubioasă, adică alogen, după ce mă invită foarte politicos să iau loc, intră direct în subiect.

- Domnule Verca, te-am chemat aici în condiții puțin protocolare, să-ți atrag atenția, în mod serios, asupra activității d-tale, dăunătoare reconstruirii țării, după atâta stăpânire a violenței și a oprimirii clasei muncitoare. Avem numeroase denunțuri, de la «oameni pașnici», îngrijorați de agitațiile d-tale dușmănoase și noi nu putem sta nepăsători. Noi suntem aici singurii «apărători» ai acestei clase oropsite și nu vom ezita o clipă să strivim pe toți aceia care vor încerca din nou să o readucă în starea de sclavie!

- Domnule inspector, am fost arestat în condiții nu puțin protocolare, ci mai mult decât arbitrar. Un profesor arestat în fața elevilor săi, ca un răufăcător, iată impresia care a lăsat-o în școală gestul dvs. Ce crimă am comis, pentru ca, în ciuda legilor elementare, să fiu ridicat în plin curs, sub privirea revoltată a tinerilor elevi, cărora încercați să le câștigați adeziunea la o idee de respect, de umanitate, de o lume nouă, unde fiecare să-și găsească locul? Acești tineri, să nu vă îndoiiți, judecă după fapte. Nu cred că gestul dvs. să fi găsit aprobare în mintea și inima lor!

Mă lasă câteva minute singur, și revine cu o mină mai împăciuitoare. Desigur că a contactat superiorii pentru măsurile de luat.

- Domnule Verca, avem și noi ordine - se pierde el în explicații, avem și noi ordine și...nu putem face altfel.

Părea jenat. Nu pentru că m-au arestat, ci, mai degrabă, din cauza stângăciei cu care au procedat. Alături de această jenă, ușor de eliminat, rămânea reacția celor 800 de elevi, la care nu se așteptau, creându-le o situație neplăcută. Pentru că, în operațiile lor, aveau nevoie de calm, să adoarmă vigilența acelor pe care intenționau să-i lovească. În cazul meu, au făcut prea mult zgomot.

- Nu crede - o reia dânsul - că noi vrem să omorâm lumea. Nu facem, deocamdată, decât să vă atragem atenția. Să nu credeți, însă, că nu știm nimic. Vă veți convinge, de altfel, de bunele noastre intenții, că nu voim decât binele tuturor...Până la un anumit punct, bineînțeles! Pentru că v-am

tulburat cursul, acum vă puteți întoarce la liceu, însă, vă rog, nu ne mai creați dificultăți, cu urmări neplăcute și pentru unii, și pentru alții.

N-am mai insistat să aflu «actul de acuzare». Îmi întinde mâna în semn de împăcare și, în clipa următoare, respir din nou liber.

Mă îndrept spre liceu, unde mă așteptau cei mici, din clasa I-A, la orele 11.

Ajung la liceu tocmai în timpul pauzei. Toți elevii erau pe culoare. Apariția mea în pragul porții a fost primită cu o explozie de bucurie. Aplauze, tropote, strigăte nereținute. I-am privit cu atâta mândrie, că abia mi-am reținut lacrimile.

Colegii mei, unii vădit mulțumiți de întorsătură, alții îngrijorați de cele ce vor urma. Fiecare avea o povară pe inimă. Ziua de mâine se anunță tulbure.

Stuparu, directorul, nu m-a întrebat nimic, vedeam însă că nu se simte bine. Cum a reacționat la această ingerință a poliției? Ce i s-a spus despre mine pentru a motiva această intervenție brutală?

Am reținut un singur lucru de importanță: de aici înainte, toate mișcările mele vor fi observate. Nu mă vor slăbi o clipă din ochi.

Cu multă atenție, previn pe Spiru Blănaru și în același timp pe cei de la București, prin Vică Negulescu, despre cele întâmplate.

Acordul cu autoritățile începe să scârțâie sau zelul meu ar putea provoca anumite neajunsuri. Decid, deci, să mă dau la fund, până se vor mai liniști apele. Cum, în afară de școală, unde continui cursurile, nu aveam un alt program, mă dedic exercițiilor cu corul din sat.

Iarna este timpurie. Zăpada abundentă ne îngreuiază drumurile. Împreună cu Cusma, batem totuși calea Petroșniței, de trei ori pe săptămână, unde feciorii ne așteaptă, dornici să apară, de sărbătorile Crăciunului, în adevărata lor imagine. Paralel, o echipă de dansuri pregătește programul artistic, care urma să completeze serbarea. O piesă de teatru, cu subiect de circumstanță, va completa ansamblul.

Activitatea noastră, pur culturală, în ultima săptămână înaintea Crăciunului, a trezit vigilența partidului, care nu mă pierdea din ochi și care nu vedea cu simpatie atâta agitație în jurul bisericii și, mai ales, această grupare a tineretului pentru o cauză străină de marxism.

Din umbră, încep ademenirile și intrigile, uneori amenințările, atunci când sfatul «prietenos» nu mai găsea ecou. Tinerii mei îmi mărturiseau totul, asigurându-mă că sunt gata să recurgă chiar la forță pentru a înlătura

impostorii care-i împiedică să facă o treabă de folos obștesc. I-am potolit cu mare greutate.

- Ne-au cerut - spuneau ei - să atașăm corul și toată activitatea noastră partidului și, în schimb, ei ne vor ajuta să cumpărăm costume, să formăm o trupă de instrumentiști cu care să plecăm prin sate, în numele bolșevicilor.

- Și ce le-ați răspuns?

- Ce le-am răspuns? Pumnul strâns ciocan, gata să-i trăsăm! Noi nu suntem de cumpărat, mama lor de rusnaci!

- Nu fiți prea arțăgoși - încerc eu să-i potolesc - că riscăm să ne închidă prăvălia! Le-am povestit pățania mea cu arestarea și procedeele lor de intimidare. Revoltați, mă asigurau că aici nu se va întâmpla același lucru.

Erau hotărâți să acționeze. Nu aveam timp de pierdut în situația noastră. Îi adun deci pe toți, într-o seară, ca să precizăm lucrurile.

- Măi fraților - încep eu - până acum ne-au lăsat în pace, pentru că nu făceam nimic care să încurce treburile partidului. Propaganda lor contra lui Dumnezeu și a credincioșilor Lui se desfășura fără o opoziție fățișă. Azi, un grup de tineri ați hotărât să acționați și să afirmați credința voastră prin fapte. Dând răspunsurile la Sfânta Liturghie, v-ați opus acestei campanii atee cu multă eficacitate. Tot satul, ba chiar și satele vecine, așteaptă ziua Nașterii lui Isus, să se strângă în jurul vostru, să vă mulțumească pentru liniștea sufletească pe care le-o dăruiați. Opera voastră e frumoasă, place oamenilor, iar pe voi vă umple de bucurie și mulțumire. Ar fi păcat ca, printr-un gest necugetat de enervare, să stricăm totul. Scopul nostru este de a construi ceva trainic. Să adunăm în jurul bisericii tot poporul ajuns la deznădejde. Să nu vă gândiți decât la acest unic țel și astfel ați împlinit cea mai curată datorie față de neamul nostru și față de Hristos.

- Vom răbda și noi cât vom putea - îmi răspund ei - dar să știe acești cotropitori că aici românul este stăpân!

- Nu prin vorbe o puteți dovedi, ci prin fapte!

Am respirat ușurat, dar, în sinea mea, preferam arțăgoșii celor potoliți, pe cei curajoși celor umiliți.

Aveam în fața mea o echipă încheșată și, mai ales, o echipă care credea adânc în ceea ce voia să întreprindă. Acești tineri vor trece mâine și alte examene. Fiecare era conștient de responsabilitatea lui și asta era esențialul.

Cu două zile înainte de Crăciun, ne parvine ultimatumul ferm. Poliția interzice «agitațiile» în piața publică. Serbarea noastră, trunchiată, nu mai avea același ecou. Cât privește corul, Cusma ne-a prevenit că nu-l va putea

dirija de ziua Crăciunului, fiind angajat în altă parte. Nici o lovitură nu vine singură.

Am aflat mai târziu că poliția l-a «sfătuit» să-și limiteze activitatea muzicală exclusiv la oraș.

În situația asta, ce era de făcut? În ajun, adun din nou băieții și le pun în față realitatea. Toți erau de acord să nu ținem seama de avertismentul partidului și să ne continuăm programul.

- Dar cum vom face fără dirijor? Fără el nu o vom putea scoate la capăt, el este un element indispensabil. Nu vom putea cânta singuri, fiecare de capul lui - le mărturisesc eu cu îngrijorare.

- Dvs. cunoașteți bine melodiile, sunteți cantor la biserică de atâta vreme și ați putea fi un foarte bun dirijor - îmi replică ei.

S-ar putea să aveți dreptate, dar eu n-am dirijat niciodată un cor.

- Și totuși, va trebui să încercați, nu avem altă soluție!

Așa am acceptat să îndeplinesc această sarcină, pentru prima dată în viața mea. Un dirijor care nu cunoaște arpegiul!

Cu entuziasmul lor și cu bunăvoința mea, ne-am încercat norocul. Gândul că partidul ar fi putut reuși lovitura mi-a scos la iveală calități nebănuite. Fără a cunoaște notele, incapabil să citesc un text muzical, m-a salvat urechea. Aveam o bună ureche, care reținea ușor melodia. Notele nu mi serveau decât ca indicativ de plecare.

La biserică nu ne puteau împiedica să mergem. Odată în incinta sfântă, ne vom aduna toți în turla bisericii, de unde vom putea cânta, ca orice credincioși care-și manifestă, în felul lor, sentimentul față de divinitate.

Fără alt consemn, decât întâlnirea de la biserică și, mai ales, fără a da zvon în sat că vom cânta a doua zi, ne-am despărțit, ducând cu noi intima speranță că vom reuși.

În sfârșit, ziua cea mare! Satul îmbracă straie noi. Clopotele, fapt neobișnuit, sună fără încetare, dis de dimineață, să trezească din somn, toată suflarea. Era ca un apel adresat Cerului, pentru mare îndurare. Slujba începea la orele zece, dar, de cu zori, piața Crucii se populează. Lume, cu sau fără treabă, se găsea, ca din întâmplare, pe aproape de locul întâmpinării. La Utrenie, biserica era aproape plină. De obicei, un bătrân-doi sau o bătrână, care căutau să se împace cu Dumnezeu, înainte de drumul cel lung, ce duce spre ziua judecății. Cei veniți pentru Utrenie nu-și mai părăseau locurile. Rămâneau să-și completeze rugăciunea în liniștea sfântului lăcaș. Încet-încet, alții intrau în șoaptă, căutând din ochi un loc de unde să asiste la marea adunare de cugete.

La orele zece fără un sfert, primul dangăt de clopot vestește Liturghia Nașterii. Pe ulițe, lumea grăbește. Nimeni nu știa nimic, nimeni nu spunea nimic, dar fiecare, în sinea lui, ascundea taina unui eveniment rar.

Cinci minute mai târziu, al doilea dangăt de clopote. Biserica era deja plină. Ușile, larg deschise, prelungeau procesiunea în curtea bisericii, care, și ea, era plină de cei mai puțini fericiți, care n-au găsit la vreme un loc înăuntru.

Mă furișez și eu în grabă prin spatele bisericii și urc treptele spre podul turlei. Am uitat un lucru, care avea și el importanța lui, legat de eveniment. Podul turlei nu avea podele, doar grinzile goale țineau scheletul întregului. Într-o seară de noiembrie, puseseam problema podului, unde urma să instalăm corul. Abia anunțată, că elanul tuturor dă soluția unică: Asta-i treaba coriștilor! Și minunea s-a săvârșit! Abia acum, urcând treptele, la capătul de sus am descoperit enigma: un parchet nou-nouț forma estrada, pe care, reuniți în cerc, mă așteptau feciorii, fericiți de urzitul complot.

Le dau binețe din ochi. Erau toți înfrigurați. Emoția reușitei depășea, parcă, dimensiunea momentului.

De sus, privesc marea de capete care aștepta binecuvântarea. În strana din dreapta, cantorii așteptau și ei să dea răspunsurile. De obicei, la fiecare slujbă eram în strană cu ei. Florea Cilibia, Iancu Hamat, Sâmu, Florea cel mic...

Azi, locul meu era liber. Și totuși nu eram absent. O privire fugară spre strană, unde întâlnesc ochii lui Iancu Hamat. Dintr-un semn a înțeles totul. Vor asculta și ei slujba, fără să cânte, ca toți ceilalți credincioși.

Deodată vocea părintelui Turcanu răsună chemarea, acompaniată de sunetul clopotelor mari, anunțând vestea cea mare: Nașterea lui Isus...Binecuvântarea Domnului peste voi toți și darul Duhului Sfânt... Vocea părintelui se prelungește în ecou, apoi o tăcere adâncă cuprinde lăcaș și credincioși.

Inimile se opresc, parcă de teamă să nu tulbure marea taină. Privesc încordat tinerii mei, implorându-le din ochi atenți. Ridic brațele spre cer și... în clipa următoare voci de dincolo de lume, strânse într-una singură, coboară peste capetele plecate, spre aula altarului, rostind clar răspunsul adevărului: AMIN... prelung.

Surpriza a fost totală. Fiecare aștepta ceva, dar măreția momentului, i-a depășit pe toți. Băieții nu mă părăsesc din ochi. Voiau parcă să împărtășească tot ceea ce aveau pe inimă. Am învins! grăiau răspunsurile lor date altarului.

După aceea, nu știu ce s-a mai întâmplat. O emoție puternică parcă îmi tăia vocea. Inspir adânc aer, cu gura larg deschisă. Pe față o șuviță de stropi se prelinge la vale. O clipă doar, apoi simt cum pieptul respiră ușurat. A trecut! De acum va merge. Pe fața coriștilor citesc aceleași emoții puternice. De jos, din mulțimea tăcută, alte priviri, ale credincioșilor, se urcă spre ei. De mulțumire? De încurajare? Probabil amândouă reunite, pentru lauda Celui care a îngăduit atâta fericire: pruncul Isus.

Tot cursul slujbei a fost ca un vis. Comuniunea tuturor reieșea din chipurile lor radiind fericirea. A trebuit să vină o mare nenorocire pentru ca sufletele lor, greu încercate, să se reîntoarcă la Dumnezeu, unicul sprijin. Până mai ieri, doar bătrânii încercau comuniunea cu Dumnezeu, poposind în lăcașul lui. Tinerii aveau alte preocupări, în căutare de plăceri ieftine. Nu rareori, cârciuma era locul de întâlnire, unde fiecare căuta uitare, într-un pahar de alcool, în timp ce preotul celebra sfânta slujbă. Azi, 25 din acești tineri gustă din paharul adevăratei fericiri, cea a triumfului binelui asupra satanei.

În afara școlii, evenimentele se precipită cu o viteză uluitoare. Toate sectoarele vieții sunt atinse. În primul rând armata, forța organizată capabilă să opună rezistență comunismului cotropitor. Ea a fost lovită într-un mod violent. Prima fază, pensionarea gradelor superioare, care priva astfel oștirea de orice acțiune, fiind decapitată de comandă. Un ofițer reprezenta o forță, atunci când, sub ordinele lui, se găseau unități organizate, capabile să răspundă disciplinat chemării. Pentru a crea atmosfera de teamă, la o eventuală reacție, mulți dintre ofițerii bine cunoscuți și capabili, au fost închiși sau executați. Zvonul asupra unui «accident» era reținut chiar și de autorități. La capitolul fapte diverse, se găsea des anunțul: «aflat mort, din cauze necunoscute». Așa se explică dispariția unui erou de pe frontul din Răsărit. Numai instaurarea acestui climat de nesiguranță contribuia la opera de dezmembrare a armatei. Ofițerii rămași în viață nu erau acceptați în «câmpul muncii». Și, de azi pe mâine, deveneau muritori de foame. Unii dintre ei au fost «recuperați», obligați la concesiile majore, alții și cei mai mulți, atinși în onoarea lor de ostași, după ce și-au riscat viața pe altarul patriei, ani mulți, pe front, puși acum în afara societății, nu găseau altă soluție decât continuarea luptei prin munți și păduri. Așa găsim în Banat pe generalul Dragalina, erou al frontului din Răsărit, hotărât la rezistență. Colonelul Uță, fost prefect de Severin și mulți alții. În noua societate a partidului «muncitoresc unic» adevărații apărători ai patriei, în vremuri de mare primejdie, nu-și mai găseau locul. Acești soldați de prima linie ai

frontului antibolșevic vor fi înlocuiți cu soldați din armata Anei Pauker, inițiată în Rusia sovietică, din prizonierii români, care sperau astfel, prin cedare, să-și revadă familiile. Acești soldați au acceptat să depună legământ de... fidelitate statului sovietic, inamicul nostru de moarte, pentru a obține o șansă de a-și revedea casa. Sunt oameni care au preferat să intre în tabăra dușmană pentru o fărâamă de viață trăită în umilință și disprețul fraților lor. Diviziile «Tudor Vladimirescu» și «Horea, Cloșca și Crișan», care au devenit rușinea armatei române, devin astfel scheletul unei noi «armate române».

Generalul Cambrea, prizonierul de la Stalingrad, renunțând la onoarea de ostaș român, s-a pus la dispoziția ocupantului, pentru a reorganiza armata fidelă Rusiei sovietice. În rândurile acestei armate de dezertori nu erau acceptați decât acei soldați și ofițeri care au renunțat la drapelul românesc.

Prețul era enorm. Un ofițer care trăia din solda lui, ajuns la vârsta pensionării, avea de ales între a continua să trăiască în umilință sau să moară de foame, deoarece i se refuza orice fel de muncă și, deci, dreptul la viață. Era scos la pensie din oficiu, fără nici o retribuție pecuniară, după ce servise ani mulți în rândurile armatei. Alegerea nu era ușoară: foamea pentru el și familia lui a obligat uneori pe acești dezmoșteniți să accepte o bucată de pâine, renunțând la minimul de demnitate. Acestor soldați fără reproș li s-a luat din mâini, la 23 August, singurul argument, arma, pentru a decide singuri atât de soarta lor, cât mai ales de cea a neamului lor. Reduși azi la unica alternativă, ar fi putut schimba soarta țării dacă li se lăsau armele cu care să răspundă. Cu mâinile goale, nu mai pot decide.

Drama inevitabilă, răspunderea atâtor prăbușiri, s-ar putea oare imputa acestor eroi, aduși de regele țării și conducătorii ei la incapacitatea de a mai reacționa. Unii dintre ei, în fața îngrozitoare alegeri, s-au sinucis. Alții, mai fericiți, au fost asasinați. Mulți, foarte mulți, și-au adus aminte de alți năpăstuiți, legionarii, și i-au căutat să lupte împreună.

Istoria nu va ignora luptele de la «Pietrele Albe». Colonelul Uță, Vernichescu, avocatul Ionescu - șeful țărâniștilor - au căzut alături de comandorul Domășneanu, legionarul Spiru Blănaru, Smultea, țaran de frunte din Teregova și atâția alți legionari din grupa lui Spiru Blănaru - Gogu Cristescu.

Foarte mulți ofițeri au refuzat să se închine noii Porți și au îmbrăcat din nou uniforma. Pe lista eroilor, cei ce vor face să viețuiască veșnic neamul românesc, vom găsi pe cei căzuți pe stepele rusești, alături de cei căzuți pe

frontul Carpaților și în toate unghiurile țării. Numele lor va trăi mereu, să transmită adevărata virtute urmașilor de mâine.

Această armată, care a sângerat pe frontul anticomunist, trădată de capul țării și cârmuitori incapabili, și-a lăsat oasele la răscruci de drumuri, peste tot întinsul pământului românesc. În vremea marilor înțeleștări, cei ce și-au iubit neamul fără precupețire s-au regăsit și s-au unit în cuget și în faptă. Mândria armatei române rămâne în pieptul acestor martiri fără număr și fără nume. Ei vor face să strălucească în lume permanența ginteii noastre.

Aceste operații împotriva armatei au fost posibile datorită celor câteva sute de mii de elemente ale KGB-ului, care au primit cetățenia română în 24 de ore. Partidul comunist român, inexistent la vremea aceea, nu a servit decât ca fațadă, pentru a justifica în fața Occidentului, transformările intervenite în România din «dorința clasei muncitoare». România, în spiritul presei occidentale, era în marș spre «libertate și înnoire»... Forțele «sănătoase» ale noii democrații au luat în «mâini hotărâte», destinul poporului...

Crimele, asasinatele, opresiunea din lăuntrul țării erau acoperite de strigătul presei iudeo-comuniste în delir.

Țărănimea. Să observăm acum un alt sector vital al economiei și vieții românești, atacat simultan, Țărănimea.

La sate, viața se desfășura oarecum independentă, datorită pământului care furniza țăranului hrana necesară, fără a fi obligat să fie tributar autorității de stat, care distribuia pâinea în același timp cu constrângerea. Scopul principal era deci eliminarea acestei independențe, prin crearea proletariatului rural, mai ușor de controlat.

În virtutea armistițiului, datoram rușilor, ca despăgubiri de război, atât valoare monetară, cât și produse de orice natură: grâu, porumb, petrol, cărbuni, vite cornute și tot felul de produse alimentare.

Guvernul, cu firma de independență, era dublat în toate sectoarele de controlori ruși, care erau singurii însărcinați să fixeze și să impună cotele. Cei 300.000 de dolari în monedă și de zeci de ori pe atâta în produse, nimeni nu putea ști în ce stadiu de livrare au ajuns. Astfel că datoriile, în loc să scadă, pe măsura livrării, se măreau neîncetat.

Bogațiile subsolului, în special cărbunele și petrolul, erau trimise direct în Rusia de către trupele de ocupație, care și le-au însușit ca pradă de război. Proprietățile germanilor din România aparțineau «de drept» rușilor, în virtutea acordurilor de la Yalta, Teheran, Potsdam... Vagoane încărcate cu aceste bunuri, până la inventarul industrial, luau drumul Rusiei, dezechilibrând economia țării, fără ca cineva să poată țină o evidență a lor.

Oare Ana Pauker, general în armata bolșevică, Liuba Chișinevschi, Vasile Laszlo, Samuel Burăh Tescovici, evrei veniți în furgoanele armatei roșii, și-ar fi îngăduit să cenzureze jafurile ocupantului sau zelul lor a depășit până și așteptările stăpânului?

Regele, izolat în palatul lui, era ultimul a fi informat, de ceea ce se petrecea în țara lui. Obrăznicia cu care procurorul Vâșinski sau generalii sovietici tratau monarhia și autoritatea română nu permitea nimănui să pătrundă într-un domeniu rezervat exclusiv ocupantului, care dispunea de toate drepturile, legate lui de către marile Puteri, ca delegat unic.

Când bogățiile existente au fost epuizate, rămăneau cele de pe holdă și din hambarele țăranimii. Și atunci, fără ezitare, s-au instituit legi, în virtutea cărora, fiecare proprietar de bunuri era obligat să le împartă cu «statul», pentru despăgubiri de război. Așa au luat naștere cotele. Cota de grâu, de porumb, de secară, orz, ouă, lapte, carne, lână, păsări... Lista acestor bunuri nu era limitativă, ci în perpetuă lărgire, după nevoile ocupantului. Totul era la discreția șefilor de centre de colectare. Pentru ca execuția să nu sufere nici o împiedicare, acești șefi de centre erau aleși printre străini, în majoritatea lor evrei, unguri sau sârbi, care au aderat fără rezerve, din prima zi, la partidul comunist și care executau cu mult zel orice li se cerea, străini fiind de însuși destinul acestui neam.

Cotele, stabilite arbitrar, urmăreau două scopuri: 1. Să adune cât mai mult și 2. Să lovească în cei avuți, să-i aducă în starea de sărăcie și, indirect, dependență de partid.

Drame de nedescris au sfâșiat viața liniștită. De unde până mai ieri pământul, prin osteneală multă, hrănea familia și-i dădea dreptul la o existență sigură, azi, acest pământ cerea aceleași brațe de muncă până la sleire, fără însă a asigura minimumul de trai.

Cotele erau impuse înainte de însămânțare, fără să se țină seama de condițiile atmosferice, de starea fertilității solului etc...

Majoritatea țăranilor au fost impuși cu cote care depășeau producția. Prima cotă era vărsată din rezerva anului trecut, pentru a nu cădea în delictul de sabotare, care se pedepsea cu închisoare de la 5 la 15 ani.

În primul an, țăranii, pentru a-și salva libertatea, și-au secat hambarele. În cel de al doilea an, nu le mai rămânea sămânță pentru noul sezon, noua campanie. Crezând că această realitate vădită i-ar fi scos din acuzare, n-au mai semănat, neavând de unde. S-au înșelat amarnic. De acum, intrau într-o altă categorie, de crimă de sabotaj intenționat. Serviciile de Securitate, și ele în mâini străine, în mare majoritate evrei, «oameni de încredere» ca și cei din

oficiile de colectare, cu care erau în completare de consemne, intră în acțiune. Descinderi la domiciliu în timpul nopții, țărani arestați, duși la Securitate și torturați, mulți uciși în bătaie, pentru a mărturisi unde și-au ascuns bunurile. Supraviețuitorii sunt condamnați la pedepse grele, pentru a semăna groază, teamă, pe satele și comunele românești. Astfel, mulți țărani nu mai dormeau la casele lor, de teama de a nu fi ridicați peste noapte și a dispărea fără urme. La aceștia se mai adăugau și cei ce au scăpat la prima cercetare și nu se mai întorc la casele lor.

Mai rămânea o ultimă rezervă, pentru acei ce dispuneau de aur, galbenii, podoaba fetelor de sărbători, precum și șeptelul, pentru munca câmpului și hrana copiilor. Vând tot, să scape de prăpăd. Când însă totul a fost epuizat... așteptau lațul.

Curând, o nouă lege, mai diabolică decât celelalte, le taie ultima șansă de scăpare, le grăbește sărăcia. Este aceea care impunea tuturor posesorilor de aur, sub orice formă ar fi, să-l declare autorităților. Odată declarat, cu toate că rămânea în păstrarea posesorilor, nu mai puteau dispune de el, nu-l mai puteau înstrăina. Cei care se abat și înfrâng legea sunt pasibili de închisoare, până la 20 de ani.

Țăranii, care sperau să mai amâne scadența, se văd dintr-o dată lipsiți de orice posibilitate de scăpare. Decretul lăsa un termen de trei luni pentru această formalitate. Trecut termenul, Securitatea trece la acțiune. Percheziții, mereu în toiul nopții, pentru a surprinde «infractorii», se soldează cu arestări masive. Mulți au mai păstrat câte un cocoșel gălbui, pentru zile mai negre. Localurile Securității devin neîncăpătoare și atunci se recurge la rechiziționări de case particulare, amenajate în pripă.

Partidul comunist, pepiniera Securității, oferă elementele cele mai zeloase, mai feroce, mereu străini, ca instrumente de tortură.

Cei însărcinați de «clasa muncitoare» să pedepsească pe «reacționari», se recrutau în prioritate din: evrei, cei mai numeroși, apoi unguri, sârbi, țigani și... «basarabeni», din acei noi cetățeni români, făcuți peste noapte, care nu erau altceva decât ruși deghizați.

România devenise o colonie de alogeni.

Beciurile acestor localuri devin adevărate închiziții. Strigătele de durere erau astupate în căldări de apă, când, uneori, termenul fatal punea capăt chinurilor. Pereții izolați pentru zgomot, în lăcașuri și ele izolate de centrele locuite, amortizau strigătele de durere. Ororile săvârșite în aceste pivnițe ale morții depășeau orice imaginație. Metodele bine studiate de NKVD-ul

sovietic și-au găsit aplicarea ideală pe trupul acestui țăran blând, cuviincios și generos.

Scopul inițial al acestor măsuri a fost să constrângă țăranii să accepte colectivizarea, pentru a crea proletariatul rural. Se credea intenționat acest climat de teroare, pentru ca țăranul însuși, neavând alternativă, să ceară colectivizarea agricolă.

Brutalitatea cu care au demarat realizarea acestui plan trăda graba, de a vedea împlinit primul stat marxist, după chipul și asemănarea celui sovietic, în afara imperiului moscovit.

Dacă în Rusia au așteptat 18 ani înainte de colectivizarea pământurilor (1935), aici, fără scrupule, contând pe o rezistență de neglijat, au experimentat într-un laborator, pe viu, practica atâtor ani, după zdrobirea oricărei opoziții. România servea de cobai.

La început, o propunere, venită întâmplător, preconiza întovărășirile, adică așezarea în comun a pământurilor, a brațelor de muncă și a inventarului agricol, pentru exploatarea în colectiv. Statul «nu ar refuza» acestor inițiatori concursul pentru achiziționarea de mașini necesare unei exploatare mai «raționale».

În același timp, statul grupa în «gospodării agricole» toate pământurile confiscate de la cetățenii români de origine germană. Acest gest nu a întâlnit nici o reacțiune din partea celorlalți. Astfel primele victime au fost germanii, o minoritate lovită de consecințele unui război, care n-au găsit un prea mare ecou de solidaritate.

Curând, însă, țăranii renunță la pământ și cer să fie scutiți de această povară, pe care nu o mai pot suporta. Statul le refuză cererea, așteptând ca numărul acestor petiționari să se îngroașe și să ajungă să implore colectivizarea totală, care va justifica, în ochii Occidentului, că această măsură nu ar fi decât o evoluție «firească» a unui nou stil de viață, spre socialism. În acest caz, nici un protest venit din afară nu și-ar mai găsi apărători înăuntru, totul fiind pornit din inițiativa celor interesați.

Țara secătuită de bunuri, oprimată, batjocorită, cu o parte din populația Basarabiei și a Bucovinei refugiată în toate colțurile, era dezarmată și cu moralul distrus. Și, cum o nenorocire nu vine niciodată singură, o recoltă insuficientă, datorită secetei și mai ales jafurilor sistematice ale ocupantului, împinge pe drumuri zeci de mii de moldoveni, în căutarea de hrană. Mulți din ei, epuizați, flămânzi și bolnavi, nici nu mai ajung pe pământul făgăduinței, ca să poată găsi un codru de mălai, la frații lor români. Zăceau pe marginea drumurilor, în ultim popas. Alții, mai fericiți, au ajuns până în

Oltenia, și ea sărăcită, unde au mai găsit puținul, să le mai prelungească agonia. Și au murit mulți, au murit de foame, în bogata lor țară de odinioară. Între 60 și 70 de mii și-au lăsat viața, alergând până la sleire după hrană.

Pe scara valorilor umane, sunt popoare, care își plasează numele ca viteze și generoase. Sunt altele, însă, care, în toată istoria lor, au fost devastatoare. Forța lor, ieșită din samovolnicie, jaf și cruzime, le poartă oglinda din secol în secol.

Mare este un popor care poate să strălucească prin mărinimie și dragoste pentru om. Comunismul, ca filozofie socială, este o aberație, tinzând să înlăture in justiții mici printr-o in justiție totală, care anulează însăși ordinea naturii umane.

Politic, începutul comunismului în România nu a fost decât exercitarea dominației unei puteri străine: Rusia sovietică. Înșușirea bunurilor și bogățiilor naționale, prin jaf și asasinate, este un procedeu clasic, aplicat de învingător învinsului. Nelegiuirile acestea, însă, rămân proprii poporului care le aplică, iar, în cazul nostru, și unei ideologii utopice și barbare.

Sub masca comunismului, această ideologie a nimicirii totale a tot ceea ce nu-i împărtașește scopurile (în cazul nostru, cu ajutorul și complicitatea occidentului, care i-a acordat dreptul exclusiv de «vânătoare»), Rusia începe opera de distrugere sistematică nu numai a opoziției, ci a poporului însuși. Muncitorimea, țărănimea și pătura intelectuală, cu toții, au plătit tributul, deopotrivă. Morți fără număr. Muritori de foame, așijderea. Jafurile au dezechilibrat complet economia țării, iar inflația a atins apogeul...

În acest haos înfiorător, au deschis porțile partidului, unde a intrat mai întâi periferia societății urbane și rurale. Primele elemente de șoc au fost țiganii și argații, apoi străinii, cocoțați în posturi de răspundere. Prin ei s-au definit mai clar intențiile ocupantului. Cei mai zeloși din partid erau transferați la serviciile de Securitate, deci la represiune. Aceștia devin instrumentele cele mai servile și cele mai crude. Asasinatele și execuțiile erau exercitate de această pleavă a societății, la care s-a mai adăugat ura maghiarilor, ocupanții de ieri ai Ardealului, cărora li se oferise ocazia nesperată de răzbunare. În același timp, evreii, gata la orice pentru a câștiga simpatia ocupantului, în vederea unei bune afaceri pe spatiele unui popor îngenunchiat. Așa îi găsim responsabili la centrele de colectare și, în același timp, în vârful piramidei de opresiune, Securitatea.

Teohari Georgescu, ministru de Interne, evreu din Rusia, și-a țesut rețeaua de opresiune din coreligionari, fiind sigur de fidelitatea lor întru aplicarea dispozițiilor fără scrupule. Ana Pauker, evreică și ea, cu gradul

de general NKVD, întrebată odată, cum înțelege ea să se introducă comunismul în România, pentru că poporul român nu este receptiv la această doctrină de origine asiatică, a răspuns rece, ca un savant jucând cu cifrele: «În România sunt 18 milioane de locuitori. E suficient să fie lichidați 2 sau 3 milioane de români și restul vor deveni cu toții comuniști». Era doar fanatismul ei ideologic sau că neatenția a făcut-o să trădeze intențiile Rusiei sovietice, de a ne distruge? Visul țarului Petru cel Mare este pe cale să fie realizat prin mușul Iosif Visarionovici Stalin, proletarul.

Marx, Engels, Trotzki, Ana Pauker... iată arborele genealogic! Cei ce vor să înțeleagă, inclusiv idealiiști fanatici, să se oprească puțin și să mediteze.

Cu armata, țărănimea și intelectualitatea, au aplicat metoda dură, împinsă până la asasinat. Cu tineretul, care, în fața opiniei mondiale, nu era responsabil de declanșarea războiului, trebuia procedat altfel, pentru a-l câștiga noului ideal social. Primul pas a fost de a sustrage elevul de la disciplina școlară și de la autoritatea morală a profesorului. Elevul obține libertatea de-a critica, atât metoda didactică, cât și comportarea profesorului. Într-un fel, elevul era egal profesorului. În fond, tendința era de a crea o ostilitate între elev și profesor, ostilitate care nu a întârziat să ia proporții, prin incitarea elementului mediocru de a-și afirma personalitatea. Cum? Simplu de tot! Provoacă discuții extrașcolare cu profesorul, de la egal la egal, acoperit de «partid».

Aceste elemente mediocre, încadrate de ceilalți, nu depășeau totuși tradiția bunului simț.

Cum s-a ajuns, atunci, la această ruptură? «Partidul» a început organizarea tineretului după același sistem cu cel aplicat adulților, recrutând elemente din aceleași categorii sociale, periferice societății sau străini. Se formau grupe mixte, de băieți și fete, care, sub oblăduirea partidului, organizau întâlniri de «apropiere», de «cunoaștere», în localuri, oferite grațios de...partid, echipate, în prealabil, cu gustări și băuturi, cu muzică, pentru a crea ambianța necesară. Aceste coterii de tineri între 14 și 18 ani se sfârșeau într-o euforie generală, la ore apropiate de miezul nopții. Vestea acestor petreceri «inocente» se ducea repede. Prima reacție, legitimă, era aceea a părinților, apoi alta, tot pe atât de naturală, a autorităților școlare. Totul s-ar fi oprit aici, dacă «partidul» nu ar fi intervenit, prin serviciile de Securitate, care le făcea părinților o culpă din trecutul lor «burghez», amenințându-i: fie cu arestarea, urmată de proces, fie, pur și simplu, cu dispariția fără urme. Îndurerat, tatăl, dacă nu avea curajul să înfrunte

pericolul, se înclina în fața faptului împlinit, sperând că nu va fi decât un accident trecător. A doua zi, elevul vinovat de infracțiune la disciplina și morala școlii era chemat de director, pentru a-i comunica hotărârea consiliului de profesori de a-i sancționa abaterea. Atunci, organele exterioare școlii intervin cu promptitudine, împiedicând astfel aplicarea regulamentului școlar. Elevul apare, în această situație, în fața profesorului cu un aer de triumf.

La liceul de fete, aceleași fapte, dar aici, rezistența a fost mai dâră.

Prima breșă făcută nu rămânea decât să fie lărgită. Dispoziții venite prin ierarhia școlară stabilesc noile raporturi între profesori și elevi. Aceștia din urmă primeau libertatea de a dispune de timpul extrașcolar, cum cred ei de cuviință. Ba chiar li se dă permisiunea de a adera la organizațiile politice, în genul «Apărării patriotice». Aceste grupuri mixte, devin de acum, sub oblăduirea partidului, organizații «patriotice»!

Așa, seratele, sub influența băuturii, împingeau tinerii mai departe pe panta desfrâului. Aceste întâlniri cu tentații lubrice atrag haimanaua și leneșul.

După ce s-au creat condițiile, începe recrutarea. Ființe slabe, sub dublul efect, al băuturii și, inevitabil, al plăcerilor, cad pradă ușoară intențiilor criminale.

Începuturile organizării tineretului trec prin această deturnare forțată pe scara «valorilor» sub zero. Tânărul lipsit de ghid și de protecție alunecă fără posibilitate de salvare. Perversiunea devine adevăratul instrument de îndoctrinare a tinerelor vlăstare. Aici începe oroarea pe care nici o minte omenească n-ar fi îndrăznit vreodată să o conceapă.

Cunoscute toate aceste anomalii, totuși, occidentalii au adus comunismul în mijlocul Europei. Fericite sunt neamurile care n-au cunoscut comunismul aplicat!

La liceul de fete din Caransebeș, o dramă fără precedent a zguduit liniștea orașului.

Aminteam în paginile precedente de un profesor de matematici, Baranoff pe nume, de origine din Răsărit, care ținea cursuri și la acest liceu de fete.

Matematicile, obiect greu de asimilat, mai ales pentru fete. Profesorul care le predă, având alte intenții decât acelea de a face înțeleasă o disciplină atât de grea, propunea fetelor ore particulare, la el acasă. Părinții plăteau scump lecțiile, făcând sacrificii pentru viitorul odraslelor, în pragul bacalaureatului. Și ceea ce era de prevăzut s-a întâmplat. «Lecțiile» depășeau

scopul. Profesorul Don Juan exercita șantajul asupra elevelor, promițându-le note de trecere în schimbul grațiilor...

Câte au căzut în această cursă? Nimeni nu va ști. Scandalul a ieșit la lumina zilei într-o formă tragică. Una din fete, batjocorită de acest sadic educator, se sinucide, lăsând însă o scrisoare părinților și una liceului ei.

Începe ancheta și se descoperă oribila faptă. Alte trei fete însărcinate și multe recurg la avorturi.

Tâlharul descoperit trebuia deferit justiției pentru aceste crime. Orașul tot era în fierbere. Rușinea se întinde și peste familiile sărace. Crima a fost - se spunea - premeditată. Monstrul de talie pipernicită, în jurul a 40 de ani, a fost trimis să pângărească cinstea și demnitatea unor familii modeste.

Revolta împotriva acestei mișelii ia proporții. Partidul, în fața evenimentelor care se amplificau, intervine brutal, prin organele de Securitate. Primii loviți sunt părinții victimelor, de origine «burgheză», obligați, sub amenințare... să se potolească.

Pentru a suspenda ancheta începută, inspectoratul școlar, din ordin «de sus», detașează pe numitul profesor, de la liceul de fete din Caransebeș, la un alt liceu din regiune, dar nu ca o măsură disciplinară, ci ca o... promovare! Este numit director, la un liceu de... fete, să-și poată continua astfel opera perversă.

Iată metoda comunistă, începută cu întâlniri nocturne între tineri și tinere, orchestrată la altă scară, de la catedra de apostolat, transformată în lupanar!

MAI APROAPE DE ELEVII MEI

Mă apropii mai mult de tinerii mei. La vârsta lor, între 11-12 ani, pericolul de ademenire e mai îndepărtat. Continui deci să le cultiv în suflet o imagine frumoasă despre țara lor, pornind de la satul natal, pe care fiecare îl purta cu sine în traista cu obiecte prețioase. Pastelurile lui Alecsandri, cu natura în sărbătoare, Coșbuc, cu dragostea duiosă pentru vatra strămoșească, cu bătrâni blajini și bunătate în priviri, Goga, cântând nostalgia pământului natal și răscoala spiritului românesc, din starea lui de iobăgie...

Iată atâtea puncte de contact, care-mi sunt deschise pentru a cultiva curățenia lor și a le incita sensibilitatea spre rosturile pozitive de mâine, când vor fi oameni. Poezia, muzica poeziei, era cel mai potrivit drum care duce spre inima lor. Împreună ne încălzim și ne hrănim din frumusețea ei. Această imagine a țării lor va rămâne pentru ei ca un apel permanent la paginile istoriei noastre.

Mi-am propus să fiu mereu alături de ei, atunci când furtuna se va abate peste umerii lor fragili. Aceste momente doream să le rămână ca o amintire sacră, care să se opună celor ce vor încerca să le smulgă din inimi poezia lui Eminescu, Alecsandri, Coșbuc, Goga, Calistrat Hogaș...și să o înlocuiască cu manifestul lui Marx.

Mă gândeam la copilul Hanibal, care nu avea decât 9 ani când tatăl lui, Hasdrubal, i-a inculcat ura contra romanilor, care i-au supus țara. La vârsta de numai 20 de ani, împins de această amintire, trece Alpii cu elefanții lui și asediază Roma. Acești copii ai mei, cu forța dragostei pentru tot ce este românesc, vor putea, astfel pregătiți, să reziste atacurilor din afară.

Mă frământă mai mult soarta celor mari, la care ispita ia proporții, pândiți de un pericol din ce în ce mai apropiat. Împreună cu câțiva profesori, conștienți de această amenințare, încercăm să adoptăm o poziție suplă, pentru a evita ruptura, la adăpostul unei discipline prea rigide. Prin faptul că eu nu aveam deloc contact cu clasele ultime, rămân oarecum neputincios. Mă gândeam să le transmit consemnul prin «Frățiile de Cruce», ca ei înșiși să accepte o disciplină, necesară pentru o bună armonie între elevi și profesori. La rândul lor, poate vor încerca să modereze excesele celor mai

zeleși și vor izola elementele nocive: haimanaua, golanul, leneșul, care vor să se afirme prin zgomot și scandal. În același timp, sfătuiam prietenește și pe ceilalți colegi să înțeleagă momentul și să evite ireparabilul.

A fost mai greu cu cei mai vechi, obișnuiți cu această supunere oarbă regulamentului. Din fericire, și ei și-au dat seama că ceva s-a schimbat sau este pe cale de a se contura. Le sugeram o atitudine de părinte, completată cu aceea de pedagog. Să încercăm să fim mai aproape de preocupările lor. Misiunea noastră era să scoatem din ei oameni întregi și buni români.

Datorită acestor propuneri preventive, am reușit printr-o solidaritate totală, nu numai să evităm răul, dar chiar să formăm o rezistență pasivă, deci un front comun destul de puternic. Simțeam că elevii rămâneau legați de școala lor. Erau și ei conștienți că un mare pericol pândește deopotrivă elevi și profesori și instituția însăși.

În această acțiune, părinții elevilor ne-au fost de un mare ajutor, completându-ne eforturile prin bunele sfaturi date copiilor.

Astfel, fără nici o ostentație, ne-am împărțit responsabilitățile. Împinși de evenimente, copiii de ieri devin bărbați, pe umerii cărora se va sprijini o parte din destinul neamului lor.

În afara școlii se simțea tăria acestei poziții, care punea pe gânduri «partidul». Acesta, prin persoane de «bunăvoință», anunță poliția, care mă avertizează că agitațiile mele nu vor dura mult și că îmi pregătesc singur greutăți, pe care le voi regreta.

Cercul se strângea din ce în ce în jurul meu. Înainte, însă, de a fi imobilizat, eram decis să las în urmă o idee de rezistență, un front, care să fie opus ingerințelor din afara școlii. Încercarea de ruptură a acestui front, prin pușlamale, va da greș și vor încerca să schimbe tactica, pentru a ajunge la același scop. Pentru noi, a câștiga timp pentru a imuniza tineretul înainte de a nu fi prea târziu. Identificarea dușmanului va fi posibilă deci atunci când toți se vor întâlni în același punct comun tuturor: dragostea neprecupețită pentru neam, singura capabilă să intuiască primejdia.

Cu mare atenție, păstrez contactul cu Bucureștiul, ținându-i la curent cu evoluția evenimentelor de aici.

Într-o bună zi, dorul de moș Dragu mă împinge pe lunca Timișului, să-l caut. Am ezitat s-o fac, să nu descopăr un cuib, unde am sălășluit și unde, când vremurile o vor cere, aș găsi din nou adăpost și ajutor. Și am plecat la moș Marina (Dragu) cu mare grijă, ca să evit riscuri inutile. Am ajuns! În situația prezentă, totul era concentrat spre un singur țel: supraviețuirea.

Când m-a văzut moșul, s-a precipitat spre mine cu brațele deschise. Se oprește la doi pași și privește hainele domnești, care-mi schimbaseră înfățișarea. Am făcut eu cei doi pași ce mă despărteau de bătrân și i-am căzut în brațe. Emoția lui, am simțit-o, era mare.

- Domnule profesor! rostește încet moșul.

- Nu! Moșule, am replicat eu, ai uitat că sunt feciorul d-tale? Să nu uiți! În fața ofițerilor ruși m-ai adoptat de fecior. Eu tot așa am rămas!

- Să fie cum zici, dar mi-e cam greu!

- Nu era mai greu atunci?

Ne-a salvat bătrâna, care a ieșit în prag, bucurată de oaspeți.

- Ne-ai cam ocolit casa, domnule Bugariu!

Și la ei, acest simț al pericolului permanent devenise un reflex. Nu îndrăzneam să-mi pronunț numele adevărat. Pentru ea, eu eram tot ascuns de lumea liberă.

- Aș îndrăzni să vă întreb de Gheorghe, nepotul meu, reia moșul.

- Moșule! Nepotul d-tale nu prea calcă pe urmele bunicului! Nu știi pe unde îl poartă gândurile. Copil de haiduc, ar trebui să haiducească și cu condeiu, că țara are nevoie de cei ce-i cunosc mai bine grijile, de cei porniți de la țarină!

- Acasă îl văd cu nasul tot prin cărți, dar poate nu-l ajută capul, suspină bătrânul cu amărăciune.

- Eu cred, mai de grabă, că nu se ostenește îndeajuns! E greu, singur, dar ce nu e greu? Viața însăși este o povară. Depinde și de noi, de efortul pe care îl depunem, ca să-i ușurăm soarta!

Băiatul, ca mulți alții, nu avea o bază solidă de la școala primară. Războiul a absorbit învățătorii, iar copiii au rămas fără ghid. De la începutul acestui an, s-a făcut treabă multă, cu bunăvoință, dar mai ales cu efort mare se poate obține mai mult încă. Gheorghe avea posibilități, dar câteodată părea absent. Se gândea, probabil, la turma lui de oi, la câinii lui, care îl atrăgeau, poate, mai tare.

- Aș dori să-i vorbesc de față cu dvs, să-i amintesc anumite lucruri, insist eu. Nu trebuiește bruscat. Să-i vorbim ca unui om mare. La 12 ani trecuți, mintea lui este destul de coaptă să înțeleagă pentru ce trebuie să muncească.

Băiatul era pe luncă, pe malul Timișului. În scurt timp, însă, apare fugind spre casă. Se oprește în fața noastră, timid, cu capul plecat. Nu se aștepta la vizita mea.

- Noroc, măi Gheorghe! îl întâmpin eu. Cred că ne cunoaștem destul de bine și nu de puțin timp!

Rămâne cu ochii în pământ, așteptând, parcă, furtuna în prezența bunicului.

- Ține capul sus! Eu n-am venit la voi să te judec! Eu aș dori să vorbim prietenește. Tu ești mare acum și cunoști bine, mai bine decât mulți alții, greutățile prin care trecem. Bunicul și ai tăi au suferit mult. La fel și tu ai îndurat nedreptatea acelor care azi s-au asociat străinului. Să lupți împotriva lor singur, nu cred că vei reuși mare lucru. Vei fi zdrobit. Pentru a face față, va trebui să-ți pregătești arme cât mai eficiente, mai eficiente decât acelea de care dispunea bunicul tău. Tu să înveți carte, să cunoști multe, să ajungi acolo de unde să poți apăra mai bine pe ai tăi și pe cei lipsiți de sprijin. Locurile de seamă sunt ocupate fie de străini, fie de înstrăinați. Tu să-ți impui voința, să lupți cu condeiul și cu mintea, să ajungi la aceeași dârzenie ca bunicul, să-i răzbuni anii de fugar, gonit de la casa lui. Familia toată, știi bine, a fost lipsită de prezența și dragostea lui. Tatăl tău și-a lăsat viața prin stepile rusești, luptând în contra dușmanului de moarte care azi ne ocupă țara. Ai tăi au dat un atât de mare tribut pentru neamul nostru. Tu poți să dai mai mult. Eu am încredere în tine, așa cum am avut atunci când am poposit la casa voastră. Am încredere în tine și de aceea îți cer azi să fii mai presus decât ceilalți, pentru că tu ai un țel mai înalt decât ei, mai frumos. La școală nu pot să-ți vorbesc așa. Aici însă, suntem prieteni vechi. Eu te voi ajuta cât voi putea, dar, în fața celorlalți, tu să dovedești că poți mai mult!

Mă asculta cu atenție. Ochii îi luceau. Și parcă ne împărțiserăm sarcinile. Ale lui păreau mult mai grele.

Rămas singur cu bătrânul, reîncep dialogul.

- Moșule! Nu știu cât voi mai fi în spatele nepotului. Ne încolțesc ăștia din toate părțile. Azi, mâine, vom relua flinta ascunsă. Gheorghe, însă, să-și facă partea lui de muncă. Numai așa va fi de vreun folos. Să nu rămână la oi. Să învețe carte, să poată continua lupta începută de bunicul și tatăl său, în condiții mai bune!

- Dumnezeu să-i lumineze mintea! suspină moșul.

- Vorbește-i mereu, însă, fără violență. Ai văzut că este sensibil la evocarea unor fapte de curaj. Amintește-i aceste momente atunci când voința îl părăsește!

Am plecat din casa lor cu inima strânsă. Pe drumul pe care mergem nu există nici ezitare, nici întoarcere.

Inflația, provocată de lipsa articolelor de primă necesitate, în special alimentele, atinge cifre astronomice. În primăvara lui 1947, o pereche de boi costa 800 milioane de lei. Salariile însă rămâneau aceleași, de cu toamnă. Eu primeam 3 milioane de lei. Noroc cu mama, care a reluat din nou drumul orașului, ca pe vremea când eram elev, cu traista plină de bucate. Țăranii, strânși de aproape de serviciile de colectare a cerealelor, erau obligați să cumpere pe piața liberă cu prețuri de zeci de ori mai scumpe, decât prețul normal plătit de stat, pentru predarea cotelor, numai să evite, mai bine zis, să amâne termenul arestării. Prețurile nu mai au nici o stavilă. Cererea era mare, atât timp cât se mai găsea ceva de vândut. Mirajul biletelor de bancă atrăgea pătura țărănească, care, ispitită, vindea nu numai strictul necesar, dar chiar rezerva vremurilor mai grele, mai nesigure. În schimbul animalelor vândute, clădesc pachete de bancnote. Pentru prima dată în viața lor, devin milionari și pot pipăi atâția bani, despre care credeau, ca pe vremuri, că ar reprezenta garanția zilei de mâine. Cine să-i sfătuiască? Cine să-i prevină de pericolul ce-i pândește? În acel moment, nici ei nu mai aveau încredere în nimeni. Banul era pentru ei singurul sfătuitor. El îi poate scoate de la greu, în concepția lor de ieri. Țăranul nu vedea cursa ce i se întindea și, hipnotizat de cifre, vindea totul, să strângă...«bani albi, pentru zile negre»...Dar, zicala din bătrâni nu se mai potrivea vremurilor pe care le trăia.

Cei ce nu aveau ce vinde strângeau mai mult cureaua. Foamea apare peste tot. Opresiunea, din ce în ce mai crudă și nici o speranță nu apărea de nicăieri. Singura lor salvare era Cel de Sus. Bisericile se umpleau de credincioși. Dintre aceia care credeau în Dumnezeu, dar care, în afară de semnul crucii la început de drum sau de lucru, nu se manifestau altcum. Pentru ei, biserica era în inima lor. Să nu faci rău nimănui, să ajuți pe cel la nevoie, să dai o bucată de pâine celui flămând. Azi, însă, își dau seama, că aceste binefaceri nu mai erau suficiente, pentru a întoarce fața lui Dumnezeu spre ei.

Rugăciunea le va îngădui salvarea. La Sfântul lăcaș se adună toți să dea putere rugăciunii, să înduplece mânia Celui Atotputernic.

Corul nostru atrăgea multă lume. Veneau de prin satele vecine, să împreune ruga lor cu a noastră. La sfârșitul slujbei, se întorceau acasă mai ușurați, ca și când o voce tainică, percepută doar de ei, le dăduse curaj și speranță. Această comuniune, acest glas unic, îndreptat spre Cer, forma o barieră de nepătruns contra celor ce voiau să înlocuiască pe Fiul lui Dumnezeu, cu imaginea eroului marxist. Porțile satelor erau închise «partidului».

«Bate-voi păstorul și se va împrăștia turma», grăiește textul sfânt. Comunismul a pornit prigoana contra păstorului. Acest păstor, însă, era și în sufletul fiecărui om, era în puterea de credință a fiecăruia și nu era ușor să-l alungi. Pentru că toți erau decși să sufere, ca să-l apere. Păstorul nu era numai preotul satelor, ci însuși Cel fără prihană, coborât în inimile credincioase ale tuturor.

Devenisem dirijor de cor. Fiecare duminică era o sărbătoare mare. Din satele vecine, țărani ne rugau să dăm răspunsurile și în bisericile lor, alternativ. Îmi simțeam inima plină de fericire. Frontul nostru se întărea cu fiecare zi ce trece. Se întărea cu atât mai mult, cu cât atacurile din afară deveneau mai frecvente și mai precise. Acest cor, însă, n-a avut timp să iasă din hotarele satului meu. Poliția din nou, de astă dată mai ferm, îmi interzice să mă mai ocup de el. Cu tristețe adun băieții și-i pun în fața noii situații.

- E corul vostru. E munca voastră. Acum a venit timpul să dovediți că sunteți capabili să o duceți la bun sfârșit!

- E adevărat, este și munca noastră, dar greu cine l-a dus?

- Desigur, fiecare dintre noi a adus partea lui la această reușită, dar, cum este un produs al satului, vouă vă revine sarcina să-l desăvârșiți!

- Dvs. faceți parte din acest sat, poate, mai mult decât noi, prin tot ceea ce ați făcut pentru el. Nimeni nu va înțelege acest pas înapoi.

- Vor înțelege mai târziu, așa cum înțeleg azi cele ce s-au petrecut până acum. Azi vă cer un singur lucru. Să arătați și celorlalți că singuri aveți destulă putere, voință, să realizați ceva frumos. Azi nu mai aveți nevoie de mine! Mai de vreme sau mai târziu, tot veți rămâne singuri, pentru că voi ați rămas să vă duceți viața aici și aveți datoria să faceți să înflorească satul nostru. Veți fi mândri atunci că ați înfruntat greu cu propriile voastre forțe. Și cu atât mai sublim va fi succesul final.

Am observat o umbră de amărăciune care s-a abătut pe chipurile lor. Simțeau toți că ceva s-a întâmplat...

- Ne va fi greu! Dar, în fine, nu mai suntem copii, ia cuvântul Ilie, care, din acest moment, devine alesul lor. Era parcă un legământ, ieșit dintr-un moment de mare răscruce.

- Eu vă voi asculta din strana cantorilor, unde voi fi prezent în fiecare duminică! răsună ultimul meu rămas bun.

Ne-am despărțit ca niște soldați care și-au împărțit pentru operații sectorul de front.

Voința lor a fost mare. Au pus mână de la mână, au strâns bani și l-au trimis pe Ilie la cursul de dirijori, la Lugoj, 50 km distanță de satul lor. De acum nimic nu-i mai oprea.

Era într-o sâmbătă seara. Cinam cu mama. Ca de obicei, singuri. Deodată, mama se oprește cu lingura în mână. Mă privește cu atâta duioșie, amestecată cu un surâs de amărăciune, că rămân pironit. Vedeam că ceva o frământă, o neliniștește.

- Filoane! Fiul meu, începe ea aproape șoptind. Acum, că ai terminat cu toate. Cu școala... cu grijile... Eu... nu o mai am mult de dus... Am ajuns la capătul drumului... Aș dori, înainte de a închide ochii, să te văd căpătuit, la casa ta... Aș fi atât de fericită...

- Păi - îi răspund eu - Nu sunt căpătuit? Nu sunt la casa mea? Ce mi-ar mai lipsi?

- Cred că nu m-ai înțeles! Tatăl tău, pe frontul de pe Piave, când a aflat că i s-a născut un fecior, să-i moștenească numele, a ieșit din tranșee, în toiul focului. Nu a ținut seama de moartea care-l pândea. Bucuria lui a fost atât de mare, mai mare chiar decât teama de moarte. El avea 29 de ani și, acasă, patru copii. Tu ai trecut de acum de 30 de ani. Vremurile nu ți-au îngăduit să te gândești la toate. Acum... că s-a păciuit lumea...

Am înțeles ce bucurie aștepta de la mine. Îmi stătea pe buze să-i mărturisesc că nu s-au terminat toate și că forțele demonice amenință toată ființa neamului nostru. Dar nu puteam să i-o spun. Nu aveam dreptul să-i transmit toate grijile mele...

- Ai dreptate, mamă! Mă voi gândi și la asta... acum că lucrurile s-au mai normalizat...

Lingurile au rămas pe masă, mâncarea în farfurii. Nici eu, nici ea nu ne-am atins de bucate. Ea, cu bucurie tainică, eu cu ceața pe inimă. Cine mai visează, în clipe grele, la bucurii? Să te întorci acasă, după osteneala zilei și în prag, să te aștepte ai tăi, cu surâsul pe buze, cu dragostea în ochi... este un dar, pe care Dumnezeu l-a hărăzit oricărei ființe. Să găsești liniștea, odihna, împăcarea, într-un cuvânt, fericirea, după care aleargă omul neîncetat. Să simți că viața își deapănă caietul în pacea unei seri târzii!

De acum, o nouă problemă mi se pune și nu din cele mai ușor de rezolvat.

Din când în când, directorul făcea apel la mine, ca fiind mai tânăr, să-l înlocuiesc pe Topliceanu, mereu prins cu activități exterioare școlii. Partidul avea nevoie de reprezentanți de «clasă», să explice celor neinițiați modul în care marxismul înțelege fericirea omului.

- Domnule Verca! mă ia deoparte directorul, te-aș ruga să înlocuiești pe colegul d-tale, dar, în același timp, aș fi bucuros dacă ai înțelege situația mea și a instituției pe care suntem chemați să o apărăm.

- Domnule director! doar împărțim aceeași grijă, aceeași speranță. Și eu doresc, din toate puterile, să apăr această instituție. Ea îmi este cu atât mai scumpă mie, cu cât am petrecut aici opt din cei mai frumoși ani ai adolescenței mele, pe băncile acestui liceu. Îmi place să constat că avem același fel de a vedea problemele. Știți tot atât de bine ca mine că liceul, ca și neamul întreg, este amenințat de același pericol. În momentul în care am identificat de unde ne vine furtuna, să nu aveți nici o îndoială că mă veți găsi prezent alături de toți aceia care sunt hotărâți să o înfrunte!

- Mi-e teamă că nu ne-am înțeles bine! Eu rămân directorul acestui liceu, deci responsabil direct de bunul mers al instituției și țin să mă limitez exclusiv la programa școlară!

- Domnule director! în calitate de profesor de religie, dublat de această sarcină, dvs. aveți o dublă datorie: ca director, în primul rând, dar mai ales ca misionar al credinței străbune, pe care sunteți chemat să o apărați de tot ce o amenință în substanța ei. Eu, ca profesor de limba română, sunt chemat să proferez, să apăr valori poprii neamului românesc. În acest sens, sunt sigur că voi rămâne pe linia predecesorilor mei, care și-au făcut o onoare de a servi acest ideal!

- Gândești bine, așa cum o facem noi toți! Acești tineri, însă, se înflăcărează repede. Ei nu văd problemele cu aceeași maturitate ca noi. Nouă ne revine sarcina de a-i tempera, de a-i menține în afară de frământările zilei!

- Nici o teamă, domnule director! Eu mă înțeleg foarte bine cu ei. Efortul meu continuu este să-i apropii, să-i înțeleg și, mai ales, să nu-i las în ignoranță.

- Domnule Verca! nu-ți cer să-ți trădezi convingerile. Doar oleacă de prudență. Să evităm neplăceri care ar risca să se răsfrângă asupra tuturor!

- De aș putea controla imixtiunile exterioare instituției școlare în treburile ei, credeți-mă că aș fi foarte fericit să le pot ține la distanță! Până atunci însă, am făcut un legământ: să ne împlinim datoria! Să scoatem din acești copii de azi omul de mâine. Să le făurim o imagine după chipul și asemănarea înaintașilor noștri. Numai așa vom fi pe drumul cel bun!

Nu ne-am convins unul pe altul, dar nu am luat nici un angajament de a renunța la esențial.

Tinerii din clasa ultimă m-au primit ca pe unul de-al lor, cu zâmbete pline de înțelesuri. Și...am vorbit împreună, fiecare completând pe celălalt,

cu poezie, cu proză, din scrierile vieții noastre trecute. Duiliu Zamfirescu, cu trilogia: «Viața la țară». Tănase Scatiu, Dinu Murguleț, două figuri antipodice, care reprezentau o epocă zbuciumată a istoriei noastre. Dacă am ales azi aceste personaje ale trecutului, este pentru a analiza caractere care revin periodic, în decursul istoriei. Dinu Murguleț, boierul neaoș, legat de pământul și țăranul român, forma cu el un bloc inseparabil împotriva imposturii. Tănase Scatiu, parvenitul, străinul, lipsit de omenie și de scrupule, care merge până la crimă, pentru a-și satisface ambițiile meschine.

Dinu Murguleț cade, înfrânt de parvenitul de peste hotare. Tănase Scatiu, din zilele noastre, reapare cu aceleași caractere destructive, în luptă cu Dinu Murguleț, românul neaoș care-și apără moșia și neamul. Lupta între cele două personaje, la dimensiunile epocii, angajează un neam întreg pentru supraviețuire, urmași ai lui Dinu Murguleț.

Evocarea acestor două figuri reprezentative mi-a permis să reactualizez subiectul. Dinu Murguleț era întruchipat de bunul popor român, în luptă pentru a-și salva ființa contra lui Tănase Scatiu, sub masca comunismului rus, adus o dată cu trupele de ocupație.

Lupta era de proporții infinit mai mari, dar scopul rămânea mereu același. Nu era numai deposedarea românului de toate bunurile lui, ci înfeudarea ireversibilă imperiului slav.

PE POTECI INTERZISE

Primăvara lui 1947 bate la poartă. Un soare cald încearcă să readucă un surâs de bucurie, de veselie, gonind iarna posomorâtă. Natura, aceeași de totdeauna, își pregătește mantia de verdeață, să împodobească goliciunea iernii. Florile împestritează crângul, semănătorii agită câmpul, totul renaște la viață. În suflete, însă, ecoul acestei înnoiri, rămâne surd. Tristețea se așternuse mai devreme peste aceste fețe îmbătrânite. Pe fiecare chip se citește o întrebare: ce va fi mâine? Și totuși, mulți salută cum se cuvine, soarele de mai: copiii, adolescenții, tinerii toți, întâmpină viața cu veselie. Ea nu s-a schimbat. Doar bătrânii rămân îngrijorați.

În fiecare an, era tradiția ca toate școlile orașului să întâmpine cu muzică și dans sosirea mult așteptatului anotimp. După numele lunii mai, această sărbătoare se numea «Maialul». Întâlnirea tuturor se făcea în centrul orașului și de aici, cu fanfare, se îndreptau spre Teiuș, în pădurea ce împrejmuia orașul. Aici se pregătea masa comună, pe iarbă, în timp ce muzica militară intona melodii vesele. După masă începea hora lungă, care cuprindea băieți și fete, elevi și profesori, într-o armonie perfectă. Părinții elevilor, foștii elevi, foștii profesori, somitățile orașului, tot ce avea mai de seamă cetatea își dădea întâlnire pentru o zi de veselie, de uitare.

Cu această ocazie, un prieten îmi prezintă o rudă a lui apropiată. Era o fată mărunță, blajină, cu priviri vii.

- Filoane! mă invită el. Să dansăm oleacă.

- Cu plăcere! îi răspund.

- Iată-ți partenera! mi-o prezintă el. Strângeți-vă mâna!

Ne-am strâns mâna. Mâna ei, o mână mică într-a mea.

- Ne cunoaștem? grăiește ea.

- Cel puțin din vedere! îi răspund eu.

Și, în momentele următoare, lansăm piruetele. Și am dansat ca la noi, «când de una, când de alta, iaca, iac' așa».

Tânăra cunoștea dansurile de la sat, tot folclorul, tot atât de bine ca și dansurile moderne: fox, tango, vals...

Așa am lăsat deoparte toate grijile, răpit pentru un moment de viața care-și avea chemarea ei.

Nu știu cum s-a terminat ziua! Știu însă că amurgul m-a prins într-o euforie vecină cu fericirea. Fetița... frumoasă și imboldul de a urma firul tinereții întrerupt m-a furat... Am căzut, parcă, într-o cursă. Mama avea dreptate și-mi ziceam: să-i ofer ultima bucurie. Fata era elevă în ultima clasă de liceu, în pragul bacalaureatului.

Această împrejurare n-a rămas fără urmare. Un profesor... o elevă... ființe romantice... începe legenda.

Numele meu a început să circule prin oraș. Această întâmplare a făcut să mi se creeze o legendă, mai mult o atmosferă, care, azi, îmi apasă greu pe umeri. Ziceam: să-mi caut un loc în societate. Să mă căpățuiesc.

Iată-mă, fără să-mi dau seama, am apucat drumul omului spre o anumită fericire!

Anul școlar pe sfârșite, îmi revăd des partenera de la «Maială».

Și așa, între noi s-a legat o prietenie. Ceva mai mult, poate, o prietenie vecină cu dorința ascunsă de a fi mereu împreună. Cine știe? Poate pentru o viață întreagă.

Gândul de a merge mai departe, acceptând sfatul mamei, mă ademenește. Întrebările fără răspuns continuă însă să mă chinuie. Aș avea eu dreptul să atrag după mine, în necunoscut, o ființă, care n-a trăit decât în liniște și pace, în casa părinților, unde nu s-a întâmplat niciodată nimic și unde preocupările unice erau: grija casei, creșterea copiilor în frica lui Dumnezeu și dragostea familiei. Dacă mâine acest «castel» de fericire comună se dărâmă sub lovituri dușmane și, dintr-o dată, nenorocirea ar duce pe valuri furioase ființe nepregătite, rătăcite în voia soartei?

Într-o seară, singur cu mama, aduc vorba.

- Mamă! Am cunoscut o fată serioasă, de familie bună și cinstită și... m-am gândit, după cum îți era dorința, să ți-o fac noră! Așa, casa nu va mai fi pustie, după cum te temi!

Îi luceau ochii de bucurie ascultându-mă. Ardea de nerăbdare să-mi spună cât este de împăcată.

- Să fie într-un ceas bun, fătul meu!

- Ar fi bine să o cunoști și dumneata înainte de a decide.

- Ce ai ales tu e bun ales. Eu binecuvântează clipa când te-ai hotărât să faci acest pas!

Revăd a doua zi fata și, cu multă grijă, îi dezvălui intențiile mele.

Nu știu, am fost prea direct sau vestea a surprins-o realmente.

- Gândește-te bine, îi mărturisesc eu. Deocamdată nu-i decât un vis, care nu se va realiza, poate, niciodată! Fiecărui îi este permis să facă

proiecte. Viața, fericirea sunt un șir nesfârșit de proiecte frumoase, dar câte din ele văd ziua?

O văd cum tremura din ce în ce mai mult. Teama de necunoscut sau poate, sfârșitul unei idile, începută o dată cu primăvara și care se va pierde fără urme, cu primele zile de vară.

- Nu știi ce să-ți răspund! aud glasul ei plin de emoție. Lasă-mi două, trei zile! Te chem eu să-ți dau răspunsul!

Așa ne-am despărțit. Eu cu visul, ea...

Era într-o joi. Zi de târg. După masă mă îndrept spre casă. Mă aștepta începutul de coasă. Vacanța, pentru mine, era pe holdă, să pregătesc recolta pentru colectare.

Duminică îmi fac treabă la oraș. Plimbându-mă pe strada principală, o zăresc cu o prietenă, pe trotuarul opus. Ne salutăm din priviri, fiecare continuându-și drumul. Peste câteva momente, cineva mă prinde de braț:

- Dacă ești liber câteva minute, aș dori să-ți vorbesc!

Am plecat împreună spre dâlma care înconjura orașul. Ajunși în fața unei bănci, ne oprim. Rămânem totuși amândoi în picioare, așteptând ceva. După câteva clipe începe să-mi vorbească:

- Am vorbit cu părinții și...

Am ghicit din privirile ei că ceva grav s-a petrecut. M-am gândit numai decît la mama. Mă lăsasem prins în cursa vieții. Simțeam că, pentru prima dată, eram amenințat să pierd ceva de preț. O durere îmi strânge, parcă, pieptul și-mi taie respirația... Ascult ca absent vorbele ei.

- Mama este de partea noastră. Tata, însă, te cunoaște doar din auzite și... știi bine câte se vorbesc. Lui îi este frică! Într-o zi, totul se poate nărui!

Nu o mai auzeam. Teama era singurul sentiment pe care-l încercam.

- Nu-i nimic! șoptesc ca pentru mine. Era prea frumos ca să devină real... și... fără nici un cuvânt, mă îndrept în direcție opusă.

- Filoane! Filoane! și vocea ei se pierdea, dusă de apele Sebeșului.

Nu știu cum am ajuns acasă. Norocul că a doua zi, înaintea răsăritului, iau coasa și plec pe luncă, singur. Într-adevăr singur. Lipsit, parcă, de orice conținut. E prima dată când simt o adâncă părere de rău. Căzusem în cursa propriei mele deșertăciuni...

Zilele trec, una mai tristă decît cealaltă. De fiecare dată, evit finalul și o iau din nou de la capăt, să retrăiesc bucuria pe care mi-o promiseseam.

Pe la sfârșitul săptămânii, primesc o scrisoare. O deschid tremurând. Era de la ea. Dar dacă n-o fi adevărat? Cele mai frumoase visuri dorim să nu se termine niciodată.

Duminică dimineța mă îndrept spre oraș, să descopăr enigma. Nu mai aveam răbdare să aștept trenul și plec pe jos. Nu era prea departe, doar 12 km. Nu mi-a trebuit mai mult de o oră și un sfert, parcă zburam. Și iată-mă pe Corso, traversând orașul de la podul lui Adam până în dreptul parcului, plimbându-mi privirile pe ambele părți ale străzii. La întoarcere, o văd de departe, scrutând mulțimea cu aceeași prietenă. Când mă zărește, în fața Bibliotecii Diecezane, traversează în grabă și se oprește în fața mea surâzând. Semn bun, îmi zic! Îmi ia brațul, mi-l strânge, îndemnându-mă să grăbesc pasul. În câteva clipe ieșim din oraș și iată-ne din nou pe dâlmă, în fața aceluiași bănci, de unde ne despărțisem acum câteva zile. De astă dată, ne așezăm, fără să scoatem un cuvânt, nici unul, nici altul. Ea nu știa cum să înceapă, eu, dominat de ecoul aceluiași răspuns...

- A fost greu! Foarte greu! rupe ea tăcerea. Dar am câștigat! Da! Am câștigat! insistă ea. Părinții sunt de acord să ne legăm viața și să o trăim împreună cât o vrea Dumnezeu!

M-a cuprins o bucurie imensă! Sar în picioare, îi prind mâinile... dar... în clipa următoare, obstacolul major, formulat de tatăl fetei, se interpune între noi, ca o amenințare. Trebuia să o previn de ceea ce ar putea să ne surprindă mâine. Să fie conștientă de riscul ce-și însușește. Numai așa, unirea noastră poate fi înțeleaptă.

Cu o voce scăzută, de teamă să nu o sperii și să gonesc ultima speranță, îi pun întrebarea care-mi ardea buzele:

- Dar te-ai gândit bine la ceea ce faci? Mâine, s-ar putea să se întâmple ceva, de ceea ce se tem părinții tăi! Și atunci?

- Dacă și tu începi ca și părinții mei, atunci eu la cine să mai fac apel? Să lăsăm neprevăzutele deoparte, cu tot ce ne pot rezerva! Azi, prezentul este mai aproape. Să-l trăim așa cum este. Să fim fericiți!

Fără să-mi lase timp, îmi povestește cum a câștigat bătălia cu părinții.

După ce ne-am despărțit, săptămâna trecută, s-a întors acasă și a anunțat părinții că nu mai vrea să trăiască, pentru că ei se opun la fericirea ei. A refuzat să mănânce, continuând așa timp de trei zile. A patra zi, părinții au chemat doctorul, care nu le-a ascuns pericolul. După plecarea doctorului, părinții au făcut un consiliu de familie și după o «dezbateră» dramatică, au ajuns la singura soluție posibilă: să accepte hotărârea fiicei.

După ce s-a refăcut oleacă, mi-a trimis răvașul. Acum...ne uităm unul la altul, nedumeriți. Am vorbit de toate, de lucruri fără importanță, până am ajuns și la proiectul nostru.

- Pentru că, de acum nimic nu ne mai împiedică, ce-ar fi dacă ai cunoaște-o și pe mama? Și să încercăm să realizăm acest proiect înainte de începerea cursurilor școlare! Dar...va trebui să-ți întrerupi studiile. În familie, unul e de ajuns cu prea multă carte!

Așa am hotărât singuri logodna pentru duminică, 3 august 1947. Două săptămâni și, după aceea, vom fi uniți în fața altarului, în fața lui Dumnezeu, atât pentru zile bune, cât și pentru cele grele.

Am alergat apoi cei 12 km care mă despărțeau de satul meu, să împărtășesc mai repede mamei marea bucurie. Așadar, al doilea vis al ei e pe cale de a se împlini.

Atâtea dintr-o dată, nu-i venea să creadă.

A doua zi mă întorc din nou la oraș. Ne-am întâlnit iarăși și, împreună ne-am ales inelele și le-am dat giuvaerghiului să graveze numele și data ceremoniei: Filon pe al ei, M. pe al meu și data de 3.8.1947.

TOTUL SE NĂRUIE

În dimineața de 3 august, mă scol mai devreme ca de obicei. Era duminică. Mă spăl, mă îmbrac cu cele mai bune haine și plec spre halta Petroșnița, însoțit de nepoata mea Ica și tatăl ei Moise, martorii mei.

Eu, mai grăbit, merg înainte, îndemnându-i și pe ei să întindă pasul, să nu scăpăm trenul. Trecem podul mare peste Timiș, apoi Șpornul, până la podețul Șesului, care desparte un braț al Timișului de luncă.

O înfrigurare, amestecată cu o neliniște, pune stăpânire pe mine. Voiam să ajung cât mai repede. Aveam toate simțurile încordate, parcă să explodeze. Când dormeam noaptea în pădure, cel mai mic foșnet mă trezea. Inima îmi bătea tare atunci. Acum, la fel mă simt, prins de teamă. Semnalul de alarmă funcționa perfect, transmițându-mi prin reflex ordinul de apărare.

Eram un om liber de mai bine de un an și jumătate. Aparent, nimic nu mă amenința. Și, totuși, orice zgomot mă făcea să tresar și inima începea să-mi bată sălbatic. Sistemul de securitate se pune în mișcare. Mama mă privea atunci îngrijorată, temându-se să nu fiu bolnav. Nu era decât neliniștea oricărei ființe care trăia mereu prigonită, în nesiguranță perpetuă.

Deodată aud voci de dincolo de podeț, voci care se apropiau din ce în ce mai mult. Angajasem primii pași pe punte, când, ca izbit de o lovitură, încerc să fac calea îtoarsă. Însă era prea târziu.

În spate, Ica și tatăl ei, în stânga și în dreapta, apa lină. La celălalt capăt al punții, aud voci, la numai câțiva pași de mine, ascunse de frunziș. În clipa următoare, apare chipul cunoscut al lui Grigore, soțul nepoatei mele de verișor primar. Îmi dă bună dimineața, vădit bucuros că mă întâlnește. De ce oare această satisfacție de a mă fi văzut? Comisar la poliția din Caransebeș, a fost surprins de evenimente și, ca să-și salveze postul, s-a dat cu noua stăpânire.

- Mama Icoana este acasă? mă întreabă el. Prietenul ar dori să cumpere niște țuică. Nu vrei să ne însoțești până în sat?

- Țuică la ora asta? tresar eu. Eu sunt grăbit, să nu scap trenul! Du-te tu singur la mama!

Eu de o parte a punții, ei de cealaltă, nu mi-a trebuit mult să le ghicesc gândurile. Pândeam un moment favorabil să-l surprind și să mă pierd în porumbiște.

Eram față în față, ca două fiare care observă mișcările înainte de a se năpusti una asupra celeilalte. Fără să se aștepte, țâșnesc printre ei și mă pierd în holda deasă. Câștigasem câteva lungimi, dar insuficiente ca să-mi pot pierde urma.

În spate aud vocea lui Grigore:

- Stai, Filoane, că trag!

Câine pripășit la casa mamei - îmi fulgeră gândul - lihnit de foame, gata acum să sfâșie pe cel care nu l-a lăsat să moară.

Verișorul meu, Trica Moisë, avea șase copii. Salariul lui de furier la tribunal nu-i permitea să-i hrănească pe toți. Părinții lui - mamă-sa era soră cu mama mea - și ei săraci, cu șapte copii, nu puteau să-l ajute prea mult. Deseori, el se oprea la noi și mama-l ospăta cum se cuvine și la plecare îi umplea și traista cu deale mîncării. Fata lui cea mai mare, Florica, o căsătorise cu Grigore, un băiat venit de dincolo de munți, de la Turnu Severin, să caute de lucru. Așa a fost angajat, cu ajutorul socrului, la comisariatul de poliție. O duceau liniștiți, tineri, fără multe griji. Soția, și ea funcționară la judecătorie. Duminicile și sărbătorile, luau drumul satului meu, la bunica, unde mai completeau tainul săptămânii. Cum, însă, bunica era văduvă cu încă șase copii de hrănit, nu putea să-i ajute cu mult și atunci se opreau la casa mamei, care era ceva mai înstărită. Mama, în acea vreme, trăia singură. Feciorul ei, plecat printre străini, de mult, nu-i mai dădea speranță să-l revadă, așa că nepoții găseau o inimă dispusă la acte generoase. Dumnezeu - își zicea mama - va răsplăti băiatului meu pe acolo pe unde va fi. Și de el se vor îndura alții, să nu sufere prea mult de foame. Credința ei în Dumnezeu era atât de puternică, încât, pentru ea, nu mai era nici un dubiu că binefacerea de aici va fi transmisă celui drag, oricât de departe ar fi de casa lui.

Grigore îi vorbea de mine. Coarda sensibilă întinsă, vibra prin gesturi, pornite dintr-o adâncă trăire creștină, ca o comuniune intimă cu cel dispărut. Ea lua pe Dumnezeu ca intermediar, ca să-și ajute copilul la mari încercări.

Grigore a dormit în patul meu, mi-a luat locul la masa plină și, niciodată nu a ieșit din casa mamei cu mâinile goale. El făcea parte din familia noastră și părea că împărtășește aceleași griji pentru mine, ca și mama...

Un șuierat prelung îmi trece pe deasupra capului. În sufletul meu se amestecau două sentimente, unul mai greu decât celălalt: frica și scârba. Cel din urmă pusese cu totul stăpânire pe mine, tăindu-mi energia, voința de a învinge primejdia.

Roua dimineții, amestecată cu pământul mușuroaielor de porumbi, transformase totul într-un mâl cleios, care se lipea de pantofii de vară cu care eram încălțat, îngreindu-mi mersul. În urmă, Grigore, «împins de datorie», se apropie tot mai mult, scurtând distanța ce ne despărțea. Deodată o altă detunătură răsună aproape. Iată-mă la marginea Timișului, care despărțea țarina de zăvoi. Malul era înalt de vreo doi metri. În dreapta, «prietenu» cu țuica mă ținea deja, la numai câțiva pași, gata să mă doboare. Să sar în apă? Nu le era greu să descarce arma, de pe mal, la o așa de mică distanță. Trebuia doar să sfârșesc odată. Un moment de ezitare, o fracțiune de secundă. Mă îndrept spre vlăjganul înarmat cu pași hotărâți. El face câțiva pași înapoi. Părea indecis. Să tragă sau să mă aibă viu?

- Stai! țipă el cât îl ținea pieptul.

Continui să înaintez. Grigore trage mereu. De frică? Nu știu! În clipa următoare, simt pistolul în piept, în timp ce o mână lată, se strânge în jurul gâtului, gata să mă sugrume.

- Jos arma! strigă el, tremurând.

Abia acum mi-am dat seama că frica lor era mai mare decât a mea, crezându-mă înarmat. O citeam în ochii lor tulburi.

- Dacă aveam o armă, nu fugeam! explodez eu ca ușurat.

Cu o pereche de cătușe, pe care le aveau asupra lor, mi-au prins mâinile. Le simt strânse ca într-un clește.

De acum totul decurge foarte repede. Sunt îmbrâncit din spate, cu țeava pistolului bine proptită, în timp ce dinspre haltă, o mașină neagră gonește spre noi. Se oprește alături. Din ea sare un al treilea individ... Nicolae Târziu, să le dea o mână de ajutor. Nepoata mea, Floare și tatăl ei ne ajung din urmă și încearcă să-i împiedice să mă urce în mașină. Nepoata îmi sare de gât, apoi, cu forțe pe care nu i le-aș fi bănuțit, îi împinge pe toți deoparte. Aproape că reușise să mă izoleze de ei. Tatăl ei, depășit de evenimente, rămâne pironit, incapabil de orice gest.

Văzând că lucrurile se complică, la care se mai adaugă și faptul că, dinspre sat, persoane grăbite, alarmate de strigătele nepoatei, alergau întru ajutor, tovarășul lui Grigore o izbește pe nepoata mea cu arma în cap, cu atâta tărie, încât ea se prăbușește. Degajați, cei trei tâlhari și cu șoferul, mă

îmbrâncesc în mașină. Apoi, odată urcat, se îndreaptă în viteză spre șoseaua națională.

- Canalie! aud ultimele zvârcoliri ale nepoatei mele. Grigore, alături de mine, pleacă fruntea.

În urmă, oamenii satului mai alergau zadarnic. Cortina cade. Totul reintră în liniște.

Încadrat între paznici, gândul meu, fugar, reface programul zilei de 3 august: logodna mea își consumase ultima ceremonie. Fără martori, fără verighetete, așa, în pripă, la început de întuneric!

Aleasa mirelui nu știa nimic. Ea se pregătește. În clipa aceasta, ea îmbracă, poate, rochia albă de logodnă. Și... mă așteaptă să ne împreunăm gândurile, precum, necugetat, am proiectat. Eu trebuia să aduc cu mine verighetetele, să pecetluim un vis prea îndrăzneț...

O tristețe adâncă mă cuprinde. Este din vina mea. Trebuia să prevăd totul, chiar și acest deznodământ, care m-a surprins nepregătit.

Este adevărat că a venit prea repede. Nu mi-a dat măcar răgazul să-l prevăd. Primul pas în viață, și cel mai important, l-am făcut greșit. Nu eram conștient că de el depindea restul. Acum, totul se năruie dintr-o dată. Dispare, ca o nălucă.

Un calm, o resemnare pun deodată stăpânire pe mine, degajat parcă de tot ce mă înconjură. O întrebare îmi apare pe buze, oarecum normală, ca o dezlegare: Aveam eu oare dreptul să atrag pe drumul meu ființe dezarmate și nepregătite pentru astfel de încercări? Răspunsul este unul singur, acuzator: nu! categoric nu. Nu aveam dreptul, nici un drept! În urmă, mama, logodna de o clipă, vor plăti scump, prea scump, necugetarea mea. Pentru cea tânără, anii îi vor acoperi drama unui început greșit. Pentru mama, puținii ani ce i-au mai rămas de dus vor fi o povară fatală. Era ultima lovitură ce i-am pregătit-o înaintea liniștei totale.

De neînțeles! Simt parcă o ușurare, cu toate că firele care mă legau de viață s-au întins prea mult și au cedat sub presiunea vremurilor. «Nu sunt vremurile sub om, ci bietul om sub cârma lor», mă consolez eu, prin cugetarea cronicarului.

Mașina ajunge la Caransebeș. Prima haltă. Grigore coboară, nu înainte de a fi primit noi instrucțiuni. Îi caut privirea, dar ochii lui erau fixați înspre pământ. Și el a fost depășit de evenimente.

Orașul copilăriei mele mă primește în cătușe, ca pe un răufăcător. Plecasem de la catedră profesor, să revin azi în «ținută de borfaș»!

De acum, un alt gând mă chinuie. Desprins de cei dragi, de mama, de toți ai mei, pe drumul pe care am apucat fără voie, regăsesc camarazii peregrinând ca mine pe aceleași poteci. Ieri liberi, ca și mine azi, cine știe, drumurile ni se vor încrucișa din nou.

A început din nou prigoana, ultima, fără întoarcere? Au fost arestați mulți? Ațipisem prea repede pe așternutul libertății! Care va fi noua întorsătură a luptei pentru cei scăpați din primul foc? Atâtea întrebări mă frământă. Simțeam, totuși, că sunt pregătit pentru orice.

În scurt timp, părăsim orașul, gonind spre Lugoj. Satele defilează unele după altele: Jupa - vechea Tibiscum -, Căvăran, Sacul, Găvojdia, Tapia... Lugoj rămâne și el în urmă.

Nu mă duc la Siguranța județului, deci. Presimt ceva mai grav. Un neastâmpăr mă cuprinde. Acțiunea lor se întinde pe scară mare, poate pe țară.

Alte sate rămân în urmă: Belinț, Remetea și, curând, îmi apare în față capitala Banatului, Timișoara. Aici voi găsi, deci, răspuns la toate preocupările mele.

Orașul era liniștit. Străzile aproape pustii. Era de dimineață. Oamenii somnolau încă în această dimineață de duminică, zi de odihnă pentru unii. Zbirii mei sunt, poate, singurii, care nu cunosc repausul. Acțiunile lor nu le dau răgaz. «Dușmanii poporului» se agită, complotază, să răstoarne ordinea stabilită de...«oamenii muncii»! Nu este timpul de odihnă până nu vor face inofensiv «dușmanul de clasă».

Traversăm parcul «Regina Maria», apoi Bega, cu apele ei calme. Liceul «Diaconovici Loga», unde cerusem numirea mea ca profesor, în cazul că orașul adolescenței mele nu m-ar fi atras prin toate amintirile.

Curând, mașina se oprește în fața unei frumoase vile, așezată în mijlocul unei grădini, umbrită de copaci înalți, care rivalizau, parcă, cu parcul «Regina Maria», care-i mărginea limita proprietății. În față, santinela se plimbă agale. El constituie singura disonanță în acel cadru de pastel. Ce se ascunde însă, în spatele acestei fațade de castel nu va întârzia mult să mi se descopere.

Paznicul meu coboară primul și se adresează sentineli din fața porții.

După semne, pare că se cunosc, pentru că sentinela ia poziție de drepti. Desigur, unul din «cadrele» instituției. S-au deranjat căpeteniile, n-au lăsat treaba în seama subalternilor. Poate și eu ocup, la ora asta, un loc care ar justifica osteneala.

În câteva clipe, comisarul de serviciu apare la poartă, cu salutul respectuos, de servitor necondiționat. Sunt invitat să cobor și sunt îndreptat spre intrare. O poartă mare din fier forjat. Pe bolta ei impunătoare, citesc parcă inscripția lui Dante: «Voi, care intrați aici, lăsați în urmă orice speranță...»

Cu mâinile încătușate, pășesc încet, privind o ultimă dată cerul senin și copacii care umbreau «conacul». Urc apoi treptele și mă trezesc într-o încăpere mare, cu marmoră pe jos. În fund, un birou mic forma singura mobilă în holul pustiu.

Mă opresc în mijlocul sălii, în timp ce comisarul de serviciu îmi completează fișa de «admitere». Puțin timp și doi indivizi cu aspect lombrozian se apropie de mine și-mi fac semn să-i urmez. Pentru mai multă siguranță, unul din ei se așează în spatele meu. Coborâm vreo 15 trepte și ajung la subsol, unde culoarele formau un fel de galerii subterane. De fiecare parte a culoarelor, apar porți, întărite cu gratii în formă de armonică. Domnea o tăcere desăvârșită, de mormânt. Pe culoarul principal, un gardian și un agent, responsabili de bunul mers și de securitatea locatarilor, mă iau în primire.

— Dezbracă-te, tâlharule!

Abia acum m-am trezit din visul meu, prelungit puțin peste măsură. Cu gesturi leneșe, încep operația.

— Nu vrei cumva să te ajutăm, derbedeule!

Îi privesc pieziș drept răspuns. Aștia sunt chemați să instituie ordinea nouă socialistă.

Lăcătușul Adam, om simplu și un sârb, fără meserie (am aflat mai târziu) erau indivizii care luau primul contact cu cei veniți, să-i obișnuiască și să-i familiarizeze cu atmosfera întreprinderii. Mai îndeplineau și o altă sarcină, puțin mai delicată. Se ocupau cu obținerea de «mărturii spontane» din partea celor anchetați. Sufletul lor era deja încărcat cu câteva zeci de victime, dintre care unii nu vor mai putea mărturisiri nimic. Nu era decât un început «modest», care se va amplifica, pe măsură ce «ordinea nouă» se va stabili.

—Măi! tu ai auzit de mine? mă interpelează sârbul, într-o românească foarte aproximativă. Era de statură mijlocie, cu fața de o culoare spălăcită și cu niște palme noduroase. Partidul a știut să-și aleagă elementele cu care să impună noua doctrină.

Îl privesc, studiind cu atenție stângăcia cu care își exercită «profesia». Gesturile sunt mai explicite decât vorba.

Celălalt, Adam, mai tăcut, mă privește cu un ochi șiret. Aștepta parcă lecția practică, să-și dovedească arta. Din mâinile lui, se știe bine, mulți au luat drumul spitalului «Babeș», tranzit înaintea sfârșitului. Justificarea era una, aceeași: «Decedat în urma unei grele operații».

În sfârșit, iată-mă gol, goluț, doar cu izmana pe mine.

— Scoate-o și pe asta, băiete! Nu-ți fie rușine. Aici suntem între noi! Umiliința era prima metodă aplicată prizonierului. Un mușuroi de haine era tot ce mai rămăsese din mine, cel de ieri. Gol, în fața semenilor mei, îmbrăcați. Așa te coboară cu câteva trepte, sub demnitatea lor. Și aici voiau să ajungă, înainte de a purcede la ancheta propriu-zisă.

Sârbul își începe meseria. Scoate un briceag cu lama încovoiată, cu care se altoiesc, de obicei, pomii, îmi ia vestonul în mână și se apucă să descoase dublura, să vadă de nu cumva ar ascunde vreun secret. Reverul suferă aceeași operație, urmată de cea a grosimii stofei. Cu o meticulozitate și o răbdare de invidiat, mânuia cuțitul cu o astfel de dexteritate, de parcă ar fi crestat o operă de artă în lemn. Din când în când, îmi aruncă o privire furișă, să vadă vreo tresărire suspectă. Eu priveam undeva, aparent absent. Mă gândeam că, în clipa asta, eram așteptat undeva cu nerăbdare.

Operația satrapului continuă. Șireturile desprinse de pantofi, cureaua confiscată... Nici o bucățiță de pânză n-a rămas intactă. Obiectele personale dispar. Devin bun al «poporului»... În custodia anchetatorilor. Mă gândeam la verighetele de logodnă. Dacă le-aș fi luat ieri de la giuvaergiu, azi ar fi devenit și ele... «bun al poporului».

Operația terminată, sunt invitat, mereu «politicos», să-i urmez spre locuința rezervată mie. O cămăruță de beton. Un fel de cavou, de 2,50/2 m și înalt de 1,80 m. Mobilă cam puțină. Doar o bancă, lungă de 1,50 m și lată de 20 cm. Așternut? Hainele de pe mine, întinse pe ciment.

Rămas singur, mulțime de preocupări se înghesuiau să izbucnească. Mă împăcam greu cu gândul că, de acum, totul s-a sfârșit cu mine. Seara recapitulez realitatea, până ce mă cuprinde oboseala, după o zi atât de încărcată de evenimente. Aș vrea să mă culc. Dar cum? Nici măcar o scândură să am dedesubt? Mă așez ușor de-a lungul peretelui. Am adormit așa, fără să mai simt nimic. Nu pentru multă vreme, însă. Frigul mă scutură. Mă ridic în picioare și veghez toată noaptea, până ce zorile mă salvează. Aud mișcări pe coridor. Începe programul zilei. Toaleta corporală, care consta în câțiva stropi de apă, azvârliți în grabă peste față și apoi micile nevoi. Suntem scoși unul câte unul, pentru a evita să ne întâlnim. Cum, însă, erau mulți deținuți și timpul programului prea scurt, gardianul mai călca regulamentul.

Astfel, ne mai încrucișam pe parcurs, la dus sau la întors. Un singur robinet și un singur closet pentru toată gloata de deținuți.

La orele 8, totul trebuia să fie terminat, pentru că o altă «misiune», mult mai importantă, care trebuia să se desfășoare după aceea, ne aștepta să fim confrunțați.

Printre cei întâlniți erau și mulți țărani, oameni simpli. Nu înțelegeam deloc ce pericol reprezentau pentru autoritățile acești țărani, ca să fie ținuți sub cheie.

Pe la orele zece, ușa mi se deschide și o voce fermă strigă:

— Verca! Hai sus!

Mă străbate un fior. Teama? Desigur, dar mai mult teama de necunoscut. Să aflu, poate, ce s-a întâmplat, ca să mă pot apăra. Dar în contra cui să mă apăr? Există oare o apărare contra acestui monstru? Ajung la concluzia că răbdarea și luciditatea, ar fi, deocamdată, singurele arme la dispoziția mea.

Urc treptele pivniței și mă găsesc din nou în marele hol, la capătul căruia se deschide o ușă, pe care intru. Un birou elegant, cu fotolii de piele. În fața biroului, un domn, în jur de 30 de ani, blond, cu ochii albaștri. Părea ocupat cu studierea unui dosar. Mă opresc în fața lui și aștept. Nu s-a sesizat de prezența mea, continuându-și lectura. După câteva minute, ridică în sus capul și mă invită politicos să iau loc într-un fotoliu, care se afla înaintea lui, prevăzut, probabil, pentru «oaspeți».

— Domnule Verca — începe el — nu ești aici din vina noastră. (Am aflat mai târziu, că era chestorul Moiş) Voi ne-ați obligat să luăm aceste măsuri. Ideea voastră, de altfel anacronică, este depășită. De acum, o lume nouă intră în scenă. Revoluția ei este în marș. Nimeni și nimic nu o va putea opri... Veți încerca voi, poate și alții, să o facă. Nu vă așezați de-a curmezișul istoriei, pentru că veți fi striviți. Vă rămâne totuși o posibilitate, recunosc că e mică, dar ea există. Depinde de voi dacă vreți să o sesizați. Nu vi se cere să purtați steagul, dar, cel puțin, să vă liniștiți și, încetul cu încetul, să vă încadrați în noua societate, care, sunt sigur că vă va admite, după o perioadă de adaptare. Voi sunteți rămășițele unei lumi învinse de clasa muncitoare, care singură își va lua în mâini propria-i soartă. Marea noastră prietenă URSS i-a permis acestei clase exploatare, oprimată până acum, să-și schimbe această stare. Noi, aci, vom veghea ca nici un pericol, dinlăuntru sau din afară, să nu-i amenințe realizările. Să împiedecăm cu orice preț și cu orice mijloace ca microbul să se infiltreze și să contamineze un corp sănătos.

Ați fost parașutați ca slugi ale unei puteri străine, să injectați microbul răufăcător, pentru a descompune un organism în plină evoluție. Acum, mă adresez inteligenței d-tale. Îți dai oare seama de realitate? Sunteți singuri! Nimeni, din lumea occidentală, nici chiar americanii, nu vă ajută și nu vă vor ajuta vreodată. Voi nu sunteți decât niște instrumente și nimic altceva. Nu vă mai rămâne decât o singură soluție: sau vreți să deveniți eroii unei cauze pierdute și noi vă vom ajuta, dacă aceasta vă este alegerea, sau veți fi conștienți de noua realitate, care este ireversibilă și renunțați la iluzii, aliniindu-vă fără rezerve. Rămâne apoi ca noi să constatăm această transformare fără echivoc și să vă deschidem calea spre noua societate. Pentru aceasta, însă, va trebui să ne ajutați! Iată pe scurt ce aștept de la voi. O colaborare sinceră și loială. Voi, cu această idee utopică, ați infectat și ați fanatizat o serie de oameni, care, singuri, nu vor putea fi vindecați. Vor avea nevoie să fie ajutați și convinși că au apucat pe un drum greșit și că este ultima șansă, să-și revină. Aceasta ar fi prima voastră datorie și dovadă a sincerității voastre. În momentul parașutării ați luat contact cu multe persoane. Ați constituit o organizație puternică, cu scopul de a o opune guvernului țării, pentru a împiedica reconstruirea ei. Toți acești oameni, pe care voi, inconștienți și în slujba unei puteri străine, i-ați fanatizat, vor trebui să iasă la lumină, să fie reeducați, recuperați, pentru ca, împreună, să reconstruim țara din ruinele lăsate de capitaliști. Iată acum rolul d-tale. Te vei duce jos, ți se va da hârtie și creion, să începi această mărturisire, fără a ascunde nimic din ceea ce ai făcut și nici persoanele cu care ai venit în contact sau ai colaborat. Să fim, însă, bine înțeleși! De la d-ta aștept această contribuție, pentru a-i salva pe toți, înainte de a nu fi prea târziu!

— Aș dori și eu o mică lămurire, intervin eu, după această expunere foarte judicioasă. Până mai ieri, eram și eu profesor. Făceam parte dintr-o societate, în care bunacuviența și, mai ales, bunul simț nu au fost încă abolite. Contactul cu această «nouă societate» mi-a trezit anumite nedumeriri și vă rog pe dvs., interlocutorul acestei noi orânduiri, să-mi clarificați acest incident de parcurs. Am fost arestat cu focuri de armă, legat în cătușe, ca un borfaș de rând. Adus aci, am fost dezbrăcat la piele și hainele descusute. Vedeți bine cum stau pe mine. În situația asta, nu am nici măcar un așternut pentru noapte. Am dormit pe cimentul gol. Eu vă fac aceste mărturisiri, pentru că observ că sunteți, ca și mine, un idealist, un luptător al unei ordini sociale!

— Nu sunt la curent cu ceea ce se întâmplă jos, îmi răspunde el, oarecum jenat. Voi da ordin să ți se dea așternut. Cât privește atitudinea lor, nu o băga în seamă. Și ei sunt niște fanatici, dar... în sensul cel bun!

Părea contrariat de intervenția mea. Credea, probabil, că a reușit să mă clatine, să-mi semene îndoială și să mă așeze pe «drumul cel bun».

— Să fim însă înțeleși! concludе el. Să nu încerci să mă minți, că o vei regreta. Nu ne obliga să utilizăm metode care ne repugnă și pe care dorim să le evităm. Nu-i decât un avertisment. Totul depinde numai de d-ta!

Cu aceste zise, sunt condus jos. Regăsesc camera mea. Puțin după aceea, ușa se deschide din nou și Moiş în persoană apare în prag.

— Da! Într-adevăr, lipsește confortul!

Cu o voce autoritară, dă ordin să mi se aducă un pat din scânduri și o cuvertură. Apoi, fără să-mi mai dea vreo atenție, iese din celulă.

La puțin timp, sârbul meu îmi aduce, oarecum nedumerit, cele ordonate. Părea contrariat de întorsătura lucrurilor. După el, apare și agentul Adam, cu o măsuță, pe care o instalează în mijlocul celulei. Sub braț, un teanc de hârtie de scris. Așează totul pe masă, iar din buzunar scoate un condei nou-nouț. Aprinde apoi lampa și... «acum, poți să-ți povestești viața»! Iese trântind ușa. Zăbrelele se închid în urmă cu zgomot. De aci, doar sufletul mai poate evada.

De unde să încep? Mi-a precizat bine să nu uit nimic, că va fi rău. Îl credeam capabil de orice. Să scriu oare că, urmărit de Antonescu, n-am găsit salvare decât peste hotare? Că armata germană, după ce complotează cu Antonescu, ne alungă din drepturi și că, de altă parte, ne întindea mâna, să ne ajute să scăpăm din ghearele urmăritorilor, prin serviciile lor speciale? Că am plătit bani grei, ca să fiu dus la Giurgiu, să trec Dunărea, înghesuit ca un pachet, în cutăru mașinii? Că ajuns dincolo, la Rusciuc, după ce mi-am plătit biletul de tren până la Sofia, nu-mi rămăseseră bani de trăit, decât numai pentru două zile? Că aici am fost găzduit din generozitatea românilor macedoneni, săraci și ei, că nu mâncau niciodată să se sature? Că am îndurat cea mai cruntă foame, refuzând să împart puținul de la masa lor? Că de aci am fost duși în plină iarnă, în 1942, cea mai cruntă din câte mi-aduc aminte, în vagoane fără geamuri. Că am parcurs distanța în cinci zile până la Viena, unde am fost «găzduiți» la un azil de bețivi, cerșetori și vagabonzi. Această casă se numea «Obdachlosenheim», pe românește, cămin fără acoperiș. Că, după un sejur de două săptămâni, am ajuns la Rostock, în nordul Germaniei (la Marea Baltică), unde au fost strânși toți legionarii. Că aici am trăit sub supraveghere ca... «oaspeți» ai celui de al treilea Reich, cum îi plăcea

generalului Müller (cel care dispunea de soarta noastră) să o afirme. Că am lucrat în uzină un an de zile, cu cuvântul de «onoare» drept garanție că nu vom încerca să avem nici un contact, scris sau verbal, cu exteriorul. Că, într-o bună zi, jumătate dintre noi am fost ridicați în miezul nopții, ca borfașii și duși la faimosul lagăr de concentrare din Buchenwald, să ne ia sub «protecția marelui Reich», care era responsabil de «securitatea» noastră. Că, de multe ori, Antonescu ne cerea extrădarea, pentru că, atât timp cât noi eram în viață, el nu avea liniște. Că nemții, în schimbul unor concesi, au acceptat să ne pună «la adăpost» în categoria «Dunkel und Nebel» (întuneric și ceață), adică puteam dispărea oricând, fără a lăsa urme, ca și când n-am fi existat vreodată pe această lume. Așa au dispărut cu miile din acest lagăr. La Nürnberg, la procesul criminalilor de război, adică al tuturor inamicilor frontului «aliat», această categorie de uitați ne-a scăpat capul, cu toate că, la Nürnberg, comunismul internațional ni l-a cerut cu multă ardoare.

Că, aici, la Buchenwald, când Horia Sima, șeful Legiunii, a îndrăznit să înfrunte mândria marelui Führer, refuzând «ospitalitatea» și trecând în Italia, să arate lumii că drumul urmat de «Marele Reich» duce la catastrofa umanității întregi, noi am fost strânși toți o noapte întreagă și încercuți cu mitraliere, gata să verse moartea peste noi. Totul atârna de un ordin, care trebuia să parvină de la Berlin, pentru executarea noastră a celor 400 de legionari, din «Dunkel und Nebel», ca nimeni să nu mai audă vreodată de noi. Dumnezeu, însă, n-a vrut moartea noastră, ne-a salvat în ultima clipă. Că, apoi, când totul s-a mai liniștit, am cerut deseori să plecăm pe front, să luptăm alături de frații noștri. Era doar războiul nostru. Corneliu Codreanu l-a prevestit încă din 1919. Antonescu ne-ar fi primit bucuros în țară, dar nu ca să luptăm pe front. Eroi avea destui! El ne cerea, pur și simplu, capul. Germanilor, însă, nu le convenea să scape din mâini o monedă, care încă nu era devalorizată în ochii generalului Antonescu. Ba mai mult, germanii, în grija lor de a-și extinde imperiul în afara hotarelor limbii germane, ne-au propus chiar să constituim un partid național-socialist. Găsiseră din vreme un șef aderent la această idee, în persoana lui nea Nicu Șeitan. Era singura formă de a ieși din lagăr: să renunțăm la identitatea noastră, îmbrățișând un ideal care nu ne aparținea. La refuzul nostru de a discuta astfel de bazaconii, ne-au înăsprit regimul, până a ajunge la Buchenwald.

Așa ne-a surprins 23 august 1944, cu trădarea de la Palat, precedată de un cataclism fără pereche care s-a abătut asupra noastră și a tuturor deținuților din lagărul morții, când 8000 de victime, cu trupurile sfârtecate și

răspândite printre copaci sau prin poiene, au plătit groaznicul tribut. Doamne! în numele Tău, câte nemernicii nu s-au săvârșit!

Atunci am fost «eliberați» și noi! Nu toți! Șase morți și 30 de grav răniți au simțit mai mult sau mai puțin această «eliberare».

Lagărul «Fichtenheim», unde eram cazați, devenind inutilizabil, dar mai ales drama din țară ne-a găsit deodată pe primul plan. În țară, bolșevismul coboară ca un tăvălug peste țarina noastră, a unui neam vândut și trădat. Un front organizat a încetat să mai existe, lăsând liberă invazia barbarilor. Ba chiar protejată de civilizații din Occident.

Germanii se întorc la «aliații naționaliști», singurii care nu s-au înșelat nici de adversar, nici de urmările fraternității cu el.

Așa s-a format guvernul de la Viena. Din «întuneric și ceață», ieșim la lumină, să opunem dușmanului ultima rezistență legitimă, înainte ca poporul să fie complet copleșit. Abandonați de toți, ne-am întors acasă, pe calea aerului, să împărțim soarta cu frații noștri. Să luptăm și să îndurăm împreună cât va voi Dumnezeu!

Soarta tragică ne îndepărtase de cursul istoriei. De acum, nimeni nu ni se mai poate împotrivi, de a ne servi neamul, după dorința și puterea noastră. Așa cum am învățat de mici, din cărți și fapte ale strămoșilor noștri.

Să scriu toate acestea? Dar nu pot scrie altceva! Adevărul întreg sălășuiește în aceste frământări și nu va ieși la iveală decât în ziua judecății fiecăruia dintre noi.

Așa am adormit, cu condeiul în mână, în fața foilor de hârtie, rămase goale.

Deodată condeiul începe să alunece pe câmpia albă... Dorul de casă m-a împins să accept să fiu parașutat, că trăisem din greu pe la unii și pe la alții, ca fugar necunoscut și că oamenii nu mă întrebau nici de nume și nici de ocupație. Poporul român fiind ospitalier, mi-a dat adăpost și hrană, fără să-mi pună întrebări. Generozitatea nu cerea nici un act de identitate, celui nevoiaș. Trăiam prin pădurile noastre, în colibe părăsite etc. ...

Recitesc așa povestea, înșiruită pe o jumătate de coală. Eram conștient că această «mărturisire» semăna mai mult a provocare. Mai ales că ei cunoșteau ceva din activitatea mea. Însă strategia deținutului este una: cât mai puțin scris și ceea ce e pus pe hârtie să fie memorizat întocmai, pentru a evita contradicții.

Împing chiar îndrăzneala să bat în ușă și să chem gardianul, care nu întârzie să-mi deschidă, după cum avea consemnul.

— Ce vrei? se răstește el la mine.

Îi întind hârtia, fără a-i preciza ceva. Peste puțin îi aud pașii urcând treptele pivniței. Parcă mi se oprise respirația, gândind la reacția lui Moiş, când o citi jumătatea mea de pagină.

Dimineața se scurge, însă, fără nimic deosebit. După masă aud zgomot de pași, care se opresc în fața celei mele. Gardianul, deschizându-mi ușa, pronunță un singur cuvânt: Sus!

Inima mi se făcuse cât un purice încercând să-mi adun curajul, să înfrunt furtuna. Sunt condus în biroul lui Moiş, pe care-l găsesc așezat în fotoliu, cu hârtia mea în mână.

— Verca! Ai înțeles greșit sau vrei să-ți bați joc de noi cu acest petec de hârtie? explodează el. Iată ce fac eu cu el! și rupe hârtia în bucăți.

— Vreau să te împiedec să iei un drum greșit, reia el. Pentru asta, îți voi planta câteva jaloane, care să te ghideze. Nu amintești nimic de echipa cu care ai fost parașutat: Bălănescu, Chirilă și ceilalți trei? De organizație, nici un cuvânt: Ion Constantin, Ghiță Brahonschi...? Nu cunoști pe nici unul! Nici pe Petru Grozăvescu, nici pe Horăscu? Nici de o parte din arme, pe care ai refuzat să le predai și pe care noi, prin bunăvoința unui camarad de-al d-tale, le-am descoperit la vreme... Celelalte arme ascunse, aparatul de emisie-recepție... Desigur că nu știi nimic de toate astea?

Eu am tot timpul, aștept! Acum, du-te jos și ține minte ce ți-am spus! A treia oară vom vorbi altfel! Îți vei blestema clipa în care ai început să minți în mod ordinar!

Sună apoi scurt, vădit înfuriat. Agentul intră imediat, făcând o plecăciune.

— Du-l jos! ordonă el, având arătătorul îndreptat spre mine.

Ajuns în celulă, încep să mă năpădească grijile. Deodată îmi apare imaginea camaradului pe care l-am bănuțit de a-și fi manifestat «bunăvoința». Abia acum văd clar de unde cunoaște Moiş atâtea amănunte. «Camaradul» a trăit în această regiune, a cunoscut oameni mulți... El a predat armamentul, fără să spună nimănui nimic. Probabil de teamă.

Acum nu mai pot nega totul, fără a nu risca să nu mai pot apăra esențialul: camarazii încă liberi. Dar, va mai fi cineva liber, la ora asta, mă întreb, copleșit de întorsătura evenimentelor?

Încep, deci, să-mi construiesc edificiul, ținând seama de ceea ce ar fi putut spune cel bănuțit. De voi fi condamnat pentru lucruri de acum consumate, mă voi concentra cu mai multă dârzenie, pentru a apăra ceea ce va trebui, cu orice preț, salvat. O singură teamă mă stăpânește: cât voi putea

rezista? Cât va fi de mare rezistența mea fizică? Mijloacele lor de constrângere sunt infinite!

Admit că am vizitat echipa din care făcea parte cel bănuit. Mai admit că ei mi-au făcut cunoștință cu niște țărani din regiune, al căror nume l-am reținut. Da! Echipa cu care am venit din Germania era compusă din: Nicu Bălănescu, Ion Chirilă, un lugojean și doi cărășeni, ale căror nume le-am uitat și pe care nu i-am mai revăzut niciodată din momentul parașutării. Armele primite au rămas pe loc, eu niciodată nu le-am mai revăzut. Dacă au fost găsite, înseamnă că au fost semnalate de persoane care cunoșteau ascunzătoarea și de care eu nu am avut nici o cunoștință.

Parcă nu mai eram printre ziduri. Mă vedeam afară, alergând să-i prevestesc pe toți că pericolul bate la ușă. Să-i îndemn să reia cărările munților, văilor, singurele libere, de unde să pregătească apărarea.

M-am zbatut o după-amiază întreagă. Noaptea nu mi-am regăsit somnul. Nu era ușor să așterni pe hârtie afirmații pe care nu le poți reține, cu toată cascada de consecințe care ar urma. Va trebui să le dau ceva. Ceva de care să fiu sigur că ei sunt la curent și, astfel, să le pot oferi o dovadă de «bună credință», pentru a conserva o șansă de a acoperi restul. Lipsit, mai ales, de informații, de ceea ce se întâmplă afară, va trebui să câștig timp. Mai ales, să-mi pot pregăti o apărare fermă, cu încheieturi pe cât se poate de solide. Tortura nu se face la întâmplare. Ea este, mai întâi, de natură psihică. Ea urmărește să aducă deținutul în fața evidenței, ca apoi să intervină mijloacele brutale, pentru a-l forța să treacă pragul. Bătaia fără un mobil precis n-are nici un efect. Ea nu ar fi decât acțiunea unui anchetator care și-a pierdut controlul. Așa au fost asasinați mulți, de brute, fără însă a obține nici o mărturisire susceptibilă de a putea fi exploatată. Ancheta nu este decât o metodă de încercuire logică a anchetatorului, fără a da puțință victimei de a găsi un refugiu, altul, decât capitularea. Cea mai bună apărare rămâne, totuși, aceea de a evita să te găsești în contradicție cu tine însuși sau să fii surprins cu o întrebare la care să nu găsești un răspuns. Ancheta devine o luptă cerebrală, pur și simplu. Ea este strânsă, pasionantă. Este lupta cu moartea. Orice pas greșit este speculat de anchetator, ca să-și domine victima. Nu rareori, partida se întoarce în favoarea victimei, care, neavând nimic de pierdut, își ascute simțurile, dominând anchetatorul. Atunci, sau este înlocuit anchetatorul și competiția este reluată de la capăt, sau victima își ispășește îndrăzneala. «Dacă spun adevărul, de ce mă loviți», răspunde Isus prigonitorilor Lui.

A doua zi mă apuc de scris. Evit să dau nume. După mai bine de două ore de osteneală, reușesc să acopăr coala pe trei sferturi. Nu pomenesc nimic de arme, nici de aparat. Mai liniștit, parcă, bat în ușă și dau declarația gardianului.

Ziua trece, fără ca ceva să intervină. Lectura declarației mele s-ar putea să le fi dat vreo satisfacție.

Seara se lasă și, cu ea, un somn binefăcător. Noaptea trecută nu dormisem deloc. Mă întind pe scândură, ca omul ce și-a terminat cu bine treburile zilei. Nu știu cât am dormit, că aud scârțâitul ușii care se deschide încet și pași care intră în celulă. Simt o smucitură, apoi o voce puternică mă trezește de-a binelea.

— Sus, băiete!

Am sărit buimăcit, ca dintr-un vis urât. În fața mea stătea sârbul, cu un rânjet sadic. Mă invită să-l urmez. Să fie deja ziuă?

Întunericul nopții mă trezește la realitate. Urc treptele pivniței și ajung în hol. Nu mă opresc însă aci. Însoțitorul meu continuă să urce treptele. Nu mirosea a bine. Continuu așa să urc, până ajung într-un coridor întortocheat. O ușă se deschide și în fața mea apare o cameră goală, fără ferestre. Singurul mobilier, un mic birou unde trona Moiş. Cu privirile crunte, cu un aer grav, îmi pune întrebarea:

— Unde sunt armele și aparatul?

— Care arme? întreb surprins.

— Doar nu te plimbai cu Biblia la tine, de atâta vreme? Când te-ai prezentat la poliție, pentru normalizarea situației, înainte de a ți se oferi libertatea, din mărinimia guvernului, n-ai predat nimic. Unde le-ai ascuns?

— N-aveam decât un revolver, pe care l-am azvârlit în Timiș.

— În ce loc în Timiș? Cu aparatul de emisie-recepție, bănuiesc același răspuns: în Timiș!

Spre surprinderea mea, nu mai insistă, dar adaugă:

— Să nu-ți pară rău! Ți-o faci singur!

Pleacă, lăsându-mă în seama celor doi „paznici”. Pe fața sârbului citesc un rânjet de satisfacție. Intra într-un domeniu, unde, în fine, putea să se afirme.

Așteptarea mea nu durează mult. Ca într-un joc de scamatorie, deodată apar două bastoane de cauciuc în mâinile zbirilor.

— Când te vei hotărî să vorbești, să ridici un deget, începe sârbul. Fără o altă «introducere», sunt apucat de mâini, de piept și sunt trântit jos. Mi se leagă mâinile la spate, iar picioarele strâns legate. Așezat cu burta pe un

scaun, ca un pachet și... Încep loviturile, la întâmplare. Durerile devin din ce în ce mai greu de suportat. Strâng dinții ca într-un exercițiu, să nu țip. Îmi mușc limba, dar durerile mă depășesc. Sângele începe să-mi umezească buzele. Simt mai crunt loviturile. Nu mai știu pe unde mă doare. Apoi... totul se întunecă... Mă visez, parcă, într-o țară streină, calmă, cu frumoase peisagii... Nu știu cât voi fi stat așa, că durerile revin mai tare. Nu îndrăznesc să deschid ochii. Intrasem, parcă, într-o baie răcoritoare. Ca de departe, aud voci, care se apropie tot mai mult. Percep frânturi de cuvinte...

— Porcul!... ar fi în stare să ne scape... Ai apăsat cam tare... Să nu avem de furcă cu șeful... Mai are nevoie de el...

Încerc să deschid ochii. Pleoapele erau lipite. Rămân așa, între vis și moarte. Ușa se deschide și aud din nou voci...

— Duceți-l jos să se trezească... Vom vedea mai târziu...

Disting vag vocea lui Moiş. Două brațe puternice mă apucă și... plutesc de vale, legănat ca într-un hamac. Din când în când, aud ecou de înjurături. Curând cortegiul se oprește. O ușă se deschide și în clipa următoare... sunt azvârlit ca un obiect pe scânduri, în sudălmii și spurcăciuni.

— De ar crăpa aci... Ne dă prea mult de lucru! răsună ultima voce, în timp ce ușa se trântește. Am rămas singur, înțepenit.

Târziu, reușesc să dezlipesc pleoapele. Zăresc ca prin sită, cămașa numai zdrențe, de culoare purpurie. Sânge amestecat cu apă. Când mi-am pierdut cunoștința, mi-au turnat, desigur, apă peste față, peste corp, să-mi revin. Apa s-a amestecat cu sângele din răni. Și așa s-a uscat pe mine. Încerc să mișc picioarele, dar o durere vie mă țintește locului. Simt dureri mocnite în șira spinării, la stomac și la cap. Pe unde nu vor fi lovit în timp ce zăceam fără cunoștință?

Peste puțin, paznicul, un om din vechea formație, cam între două vârste, deschide ușa și se apropie de mine. Mă privește, clatină din cap și iese, fără să spună un cuvânt.

Zorii apar câte puțin prin crăpătura ferestrei, astupată de mult, ca să ascundă tot ce se petrece în dosul ei.

Mi se aduce cafeaua. Un fel de zeamă de arpacaș fiert, cu măvăliță. Simțeam doar aburii calzi, care-mi făceau bine. Gardianul mă îndeamnă din ochi să mănânc. Numai pleoapele schițează o mișcare. A înțeles repede că îndemnul lui e de prisos. Mi-ar fi dat cu lingura, printre dinții încleștați, dar în spatele lui veghea șiret sârbul.

— Mai sunt și alți porci flămânzi, intervine sârbul autoritar. Țsta nu mai are nevoie!

Am căzut într-un fel de toropeală. Eram pe jumătate adormit. Mă trezesc la prânz și scena de la dejun se repetă: nu mai are nevoie! Apoi, ușa se închide, cu aceeași violență, cu același dispreț.

Sângele scurs din răni trecuse prin pânza cămășii, a chiloților și a pantalonilor, deveniți și ei zdrențe. La cea mai mică mișcare, pânza se întinde, se desprinde de răni, provocând o durere insuportabilă. Pete roșii apar peste tot. Simt aceleași dureri, care se pierd o dată cu rezistența organismului. Nu mai îndrăzneam să mișc. Și totuși va trebui să desprind pânza cămășii de pe răni, pentru a ușura vindecarea, până la o altă probă. Până când însă? Vindecare! Există aici, oare, vindecare? Și nu era decât începutul. Aștept de acum reînceperea calvarului. Din mâinile lor nu se scapă întreg. Nu există decât două alternative: infirmitate pe restul zilelor sau «dispărut fără urme». Nu aș avea de ales. Nu aș ezita mult. Dar mama? Îmi revine mereu în față. Am o răspundere morală, pentru ea, care mă chinuiește mai mult decât cea fizică. Gândindu-mă la ea, încep să desprind pânza de pe răni. Durerile mă depășesc. Carnea inflamată îmi dă impresia că mă sufoc. Mă opresc des, respir adânc. Așa încerc să-mi adun bruma de forțe, rămase încă disponibile. Caut să-mi explic această cruzime a oamenilor simpli, țărani sau muncitori, streină structurii românului. Cruzimea acestor «anchetatori» nu este proprie poporului nostru, generos și blând. Cum a putut fi transplantată din Urali cu atâta patos? Și cu ce scop? Probabil, cu scopul de a distruge una din redutele Europei: România. Mai ales, o redută latină într-o masă slavă. Deci un rasism feroce! Continui întrebările: acest sistem nu este aplicat peste tot? Atunci, aceste întreprinderi barbare explică altceva. Vreau să gândesc lucid, pe cât îmi este posibil. Dar nu găsesc explicații care să mă satisfacă.

Ce-mi cer tot timpul? Aveau nevoie de probe și de obiecte delictive. Îmi pregătesc, deci, un proces. Să dovedească opiniei publice, să apară indiscutabil că suntem niște asasini în slujba unei puteri străine. Acasă aveam un revolver bine ascuns, de care nu știa decât mama. Numai ea știa unde l-am pus. Un altul la Caransebeș, la gazda mea, o bătrână care trecuse de mult de 70 de ani. Să-i trimit acasă la mama? Este cu neputință și mai puțin la gazda mea. Mai rămânea groapa, unde am ascuns două carabine vechi și două pistoale, împreună cu aparatul. Ele se găseau pe lunca Timișului, departe de orice casă locuită. N-aș implica pe nimeni și aș salva aparențele.

Un alt proces ia naștere acum în conștiința mea: nu cele două carabine, ci faptul că sunt tentat să cedez sub presiunea torturilor fizice. Dar aparatul?

Vom mai avea oare vreodată nevoie de el? Peste hotare totul s-a liniștit! Nimeni nu se va mai ocupa curând de noi, să ne ajute să devenim din nou o țară liberă, cu aportul nostru necondiționat. Armele? Acolo unde sunt, doar eu cunosc locul. Să aleg între a fi zdrobit, fără nici o altă șansă de a mai fi de vreun folos? A doua soluție mi-ar rezerva speranța timpului câștigat, care ar rezolva poate ceva. Între timp, voi ști poate ce se întâmplă afară. Așa, caut fel de fel de soluții, împins cu gândul până la gestul samurailor, care preferau să apară în ochii prietenilor niște epave, pentru a atinge un țel mai înalt sau un eroism gratuit. Situația mea o consideram ridicol de neasemănătoare, dar simțeam nevoia să mă agăț de ceva, de niște subterfugii, să nu mă înec, să salvez momentul greu.

Uitasem parcă durerile, grija altor preocupări trecuse pe prima linie și mă apasă greu. Așa devin singurul meu judecător. Cel mai nemilos poate. Curând, o liniște de plumb se așterne peste cugetul meu. Va trebui să aleg. Azi? Mâine? Nu azi, nu! Voi vedea mâine mai limpede. Noaptea îmi va aduce, poate, un sfat. Da! Sigur! Mâine voi găsi soluția cea mai bună! Va trebui totuși să încep a mă gândi la ceea ce voi avea de făcut! Acum? Mai târziu? De ce mai târziu și nu acuma? Torturile încep cu intensitate mai mare. Încerc să uit totul. Îndrăznesc chiar să mă ridic pe jumătate, să pun un picior pe ciment. Ah! Este îngrozitor! Tălpile sunt numai răni. Mă sprijin din nou de pat, să nu cad. Mă cuprinde amețeala și, iată-mă, din nou întins pe scânduri. Rămân așa un timp îndelungat și apoi încerc din nou. Așa nu pot rămâne. De la voință la faptă, câteodată drumul este atât de scurt, câteodată îngrozitor de lung. Înainte de a mai cugeta ce fac, iată-mă din nou în picioare, sprijinit de pat. Încet, fac un pas înainte. Nu știu cât a durat această exhibiție, dar curând constat că revin la poziția orizontală, întins pe scânduri.

Seara, gardianul mi-aduce supa. Îmi surâde discret și mă îndeamnă din priviri să iau gamela până e caldă. Mi-o așează pe marginea patului și-mi întinde lingura, apoi se retrage ca pe furiș. Ca un automat, înec lingura în zeamă și o duc la gură. O găsesc chiar gustoasă, dar mai mult caldă. Continuu așa, până ajung pe la jumătate, când aud urletul sârbului, anunțând sfârșitul mesei. Gardianul, cu strângere de inimă, îmi retrage gamela, mulțumit totuși că am apucat să gust oleacă. Mâine va fi mai bine, cuget ca pentru mine.

Sârbul mi-a observat, desigur, toate mișcărilor mele și nu a ezitat să raporteze totul lui Moiş. De nu m-ar munci ideea alegerii pe care o am de făcut, aş avea, poate, o noapte liniștită.

A doua zi, nimic deosebit. Îmi îngrijesc rănilor, care, cu încetul, încep să prindă o pojghiță. Tălpile și ele încep să se dezumfle, permițându-mi chiar să fac puțini pași prin celulă. Aș putea spune că totul ar deveni normal, dacă niște zvâcniri vii nu mi-ar aminti dureri ce persistă încă. Îmi pipăi corpul. Oasele îmi par întregi. Rămâne mister de ceea ce organele interne ar fi putut suferi, după atâtea lovituri.

Pe înserate, Moiş coboară la mine, doar așa, în treacăt.

— Nu vrei să aduci nici o contribuție! mi-aruncă el grăbit.

— În halul în care m-ați adus, ce mai puteți aștepta de la mine?

— Gândește bine! De altfel, eu voi obține de la tine tot ce trebuie, cu orice preț. Dacă va fi nevoie să te fac și erou, nu va fi greu. Nu cred că ții neapărat la această distincție!

Din ochii lui citeam hotărârea.

— Dă-mi un semn, când te-ai decis! răsună avertismentul lui, înainte de a trânti ușa.

De-aș îngropa în mine cele două carabine și aparatul, mă chinuiește gândul! Dacă aș avea, cel puțin, sentimentul că, agățându-mă de cele două obiecte, aș salva ceva de preț, aș avea un suport, aș îndura totul, aș avea un țel, un scop bine definit. Dar așa... Voi vedea mâine, iarăși mâine. Deocamdată, mă vor lăsa, poate, în pace, câteva zile. Apoi... Ei urmăresc un rezultat pozitiv, material. Aș amâna, de azi pe mâine, până la scadența definitivă. Să nu le las impresia că am intrat în panică la prima încercare.

Duminică dimineața. Acum o săptămână plecam la drum... Nici o veste de la mama, de la nimeni. Cum o fi suportat, săraca, lovitura? A pornit din nou să mă caute pe la toate închisorile. De obicei, nu avea astâmpăr până nu mă găsea.

În toată clădirea, liniște totală. Funcționarii terorii erau și ei în repaus duminical. Nu rămăsese decât serviciul minim, pentru supravegherea instituției. Deodată, ușa se deschide și o figură nouă apare în prag, agitând în mână o trăistuță.

— Verca! E pentru tine! Vărul tău așteaptă la poartă. Dacă ai schimburi de dat, grăbește-te!

Inima îmi bate cu putere. M-au găsit! Pentru mine, această veste este esențialul. Mă știu în viață și locul unde am acostat. Încep să scot din traistă, unul câte unul, obiectele prețioase. Mâna mamei era evidentă. Atâtea bunătăți... Apoi, haine curate, un pui de găină rumenit și brânzeturi, multe. Ba chiar și prăjituri. Nu atât bunătatea lor, cât sufletul mamei, prezent în fiecare lucru, în fiecare obiect.

Comisarul de serviciu, un bărbat între două vârste, aștepta în pragul celulei, răbdător, să termin operația.

—E vărul tău... te așteaptă afară... Nu pe tine... bineînțeles, ci rufele, dacă ai de dat la spălat... îngână ca pentru el comisarul.

Ce să dau? Un semn doar, să știe că sunt încă în viață. Nu aveam decât o batistă curată, pe care o spălasem de sânge. Restul, sânge închegat... Nu pot să-i trimit mamei dovada prea evidentă prin câte am trecut... Pun batista singură pe fundul traistei și o întind comisarului.

— Asta-i tot? rămâne nedumerit comisarul, fără însă să mai insiste. Vedeți și el, poate, că... era suficient.

O întrebare mă chinua: care o fi vărul acela care a îndrăznit să înfrunte Siguranța și să mă caute până aici? Ca să ajungă până aici, trebuia să o ia pe rând, de la Caransebeș, Lugoj și Timișoara, unde puteam să fiu cazat. Trei săptămâni mai târziu, am descoperit pe temerarul meu «văr». El nu era altceva decât Nicu Bălănescu. Am aflat-o din gura lui, când a fost adus și el aici, pentru aceleași motive ca mine. După arestarea mea, fără să știe nimic, venise la mine acasă să petreacă vacanța, după cum stabilisem mai de mult. Vacanța lui nu era altceva decât fuga din Capitală, unde era căutat de Siguranță. Ajuns la noi, a găsit pe mama singură, tânguindu-se.

— L-au luat iarăși pe Filon, l-au dus... De acum nu-l voi mai vedea... simt eu că-i sfârșitul... nu înceta ea să plângă.

— Lasă, măicuță! (așa o numea el). Voi da eu peste el, oriunde va fi!

A plecat în căutarea mea, cu toate că era urmărit și el de toate polițiile din țară. Așa a trecut pe la poliția din Caransebeș, apoi la cea din Lugoj, până ce a ajuns la ultima destinație, Timișoara, unde a și dat de mine. Ca să nu fie descoperit, se prezenta întotdeauna pe la ora prânzului, când nu dădea decât peste personalul de serviciu, care nu avea acces la dosare. Și așa a reușit să se strecoare, fără pagubă. Pentru a întreprinde un astfel de lucru, trebuia o mare doză de curaj, dar, mai ales, un atașament față de cel în cauză, la înălțimea riscului consimțit.

După ce m-a găsit, s-a întors la mama, să-i ducă semnul de la mine, batista de pe fundul traistei. De aici s-a reîntors la București, să anunțe pe d-l Pătrașcu de cele întâmplate, înainte de a fi arestat și el, precum era de așteptat.

Toaleta de dimineață era un adevărat calvar. Un singur robinet și un singur closet pentru mai bine de o sută de pensionari, câți erau găzduiți aci. Mai erau și celule individuale, ca a mea, pentru cei care erau ținuți la secret, dar altele de câte 10 și 20 de persoane, mai puțin «periculoși». Agentul

deschidea și închidea celulele, în timp ce gardianul supraveghea parcursul cel mai lung, spre closet, care se găsea sub scările care dădeau spre ieșire. Dar, cum coridoarele erau întortocheate, cu greu se putea supraveghea tot traseul. Pentru a câștiga timp, ușile celulei rămâneau deschise până ce ultimul termina operația. Cum această treabă se prelungea prea mult, deținuții se încrucișau pe drum și schimbau fie câte o privire sau o șoaptă, fără ca paznicii să o poată evita. În acest timp, s-a putut stabili un fel de comunicare între «locatari». Am profitat și eu, să întâlnesc o bună parte dintre ei. De fiecare dată, văd figuri noi de țărani, din ce în ce mai mulți. Unii dintre ei tineri, dar majoritatea erau oameni în vârstă. Într-o dimineață, întreb pe unul din moșnegi:

- Ce vânt te poartă pe aici, unchiașule?
- Sabotaj economic! îmi răspunde moșneagul, amărât.
- Dar ceilalți?
- Ca și mine!

Sabotaj economic!! Această față bătută de ploii, de vânt, uscată de soare... sabotaj economic! Ce a putut el sabota, pe pământul, pe țarina lui, prin munca lui și a familiei lui? Întorcând brazda în munci grele, făcând-o roditoare cu pricepere și sudoarea lui, a copiilor și soaței lui! Cine sunt și ce sunt judecătorii care și-au asumat sarcina să-i judece, să-i condamne, smulgându-i de la vatra lor? Au fost bătuți, oprimați, schingiuiți, ca să-și denunțe frații, copiii, prietenii... care și-ar fi ascuns bucatele, muncite de ei și strânse din sudoarea lor. Ba au acceptat chiar să împartă cu... «statul», acest stat care nu ținea cont de recolta reală și le impunea cote atât de mari încât bietul țaran nu mai avea de unde le scoate, Acest «stat», însă, urmărea cu totul altceva, prin aceste măsuri brutale: crearea unui climat de teroare și în rândurile țărănimii, ca în toate celelalte straturi sociale, pentru a întâmpina mai puțină rezistență la aplicarea legilor deja pregătite pentru deposedarea lor de pământuri și de toate bunurile ce le mai rămăseseră, inclusiv de bunul libertății.

Șefii centrelor de colectare erau, în majoritatea lor, evrei. Serviciile de represiune asupra recalcitranților erau împănate tot cu evrei. Șeful Siguranței județene, la Lugoj, era Zoltan Kling, evreu. La Timișoara, șeful Siguranței regionale, Moiş, precum și ajutorul lui, Steiner, erau evrei. Șeful regionalei Banat, Ambrus Koloman, tot evreu. Într-un cuvânt, organele de control și de represiune erau sub conducerea evreilor. Ministerul de Interne, dirijat de Teohari Georgescu (Burăh Tescovici), el însuși evreu, cu direcția Securității țării în mâna lui Nikolski, colonel NKVD, tot evreu. Tot scheletul de

represiune, de sus până jos, în funcțiile de răspundere, la vârf, era alcătuit numai de evrei. Era domnia lui Israel.

Cum poate, oare, acest popor, să devină elementul hotărâtor, în acțiunile de disoluție ale unui neam? Cum reușește și de ce intervine cu atâta zel? Făcând aceste constatări, denunțându-le, suntem... «antisemiți»! Dar dacă nu le facem, nu suntem oare ANTIROMÂNII? De o natură inventivă și turbulentă, nu se mulțumește niciodată cu o poziție cuminte, rezervată, în comunitatea în care trăiește. Încearcă și reușește, prin mijloace ciudate, adesea imorale, să iasă deasupra masei, dar numai în interesul său sau în interese oculte. Din această cauză, își atrage opoziția popoarelor în mijlocul cărora s-a stabilit. Pogromurile, eșalonate la intervale, în decursul istoriei, pe toată suprafața globului, în asta își găsesc explicația. Sunt inadaptabili și urmăresc scopuri străine popoarelor cu care trăiesc, cu toate că posedă bunuri care le-ar permite o viață comodă, nestingheriți de nimeni. Ceea ce se petrece în România anilor pe care îi evoc este destul de concludent.

De ce oare îi găsim atât de adesea pe evrei în serviciul unei cauze străine comunităților care i-au acceptat? În cazul de față, de ce pălmuesc obrazul blajin al acestui țaran român, trăind și îmbătrânind pe holda sa?

Istoria nu se sfârșește cu noi. Evenimentele vor scoate la iveală adevăruri necontestate și va fi spre binele omenirii să nu le ignorăm. Numai așa va fi posibil să evităm șirul nesfârșit de suferințe, care nu vor cruța nici una din părți. Dumnezeu predică dragostea și nu ura.

Cu încetul, rănilor se închid și durerile mi se diminuează. Aș putea spune că sunt chiar bun pentru o nouă probă.

Moiș vine adesea să mă vadă. Într-o bună zi m-a chemat în biroul lui, mi-a oferit un fotoliu confortabil, încercând să afișeze o figură mai umană.

Înainte de a urca la el, decizia mea era deja luată: le voi da cele două carabine și aparatul. Acum, în fața lui, îi spun:

— Da! Le-am ascuns. Dar nu pentru a le folosi, ci pentru a evita ca într-o zi să-mi fie cap de acuzare. Îmi dau seama, însă, că acum nu mai are nici un rost, aveți dovezi suficiente să mă condamnați. Fac azi, deci, ceea ce trebuia să fac mai demult.

Chiar în aceeași zi, aceeași mașină neagră mă aștepta la poartă. Aceleași personaje: vlăjganul care m-a arestat, un «basarabean» de circumstanță, șoferul și încă o persoană, pe care o văd pentru prima dată. Tip de atlet, de un blond deschis. Îl numeau «neamțul». În adevăr, după accent, cu toate că evita să vorbească mult, nu încăpea nici o îndoială că era «neamț». L-au adus din Vest, probabil, să le dea o mână de ajutor.

Mașina gonește din nou pe calea pe care am venit: Remetea, Lugoj, Găvojdia, Căvăran, Tapia, Caransebeș. Iată și podul Timișului. De acum, eu voi servi de ghid, pentru că toți erau... turiști în țara mea. Nici unul n-a avut vreodată ceva comun cu acest popor. Făcuți «români» peste noapte, se vor acum și stăpâni.

Ajunși la locul cu pricina, încep să sape grăbiți să descopere un arsenal de arme. În câteva minute apare scheletul celor două carabine și, alături, aparatul de emisie-recepție.

— Atât! nu se poate opri «neamțul» să-și proclame nemulțumirea. Dar restul?

— Asta-i totul! răspund eu.

Drumul la întoarcere n-a durat mai mult și iată-mă din nou la „adăpost”.

Seara și noaptea care a urmat, am fost lăsat în pace. A doua zi de dimineață, sunt chemat de Moiş. De obicei, anchetele se desfășurau noaptea în «camerele» de chibzuință.

— Acum să lăsăm gluma deoparte, începe el. Nu vei putea să ne îmbrobodești mult timp. Ti-am cerut armele și iată ce mi-ai dat! Unde este restul? Ascultă Verca, gândește-te bine, înainte de a nu fi prea târziu! Eu am răbdare!

— Nu mi-am făcut nici o iluzie că nu puteți dispune de mine după voie, când sunt cu totul la discreția dvs. Nimic nu este mai ușor decât a strivi pe cineva care nu se mai poate apăra!

Nu mi-a mai răspuns și a dat ordin să fiu condus în celulă.

Vine amiaza. Se distribuie supă și un boț de mămăligă. Urmează defilarea la closet. Prin crăpătura ușii, văd figuri chinuite și gârbovite de lovituri. Oameni aproape desfigurați. În majoritatea lor, țărani, luați de la casa lor, batjocoriți, pentru că și-au ascuns avutul, devenit, și el, proprietatea «statului». Privindu-i, mi se frânge inima de durere. Umilința lor mă chinuiește, mă revoltă, mai mult decât tortura la care am fost supus. Eu, cel puțin, m-am răzvrătit singur împotriva intrusului, el, țăran român, nici măcar acest gest n-a apucat să-l schițeze. Dar, odată, răbdarea lui va lua sfârșit și vai de acei ce se vor găsi în calea răzvrătirii lui!

Zilele trec încet. Dureros de încet. Foamea devenise o preocupare de care nu mă mai puteam desprinde. Mă urmărea mereu, din zori și până în seară, mă urmărea noaptea întreagă. Mă chinuia în somn, singurele momente de evadare dintr-o stare fără întoarcere. Dacă lipsa de libertate e greu de suportat, foamea e chinuitoare. Simți cum puterile te lasă, devenind un nevrednic. Te usuci văzând cu ochii și nu vezi nici o scăpare, nici un refugiu,

nicăieri. Dacă libertatea o poți atinge prin evadarea spirituală, foamea este fizică, ea te reduce la o realitate negândită. Singurul mod de a ușura acest chin rămâne voința. Dar, cu cât încerci să o înlături din senzații, cu atât revine mai chinuitor.

Astăzi e zi mare pentru cei închiși. E singura zi din săptămână când li se permite să primească pachete de acasă. Haine curate și alimente. Nu atât faptul de a primi aceste bunuri, cât mai ales că era singura legătură cu cei de afară, cu cei de acasă. Cei deținuți la secret, cei în curs de anchetă... avansată nu primesc nimic. La fel cei ce nu mai sunt sau pe cale de a dispărea, să li se piardă orice urmă. Familiile se străduiesc zadarnic să afle ceva despre ei, colindând toate închisorile, până la București, că doar, doar le vor da de urmă. Mulți, foarte mulți, nu mai răspund la nici un apel. Prin capriciile sorții, câțiva, puțini, apar din nou, după un timp.

Ziua de vineri a fost destinată pentru noi, cei de aici, să primim semne de acasă, între orele 12 și 1. Încă de la orele 10, unul câte unul, dintre acei ce aveau pe cei dragi deținuți aici, se adună în fața clădirii Securității, așteptând o probabilă învoire de a le transmite pachetele. Prin deschizătura dintre bolovanul ce-mi astupa fereastra și cadrul ei observ siluete în mișcare, dând târcoale «instituiției», scrutând ferestrele, în speranța că vor desprinde un crâmpei din figura unui frate, unui copil sau părinte, întemnițați aici. Pe la orele 11 se aud voci pe afară. Din ce în ce mai multe. Din când în când, vocea santinelei, apostrofând mulțimea, domina pe toate celelalte. Auzeam injuriile, care se abăteau deopotrivă pentru mame, soții și copiii, care așteptau timpul când vor putea să predea coșurile cu alimente și haine. Câți dintre ei, însă, nu se vor întoarce cu coșurile pline, pentru că cel căutat, fie că nu era aci, fie că nu mai era deloc, nicăieri. Unii la secret, trimiși la alte închisori sau... spre alte spații inimaginabile.

Pentru cei «de jos» intensitatea emoțiilor era asemănătoare. Număram minutele care ne despărteau de orele 12, când începea distribuția.

La poarta grădinii, limita permisă celor de afară, se îngrămădeau coșurile întinse pentru a fi reținute, o dată cu numele celor căutați. Comisarul de serviciu, cu lista în mână, primea sau respingea coșurile. Gardianul lua pe cel admis și cobora cu el în pivniță. Auzeam pașii și-i număram. Când se opreau în fața unei uși, știam cu aproximație care era fericitul. Prin fața celulei mele trec nenumărați pași, fără însă să se oprească. Îmi dădeam curaj gândind: numărul meu n-a ieșit încă din urnă, el a rămas mereu în categoria «Dunkel und Nebel», întuneric și ceață.

Către orele unu, liniștea se instalează. Operația s-a terminat. Mama s-a întors, desigur, acasă, cu traista încărcată și sufletul plin de amărăciune. Vestea dusă de Nicu n-a fost decât o iluzie. Nu este aici!

Încep să cercetez zidurile celulei. Pipăi suprafața lor, centimetru cu centimetru, că doar voi găsi o crăpătură, un perete mai subțire, care să cedeze sub presiunea pumnilor mei, singura armă la îndemână. Din toate funcțiile organismului, doar imaginația a rămas activă, mai activă chiar decât în condiții obișnuite. Planurile se aglomerău, unele mai năstrușnice decât celelalte. Toate convergeau spre un singur punct, în căutarea unei soluții, pentru a salva ce se mai poate salva... Bat cu pumnul într-un loc al zidului. Sunetul sec. Cu o răbdare de deținut, continuu să bat ore întregi. Așa ajung la ultima «regiune» necontrolată, deasupra ușii. Lovesc cu pumnul, într-o doară, când ecoul sună a gol. Mă opresc puțin să studiez mai îndeaproape. Minune... Desprind crăpătura, la joncțiunea cadrului ușii, cu zidul. Lovesc din nou, încet, ca pentru mine. Sub presiunea pumnului, zidul se clatină. Încă o lovitură și, în momentul următor, zidul cedează pe o lungime de vreo 30 cm și o lărgime de 15 cm. Introduc mâna prin crăpătură și încep să mișc placa de tencuială, până o scot. Introduc din nou mâna și vârful degetelor atinge o carte! Cu mâinile tremurânde o scot afară și încep să o răsfoiesc. Prima pagină, foaia albă. Pe a doua apare titlul cărții: «Der Mythos des zwanzigsten Jahrhundert», de Rosenberg. În românește ar veni cam «Mitul secolului al 20-lea». Puțin dezolat, revin la deschizătură să continuu cercetările. Și de ce surpriză mai dau?... «Mein Kampf» de Adolf Hitler în persoană! Parcă de asta aveam eu nevoie acum! Cum însă, nu le-am citit niciodată, în lipsa oricărei alte îndeletniciri, voi pune răbdarea la mare încercare. Aveam licența în Istoria limbii și literaturii române, iar în secundar, echivalentul în germană. Lectura lor nu mi-ar fi pus nici o problemă, mai ales că, în anii cât am fost «oaspete» al Marelui Reich, din lipsă de alte preocupări, m-am familiarizat cu limba lor. Un an și jumătate, cât am stat la Buchenwald, începusem chiar traducerea în românește a unei istorii a literaturii germane, un fel de enciclopedie de vreo o mie de pagini, din care am tradus circa 800. Nenorocul a făcut ca toată această muncă să piară în timpul bombardamentului efectuat de «aliați» împreună cu jurnalul meu, în care consemnasem anii de lagăr ai celor 400 de legionari, cu preocupările, speranțele și durerile lor, împletite în același fior.

Cu teamă la cel mai mic zgomot, ascund cărțile în spatele plăcii de moloz. Continuând, mai târziu, investigațiile, mai găsesc încă vreo 5-6 cărți,

din păcate toate pe același calapod, doctrina național-socialistă. Câtă distanță între doctrina scrisă și realizarea ei, îmi vine în gând reflecția.

De acum, o altă teamă mă muncea, de a fi transferat într-o altă celulă, și să pierd prețioasele companii, care mă vor ajuta să nu mai fiu singur.

De unde au apărut aceste cărți? Închisoarea noastră, pe timpul războiului, adăpostea Consulatul german. În graba fugii, germanii au ascuns tot ceea ce aveau mai «de preț»!

Azi, poate, va reuși mama să-mi dea de urmă. A trecut o săptămână și deci se vor primi pachetele. Ca de obicei, nu toți se vor bucura de aceeași favoare. Afară, din nou familii, care așteaptă, unele cu speranța de avea mai mult noroc decât vinerea trecută. Aceeași speranță ne mângâia și pe noi.

Orele 12. Se aude mișcare, voci. Curând pașii gardianului încep defilarea. Plec urechea și ascult. Sunt numai un pachet de nervi. Deodată, cineva se oprește în fața celulei mele. Un zgomot de chei, și ușa se deschide.

— Verca! Este pentru tine! Desfă repede! mă zorește gardianul, întinzându-mi o traistă plină.

Nu-mi venea să cred. Emoțiile m-au copleșit! Simt câteva picături de rouă ce mi se scurg pe față. Și mama mă așteaptă afară! Doar zidurile și câțiva pași mă despart de ea. De acum e sigură că mi-a dat de urmă din moment ce i-au acceptat traista pentru mine. Îmi tremurau mâinile, picioarele, fața toată, în timp ce atingeam rufele și alimentele pregătite cu atâta grijă de mama. Golesc totul și în locul lor... nu pun nimic. Rufele de pe mine, obiect delict, îmi vor trăda secretul pe care voiam să-l păstrez doar pentru mine. Cu încetul, o liniște coboară peste mine, o împăcare se așterne în toată ființa. De acum, ce-o fi să fie! Mă știe în viață și asta era esențialul și pentru mine și pentru ea. Fiecare zi cu clarul ei. Să mă mulțumesc cu ce mi-a adus azi. Mâine, cine știe ce mi se va mai rezerva?

După o agitație atât de mare, totul reintră în tăcere. Cei ce au primit ceva fac inventarul. În fiecare obiect se descoperea o mână grijulie, care a atins, a mângâiat totul înainte de a-l așeza în coș. Un gând duios, o lacrimă, poate, a stropit obiectele. Un fel de dialog mut între prizonier și cei de acasă. Fiecare obiect ascunde povestea lui. Prizonierul vede grădina unde au crescut legumele, țarina de unde a ieșit pâinea albă, izlazul cu pomii lui fructiferi, oborul cu păsări... Toate aceste lucruri vorbeau de el, de ai lui. Îi apăreau toate în minte ca o nălucă.

Evadarea era reală, câteva clipe alături de cei liberi, de natura satului, în zi de sărbătoare. Nu mai era deținut. Era undeva, pe țarina lui, în casa lui, cu

toți ai lui. Nu mai era strâns între ziduri și fiare, era liber, ca odinioară, când își lucra pământul!

Ochii rămân țințiți asupra bunătăților întinse pe scândura patului. Dacă, din toate aceste bunuri, aş putea da câte puțin acelor care n-au primit nimic? Dar cum? Gardianul îmi părea un om bun. Aşa profit de un moment de acalmie, când agentul plecase la masă. Bat în uşă și cer să mi se dea voie la closet. După ce se asigură că nu este nimeni pe coridor, gardianul îmi deschide și mă zorește să ies. Când mă întorc, în timp ce se pregătea să tragă zăvorul, îndrăznesc să-l rog în șoaptă.

— Am primit prea multe bucate de acasă și, cum eu nu voi putea să mănânc totul, ar fi păcat să se strice. De cumva știi d-tale pe cineva care n-a primit...

— Nu acuma... Îți fac eu semn... Dar mă joc cu focul...

— De la mine, o jur, nu va afla nimeni, nimic... Niciodată...

Vedeam că nu mai era nevoie să mai insist. Am pregătit vreo 3-4 pachetele, cu câte o bucată de pâine, una de friptură și prăjituri. Când gardianul vine să-mi ceară pachetele, o bucurie nedescrisă mi-a învăluit inima.

Din când în când se aude zgomotul unei mașini care se oprește în fața porții de la intrarea principală. Apoi, voci și pași care traversează curtea. Probabil «oaspeți» noi. Alte voci, mai aproape, și pași ce coboară treptele pivniței. Vocea agentului care dădea ordine domina tăcerea. Cei capturați trec proba «perchezității». Până la piele, minuțioasă, conștiincioasă... Apoi, alte uși se deschid cu zgomot. Se înmulțesc locatarii. Defilarea pentru programul de seara va dura mai mult. Vin mereu... Întâmplarea face să zăresc, într-o seară, o figură cunoscută. Era fostul primar al Teregovei, Petre Grozăvescu. S-a uitat lung la mine, surprins. Nu era locul cel mai dorit pentru revedere. Din ochi, într-o clipă, stabilim consemnul: Nu ne cunoaștem, nu ne-am văzut niciodată! Și totuși, îl văd în nopțile târzii, când băteam la poarta lui, la coliba din Griva. Când mă duceam la el, mă cunoștea după lătratul câinilor când vin prietenii. Oricât de târziu era, fără o vorbă, scotea tigaia, rumenea câteva bucăți de slănină și cârnăciori, apoi spârgea peste ei câteva perechi de ouă și cina era gata. Mămăliga caldă nu lipsea niciodată de la masă.

— Cred că ți-o fi foame, măi frate! Drumurile sunt lungi! Și așa ne ospătam amândoi, ca prieteni vechi. Țăranii se apropie mai repede între ei. În casa lui, un așternut cald aștepta întotdeauna camarazii întorși din misiuni, pentru câteva ore de odihnă, înainte de a o lua din nou la drum. Acum, iată-l

între patru ziduri. Cine oare va avea grijă de oile lui? Pământul va rămâne nelucrat. Femeia crește copiii!

Așa aflu că și alții, implicați în procesul meu, au fost aduși aci. Carapantea, măcelarul din Lugoj, parașutat cu noi, este și el printre cei arestați, apoi câțiva arădeni. Gavrilă Brindescu, camarad de zile grele la Buchenwald, a găsit și el temnița de curând. Cu trei copii și soția singură, de patru ani, de când soțul a fost nevoit să se expatrieze. Acum, când s-a întors să-și ajute copiii ajunși la vârsta de carte, l-au luat din nou de lângă ei, în momentul când aveau mai multă nevoie de prezența tatălui. Timișorean de naștere, s-a apropiat de Legiune încă de tânăr, închinându-și viața acestui ideal. A căzut mai târziu ca un erou, lăsând în urmă copiii să-i poarte numele și - cine știe - să realizeze ei ceea ce tatăl n-a avut răgazul să o facă.

Într-o bună zi, aflu că și Nicu Bălănescu a fost arestat și adus aici, să-și «mărturisească păcatele».

Nu va scăpa unul! a început, deci, o nouă prigoană! Una în plus, pe lângă cele multe, de zece ani încoace. Sub «democrația» lui Carol II, apoi Armand Călinescu, pentru a culmina cu «naționalismul» și «anti-comunismul» lui Antonescu. Și, în sfârșit, «democrația» zisă «istorică», a capetelor luminate, cum se cuvenea însă, de la Răsărit.

Dar noi? Mereu goniți, mereu schingiuiți, asasinați, în numele acestei... «adevărate democrații», împrumutând din Occident doar haina, prea strâmtă pentru corpul neamului nostru, biciuit și torturat. Azi, noul ocupant ne-a găsit dușmani. De astă dată, este singurul care nu s-a înșelat. Da! Eram singurii lui dușmani! Democrația s-a adaptat, surprinzător de ușor, năravurilor asiatice. Dar până când?

Într-o bună zi, sârbul vine să mă anunțe că voi schimba celula. Desigur că aveau nevoie pentru alți clienți. Primul meu gând a fost la cărți. De câteva zile le-am scos pe toate și le-am pus bine. Am desprins fundul la un capăt al băncii și le-am ascuns acolo. Îmi iau bruma de efecte pe care le aveam și mă îndrept spre noua locuință. O celulă ceva mai mică, dar în același stil. Constat totuși un lucru ciudat pentru o casă burgheză, cu o grădină ca un parc. Celulele erau amenajate de așa manieră, ca și când, în momentul construirii, se cunoștea deja destinația. Nu cumva acest consultat avea și el misterele lui? Izolat de oraș, ca și celelalte clădiri din apropiere, părea să acopere ceva... Eventuale strigăte, care s-ar fi pierdut prin frunzișul parcului, interzis, pentru circumstanțe, publicului, care, nu-și pune, de altfel, prea multe întrebări. Canalul Bega, care tăia parcul în două, era limita ideală, pentru astfel de întreprinderi.

În momentul în care voiam să deplasez patul, gardianul mă oprește, spunând, cu părere de rău, că patul făcea parte din mobilierul celulei. Intru astfel în noua celulă, care nu era prevăzută cu pat. Îndrăznesc, atunci, să-i cer, cel puțin, scaunul cel lung. Gardianul, neavând dispoziții precise în ceea ce privea scaunul, nu s-a opus. Așa am reușit să salvez esențialul: cărțile, și, în același timp, aveam pe ce să mă odihnesc. De dormit nu putea fi vorba, era prea îngust. Și totuși, într-o rână, am reușit să dorm cu alternanță, când pe o parte, când pe alta. N-am profitat mult de acest «confort». La numai o săptămână, a venit ordinul categoric să mi se ia orice mobilier. Doar cimentul îmi va servi de așternut.

Primul lucru pe care l-am reținut intrând în noua mea celulă a fost numărul ei: 10. De aici nu voi mai ieși decât pentru Curtea Marțială, pentru proces.

Zăbrelele erau în formă de armonică, dublate spre interior de o ușă groasă de stejar. Era mai mică decât celelalte. Cele șase laturi ale celulei aveau grosimea suficientă ca să mențină locatarii într-adevăr la «răcoare», cu toată căldura sfârșitului de august. Avea chiar și o fereastră, plasată înspre poarta de intrare a clădirii, de unde s-ar fi putut observa intrările și ieșirile dacă nu ar fi fost astupată de un bloc de ciment, care închidea perfect orificiul. A rămas doar o crăpătură de vreo câțiva milimetri, pe unde se strecurau, timid, puține raze de lumină. Prin această crăpătură, reușeam să disting, cu greutate, siluetele care treceau. Celula se găsea în culoarul din stânga, în josul scării care ducea spre pivniță. Alături era celula nr. 9, de care era lipit closetul, sub scări. Celula nr. 10 termina culoarul, ca un fund de sac. Eram într-un post de observație ideal pentru a observa mișcările celor ce se perindau spre closet, pe unde toți deținuții treceau, în mod obligatoriu.

În celula 9 se găsea Nicu Bălănescu. Ne despărțea doar zidul, nu prea gros, încât permitea comunicarea prin alfabetul Morse. Imaginația n-a întârziat să descopere acest mijloc, care, în câteva zile, ne-a permis să schimbăm opinii. În momentul când au lăsat ghereta deschisă, în toiul prânzului, pentru distribuția hranei, am profitat să transmit lui Nicu Bălănescu, care a fost ajutorul meu, radiotelegrafist, că o lovitură de pumn înseamnă punct, în alfabetul Morse, iar o ciocănitură de deget, o linie. Așa am reconstituit alfabetul Morse, metoda clasică, folosită de toți prizonierii din lume. Mai târziu am găsit un cui, care a înlocuit degetul, pentru că, tot lovind peretele, degetul devenise vinețiu și provoca mari dureri.

Așa am aflat că, afară de noi, prima echipă parașutată în țară, nimeni nu a mai fost arestat. Deci, așa-zisul «acord» era încă în picioare... nu însă și

pentru noi. Am aflat, de asemenea, că nu vom fi eliberați, ci judecați și condamnați sever, ca un exemplu, cu toate că nu ne deosebeam cu nimic, de celelalte echipe. Ei aveau nevoie de un proces public și «norocul» a căzut pe noi, prin care să justifice, mai târziu, măsurile de lichidare a «agitațiilor permanente ale Gărzii de Fier» care sabotează... «reconstrucția» țării și instaurarea «fericirii» socialiste. Echipa noastră era cea mai periculoasă, sau au luat-o la întâmplare? La alegerea făcută, zarul n-a fost oare influențat și de activitatea mea la școală și în satul meu? Un lucru rămâne clar: nici un acord, nici o înțelegere, pe o temă națională, nu era posibilă, cu acești simbriași ai unei puteri străine. Aceste acorduri, nu sunt decât produsul unor circumstanțe.

Între timp, ne sosește un alt camarad. Era un brigadier silvic, care îndrăgise codrul românesc, cu toată puterea lui interioară. El era misteriosul clandestin, care a dat mult de lucru poliției antonesciene și, azi, ocupantului, fără a reuși să se pună mâna pe el. De statură mijlocie, cu părul negru, ochii vii, umbriți de un tufiș de sprâncene, de aceeași culoare cu a părului. Pe unde nu i-a călcat piciorul să poată mobiliza pe cei de o simțire cu el, contra pericolului de moarte care pândea țara noastră. A căzut și el, ca noi, victimă acestei «înțelegeri». Altcum, s-ar fi ascuns în pădurea lui, pe care o cunoștea atât de bine și, de acolo, ar fi pregătit rezistența.

În fiecare dimineață, primul gând era să-mi salut vecinul, prin Morse. Încep să bat în perete. Mă opresc și aștept răspunsul. Nimic nu mișcă. Poate doarme greu, gândesc eu, sau a fost dus într-o altă celulă și îl chem zadarnic. Aștept ora micului dejun, în speranța de a afla mai mult. Ieșind la closet, arunc o privire spre ferestruica porții lui. Închisă și ea. La înapoiere, în timp ce gardianul închide ușa celulei, îl privesc în ochi. Înclinând capul în semn de întrebare despre vecin. Citesc atunci, pe fața lui, o tristețe amară. În viața lui de gardian, el nu avea altă treabă decât să păzească o categorie de oameni, judecați și condamnați, după fapte precise. Azi, asistă la ancheta unor «infractori» nevinovați și la torturarea lor. Neputința lui de a ușura soarta celor încredințați lui, pentru pază, îl face să sufere. Avea o funcție care-i permitea să-și hrănească familia, să-și crească odraslele. Azi, fără voia lui, a devenit complicele unor abuzuri.

După câteva clipe de tăcere, îmi răspunde în șoaptă, că «doarme încă». Doarme? La ora sta? Imediat, însă, am înțeles ce somn l-a cuprins. Noaptea care a trecut a fost și el dus la anchetă. Sârbul și Adam, lăcătușul, și-au desfășurat talentele, transformându-i corpul într-o masă de răni și sânge. Am aflat, doar a doua zi, de ce nu mai ciocănea în perete. Măinile îi erau umflate

și degetele imobilizate. Gardianul îl ducea pe brațe la closet și-i deschidea bragheta pantalonilor, pentru nevoi. Aceași soartă a împărtășit-o și brigadirul, Ion Sadovan. Au fost torturați o noapte întreagă. Ei n-au avut norocul să leșine, ca mine, și au simțit durerea până în măduvă, spre satisfacția sadică a torționarilor, care voiau să placă șefului cu o «treabă» bine făcută. Revenirea lor a fost mai lungă. Mai târziu, Nicu mi-a povestit totul. Au fost legați, ca și mine, de mâini și de picioare. O sfoară, bine strânsă, apropie membrele într-un cerc complet. Au introdus, apoi, o bară de fier, care forma un fel de ax, în mijlocul corpului, devenit el însuși un cerc. Astfel, la lovitură, corpul făcea o rotație completă în jurul barei, fixată la cele două extremități pe scaune, suporturi. Tălpile rămâneau afară, în așa fel ca loviturile să facă să miște tot corpul, ca o morișcă. Loveau apoi mâinile și toate celelalte organe, până la epuizare. Se odihneau și o luau din nou de la capăt cu aceeași înverșunare. Uneori loveau cu schimbul, în timp ce celălalt se odihnea, să-și recupereze forțele. Urlete de durere, înăbușite într-o căldare cu apă, pregătită în acest scop. Zgomotul nu se auzea de afară. Aceste scene macabre au durat toată noaptea, până în zori. În nesimțire, au fost apoi luați pe umeri, ca niște saci de grăunțe și azvârliți fiecare în celula lui.

Târziu, după ce li s-au mai vindecat rănilor, mă trezesc într-o bună zi cu Moiş, urmat de Nicu Bălănescu.

— Iată-ți prietenul! îmi azvârle el. Acum veți putea complota împreună!

Ce aveam să ne spunem? El n-a fost torturat pentru arme nepredate, ci pentru legăturile cu organizația din Capitală, care —afirmau ei — în ciuda acordului, nu și-a încetat activitatea. Voiau să facă un proces, din care să reiasă că echipele parașutate au fost vărsate organizațiilor, pentru noi misiuni.

După o săptămână, ne aduc încă cinci persoane în celula noastră. Astfel că eram acum șapte, într-o celulă de 2/1,80 m. Ne-au instalat chiar paturi, care erau alcătuite din două suporturi, înalte de 80 cm, pe care erau așezate, pe toată lungimea celulei, scânduri tari. Pentru mișcare, nu ne rămăsese decât 30 cm. Toată ziua eram fie în picioare, o jumătate dintre noi, fie înghesuiți pe scânduri, ceilalți. Noaptea era mai penibil. Întinși pe scânduri, atunci când unul voia să schimbe poziția, antrena pe toți ceilalți să și-o schimbe. Cum, pe 1,50 m lărgime, strânși până la refuz, nu încăpeau decât cinci persoane, ceilalți doi erau obligați să doarmă la «etajul inferior», adică pe ciment, sub scânduri. Avantajul acestora era că se puteau mișca în voie, fără să jeneze vecinii. Un alt inconvenient însă, contactul direct cu cimentul,

îi amorțea. Abia așteptau rândul, să schimbe cu unul de sus. Un adevărat chin! De fapt, și acesta era un mod de constrângere.

Numărul deținuților înmulțindu-se și nemaivând locuri disponibile, îi înghesuiau în condiții inumane. Erau celule puțin mai mari ca a noastră, unde au înghesuit până la 20 de persoane.

Printre colocarii noștri era și un sârb de-al lui Tito, prins la granița Banatului. Fusese trimis de Securitatea sârbă, să ia contact cu conaționalii din Banatul românesc, după despărțirea recentă a lui Tito de Stalin. El n-a fost rău tratat. După câteva zile a fost trimis la București. Cum cunoșteam oleacă sârbește, am înțeles tot ceea ce mi-a povestit de evenimentele din Iugoslavia. Mi-a spus cum i-au propus să lucreze pentru ei și că va fi trimis la București să ia contact cu cineva, care se va ocupa de el și-i va pregăti noua lui misiune.

După plecarea lui s-a eliberat un loc, spre ușurarea celor rămași. Nu ne-au mai adus pe nimeni.

Ceilalți patru camarazi de celulă erau țărani care nu predaseră cotele la vreme. Unii nu aveau de unde, alții o pusese deoparte, pentru iarnă. Tratamentul era același pentru toți: oase frânte, carne zdrobită, ca să fie exemplul celor ce vor mai îndrăzni să se opună guvernului «muncitoresc». Citeai în ochii lor nedumerirea și spaima, după atâtea încercări. Mai ales hotărârea fermă de a nu uita nimic. Nu vorbeau mult. Se întrebau doar cu ce au greșit lui Dumnezeu, de s-a abătut atâta urgie peste capul lor. Între ei vorbeau despre casă, familie și copii. Cea mai mare grijă, în clipele acestea, era pentru munca câmpului. Grâul pe holdă, fânul, hrana vitelor putrezesc pe țarină. Cine să-l înlocuiască pe el la toate aceste munci? Pentru țaran, ziua de lucru nu se calcula după ceasornic, ci după soare. Acum se vedea o ființă inutilă, închisă între patru ziduri, în loc să-și folosească energia pentru ai lui. Erau atâtea întrebări la care el, în simplitatea și buna lui credință, nu găsea un răspuns. De ce guvernul țării nu-l folosește acolo unde este util? În curățenia lui sufletească, nu se gândea o clipă că el nu se găsea aici dintr-o greșală sau o neînțelegere a celor de sus, ci pentru a fi distrus după un plan bine chibzuit. Planul acesta a fost experimentat de mult în Rusia sovietică și a dat roadele prevăzute. Nu era nimic necunoscut în funcționalitatea acestei anomalii. Necunoscut era doar pentru cei chemați să-l suporte. Etapele, pe categorii sociale, elimină treptat orice opoziție. Țăranii nu aveau de unde să cunoască acest plan, valabil pentru orice și oricine. Oamenii politici, răspunzători de soarta țării, ar fi trebuit să cunoască aceste metode și să prevină dezastrul. Fiecare cetățean prevenit ar fi putut angaja ultima energie,

ultima scânteie de viață, să nu cadă în robie. Dar oamenii politici au crezut că pavăza Occidentului ar fi suficientă. S-au înșelat! Crima lor a fost imensă, iar popoarele plătesc greșeala. Au fost și dintre acei care au făcut jocul acestei mașinațiuni, subminând conștient capacitatea de rezistență națională. Dar au fost și dintre acei care au cunoscut bine acest pericol și au angajat toată tinerețea lor pentru a evita catastrofa. Acești tineri, considerați «necopți» de către oamenii «istorici», au fost dojeniți, muștrați, avertizați să înceteze agitația inutilă în fața unui pericol imaginar, care n-ar exista decât în fantezia lor. Atunci când dojana nu a avut vreun rezultat, au urmat amenințările «părintești». Apoi, când sfaturile și amenințările n-au ajuns, au mers până la crimă. Și ne-au ucis cu sutele, cu miile, acești «părinți» ai noștri, ai națiunii. Ne-au strangulat, ne-au împușcat, ne-au ars de vii și ne-au aruncat în închisori, pentru că le spuneam că se va întâmpla ceea ce s-a și întâmplat. Lui Corneliu Codreanu și altor 13 legionari le-au luat viața cu ștreangul, banditește, apoi le-au tras câte un glonte în ceafă. Nu s-au mulțumit cu atât, ci i-au azvârlit într-o groapă comună și le-au turnat peste cadavre și acid sulfuric, să nu mai fie recunoscuți. Să li se piardă orice urmă. Și nu s-au oprit nici aici, ci au pus peste ei o placă grea de beton, de 30.000 kg, ca și când le-ar fi fost frică că voi învia. Cine au fost judecătorii care au dat această cutremurătoare sentință? Monarhul, care jurase să respecte legile, un slujitor al lui Hristos, și guvernul, care trebuia să respecte aceste legi, partidele «istorice», care au furnizat toate instrumentele dictaturilor. Ei au fost asasinii! Ei trebuiesc arătați mereu cu degetul. Să li se spună, să li se repete mereu. Și ca tacâmul să fie complet și cât mai armonios organizat, un istoric sacrosanct a învățat toate roțițele crimelor, dându-le «istorica» aprobare. Din nefericire, țara noastră a avut parte de astfel de monștri, agenți conștienți sau inconștienți ai comunismului internațional, care au tăiat brațele luptătorilor ce ar fi putut fi apți să poarte arma. Care dintre oamenii politici a protestat împotriva acestor crime? Nimeni! Unii, complici, alții, indiferenți! Ei au distrus singura armă care, la restriște, putea polariza mulțimile, înainte de a se năpusti dușmanul peste țară. «Părinții» de ieri au împins inconștiența până la a încredința moșia noastră dușmanului, în care au avut mai multă încredere decât în propriii lor fii. Ce a urmat apoi? După ce dușmanul i-a folosit, abandonați fiind și de occidentali, în care își pusese atâtea speranțe, au fost înlăturați și au umplut temnițele, unde au întâlnit tinerii de ieri, întemnițați de ei înșiși. S-au trezit acum, după cum o mărturiseau adesea, dar prea târziu. Pentru că, datorită lor, țara întreagă era

acum o temniță. Din vina acestor «părinți istorici» care n-au înțeles la vreme, n-au înțeles că primejdia venea de la Răsărit!

Zilele trec greu. Foamea roade încet. Nesiguranța zilei de mâine completează sumbra perspectivă. De noi nu se mai ocupă nimeni. Aerul ne lipsește. Ne sufocăm. Șase oameni, pentru șapte metri cubi de aer, trecut dintr-un plămân într-altul. Slabi, palizi, aveam aspectul de fantome ambulante. Lipsa de mișcare ne anchiloza. Eram obosiți în permanență. Noaptea, somnul era mereu întrerupt. Dimineața ne sculam mai obosiți. În timpul zilei nu puteam recupera somnul, pentru că era strict interzis ca cineva să doarmă ziua. Așa stăteam în picioare 12 ore pe zi. Nicu Bălănescu și cu mine o duceam mai ușor, fiind obișnuiți cu astfel de condiții. Țăranii însă, obișnuiți cu mișcare permanentă, sufereau mult.

Între timp, dosarele noastre se îngroșau și luau conținutul necesar, juridic, bine «pus la punct». Instanțele judecătorești, chemate să ne aplice sancțiunile, aveau nevoie de documente bine dichisite. «Crimă pentru trădare de țară!» era acuzația care decurgea din «activitatea subversivă... În slujba unei puteri străine»... O viață nu ne va ajunge să plătim «crimele» părinților și ale noastre proprii, împotriva comunismului.

Într-o zi ne trezim cu o ceată de gardieni și polițiști aliniați pe culoare, până la ieșirea din pivniță. Moș trecea pe la fiecare celulă, anunțând că, de acum, va trebui să răspundem în fața justiției de «crimele comise». Apoi avertizează clar că, dacă cineva ar încerca să revină asupra declarațiilor date de «bunăvoie», va reveni din nou aici, pentru... un supliment de anchetă. Fiecare din noi a înțeles ce vrea să spună.

În curte ne aștepta o dubă. Înaintăm încadrați de două șiruri de soldați, cu baionetele la armă, gata să intervină la cel mai mic gest.

Acum zăresc și pe Gavrilă Brindescu. Slab, înnegrit ca un tăciune, urmele unei grele încercări. Figura brunetă se întunecase pe un schelet de om, ca o arătate. Cât o fi îndurat ca să nu-l mai recunosc ușor?

Petru Grozăvescu, înalt, drept ca o lumânare, ascundea în mersul lui de țăran o mare demnitate. De la înălțimea celor 1,85 m desprind o figură de haiduc.

Carapantea, copleșit de cele ce se întâmplă, mergea cu capul în pământ. Parcă ar voi să spună că nu ne cunoaște nimeni.

Curând iată-ne 14 persoane îndesate în furgon: Bălănescu, Brindescu, Verca, Carapantea, veniți de dincolo, Grozăvescu și 9 arădeni, implicați în același proces, completează lotul. Ion Sadovan n-a fost adus cu noi. L-au trimis, cu câteva zile mai înainte, la București, pentru... un supliment de

anchetă. Ne-au pus la toți cătușe și ne-au legat de băncile furgonului, ca nu cumva să fugim. Iar pentru mai multă siguranță ne-au dat și câțiva «însoțitori», cu pistoale mitralieră. Câte unul pentru doi prizonieri. Ferestrele erau înalte, ca să nu putem vedea pe unde trecem. Ele mai aveau și zăbrele.

Călătoria nu durează mult. Furgonul se oprește și suntem invitați să coborâm. Trecem din nou printr-un coridor de soldați, de astă dată mult mai numeroși. Recunosc fațada Curții Marțiale, unde, de acum, ni se va decide soarta pentru ani mulți de aci înainte.

Suntem luați în primire de căpitan Dijmărescu, șeful închisorii. Curtea Marțială, unde se judecau procesele, și închisoarea, formau un grup compact de clădiri, separate doar de un culoar, la capătul căruia trona o poartă mare de fier. Căpitanul Dijmărescu era un om manierat, contrastând cu funcția pe care o avea. În spatele lui sta plutonierul Florea Ogarcă, custodele închisorii. O figură fioroasă după înfățișare, voind parcă să impună respect și teamă de la primul contact.

Noi, un grup de oameni, nespălați, nebărbierți de mult, cu hainele jerpelite și murdare (pentru că dormeam îmbrăcați de trei luni de zile), aveam aspectul unor borfași, aduși aci pentru «reeducare», înainte de a fi restituiți societății. Contrastul cu haina militară impecabilă, cu nasturi galbeni aurii, epoleți cu zurgălăi de cavalerie, iar îmbrăcămintea completată cu cizme lăcuite, care străluceau de-ți furau ochii. Capetele tuturor, mari, parcă alese pentru a pune pe gânduri. Ne studiau de sus până jos, discret, dar suficient de insistent. După această sumară prezentare ni se eliberează mâinile de cătușe și, în frunte cu Ogarcă, ne îndreptăm spre poarta cea mare. O trecem sfioși și ajungem într-o sală de circa 3/3 m, fără mobilier. Plutonierul ne anunță că vom sta aici provizoriu, înainte de a da la etuvă hainele de pe noi, urmând apoi spălatul. Observându-ne așa, cu un aer suveran, privirea lui se oprește la părul lui Nicu Bălănescu. Părul lui negru, umflat de vânt, îi dădea aspect de poet. Ogarcă se apropie de el, mai mult rânjind decât zâmbind, îi împlântă mâna «prietenește» în păr și, din vârful autorității lui, îi lansează avertismentul: „VâIvoiul ăsta va trebui să dispară!”

Nicu Bălănescu sau nu a înțeles gestul, sau cu un reflex nepotrivit îi prinde mâna care-i «mângâia» buclele, să o îndepărteze. Plutonierul, surprins, sare ca mușcat de un șarpe, împlântă mâna în păr și începe să-l smulgă. Părul se deprinde în smocuri, ba chiar cu piele cu tot. Sângele începe să se prelingă pe frunte, pe față, peste tot corpul. În furia lui, plutonierul, devenit deodată nebun, începe să-i lovească fața plină de sânge. Nasul devine, și el, un izvor de sânge. Pielea obrazului, tăiată de inelele de

aur care împodobeau degetele groase, sângerează și ea din abundență. Din când în când se oprește, respiră adânc și o ia din nou de la capăt. În sfârșit se oprește gâfâind, aruncă o privire amenințătoare peste noi, parcă ar fi voit să-și aleagă o altă victimă și iese trântind ușa după el.

Autoritatea era de acum stabilită. Noi asistam neputincioși la acest masacru, retrași într-un colț, buimăciți de ce se întâmplă. Ne-am zis: am căzut din lac în puț. Rândul nostru nu va întârzia, gândeam îngrijorați. Dosarul... ne urmărește fără milă.

Curând însă rămânem singuri. Nicu Bălănescu continuă să sângereze peste tot. Îi ștergem fața cu batistele și cu ceea ce mai aveam la îndemână, până ce sângele se încheagă și-i acoperă rănila.

După masă, măsurile de igienă și iată-ne oameni în rândul lumii. Doar hainele, trecute la etuvă, erau mai jerpelite, dar cel puțin curate, iar noi, deparazitați.

Seara ne întindem fiecare cum putem, pe jos, dar foarte înghesuiți. Abia am stins lampa, că distingem un zgomot asemănător picăturilor de apă. Dintr-o dată simțim mișcări pe corp. Încep cu obrazul, apoi mâinile. Tot ce era descoperit furnica. Curând le simțim și pe sub haine, pe piele. Câte unul sărim din «așternut» și începem să ne scărpinăm. Aprindem lumina și găsim explicația acestui «fenomen». Spectacolul a fost de nedescris. Ploșnițe cu miile năvăliseră peste noi toți. Se urcau în plafon și, de acolo, cu o precizie uimitoare, se lansau peste noi, lipindu-se de piele și începând să sugă. În scurt timp, pielea se umfla, producând o mâncărime insuportabilă. Am stat de veghe toată noaptea, în poziție verticală, adică în picioare, să diminuăm suprafața de parașutare. Evitam chiar să ne sprijinim de pereți, care formau albia lor de scurgere. Spre ziuă, frânți de oboseală, ne lăsăm, pe rând, furați de somn. Ploșnițele, sătule, au lăsat urme greu de descris. Nu era centimetru pătrat neatins. Umflăturile erau peste tot. Calvarul a durat trei zile și trei nopți. Aci era camera de chibzuință.

De aci am fost repartizați în celulele propriu-zise, așteptând ziua judecării. Unii așteptau de câțiva ani.

Celula noastră, 5/4 m, cu scânduri înlocuind paturile de fiecare parte a intrării, va caza 20 de persoane, dintre care 14 legionari și 6 deținuți de drept comun.

Ne-am instalat cum am putut, cu bocceaua de efecte sub căpătâi. Din cauza celor de drept comun, piața neagră de obiecte «găsite» era în floare. Facem cunoștință cu noii noștri colocatari. Când au aflat că suntem legionari am simțit respectul lor, amestecat cu un fel de admirație, și atitudinea lor s-a

schimbat brusc. Clienți vechi ai închisorilor, aduși aici pentru alte procese în curs sau bătăi între deținuți, acești pușcăriași obișnuiți ai închisorilor au cunoscut mulți legionari. În fața ținutei lor și-au impus respect. În primul rând pentru că nu erau de drept comun, apoi pentru că știau că noi am suferit din partea tuturor regimurilor politice. Dacă unul dintre ei îndrăznește să comită un act de incorectitudine față de noi, era imediat chemat la ordine de cel cu mai mare autoritate peste ei. Își spuneau adesea: Oamenii aceștia suferă pe nedrept, noi ispășim propriile noastre păcate. Astfel, din primul moment, raporturile noastre au fost bine definite. Unii dintre ei și-au luat chiar rolul de păzitori ai noștri, ca nu cumva vreunul dintre ei să ne subtilizeze obiecte personale. Când am primit alimentele de acasă, am făcut părți egale și pentru ei, fără nici o deosebire.

Atât cât am stat aici nu ne-a lipsit nimic, cu toate că lăsam totul deschis.

O dată instalați, nu ne mai rămânea decât să ne armăm cu răbdare. Să așteptăm!

A doua zi, plutonierul Ogarcă ne face o vizită.

— Îmi place! Începe el, sunteți bine instalați. Cine știe să citească și să scrie printre voi?

Trebuie să precizez un lucru. Dosarele noastre nu ne-au însoțit la închisoare, ele au rămas la judecătorul de instrucție, care instruia personal. Deci, plutonierul nu cunoștea cazurile noastre. I s-a spus doar că suntem periculoși. Pentru el însă, toți deținuții sunt periculoși. Știa totuși că suntem preventivi și-și făcea singur propria lui anchetă, să-și cunoască oamenii. Așa că atribuia fiecăruia infracțiunea după părerea pe care și-o făcea. Pe mine mă considera un primar oarecare, în divorț cu noile autorități. După ce i-am spus că nu cunosc motivele pentru care m-au adus aici, a clătinat din cap și a pus diagnosticul: Să te tot aștepti la trei luni de închisoare! Mă întreabă apoi dacă știu să scriu, întinzându-mi o coală de hârtie și un condei. Mă așez la marginea patului și scriu câteva cuvinte, silindu-mă să scriu cât mai caligrafic. Decizia lui n-a întârziat să vie:

— Îmi place! Mâine vii cu mine la birou. Te vei ocupa cu treburile de furier!... și mă bate pe umăr. Apoi adaugă: «Dar cu cititul cum merge?».

— Merge binișor!

Și așa, iată-mă ieșit din rânduri. În scurt timp, plecam dimineața la biroul companiei de pază și mă întorceam doar seara, după cină, pentru culcare. De fiecare dată trebuia să trec această poartă mare de fier, care separa închisoarea de personalul de pază. O sentinelă sta de gardă zi și

noapte și nu lăsa pe nimeni să treacă fără consemnul plutonierului. Pe mine încep să mă cunoască și trec fără să mai fiu întrebat de biletul de voie.

Într-o seară, stând de vorbă până târziu, un deținut din cei șase, având încredere în noi, ne istorisește anumite întâmplări din închisoare. Printre altele, ne face și portretul custodelui Ogarcă. Era un om foarte crud. Bătea regulat deținuții până la sânge, ca să-i știe de frică, pentru motive imaginare. Când a pus ochii pe cineva care ar fi încercat să-și manifeste personalitatea era prăpăd. Mergea cu sancțiunea până la asasinat. Încercările de evadare le «condamna» la moarte, fără să dea socoteală nimănui. Mândria lui era să fie temut. Nu de mult timp, cinci deținuți încercaseră să evadeze. Abia au ajuns lângă zid, că, fără nici o somație, a tras în plin, cu pistolul mitralieră. Celor răniți ușor le-a tras câte un glonte în cap. Nici unul n-a scăpat. Mă gândeam în sinea mea: cum poate regimul comunist să se folosească de oameni care nu au nici o morală și nu-și fac nici un proces de conștiință?

Compania de pază era formată din vreo sută de soldați, care depindeau direct de divizie, cu sediul în centrul orașului, aproape de Teatrul Național. Plutonierul se ocupa cu secția administrativă a companiei, care furniza paza Curții Marțiale a închisorii. De fapt, el nu făcea nimic. Situația zilnică a echipamentului și a popotei erau toate în sarcina furierului, care făcea și legătura cu divizia.

Nu mult timp după ce am luat în primire biroul, plutonierul mă trimite la divizie cu o sentinelă și în același timp să aranjez nevoile companiei. Mi-era teamă să nu întâlnesc pe cineva de la Siguranță, plimbându-mă pe stradă. În afară de căpitanul Dijmărescu mai era un «căpitan» ieșit din rândurile partidului, care se ocupa cu... «educația patriotică»!! Cu timpul i-am câștigat încrederea în așa măsură, că mi-a încredințat trupa pentru «alfabetizare». În trupă, majoritatea erau țărani care-și făceau serviciul militar sau uneori din cei uitați «sub drapel». Toți mă respectau și unii îmi lăsau impresia că mă și iubeau. Pentru ei toți eram unul de ai lor. La prânz și seara îmi aduceau gamela plină la birou, așa că nu mai mâncam la cazanul închisorii. Câteodată rămâneam seara mai târziu cu ei și mai cântam melodii de pe la noi. Aveam și eu o voce bunișoară, dar mai ales când cântam pe limba lor îi cucuream.

Într-o zi, căpitanul patriotard, auzindu-mă cântând, îmi cere să fac un cor cu soldații. Era pe atunci faza de manifestări folclorice, metodă care ușura... «întovărășirile». Firește că nu puteam să-l refuz, mai ales că, în mintea mea, ideea evadării încolțise bine. Singur puteam pleca oricând. Cazarma companiei nu era separată de curtea Regimentului 5 Vânători de Munte decât de un zid de doi metri de înalt, pe care îl puteam escalada ușor

sau în momentul când mă duceam singur, fără sentinelă la divizie, să duc situația companiei. În curtea soldaților erau stive de lemne pentru încălzitul clădirilor, iarna. Aceste stive erau așezate de-a lungul zidului, astfel că permiteau ușor escaladarea.

După școala de carte, iată acum corul. În acest cor trebuia să cântăm și «cântece patriotice», cum era traducerea din rusește: «Înflorit-au florile de vară»), melodie împrumutată de la tovarășii din Răsărit. Am încercat să pretextez că nu cunoșteam notele, că toate melodiile le prind după ureche. Credeam că va renunța, când, într-o zi, vine cu soluția bine pregătită. A învățat el singur melodia și ne-a repetat-o până am prins-o și noi. Soldații erau nevoiți să o învețe, iar eu nu puteam face altfel, așteptând ziua cu pricina.

Seara povesteam lui Nicu Bălănescu și lui Brindescu cele ce se petrec. Am căzut de acord, având în vedere planul nostru, de a scăpa de aici, să accept să instruiesc trupa. Așa, în timp, trupa defila prin curtea cazarmii, în cadența melodiei, sub comanda plutonierului Ogarcă. El nu cunoștea melodia, dar se mulțumea să mențină pasul în ritmul ei, accentuând din când în când cadența, prin «un doi, un doi! ».

O zi de octombrie, tristă, posomorâtă. După mai bine de trei luni, vine mama să mă vadă. Trecuse mai întâi pe la Siguranță, de unde au trimis-o aici. Familiile aveau dreptul la vizite, care se desfășurau într-o sală prevăzută cu un gard de sârmă ghimpată, ce despărțea deținuții de vizitatori. Când am fost anunțat că sunt așteptat la vorbitor, am ghicit numaidecât că este mama, care mi-a dat de urmă. Trebuia să apar în fața ei liniștit, să-mi domin emoțiile, ca și când nimic grav nu s-ar petrece. Urmele «anchetei» de la Siguranță nu se șterseseră încă, mai ales pe față. Încerc să le ascund sub borurile pălăriei.

Întâlnirea a fost dramatică. Când m-a văzut în dosul sârmei, a început să plângă și să îngâne: «N-o să te mai văd! S-a sfârșit de acum pentru mine! ». Măinile întinse să mă îmbrățișeze se izbesc de fierul rece care ne despărțea. Încerc să-i opresc avalanșa atâtor emoții, cerându-i vești de acasă.

— Acasă ce să fie? Nu prea bine! Veta și Maria (surorile mele mai mari) nu-mi dau prea mult curaj. Vin la mine să plângă. Eu ce să mă fac? Casa-i pustie fără tine. Ba s-au mai schimbat și banii. Am schimbat trei milioane și am primit numai 150 de lei. Nu aveam dreptul la mai mult. Restul, hârtii fără nici o valoare. Cu primii bani schimbați abia am putut plăti biletul de tren, să vin până la tine. Pe urmă... am vândut din animale... Cât o mai dura așa?

Povestește și suspină. Se oprește puțin, apoi continuă, vorbind din ce în ce mai greu.

— Dar tu cum o duci?... Te-au bătut rău? Dacă Moişe – cumnatul meu – ar fi fost tot atât de curajos ca Floarea – nepoata, te-ar fi scos din mâna tâlharilor... Vecinii alergau să-i ajute... dar a fost prea târziu... te-or luat și te-or dus...

Vorbea ca pentru ea de împrejurările arestării mele, cu o adâncă mâhnire și amărăciune în priviri.

Caut și eu s-o mai liniștesc, că nu-i nimic grav, că... voi ieși și eu de aici... Dumnezeu mă va ajuta... Însă cu cât încercam s-o liniștesc, cu atât bănuiala ei creștea. Probabil că tonul vocii mele nu a convins-o sau, fără să-mi dau seama, am trădat neîncrederea pe care n-o mai puteam ascunde. O mamă simte mai mult decât vede.

De logodnă nu am mai îndrăznit să-i vorbesc. Era o parte din visul ei, care de acum s-a năruit, o dată cu plecarea mea.

Situația creată în dialogul nostru era greu de suportat. M-a salvat sunetul clopoțelului, care anunța sfârșitul vizitelor. S-a agățat cu degetele de sârmă, privindu-mă cu disperare.

— Voi veni săptămâna viitoare... Am să vând totul... strigă ea, în timp ce lacrimile îi curg șiroaie pe obraji ofiliți.

Despărțirea de ea mi-a făcut mult rău. Am observat că a abandonat-o curajul de altădată. În fața sorții, resemnarea a pus stăpânire pe ea. Nu mai avea putere să lupte. De acum, totul îi pare zadarnic. Totul se năruia în jurul ei: visuri, planuri mărețe, dintr-o credință puternică, ca până la urmă să vadă biruind ceea ce este rău. Acest rău îi apare în față ca un munte, al cărui urcuș devine imposibil pentru forțele ei în declin.

Pentru a completa decorul, Vică Negulescu ne comunică vestea că vom fi judecați, lucru de care nu ne mai îndoiam. Ministerul de Interne, cu care ținea legătura, în virtutea acordului stabilit, este hotărât să dea un exemplu prin sancționarea noastră. N-a uitat însă să ne comunice că nu abandonează speranța de a ne scoate de aici, dar că șansele sunt minime, ca să nu spună nule.

Seara, iau deoparte pe Nicu Bălănescu și Gavrilă Brindescu și le împărtășesc hotărârea mea de a evada. Era singura noastră soluție înainte de a fi prea târziu. Vom pleca împreună, însă, pentru a preveni alte complicații afară, vom comunica planul nostru lui Vică Negulescu, ca să nu fie surprinși. Răspunsul n-a întârziat mult. Ni se transmite un bilet pe care erau înscrise doar aceste cuvinte: «Nu încercați încă nimic! Nu încă!», scris de mâna lui

Nea Vică. Ne-a tăiat elanul, dar nu și speranța de a reconsidera planul mai târziu, în orice caz înaintea procesului. Acest contratimp nu ne-a împiedecat să studiem planul nostru, mai ales partea practică în realizarea lui.

Într-o dimineață, venind la birou, primesc un șoc. Cei 20 de steri de lemne, care se găseau de-a lungul zidului ce ne despărțea de Reg. 5 Vânători de Munte, dispăruseră. Plutonierul Ogarcă, ca să nu lase trupa fără nici o ocupație în afara instrucției militare, n-a găsit altceva mai bun de făcut decât să ordone deplasarea lemnului dintr-un loc într-altul. Mai rămăseseră câțiva steri, în curs de deplasare, sub ochii mei disperați. S-a dus pe gărlă planul nostru, cugetam singur cu teamă. De acum va trebui să ne căznim, să găsim o altă ieșire. Fără să pierd un minut, urc la închisoare și povestesc celor doi prieteni ceea ce am observat. Pe figurile lor citeam tristețea, dar nu disperarea.

Într-una din zilele următoare, plutonierul mă anunță că va trebui să mă duc la Divizie, să schimb niște arme uzate și, în schimb, să aduc altele noi. Am rămas ca trăsniț. Nu-mi mai lipsea decât buclucul ăsta acum! Să mă plimb liber prin oraș și, în plus, cu spinarea încărcată de arme! Mi-era teamă, dar aveam și o satisfacție lăuntrică. Mă gândeam numai la ce figură ar face Moiş dacă m-ar întâlni pe bulevardul mare cu o astfel de încărcătură? Ordinul însă nu se discută, mai ales nu aveam nici un interes să trezesc suspiciuni. Iau armele și sentinela cu mâinile goale mergea alături de mine. Ca un camarad de drum. Era grav pentru mine. De câțiva timp, escortele nici nu mă mai însoțeau înarmate. Ele lăsau armele la cazarmă. Cum era să escorteze ei pe profesorul lor de carte ca pe un răufăcător? Încrederea pe care o aveau în mine le inspira și acest sentiment de jenă.

— Ține, camarade, una, așa, de formă! îl sfătuiesc eu, întinzându-i arma. O ia, o aruncă pe umăr și pornim amândoi, ca niște prieteni. Cu ochii în patru, cercetam străzile pe unde treceam, să nu dea vreo nenorocire peste mine. Dumnezeu m-a ajutat. Ne-am întors pe la amiază cu bine. Când am povestit celor doi prieteni întâmplarea, au râs cu poftă. Doar o clipă, că grija unei surprize a luat locul buneii dispoziții. Ar fi bine să nu întindem coarda prea tare, că riscăm să se rupă, ajungem toți la această înțelepciune. Puteam eu oare să refuz fără a trezi bănuiele cu consecințe mult mai grele?

Ogarcă își descarcă, din ce în ce mai mult, treburile companiei asupra mea. Când lipsea, câteodată două-trei zile, eu făceam totul. Am ajuns chiar să mă duc singur la Divizie, care se găsea în centrul orașului. O luam eu pe străzi lăturalnice, însă nu puteam evita centrul. Acum mă păzeam mai mult decât atunci când eram fugar. Acum nu mai era numai libertatea mea în joc.

Cea de azi îmi încurca mai mult planul nostru, pus la grea încercare. Dumnezeu însă m-a ajutat până la urmă.

Dar, într-o dimineață, o altă surpriză. Ogarcă iar a deplasat lemnele, cu vreo 30 de metri mai încolo, chiar în mijlocul curții. Bieții soldați! Iarna începea să-și arate colții, și ei, fără mănuși, tot deplasau la lemne. În armată, «sportul» nu cunoaște frig, și soldații, cu degetele înghețate, făceau o treabă absolut inutilă. «Să ne ocupe», ziceau ei și nu erau deloc departe de adevăr. Așa a început dansul lemnelor, de 2-3 ori pe săptămână. Într-una din aceste schimbări, revin chiar la locul inițial. Îmi bătea inima de bucurie, văzându-le din nou de unde plecaseră. Păstram o speranță să le văd la locul dorit, dar aveam nevoie de dezlegarea de sus, pe care o așteptam cu nerăbdare.

Timpu' trece greu. Din ce în ce mai greu. Gândul care mă muncea mai mult era Ogarcă, să nu cumva să afle adevărata noastră situație. Atunci, totul s-ar fi năruit. Ne întrebam mereu de ce întârzie răspunsul? Și totuși nu aveam altă cale. Trebuia să ne resemnăm. Evadarea noastră ar putea costa libertatea celorlalți legionari, care erau încă liberi. Prețul era enorm!

Se apropie Crăciunul. Ne mai despart doar cinci zile și noi, tot aci, așteptând minunea. Și... minunea s-a săvârșit! La vorbitor, între pachetele cu alimente, se strecoară un bilețel mototolit, ascuns într-o bucată de pâine: «Asigurați evadarea primilor trei!». Atât! Și era mai mult decât ceream. Cei trei erau: Verca, Bălănescu și Brindescu. Dosarul ne rezerva fiecăruia câte 20 de ani de temniță grea, după cum rezulta din articolele de lege în care am fost încadrați, «trădare de țară»! Pentru Carapantea, cu circumstanțe atenuante, era prevăzut maximum patru ani, iar toți ceilalți, câte 6 luni. Însă, cum au executat deja 5 luni de zile, în câteva săptămâni vor fi puși în libertate. Nouă nu ne mai rămânea ca stânenii de lemne să revină la locul inițial. Între timp, Ogarcă a ordonat din nou deplasarea lor.

Așteptarea noastră n-a durat decât o singură zi. A doua zi, ducându-mă la birou, o surpriză, zăresc stivele de lemne aliniat de-a lungul zidului, exact în același loc unde speram noi. Mă întorc repede la închisoare să aduc celor doi marea veste.

— Nu mai avem timp de pierdut, le spun eu hotărât. Deseară sau niciodată! Nu mai era nevoie să insist. Acordul a fost instantaneu.

În vederea acestei zile, am reușit să obțin de la Ogarcă să permită lui Bălănescu să vină să mă ajute la birou când aveam nevoie. Acum lucra deja cu mine de câteva zile. La amiază, ca să nu se mai ducă la închisoare pentru masă, împart cu el gamela mea. Mi-era teamă să nu intervină ceva

neprevăzut și să nu mai poată trece marea poartă din coridor. Mai rămânea să aduc și pe Brindescu.

Pe înserate, rup un fir electric care conducea curentul la biroul trupei și becul care lumina intrarea dinspre curtea cu lemne. Cer deci lui Ogarcă să permită lui Brindescu, care era electrician de meserie, să vină să repare circuitul defectuos. I-am făcut această cerere în momentul când se pregătea să plece în oraș, de unde nu se întorcea decât a doua zi sau chiar a treia zi. Astfel vom putea dispune de o noapte întreagă pentru a ne îndepărta, pe cât posibil, de locul periculos înainte de a se de alarma.

Ogarcă dă consemnul sentinelelor să lase pe Brindescu să treacă poarta care separa închisoarea de trupă.

Planul nostru s-a desfășurat cum îl prevăzusem. Pe la orele 7 seara, trupa se afla la cină. Becul care lumina curtea înspre lemne fiind în pană, se instalase un semiîntuneric în toată zona noastră de «activitate». Profitând imediat de aceste condiții, îl iau pe Brindescu, ne apropiem de grămada de lemne și îl îndemn: «Treci dincolo și apoi... unde te va învăța Dumnezeu. Eu voi sta de pază până vei trece. Însă să dispari imediat, să lași locul liber pentru ceilalți!» Ne îmbrățișăm. Inimile bat să ne spargă pieptul. Moment apăsător. Doamne ajută! Îi urez eu, în timp ce, dintr-o săritură, el ajunge în vârful lemnului. De aci, un alt salt și iată-l dispărut în noapte, de cealaltă parte a zidului, în curtea Reg. 5 Vânători de Munte.

În curte, liniște. Sentinela intrase și ea în ghereta de la poarta mare, care se găsea în fundul curții, în partea opusă biroului, lăsându-ne parcă intenționat drumul liber.

Revin cu multă atenție, iau pe Nicu și-l conduc până la zid. Rămas de veghe, privesc cum și el dispare dincolo, repetând apelul, adresat Cerului, să nu ne părăsească. De acum, numai El mai putea face ceva pentru noi. Soarta noastră era în mâinile Lui.

Pentru ca reușita să fie completă trebuia să-i ajung și eu din urmă, pe același drum. Revin în birou să mă asigur că nimic anormal nu se observase și mă pregăteam să părăsesc locul, când ușa biroului se deschide și în prag apare căpitanul cu educația «patriotică». Face câțiva pași, ia un scaun și se așează în fața mea. Am rămas năuc. Să fi aflat ceva? I-a prins pe cei doi? O mulțime de gânduri se rostogolesc în capul meu. Tăcerea lui de câteva secunde îmi părea o eternitate. Nu-mi mai găseam locul pe scaun. M-au cuprins sudorile. De m-ar fi privit mai îndeaproape, nu i-ar fi fost greu să ghicească că ceva grav se petrece. Norocul meu ținea de un fir atât de subțire. Corpul lui făcea un fel de paravan de umbră becului, care-mi

ascundea astfel fața. Deodată rupe tăcerea. Așteptam lovitura de grație ca o ușurare. De acum, ce o fi să fie, dar să se arunce zarurile mai repede, să nu mă mai chinuiesc, după ce am ratat totul.

— Știi ce m-am gândit! — rupe el tăcerea — cum matale te pricepi la cântece, nu crezi că ar fi bine să pregătești trupa de Crăciun, pentru o serbare «patriotică»?

— Desigur! — mă bâlbâi eu — M-am gândit și eu la asta, mai ales că soldații cunosc deja câteva cântece. De Crăciun, cred că ar fi prea scurt timpul, dar o vom pregăti pentru mai târziu!

Am îngăimat aceste cuvinte cu atâta emoție, încât îmi era teamă să nu trezesc suspiciuni. Dar dacă în spatele acestei propuneri nu se ascunde o mare tragedie?

Așa am discutat cu el timp de un sfert de oră, până ce, în sfârșit, s-a hotărât să plece. Nu-mi venea să cred. N-a fost decât o încercare, mă întrebam mereu. Și, totuși, am scăpat ca prin minune. Doar cu câteva minute înainte, în sufletul meu se năruise totul. Simțeam deja cătușele cum îmi strângeau mâinile și marele necunoscut ce mă cuprindea într-o ceață deasă. Mi-au trebuit minute multe până să-mi revin și să pot analiza noua situație și șansele mele de reușită. Să mai plec? Cei doi mă așteaptă poate afară. Dacă nu plec, totul s-a sfârșit. Măine, Moiş va afla ce s-a întâmplat, va veni aici, mă va ridica și... totul va fi reluat de la capăt. Nu voi mai putea rezista la o nouă anchetă. Deci, nu mai am de ales. Trebuie să plec, înainte de a fi prea târziu! Trebuie să mă smulg de aci cu orice preț, chiar de ar fi să rămân spânzurat de zid, să sfârșesc cu tot frământul!

Mă ridic încet, mă îndrept spre ușă și, fără să mai știu ce fac, ca un automat, mă trezesc în fața stivelor de lemne. Mă agăț de lemne și încep să urc. Ajuns sus, îmi încerc respirația și în momentul următor... aud un foșnet, urmat de un sâsâit scurt. Inima, greu încercată, încetase parcă să mai bată. Capul devenise ca o baniță. De dincolo de zid aud o voce șoptită: «Eu sunt!». Mai aiurit, încerc să judec. Abia după câteva secunde recunosc, dar destul de vag, vocea lui Nicu Bălănescu. Nu mai înțelegeam nimic. Evenimentele se precipitau ca o cascadă. Parcă nu mai știam pe ce lume mă aflu. Vocea lui Nicu nu-mi dă răgaz să mă trezesc, că-l aud din nou:

— Văzând că nu mai vii, mă întorceam și eu... Nu puteam să te las să plătești singur...

— De ce n-ai plecat? Ți-am spus doar să dispari imediat!

Trecuse mai bine de o jumătate de oră de când îl condusesem la zid. Plecase, dar s-a reîntors, să nu mă lase singur... Mă întrebam fără să pot

înțelege ceva. Ce forță de nepătruns leagă fapăturile, ca nici prețul vieții să nu-i despartă? Prietenia, credința în Dumnezeu sau conștiința misiunii ce aveam de împlinit? Toate împreună formau secretul dăruirii de sine!

Fără să mai cuget, sar în gol. Pământul nu era decât la doi metri mai jos. În clipa următoare, cădem unul în brațele celuilalt, ca după o lungă despărțire.

Curtea regimentului se prelungea pe o adâncime de vreo sută de metri. De unde ne aflam, vedeam soldații care ieșeau de la cină în grupuri. Lipiți de pământ, priveam curtea luminată și agitația soldaților. Razele becurilor se întindeau până la noi. Teama să nu fim descoperiți de soldați ne paraliza pe loc. Unii cântau, alții strigau. Era o larmă de nedescris. Înaintăm totuși, sprijiniți pe coate și genunchi, în poziția soldatului înaintea unui atac, de teamă să nu fim reperați. De-a lungul zidului era un șanț adânc de vreo 20 cm. Intrăm în albia lui și ne rostogolim încet. În rostogolirea mea simt ceva moale. Mă gândeam că ar putea fi nisip sau pământ argilos. Deodată însă, un miros greu îmi astupă nările. În întuneric nu puteam distinge ce ar putea fi. Soldații, din obișnuință — majoritatea veneau de la sate, unde nu erau closete — sau grăbiți, o dată cu inserarea, își făceau nevoile în fundul grădinii. Grămezi-grămezi, mai vechi sau mai proaspete, se înșiruiă de-a lungul zidului. Noi nu aveam alt vad de ieșire. Când am ajuns la lumină și ne-am privit, nu ne-am mai recunoscut. Paltonul era de o culoare gri-gălbuie. Culoarea predominantă era galbenul deschis. Am izbucnit amândoi într-un râs fără oprire.

— Am trecut un hop greu, prea greu, încep eu. De acum va trebui să ne despărțim. Eu mă duc spre casă. Voi găsi eu un loc unde să mă adăpostesc. Dacă vrei, vino cu mine. Unde se va găsi loc pentru unul, va fi și pentru doi! Cu strângere de inimă, Nicu îmi răspunde:

— Deocamdată, aș dori să dau o raită pe la București. Voi vedea mai târziu unde mă voi stabili!

Ne-am îmbrățișat ca doi călători ale căror drumuri se despart. Fiecare va căuta să iasă cât mai repede din zona periculoasă.

Îl văd pentru ultima dată cotind strada și dispărând în noapte. Dar eu, încotro? Drumul Buziașului era direcția cea mai potrivită, spre Caransebeș. Înainte de a ajunge la acest drum, va trebui să traversez tot orașul. În halul în care sunt, nu voi ajunge departe. O soluție îmi cutreieră mintea. Dar de m-aș opri la L... Când au fost ei la mare pericol, am ajutat fata, germană, care era amenințată să fie deportată în Rusia. Organizația noastră a ascuns-o până ce a trecut focul. Nu cred să-mi refuze ospitalitatea, pentru a-mi curăți hainele

și să mă spăl puțin, să apar un om în rândul lumii, înainte de a pleca mai departe. Cum nu era prea departe, într-o jumătate de oră bat la ușa lor. Îmi deschide mama fetei. Îndată ce m-a recunoscut a început să tremure. Știa că eram închis și că nu voi scăpa curând. Faptul că mă vedea acum, a ghicit imediat că ceva anormal a intervenit, mai ales halul în care mă găseam, că un pericol îi pândește și pe ei. La puțin timp apare și fata. O blondă frumoasă, de vreo 25 de ani, cu zâmbetul pe buze, bucuroasă că mă vede, dar mai ales fericită că va putea și ea să-și arate recunoștința. Privesc pe mama ei, care era speriată de înfățișarea mea, și nu îndrăznesc să continui. Rămas cu spatele spre poarta de intrare, eram gata să o redeschid și să plec mai departe, orice s-ar fi putut întâmpla. În sfârșit, mama reușește să scoată câteva cuvinte, care cad ca un trăsnet:

— Nu poți rămâne la noi... Dacă te găsește aici... îți dai seama?

— Mamă! intervine fata. Nu-l putem da afară... Nu-i strein... Îl cunoști bine... L-a ajuns și pe el acum necazul, ca pe noi atunci... Trebuie să-l ajutăm...!

— Da! Da! Dar abia am scăpat. Vrei să o luăm iarăși de la capăt? Știi bine cât am pățimit... îi taie ea răspicat.

Mă gândeam la impresia penibilă ce a putut lăsa prezentarea mea. Fără să mai judec, în timp ce mama și fata se explicau, fac un pas spre ușă, o deschid încet și o închid în urma mea. Câte uși nu-mi vor rămâne de acum închise? Prietenii se pierd o dată cu liniștea și ordinea de ieri!

Afară sunt în necunoscut. Nesiguranța mă pândește la fiecare colț de stradă. Orașul îl vizitam de două-trei ori când eram «liber». Mă îndrept la întâmplare spre Buziaș, luând ca punct de reper casa de unde ieșisem în raport cu vama. În timpuri liniștite, la fiecare intrare a orașului era un punct de vamă, la care toți cei ce intrau în oraș cu produse de vânzare pe piață trebuiau să plătească o taxă, în schimbul unui bilet care le dădea dreptul să vândă produsele. Vama era păzită de jandarmi. Nu știu cum am ajuns în afara orașului. Puterea de judecată îmi scăpase oricărui control. La vamă, nimeni. Era abandonată și ea. Intru în întunericul luncii. Curând mă obișnuiesc și desprind urma șoselei din ce în ce mai bine. La ora asta, cred că nu s-a aflat încă de fuga noastră. Abia în zori, la numărătoare, va fi dată alarma și va începe căutarea. Seara nu se făcea controlul. Soldații știau că noi dormim în închisoare, așa că noaptea nu se mai preocupau de noi. Custodele Ogarcă, singurul care ar putea face acest control, dormea în oraș și nu putea fi avizat de absența noastră decât dimineața, spre orele șapte, când se făcea apelul. Până la ora aceea va trebui să fiu departe.

Îmi amintesc de un prieten de școală, care avea o mătușă nu departe de Timișoara, la vreo 10 km, în direcția mea. Acum erau orele două, după miezul nopții. Îmi rămân deci cinci ore disponibile, timp suficient să ajung până acolo. Ziua se luminează către orele 7, însă, cum zăpada reflectează lumina departe, va trebui să ajung mult mai devreme. Un alt neajuns, odată intrat în sat: să nu dau peste cineva sculat de timpuriu și, în halul în care eram, să dea alarma. Zăpada scârțâie sub picioare și alunecă, îngreindu-mi mersul. Muncit de gândul primei încercări nereușite, unde mi s-a închis poarta, mă întrebam cu teamă cum se vor deschide celelalte porți, atunci când solicit un ajutor. Se vor deschide, mă vor primi sau voi bate zadarnic? Încerc să-mi dau curaj, zicându-mi că nu este aceeași și nu sunt aceiași oameni. Mătușa prietenului meu e o femeie simplă. La țară încă n-au simțit primejdia cu aceeași intensitate. Aici sunt mult mai independenți, deocamdată, și această independență le păstrează și curajul. În afară de asta, ei sunt profund creștini. N-am întâlnit până acum un țăran care să gonească de la poarta lui un nevoiaș sau un om prigonit. Îmi era chiar rușine de o astfel de întrebare, care ar fi putut, o clipă, să stăruie în cugetul meu.

Zorile nu mai sunt departe. Curând, primele case, ca niște grămezi cenușii pe câmpia albă, se profilează la orizont. În mai puțin de o jumătate de oră, iată-mă în capul satului. Perspectiva de a da ochi cu jandarmii îmi cam moaie pașii. Nu era imposibil să fiu deja pândit la intrarea în sat. Mă opresc, ascult de nu cumva ceva anormal se petrece. Nimic! Nici o viețuitoare nu tulbură liniștea dimineții. Doar fumul care iese din coșurile caselor trădează prezența omenească. Casa mătușii, din câte îmi mai amintesc, se găsește spre centru. Satul, ca toate aglomerațiile de luncă, avea o singură stradă, lungă, tăiată în formă de cruce de o altă mai scurtă. Cu ochii în patru, avansez cu grijă, oprindu-mă să ascult, la intervale scurte, până ce ajung, în sfârșit, la poarta mătușii. Era o casă veche, înnegrită de ploi și praf. Prezența mea a fost imediat semnalată de un câine furios, care lătra cu disperare, a necunoscut. Din vecini, alți câini, treziți și ei, lătră înversunat. Mă cuprinde teama ca nu cumva să iasă cineva din casele vecine, să vadă cine tulbură liniștea satului, la o oră atât de timpurie. Din fericire, teama mea nu durează mult. O voce strigă câinele, în timp ce pași grăbiți se apropie de poartă.

— Cine e acolo! strigă femeia, oarecum intrigată de zgomotul neobișnuit la ora asta.

— Eu sunt, mătușă! Filon!

Poarta mare se dă în lături și apare chipul mătușii, o femeie între 45-50 de ani.

— Tu? Dar cum, păcatele mele, ai ajuns până aici? Și, fără să-mi lase timp să răspund, mă trage de mână și închide poarta în urma mea.

— Toată lumea te credea pierdut! Ți-au dat, în sfârșit, drumul, că doar n-ai făcut rău la nimeni, n-ai omorât, să te închidă ca pe un tâlhar! Ți-e frig? Ți-e foame? Ai plecat din Timișoara cu noaptea în cap, de ai ajuns la noi atât de devreme?

Ce puteam să-i spun? Se uită la lumină mai atent la mine și fața i se schimbă.

— Bietul băiat! Tu n-ai plecat de acolo cu voia lor!

— Nu prea, mătușă! Ei voiau să mă mai țină, dar... mi se făcuse dor de casă...

— Dumnezeu ți-a ajutat! Dezbracă-te! Adă paltonul... aici e cald... În zgomotul produs de venirea mea, am trezit toată casa. În curând apare și soțul mătușii, care mă cunoștea și el de pe timpul când venea cu nepotul lor la biserică. Erau alte vremuri!

— Tâlharii! rostește el plin de revoltă, văzându-mă în ce hal eram. Aștia ar fi în stare să ne omoare copiii!

Sentimentul de milă al femeii, la bărbat devine unul de revoltă. Slăbit, nebarbierit, cu hainele murdare, arătam ca un cerșitor rătăcit pe drumuri. Mătușa, femeie practică, dispare pe ușă și revine curând cu o oală cu lapte dulce și cald. Aburii ce ieșeau din oală degajau un miros binefăcător. Bunicul, în capul mesei, face semnul crucii, rostind în gând un «Tatăl nostru». Pâinea primește și ea semnul crucii, cu vârful cuțitului, înainte de a tăia prima felie. O șuncă fiartă și ouă la tigaie trezesc în mine o poftă teribilă. Urmează apoi brânză de oaie și lapte de vacă, cu care închei primul meu dejun de om liber, după aproape 6 luni de calvar.

Obosit de atâtea emoții, ochii încep să se închidă, în timp ce capul se pleacă într-o parte, gata și el să cedeze. Mă priveau toți, parcă să-mi sară într-ajutor.

— Lasă că ne vei povesti mâine! mă salvează mătușa, invitându-mă să mă întind oleacă. Ți-o prinde bine un pic de odihnă! N-am așteptat să mă invite a doua oară. Mă ridic cu greu de pe scaun și o urmez clătinându-mă. Patul era moale, prevăzut cu o dună din fulgi de găscă. Pe pat, o cămașă de noapte, curată, albă.

— Aci nu te deranjează nimeni! Poți dormi ca acasă, mă liniștește mătușa.

Nu știu cât voi fi dormit, că deodată aud vorbă prin curte. Deschid ochii bine și privesc pe fereastră. Ziua cu noaptea se îngânau deja. Pe scaun, lângă pat, văd un pachet de haine curate. În câteva clipe mă îmbrac și mă îndrept spre ușă. Primul pe care-l întâlnesc este bătrânul, care mă privește cu un surâs plin de înțelesuri, după ce schimbaserăm binețele de rigoare. Mă îndeamnă apoi spre spălător, unde mă aștepta un brici de ras, săpun și ștergere curate. În câteva minute, figura mea ia o altă înfățișare. Barba mare, neagră lasă locul unei fețe întinerite. Arătăm, în sfârșit, a om. Mătușa aranja deja masa de seară. Dormisem, deci, toată ziua! Mă simțeam mai odihnit și gata din nou la drum.

După cină le povestesc totul. Cum am fost arestat, anchetat etc. ... până ce norocul mi-a îndreptat pașii spre casa lor. Era aproape de miezul nopții când am terminat cu destăinuirea mea.

— Și acum, intervine mătușa, ce ai de gând să faci? Acasă nu te mai poți duce, că te prind din nou tâlharii!

— Aș dori să ajung pe aproape, s-o liniștesc mai întâi pe mama și apoi voi vedea ce este de făcut! Când va afla că nu mai sunt la închisoare, se va îngrijora. Cu aștia, te poți aștepta la orice. Și... cum nu e prea zdravănă...

— Biata femeie! Cât mai îndură și ea! Parcă o văd când venea la tine, la liceu, cu traista încărcată. Acum, ea tremură pentru tine, să nu te piardă. Aș putea eu să mă duc să o liniștesc, să-i mai ușurez necazul?

— Nu, mătușă! Ea este supravegheată acum zi și noapte și oricine ar lua contact cu ea atrage potera după sine. Mai bine rezolv eu problema. Mă voi apropia cât mai mult de locurile mele și-mi va fi mai ușor să o previn. Aș dori însă să-mi văd prietenul, înainte de a pleca. Dacă ar putea veni mâine, aș pleca pe înserate!

— Eu cred că n-ar fi bine să călătorești noaptea. Lupii colindă țarina și... nu ai scăpat de un rău ca să dai peste altul, care să-ți fie fatal. Eu aș zice că-i mai bine ziua, te amesteci cu lumea și treci mai neobservat!

— E adevărat și asta! Atunci voi pleca poimâine, dacă între timp aș putea să-mi văd prietenul!

—Mă voi duce eu, mâine dimineață, să-i duc vestea —intervine soțul mătușii.

A doua zi, spre seară, sosește P. cu soția. O frumusețe de copilă, crescută pe lunca Banatului, ca spicele de grâu. De el mă despărțisem acum zece ani și întâlnirea noastră ne răscolește toate amintirile. El s-a schimbat mult. Devenise un bărbat. Povestea aventurii mele, de când am plecat în Germania și până astăzi, ne-a luat mai bine de o jumătate din noapte.

Povestea lui a fost mai scurtă: războiul, cariera și acum, șef de familie.

Privindu-mă așa, nedumerit, nu se poate reține: Tu tot așa ai rămas!

— Da! Nu m-am schimbat prea mult! — admit eu.

— Eu... am luat alt drum... nu v-am mai urmat pe voi...

— Nu-i prea târziu... Acum, fiecare are datoria să-și găsească forma sub care va contribui la salvarea țării. A trecut vremea când eram elevi și când fiecare dintre noi și-a trăit partea romantică, proprie adolescenței. Tineri fiind, ne entuziasmam repede. Azi este altceva. Ceva mai serios și mai grav. Vârsta și o oarecare experiență ne dau posibilitatea acum să înțelegem situația și, mai ales, să avem conștiința obligației de a face ceva. Acum suntem mai singuri ca niciodată. Nu avem nici aliați, nici conducători. Azi, soarta ne-o vom făuri singuri, așa cum o merităm!

Părea impresionat, cu toate că se simțea fericit alături de tânăra-i soție. I-am tăiat, parcă, firul unui vis frumos.

— Dar tu de ce ai nevoie acum?

— Nu am nevoie de nimic — îi răspund eu prompt. Nu am decât o singură dorință. Să ajung cât mai repede de unde m-au luat astă-vară!

Cu toată opoziția mea, mi-a lăsat niște bani să-mi cumpăr bocanci de drum.

— Dacă eu aș fi în locul tău, tu nu ai face la fel, adaugă el. Ne-am strâns la piept ca niște elevi de școală, cu toată duioșia anilor lăsați pe băncile liceului. Era țăran ca mine, sănătos la suflet. Și el, din prima generație care a schimbat straietele țărănești cu cele domnești. Fondul lui interior a rămas același, doar puțin sensibilizat de vremurile prin care trecem.

Cu toată oboseala, n-am mai putut dormi. Zorile m-au prins treaz. Azi va trebui să-mi iau rămas bun. Dejunul l-am luat într-o tăcere de biserică. Nimeni nu scotea o vorbă. Pe toate buzele zăream cuvântul «plecare». Tot mătușa rupe liniștea.

— Filoane! Știu că ești nerăbdător să ajungi acasă, să-ți liniștești mama! Dumnezeu să te însoțească pe unde vei umbla!

I-am îmbrățișat, pe rând, pe toți. Eram, parcă, un membru al familiei, care pleacă la drum în necunoscut. În fiecare privire găsesc o grijă amestecată cu teamă. Ajuns la poartă, lacrimile mi se preling pe obraz, iar în sufletul meu se instalează un gol imens. Mă încercă și nesiguranța.

Mă trezesc bine abia când ajung la capătul satului. Lunca albă se întinde înaintea mea cât vedeam cu ochii. Zăpada multă, căzută peste noapte, ștersese conturul șoselei. Mai mult îl ghicesc, încercând să-mi croiesc o pârtie. Singur pe drum, mi-era teamă să nu fiu ușor reperat de o patrulă de

jandarmi. Până la Buziaș, aveam de parcurs vreo 30 km. Zăpada fină se lipea de bocanci, se întărea și devenea gheață. Bat pe loc, alunecând mereu. Așa obosesc repede, fără să micșorez mult distanța care mă despărțea de a doua haltă. Curând, drumul meu încrucișează șoseaua mare Timișoara - Buziaș - Lugoj. De acum nu mai eram singur. Câte un călător sau o căruță cu lemne începe să dea viață șoselei. Cerul închis începe să arunce fulgi mari, care cădeau din ce în ce mai deși. În mers nu vedeam la doi metri. O duc, așa, ore multe. La apropierea de sate părăsesc șoseaua și o iau pe țarină, să evit orice surpriză, care ar putea să-mi fie fatală. Mă înfund în zăpada mare, până la genunchi, și înaintez cu greu. Transpir mult, încălzit de atâta efort, și-mi vine să asvârlu haina. Mă opresc câte puțin, respir în voie, dar o iau repede din loc din cauza aerului rece.

Amiaza trecuse de mult. Uitasem și prânzul. Ca să mai prind puțin curaj, scot o felie de pâine albă și o bucată de șuncă, învelite cu grijă de mătușa într-o pânză curată. Pregătite de cu seară, leg totul la brâu, sub formă de boccea. Mănânc mergând, să nu pierd timpul care îmi era foarte prețios, în situația mea. Las în urmă alți kilometri, dar cu ce preț. La un moment dat, simt că nu mai pot înainta. Mă opresc și iar o iau la drum, din ce în ce mai greu. Gândul să găsesc vreo șură și să mă odihnesc, pentru o odihnă lungă... lungă, mă ispitește tot mai mult.

După voalul cenușiu care se lasă peste lunca, asfințitul era pe aproape. Deodată, zăresc conturul unui sat. Era satul R., care îmi părea cunoscut. La numai câțiva kilometri mai departe, noua mea haltă. Fără să mai cuget, o iau pe strada principală, să traversez satul care părea adormit. Nimic nu trăda prezența unor ființe pe aproape. Pe nesimțite ajung la celălalt capăt al satului și, de acum, șoseaua bine cunoscută mă duce spre locul de odihnă și căldură.

Dar n-am ajuns încă. Șoseaua comunală era ca și țarina, neumblată, acoperită de zăpadă mare. Mă înfund în ea din ce în ce mai mult. Zăpada îmi trece de genunchi și cad mereu. Gândul că haite de lupi flămânzi ar putea cutreiera lunca mă înfioară. Sunt atât de aproape, dar puterile mă lasă. Înaintez încet, fără spor. Mă cuprinde îndoiala că voi ajunge vreodată. Noaptea s-a lăsat de mult și eu nu mai știu pe ce lume mă aflu. Deodată, un câine îndepărtat începe să latre. Speranța și disperarea se împletesc în inima mea. Târziu, zăresc primele case. Era satul căutat de mine. Sunt salvat! Așezat pe o colină, domină lunca. De acum, șoseaua devine mai umblată și-mi ușurează mersul. Nu mai aveam de înfruntat decât zăpada căzută de ieri seară. Respir ușurat când mă apropii de casa unor bătrâni bucovineni. Ei au fost oaspeții mamei, din 1940, când a fost răpită Bucovina. Au lucrat

pământul nostru împreună cu mama și au împărțit recolta ani de zile, până ce au fost cazați aici, cu cele două fete ale lor, să-și reconstituie familia. S-au adunat două dureri, să ducă mai ușor povara. Ei, cu gândul la dulcea lor Bucovină, mama, la feciorul plecat, cu slaba speranță de a-l mai vedea vreodată. Fiecare plângea ceva pierdut, resemnându-se cu soarta. Așa le-a dat Dumnezeu, după păcatele lor!

Cu cât mă apropii de casă, cu atât emoția crește. Când m-am întors din pribegie, ei erau deja plecați de la noi. Când însă mama mi-a povestit tot ce trăiseră împreună, nu am avut liniște până nu m-am dus să-i cunosc. M-au primit ca pe fiul lor. O trădau ochii sinceri și buni. Mi-amintesc și acum de curtea mare, îngrădită cu scânduri joase, iar casa în fundul curții. O casă mică, cu ceardac și acoperită cu paie. Poarta era închisă. Sar peste gard și mă opresc în ceardac.

Un câine începe să latre din interiorul casei, unde era și el la adăpost de frig. Aud zgomot. O lumină se aprinde. Apoi, ușa se întredeschide. Încet, chipul bătrânului apare în prag, luminând întunericul cu un felinar.

— Cine ești, măi frate?

— Eu sunt, Filon!

Bucuria i-a fost de nedescris. Mă prinde de mâna și mă trage înăuntru. Bătrâna sare din somn și se îndreaptă spre mine.

— Filon! Dumnezeu e mare! Sare la mine și mă îmbrățișează.

— Biata Icoana! Cât o mai încearcă și pe ea Cel de Sus!

Pe mine nu mai mă țin picioarele și cad pe un scaun, sleit de oboseală. La toate întrebările răspund vag, cu o clătinare din cap. Și-au dat seama de ce era vorba și nu mi-au mai pus nici o întrebare. Bătrâna dispăre un timp și revine cu un bocal de lapte cald, pâine, cârnați și o sticlă de vin roșu. Am băut doar puțin lapte, care mi-a încălzit tot corpul. Mi se închideau ochii, în timp ce o moleșeală, o amețală mă cuprinde, gata să cad. Bătrânul mă ia de braț, mă ridică în picioare. Bătrâna așternea patul. Nu știu cum am ajuns până acolo. Desigur că bătrânul m-a ajutat, singur nu aș fi fost în stare să urc în pat. Am dormit buștean. M-a trezit vocea bătrânei, care pregătea prânzul. Să fi sărit oare dejunul? Eu voiam să plec de dimineață, înaintea zorilor. Etapa de azi, lungă de vreo 80 km, îmi va lua un efort mult mai greu și timp mai îndelungat. Nu voi putea pleca decât mâine, în ajunul Crăciunului, 1947. Gândind așa, alunec încet din pat, să mă ridic pe picioare. Simt o durere vie în călcâie. Devin îngrijorat. Și totuși va trebui să plec. Fac vreo câțiva pași prin cameră. Durerile cedează puțin, dar nu atât ca să-mi permită să mă mișc fără dureri. Poate se vor dezmorți mușchii când se vor mai încălzi și, odată la

drum, să pot rezista. Mă îmbrac și ies spre bucătărie. Dau binețe bătrânei înainte de a mă spăla. Ea era singură, bătrânul trebăluia prin curte.

— Arăți mai altcum! Te-ai odihnit bine? mă întâmpină bătrâna. După ce vei mânca puțin, te vei întrema repede!

Aburii calzi care veneau din vatra focului, unde clocoteau niște oale cu de-ale mâncării, îmi gâdilau nările și-mi trezeau o poftă grozavă. Bătrânul nu întârzie să se arate. Intră încet, pe vârful picioarelor, să nu mă trezească. În mână ținea o sticlă de vin roz bujor, care strălucea ca un rubin. Cum face doi pași, mă zărește.

— Bună ziua, nepoate! Arăți mai proaspăt ca azi-noapte. Ia să cinstim oleacă! Zile ca astea să nu treacă așa, într-o doară!

— Nu te refuz, unchiule, că de mult i-am uitat gustul! Îmi face parcă cu ochiul!

Curând ne aflăm toți trei la masă. Bătrâna se scoală în picioare, ca la un semnal, urmată de bătrân. Întotdeauna, ospățul este precedat de rugăciune, este în ființa țaranului. O supă de pui, cu ochiuri gălbui, care pluteau deasupra, mă înfometează, parcă, mai mult. Urmează: pui fript la cuptor, brânză de oaie, plăcintă, totul stropit de minunatul vin de Buziaș. Când am terminat masa, mă simțeam parcă mai zdravăn și gata să pornesc la drum. Se spune că mâncarea înlocuiește odihna. Eu aș zice, mai degrabă, că o completează de minune.

— La noi poți să stai cât îi dori, Filoane! Mă duc eu la Petroșnița și-ți aduc pe maică-ta aici, să vă vedeți, să fie împăcată în suflet, îmi propune bătrâna.

Aș dori mai degrabă să ajung eu acolo. Dacă pleacă ea de acasă, îi vor lua urma și va fi mai rău atunci!

— Rămâi, cel puțin, să petrecem Crăciunul împreună și vei vedea după aceea. În orice caz, trebuie să te mai întremezi înainte de a pleca din nou la drum!

Ardeam de nerăbdare să plec. Să fiu pe aproape de ziua Nașterii lui Hristos, să le dăruiesc și lor, mamei, surorilor, bucuria sărbătorii.

— Vă mulțumesc din inimă pentru găzduire, dar va trebui neapărat să plec mâine, în zori, că drumul e lung până acasă!

— Dacă vrei să pleci, noi nu te putem opri, oftează bătrâna. Citea pe figura mea hotărârea și nu mai insistă. După masă, dacă vrei, vom merge la fata mai mare, să ne cunoști ginerele, bucovinean și el. S-au căsătorit de curând.

— N-aș vrea să știe nimeni că am trecut pe aici. Dacă mi se întâmplă ceva, nu ne-am văzut. E mai bine așa.

— Cum dorești, Filoane, însă să știi că le-ar face plăcere!

— Plăcerea ar fi și pentru mine, dar e mai bine așa! N-au mai stăruit.

După masă le-am povestit tot ce-am pățit, de când m-au arestat.

Îi vedeam pe furiș cum își ștergeau, din când în când, obrații umezi. Povestea mea le amintea, poate, cum și ei și-au părăsit casa, pământul, prietenii, vecinii și au plecat în lume. Aceeași cauză pentru ei ca și pentru mine. Într-o condiție eu, într-alta ei, dar din cauza aceluiași vrăjmaș. Ei, când au plecat, și-au încărcat tot ce puteau duce în căruța trasă de doi cai. În suflet însă și-au orânduit imaginea locurilor unde și-au petrecut aproape toată viața. Aveau 60 de ani trecuți când au fost nevoiți să-și smulgă rădăcinile din pământul Obcinelor. La vârsta asta, nici un copac nu mai prinde vlagă. Acum, bătrânii se vor tângui și se vor ofili pe locuri străine, până ce Dumnezeu se va îndura de ei să-i cheme în împărăția Lui.

Anii petrecuți alături de mama au fost pentru ei un popas până să ajungă să aibă casa lor. Când vor pleca «dincolo», vor duce cu ei peisagiul Bucovinei, pe care-l poartă în inimă, fără speranța de a-l mai vedea vreodată. Muscalul, cum îi zic ei rusului, le-a răvășit viața și s-a cuibărit acolo, la vatra lor, și nu va pleca curând. În orice caz, prea târziu pentru ca ei să mai poată săruta țărâna Bucovinei.

Zvonuri circulă că toți refugiații din Basarabia și Bucovina, provincii aparținând azi imperiului moscovit, deveniți cetățeni sovietici prin anexarea provinciilor, vor trebui să se întoarcă acasă, pentru a sta la dispoziția noilor stăpâni. Poate că s-ar întoarce și ei, dacă n-ar fi siguri că, în spatele «invitației» de a veni acasă, n-ar sta amenințător pustiul Siberiei. Ei știu prea bine că toți aceia care n-au vrut să se desprindă de satul lor, să-l părăsească, au fost arestați sub pretextul de chiaburi și «dușmani ai poporului» și nimeni nu le-a mai aflat de urmă. Unii de pe aici s-au prezentat la comisia de «repatriere». Trenuri încărcate au luat însă direcții diferite. Nici unul n-a ajuns la casa lui. Așa au golit satele de români și, în locul lor, au adus mongoli din fundul Asiei, pentru ca mâine, dacă vom îndrăzni să ne cerem înapoi pământul, să nu se mai găsească urmă de român. Bătrânii noștri așa au plecat și ei. Au luat drumul pribegiei, să-și găsească un colț de țară și să împartă cu frații lor puținul ce le-a mai rămas. Pe drum au pierdut un cal. Din cauza asta, au fost nevoiți să ușureze povara căruței. Un singur cal nu putea duce tot ceea ce luaseră de la casa lor. Așa, de câte ori bătrânul nu a luat locul calului pierdut, să poată trece un hop. După aproape 1500 de

kilometri, au ajuns la celălalt capăt al țării și au poposit pentru odihnă, așteptând zile mai senine. Dumnezeu nu le-a îngăduit să-și mai vadă casa și azi, cu frica după ei, nu mai așteaptă decât dezlegarea Celui Atotputernic.

Eu eram ca un copil al lor. Se uniseră două familii. Copiii au fost adoptați de noii părinți. De acum, întors acasă, tremurau și pentru mine.

O seară tristă. Vorbeam puțin. Fiecare trăia, parcă, ziua de mâine, sumbră și amară. Doar eu am mâncat puțin. Bătrânii nu aveau foame.

— Mi-o fi greu să mă trezesc mâine dimineață - rup eu tăcerea. V-aș ruga să mă sculați înainte de a se face ziuă!

— Culcă-te fără grijă, mă liniștește bătrâna. Te vom trezi noi la vreme.

Mă duc la culcare. Somnul însă nu se mai prinde de mine. Mă urmărește chipul acestor bătrâni. Privirile lor rătăcite îmi apar mereu înainte, cu toată tragedia lor. Abia spre miezul nopții am reușit să ațipesc. Să fi dormit mult? Nu știu! Aud deja pași în apropiere de ușă și glasul bătrânei, care-mi anunță ora. Mă scol în grabă și mă pregătesc. Dejunul cald mă aștepta. Bătrânii, alături, mă îndeamnă să iau din toate.

— Dar Dvs. nu mâncați?

— E prea devreme! Vom mânca mai târziu!

N-am băut decât o ceașcă de lapte. Pâinea mi se oprea în gât.

— Ți-am pregătit ceva de drum - zice bătrâna. O traistă plină cu de-ale gurii.

— Vă mulțumesc mult, dar nu voi lua decât o bucată de pâine, să fiu mai ușor la mers!

Pânza albă, rămasă de la primul popas, va înveli o bucată de pâine și puțină șuncă. Am legat-o la cingătoare, sub palton, să am mâinile libere. Îmbrățișez bătrâna drept rămas bun. Un oftat doar mi-e răspunsul. Îl aud parcă și acum.

— Dumnezeu să te însoțească! mai reușește ea să rostească.

Când mă apropii de bătrân, avea și el fața umbrită de tristețe.

— Eu te voi însoți până să te scot la drumul de țară, grăiește el.

Am mers așa, până în vârful dealului, cale de o oră. N-am scos nici eu, nici el, două vorbe. Ne respectam parcă reciproc durerile. Deodată, bătrânul se oprește din mers, se întoarce spre mine și-mi arată drumul care ducea spre șoseaua națională. L-am privit în ochii lui triști. I-am simțit obrazul rece pe fața mea și am plecat fiecare pe drumul lui.

De acum sunt din nou singur. În zare, nori grei, amenințători. Zăpadă mare. Curând începe un vuiet aducând o furtună năprasnică, care mătura totul în calea ei. Strâng paltonul pe mine. Nu mai văd nimic în fața mea mai

departe de doi metri. Poteca dispare sub fulgi mari, care întunecă zarea. Cobor valea cu ochii închiși, la întâmplare. Mă opresc din când în când să observ pe unde mai sunt. Așa continuu de vale, fără nici un reper. După spusele bătrânului, ar trebui să cad pe șoseaua națională, la poalele colinei. După puțin timp, zăresc rândul de duzi care delimitează drumul Buziaș–Lugoj. Sunt salvat! Deocamdată! De acum, un alt pericol mă pândește: potera. Străbat cu greu zăpada, din cauza furtunii dezlănțuite. Forțele fizice îmi cam cedează. Totuși, nu am de ales. Peste holde mă voi împotmoli și voi cădea epuizat. Deci, nu-mi rămâne decât șoseaua. Nu departe observ rânduri de case aliniat. Primul sat. Să-l ocolesc? Tot gândind așa, iată-mă intrat în el. Pus-tiu! Nici o viețuitoare nu se aventurează afară, pe un astfel de timp... Străbat satul fără să întâlnesc un singur om. Doar câte un lătrat de câine, din adăpostul lui. Casele formau un fel de paravan contra vântului, așa că-i simțeam mai puțin puterea lui. Abia ies însă din zona protejată, că viscolul mă izbește, cu mai multă furie, în plină față. O duc așa de câteva ore. Cu tot frigul, corpul devine o apă, iar puterile mă lasă treptat. Nici un adăpost, nici o șansă de a ieși din acest vârtej. Mă opresc mai des și mă urnesc din ce în ce mai greu din loc. Troiene îngrămădite de-a curmezișul șoselei îmi taie calea. Uneori mă afund până la brâu să le străbat. De acum merg într-o doară, să nu stau pe loc, să îngheț, devenind una cu nămeții. De departe un alt sat. Va trebui neapărat să găsesc un adăpost, înainte de a nu fi prea târziu. O șură, orice, altcum risc să rămân în drum pentru totdeauna.

Caut din ochi ceva. La o încrucișare de străzi, părăsesc șoseaua și intru în sat. Nu departe, găsesc o căsuță fără ferestre, abandonată. Încerc să deschid poarta, când un dulău, surprins din somn, începe să urle. Grăbesc pasul cât mă mai țineau puterile, să ies din zona alarmată. Câinele a mai lătrat de câteva ori și, văzând necunoscutul plecat, a intrat din nou în tăcerea somnoroasă.

Ajuns la capătul celălalt al satului, zăresc o baracă din scânduri și acoperită cu șindrilă. Ușa nu se mai ținea pe balamale. Doar un lacăt, agățat de încuietore, o mai împiedica să cadă. Intru încet înăuntru. Vatra goală, acoperită, pe ici, pe colea, cu câțiva coceni împrăștiați. Pereții din scânduri, abia se mai țineau și ei în picioare. Scândurile, una alături de alta, umflate de ploi, apoi uscate de vânt și soare, au lăsat crăpături de 1 cm, pe unde vântul se strecura în voie. Adun câțiva coceni. Să fac baraj vântului, într-un colț. Scot felia de pâine și șuncă și încep să mănânc cu poftă. Frigul, însă, mă cuprinde. Stomacul, mai îndestulat, îmi mai dă ceva puteri și astfel odihnit, purced din nou la drum. Regăsesc strada principală. La ieșirea din sat, vântul

mă ia din nou în primire, cu mai mare vigoare. Rezist cu greu. Gândul că va trebui, cu orice preț să ies din această situație, îmi mai dă puțin curaj, să accelerez pasul. Curând, zarea se întunecă. Seara-i pe aproape. Lugojul este încă departe. De acolo, îmi mai rămân 44 de km. Dar... să ajung mai întâi la Lugoj și... voi mai vedea eu ce voi face. Cu tot întunericul nopții, zăpada albă îmi mai servește de lumină.

De când am plecat, să nu întâlnesc pe nimeni! Sunt singurul călător. Evident! Lumea toată se pregătește de Crăciun. S-au întors toți devreme acasă, doar eu mai rătăcesc, colindător al nimănui! Și nici o speranță de a ajunge undeva, la o casă de oameni, să mă încălzesc, cel puțin, câteva clipe. Crăciunul meu este departe. Sunt singur pe luncă, în viscol și ger.

O simt atât de apăsător, această singurătate.

Gândul că fiarele lihnite de foame mi-ar putea tăia drumul mă înfioară. De acum, uitasesm potera... Un alt pericol imediat îmi reține atenția toată. Mă opresc o clipă, la marginea drumului, fac semnul crucii și... rostesc încet, ca pentru mine, rugăciunea «Tatăl nostru». Mi-era unicul sprijin, unica speranță. Simțeam, parcă, prezența Lui, care îmi spulberă teama ce pusesse stăpânire pe mine. Nu aveam nici măcar o bătă să mă apar de fiare.

Merg așa, fără țintă, când, deodată, văd lumini multe, strecurând razele printre fulgii de zăpadă. Erau luminile Lugojului. Respir ușurat. Sunt din nou salvat! Pentru cât timp însă? Dar de aici? Până la destinație, mai rămân 40 km până la Caransebeș și încă 12 până acasă.

Cu cât înaintez, conturul orașului se defășurează mai clar. Mă îndrept spre gară. Voi găsi un vagon, pe o linie moartă, să poposesc o noapte, pentru ceea ce-mi mai rămâne de parcurs.

În sfârșit, iată gara. Observ un tren cu locomotiva sub presiune. Se pregătea să o ia spre Caransebeș. Ispita mă încearcă, mă îndeamnă, parcă, să urc și eu. Erau orele 9 seara. Mă pregăteam să traversez linia ferată, în căutarea unui adăpost mai sigur. La numai zece metri de ultimul vagon al trenului, sunt țintuit locul. Un șuierat prelung anunță plecarea. Câteva clipe și trenul se urnește agale din loc. Fără să-mi dau seama ce fac, mă trezesc alergând spre vagonul în mișcare și, cu un efort, sar pe platformă. Trenul ia viteză.

Ce fac? Sunt nebun? Intru în gura leului, de bună voie. Îmi vine să sar jos, să fug departe. În mine se luptă două forțe, fără ca eu să le pot controla. Nu! Trebuie să sar! Am comis o greșeală fatală. De acum zarurile sunt azvârlite. Nu mai pot schimba nimic... Trenul fugea deja cu viteză maximă,

nu mai era nimic de făcut. Așa a fost să fie, accept eu fatalitatea, ca moșii și strămoșii mei.

Prima gară, Găvojdia, o trecem în goană. Rămân pe platformă, cu riscul să îngheț, păstrând o ultimă șansă, de a sări din tren, în caz de nevoie. Dar nu va fi un suicid? Cu una tot sunt dator, mai de vreme sau mai târziu. Inima îmi bătea în ritmul roților. Nu-mi mai era frig sau, mai bine zis, nu-l mai simțeam, cu tot viscolul ce mătura platforma deschisă, tensiunea era mai tare ca gerul. Mă cuprinde un fel de sufocare. Norocul mi-a ieșit în cale, însă, forțându-l, risca să se întoarcă împotriva mea.

Mă gândesc... dar, eu n-am nici măcar un bilet, n-am plătit drumul. Controlorul trenului poate veni din clipă în clipă, să-și facă datoria. De aici, dintr-o banală întâmplare, mi-ar putea veni nenorocirea. Trenul gonește mereu. Nu se mai oprește nicăieri. Care va fi sfârșitul acestei nebune îndrăzneli? Părea că trăiesc o eternitate. Eram cu gândurile atât de departe că n-am observat că trenul încetinește și curând se oprește. Recunosc gara mea, Caransebeș. Cu un ultim efort, sar din tren, în partea opusă gării și mă pierd printre vagoane. Trenul era direct, de la Lugoj la Caransebeș, aici a fost salvarea mea.

Depărtându-mă de gară, mă opresc o clipă, să observ de nu cumva mă urmărește cineva. Picioarele mi se îndoie și puterile mă lasă. Ce nebunie! Îmbătrânisem, parcă, cu zece ani, atât de greu atârna povara trupului. Stau așa, buimăcit, un timp, privind năuc orașul luminat. Îmi revin târziu în fire și mulțumesc lui Dumnezeu că m-a adus până aici, întreg.

De acum cunosc toate potecile, toate pietrele și pădurea, adăpostul atâtor pribegiri. Sunt la mine acasă. Aici am copilărit. Și natura îmi era prietenă, gata să mă ocrotească. O părăsisem în miezul verii și o regăsesc în haină de mireasă.

Un șuierat prelung și trenul se urnește spre alte zări, cu alți călători, mai fericiți ca mine. Abia acum îmi dau seama în ce cursă intrasem. Ar fi putut ieși atât de rău dacă Atotputernicul nu m-ar fi luat sub ocrotirea Lui!

Nu mai ninge, însă zăpada căzută până acum era destul de mare. Merg de-a lungul căii ferate, care mărginește poligonul militar de tir și-l las apoi în urmă, la halta Teiuș, înainte de a ajunge la încrucișarea drumului ce duce la Poiană. Era trecut de miezul nopții. Părăsesc linia ferată și intru în pădurea ce domina orașul. Din primul copac ce întâlnesc, rup o creanga și-mi fac un baston. Prima armă cu care să mă pot apăra de fiare. Mă gândeam cu un fel de obsesie la haitele de lupi, care, lihniți de foame, în toii iernii, atacă nebuni orice viețuitoare.

După o oră de mers, recunosc satul Prisian, așezare liniștită, pe un platou care domina lunca Timișului. Peste râu, satul Buchin, tăiat de drumul de țară, părăsit de mine astă vară, în direcție opusă omului liber. Ion Popescu, Busu Busuioc, Petru Hamat...? de ar ști ei că în noaptea asta, gândul meu îi caută pe aproape! Traversez cu grijă satul. Pe ici, pe colo, câte o lumânare pâlpâie la ferestre. Era Crăciunul! Pentru mine, alte griji au înlocuit sărbătoarea Nașterii lui Isus.

Merg mai departe. Satul rămâne și el în urmă. De acum voi călca pe hotarul satului meu, Petroșnița, care nu mai e departe. După o altă oră bună de mers, iată dealul Poienii, la numai doi kilometri de casa mea. Mai încolo, coliba lui Ion Cristoi, nașul meu, domina cursul Timișului, care, după ce face un larg ocol, izbește în plin stânca dealului. Mă apropiu încet, să nu trezesc câinii. Poate, m-au simțit, fără să mă vadă, că încep să latre cu furie, luați prin surprindere. Nu mult timp, că o lumină apare în noapte și o voce îi potolește.

— Cine-i acolo? răsună vocea nașului.

— Om bun! e răspunsul meu.

Nu m-a recunoscut, dar văd cum ușa se deschide și în prag apare statura uriașă a nașului Ion.

— Îndrăznește, frate!

Câinii se liniștiseră. Înaintez încet spre poartă, fără să scot un cuvânt și mă opresc la câțiva pași, așteptând să fiu recunoscut.

— Da cine ești, pentru Dumnezeu?

— Eu, nașule!

Răspunsul meu cade ca un trăsnet. Dintr-un salt este lângă mine și mă cuprinde în brațele lui puternice și mă strânge la piept, să mă sufoce. Abia își putea reține emoția. El mă botezase. Eram ca și un fecior de-al lui. În fiecare an, de Sfântul Ion, după tradiție, mă duceam la el cu daruri. Un colac, făcut din aluat de cozonac, în greutate de câteva kilograme. Erau brutarii care făceau astfel de colaci și comanda lor trebuia făcută cu săptămâni înainte. Se numea «colacul nașului». După prezentarea darurilor, acest mare colac, la care se mai adăuga un jambon de porc și un cârnat, lung de un metru, decorau masa.

După ce ne ospătam, plecam cu toții, cu brațele prinse de umeri, spre «Crucea satului», unde era «hora». În drum se mai alăturau nouă și alți prieteni, formând o horă care ocupa toată lărgimea străzii. Aproape de centrul satului, unde avea loc dansul, lăutarii ne întâmpinau cu melodii săltărețe. Acum se forma adevărata horă, lungă de câteva sute de perechi.

Nașul îmi oferea întotdeauna onoarea de a conduce hora. Era un omagiu, răspuns darurilor aduse. Apoi urma dansul până în zori.

Nașul, Ion Cristoi, unchiul lui Nicolae Cristoi, ca și nepotul, erau dintr-o categorie de uriași. Înalt, de aproape doi metri, depășea suta de kilograme greutate. Era sfătos și un bun povestitor. Pe vremuri bune, urcând plaiul Țarcului, să ducă oile la pășune, peste vară, era însoțit de învățătorul Ilie Bugariu, îi povestea acestuia tot felul de snoave, ore întregi. Învățătorul îl asculta în tăcere, atras de verva și de farmecul cu care povestea. La un moment dat, nașul se oprește din povestit, privește tovarășul de drum și-i spune: «Domnule învățător, dar numai eu vorbesc? De ce nu mai spui și d-tale ceva? Pentru că, să fiu drept, eu am cam terminat cu cele adevărate și, de acum, să-mi fie cu iertare, am să mai înșir și de-ale mele, născocite!»

— Vorbește Ioane! Vorbește! Mie îmi place mai mult să te ascult!

În sat, la fel, când începea el să povestească, chiar banalități, toți îl ascultau, vrăjiți de vorba lui plină de haz și de înțelepciune.

Era povestitorul preferat la orice adunare de oameni. Era foarte stimat de tot satul.

Își șterge fața cu mâneca și mă trage după el în colibă, rotind mai întâi ochii, să se asigure că nimeni nu pândește pe aproape.

M-a mișcat profund comportarea lui. Niciodată nu l-am văzut așa. De când îl știam, radia mereu zâmbet și voieșie. De astă dată, parcă-și luase o răspundere prea mare.

Odată ajunși în colibă, ridică felinarul la înălțimea obrazului și mă privește lung. Voia să descopere parcă urmele suferințelor mele.

— Te-or chinuit mult, tâlharii? Apoi, ca pentru el: Biata nașa, ea-i mai mult moartă, de când te-au dus. Ea crede că te-au omorât și au răspândit zvonul că ai fugit. Dumnezeu însă-i mare și nu a permis să pieri. El te-a salvat de la moarte. Am să trec mâine în zori pe la ea să-i duc vestea, că... de la arestarea ta, ea nu mai trăiește.

Da! Da!... Eu povestesc... povestesc, săracul de mine și ție ți-o fi foame?

Așează felinarul pe masă și se apucă să pregătească ceva de-ale gurii. O mămăligă pripită, ouă prăjite, cu șuncă și cârnați afumați, brânză de oaie, lapte cald. Bunătăți pe care le vedeam mereu în visul meu, între ziduri.

— Ce-i mai nou prin sat, nașule? Poate m-au căutat pe acasă?

— Nu numai că te-au căutat, dar au și răsturnat casa cu susul în jos. Ba, înainte de a pleca, au lăsat sentinele la toate intrările satului. Să nu cumva să dai pe acasă, că-i prăpăd! Lasă-mă pe mine să mă duc. Nimeni nu va bănui

nimic, pentru că, în drum spre casă, mă opresc în fiecare zi la voi, așa că nu trezesc nici o bănuială. Îi voi șopti la ureche vestea cea mare, numai ei!

Abia am reușit să-l conving că eu voi pleca de dimineață la Berbecele și numai după mine va pleca el spre sat, să anunțe pe mama, să evităm o nenorocire. La Berbecele, îl voi aștepta pe Nicolae, pe care l-am rugat să-l anunțe pe înserate. Nicolae, să nu uite să-mi aducă și o armă, să nu cad cu mâinile goale, ca astă-vară. Pe mama o voi vedea mai târziu. Deocamdată să știe că sunt în viață. Apoi, să sfătuiască pe mama să nu-și schimbe obiceiurile. Să nu se arate dintr-o dată altcum și astfel să se trădeze.

— Să fii fără nici o grijă, finule! De la noi, nu va scoate nimeni o vorbă, iar mama ta știe ea prea bine cum să-și ascundă bucuria!

Am dormit puțin și, înainte să mă prindă ziua, am luat-o din loc. Despărțirea de nașul a fost dramatică. El, care era voioșia întruchipată, acum părea ca mușcat de șarpe și-și ascundea greu tristețea. M-a strâns o ultimă dată la piept, și-a șters obrazii umezi și a dispărut printre oile lui. Presimțea, în momentul acela, mai mult decât fuga mea. El simțea furtuna care se va abate, curând, peste toți.

A muncit o viață întreagă, ca să ajungă, la sfârșitul ei, să cerșească, mâine, poimâine, o pâine la stăpâni. Acest lucru nu-l putea înțelege și mai puțin a-l accepta.

Voi aveți dreptate – îmi spunea el odată. Am fost vânduți, cu mâinile legate la spate. Numai Dumnezeu ne mai poate salva de sub cizma bolșevicilor.

Am avut dreptate! Ce tristă consolare! Ar fi fost preferabil ca profeția noastră să nu fi fost decât o minciună. Din păcate, lupta noastră n-a fost suficientă pentru a trezi un popor din adormire și pe conducătorii țării din cumplita inconștiență. Acum, totul se năruie sub povara erorilor de ieri. Ce ne va mai aduce ziua de mâine?

Am plecat cu sufletul cernit. Căutam în ochii lui curaj și n-am citit decât disperarea.

Ocolesc Dealul Mare, cobor apoi în Valea Mare, spre Chiciora, Râpi. După Râpi, urc mereu și, o dată cu răsăritul de soare, ajung la coliba din Berbecele. O colibă din trunchi de fag, acoperită cu șindrilă. Un staul, acoperit la fel, la același nivel cu coliba, îngrădea curtea, formând un pătrat perfect. În timpul iernii, aici adăposteau oile. Așezată pe un platou, domina valea pe mare distanță. În zi senină, se vedea satul, cursul Timișului, lunca și chiar linia ferată Timișoara–București, cu toate că, în zbor de pasăre, erau mai bine de 10 km. Era un punct de observație ușor de supravegheat. Spre

vale, numai pădure, jur-împrejur. Platoul era acoperit cu rânduri de arbori fructiferi.

Mă apropii cu atenție, privind peste tot înainte de a deschide ușa. Prima încăpere, la intrare, era bucătăria, cu vatra de foc, apoi o cameră, mobilată cu două paturi, așezate de ambele părți ale camerei. O sobă mică și o grămadă de lemne, tăiate scurt, gata de aprins. Mă așteptau, parcă. În timpul iernii, nu stătea nimeni aici. Era prea departe de sat. Caut într-un dulap și găsesc un săculeț de făină de cucuruz, slănină, fasole, varză acră și o bucată de brânză. Îmi dau seama, că cineva a locuit pe aici, nu de mult. În adevăr, finul Nicolae era când pe aici, când prin sat, după împrejurări. Când știrile erau mai rele, se refugia aici, să fie mai liniștit. De aceea coliba era prevăzută cu alimente, pentru caz de nevoie. Coliba era deschisă tuturor fugarilor. Ospitalitatea era prima lege a românului. Aici, credința în Dumnezeu se numește faptă, ajutor efectiv.

Fără a pierde mult timp, aprind focul, găsesc o tigaie și tai bucățele de slănină, pentru prăjit. Îmi trebuia o găleată cu apă limpede și o căldare, să pregătesc mămăliga. Uitasem cum se făcea, dar, pe măsură ce apa fierbea, torn făină, până ce totul clocotește. După un sfert de oră de fiert, încep să o amestec. Cum fierbea așa, degaja un miros de cucuruz copt, care-mi mărea pofta de mâncare. Alături, jumările sfârâie în tigaie. Torn mămăliga pa masă, aduc și jumările aproape și încep ospățul. Frigul de afară, foamea, bucuria libertății sau toate la un loc mi-au redat, parcă, o fericire neașteptată.

După ce mi-am potolit foamea, ies afară. Zăpada mare învelea dealul într-o liniște adâncă. Cerul senin lăsa orizontul deschis pe mare distanță, astfel că văd satul tot. Ulița mea, pornind de la podul Timișului și urcând spre Tâlvă, încrucișează, la biserică, ulița lungă, care, și ea, coboară din Gruni și se lungește mai bine de un kilometru, spre satul Buceșnița.

O cruce simplă era forma satului meu, Petroșnița – satul lui Pătru. Pe timpul ocupației maghiare, se numea Petersfalva. Abia după primul război mondial și-a recăpătat numele românesc, adică cel de azi.

Amintirile răscolesc în mine copilăria, adolescența, pe care le simt, privind satul din înălțime, ca un tezaur prețios. Acum, totul se pregătește pentru sărbătoare. E Crăciunul! Azi se naște Mântuitorul lumii și toți îmbracă haina bucuriei, a speranței.

Deodată aud clopotele, care anunță Liturghia. Văd parcă sătenii mei, în șiruri, șiruri, cum se îndreaptă spre biserică, să întâmpine pe noul născut. Fac de trei ori semnul crucii și-mi unesc ruga mea cu a lor. De acum nu mai sunt singur.

Privind așa spre vale, zăresc o siluetă, care înaintează cu greu prin zăpadă. Mă întreb, cine o putea fi? Prieten sau iscoadă? Caut un tufiș unde mă ascund, continuând să observ. Silueta se mărește, pe măsură ce se apropie și curând desprind conturul unui om grăbit. După câteva clipe, recunosc statura finului Nicolae Cristoi. Ies din tufiș și încep să-i fac semne. M-a recunoscut. Mai bine zis m-a ghicit. Doar câteva zeci de metri ne mai despărteau. Ajunși unul în fața altuia, ne îmbrățișăm drept bun sosit.

— Dumnezeu e mare! sunt primele lui cuvinte, care se încrucișează în același gând cu ale mele. Restul se confundă în privirile noastre lungi, care înlocuiesc cuvintele. Apoi, i-am povestit tot ce am trăit, până ne-a prins seara.

— În sat – începe el – toți se bucură și se ospătează! Am adus și pentru noi ceva, să gustăm... să sărbătorim două bucurii...

Sacul mare, pe care-l avea în spate, rămăsese nedesfăcut în mijlocul camerei. Începe să-l golească. Cu cât scotea bunătățile din el, cu atât o duioșie lină mă cuprinde. Recunoșteam mâna mamei, în felul cum erau toate învelite. O găscă întreagă, de câteva kilograme, prăjituri de tot felul. Mi-a trimis mie tot ceea ce pregătise pentru sărbători, pentru ea, pentru surori.

— Uica Ion a fost pe acasă. I-a spus doar mamei d-tale că te-a văzut. A plâns mult de bucurie. Dacă ai ști ce povară i-ai luat de pe inimă!

De la finul Nicolae, aflu că au postat sentinele la fiecare intrare a satului și că orice strein care intră în sat e legitimat. Casa mea a fost răvășită. Mi-au luat biblioteca toată, albumul cu fotografiile de când eram la liceu și... ce nu mi-au mai luat... Luându-mi albumul cu fotografiile, aveam, desigur, intenția, să-mi identifice prietenii, care ar putea să-mi dea găzduire. Multe case liniștite vor fi călcate de cete de borfași, deveniți peste noapte apărătorii ordinii și... legalității...

Ne-am ospătat așa până spre miezul nopții. O sticlă de vin ne-a redat chiar voioșia de odinioară, să uităm timpul și condiția pe care o trăim în prezent.

Așa am aflat că, dintre legionari, nimeni nu a fost arestat încă. Doar echipa mea a suferit rigoarea «legii». Pentru ceilalți, sabia amenințătoare atârnă deasupra capului. Finul trăiește într-o semiclandestinitate. Neajunsurile lui sunt mai mult de natură economică, deocamdată. După controale repetate, i-au găsit «nereguli» în gestiunea întreprinderii lui de tăbăcărie și l-au amenințat cu arestarea. Aflând din vreme, a părăsit orașul Caransebeș, unde avea atelierile, și s-a refugiat în satul lui natal, Petroșnița,

ca să fie mai la adăpost. De aici, credea el că va putea mai ușor să preîntâmpine loviturile.

— Aici poți să stai cât vei dori. Eu îți voi aduce tot de ceea ce vei avea nevoie și te voi preveni la vreme de orice mișcare spre sat. Aici toți se apără contra aceluiași dușman. Formăm o mare familie!

— Mult nu voi sta pe aici – îi răspund eu. Câteva zile doar, să mă mai refac și voi pleca în altă parte. Eu nu pot sta izolat. Pentru noi, abia de acum începe treaba. D-ta să stai în sat, cât vei putea, e mai bine așa, să afli ce se întâmplă. Când vei vedea că nu se mai poate, ne vom refugia toți în desișul fagilor, de unde vom continua acțiunea!

A rămas două zile cu mine, zilele Crăciunului și apoi a plecat în sat după vești. Pentru a asigura legătura, lăsase un curier în sat, gata să alerge până să dea alarma.

La liceul meu din Caransebeș era vacanța de Crăciun. Aștept reînceperea cursurilor și, pe înserate, mă strecor pe străzile pustii, să-mi regăsesc prietenii. Primii întâlniți au fost profesorii, colegii mei, aceia care împărtășeau cu mine ideea de rezistență, cu orice preț, împotriva ocupantului. Așa-l întâlnesc pe profesorul Armaș Matei, fostul meu director, pe Lazăr Tiberiu și încă alții, al căror nume prefer să-l trec sub tăcere. Întâlnirea cu ei mi-a făcut și bine, dar m-a și întristat. Moralul lor scădea din ce în ce mai mult. Nesiguranța și teama se citeau în ochii fiecăruia. Să precizez un fapt care merită a fi reținut: cu toată primejdia ce antrena întâlnirea cu mine, nici unul nu mi-a închis ușa. Ba mai mult, pentru ei era o ușurare, de a-și putea descărca revolta. Unii dintre ei căutau soluții, gata să-și dea aportul, după împrejurări. Prin ei am găsit foarte ușor ospitalitate, să pot relega firul rupt la 3 august, în vara trecută.

Am revăzut și pe Corneanu, care era din ce în ce mai bolnav. Prin moș Dragu, pe care l-am regăsit, aflu, prin nepotul lui, Gheorghe, elevul meu, ecoul primelor clase de liceu, după arestarea mea. Prin șeful Frățiilor de Cruce, am aflat atmosfera la cei mari. La ei era toată speranța, acum. Modul în care am fost arestat, în ochii lor, lua proporțiile unei legende, care se transmitea complice și se întreținea mereu actuală.

S-a vorbit mult, în tot liceul, s-au înflăcărat spiritele. Eram prezent în preocupările elevilor, așa cum ne-am cunoscut de la prima lecție. Eram un subiect care apropia pe cei mici, pe cei mari, devenisem prietenul, confidentul lor comun. Cultul acestei prietenii a fost hrănit, pe mai departe, de noua mea aventură: evadarea miraculoasă. Fiecare tânăr visa, parcă, dimensiunea eroului în luptă.

Autoritățile au observat o schimbare de atmosferă. Ostilitatea era mai pronunțată și frunțile mai descrețite, mai puțin plecate. Poporul, uneori, simte nevoia unor fapte ieșite din comun, pentru a-i declanșa un subconștient adormit, a-l împinge spre linia de plutire. Aventura își găsește un substrat de legitimitate, ea generează și curajul, avântul de lansare. Entuziasmul, mai puțin reținut, îi face pe polițiști să bănuiască prezența mea prin regiune. În imaginația unora, apar deghizat sub diferite forme. Mai ales țăran, cu mustață mare și o barbă neagră. Astfel, într-o joi, zi de târg la Caransebeș, când țărani din toată regiunea, pe o rază de 40 de kilometri, își aduceau produsele spre vânzare, poliția a înconjurat târgul și a arestat 120 de țărani, de talie mijlocie, că doar-doar, printre ei, vor da și peste cel căutat. Orașul întreg savura aventura, întreținută după imaginația febrilă a fiecăruia. Eșecul poliției se adaugă evenimentului, dându-i amploare.

În după-amiaza aceleiași zile ajung și eu în oraș, ignorând cele întâmplate, unde mi se povestește totul, cu lux de amănunte. Am rămas foarte îngrijorat, pentru că eram căutat cu o insistență pe care nu o bănuisem. Deci, de acum, va trebui să fiu mult mai prudent. Nu numai pentru mine, ci mai ales pentru acei ce mi-au acordat încrederea.

Pentru a mai potoli spiritele și a mai atenua ostilitatea, hotărâsc să o iau pe valea Timișului. Trec peste Nemanu, Gârâna, Semenicul, Pietrele Albe, până la Teregova. Aici regăsesc pe Pătru Grozăvescu, condamnat în procesul meu la 6 luni de închisoare și eliberat de curând. Am râs cu atâta poftă când mi-a povestit ce a urmat după evadarea noastră. A doua zi după ce «ne-am eliberat», Moiş a debarcat la Curtea Marțială, cu o falcă în cer și cu una pe pământ, să ancheteze. Înnebunit de furie, destituie pe loc pe comandantul închisorii, căpitan Dijmărescu, arestează pe custodele Ogarcă Florea, pe care-l coboară în rândurile deținuților de drept comun. Arestează apoi pe cele 9 sentinele, care erau de pază în noaptea aceea.

Dintre toți, nici unul nu putea spune pe unde am reușit să evadăm. Misterul era total. S-a ajuns la singura concluzie posibilă: complicitate din exterior, combinată cu una din interior. Iată de ce Moiş a lovit cu atâta strășnicie, să dea un exemplu celor ce sunt chemați să asigure paza deținuților.

Cel care a simțit mai crunt lovitura a fost plutonierul Ogarcă. El a fost introdus în mijlocul deținuților torturați de el până acum. În noua lui condiție, Ogarcă devenise un mieluşel. Singurul loc unde se mai putea refugia de furia celor ce-l căutau să-l omoare era în camera legionarilor, cărora le solicita protecție. Umiliința lui nu cunoștea limite. Cele două

extreme, ferocitatea și umilința, îi alcătuiau un portret bine cunoscut, portretul omului laș.

— L-am lăsat acolo, continuă Pătru. La ora asta, poate i-au și făcut de petrecanie. Îi juraseră pierirea, mai ales, prietenii celor cinci confrăți, uciși de Ogarcă în momentul încercării de evadare. Cu mâna lui, cu sânge rece, cinci vieți stinse într-o clipită! Azi, i-a venit și lui rândul să ispășească.

De la Teregova am plecat spre Domașnea, la Spiru Blănaru, cu multă precauție, însă, să nu cad într-o cursă. L-am găsit același, gata să intre în acțiune, îndată ce împrejurările o vor impune. Până la ora asta, el nu era urmărit. Era un refugiat din Bucovina... ginerele unui legionar, fost șef de plasă... Profitase de puținul răgaz ce i-au îngăduit evenimentele, să-și treacă ultimele examene de Drept, să aibă o diplomă, ca noi toți. Oare ne vor folosi vreodată aceste diplome? Timpul ne va da răspunsul. Pentru mine, cel puțin, diploma mea figurează deja în albumul de fotografii familiale, albumul de fotografii care-și păstrează doar valoarea de amintiri.

Facem împreună bilanțul organizației. Deocamdată nimic schimbat. Totul liniștit, iar flăcării cu arma la picior. El rămâne mai departe responsabilul organizației pe județ, asigurând legătura interioară și, mai ales, regională cu Timișoara.

De aici plecăm împreună spre Plugova, la Gogu Cristescu. Nici la el nu s-a schimbat nimic. Privindu-mă, zâmbetul lui avea însă o falsă ironie. Voia, parcă, să-mi amintească întâlnirea noastră, când le predicam liniște. Era mulțumit că nu s-a înșelat. De acum venise și rândul lui să acționeze.

Întâlnirea cu comandorul a fost mai grăitoare. Și el avusese dreptate! Mi-a dat să înțeleg că nu există un alt limbaj cu «mujicii» decât... acesta, arătându-mi pistolul. Noile întâmplări îl făceau să se simtă mai ușurat. Din fața lui dispăruseră «hainele domnești» – cu care venisem îmbrăcat la ultima noastră întâlnire –, iar, în locul lor, a apărut din nou haina țărănească, curată, fără poleiala orașului, așa cum o cunoscuse pe vremuri.

— Da! Domnule «țăran»! Așa mai zic și eu! De acum ne vom înțelege mai bine. Vom fi mai între noi! Apoi zâmbește, plin de încredere. De acum, vom rămâne împreună, până ce dușmanul sau soarta ne vor despărți!...

Citeam pe fețele celor trei luptători: Spiru, Gogu și comandorul, o satisfacție interioară. Era expresia unor figuri gata de luptă.

Și au căzut toți, pe rând, unul după altul, cu fața la inamic, cu seninătate, secerați de gloanțe bolșevice.

Gogu Cristescu a căzut la Băile Herculane, după o luptă crâncenă, inegală ca număr, copleșit, fără altă ieșire. Spiru Blănaru și comandorul,

prinși în luptele de la Pietrele Albe, împreună cu alți camarazi, după ce au epuizat munițiile, au fost duși la Timișoara, unde, într-un proces fără martori, fără apărare, au fost asasinați. De reținut faptul că o mână de oameni au fost încercuți de o divizie întreagă. Imaginea lor rămâne, pentru mine, ca icoana sfinților martiri.

Februarie, miez de iarnă. Zăpada de un metru. Pe alocuri, troiene, grămadite de alți metri de praf alb, mă condamnă la izolare în coliba din Berbecele. Pentru a nu fi prea singur, finul Nicolae mi-a adus și un câine de oi, negru, cu părul lung, care-i cădea pe ochi.

O noapte senină și un frig de crăpau pietrele. Deodată aud afară urlete sinistre, de lupi flămânzi. Câinele, simțind fiarele, începe să geamă de spaimă. Cu ghearele înfipte în poarta colibei, încearcă să intre înăuntru. Afară se auzea mersul lupilor, împrejurul staulului. Adulmecau prada și-i dădeau târcoale. Cu toate că era la adăpost, în staulul oilor, am deschis ușa colibei, să intre câinele. Se apropie de mine, cerându-mi parcă ajutor. Mi-am apropiat capul de capul lui, să-i dau curaj. Tremura ca varga. Groaza lui a durat toată noaptea. În zori, când am ieșit afară, am văzut cum zăpada era bătută, până ce formase un fel de tranșee adâncă în jurul staulului. Lupii colindaseră toată noaptea și numai ziua i-a gonit. Cu această ocazie, m-am împrietenit cu Grivu și n-am să-l uit niciodată.

Timpul trece greu, dar primăvara se apropie cu pași lenți. Mugurii pădurii apar și curând vor dezveli frunzele.

Luna mai, luna florilor, va aduce tristețe în multe case, unde până acum domnea liniștea dinaintea furtunii. Acordul cu guvernul a fost călcat peste noapte și mii de ființe au fost smulse din căminul lor și azvârlite în temnițe. Începutul unei noi prigoane, mai cruntă decât toate celelalte și mai sadică din câte s-au abătut vreodată peste legionari. Foarte puțini au scăpat, surprinși de brutalitatea intervenției. Așa au căzut: d-l Pătrașcu, Vică Negulescu, Nistor Chioreanu și atâția alții. Prin părțile noastre surpriza a fost de mai mică importanță. Cei trei, mereu de veghe, au scăpat primului val de arestări și astfel și-au asigurat un adăpost mai sigur. Trecuți, de acum, în ilegalitate, vor putea acționa fără rezervă. Iată o dată care va rămâne memorabilă: 15 mai 1948.

La zece luni de la arestarea primei echipe, parașutată de către guvernul român anticomunist de la Viena, guvernul pro-sovietic de la București procedează la lichidarea fizică a legionarilor, rămași încă în picioare după atâtea faze de decimare. De acum nu mai eram legați de un consemn de liniște sau de abținere de la o activitate care ar împiedica «reconstruirea

țării». Vom putea combate, cu toate mijloacele, dușmanul cuibărit la casele noastre.

Spiru Blănaru părăsește regiunea Domașnea și se retrage în pădurile Petroșniței, unde, împreună cu fiul Nicolae, Nicu Bălănescu, scăpat de la arestare la București și refugiat la noi, împreună cu alți camarazi, vom putea organiza regiunea pentru eventuale confruntări cu organele de securitate sau chiar cu armata, susținută de trupe moscovite. Berbecel și, mai târziu, Nemanu vor fi reperi de unde vom observa evenimentele.

Nicu Bălănescu pleacă din nou la București, rămânând doar eu și Spiru Blănaru. Fiul și-a stabilit postul de observație în sat, de unde ne trimitea vești prin curieri regulați.

Pentru a evita să fim surprinși în coliba noastră, am imaginat un fel de fortăreață, cu puncte minate, într-o rază de 20 m, pentru caz de atac concentric. În mijlocul colibei am săpat o groapă adâncă de 80 cm, în care am colectat toate firele de contact cu punctele minate. Ce erau aceste puncte minate? Într-o groapă de circa 30 cm de adâncă, am instalat o jumătate de kg de dinamită, acoperită cu pietre și bucăți de fier. În alte gropi, vreo 20 în total, am plasat mine. Firele care legau detonatoarele erau trecute pe sub pământ, până la groapa din colibă, unde erau numerotate. Explozia, de la distanță, se făcea printr-o baterie. În caz de atac, declanșam din interior explozii circulare, după poziția minelor și direcția atacului. Profitând de prima panică, puteam ieși și să ne pierdem în pădurea care se afla la numai 500 de metri de colibă, spre deal.

În cazul că numărul atacanților era prea mare și para efectul surprizei, continuând atacul, am săpat în dealul ce domina coliba un fel de încăpere subterană, de 2,50 x 2,50 m, tapisată de trunchiuri de fag, aerisită prin țevi, cu comunicație exterioară într-un tufiș bine camuflat. Această «fortăreață» se afla la vreo 150 metri de colibă. O deschizătură permitea să scoatem mitraliera, pregătită din timp, să o așezăm pe un suport și el pregătit din vreme, în așa fel că ținea sub foc coliba încercuită. Spiru Blănaru, ofițer în armata română, era servantul. Mai târziu, Ion Brânzei și, pe rând, ceilalți vor putea interveni pentru degajarea celor asediați.

Era o operă a imaginației noastre, mai mult de apărare, în cazul în care eram surprinși. Nu am avut niciodată ocazia să ne servim de acest sistem, pentru simplul motiv că nu am fost puși în situația de a o face.

Vara, păstorii treceau cu vitele pe aici și am fost nevoiți să demontăm totul, pentru a evita un accident cu vitele care pășteau pe aproape, cu un copil sau vreun bătrân care le păzeau.

De aici ne-am retras pe Nemanu, unde circulația era mai puțină și, mai ales, pădurea mai deasă, permițându-ne astfel să ne ascundem fără dificultate. Aprovizionarea fiind asigurată din sat, nu rămânea decât să ne ascundem de privirile curioase ale păstorilor.

Nu puteam sta însă mult timp pe loc, trebuia să păstrăm contactul cu organizația, dar lăsam mereu un post de pază permanent. Pentru a avea mai multe repere, eu m-am retras spre satul Rugi. Moș Dragu, scăpat și el de primul val de arestări – el continua să ducă o viață clandestină – găsisse acest adăpost, nu departe de oraș. Prin prietenii mei de la liceu, am reușit să stabilesc și un releu în satul Poiana.

Din aceste puncte, puteam circula, între Băile Herculane și Caransebeș, fără să fiu obligat să ies la drumul de țară, ci doar prin păduri. În această perioadă de calm aparent, mi se întâmplă o aventură care putea să se termine tragic. Mă găseam la o colibă a unor prieteni, lângă satul Poiana, la marginea pădurii. Cum eram singur și voiam să-mi gătesc ceva de mâncare, iau toporul pe mână și plec în pădure, să adun lemne de foc. Eram, ca de obicei, îmbrăcat în haine țărănești, cu opinci din piele de vacă, pe jumătate argășite și confecționate de noi înșine. Ele aveau un gurgui îndreptat în sus, ca pe la noi, să nu atragem atenția prin ceva diferit de ceilalți țărani. Intru în pădure fluierând. Uitasem că era interzis de a intra în pădure cu un topor, pentru a evita pagube în tinerii copaci. Cel prins cu un astfel de instrument risca un proces verbal, o amendă sau chiar o condamnare la închisoare.

Cum mergeam așa, agale, pe sub umbra deasă, aud o voce, nu departe, care mă somează să mă opresc. O privire fugară și îmi dau seama că cel care mă soma era chiar pădurarul. Consecințele erau prea mari. În primul rând, identificarea, apoi, și ceea ce era mai grav, în apropiere de coliba unde locuiam. Erau complicații prea grave, care m-au împins la singura soluție în atari împrejurări, rușinoasă, dar sănătoasă, fuga. Pădurarul ținea și el un topor pe braț și fugea dar-dar după mine. Mai agil, reușesc să mă îndepărtez binișor de el, când gurguiul opincii, un adevărat cârlig, se agață în niște vreji și, în clipa următoare, mă întind la pământ cât eram de lung. Pădurarul profită de acest accident și se apropie de mine, amenințându-mă cu toporișca lui. Îl implor să-mi lase viața. Nu știu de ce, fie de frică să nu cumva să scot și eu toporul și să-l lovesc, fie că nu voia să-i scap din mână, fapt e că ținea toporul deasupra capului meu gata să lovească. Pentru a-i câștiga încrederea, arunc toporul și ridic mâinile, în semn de supunere. În timp ce se apleacă să ridice toporul meu, alunec mâna la brâu, prind pistolul și, cu iuțeală de fulger, îl îndrept spre el, somându-l la rândul meu:

— Sus mâinile, că te împușc!

Pesemne că am țipat tare, ca disperat, că-l văd cum scapă toporul din mână și cade în genunchi, implorându-mă.

— Nu mă omorî, măi frate, că am nevastă și copii mici! Vai de ceasul când am plecat de acasă! se lamenta el.

Mă găseam într-o situație melodramatică. Mă întrebam cum să scap din încurcătură, fără mare pagubă, lângă coliba prietenului care-mi oferise ospitalitate.

— Scoală, măi frate! – îl îndemn eu. Nu-ți voi face eu vreun rău. Mi-o fost și mie frică! Tu erai în stare să-mi spargi capul, atât erai de înverșunat.

— Ce să mă fac, păcatele mele! Sunt și eu slujbaș la Stat și trebuie să-mi fac datoria, să nu-mi pierd pita! Nu ți-aș fi făcut nici un rău. Voiam doar să te sperii!

— De voiai să mă sperii, apăi fii sigur că ai reușit! Dar, ce vrei? Trebuia și eu să-mi apăr capul! Acum a trecut! Rămâne între noi!

În aceste condiții de mare emoție, aș fi putut ușor să mă înțeleg cu el, să nu spună la nimeni nimic, dacă nu era pistolul. Arma excită imaginația și, cum, pădurea era refugiul celor certați cu legea, nu era de aci decât un pas până la a alarma autoritățile... Țăranii, între ei, ajung mai ușor să găsească calea ce duce la încredere. Am recurs și eu la această stratagemă.

— Măi frate! arma asta blestemată nici nu era încărcată! Am fost la târg și am schimbat pistolul pe o oaie, că pe vremile astea, omul nu-i mai sigur de azi pe mâine. Cu mâinile goale, când o da necazuri peste tine, ești ca și mort. N-am purtat în viața mea armă! Nu aveam de ce. M-a ajuns păcatul, că nu pot spune altceva. Mai bine păstram oaia și nu ajungeam la nenorocire!

Se uită când la armă, când la mine. Se topise parcă gheața între noi.

— Da-i frumos, bată-l norocul!

Văzând că trecuse focul, îi întind pistolul, să-l vadă mai de aproape, să-l pipăie. Vedeam că-i luceau ochii după el. Îl întoarce pe toate fețele, îl admiră, înainte de a mi-l restitui.

— Îmi vine, parcă, să-l arunc într-un tufiș, că era să-mi poarte nenorocul!

— Ba să nu faci una ca asta, măi frate, că nu se știe, odată te va scoate de la rău! Pentru că și așa îl ai, ține-l, că nu-ți cere de mâncare. De aș putea avea și eu unul ca al tău, cred că nu mi-ar strica!

— De vorbești adevăr, aș putea să-l întreb pe omul care mi l-o vândut, dacă nu ar putea să mai facă rost de unul. Dar tu ai fi în stare să dai o oaie pe el?

— Apăi, voi face și eu cum oi putea, că n-o fi moarte de om.

— Un lucru, însă! Să rămână între noi, că nu-i glumă! Te văd om serios, că altcum nici n-aș sta de vorbă de treburi de astea!

După ce am schimbat identitatea cu el, eu cu una de împrumut, iar el cu cea adevărată, ne-am despărțit prieteni, promițându-ne să ne întâlnim, tot «întâmplător», pe același drum.

Am lăsat să treacă mai bine de o lună, înainte de a trece din nou pe la coliba prietenului meu. M-o fi căutat pădurarul?

Între timp, am găsit o altă reședință, și am preferat să renunț definitiv la asta. Prieteni care se ocupau de găzduire. Era, într-un fel, participarea lor la această luptă de rezistență împotriva bolșevicilor și renegaților. Într-o zi voi putea cita numele tuturor, eroi necunoscuți, care și-au riscat libertatea și viața. Dumnezeu să primească darurile pornite din sufletele curate. Prin ei se va putea spune că poporul român n-a fost absent de la efortul comun. Ei vor mărturisi rezistența națională, a tuturor straturilor sociale, de la țărani și muncitori până la apostolii românismului și ai culturii naționale. Fiecare, în felul lui și cu posibilitățile lui, a fost prezent în această încheștare. Toți au creat, au hrănit și întreținut acest spirit de frondă împotriva bolșevizării. Au zădărnicit împlântarea marxismului pe acest pământ. Dar rezistența lor nu s-a oprit aci. Atunci când teroarea a devenit lege, au pus mâna pe armă și au răspuns cu dârzenia disperării, până ce au fost copleșiți de forțele străine venite să ne extermine.

Așa a fost la Pietrele Albe, unde echipa lui Spiru Blănaru, comandor Domășneanu, țărani Smultea, Ianculia... uniți cu cea a avocatului țărănist Ionescu, din Teregova, colonelul Uță, fost prefect de Lugoj și Vernichescu din Vârciorova, încercuți de o divizie de «soldați populari» și decimați până la ultimul. Acolo nu mai era diferența de culoare politică. În fața lor era un dușman comun, care le cotropise pământul. Și-au dat mâna până dincolo de moarte, înscriind în istorie cea mai sublimă pagină de rezistență românească.

Presa comunistă, toată, atacă «lupii» – cum erau numiți acești eroi asimilați fiarelor – intrați în legendă, să ducă balada peste veacuri, din gură în gură.

Acest crâmpoi de eroism este primul, în felul lui, urmat de atâtea altele, pe care istoria le va dezveli mâine, de ziua adevăraților eroi care și-au angajat voluntar viața pe altarul patriei, amenințată, de astă dată, cu dispariția.

În adăpostul meu de la Rugi, o luam cu moș Dragu peste Delinești și Târnova, până la Reșița. Aici am întâlnit pe camaradul Alex. Călniceanu,

sudor la fabrica din Reșița, și mulți alții, ale căror nume, pentru aceleași motive, nu le pot trece în aceste pagini.

Eram mereu pe drumuri. Nu aveam decât puncte de reper, halte de aprovizionare și de recuperare. Din valea Poienii, peste Berbecele și Nemanu, o haltă cu finul Cristoi, Brânzei, Mitru, Nimu..., peste Semenici, Teregova, Domașnea, Plugova, Iablanița, Băile Herculane și din nou drumul întors. Iată cum am înțeles eu rostul meu de a lega suflet lângă suflet, cât mi-o îngădui Dumnezeu, înainte de a cădea din nou.

NEMANU
9 iulie 1948

O dimineață de vară caldă, senină. Coliba din culme, în mijlocul grădinii, îmi oferă adăpost de câțva vreme. Dorul de ei, fugari ca mine, mă scoală în zorii zilei. Îmi răcoresc obrajii la izvor, îmbrac haine albe, țărănești, un laibăr mare cu buzunarele încărcate de un browning belgian, 9 mm, cu 14 focuri, un Walter cu 8 focuri și o cârjă mică, subțire, să-mi reazăm corpul. Curând, colina mărginită de zăbrani rămâne în urmă. Cobor valea Poienii, afundă și repede. Anini și aluni înfrățiți pe albie, aplecați muți spre șopot, umbresc scurgerea șerpuindă. Deasupra ei, drumul de care.

Un singur gând mă preocupa: jandarmii, care trec pe aici în patrulare și agenții Siguranței ce cutreieră regiunea. Împart priviri scurte, cu grijă, spre sat, spre deal, spre Timiș. Nimic! Doar zborul mierlei speriate strică liniștea. Pădurea, pe vremea asta, e pustie. Țăranii, la luncă, seceră, cosesc, numai noi și păsările codrului mai străbatem cărările șterse de iarbă.

Dintr-un salt trec șoseaua ce rămâne în urmă. În față, dealul lung și râpos mă afundă în răcoarea stejarilor înalți, să-mi ascundă urma.

Dacă aș trece prin sat, visez eu. Din capăt văd ulița pustie și casele albe, gătite ca de sărbătoare. Cu mâinile în buzunar, aproape de trăgaci, tai satul spre centru, spre crucea drumului. Bat cu vârful cârjei la o casă, dar nimeni nu-mi răspunde. Sunt toți plecați, m-am ostenit zadarnic. Mă afund din nou în codru, pentru cale lungă. În față, Certeja se ivește pe coamă, împodobită cu ferigă. Culmea de care e drum bătut și ochii cuprind zarea pentru orice surpriză. Merg așa de o jumătate de oră pe coamă și nimic nu zăresc, nimeni nu-mi aține calea. S-au înțeleș, parcă, să ne lase în pace, încă. Cobor, apoi, în valea Ferigii. O altă cărare se deschide și mă duce spre tăietura din dreptul cabanei.

De sus privesc Nemanu, înalt și dezvelit. Livada mea, Pădurenți, ca o șea lipită pe culme, îmi arată locul lor, al celor ce mă așteaptă să vin la sfârșit de săptămână, cu vești și inimă deschisă. Dealul cabanei e plin de zmeură și căpșuni. Mă opresc puțin să-mi astâmpăr foamea. În vale, lumea se îndreaptă spre cabană. Mihai Brică, pădurarul, cu pușca pe umăr, strigă pe coastă. M-a văzut coborând, dar zmeurișul îmi ascunde fața și nu m-a

recunoscut. Mă credea probabil un păzitor de vite. Aștept să se îndepărteze și mă strecor spre vale, protejat de zmeurișul înalt, crescut după tăierea copacilor. Linia ferată forestieră, abandonată acum, șerpuiește alături de valea lui Hamat, denumită astfel de petroșneni. Afundă, limpede și rece, ea desparte două culmi, ce stau față în față, gata de încăierare: Certeja și Nemanu. Mai sus tronează vârful cu același nume, de 1057 m. În fugă, sar torentul cristalin și mă pierd în zmeurișul ce mărginește poalele Nemanului. Treptat, tufele de fragi se îndesesc și mă îndeamnă la prânz. Sunt la drum de mai bine de trei ore. Încep urcușul Nemanului, să ies deasupra livezii, proprietatea mea, încă întinsă pe vreo patru hectare de fân.

Dealul e lung și greu de urcat, dar privirile azvârlite roată îmi încarcă sufletul de frumusețe. Dealuri, movile, vârfuri, îmbrăcate în verde, aer răcoritor și sănătos îmi umple plămâni. Departe de zgomotul orașelor, de mirosul de mucegai ce planează deasupra, curățenia, farmecul codrului, cu liniște, uitare, răsplătesc din plin viața de hoinar. Dumnezeu dăruie omului ceea ce seminul lui îi răpește.

Merg încet, cu opriri dese, mă uit împrejur, zâmbesc, în timp ce adierea vântului de munte se prelinge pe pieptul desfăcut. Sunt atât de fericit acum, ca în ceasul ultimei împăcări. Nimeni nu-mi tulbură gândurile. Azi, prietenii hoinari, adunați la sfat, mă așteaptă să le aduc vești, să le aduc mai mult poate, solidaritatea aceluiași destin înaintea marilor încercări ce ne așteaptă.

Finul Nicolae Cristoi – la rândul meu eram nașul copilului lui, căsătorit de curând – înalt și bun, ca pâinea de sărbători, cu ochi mărunți, semănați într-un corp de uriaș, ca două licăriri de soare. Aproape de doi metri înălțime și vreo 120 de kg. Tăbăcar de meserie, și-a format musculatura lucrând din greu. Viața lui răsfirată pe drumuri, de ani de zile, îl prinde, bătrân, la braț cu noi. Sunt zece ani de când în casa lui n-a mai poposit liniștea. Închisorile i-au purtat de grijă vreme lungă. Călăii i-au chinuit trupul și inima. Păstrează fotografia unicului fiu, mereu la el. O scoate, o privește, se întunecă și-apoi începe: «Acum ar fi avut 14 ani, mi-ar fi urmat gândurile, planurile, mi-ar fi moștenit numele.» Și iarăși privește corpul întins și un suspin greu îi sfășie pieptul, lacrimile-i îneacă glasul ce se stinge.

Văd o holdă de cartofi și băiatul întins de-a latul, cu frunzele verzi la căpătâi. Fața îndreptată spre cer, cu ochii întredeschiși și fâșii de sânge îi acoperă obrazul tânăr. În jur, pământul scormonit și lipit între degete arată lupta băiatului cu moartea. Era tânăr și frumos, și aproape de talia tatălui deja.

L-au împușcat la joacă, dintre copii, să lovească pe tatăl. Într-o prigoană fără scrupule, toate mijloacele sunt admise, între rechini.

— Pe mine nu m-au găsit, în septembrie 1939, să măucidă, au luat viața unui camarad de-al meu, însă îmi pregăteau scadența. Azi mi-au luat destinul, speranțele toate, îngrămădite în băiatul meu. Eu nu mai am pe nimeni, trăiesc de acum cu voi și pentru voi toți, pentru cei mulți ca voi. Cei care l-au ucis își așteaptă azi rândul. Cine oare îi va apăra de dușmanul comun, când au ucis pe singurii care ar fi putut să-i apere? Sunt opt luni de când păzim împreună pădurile, soarta ne-a legat pentru totdeauna. Drumurile noastre sunt semănate cu gropi și cranii uscate. Azi, mai mult ca niciodată, Iuda ne pregătește pierirea.

Finul Nicolae s-a însărcinat singur cu aprovizionarea, ajutat de Ion Brânzei, umbra lui nedespărțită. Noi așteptam la colibă pâinea mare, coaptă în țest și legume, un sac plin, pentru mai multe zile. Vineri, pe înserate, sau sâmbătă, în zori, plecau amândoi în sat și se întorceau duminică dimineața. Poate să-i mai găsesc la colibă? Grăbesc pasul și las coama livezii în urmă, cu fânul mare, semănat cu trifoi și ferigă, așteptând cosașii. Livada era întinsă ca o pătură pe cal, lăsată pe poale. Anul trecut eram 15 cosași, aliniați pe brazde, și seara ne-a ajuns din urmă înainte de a termina. Coliba era așezată în vale, spre pârâu, alături de un izvor de munte cu apă rece. Când am venit noi aici, am mutat-o pe culme, lângă cărarea ce duce la Nemanu. Credeam că nimeni nu va trece pe aici, să ne tulbure liniștea. Regiunea se umple curând de vite și păzitorii lor ne surprindeau adeseori pe cărări. Fumul ce ieșea din colibă se vedea de la distanță și atrăgea mulți curioși. Primul curios, Pătru Suru, poreclit Giona, vecinul meu de casă, mă surprinde în colibă. Acest țăran născut la sat, crescut la periferia orașului, nu era nici câine de casă, nici câine de oi. Era cel mai periculos. Odată m-a surprins acasă, în pivniță, unde luam masa cu Ion Chirilă, și în ceasul următor, s-a dus la jandarmi să mă denunțe. În vremea aceea, lumea se gândea mai întâi la propria-i piele, jandarmii nu s-au ostenit până la noi. Așa am scăpat. Acum eram din nou în pericol, dacă nu era prezența de spirit a finului Nicolae, care a aruncat peste mine toate hainele grămadă, să mă ascundă iscoadei. Din această poziție asist la discuția lor. A venit, zicea el, după «vite», când, în realitate, venise după cu totul altceva.

Al doilea oaspe, Filaret, cu sufletul deschis și darnic, nu m-a găsit acolo și a vorbit doar cu Brânzei. «Dacă aș putea să-l văd numai pe d-l Filon, că mult mai îndură, săracul, iar maică-sa se uscă pe picioare. Sunt ani de zile de când în casa lor nu mai încetează lacrimile și jalea îneacă durerile. Pe unde

și-o fi odihnind oasele chinuite?» Ținea mult la mine și trăgea nădejdea să mă întâlnească întâmplător pe culme.

— Nu știu nimic de el, uică Filaret, i-a răspuns Ion, poate a trecut de mult granița, că nu i se mai află de urmă!

— Se poate, Ioane, îi răspunde cu un oftat, ștergându-și ochii mari cu mâneca de la cămașă. Eu vă las vacile să le mulgeți, să aveți, cel puțin, lapte. Și... de cumva o rătăci și el pe aici, să-i dați să bea și... să-i vorbiți și de mine!

Are și el un nepot de soră, Petru Hamat, buchinarul, frate de cruce. Îl așteaptă și pe el soarta celor mulți. Ginerele, care și-a pierdut o mână în război, și el prin închisori, iar copiii lui, doi feciori, sunt crescuți de bunic! Așa și-a muiat sufletul în aceeași durere. El înțelegea adânc dorul ce ne poartă pe munți, fără odihnă, fără hrană.

La coliba noastră veneau și buni și răi. Atunci am hotărât să schimbăm domiciliul. În plus, sub pretextul de a supraveghea plantațiile de brazi, cete de pădurari, veniți din alte părți, cutreierau pădurea. Petru Giona, fost pădurar pe timpuri, dar dat afară pentru furt într-un mare magazin de unelte și condamnat la închisoare, a fost reintegrat în funcție. Sub scutul «serviciului», trecea în fiecare zi pe aici să miroasă parfumul zmeurilor.

Finul Nicolae, Ion Brânzei, Mitru, lăcătușul, și Nimu, cizmarul, mergeau prin pădure cu pușca pe umeri și se întâlneau cu multă lume, ba chiar cu acești pseudo-pădurari. Fie că mitraliera, așezată în diagonală, inspira teamă, fie că informațiile centralizate la Siguranță așteptau semnalul pentru o captură mai importantă, totul părea liniștit. Din nou alte patrule, de astă dată mixte, cu agenți și jandarmi, traversau pădurile, în căutare de pradă. În fața acestor mișcări, am mutat sălașul adânc în vale, în tufișul des și înalt, ce pierde și fumul prin frunzișuri. Așa ne-am pierdut urma, o vreme. În partea dreaptă a livezii, venind dinspre vârf, pe vâlăul ce duce la cabana nouă, pădurea era deasă, de nepătruns. Cum aveam meșteșugari, am început să săpăm loc de fundație. Ion, rotar de meserie, și cu finul, priceput la toate, pregătesc temelia din tulpini de fag, așezați cruce și o înalță până la brâu. Apoi lemne crăpate în felii și așezate în triunghi, de o parte și de alta, își înalță acoperișul. Cum în livadă mai rămăseseră cinci clăi din anul trecut, fân uscat, îngrădit în țarcuri, îl cărăm grămezi legate cu funii, o claie întreagă, și-l azvârlim deasupra, în loc de șindrilă. Deschizătura din fund, clădită cu lemne și ferigă, iar în față, totul deschis, ne servea de intrare. În mijlocul colibeii facem din bolovani o vatră de foc, iar pe margini amenajăm paturi

din ferigă. La dreapta intrării, băieții au instalat mitraliera pe o furcă împântă în pământ, ce ne ținea loc de câine.

Noaptea, când și păsările și apele dormeau, departe, cale de patru ceasuri de sat, răbufnea valea în ecou prelung, când căteaua începea să latre de probă. Luceau ochii mai mult ca focul din vatră, privind scânteile ce se pierdeau în întuneric cu tunet de furtună.

Mitru și Ion, sergenți în armată, comandanți de mitraliere, se întreceau la montarea și demontarea armei. O frecau în fiecare zi, o ungeau, o mângâiau cu atâta ardoare, parcă ar întreba-o de nu-i lipsește ceva. Mitru, lăcătuș, îi poartă seama, iar Ion cu funcționarea ei. Formau o pereche ideală. Deopotrivă de curajoși. La alegerile din noiembrie 1946, în Caransebeș, asistă și ei la felul cum comuniștii, reprezentați prin refugiați basarabeni de origine rusă, evrei, unguri, sârbi, care s-au înghesuit în prima linie, să profite de circumstanțe pentru a se cățăra în ierarhia partidului recent inventat, terorizau lumea. Alături de ei, desprinși de tragedia poporului român, s-au îmbulzit lichelele, periferia partidelor, transhumanța obișnuită, apoi vânzătorii de meserie, care se ofereau la orice serviciu, după prima panică. Ion și Mitru, văzând această batjocură, dar mai ales lașitatea mulțimii, s-au hotărât să răspundă singuri, așa cum le cerea mândria de stăpâni pe acest pământ. Împreună cu un prieten, de o seamă cu ei, și-au procurat pistoale-mitraliere, cu câte 3-4 încărcătoare fiecare, și, mascați cu sumane lungi să poată ascunde armele, coboară spre centrul orașului, unde era sediul partidului. Țevile apar negre și focul răpăit înspăimântă adunătura. În câteva clipe rămân singuri pe străzile orașului, comuniștii intraseră parcă în pământ. Alarmă în tot orașul și gloata năucă de beție, împinsă de poliție, iese cu armele să răspundă «burgheziei». Credeau că opoziția a pregătit revolta. Cei trei feciori așteptau mai sus, înspre Potoc, în dreptul bisericii catedrale și, când gloata apare, o iau din două părți între focuri și goana începe iarăși. Fug unii, azvârlind armele, aleargă alții cu focul după ei și se înghesuie din nou în sediu sau afară de oraș, cum au reușit să se salveze.

Ostașii noștri, cu treaba terminată, s-au dus să se culce, împăcați că au răspuns așa cum le cerea inima lor simplă, adânc rănită.

Erau orele 1 noaptea când apar și eu – eram liber încă pe vremea aceea – cu Petru Hamat, auzind zgomot mare. Pe stradă întâlnim pe șeful comuniștilor din localitate, un basarabean refugiat, foarte agitat, tremurând ca varga, care ne imploră să ne ducem acasă, pentru că «reacțiunea a dezlănțuit focul asupra oamenilor muncii». În privirile lui citeam panica și n-am putut să-mi rețin un zâmbet de satisfacție.

E mult de atunci, dar nimeni n-a aflat nici până azi cine au fost revoluționarii misterioși care au umbrat «triumful» electoral.

Ion și Mitru nu sunt nici la prima, nici la ultima lor ispravă. Ion fuge din lagărul de la Caracal, unde a fost închis pentru că s-a întors cu viață de pe front. Santinelele de pază trag în el să-l doboare, însă Dumnezeu l-a scăpat, după cum l-a scăpat din război, de trei ori rănit. N-a scăpat, însă, mai târziu de mârșăvia vânzătorilor. Trădarea l-a răpus aproape de casa lui, pe când se strecura să-și mai vadă familia. Știa că-i periculos, fără teamă, și au tras în plin. S-a stins, săracul, cu imaginea neamului lui în suflet. Numai Dumnezeu îi va putea astâmpăra de acum vârtoarea revoltei. Printre jertfele marilor anonimi, Ion Brânzei pășește în fruntea oastei celor adormiți, dar prezenți mereu în inimile celor rămași.

Acum privește mitraliera și dealurile înșirate ca un front. Ochii-i surâd luptă, a vitejie, moartea fuge parcă de el. Ion și Mitru dorm cu rându-l lângă armă și când somnu-i prinde, lasă obrazul cald să cadă pe fierul rece și sacul cu gloanțe de alături.

Cobor încet în dreapta spre colibă, mă afund în pădure cu arma la îndemână, gata de apărare. Liniște, răcoare. Umbra împiedecă razele prea calde să atingă pământul. E grea tăcerea codrului. Ea ascunde moartea la orice pas. Săptămâna trecută i-am lăsat pe toți la colibă, dar câte nu se pot întâmpla într-o săptămână, în situația noastră? Stabiliserăm, împreună, un loc, o cutie de scrisori, pentru a preveni primejdia. În vârful cu brazi, la poiana lui Jura, un fag bătrân și scorburos ne ascundea corespondența săptămânală. Ei treceau pe aici și-mi lăseau veștile din sat și împrejurimi, bune sau rele, iar eu le lăsam pe ale mele. Așa ne preveneam, așa ne țineam legătura, când nu ne puteam vedea și, după veștile lor, îmi orientam drumul. De obicei, veneam să-i văd vinerea sau sâmbăta, iar dacă nu puteam veni până la ei, treceam regulat la fagul nostru. El se găsea la jumătatea drumului dintre mine și ei, distanță suficient de mare în caz de pericol. Mai aveam un alt ascunziș, la Berbecele, într-un loc mai înalt, care domina împrejurimile. Datorită acestei precauții am evitat o catastrofă. Inamicul ne-a vizitat locașul și a lăsat pază, să surprindă pe cineva. Sistemul era bun și sigur. Oricare dintre noi, scăpat din cursă, putea preveni pe ceilalți de pericol.

Un gând mă frământă și mă oprește în cale înainte de colibă. Nu știu de ce, dar azi dimineață am călcat inexplicabil consemnul. Nu am trecut pe la cutia cu scrisori. Dacă uitarea mea nu-mi va fi fatală! De câtva timp cerul se întunecase, încărcat de nori, urmat de fulgere prevestitoare de furtună, care mă gonesc spre adăpost. Sunt aproape, încă puțin, dar liniștea mă chinuiește.

Din deal desprind coliba. Nimic, nici un semn ce mi-ar putea prevesti surpriza. Nici focul nu arde. Întind degetul de-a lungul trăgaciului și avansez spre deschizătura ce ținea loc de ușă. Printre fagi, nezărit de nimeni, privesc intrarea și desprind două chipuri în umbra colibei. Inima-mi bătea puternic. Era mereu în alarmă. Apoi, își moaie pulsul, sufletul descărcat pentru îmbrățișare.

Ion și Mitru, în jurul focului, mâncau tăcuți, cu ochii întinși spre ieșire. Încă un pas, fâșăit de frunze, și în clipa următoare, două pistoale smulse de la brâu se pregăteau să tragă.

— Stați, fraților! le strig în grabă mare.

O explozie de bucurie. Lingurile zboară, masa se răstoarnă, iar ei sar spre mine cu ochii mari și buni ce așteptau prieteni de cale lungă. Mâinile se strâng cruce, să închidă, în palme mari și aspre, înfrățirea.

Ce mai e nou? Ce face moș Dragu, ce fac ceilalți, Bubi Roman, elevul de odinioară. Petru, băiatul moșului, tot la închisoare? Ce a vorbit, pe cine au mai luat, care a mai căzut? dau năvală întrebările, fără oprire.

Descarc sacul cu știri, atâtea câte am putut strânge într-o săptămână. Privesc apoi în jur, căutând din ochi pe finul Nicolae și pe Nimu.

— Ei au plecat în sat de două zile. Nimu trebuia să ne facă bocanci, că nu mai avem ce purta. Nea Nicolae ne dă material. O să se întoarcă spre seară sau cel târziu mâine!

— Ascultă, Ioane! Mi-ar trebui și mie ceva de acasă, dar mai mult aș dori să mai văd pe mama și să-i spui să aducă și pe Floarea, nepoata mea, că mi-e dor de ea! Floarea ținea mult la mine, pentru că eu am dus-o la școală. Sora mea și cu soțul voiau să facă din ea o țărăncuță, să rămână acasă. Era singura lor fiică. Însă lucrul câmpului, munca la țară, numai eu îi știam greul și nu mai voiam s-o văd și pe ea că împărtășește viața părinților. Așa i-am convins să o dea la carte.

Am dus-o eu la Caransebeș, la gimnaziu, înainte de a părăsi țara și, patru ani mai târziu, când m-am întors, tot eu am condus-o la liceu, la Timișoara, unde, prin camarazi, am reușit să-i găsesc și o pensiune, într-o familie cinstită. În dimineața de 3 august 1947, plecam în zori de acasă, la gară, cu ea și tatăl ei. În drum spre gară am fost atacat de trei agenți, unul de la Timișoara și doi din Caransebeș. Am încercat să fug, însă, prins între ei, cu armele spre mine, n-am mai putut face nimic. Moisă, tatăl ei, a rămas fără nici o reacție. Floarea, însă, s-a zbătut din toate puterile să mă scoată din mâna lor, strigându-mă pe nume, să alarmeze trecătorii. O lovitură în cap o imobilizează, în timp ce mașina poliției se apropia de mine și m-au dus fără

urme. A urmat apoi procesul, primul pe țară făcut unei echipe de luptă, parașutată de dincolo.

— Mă duc eu acum, camarade Filon, și voi aranja totul!

— Ți mulțumesc, Ioane! Eu te aștept aici, până te întorci!

Dinspre culme, un tunet puternic străbate cerul și, în clipa următoare, un torent de apă se abate peste colibă, să inunde pământul. Acoperișul de fân, gros de vreo 40 de cm, e străpuns de ploaie și acum se varsă spre interior. Plouă în colibă ca afară. Primul gând se îndreaptă spre mitralieră. Punem pe ea tot ce aveam, haine, pături. Viața ei ni se părea mai prețioasă decât orice altceva. Era o ploaie scurtă de vară care ne udă până la piele. După ce încetează, soarele apare din nou ca și când nu dispăruse deloc. Ion se pregătește de plecare. Ne strângem mâna cu bărbăție și iată-l că se afundă în frunziș. Cine ar fi știut atunci că mâinile noastre se strângeau pentru ultima oară? Dumnezeu să-i odihnească sufletul lui de om simplu, curat, de erou, din cei căzuți fără nume.

Trăiam toți din firimituri. Zilele scurse nu erau decât supraviețuire.

Rămas singur cu Mitru, mai vorbim de una de alta, ne povestim evenimentele săptămânii. Ploaia încetase de mult și cerul și-a dezvelit lumina. Un foc mare, cu flăcări galbene-alburii, pâraia cu zgomot, păzit de privirile noastre împăcate. Încet, și soarele se duce, iar vestitorii nopții își anunță prezența. În tăcerea neagră, codrul prinde viață. Privighetoarea măiastră își începe melodia, îngânată în concert armonios de celelalte pasări. Nimeni altcineva, decât doar pâlâitul de flăcări mai trădează ascunzișul nostru.

— Mitre! vom mai sta noi multă vreme așa? departe de ai noștri, tresărind la cel mai mic legănat de frunze? îi pun într-o doară întrebarea.

— Camarade Filon, noi nu mai avem de ales. De acum zarurile noastre au fost aruncate și nu depinde decât de noi cât om putea-o duce.

Una, însă, o știu, că vor cădea mulți înainte de a mă doborî! Ochii îi luceau foc lângă foc, în timp ce mâna-i mângâia mitraliera, ca o ultimă nădejde.

— Vom păzi coliba cu rândul, cu toată comoara din ea, îi răspund eu.

— Suntem ascunși afund în vale, în tufiș nu ne va da nimeni de urmă. Și-apoi, oaspeți ca dvs., veniți de la drum, se bucură de odihnă. Culcați-vă că voi asigura eu paza! Mă cunoaște mai bine și căteaua.

Mă simțeam și eu tare lângă hotărârea lui. Dragostea ne înfrăța în același destin, în brațele codrului plin și verde.

Obosit de drum, mă întind pe patul de ferigă, străjuit de ochii lui, desprinși parcă din focul mare. E noaptea ultimului somn în libertate, lângă ultimul prieten. Măine potera va strânge dintre noi, răbind rândurile. Degetele împreunate cruce ating fruntea, mijlocul, inima și dreapta, semnul răstignirii și pentru noi, pe când cugetul meu tot se îndreaptă spre Cer, spre Dumnezeu, căruia îi încredințez viața, sufletul, pentru o nouă noapte. Împăcat, liniștit parcă, plec fruntea în așternut, iar visurile hoinare schimbă taina zilei.

Soarele urcase de mult pe cer și privea pe furiș, din vârful fagilor, obraji îmbujorați de aerul de munte. Mitru era de mult în picioare, poate n-a dormit toată noaptea, pândind să nu ne surprindă răul. Iată-l cum frigea niște jumere ce miroseau de departe.

— Ce faci, Mitrule? îl întreb eu, cu ochii la tigaie. Un dejun la pădure, din ouă prăjite și apă de izvor, era tot la ce visam acum.

— Tare m-ar ispiti și pe mine o gustărică, continui eu ca pentru mine. Nu știu de ce mă simt mereu flămând de când trăiesc pe aici. Aerul curat îndeamnă stomacul la treabă. Câteva ouă sparte peste jumări rumenite, o mămăligă caldă ne invită la masă. Mâncam cu atâta poftă că-mi lingeam degetele după fiecare îmbucătură. E meșter la gătit feciorul sau codrul a dat atâta gust bucatelor?

Deodată tresar, izbit de un zgomot făcut de cineva ce călca sub picioare vreascuri uscate, nu departe de colibă. Nu poate fi decât cineva ce cunoștea locurile. Instinctiv duc mâna la brâu, scot pistolul, gata să-mi vând scump pielea. Mitru, mai vioi ca mine, era deja în poziție de trăgător, cu obrazul culcat pe țeava mitralierei, trezită parcă și ea din somn. Zgomotul continuă, se apropie de noi. Curând desprind o haină țărănească ce se strecura cu multă siguranță spre colibă.

— E unul de ai noștri! mă liniștește Mitru.

— Cine-i acolo? răsună vocea lui, îndreptând arma spre vizitatorul nepoftit.

— Om bun! răspunde vocea «musafirului», îndreptându-se spre noi.

— Mitrule! chiar de o fi un cunoscut, eu mă ascund, să nu se ducă vestea în sat că sunt pe aici. Fără să pierd timp, mă furișez în tufiș, lăsând pe Mitru să primească oaspele. De aci, fără a fi zărit, recunosc pe Gin Huza, prietenul nostru.

— Nu era să vă mai gădesc! răsună vocea lui nea Gin, cum îl numeam eu. V-ați ascuns și de dușmani, ca și de prieteni!

— Pentru prieteni ca d-ta, ușa noastră rămâne mereu larg deschisă. Ne aducea vești regulat, de la primărie, de la jandarmi, de tot ceea ce mișca prin sat. Ține legătura cu casa, cu orașul. A dat dovadă de mult curaj și credință în cauza noastră. La propunerea lor de a găsi o soluție, pentru a transporta mitraliera de la Caransebeș până aici, le răspunde cu hotărâre că numai el ar putea duce treaba la capăt. Împreună cu un prieten al băieților din oraș, au încărcat-o într-un sac mare, au urcat-o pe tren și au adus-o până la destinație. Și câte traiste încărcate cu de-ale mâncării și de câte ori nu alerga din sat la ei să-i prevină, când un pericol îi amenința.

— Am venit să mai văd de vite, invocă el prezența pe aici, pentru oricine l-ar vedea. Nu le-am văzut de câteva zile, poate or fi prin plantațiile de brad sau în livada d-lui Filon! Am venit de la coasă, din vale și ar trebui să mă întorc degrabă că mă așteaptă holda. Cu un toporaș pe braț, ca omul cu treabă la pădure. Laibărul și cămașa lungă erau singurele vestminte ce-i acopereau corpul, iar pe cap, să-i țină umbră, o pălărie veche, neagră, fără panglică, cu boruri întoarse spre cer, în formă de vălău.

Aștept cu nerăbdare plecarea lui, care întârzie. M-a surprins odată în luna ianuarie, la coliba din Berbecele, primul meu adăpost după evadarea de la Curtea Marțială din Timișoara. Îl știam tăcut, activ, atașat mult de finul Nicolae. Dacă m-aș arăta și acum ca astă iarnă? Era întotdeauna atât de binevoitor cu mama, o întreba mereu de mine, manifestând simpatie și o oarecare tristețe. Nu i-a spus nici mamei când m-a surprins în colibă. Față de toată lumea, părea că nu știe nimic de mine. Ascultă mult și vorbește puțin. Prin el aflăm tot ce se întâmplă și ne aduce ultimele știri.

Nu mă rabdă inima mult și mă furișez încet spre colibă. Vocea mea îi surprinde bucuria, cu o «bună dimineața». Sare spre mine, mă îmbrățișează. Nu-i venea a crede ochilor că eu mă găsesc în fața lui.

— Am venit și eu aseară, nene Gin, să văd coliba nouă. Nicolae m-a vestit că și-a construit casă la aer. Așa l-au sfătuit doctorii... Unii la mare... alții la munte, după cum cere sănătatea fiecăruia. Noi ne simțim mai bine, mai siguri la munte, unde aerul și umbra codrului ne sunt mai prielnice... Apropo, cum făcuși când ai adus «câteaua»?

—Trenu-i pentru călători și bagaje, așa că aveam dreptul, ca orice călător, să ne cărăm traistele. De la haltă, nu mai era greu. Era noaptea și drumul până aici a fost o joacă. Acum se odihnește la locul ei.

O privea și ochii-i luceau, plini de înțelesuri. Avea și el un Walter 9 scurt, pentru securitatea personală, atunci când, din întâmplare, cineva i-ar căuta ceartă, în drumul spre Nemanu.

— Trăgeam nădejdea să te mai văd o dată, dar nu credeam să fie atât de repede. Eu vin cam des pe aici și bănuiam că te vei întâlni cu Nicolae și că cel mai nimerit loc de întâlnire între prieteni era livada dvs.

— Nene Gine! acum, dacă a fost să ne vedem, o să iei masa cu noi. E masa revederii! Așează pălăria pe genunchi, își face semnul crucii înainte de a se apropia de masă. A gustat de două-trei ori din jumările noastre și apoi s-a scuzat că nu mai poate. A luat pe vârful lingurii și de fiecare dată se oprea, amestecând rar, să ne facă loc nouă. Vedeam cum firimiturile i se opreau în gât, nu-l lăsa inima să mănânce de la noi, când știa cât de greu era transportul bucatelor.

— Am gustat să nu vă refuz, dar sunt sătul! repetă el cu hotărâre. N-a mai pus mâna pe lingură.

— Ceva nou prin sat? schimb eu vorba.

— Se zvonește că ar veni pe aici, să mai cotrobăiască pădurile, că prea s-au umplut de fugari. Raita ar avea loc între Goleț și Petroșnița.

Vestea lui mă pune pe gânduri. Se strânge funia de par. Curând nu vom mai avea unde să găsim un așternut.

— Domnul Filon, ne va ajunge și pe noi cuțitul la os. Acum impozitul depășește venitul pământului pe doi, trei ani, iar cota de bucate, pe care trebuie s-o dăm, ne lasă pe rând flămânzi. Grâul ni l-au luat de la treier, iar noi va trebui să-l cărăm la oraș, de clacă. Ni-l plătesc cu 3 lei kg, iar pâinea o cumpărăm cu de zece ori pe atâta preț. Vitele noastre au scăzut sub preț. Cu un bou gras, abia te scapi de porție (impozit), dar nu poți să îngrași în fiecare an un bou să te scapi de ei. Nu mai avem cu ce ne îmbrăca. Ne-au promis mereu că ne aduc bumbac, prin cooperativă, dar nu dau, din puținul ce aduc, decât celor ce au achitat cota de grâu, porumb, legume, lapte, carne și tot ce producem de-ale mâncării. Lâna de pe oi o împărțim cu ei ca și carnea de porc, când îl tăiem, ca să avem de mâncat tot anul. Suntem goi și nimeni nu ne crede, nimeni nu ne mai dă o nădejde de scăpare. Toți cei de ieri au îmbrăcat noua haină, și-au schimbat vocea și ne vorbesc, ne înșeală cu mai multă neomenie. S-au dat cu noua stăpânire, pentru a-și salva poziția moștenită din tata în fiu, dar ei nu știu că până la urmă vor plăti la fel cu ceilalți. Dvs. suferiți de ani de zile și doar aveți din ce trăi. Azi împărțiți aceeași soartă cu toți aceia al căror suflet, în revoltă, a rămas neîntinat și colindă munții, singurele meleaguri unde s-a refugiat libertatea. Când mă prind necazurile și nu am putere să-mi vărs focul, apuc drumul Nemanului, la voi, să văd flintele și cățeaua noastră, care mi-ar astâmpăra tot amarul ce-

mi arde inima. Pe aici, pe culmea de fagi, resimt o parte din trecut, rămasă încă necălcată de politrucii incuți și îndobitociți.

Mi-e dragă viața asta, că nimeni nu-ți mai bate la fereastră după cotă. Ș-apoi, aici mai poți răspunde, te mai poți apăra, ești pe una. Tragi, dobori, îți verși focul, cât îți flinta în mână, iar pădurea îți ascunde urmele.

— Ai dreptate, nene Gin, aici vorbește neamul prin armele voastre, răzbunarea atâtor umilințe!

— De ați ști cât mi-e inima de neagră, cât venin s-a încărcat în ea! Până într-o zi, însă, și atunci am să vă caut din nou la colibă, pe văi, pe culmi, să împărțim mălaiul și viața, deopotrivă. Numai voi sunteți pe aici. De când bat pădurile, n-am văzut unul singur din politicienii de ieri. Ei s-au aranjat din vreme și acum, fiecare liniștit, în casa lui, cu familia lui, își vede tihnit de socoteli. Răul cu răul se înhăitează. Voi ați ales codrul, ca pe vremuri Iancu, craiul munților cu fluierul și pistolul la cingătoare.

— Nene Gin, noi întotdeauna am fost tratați de copii necopti, ce nu știu ce vor și nu cunosc nimic din frământările vieții. La intrarea colibeii ne-am agățat cartea noastră de vizită, a copiilor de ieri, care, din păcate, au avut prea multă dreptate. Cine ne va căuta pe acasă, va găsi jalea, lacrimi ce hrănesc praguri ierbite. Casa noastră, a neamului întreg, ce vrea viață, este coliba dintre fagi, străjuită de Mitru, de Ion, gata să tune, să semene spaima între nemernici. Noi nu mai avem drumuri de întoarcere. N-avem decât început, ce tinde mereu, cu prețuri uriașe, spre împlinire sau moarte. Frământarea din noi nu și-a găsit locul la masa stropită cu sânge. Ea are un singur țel, să arate calea pe care vor pași mâine generațiile de după noi. Dintre noi, puțini vor ajunge să vadă lumina, căci nu prețul ei, ci harul ce împărăștie va rămâne, pentru cei ce vin. Nu noi, cu orice preț, ci pământul aceasta, în care își dorm oasele strămoșii, pământul acesta, pe care îl călcăm în fugă, să rămână așa cum l-au prescris prin testament, al nostru, al tuturor, al celor vii și al celor din morminte. Pentru el ne bat azi ploile, ne hrănesc pădurile, ne încălzesc nădejile. Rugăciunea noastră, la tulpina fagului, cu crăcile cruce, se îndreaptă limpede spre Dumnezeu, pentru a ne învrednici de osândă, întru numele lui, pentru toți acei ce azi poartă jugul resemnării. Trecuse de mult ora de taine. Coasa l-o fi așteptând în vale.

— Când te mai poartă dorul pe aici, aș vrea să te mai văd și eu, să-mi mai descarc sufletul!

— Domnule Filon, de mine n-o să scăpați cu una cu două, vă voi mai călca, și chiar mai des, coliba din vale!

— Acum, i-ați rămas bun de la Mitru, că eu te petrec până la livadă, să văd de nu s-o umplut iar de vite. Când am sosit, am găsit o cioardă de vreo 15 vite, ce pășteau în mijlocul livezii, nestingherite.

— Te pomenești că or fi fost și ale mele!

— Le iau grămadă și nu mă opresc cu ele până la primărie!

Teama i se confirmă. Vaca lui păștea la marginea livezii, cu alte patru, cinci. Le îndreptăm spre pădure, de vale, iar noi plecăm spre deal după fragi. Curând livada rămâne în urmă și dealul urcă spre vârful Nemanului, cu noi alături. După niște zmeurari crescuți pe cale, apare figura neagră, iscoditoare, a lui Busuioc Tunaru, venind spre noi.

Nu mai am timp să mă ascund. Va trebui să-l înfrunt. Odată ținea la mine, azi, însă, s-a amestecat cu cei dornici de posturi de comandă în sat și strigă în rând cu ei: «Trăiască oamenii muncii».

— Bună ziua, nene Gin! Ce faci pe aici? ne întâmpină el.

— Mi-am pierdut o vacă și am plecat s-o caut! Dar tu?

— Și eu, tot după vite! răspunde el, aruncând o privire furișă în spre mine. Erau privirile omului ce caută răul.

M-a privit o singură dată, scurt, voind parcă să lase impresia că nu mă cunoaște. Pălăria lui nea Gin, pe care mi-o împrumutase la plecare, îmi acoperea fruntea, îmi înjumătățea obrazul, dar el m-a recunoscut și... a tăcut. Se desparte de noi și pornește la vale. Eu rămân în loc și-i număr primii pași. Un gând de fulger îmi apare pe buze și glasul meu îl oprește din drum.

— Busuioc! Tresare și se întoarce spre mine. Tu mă cunoști pe mine? Surpriza lui era pe jumătate. Nu putea să joace comedie. Prezența mea pe aici nu era un lucru nou pentru el, poate chiar se aștepta să mă vadă.

— Nu v-am cunoscut deloc, dl. Filon, așa de bine v-ați schimbat. Semănați a cârpan-locuitor din satul vecin Cârpa. Pe aici umblați?

— Am venit aseară și plec acuma iară. Pe aici mă cunoaște lumea și s-ar putea să mă întâlnească și alții!

— Dar cine credeți că ar face așa o mârșăvie? N-are nimeni inima atât de rea!

— De! Bucuria de a mă fi văzut. O spune, fără să vrea, neamurilor, vecinilor și va ajunge și la urechi străine, și așa vor trimite potera după mine.

— Nu vă fie frică! îmi șoptește el, cu o jumătate de gură. De la mine nu va ieși nimic! Ochii lui, însă, spuneau altceva, în întunericul lor. Îi întind mâna să plec. Graba lui mă neliniștea. Bănuiam tot mai mult că are stăpâni. Siguranța și-a întins mrejele. De acum va trebui să schimb regiunea, nu mai

aveam ce căuta pe aici. Ochii negri, fața neagră, sufletul... Nea Gin s-a oprit. Aleg tăcerea, privirile însă, vorbesc pentru mine.

— Nu v-a cunoscut, dl. Filon! Trebuia să-l lăsați să se tot ducă! Nu cred să fie el în stare de așa ceva. S-a mânjit el cu ei, dar cu dvs. ce are?

— Ai dreptate, e de vârsta mea, am fost la școală împreună, într-o bancă.

Mi-am făcut gânduri degeaba. L-am liniștit pe nea Gin, dar un spin mă înghimpă. Un presentiment pune stăpânire pe mine

— Domnul Filon! îmi taie el grijile, știi că or coborât oile de la munte și Nicolae din Gruni se află pe aproape cu vitele, așteptând oile. M-a rugat ca de cumva vă văd, să vă spun cât de mare bucurie i-ar face să vă întâlnească. Și el a fugit de acasă, de când cu alegerile!

Fost primar țărănist, s-a opus comuniștilor, care voiau să falsifice voturile și de atunci îl caută ca pe un dușman.

Ținea la noi, ne admira pentru lupta noastră împotriva bolșevicilor și era gata să se alinieze nouă.

— E departe stâna?

— E sub Nemanu, aproape de aici!

— Haidem să-l căutăm acum, o ocazie bine venită!

Uitasem însă că Mitru plecase în vale să se spele și coliba a rămas fără pază. Cel mai grav era că nu i-am spus cât voi întârzia. Continuăm totuși drumul. Nenea Gin mergea înainte, iar eu îl urmam la o distanță de vreo 20 metri. Din când în când mă opream și căutam cu binoclul turma de oi și stâna. În Valea lui Hamat, un clopot mare, talangă cu glas profund, îndemna oile spre izvor. Doi câini negri, pe margine, și un cioban rezemat pe un ciomag păzeau din ochi turma.

— Măi păstori! Cine-i acolo? strigă Gin. Vocea lui răsună până în Dealul Ferigii. Unde-i Nicolae? Din fundul văii abia se desprinde răspunsul.

— Sus în culme se află stâna lui și acum trage cu oile la muls, că-i ora prânzului mare.

Cu aparatul văd bine oile albe, cu lâna lucie, scăldată în soare, iar alături, câinii proptiți pe labele dinainte. Îi lăsăm în vale, în timp ce pașii ne poartă îndoielnici spre vârf, în căutarea lui Nicolae. În stânga noastră, codrul înalt și des ascunde totul, iar în dreapta, dealul, pe care urcam noi, pleșuv, din cauza tăieturii recente, se întâlneau, în unghi ascuțit, în creasta Nemanului. De sus vom vedea mai bine, la mare distanță. Nu mă despărteau decât vreo 20 de metri de țintă. Cărarea se înfrătea în furcă, la numai câțiva pași de noi.

Privesc vârful cu pieptul desfăcut. Îl încarc de aer curat, să-mi ajungă vreme lungă. Ochii mi se amestecă frunzișului și deodată rămân pironiți în șapte guri de foc, îndreptate toate spre mine, la numai zece pași. Mâna-mi alunecă încet spre laibăr, spre ultima nădejde, dar un urlat de fiară mi-o întoarce inertă.

— Nu mișca, că te împușc pe loc! Mâinile sus!

Ne-au văzut mai de departe și au avut tot timpul să se alinieze în trăgători, observându-ne toate mișcările.

Nu mai pot face nimic. Un singur gest și din cele șapte țevi ar țâșni moartea sigură. Nenea Gin, aproape de mine, scapă toporul și ridică și el mâinile sus.

În clipa următoare, un plutonier de jandarmi, cu ochii ieșiți din orbite, cu obrazul numai apă, luminat de un zâmbet de triumf, setos de sânge, desfigurat de satisfacție, se îndreaptă spre noi. Îmi pune arma-n piept și un scrâșnet printre dinți, o înjurătură, îmi umple fața de scuipat. Privesc spre ceilalți pușcași și ochii mi se întunecă de scârbă. Recunosc pe pădurarii Șoanda și Madincea din Goleț. Unul din ei, Madincea, era văr primar cu Trică Bujor, coleg de liceu și rudă prin alianță cu mine. Al treilea, un pădurar tânăr, ținea puștile de vânătoare îndreptate spre noi, gata să ne ia viața. Odată păzeau codrul de vătămători, azi au devenit vânători de oameni. Să nu le uit numele! Odată, poate să ne revedem sau că altă generație să înfierceze trădarea.

— Culcați cu fața în jos și mâinile la spate! Cea mai mică mișcare și vă zbor creierii! mă trezește cu un urlat animalic plutonierul.

De acum nu mai simt nimic. Dezgustul mi-a cuprins întreaga ființă. Iuda și-a vândut pe arginți frații. Șoanda, Madincea, cu aur blestemat, și-au trădat codrul frate. Alături de ei, trei jandarmi completau tabloul mârșav.

Simt mâini străine cum îmi întorc buzunarele, îmi iau tot ce aveam. La fiecare obiect scos la iveală, se mărea efectul. Un pistol cu 14 focuri, 9 lung, un cuțit de bucătărie cu vârful ascuțit, o grenadă ofensivă, un binoclu, o hartă și acte de identitate pe numele de Ion Muraru din comuna Leucușești-Severin. Atâtea arme și obiecte diverse la un simplu țăran, cum arătau hainele de pe mine.

După ce mi-au luat totul, mi-au legat mâinile la spate, menținându-mă cu fața la pământ și un pistol deasupra capului, pentru orice surpriză, până ce l-au legat și pe nenea Gin.

— Nu știe omul în ce ceas rău pleacă de acasă. Să ne lăsăm viața pe aici, să ne rămână copiii orfani, grăiește Șoanda privind grenada, să-și

acopere fapta. Pleci după vite și iată peste ce dai! Madincea îl aproba din cap, legănând parcă a nedumerire. Știa ceva, dar nu-i venea să-și creadă ochilor. Poate m-a recunoscut, că pușca începe să-i tremure în mâini. Lui nu-i ardea de glumă, vedea pe cine a vândut.

— Scoală sus!

Îmi leagă, apoi, o altă pereche de brâuri, iar capătul celălalt era ținut la distanță de tânărul pădurar, cum ai duce vita la târg.

— Plecați înainte cu ăla și fiți atenți! La cea mai mică mișcare îl împușcați!

Plutonierul se uită mereu în jur, neliniștit. Îi era frică. Avea în mâini un lucru de preț și gândul că l-ar putea pierde și, cu el, răsplata promisă îl neliniștea. Înainte, nea Gin, încadrat de Șoanda și un jandarm, legat strâns, pășea cu capul plecat. I-a găsit un pistol în buzunar și toporul pe braț. Durerea lui mă copleșea. Cu mine, de acum, orice va veni, eu sunt pregătit. El și-a lăsat coasa în brazdă, vacile pe câmp, copilul acasă și soția în vale. Masa întinsă pe iarbă, cu mălaiul așezat pe fața albă, îl așteaptă să vie.

Soarele urcă încet și holda își cheamă cosașul dus. El, undeva, pășește greu, încărcat de toată revolta gloatei. El plătește azi tributul pentru cei rămași acasă.

— Tu cine ești, mă? se întoarce plutonierul spre mine.

— Aveți răspunsul, după acte!

— De unde ai venit și ce cauți pe aici?

— Am venit de la Leucușești, să mă pun păstor la vite! Erau singurele cuvinte ce-mi veneau pe buze.

Râde cu înțeleșuri, privindu-mă tăios peste hainele țărănești, legat la stâlp ca vita scoasă la vânzare.

— Ai să vorbești tu! Acum înainte și bagă bine de seama, să fim înțeleși, la cea mai mică mișcare te curăț. Nu cumva să strigi după ajutor!

În față, un jandarm cu pușca gata de tras, în stânga și în dreapta Madincea și caporalul Dragomir, din Armeniș. În urmă, mă ținea de funie, la un metru și jumătate, tânărul pădurar. Plutonierul major, să nu-i uit numele, Cojocarul, încheia marșul, cu pușca prinsă în două mâini groase, observând prada. Îi păzea însă pe toți, ca nu cumva, prin vreo neatenție, să mă piardă.

Convoiul coboară în tăcere. În urmă rămâne pădurea, care ascunde în taină vieți fugare. Plaiul se întinde în hotarul comunei Buceșnița, trece apoi dincolo, spre apa Goleșului. Ne îndepărtăm mereu de locul colibeii, de ei, singurii care ar fi putut să-mi vie într-ajutor. Mitru s-a întors, poate, din vale,

Ion, în drum spre colibă, mama, Floarea, Nicolae, pregătesc traistele cu alimente pentru mine.

Acum ajungem la drumul de care, săpat pe marginea unei prăpăstii. Privind așa abisul, un gând funest îmi mângâie fruntea. De voi ajunge până la ei, nu-mi va rămâne os nefrânt și sfârșitul va fi același, chinuri, chinuri, moarte. Dar de așa duce cu mine tot ce ascund în suflet? Câinele, parcă mi-a ghicit gândul, că mă-mbrânțește cu patul puștii spre partea opusă prăpastiei.

— N-ai grijă, boule! De ce-l lași pe margine? strigă soldatului, care se grăbește să mă îndemne spre mijlocul drumului.

Mergeam de vreo trei sferturi de oră, când primele ființe ne ies în cale, într-o mică poieniță, cosașii goliceni. Femeile răsfoiau fânul, să-l ardă soarele mai repede. La apariția noastră se opresc din lucru și privesc cu nedumerire: oameni legați, împinși din spate de jandarmi cu puștile întinse, gata de foc. Se întrebau parcă, cine ar putea să fie, dacă nu răufăcători? După legăturile brațelor la spate păream niște hoți de rând, oameni răi, dar privirile lor erau prea calde să nu trădeze tot ce strânge greu brâul de cingătoare.

Lăsăm în urmă tristețea țăranului frate, petrecând din ochi pe unul de ai lui, dus în lanțuri, și pătrundem din nou în pădure, pentru o bucată de vreme, înainte de a ieși din nou la câmp deschis. Surpriza nu ne-a prins nepregătiți, când ne oprim în fața unei căruțe, păzită de un jandarm. Dintr-o singură privire am înțeles totul. Chiar azi dimineața, nenea Gin ne adusese vestea că au plecat echipe de jandarmi, întărite cu pădurari, să cotrobăiască pădurile comunelor: Goleț, Buceșnița și Petroșnița, satul meu.

Soarele bătea tare și mâinile, prinse ca într-un clește, mă chinuiau atât, că trupul tot devenise o apă. O sete îmi ardea gâtul. Soldații, cu un păhărel de aluminiu, luau apă din râul rece ce cobora de la Nemanu, să-și astâmpere setea. Când păharul ajunge la un soldat aproape de mine, îndrăznesc să-i cer un strop, din stropii mulți ce curg la vale, spre luncă, până la Timiș. De câte ori, acest izvor al Nemanului nu mi-a potolit arșița verii! Soldatul îmi duce paharul la gură, îl ridică de fund până-l golesc întreg. Setea nu-și mai găsea alinare.

— Mai vrei unul? Pesemne că fața mea aprinsă, pe care se preling sudori în șiroaie cristaline, i-a dat răspunsul, că-mi aduce încă unul și încă unul, până la îndestulare.

Majorul dă ordine, împarte înjurături la toți cei ce mișcă prea încet. Înhamă în grabă doi cai mari, roșcați, în timp ce invită oaspeții să ia loc.

— Ce mai aștepți? Urcă sus, îmi strigă majorul.

Pun piciorul pe roată, mereu ținut de funie, ca vita. Fără să-mi dau seama, vreau să mă prind de leucă. Măinile legate nu-mi pot fi de nici un folos și mă trezesc brutal, întins pe spate. Mă scol din nou și reîncep. De astă dată un braț mă ajută din spate, mă ridică până sus.

Mi-au gătit loc de cinste, în mijlocul căruței, pe un scaun de scânduri. Măinile mereu la spate și laibărul pe umeri, sunt legat de loitră, ca nu cumva să sar din mers. Și dacă sar, rămân spânzurat în gol. Așa sunt legați vițeii, când sunt duși la târg, pentru înjunghiere. Aceeași soartă mă așteaptă. Nimic nu-mi amintește acum că aș putea justifica denumirea de om. E o batjocură. Tratat ca un animal, de slugi și de stăpâni, deopotrivă.

În stânga mea, Dragomir, în dreapta majorul, în spate jandarmii, în fața mea nenea Gin, legat la leucă, încadrat de jandarmi și pădurari. “Duba” și-a încărcat prada și, curând, un ordin sec o pune în mișcare.

— Dă bice cailor și grăbește, avem mult de mers! strigă șeful caravanei. Drumul, numai din pietre, legăna căruța și eu, instalat deasupra loitrelor, cu mâinile legate, mă legănam la fel, la fiecare tur de roate, izbind vecinii care mă încadrau. Mai încolo, o mică haltă. Căruța se oprește și fiecare aprinde câte o țigară. Majorul a devenit mai «uman», de acum, pădurea, e drept, a rămas în urmă și cu ea tot pericolul ce ascunde. Îmi oferă chiar o țigară, plin de «mărinimie». Îi răspund, clătînând din cap, refuzul meu.

Pornim din nou la drum, traversând lanuri de fân ce furnicau de lume. Pălăria plecată pe ochi și capul puțin înclinat înainte îmi ascunde fața. Țăranii pe câmp își strâng recolta. Se opresc din lucru, privind nedumeriți pe unii de ai lor, cum sunt duși, iar revolta le strânge tot mai mult unealta în mâini: coasa, furca... le-ar vărsa odată tot veninul acumulat de atâta vreme. Căruța se oprește iarăși, pentru scurt popas și alte țigări aprinse trădează calmul unor oameni, mulțumiți de treabă bună, dusă la capăt.

Madincea, unul din pădurari, profită de un moment de neatenție al majorului și-mi pune întrebarea:

— Dumneata nu ești țăran! Ești om de carte!

— Se poate! îi răspund eu, privindu-l adânc în ochi, să știe, să simtă răul ce a comis. A plecat capul, copleșit de atâta povară ce-i va apăsa de acum pe conștiință și nu mi-a pus o altă întrebare.

«Din banii vânzării se va cumpăra odată țarină, pentru mormintele streinilor.» Așa grăiește vocea celui răstignit.

Curând, primele case ce anunță satul Goleț apar la cotitura drumului. Un sat așezat pe deal, printre stânci, tăiat în două de un torent, ce purta același nume, grăbit parcă să întâlnească mai la vale Timișul mare. La capul

satului, în dreapta râului ce mărginește ulița principală, lume multă lucrează la o moară. Surprinși, văd cum flecare, pe rând, lasă să le cadă scula din mâini, într-o lungă privire, spre tabloul «marilor libertăți» promise.

Puțin mai încolo, spre mijlocul satului, căruța se oprește. Pădurarii, spălați parcă de orice vină, coboară. Ei nu și-au făcut decât «datoria», păzind pădurea de orice stricăciune! Privesc o ultimă dată pe Madincea în ochi, legănând încet capul a pagubă. Un fior îi străbate tot corpul. Ochii mei îi spuneau parcă: Nu te temi de Dumnezeu să vinzi pe acei ce-ți apără pământul, fiară fără cuget?

Majorul, din căruță, dă instrucțiuni pădurarilor, ca să aibă grijă de... pădure. Șoanda, printr-o legănare a capului, încearcă să-l liniștească, însă majorul ținea ca lucrurile să fie clare. Coboară, îl ia pe acesta deoparte și-i șoptește ce are de făcut. Șoanda îl ascultă cu multă atenție și supunere. Pregăteau deja o nouă incursiune, care desigur nu-i va lăsa copiii «orfani». Acum văd bine mișeeii care mi-au pregătit groapa și scârba mă copleșește.

— Brăurile le veți lua când veți mai trece pe la post! îi asigură majorul.

Acestea și-au fost «vitele», Șoanda, cărora le purtai de grijă de atâta vreme? Vei primi și tu, odată, plata «pazei», dar nu de la om, ci de la Dumnezeu.

Satul, de acum pustiu de lume, mă scutește de priviri mirate. Doar o bătrână, cu furca în brâu, așezată pe piatra din fața casei, ridică ochii grei spre noi, să-i plece apoi triști și umezi. Un nepoțel zburdalnic se oprește din joacă să ducă din priviri, departe, jandarmi și țărani legați ca vitele pentru târg. Și el va ține minte, vreme multă, povestea «hoților» legați, completată de bunica ce plânge.

Câteva case încă și satul dispăre la orizont, cu el libertatea, pădurile, leagănul hoinarilor. Pentru cât timp încă?

Gura Golețului cu fosta fabrică de cherestea D.G. Fischer și apa se desparte de drum, în dreapta, să se împreuneze cu Timișul. Mergem acum spre satul Buceșnița și apoi, cine știe? spre Petroșnița, satul meu.

Speranța îmi revine încet. Ion, Nicolae, Mitu, Nimu sunt în sat și, de vor afla, vor face totul să ne salveze. Toți cei ce mă iubesc, satul tot, se vor uni, să mă smulgă din mâna puterii. Gândul libertății îmi mângâie rănilor de sub brăuri, care mi-au intrat în carne, din sus de coaste. Ochii îmi prind lumină și o rugăciune îmi învăluie sufletul cuprins de noi nădejdi. Ar putea oare să fie așa? Era hotarul satului meu și consătenii mei prieteni mă vor opri unde am copilărit cu ei. Văd deja aievea teii de la cruce, cu umbra lor roată, apoi brazii înalți care împrejmuiesc biserica și-i ascund turnul. Văd ograda,

în timp ce pașii mei intră cu sfială în tinda goală, înaintează spre intrare și se opresc în strana din dreapta, la scaunul meu, păzit de mine de când eram copil. Și glasul meu, dintr-o dată începe să răsună priceasna zilei: «Doamne, Doamne! până când, până când»? Mă apropiu acum de toate astea pentru ultima oară și în inima mea bate puternic suflul fraților mei.

Bucoșnița își înșiră casele albe, deoparte și de alta a carului funebru. Casa lui Petru Domil, bătrânul dascăl, care m-a învățat alfabetul o dată cu dragostea de neam. De câte ori nu mă numărăm printre oaspeții lui apropiați, pe vremuri mai bune! Anuța, mătușa lui Tibi Lazăr, profesor la Caransebeș, în același liceu cu mine și prieten de același ideal. Preotul Suru, fost preot în satul meu mulți ani, iar eu cantorul lui. Toate acestea îmi amintesc adolescența, tinerețea și lumea rămasă încă liberă.

Drumul spre Petroșnița se întinde lung peste podul Pădurețului, râuleț ce curge de sub Nemanu, iar ochii se aștern spre satul copilăriei mele. Un scârțâit, o cotitură în loc și nădejdea ultimă se spulberă. Căruța o apucă pe obrațul ce duce la gara Vălișoara, spre șoseaua națională și ne oprim la cârciuma lui Petre Civig, ținută de ungurul Polgar, cârciumă plasată chiar la marginea drumului mare, aproape de gară, haltă pentru călătorii setoși. Lume multă la mese. Afară, un grup important de țigani nomazi; făcuseră și ei popas în fața hanului să se răcorească. Majorul, care nu putea îngădui în secția lui astfel de indezirabili, la vederea lor, fu cuprins de furie și sare jos din căruță. Țigani, în fața uniformei, și poate având și ceva pe conștiința, o iau la fugă cât îi țineau picioarele. Majorul, cu grenada găsită la mine, strânsă în mână, aleargă după ei, amenințându-i să le-o azvârle în cap. Fug copiii țipând, femeii plângând și bătrâni care-și vedeau moartea aproape. Cine oare s-ar fi sesizat dacă un nebun, care «apăra legea», ar scăpa grenada în mijlocul lor?

Jandarmii și-au urmat șeful în goană și ei după țigani, astfel că noi am rămas singuri, legați de loitre.

— Nene Gin! mă adresez camaradului meu de drum, cum să anunțăm pe Nicolae?

— Am să-l strig pe Polgar (cârciumarul pe care-l cunoștea bine), să-i dau ceasul, să nu mi-l fure aștia. El îl va trimite la Bia și ea va ști ce are de făcut (Bia era soția lui).

Căruța se opri la numai câțiva pași de cârciumă. Nenea Gin începe să strige. Ungurul, dintr-o privire a înțeles situația, și și-a astupat urechile.

— Degeaba-l mai strigi, că el nu te va auzi! Mai bine ascultă ce-ți voi spune. Pistolul, care l-au găsit la d-tale, nu-ți aparține. El era al meu. L-ai

luat să te uiți la el și n-ai mai avut timp să mi-l restitui. Așa să declari și să susții, orice s-ar întâmpla!

— Am înțeles, d-l Filon! și pieptu-i respiră adânc, ușurat de o mare povară. Găsit cu arma la el, pe aste vremuri, era o acuzație atât de gravă, că risca să nu-și mai vadă casa și familia, mai ales că era deja destul de grav de a fi fost prins alături de un om «periculos».

Privind în jurul meu, zăresc o pușcă răzimată de loitră. Jandarmii, în graba de a executa ordinele șefului, au uitat arma, pe care n-o pierd din vedere. Eram singuri. Doar câteva secunde mă despărțeau de porumbiștea deasă, să-mi piardă urmele spre libertate. Dar cum? Brăurile, care-mi făcuseră vâlău în carne, mă țineau legat de căruță. Inima-mi bătea puternic. Mă îndemna parcă să îndrăznesc. Zădărnicia însă mă trezește la realitate. Nimic nu este posibil!

Alarmați de atâta hărmălaie, toți cei ce locuiau primprejur au ieșit afară să vadă ce se petrece. La vreo 20 de metri zăresc pe Tibi Lazăr, cocoțat pe acoperișul unei șuri, alături de cumnatul lui, Traian Anderca, fostul meu elev la liceu. Tibi, profesor la același liceu cu mine, la Caransebeș, prieten și camarad, era chinuit de aceeași teamă ca mine. Mai de vreme sau mai târziu îl așteaptă aceeași soartă. Socrul lui, delegat al Partidului Național-Țărănist la alegerile din noiembrie 1946, a avut curajul să controleze urna înainte de votare și a găsit-o deja plină de voturi. Revolta lui a devenit revolta celor mulți. Au scos urna afară și s-au pus să numere voturile deja exprimate. Și au găsit, nici mai mult nici mai puțin, de trei mii de voturi în favoarea partidului comunist. După ce au golit-o, au pus-o la loc și votarea a putut să înceapă. Rezultatul: 5% pentru comuniști, rezultat ce reflecta fidel opinia celor mulți. Peste câteva zile este arestat, anchetat și eliberat, pentru a fi căutat din nou, de astă dată cu intenția de a-l face dispărut. Simțind pericolul a plecat de acasă. De atunci nu mai știe nimeni nimic de el. Casa lui a fost des călcată, răvășită, familia hărțuită, amenințată.

Acum, ginerele și feciorul bătrânului, văzând jandarmii aproape, dar neîndrăznind să iasă afară, priveau de pe acoperișul șurii cele ce se petreceau. Îi văd bine, și un gând fugar îmi sugerează o nouă speranță.

— Nene Gin! nu vrei d-ta să chemi pe Tibi sau pe Traian până aici?

Mi-a ghicit gândul, că începe să strige la cei doi, care nu erau departe. Aceștia întorc privirile spre noi și, când m-au recunoscut, au rămas pironiți locului de teamă. Tibi Lazăr știa povestea mea. Știa că sunt căutat de mult și groaza de a-l vedea jandarmii aproape de mine îl înspăimântă. Îl vor lua și pe el de lângă nevastă și copii și i se vor pierde urmele ca la mulți alții. Privirile

mele fixate asupra lui îl coboară de pe acoperiș ca mușcat de șarpe. Traian, elevul meu, mai tânăr, mai inocent, coboară și el și se îndreaptă spre noi. Aproape, tot mai aproape, până-și reazemă cotul de speteaza căruței.

— Traiane! îi zic în grabă, ia un cal și aleargă în sat la noi și-l anunță pe Nicolae Cristoi de mine!

Atât am putut să-i spun, că un jandarm, întors din urmărirea țiganilor, îl surprinde stând la vorbă cu noi și-l interpelează.

— Cine ești tu și ce ai cu acești indivizi?

— Am fost chemat aici, îngână el și nu știu pentru ce. Eu nu-i cunosc pe acești oameni!

— Cară-te de aici, până n-o fi prea târziu!

— Dar ai putea vorbi ceva mai frumos, domnule jandarm! prinde curaj băiatul, văzându-se scăpat din încurcătură. Jandarmul n-a mai insistat. Își făcea și el datoria de soldat. Traian se îndepărtează cu nădejdea noastră după el. Va duce vestea lui Nicolae, lui Ion și apoi își vor face și ei datoria.

Deodată se aude un răcnet de durere, în susul drumului, scos din pieptul majorului. Ce se întâmplase? Simulând o lansare a grenadei, a răsucit brațul și l-a scrântit din umăr. Îl văd acum, vine înspre căruță înjurând. A alergat după țigani, cu grenada într-o mână și cu o bătă în cealaltă, să-i gonească din secția lui dar, Dumnezeu i-a întors răsplata. Se oprește lângă căruță, în timp ce Dragomir, sub urlatul și înjurăturile șefului, încearcă să-i pună brațul la loc.

— Urcați repede, plecăm imediat! răsună vocea rănitului.

Căruța urnește greu din loc, încărcată cu atâtea poveri. Traian, ultima noastră speranță, a înțeles el oare ceea ce i-am cerut? Va încerca el aventura, ce cuprinde atâtea senzații, țesute cu tot pe atât de mari pericole?

Ne oprim din loc în loc și Dragomir prinde brațul majorului, îl trage, îl sucește, că doar va reuși să-l pună la loc, sub vaietele de durere ale acestuia. Așa ajungem în hotarul satului meu, unde lunca Timișului se întinde cât vezi cu ochii, de la ținutul Copaci și Numere, plină de lume la muncă. Cămăși albe, semănate ca florile pe câmp, la coasă, femei cu greble, bărbați cu furci, copii urcați pe clăi, să îngrămădească fânul pentru iarnă. Popa Țurcan, cu mânecile suflecate, azvârle fânul pe claie, Mon Cecea îl adună. Copiii se întorc de la izvor cu urcioarele pline, să răcorească arșița verii. Holda toată e numai clacă și glumă.

Soarele coboară la câteva prăjini de vârful Râpelor. În dreptul locului numit Gura Vălișorii, căruța se oprește din nou. Durerile majorului devin din ce în ce mai mari. În stânga văd sălașul lui Nicolae din Gruni, și el

abandonat, proprietarul lui se ascundea pe Nemanu. Majorul sare din trăsură și se întinde pe iarbă mocnind. Dragomir, lângă el, îi prinde mâna și iarăși o întinde. Nenea Gin, care recunoscuse din mulțime pe Mon Cecea, țăran făcut numai din mușchi, cu un piept de dimensiuni neobișnuite și brațe de uriaș, are o idee năstrușnică și împărtășește majorului, care suferea groaznic.

— Do' major! îndrăznește el, este un om de la noi care se pricepe bine la scrântituri, îl văd coala la fân!

— Unde-i, măi?

— Îl strig acuma! și fără să mai aștepte un răspuns, dă un chiot pe luncă cât îl țineau bojocii, să fie auzit dar mai mult ca majorul să nu se răzgândească și să renunțe la doftor. Apelul lui nu l-a auzit numai Mon, ci toată lumea de pe luncă. Petroșnenii lui i-au cunoscut vocea, ea suna ca un strigăt de ajutor. Ei mai văd și pe un altul de ai lor între jandarmi și nu le trebuia mai mult să înțeleagă drama. Îmi plec capul astfel ca pălăria cu obada lată să-mi ascundă fața, să nu fiu recunoscut.

Mon lasă furca împlântată în pământ și vine spre noi. Trece drumul cu ochii spre căruță.

— Să trăiți, do' major!

— Tu te pricepi să pui mâna la loc? îl întreabă majorul, privindu-l sever ca un avertisment.

— Nu baș bine, do' major, da' să probesc! își ia el măsura de precauție. Două palme uriașe prind brațul rănit și încep să-l răsucească, să-l frece, să-l întindă, că doar își va veni la loc. Căruța se afla la vreo trei metri de ei. În fața mea, nea Gin, iar eu, cu capul plecat, întors pe jumătate în direcția lor. Deodată, ochii lui Mon se ținesc spre mine și mâinile lui, ca paralizate, se opresc din mișcare. Două perechi de ochi se încrucișează o clipă. Momentul era apăsător. Mon își pleacă ochii copleșit. De mult nu mai știa nimic de mine și acum că mă găseam în fața lui, în lanțuri, între jandarmi, ca bandiții de drumul mare... Dar era prea mult pentru el... Eram vecini și rude mai de departe, am copilărit împreună. În clipa asta... dar îi ceream poate prea mult, soarta noastră era în mâinile lui. Îl cunoaște bine pe Nicolae, satul este ca o mare familie, știe bine unde poate fi găsit și... până n-o fi prea târziu... De acum el nu mai auzea vaietele majorului, freca la întâmplare, alte griji îl chinuiau acum. Profitând de un moment de neatenție, reușesc să pronunț numele lui Nicolae. Va înțelege el restul?

De vreun sfert de oră, Mon răsucea brațul, într-o parte și într-alta, fără nici un rezultat însă. Tot nea Gin vine cu altă idee, văzând că Mon nu reușește, dar mai ales să-i dea acestuia timp să se ducă în sat să anunțe pe

Nicolae. El propune majorului să fie chemată Dosia Bona, măiastră în scrântituri. Mon se va duce în sat să o cheme.

— E departe? întrebă majorul.

— Nu prea, cale de o jumătate de ceas, dus și întors, dar s-ar putea să fie la fân în Zăvoiu și atunci nu ar avea decât să treacă Timișul. Va veni repede, îl asigură Gin, cu ochii toți la Mon, ca să-i înțeleagă tâlcul. Moane! ține și ceasul meu, du-l acasă la Bia, să nu-l pierd la mine! păstrează el inițiativa. Majorul, în disperarea durerii, aprobă totul. Ochii mei se întâlnesc pentru ultima oară cu ai lui Mon, în timp ce șoptesc ca pentru mine numele lui Nicolae. Să fi înțeles el oare ce doream eu? Mâinile și corpul tot legat să-i fi tulburat atât gândurile? Prea miroase greu aici, și-o fi zicând el, pe ăștia nu-i mai așteaptă libertatea! Și noi ne-am pus, încă o dată, nădejdea într-o întâmplare.

Mon trece drumul mare, Gura Vălișorii, Timișul și se pierde în tufișul din Zăvoiu, urmărit lung de ochii noștri plini de lumini. Lumea pe câmp ridică încet clăile, în timp ce soarele se îndreaptă pal spre Nemanu. Se duce și el pe urma pașilor noștri, să spună, parcă, celor rămași acolo toate câte s-au petrecut. Să părăsească Nemanu, coliba, cât este timp, că Iuda-i paște pe aproape. Îi va anunța și Mon, vor lua armele și, acoperiți de lanurile de porumb, vor ataca convoiul și... caut și eu o armă din ochi, să-i ajut... Dar visez oare? Am uitat brăurile și lanțurile ce mă leagă? Pluteam parcă pe altă lume mai bună, mai dreaptă, când ochii mei desprind nu departe, ieșind din lanul lui Vasile Torhoacă, pe Dosia Bona, asemenea soției Meșterului Manole, cum grăbea pasul spre noi. În urma ei, Mon Cecea, greoi și fără glas, își poartă pașii spre holda lui, uitând să ne mai întâlnească ochii. Într-o clipă totul devine limpede, totul își reia cursul sorocit. Visul meu s-a năruit în mine ca un vechi castel uitat de vremuri.

Nu știu când a sosit bătrâna Dosia. O văd doar cum ținea brațul majorului, cum îl întinde și-l frecionează. Pe sub streășina pălăriei îi privesc chipul marcat de zbârcituri. Are și ea un băiat, student la Cluj, de la care nu mai are vești de câteva luni de zile. Citeam pe fața ei teama. Soțul ei era pădurar. Poate i-au făcut și lui propunerea să vâneze oameni, dar el nu s-a pretat la acest târg. Bătrâna Dosia mi-a zărit o singură dată fața și mâinile au început să-i tremure... FILON a dodei Icoana, legat de loitră, între jandarmi, ca făcătorii de rele, și ea alături, neputincioasă, ea, care ținea atât de mult la mama, la mine... dar... e prea mult pentru ea. Tot corpul bătrânei devine frământat și obrajii își pierd culoarea. Atât de aproape de sat, când mă credea și ea, ca tot satul, ajuns departe, în siguranță, poate chiar în America.

Câteva mișcări încă și mâna jandarmului scapă. Bătrâna se scoală și pleacă. Majorul nu o învrednicește măcar cu o vorbă drept mulțumire. O văd și acum, cum își îndreaptă pașii legănați spre lunca plină de oameni și de dureri. Ce va spune mamei? Va trebui doar să-i spună ceva. De ce tocmai ea să-i aducă vestea. Ea singură știa cât a suferit biata mama și că această veste o va doborî. Doda, Gița, surorile mele, Floarea, nepoțica... lacrimile vor curge multe. De ce a trebuit să le fac atâta rău? Ele vor înțelege greu că lupta mea era legată de soarta neamului meu și că nu mai am dreptul să renunț. Dacă fiecare s-ar gândi la ai lui numai, cine să mai poarte și grija vieții neamului lui?

Un ordin scurt curmă firul prea întins și caii încep să gonească spre oraș. Pădureaua, văd clăile făcute de mama, în livada noastră, o bucată din pământul meu, din pământul țării mele, ce se pierde în urmă, poate, pentru totdeauna. Crucea drumului, care duce spre sat, la capătul de jos, dinspre podul Timișului. Șesul, Cârpița, hotarul comunei Cârpa, dar... respirația mi se taie privind liniștea cocenilor, care nu mai trădează vreo mișcare, mult așteptată. Nici vântul nu mai bate. Speranța noastră se pierde sub roțile care se învârtesc mereu spre prăpastie. Podul Cârpei, apa cu același nume, iar ochii mei în zadar împart lanurile ce se topesc în liniștea serii. Crucea ce străjuiește la răspântia drumurilor. Cârpa-Caransebeș, îmi face în cuget, pe frunte, pe inimă, semnul răstignirii. În stânga Timișul, care mă mai leagă, prin undele lui, de satul meu, e singurul ce mă însoțește în fugă, încă vreo câteva sute de metri. Ducea și el în valuri izvoare obosite de atâta cale.

Gara Cârpa, cârciuma lui Dugălia, pustie și ea la sfârșit de săptămână. Nimeni și nimic nu se ivește, iar calea fără întoarcere grăbește sorții. Iată și satul Buchini, plin de lume întoarsă de la câmp.

— Do' major! aud vocea lui nenea Gin, am aici o soră și v-aș ruga, dacă se poate, să opriți un moment, să-i cer puțină pâine!

Căruța se oprește în fața dughenii lui Bagiu, cumnatul lui nea Gin. O fetiță iese din prăvălie să vadă pe noii veniți. Mare i-a fost surpriza când recunoaște pe unchiul ei și aleargă cu mâinile întinse să-l îmbrățișeze. Deodată se oprește văzând pe unchiul legat cu mâinile la spate de loitra căruței.

— Voi aveți o țără de pită sau mălai, că nu știu când mă voi întoarce! o trezește nea Gin din buimăceală.

— Da, uică, avem! și se grăbește să anunțe pe maică-sa de cele ce i se întâmplă. Peste puțin apare și sora lui nenea Gin, cu o traistă plină. Dintr-o privire a înțeles totul și ochii i se umplură de lacrimi.

— Spune-i lui Bia să vină la mine la post, la Caransebeșul-Nou, cu schimburi și mâncare... mai are timp el să-i strige sorei, că deja căruțașul dă bice cailor, lăsând în urmă jale și durere.

Era o seară lină de mijloc de vară. Traversăm satul în goana cailor, că abia mai pot zări silueta caselor, aliniată de ambele părți ale șoselei. Aici mă cunosc toți. Cornel, popa Dănilă, fostul meu coleg de opt ani de liceu. Busu Busuioc, dascălul școlii, curăța avlia crucii cu elevii lui. La zgomotul făcut de roți se oprește. O clipă doar i-a fost de ajuns să priceapă drama. Am întors capul să nu mă recunoască. Odată și el a trecut legat, ca mine, prin satul lui. Închisorile i-au ruinat sănătatea vreme multă. Își așteaptă și el rândul, cu toate că era mutilat de război, cel din Răsărit, ciuruit de schije în spate și mâna dreaptă paralizată.

În stânga zăresc casa lui Vida, care-mi amintește sărbătoarea hramului bisericii, când am dansat o după-masă întreagă, de Sân-Maria Mică, în anul trecut. Mai încolo, casa lui Ion Popescu, camarad de același crez cu Busu, cu mine. Invalid și el, se deplasează în cârje, să continue să crească copiii satului, în aceeași dragoste de neam, după cum a învățat și el de la predecesorii lui, împreună cu celălalt invalid, Busu Busuioc. Obloanele casei închise arătau parcă a pustiu.

La capul satului apare casa lui Pătru Hamat, nepotul lui Filaret din Nemanu. Totul închis și la el. A fugit desigur de acasă, simțind furtuna ce se apropie.

Curând satul dispare în fuga cailor, lăsând în umbra serii prieteni și case primitoare. Un ultim rămas bun. Pentru cât timp, Doamne!

Linia ferată ne taie calea. O haltă, în amintirea mea: Balta-Sărată, cu fabrica ei de cherestea, unde am petrecut un an din tinerețe ca salariat. Se înserase de acum și fabrica, cu luminile aprinse, lasă loc altor lumini, care se proiectează la orizont. Era, nu departe, orașul Caransebeș, lipit de Caransebeșul-Nou, prima noastră destinație. Ne apropiem, convoiul își încetează pasul. Zăresc casa lui Franț Stuibler, coleg de liceu, profesor de matematici, și deodată caravana se oprește, tăindu-mi firul atâtor iluzii. Am ajuns!

Majorul sare din căruță în fața casei lui, postul de jandarmi, comandatura sectorului Caransebeș.

Înainte clădirii, un stâlp înalt, șerpuit de tricolor. Bizară mască, cu tabla aceeași flamuri în vârf, care strânge inima trecătorilor. Se zice că aici se împarte dreptatea și se pedepsește nelegiuirea, se ajustează firile, se corectează caracterele!

De acum eram la loc sigur. Majorul respiră ușurat. Nici brațul nu-l mai doare, cu gândul la răsplata ce se va răsfrânge peste el și familia lui, datorită «devotamentului» fără prihană întru stabilirea noii orânduiri.

Ne dă jos din căruță ca pe niște bagaje prețioase, în timp ce o poartă mare de stejar se deschide în fața noastră, ca ușa unui cavou. Un șopron, curtea și în stânga un coridor ce duce spre sala «pașilor pierduți». Soldații de pază ne iau în primire cu consemne stricte și ne aduc în sala cea mare. Aici, majorul desface geanta plină de obiecte delictive, aduse de la Nemanu: pistoale, grenada, binoclul, hărți și le așează pe masă, cu grijă, pradă de preț.

Un singur gând mă muncea acum, buletinul biroului de populație. Cum voi justifica proveniența lui? Atașat lui mai aveam chiar și un buletin de vot. Dacă aș fi fost controlat după normele obișnuite, treceam ca orice cetățean, în ordine față de lege, dar... la pădure nu te mai întrebă de acte și mai ales atunci când armele nu mai aveau nevoie de vreo explicație.

Prima precauție. Suntem separați să nu putem comunica. Pe nenea Gin îl duc în dormitorul trupei, iar pe mine în cancelarie. Se pregăteau să-mi scoată identitatea, cu orice preț. Pentru acest scop, apare un sergent major, înalt, masiv, detașat din divizia «Tudor Vladimirescu» pentru «studierea» dosarelor mai «speciale». Aceste elemente de «încredere» deveniseră, în poliție, jandarmerie și armată, osatura serviciului de securitate, controlat de N.K.V.D.-ul sovietic.

În toate sectoarele vieții de Stat, acești «prizonieri» deveniți cetățeni sovietici și mai apoi trimișii Moscovei, ordin să sugrume orice rezistență. Acest subofițer, destinat mie, se plimbă prin sală cu o vână de bou în mână, ca un ofițer de cavalerie înainte de paradă, bătând cu furie cizmele Bürger, să pregătească «psihologic» victima. Se apropie de mine, mă cântărește din ochi cu o vădita superioritate în priviri și-mi pune întrebarea:

— Cine ești? Și tot el: vei spune tu acuși tot ce știi! și-și pregătește sculele. Un moment rămân pe gânduri. Voiam să câștig timp, să-mi ascund identitatea, cel puțin în noaptea asta. Cine știe, noaptea aduce câteodată idei bune. Scăpat de o vigență mai severă, aș putea să-mi încerc norocul. Dintr-un post de jandarmi, șansele sunt mai evidente decât acolo unde mă vor duce, odată identitatea cunoscută, la Timișoara, la Siguranța centrală.

O alternativă însă mi se pune în față: să fiu chinuit de această slugă, care probabil că nu știe nici să semneze, altcum ar purta pe umeri galoane de ofițer, în schimbul unei șanse iluzorii. Până la urmă tot vor afla cine sunt și-apoi vor avea motive suficiente să mă tortureze. De ce să mă încăpățânez pentru ceva ce nu-mi va schimba cu nimic soarta? Hotărârea mea era luată.

- Cine ți-a făcut actele? se apropie din nou pandurul de mine.
- Eu singur!
- Tu? Păi, știi să scrii?
- Puțin!
- Cine ți-a iscălit hârtiile?
- Tot eu!
- Ia scrie aici! și-mi întinde un toc.

Măinile subțiri, fără bătăături, prind din nou condeiul, lăsat în vara trecută pe catedra clasei mele. Pana alunecă pe foaia albă și un nume, fără să vreau, apare limpede: «ROMÂNIA».

Uimit, mă privește iar. Un țăran autentic, cu o mustață mare, răsucită pe colțuri, laibăr uzat și opinci prinse în curele încrucișate pe picior. Un adevărat cioban luat de la turmă.

- Toate bune! dar ștampila cum ai pus-o?
- Foarte simplu, am scos-o după niște acte vechi!
- Cum? din ce în ce mai intrigat.
- Am fiert un ou de găscă, l-am curățat și albușul întărit l-am aplicat pe ștampila veche și apoi pe acte!

Se uită la acte, apoi la mine și parcă nu-i venea să creadă.

- De unde ai avut actele vechi?
- La târg, am plătit un păhar unui țăran să mi le împrumute o clipă!

Văzând că-și pierde autoritatea, cu «greu» câștigată, își pierde și răbdarea și trece în alt domeniu, unde se simțea mai «tare».

- Acum s-a terminat gluma! Cine ești? Scurt!
- Sunt profesorul Verca Filon, de la liceul de băieți din Caransebeș!

Majorul, care până aci stătea liniștit la biroul lui, sare ca fript.

- Lasă-l în pace! și iese grăbit pe ușă.

Numele meu, desigur, îi spunea ceva. Era prea cunoscut. De mult mă căutau toți și acum fericirea îi surâde doar lui. Se întoarce în grabă cu un dosar cam grosior și-l citește iluminat. Îl cheamă și pe pandur să-i împărtășească descoperirea. Fața amândurora radiază.

— De ce n-ai spus-o dintru început cine ești? se întoarce pandurul spre mine, căutând să apară cât mai «educat» în fața unui țăran intelectualizat. Știa de acum că misiunea lui a luat sfârșit și se forța să lase o impresie mai bună.

Majorul, mai prompt însă, dă ordin să fiu dus în arest imediat. Caporalul Dragomir mă ia în primire și, așa cum eram, cu mâinile legate, mă duce afară. Ieșim în curte și cotim în stânga până ajungem în fața unor trepte.

Dragomir mă îndeamnă să cobor. Una, două, trei... și la capătul celei de a zecea mă opresc în fața unei uși masive, zăvorâtă cu o pană de fier și un lacăt zdravăn. Era pivnița rezervată trecătorilor ocazionali, temnița jandarmeriei. Un aer greu de mucegai, ca de la un hoit în descompunere, mă izbește. Caporalul Dragomir deschide ușa și iată-mă singur între patru ziduri. În față, o șuviță de întuneric mai deschis îmi subțiază negura celulei. O ferestruică mică, îngrădită de bare de fier, lăsa un fir de aer să pătrundă deasupra putregaiului. Încet, încet, ochii se obișnuiesc cu întunericul și-mi îngăduie să definesc mai bine spațiul ce mă înconjoară.

Mă gândesc iar la fugă, nu trăiesc decât această idee până la obsesie. Pipăi extremitățile gratiilor, adânc înfipite în zid. Nimic de făcut și resemnarea îmi potolește elanul. De acum intru într-o nouă viață: întuneric, singurătate, foame, chinuri și va trebui să mă acomodez, până ce sfârșitul mă va absolvi de toate.

Se aude vorbă sus. Mă apropii de ușă. Nenea Gin vorbea cu Dragomir.

— Nu știu ce au cu mine! M-au luat de la vite. Recunosc vocea lui.

— Dumnezeu e bun! Vei scăpa și de aici! caută să-l liniștească Dragomir, cu vădită grijă. De domnul profesor o să fie mai greu, săracul! Ce viață! Am și eu un nepot la liceu. Îi părea foarte rău de el, zicea că a fost aspru cu ei, dar au învățat carte.

M-am întors în fundul celulei, lăsându-i de vorbă. Dragomir, țăran și el, ca nea Gin, era sorocit să ne păzească ca pe hoți.

Deodată aud pași în curte, care se apropie de ușă. Cheia intră în lacăt și bara de fier cade cu zgomot.

— D-le profesor! Veniți sus! îmi șoptește Dragomir. Este ultimul care mă cheamă cu titlul de la școală și-l voi păstra în suflet pe acest țăran curat, împins de soartă prea departe, fără voia lui. Sus mă așteaptă începutul calvarului.

— Pune-i lanțurile la picioare! ordonă scurt majorul. Pandurul se apropie de mine cu un lanț de vreo doi metri.

— Așează-te jos! mă «sfătuiește» el. Îmi leagă mai întâi mâinile strâns la spate și apoi, cât îi permitea lungimea lanțului, îmi încolăcește tot corpul, să-mi împiedice orice mișcare. Încerc să mă las jos, alunecând de-a lungul zidului, dar nu reușesc. Pandurul mă prinde de mijloc și mă depune pe podea, cu picioarele întinse, lipite și ele de legătura lanțurilor.

— Ia-l și du-l îndărăt! rostește majorul.

Două brațe puternice mă ridică pe sus și mă poartă până în pivniță, de acum sub formă de pachet. Mă așează buștean, în capul oaselor, lângă zid.

Majorul și-a făcut datoria față de superiorii lui. Primul anunțat de captura mea a fost Comandantul Legiunii de Jandarmi, din Lugoj, un nume rusec, ca și originea lui, pe care memoria nu-l mai reține.

Surprins de «veste bună», acesta transmite ordin să fiu legat de mâini și de picioare, să nu scap cumva până va veni el. Cu mașina, nu va face mai mult de o oră, să parcurgă cei 45 de km ce despart cele două localități.

Puțin timp și un zgomot surd de motor îmi tulbură meditația. Aud pași mulți deasupra mea, urmați de zgomote de voci. Picioarele umflate de strânsoarea lanțului, care împiedică circulația sângelui, îmi provocă dureri vii. Mă las să alunec spre pământ, să ușurez povara corpului, dar cad ca un pietroi azvârlit într-o prăpastie. Departe, un clopot bate jumătate noaptea, iar sufletul meu rostește rugăciunea. Numai la El găsesc curaj, nădejde în ceasul acesta. Se apropie călăii și clipele-mi sunt numărate. Urmăresc ca în vis goana mașinii, care va aduce pe evreul Kling Zoltan, tinichigiu de meserie, să-mi stoarcă tainele cu orice preț. O întrebare mă frământă fără astâmpăr: Voi putea rezista mult timp? Vor mai cădea și alții în urma mea? Pentru că nimeni nu poate ști cât poate rezista. Supus la torturi, mă stăpânea teama de a nu destăinui locuri și prieteni care vor cădea, noi victime, în mâna lor. Iuda, ingenios în a chinui trupul, va putea smulge de la mine numele celor rămași încă liberi? Prețul va trebui să fie enorm, pentru a reuși să-mi depășească puterea de rezistență. Eram pregătit la orice. Dar cel mai greu va fi, însă, felul cum voi construi prima declarație, pe care va trebui să o învăț pe de rost și să nu o schimb niciodată. Dar cum? Povestea era prea lungă, din ziua când am evadat prima oară, de la Curtea Marțială din Timișoara și până azi. Pe unde am fost, de ce complicitate am beneficiat, cine m-a ajutat cu hrană și arme? Atâtea întrebări la care va trebui să găsesc un răspuns. Nu era ușor s-o ticluiesc astfel ca să nu scârțâie la atâtea atacuri, la atâtea contradovezi, utilizând mijloacele cele mai diabolice, ca să restabilească «echilibrul» căutat, voit de ei. Interogatoriile sunt mai chinuitoare decât tortura însăși. Ele se continuă, în conștient, în subconștient, în liniștea nopții, ca un chin permanent.

Dar... lacătul cade, cu el bara de fier, ultimul obstacol între ei și mine.

— Verca! Hai sus! mă trezește vocea pandurului.

— Dar cum să urc, legat așa burduf?

În loc de răspuns, pași iuți coboară treptele și intră în pivniță, apropiindu-se de mine după voce.

— Unde ești, mă?

Un vârf de bocanc îmi atinge corpul cu o lovitură seacă și mă face să mă strâng ghem de durere.

— Ridică-te acum! Văzând că nu mișc, se apleacă, îmi prinde mijlocul și mă îndreaptă de spate. Apoi mă ia în brațe să mă urce pe scări. Un corp inert, ca al unui copil scăpat de la înec.

Pandurul diviziei de trădători de neam ținea în brațele lui frământul atâtor ani, ce n-au mai găsit un colț de țară să-și toarcă visul unei lumi mai bune. Mă purta pe mâini ca pe o sarcină de vreascuri, înainte de a o azvârli pe foc. Mă ducea ofrandă Iudei setos de sânge. Aud, parcă, tumultul norodului, amețit de ațâțările marilor pontifi: Să se răstignească! să se răstignească!... Sângele lui asupra noastră și asupra copiilor, copiii noștri...

Același glas, excitat azi de același pontif, în purpură roșie, strigă pe întreg cuprinsul românesc: Moarte lor! Moarte lor! Moarte, cui oare? Da! moarte a tot ce a mai rămas drept, în picioare, pe această glie robită!

Ecoul blestemului străbate veacurile, până la noi. Sângele scurs pe văi, pe văgăuni de munți, prin orașe și sate prigonite, urgisite, să cadă asupra noastră și asupra fiilor fiilor noștri... Dumnezeu nu va uita răstignirea Fiului Lui, nu va ierta răstignirea cea de a doua, ce se pregătește neamurilor creștine!

În curte, jandarmi, pe coridor, jandarmi, plutonieri, majori, adjutanți în alarmă. Cancelaria plină. Șeful Statului Major, înconjurat de toată ceata, un colos negricios, cu părul cărbune, răsucit în ciucuri, capul mare, obraz buhăit, marcat de o mustață în furcă, deasupra unor buze groase și doi ochi negri, cu priviri obraznice, era evreul Zoltan Kling, ce prezida adunarea.

Un zâmbet de triumf îi scaldă fața, însoțit de un râs sarcastic, reluat în cor de gloata în uniformă, așa mă întâmpina, cum eram întins, inert, în brațele pandurului. Eram acum inofensiv, pentru curajul lor de «luptători fără reproș».

— Ia-i lanțurile! a fost primul gest de autoritate al «șefului».

— Credeai că n-ai să ne mai cazi în mâini? Și... tot tu ai să ne dai și pe ceilalți, chiar în noaptea asta!

Sună telefonul și-i întrerupe elanul.

— Halo! Timișoara? Inspectoratul de Siguranță? Domnule Inspector! Știți pe cine am în fața? Pe Verca Filon, în carne și oase! L-am prins acum și sunt pe urmele celorlalți! Căderea lor e iminentă! Da! vă voi raporta curând!

Îi credea deja în mână. Să vedem însă cât de «iminentă» va fi această certitudine. Ea depinde de multe necunoscute.

Fața i se transfigurase. Se umflă, se înalță, de parcă drumul spre înălțimi era numai scări. Simțea cum îi cresc aripile. Desigur, șeful lui nu făcea economie de laude și felicitări. Vedea parcă treptele pe care se va urca, prețul oferit pentru «strădania» de a contribui la «educarea poporului» în spirit marxisto-leninisto-stalinisto-bolșevic.

Cu pieptul umflat încă de poziția luată în fața telefonului, se întoarce spre Statul său Major, să fie văzut și mai ales ascultat la ceea ce le va spune. Apoi se întoarce spre mine, cu același aer triumfal de șef căruia nimic și nimeni nu-i poate rezista.

— Tu știi ce-ți rămâne acum? Îmi vei spune tot, absolut tot ce ai făcut de când ai evadat, cu cine te-ai întâlnit și ce ați complotat?

Mă ducea cam departe. Câte goluri nu am de umplut, de la 11 decembrie 1947 și până azi? Povestea mea ar începe cam așa: Pe ziua de 15 decembrie mi s-a făcut procesul. Acuzația formulată de procurorul general, de la Consiliul de Război, în contra mea, îmi rezervase ani grei de închisoare. Aveam de ales. Sau să-mi rămână oasele prin închisori – eram atât de slăbit, că rezistența mea la un regim dur nu-mi dădea nici o iluzie – sau culcat de gloanțele santinelei la poalele zidului, pe când aș fi încercat să evaderez. Am preferat totuși ultima soluție, care-mi rezerva o șansă, minimă desigur, de libertate. Pentru o lună, două, trei, șase, un an, poate. Nu vedeam atunci perspectiva unei alte salvări.

Eram sub stăpânirea momentului și mă gândeam numai la ieșirea din acest impas și-apoi ce o vrea Dumnezeu. Nicu Bălănescu și Gavrilă Brindescu erau amenințați de aceeași sentință și i-am luat cu mine. Ne-am despărțit în momentul când ne-am găsit în afara zidurilor și de atunci n-am mai auzit nimic de ei. Fiecare și-a urmat propriu-i drum. Eu m-am îndreptat spre satul meu să-mi găsesc adăpost, prin locurile cunoscute de când eram copil. Știam de Cristoi, că sta fugit prin sat, că are un sălaș unde stă retras, la Berbecele și m-am îndreptat spre el. Nu l-am găsit acolo, dar am găsit vase pentru gătit, făină de porumb și fasole. După trei zile a venit, într-adevăr, Cristoi Nicolae la colibă și, după ce a stat puțin timp cu mine, s-a întors din nou în sat, unde, de altfel, era și stabilit. Între timp îmi aducea de mâncare de la mine de acasă, de unde mama îl aprovizionă. Am dus-o aici așa toată iarna și o bună parte din primăvară.

Acum o lună, stând așa degeaba, m-am gândit că aș putea să fiu oarecum de folos. M-am îndreptat spre Nemanu, unde aveam o livadă, numită Între Pădurenți, unde am început să defrișez, să curăț terenul de

lăstunii rămași după incendiul pădurii, petrecut cu un an înainte. Aici am întâlnit și pe Cristoi cu Ion Brânzei și Nimu.

I-am dat pe ei, pentru că tot satul îi vedea plimbându-se fără să se ferească, ei fiind mai mult sau mai puțin urmăriți direct, cu toate că se plimbau prin sat și prin pădure cu pistolul mitralieră în bandulieră, ziceau ei să impună respect. Dacă eu, trăind prin aceste locuri, spuneam că nu i-am întâlnit, riscam să nu mai găsesc alibi pentru alte acțiuni mult mai importante.

— Aici am stat până am fost găsit! închei eu declarația.

— Unde ai stat ultima dată? mă întreabă Kling.

Unde să fiu stat? mă întrebam singur. Un loc trebuia să dau, acolo, unde primeam și alimentele. Am făcut o socoteală rapidă, și credeam că nu greșesc. În primul rând, arestarea mea s-a făcut cu multă publicitate. Tot satul știa, deci, în mod normal, ei nu puteau să ignoreze acest fapt. Veștile circulau repede pe aceste vremuri. O rezervă totuși. Mitru, care rămăsese acolo, să fi aflat oare până acum? O certitudine, coliba din vale nu o cunoștea nimeni și era destul de departe de locul unde aveam prima reședință. O colibă așezată pe culme, cu vatră de foc și cenușa destul de proaspătă. Aici îi voi trimite.

Am avut dreptate în repeziciunea răspunsului. Coliba din vale era bine ascunsă, în tufișul de nepătruns, care inspira o oarecare rezervă, teamă chiar, în miez de noapte.

— Eu am stat tot timpul în coliba din culme, unde veneau și ei din când în când, să-mi aducă de mâncare, dar nu stăteau cu mine. Ei erau mai bine în sat, pentru că și situația lor nu era aceeași ca a mea.

— Ce arme au cu ei?

— Nu aș putea să spun precis, dar cred că aveau un pistol mitralieră și, poate, un pistol mic.

Deschide o hartă a regiunii și o întinde pe masă. Era toată colorată în roșu. Desigur, punctele de reper.

— De unde ai fost luat tu?

Mă uit atent pe hartă și-i arăt încrucișarea drumurilor unde am fost prins. Face un semn, cu un număr de reper, desigur pentru alte orientări.

— Și... ai mai trecut vreodată pe aici? intervine un individ din suita șefului, cu înfățișare de măcelar.

— Da! Era drumul meu!

— Cum? sare ca ars, Am stat la pândă zile întregi, la numai câțiva pași și nu am văzut pe nimeni!

— Nici eu! Pesemne că nu ni s-au potrivit ceasurile! În gândul meu, de te-aș fi întâlnit, poate schimbai culcușul cu un altul mai la fund, să tot păzești, până în ziua de apoi. Se vede că pădurarii, care urmăreau deplasarea celorlalți fugari, își cunoșteau meseria, l-au așezat la locul bun, dar n-a avut noroc, bursucul.

— Acum, ei unde sunt? intervine Zoltan.

— În sat!

— Toți?

— Cred. S-ar putea însă să se fi întors la pădure după arestarea mea!

— Bine! vom vedea noi!

Își strânge Statul lui Major în jurul hărții, să stabilească planul de atac.

— Vom lua cizzeci de soldați cu noi, vom înconjura livada, să-i prindem vii. Nu se poate să ne scape! Cuvântul greu îl avea de acum majorul Cojocarul cu pădurarii lui.

— Fără nici o grijă, dom' șef! Vă voi duce eu la locul indicat! Am eu iscoadele mele!

— Ce ați spune de o acțiune mixtă? azvârle Zoltan propunerea? ca un strateg, comandant de mare unitate, înaintea atacului.

— Zolti! intervine locotenentul rus, Comandantul Legiunii de Jandarmi. Cred că nu este nevoie de aviație, oamenii mei vor duce la bun sfârșit întreprinderea, pe jos. Îi cunosc eu!

— Bine! Vom pleca, deci, imediat într-acolo!

Inima mi se strânge, carnea mă ustură pe rănila lăsate de lanțuri. Se împart ordine la toți șefii și, în secret, se fixează ora atacului.

Gloată mișelnică, fără Dumnezeu, de astă dată nu veți mai prinde pe nimeni!

Majorul Mărculescu, șeful sectorului Teregova, mă privește lung, nedumerit. Mă cunoștea de la nunta băiatului lui Cristoi, la care am fost naș. Atunci, la insistența primarului orașului Caransebeș, avocatul Novăcescu a trebuit să rostesc câteva cuvinte, care îmi vin acum în minte.

Dacă până acum, tot ceea ce ați greșit, aveați fiecare părinți, care să vă dojenească, dar să vă ierte. De acum, singuri în fața vieții, orice greșală ce ați comis se plătește și deseori scump de tot.

Gândiți-vă la un singur lucru, față de neamul nostru să nu greșiți niciodată! E cel mai greu păcat, pe care nici Dumnezeu nu-l va ierta. Și acum, urmând tradiția, în atari împrejurări, am să vă urez și eu să vă formați o familie românească, unde dușmanul să nu poată pătrunde, o

fortăreață de stâncă, să reziste vremurilor, să supraviețuiască furtunii ce amenință omul și căminul lui!

Aplauze puternice, care-mi sună parcă și azi în urechi. Erau ultimele mele zile de libertate. De atunci, când mă vedea, mă saluta. În ochii lui citeam parcă un reproș, de a mă fi lăsat prins. Erau singurele priviri umane într-atâta sălbăticie.

O privire lungă mi-e răspunsul, și el pleacă greu capul, ca în fața unui destin deja împlinit. Așa a fost să fie!

Locotenentul rus «șef de români» cheamă pe Cojocarul de-o parte și, fără a ține seama de urechi străine, îl ia la vorbă, pe un ton familiar.

— Măi Cojocarule! tu ai primit vreo... gratificație, vreun ajutor până acum?

— Nu! dom-șef, nu am primit nimic până acum!

— Acum ți-a venit și ție rândul!

Îi cântărea punga de arginți în fața mea, iar Iuda își consumă plata din priviri. Abia acum i-a venit rândul... acum... că a împlinit isprava!

Câte pungi n-au fost împărțite pe cuprinsul Legiunii de Severin?

Câte slugi n-au încovoiat spinarea peste crucile celor vânduți, să ia arginți, scoși din sânge închegat? Și câte, oare, pe întreg pământul românesc? O spun temnițele pline, convoaie vii ce se pierd zilnic spre pustiiurile albe, fără întoarcere. O spun copiii, soțiile și mamele rămase în prag cu lacrimile seci, pe sate, pe orașe! O spune tăcerea cătunelor rămase fără horă, fără praznic, fără sărbătoare și fără strop de bucurie. O spune doina, cu plânsul ei jalnic, care a înlocuit strigăturile la horă. Arginții lucesc ispita și pădurea rupe creangă din trunchiul ei să facă, iar, coada securii, care-i va prăvăli uriașa-i coroană.

Te voi plăti și pe tine ca și pe ceilalți. Acum ți-a venit rândul... o meriți...! Popor prea bun! Mult vei mai îndura streinii ce-ți cultivă și-ți cumpără sufletul cu arginți, să-l azvârle, apoi, la câini! Cojocarul, Șoanda, Madincea... cozi de carpen dur, ce vor lovi de acum tulpina.

— Pregătește-ți oamenii, Cojocarule! îi dă poruncă rusul. Vom avea puțin de lucru!

— Am înțeles, dom' locotenent! Oamenii mei sunt la posturi. I-am pregătit eu din vreme!

Știa el bine, când s-a coborât din căruță, în satul Goleț ce misiune-l așteaptă. Șoanda, Madincea erau deja la posturi și-i așteaptă.

Zoltan își strânge din nou oamenii în jurul lui, înainte de plecare. Se vede că incursiunea va avea loc de zi, codrul, pe întuneric, nu le inspiră încredere, ba chiar le-ar putea rezerva anumite surprize.

Afară, motorul, pus în mișcare, anunță plecarea.

— Pe asta, arătând spre nea Gin, îl aduceți mâine dimineată cu trenul, legat, bineînțeles, să nu vă scape. Tu! haide înainte! mă îndeamnă Kling.

O agreabilă surpriză: mi-au eliberat mâinile și picioarele de lanțuri.

Un «gip» american ne așteaptă la scară. Tinichigiul la volan, lângă el rusul, iar în spate, încadrat de măcelar și încă un paznic de circumstanță, țăranul-profesor. O smucitură, și «gipul» nostru o ia la goană. Întunericul era semănat cu lumini rare. La o cotitură apare casa lui Nicolae Cristoi, așezată la capul podului de peste râul Sebeș, ce-și strecoară undele alene de-a lungul dâlmei, cum numeau orășenii digul ce proteja orașul de inundații. Dincolo, peste șosea, printre sălcii, ghicesc casa logodnicei din anul trecut, de care zbirii m-au despărțit pentru totdeauna, în duminica din 3 august, zi decisă pentru ceremonie. Un ultim rămas bun și amintirile toate, lăsate singure, pe banca din marginea apei.

Trecem podul ce ne leagă de oraș, copilăria anilor de școală. Străzile iluminate îmi înșiră case cunoscute, pe drumul fără întoarcere.

Moara lui Meingast, socrul lui Adam Andrei, plecat mai înainte pe același drum. În stânga se întinde strada liceului, școala înaltă, cu ce am iubit mai mult, elevii mei, în vacanță și clasele pustii. Piața mare și strada principală, aleea atâtor plimbări, de la Internatul Comunității de Avere, unde eram în pensiune, spre liceu, cu cărțile subsuoară. Parcul Drăgălina, cu copaci multisecolari, unde mă găseau diminețile de primăvară, pe o bancă, pregătind examenele. Totul rămâne în urmă, pentru totdeauna, poate. Încă puțin și casele se pierd. În dreapta, Timișul curge alături cu drumul de țară. Dincolo de râu, casa din luncă, cuibul Marinei, părăsit și el. Satul Jupa, adormit. Doar câte un câine izolat mai tulbură noaptea.

Căvăran, Sacu, Jena, Găvojdia, Tapia... se înșiruiesc în goană și, curând, lumini multe anunță orașul Lugoj, primul popas în imperiul prea puternicului Kling Zoltan. Iată și intrarea «triumfală» pe străzile largi ale orașului. După câteva cotituri ne oprim în fața unei clădiri cu aspect de casă de țară, într-o străduță liniștită, cu nimic deosebită de celelalte case de oameni pașnici.

O poartă grea scârțâie în balamale, în timp ce un polițai ne deschide. În interior, o curte mare cu arbori și flori, cu straturi aliniat cu mult gust. Era o casă română, de unde au fost goniți locatarii, poate chiar executați,

transformată azi în pușcărie. Ferestrele au primit gratii, ce ascund în dosul lor libertatea atâtor ființe. Două birouri de «primire» cu canapele tapițate în piele. Pe mese, trântiți, vreo zece militari îmbrăcați, așteptându-și șeful să le dea de lucru.

Erau orele trei și jumătate când am ajuns. Servii, treziți din somn, mă împresoară cu priviri amenințătoare. Chipuri de brute, obișnuiți cu asasinatele «accidentale». Pe câți or fi chinuit până la limita durerii, câte urlate de sălbatecă tortură n-au umplut de sadică satisfacție aceste fiare cu chip de om, ieșite din jungla «partidului muncitoresc»? Se apropie de mine cu pumnii strânși, gata de atac.

— Asta-i? S-o terminăm mai repede cu el! Ne-a tulburat somnul!...

— O să plătească tot, dar mai întâi lăsați-l să-și descoase gura. Să-i strângem și pe ceilalți! intervine șeful.

Costumul meu uzat și opincile învechite le măreau mai mult furia, disprețul, exprimate mai pe înțelesul lor, printr-un scuipat gras pe covorul nou, covorul unei familii de români, goniți din avutul lor. Îmi apar în față figuri de gangsteri, din filmele americane, pe care le-am văzut când eram elev și care mi-au inspirat teamă și repulsie. Acum îi văd aievea. Mă înconjoară, scot pistoale, bastoane... Un singur semnal le-ar fi fost de ajuns să-și potolească setea de crimă, instinctul de bestie.

În fruntea lor, militari de ocazie, se găsea comisarul Anghelescu, înalt, slab, deșirat. Fost șef al Siguranței pe timpul lui Armand Călinescu, cunoscut prea bine de atâția legionari, chinuți în beciurile carliste, azi slugă supusă noilor stăpâni, gata pentru alte crime. Se apropie de mine cu un zâmbet felin, sigur de el, savurând deja triumful.

— Tu mă cunoști pe mine? Numai așa, să mă pună în temă.

Tac și-l privesc în ochi, mai hotărât ca el să-i încure mecanismul prea bine pus la punct. De acum va începe hora!

— Nu vrei să vorbești? Parcă am mai făcut cunoștință o dată? Nu-ți mai amintești? Desigur, atunci erai oaie blândă, n-ai făcut nimic și nici n-ai avut vreo armă în viața ta! S-au schimbat multe de atunci. Nu vei mai putea să ne duci așa ușor de nas!

Mi-aduc bine aminte. Era în decembrie 1945, în preajma Crăciunului. În urma unui comunicat al Ministerului de Interne, Teohari Georgescu, alias Burăh Tescovici, alt român «neaoș», vor fi scoși de sub urmărire toți acei ce se vor prezenta de bună voie, vor depune armele și vor renunța la orice activitate ostilă regimului. Am coborât și eu de la pădure și același Anghelescu, exagerat de politicoș, m-a primit în biroul lui. Din răspunsurile

mele de atunci, apăream ca un inocent, care nu știa nimic și care n-a văzut sau posedat în viață vreo armă. Om bine «manierat», mi-a strâns chiar mâna la plecare, după ce-mi înmânase dovada de prezentare, urându-mi «drum bun» în... libertate. Acest eșec nu mi-l va ierta niciodată și momentul revanșei era prea fericit ca să nu-l sesizeze.

— Să-mi spui acum, de la capăt, înțelegi tu? Să nu omiți nimic, de vrei să scapi cu zile de aici!

Povestea mea era lungă. Ea începe de la prima evadare, de la Curtea Marțială din Timișoara, cu Nicu Bălănescu și Gavrilă Brindescu. Repet acum, ca la postul de jandarmi, o lecție învățată pe de-a rostul. Eram doar o biată ființă, victimă a evenimentelor, care încerca să iasă dintr-o încurcătură, streină de voința ei. Citind declarația mea, fața lui se crispa, furia nemaiputând să o domine. Își dădea seama că spusele mele nu făceau doi bani.

— Cu cine te-ai întâlnit după evadare?

— Cu Nicolae Cristoi, la coliba lui din Berbecele!

— Dar înainte de el?

— Noi știm mai mult decât crezi tu. Îți vom aduce dovezi, dar o să te coste scump!

— Eu nu aș cere mai mult decât să căutați dovezile. Numai astfel vă veți convinge că, în starea în care mă găseam eu, numai de legături, de organizație nu-mi ardea! Atunci, pentru mine, foamea era o realitate mai acută, ea mă strângea de-aproape. Gerul iernii, mai crunt, mă obliga să-mi salvez mai întâi corpul lihnit!

S-ar părea că se lasă păgubaș sau schimbă de tactică?

— De unde-l cunoști pe Bubi Roman și unde l-ai întâlnit ultima oară? A recunoaște legătura cu Bubi, căutat de toate polițiile, implicat în ierarhia centrală a organizației de rezistență, însemna a-mi deschide groapa afund, să cad în ea, fără putință de apărare, nepregătit deloc pentru noua întorsătură.

— Îl cunosc din liceu. Era cu mult mai mic decât mine. L-am văzut ultima dată în vara lui 1947, pe Corso, în Caransebeș. Pesemne, era în vacanță.

— Și ce ai vorbit cu el?

— I-am răspuns la salut, în treacăt!

— Numai atât?

— Dar ce puteam avea comun cu el, pentru a-l opri la vorbă? Îl cunoșteam așa, ca pe alți cinci sute, o mie de elevi, ce au trecut prin liceu. Ș-apoi, eu eram profesor, la liceul în care și el a fost elev!

Moralmente se simțea obligat să mă salute!

— Alții declară cu totul altceva!

— Ar putea-o face și în fața mea?

— Nici o grijă, toate la timpul lor!

— Eu am timp!

— Ești obraznic! Dacă tu porți opinci, crezi că ne poți încălța și pe noi?

— Opinca asta e simplă, dar originea ei nu este mai puțin sănătoasă. Eu nu aș îndrăzni să vi le propun, când știu prea bine că nu vi s-ar potrivi!

Nu-mi mai răspunde, dar, vădit înfuriat, înhite o înjurătură seacă, obosit de nopți de veghe.

Era dinspre ziuă. M-ar bate crunt, dar n-a justificat suficient mobilul. Abecedarul oricărei anchete, urmărind un țel, consistă în a face o breșă în carapacea prizonierului, care va fi lărgită apoi prin constrângerea fizică. Acum m-ar fi bătut pentru obraznicie, fără însă a-și servi obiectivul. Șeful lui, Zoltan Kling, așteaptă altceva de la el. Ori, metoda începută nu era dintre cele mai eficace.

Zoltan Kling ne întrerupe «convorbirea» dând buzna pe ușă, vădit înfuriat. Dar de ce oare? Pentru el, eu nu eram decât o tablă de tinichea pentru croit găleți sau alte vase și nu voi putea rezista foarfecelor meșterului. El mă vedea deja croit și gata de tăiat.

Aș prefera mai degrabă să fiu anchetat de el, atât timp cât rămâne calm. Recunosc actele mele în mâinile lui și așteptam începutul.

— Cine ți-a făcut actele?

— Eu singur!

— Dar ștampila?

— Tot eu!

— Pe ce dată ai făcut carnetul?

— În vară!

— Ștampila însă este mai veche!

— Cum se cunoaște vechimea?

L-am prins nepregătit și, drept răspuns, îmi umple gura cu un dos de palmă bine ajustată.

— Pentru ce mă loviți?

— Aici numai eu pun întrebări, iar tu răspunzi! Atât!

— Greșiți! domnule Chestor! Eu mă apăr și nu am alte arme, de care dvs. dispuneți și abuzați din plin. Nu am decât adevărul meu, pentru care mă pământuiți și atunci renunț de a mai vorbi!

— Ai să vorbești tu! Ai să urli chiar!

— Dacă asta vă este argumentul ultim și cel mai puternic, atunci corpul meu rămâne în mâinile dvs. Veți avea satisfacția de a lovi un om legat! Mult nu cred că veți lovi. Nu-mi mai răspunde. Adresându-se trupei lui: Pregătiți-vă de plecare! Vom avea de lucru!

Ca la un semnal gloata se îndepărtează mocnind. Le-am stricat somnul și le-am răpit poate multe ore încă.

Întorcându-se din nou spre mine: Treci colea și scrie. Să scrii tot ceea ce ai făcut după evadare. Amănuțit și să nu omiți nimic, că vei avea de furcă cu mine.

Se scoală să plece, iar în locul lui apare, din nou, comisarul Anghelescu. M-ar fi lovit și el, dar privirea lui Zoltan îi ordonă să mă lase în pace să scriu povestea celor trăite, care-i interesează mai mult.

Zoltan Kling iese trântind ușa. Rămas singur, mă pregăteam de scris.

Se lumina încet de zi, dar întunericul întârzia să dispară, gonit din urmă de zorii grăbiți. Ochii mi se închideau de somn după atâta zbucium.

Anghelescu îmi dă târcoale să regleze anumite socoteli cu mine. Se oprește în fața mea și, cu un ton aspru, mă ia din nou la rost.

— Scoală sus! Ce ordin i-ai dat lui Adam?

— Dar cu ce drepturi aș putea eu da ordin cuiva?

— Și totuși i-ai dat!

— Cine o spune?

— Chiar el!

— L-ați putea aduce aici, s-o spună în fața mea?

Știam că nu-l va aduce, dar mai știam și altceva, anume că Adam n-a spus nimic, altcum mi-ar fi prezentat lucruri mai clare.

— Când și unde v-ați întâlnit pentru ultima oară?

— L-am văzut de mai multe ori în vara trecută. Orașul este mic și se întâlnesc toți pe unicul bulevard unde defilează toată lumea!

— Și nu ați discutat nimic în legătură cu organizația, doar erați camarazi?

— În afară de relațiile de pură politețe, nu aveam nimic comun!

— Tu știi că ești un criminal? Ai ucis pe elevul Moise Roiu din clasa opta de liceu, din Ferdinand!

— Cine este acest elev și cine l-a ucis?

— Eu, să fi ucis pe cineva? Nu credeți că-i prea mult?

— Tu ești cauza! Voi toți, care semănați ură în sufletele tinere!

— S-a spânzurat, săracul, că nu mai putea să rabde pe tatăl său, care l-a părăsit și a apucat drumurile, înnebunit de voi, care distrugeți familiile sărace.

Da! așa este, dar cauza este cu totul alta. Băiatul s-a spânzurat, ca să nu mai fie o povară pe spatele tatălui, legionar, urmărit de trei ani de zile pentru prea marea lui dragoste de pământul ăsta robit. Casa lui a fost răvășită în toiul nopții, semănând spaima în familia lui, obligându-l să fugă, să nu fie prins, chinuit până la limita răbdării.

Tatăl, căutat de atâta vreme, bătea pădurile flămând, cu gândul la feciorul lui, la școală, că nu va mai putea să-și îplinească visul de țaran, muncit să-și vadă feciorul domn din sudoarea lui. Cine să mai muncească acum pentru el, să-l mai țină la carte? Pământul lor rămâne nelucrat și iarba crește în băcătură. Pustiu la casa lui ce nu va mai avea moștenitor!

Văzând totul sfărâmat, băiatul, tânăr și plin de durere, nu găsește altă soluție decât să termine cât mai repede cu această viață, devenită o povară. În casa lor zace acum băiatul întins pe scânduri, mama înnebunită de durere pe pieptul lui, iar tatăl își plânge nădejdea apusă. Fiul lui drag, căruia și ultima sărutare de tată îi este refuzată de soartă. Înfirmarea lui a adus satul întreg, școala, colegii, prietenii într-o comuniune de revoltă, să-l petreacă dincolo, într-o lume mai bună. Dintre toți, unul lipsea. Acela care și-a închinat viața creșterii lui, să-i lase pământul, casa, moștenire și cartea să-l ghideze în lume. Lacrimile lui nu-i mai spală obraji reci, el își plânge amarul, singur, pierdut pe văi. La această înmormântare, agenții Iudei au îmbrăcat haină de doliu, l-au petrecut la groapă, că doar vor putea închide în ea tatăl și pe fiul deodată. Dumnezeu i-a cruțat însă zilele, să-și poată răzbuna feciorul. Cine oare să fie criminalii care au pângărit până și clipa ultimului rămas bun? Moise Roiu! Fiul tău va fi răzbunat!

— Domnule Comisar! cine oare ar purta pe suflet această sinucidere?

— Cine altcineva, decât voi, care ați înnebunit lumea! O veți plăti scump!

Mai grea va fi plata celui ce nu uită, nu iartă nimic. De ea nu va scăpa nimeni, sub orice uniformă se va ascunde.

Ochii i se închideau și-mi respiră aproape, provocând-mi o scârbă, un dezgust greu de suportat.

În clipa asta intră Zoltan Kling și ne întrerupe convorbirea.

— Lasă-l acum să scrie!

În mijlocul piesei era o masă și un scaun. Pe masă, hârtie multă și un toc pentru mine, să spun tot ce știu.

Am început la Curtea Marțială și am terminat pe Nemanu, cu oprire pe Berbecele. Eram extenuat. Kling prinde declarația mea de două pagini pline, în timp ce dă ordinul de plecare. Desigur, la Nemanu, unde-l așteaptă Cojocaru, Șoanda, Madincea... Pe mine mă scoate afară din birou și mă îndreaptă spre celulă. Pe vremuri era bucătăria de vară. A primit gratii și iată că devine «locuință» pentru oaspeți întâmplători. Aceeași transformare au suferit alte două piese alături, să mărească localul. Pe aici au trecut toți cei arestați la 15 mai 1948: Adam Andrei, Gruia, Șipca, Pătru lui Marina și lugojeanul Carapantea, parașutat o dată cu mine. Într-una din celule se găsea încă Iosif Ripan, un tânăr înalt, oțelit de atâtea încercări.

În celula mea se mai aflau doi bulgari, fugiți din Cehoslovacia, unde erau duși la lucru «voluntari». Au fost prinși în Lugoj. Erau spectrul foamei. Ochii lor cereau orice, numai să umple stomacul, de mult timp gol. Până a nu veni eu, camarazii mei împărțeau cu ei bucatele primite de la familie. Acum, nu mai rămăseseră decât Ripan și cu mine, în plus de cei doi vecini din Sudul Dunării. Tot mobilierul celulei se compunea dintr-un pat de scânduri. Gazdele mele, când m-au văzut intrând în celulă, au manifestat o deosebită bucurie. Bănuiau că sunt din localitate, că voi primi alimente de la familie și astfel vor scăpa și ei de foame. Nu mică le-a fost decepția aflând că sunt și eu ca ei, fără nici un semn de viață din afară.

Eram frânt de oboseală, abia mă mai țineam pe picioare. Bulgarii mei îmi întind două ziare și-mi fac semn, pe limba lor, să le aștern înainte de mă lungi pentru odihnă. Le iau, mulțumindu-le din ochi, și le așez pe scândură. Drept căpătâi, îmi arată o cărămidă. O pun și cad pe scândură extenuat. Cămașa subțire era singurul intermediu între corp și lemnul tare. Capul pe cărămida goală împărtășește același tratament înainte de a adormi. Târziu, mă trezesc amorțit. Mă dor toate oasele, parcă aș fi fost bătut cu maiul. Bulgarii, care jucau cărți, văzându-mă trezit, mă anunță că un domn din celula vecină a întrebat de mine. Cine ar putea să fie? Dar voi afla curând. Fereastra era deschisă, doar gratiile ne despărțeau de cei de afară, așa că nu-mi va fi greu să observ mișcările. Într-adevăr, peste puțin timp aud pași și, curând, apare silueta lui Iosif Ripan, înalt, îmbrăcat bine, cu zâmbetul trist pe buze. Pășea agale, sub paza polițaiului de serviciu. Se uită la mine îngrozit. Nu se aștepta să mă vadă între ziduri. La întoarcere, profitând de o neatenție a polițaiului, îmi șoptește în fugă: Nu vă cunosc! Răspunsul meu a fost o înclinare afirmativă a capului, îi iau o povară de pe inimă. Oricine s-ar trăda că mă cunoaște, e susceptibil de izolare, de anchetă mai detaliată.

Fii liniștit, Iosife! Nu te-am cunoscut niciodată, dar te voi recunoaște cândva, când se vor schimba vremile! Taina noastră va rămâne îngropată sub pragul colibeii, ea va fi scoasă în ceasul de cumpănă.

Peța să fi fost arestat și el? Mă neliniștea mult să știu. Mă încolțesc surprizele, îmi îngreuiază din ce în ce mai mult apărarea. Atâtea întrebări care așteaptă un răspuns. Creierul combină soluții, să corespundă, aparent, în afară de tradiționalul nu știu... n-am văzut...

De ieri dimineață n-am gustat nimic. Dacă a ajuns nenea Gin cu brânza și pâinea de aseară? Recurg la bulgarii mei, care ieșeau afară la curățenie, să afle ei dacă nu au văzut pe aici pe un țăran ca mine.

Am aflat destul de repede, mai ales că le-am spus că are pâine la el. Nenea Gin era în adevăr vecin cu mine. L-au adus azi dimineață. Îi strecor un bilet prin bulgari și, drept răspuns, o bucată mare de pâine, pe care am împărțit-o cu mijlocitorii noștri, flămânzi. Un alt bilet, prin care îi precizez declarația ce va avea de făcut. Ne-am întâlnit întâmplător, pentru prima dată. Pistolul era al meu, el l-a luat o clipă să se uite la el cu puțin înainte de a fi surprinși. El dăduse deja o declarație, prin care a spus că a venit din vale, de la coasă, să-și caute vitele, care pășteau în livada mea. M-a surprins în colibă, unde dormeam. Am stat puțin de vorbă. Eu aveam două pistoale, așezate pe masă. Curiozitatea l-a împins să se uite la ele. După câțva timp am plecat împreună. Nu mă văzuse niciodată până acum.

“Aproape de vârf v-am cerut un pistol să-l văd mai îndeaproape și așa am rămas cu el, când am fost somați să ne predăm.”

L-am sfătuit să nu schimbe nici o iotă din cele declarate, chiar dacă-l vor amenința cu bătaia. A recunoaște ceva înseamnă a fi fost complice și-apoi nu va mai vedea lumina decât printre gratii. Așa a rămas. Pe la orele unu și jumătate ni se servește masa. O așteptam, o savuram deja înainte de a o vedea. Era o ciorbă caldă, adusă de la restaurantul Gambrinus. Câte un polonic la fiecare, dar fără pâine. Poate resturi de la masa clienților? Dar ce importanță are? Foamea nu-și mai creează prejudecăți.

E duminică, am rămas singuri, doar cu paznicii. Au plecat toți, nu la biserică să se roage, ci la vânătoare. Kling, cu haita lui, este de acum pe urma băieților. O teamă mă cuprinde. Îmi revin repede. Nu... nu se poate!... Ei au aflat de arestarea noastră. Tot satul o știe. Ei vor dispărea la timp. Numai dacă nu le va veni pofta să se măsoare cu gloata. Dacă ar avea această idee, mi s-ar ușura și mie sufletul și obrazii palmuiți.

Printre gratiile celulei privesc castanii uriași, ce cuprindeau sub coroana lor toată clădirea. Un zgomot de motor îmi împrăștie gândurile. Mașina se

oprește în fața porții, ce se deschide ca la comandă și chipul lui Kling Zoltan, negricios, apare furios. Furia lui mă liniștește. Se întoarce de la Nemanu. Simt că nu i-a reușit lovitura, după cum spera el. Mă așez pe patul de scânduri și aștept. Nu mult însă, rândul meu venise. Aud deja pași pe coridor, care se opresc în fața porții mele. În clipa următoare ușa se deschide și un polițai furios mă invită să-l urmez. Opinca, obișnuită cu iarba cărărilor, dublată de frunze moi, calcă ușor cimentul. Abia ajuns în fața biroului, că vocea «șefului», care nu-și mai putea stăpâni furia, mă izbește.

— M-ai mințit ca un porc, mișelule! O vei plăti scump!

— Nu v-am mințit deloc, d-le comisar. V-am spus tot ce știam!

— Ne-ai trimis la o colibă unde nu era nimeni, unde n-am găsit urmă de om să fi stat vreodată acolo!

— Nu mă surprinde deloc că nu ați găsit pe nimeni. Ei au aflat de arestarea mea în plină zi și, cum în sat veștile circulă repede, au aflat și ei și nu v-au mai așteptat.

Logica mea îl înfurie mai mult. Ar fi trebuit să țină seama de acest fapt elementar.

— Cum v-ați pregătit mâncarea? N-am găsit nimic!

— Aveam vase, cratițe, oale, farfurii și o căldare pentru mămăligă. Se vede că au luat totul, când au părăsit coliba!

Vedeam că nu era un «tehnician» al anchetelor, că începe să bâlbâie alte întrebări, ca și cum ar fi voit să-mi ceară ajutor.

— Știi că am fost atacați cu focuri de mitralieră?

Băieții îi așteptau și le-au pregătit o primire cum se cuvine.

— Deci, nu v-am mințit! Îndrăznesc să-i pun în față eșecul. Din ce în ce mai furios.

— E banda ta care a tras. Tu i-ai instruit. Tu ești șeful și vei plăti și pentru ei!

— Să fie oare normal să plătesc ceea ce fac alții? Dar, cum sunt în mâinile dvs, eu nu mai am nici un mijloc de apărare!

Mă întorc cu gândul la cei rămași acolo, la sergentul Ion Brânzei, șef de mitralieră pe frontul din Răsărit, azi angajat voluntar pe frontul supraviețuirii naționale. Văd parcă săgețile de flăcări ce străbat pădurea în noaptea adormită. Aud ecoul sunetelor repetate, iar de vale, dușmanul intrat în panică cum gonește cât îl țin picioarele să-și salveze hoitul. Trageți, băieți, trageți mereu! Nu vă gândiți la altceva. Pe mine au deja suficiente argumente să mă chinuiască. Curajul vostru îmi va da și mie puteri să suport totul.

O voce mă trezește din meditație.

— Când te-ai întâlnit ultima dată cu Anderca Traian?

— Și asta-i tot din «banda mea»?

— Nu-l cunoști?

— De unde să-l cunosc?

— Ce legătură există între voi și colonelul Uță?

— Am auzit și eu, vorbește lumea de Uță și Vernichescu, că s-ar fi refugiat la pădure, dar nimic mai mult. De altfel, ce legătură ar putea fi între noi și Vernichescu, care a trădat pe fondatorii Mișcării, sau cu Uță, fostul prefect, care ne-a chinuit până la sânge de atâtea ori și a ordonat asasinarea a trei din camarazii noștri?

— Unde crezi că s-ar putea ascunde?

— Vara-i ușor de găsit un culcuș în desișul pădurii!

— Eroi de carnaval! Voi nu vă dați seama că luptați pentru puteri străine, împotriva poporului muncitor, căruia guvernul nostru se străduiește atât să-i schimbe felul de trai?

Avea dreptate. Îi va schimba felul de trai în așa măsura că greu îi va fi să-și mai revină. Luptăm pentru puteri străine! Dar mai streini ca voi de acest popor, de aspirațiile lui cine mai poate să fie?

— Vom ferici poporul ăsta, își continuă el lecția învățată pe din afară, cu sau fără voia lui, și oricine ne va sta în cale va fi strivit fără milă!

Da! de acest lucru îi cred capabili, fără pic de îndoială. Biet popor, te așteaptă fericirea jugului, a sclaviei, sub sceptrul terorii roșii.

N-am mai auzit nimic ce spune. Nu mai simt nimic. Revolta m-a tulburat atât de adânc. «Cu sau fără voia lui», îmi sună sinistru amenințarea. Mai de grabă, fără voia lui.

Nu știu când m-am întors în celulă, că simt sub mine scândura tare, care mă trezește la realitate.

Afară, aud cum un polițist povestește tovarășului lui cele pățite la Caransebeș, în munți. Cum au fugit, atacați de partizani, ei, optzeci de oameni și că, în fugă, au împușcat un lup, căzut și el în «luptă».

În celulă nu era loc de plimbat. Spațiul era prins de scândurile patului. Eram imobilizat într-un loc, așteptându-mi iarăși rândul. Ce vor face acum cu mine, după incursiunea neizbutită?

Seara se lasă încet, ca timpul ce se scurge fără măsură. Scândurile-mi oferă din nou așternut, pentru o altă noapte. Am dormit ca omul care și-a terminat o treabă. Nimic nu mă mai surprinde. Eram pregătit la orice.

Soarele era de mult plecat la drum. Razele lui furișate printre gratii îmi amintesc libertatea zilelor pierdute. Îmi defilează în fața ochilor chipurile

camarazilor rămași să continue lupta. Mitru, la altă colibă, pregătește dejunul, împăcat și liber. Ion își mângâie «cățeaua», care i-a potolit focul o clipă. Finul Nicolae, cu capul între palme, se întoarce singur la groapa din Berbecele, la poșta din Miraia, să-mi iasă înainte. Vineri seara, în ajunul arestării, am întârziat atât de mult, că întâlnirea noastră a sărit peste ani, peste vieți poate. Mi-e drag chipul lui întunecat de atâtea umbre. De-ar scăpa cel puțin el. Dar... până când? Izolați, încet, încet, fără pâine, fără arme și muniții, soarta lor va fi aceeași cu a mea, mai devreme sau mai târziu. Nimeni nu-i va ajuta, abandonați în voia sorții. Puhoiul lui Attila se va întinde pe tot cuprinsul țării. Cine va mai putea stăvili revărsarea apocaliptică? Un pumn de viteji? Armatele satane în tăvălug pustiitor nu vor lăsa nimic în picioare. Un lucru de reținut din tot ceea ce se petrece azi este că revoluția lumii roșii pregătește sfârșitul popoarelor, în fața celor încă liberi, care asistă neputincioși la propria lor dramă.

Ni se aduce din nou masa. A doua în două zile. Foamea rămâne mereu nepotolită.

Orele trei. Afară motorul începe să zbârnâie. Polițaiul deschide celulele. Ripan este scos în curte, unde-l așteaptă Zoltan.

— Mai repede! strigă paznicul, îndreptându-se spre celula mea, pe care o deschide și mă invită să-mi iau bagajele. Cobor treptele, privind pe Iosif Ripan, cu pachetul gata de drum. Citesc o teamă în ochii lui, ca nu cumva să-l recunosc în fața anchetatorilor. Îl liniștesc dintr-o privire furișă. Kling se apropie de noi, păziți de doi agenți în civil.

— Pe ăla îl cunoști? arătând spre mine.

— Nu-l cunosc, îl văd acum pentru prima oară!

— Fii atent la ei, să nu vorbească! se adresează Zoltan unui agent. În mâinile lui Kling apar două inele duble, în oțel nichelat, și ne face semn să întindem mâinile. Eu în dreapta și Iosif în stânga, ne logodesc strâns unul de altul și apoi ne invită să luăm loc în fundul mașinii. În stânga mea un agent, iar în față, la volan, Kling și alături de el șoferul. Poarta grea se deschide și iată-ne în stradă. Lungim strada Buziaș, până la podul de piatră peste Timiș, catedrala, drumul Timișoarei și, curând, orașul Lugoj rămâne în urmă. Căldura revine o dată cu praful șoselei, adunat nour în viteza mașinii. Lunca e plină de lume. Grâul câmpiei bănățene, rodit ca rareori, cade sub coasă în brazde groase. În urmă legătorii îl strâng în snopi și fac grămezi în cruce, cu spicul la mijloc. Pălării mari din paie de grâu le acoperă fața de arșiță, în timp ce sudoarea se prelinge pe frunte, devale.

Belinț, Topolovăț, Recaș trec în goană. Pe alocuri văd șirezi mari de snopi ce așteaptă treieratul. O batoză mai încolo scutură spicele să umple sacii de grâu bogat. Care, căruțe duc recolta spre casă. Ulița și ea-i plină de paie, dând culoare aurie drumului de țară. Iar noi străbatem acest pastel de luncă, cu mâinile prinse în verigi, ca sclavii primilor despoți. Prin ferestrele limuzinei, țărani, oprți în fața carului cu boi, privesc nedumeriți pe «domnii» ce trec. Aceiași domni care mâine le vor cere recolta adunată cu atâta osteneală. De ar ști ei ce ascunde acest pântec luxos. O pereche de opinci, ca a lor, tare nu au mai găsit un locșor de țară să-și ducă povara.

Izvin cu lăptăria comunală, Remetea-Mare, așezată de ambele părți ale soselei și primele case ale Timișoarei se înalță, corpuri uriașe ce ne înghit urmele. În stânga, desprind în fugă T.V., ș-apoi casa lui Ionel Tâmpa.

Va trebui să aflu, înainte de a fi despărțit de Ripan, dacă Peța a fost arestat. Fac semn, într-o frântură de secundă, lui Ripan, care-mi răspunde afirmativ, printr-o clătinare din cap.

— De ce-i lași să vorbească? Boule! Îi văd prin oglindă cum se înțeleg, se răstește Kling de la volan. Pe mine însă nu mă mai preocupa nimic. De acum știam cum să-mi pregătesc apărarea.

Strada Dorobanților, linia tramvaiului 2, iar în stânga, casa lui Zărie. Mai încolo, casa soției lui Brindescu, cu doi copii orfani, care au crescut timp de patru ani fără să știe că tatăl lor nu mai e pe lume, ucis de acești călăi. Bega împarte orașul în două. În dreapta, N., zilele atâtor amintiri, ce mi-au încălzit prigoanele. Mai departe casa lui L., unde mi s-a închis ușa, în dimineața fugii mele de la Curtea Marțială. Biserica din cartierul Fabric, loc de rugăciune furișă. Piața Traian cu strada Dacilor, locul trădării. În dreapta casa lui B., fugit și el de mult. Bega ne iese din nou în cale, sub ultimul pod. O cotitură spre parcul Carmen Sylva și strada Diaconovici Loga, fie blestemată. Pe aceeași stradă, acum trei ani, am adus nepoata la școală, pe aceeași stradă, în vara trecută, am închis lumina libertății și azi, tot pe aceste locuri, destinul mă poartă spre o nouă încercare. Gândul că voi da ochii cu Moiş, chestorul blond, mă îngrozea. Șapte săptămâni la rând m-a torturat, a stors din mine dureri în urlate închise între ziduri, în nopți fără de sfârșit. Șapte săptămâni izolat în celula 10, cu spaima de a fi deșteptat în fiecare miez de noapte, pentru «completarea» dosarului și trimiterea apoi în judecată. Când a aflat însă că am reușit să evadez, furia lui n-a cunoscut margini. A destituit în aceeași zi pe comandantul închisorii, căpitan Dijmărescu, pe custodele închisorii, plutonier Florea Ogarcă, o brută, temut de toți deținuții. L-a băgat în celulă în locul nostru. De altfel, era singurul ce-

și merita soarta. A încarcerat apoi cele 9 gărzi care erau de pază în noaptea fugii. Represaliile nu mai cunoșteau limite.

Acum mă apropiam de el și întâlnirea putea lua forme dramatice. Pălăria lui nea Gin, înfundată până la urechi, îmi ascundea fața. Încă puțin și mașina oprește în fața vilei ce poartă numărul 25. Am ajuns «acasă» și așteptam proprietarul să ne deschidă. Coborâm din mașină împiedecându-ne la mers. Ușa de fier se dă la o parte în fața noastră, deschisă larg de paznicul de serviciu. Câți oare nu și-au lăsat libertatea, sănătatea, viața poate, pe acest prag?

Doi plopî înalți, subțiri, străjuiau intrarea, iar de jur-împrejur alții, de aceeași talie, completează cercul viu. Grădina cu pomi roditori: caiși, peri, piersici altoiți, rămași dovada unei case de gospodari. În mijloc, două etaje, cu terasă și pivniță, îngropau o generație chinuită.

Kling ne îndeamnă la pas, să urcăm mai repede treptele. Holul mare împarte clădirea. În dreapta biroul lui Moiş, șeful Siguranței, în stânga Ambruș Koloman, evreu ca și Moiş și Kling, inspector general regional.

Multe s-au schimbat de la plecarea mea, oameni și obiceiuri. Comisar de serviciu era acum Lăpușneanu, vulpe îmbătrânită de atâta viclenie.

În costumul meu de țaran, n-aș fi trezit nici o curiozitate, dar legat de aceeași cătușe cu un domn, atrăgeam totuși atenția. Primul care m-a recunoscut a fost un polițist din vechea gardă. Și nu mică i-a fost surpriza.

— De mult ai fugit? Nu era mai bine să mai aștepti?

Am ridicat din umeri, iar el s-a mulțumit cu un clătinat compătimator din cap. Dintre cei vechi erau mulți oameni de treabă. Cât am stat aici s-au purtat omenește cu noi.

Comisarul Lăpușneanu se apropie de noi să ne ia în primire, să semneze hârtia de recepție.

— De unde sunteți?

— Din Lugoj, răspunde Iosif.

— Pe tine de ce te-au adus aici? mă întâmpină el curios.

— Am plecat de aici fără voie! Dar, poate, m-ați uitat? Din ce în ce mai curios.

— Eu sunt Verca Filon!

— Cum? sare el ca ars, în timp ce se apropie mai mult de mine să mă observe. Bată-te norocul! Dar cum te-ai mai schimbat!

Juca rolul bătrânului sfătos, gata să facă un bine, îndemnând să iei calea pocăinței, să spui adevărul.

— De ce ai fugit? Ți-ai îngreuiat situația. Stăteai șase luni, un an la răcoare și acum erai liber, ca oamenii de treabă. Nu mai făceai atâtea necazuri și nouă și mamei!

— Nu, domnule comisar! Dosarul meu îmi rezerva ani de închisoare, aș fi putrezit acolo. Nu mai aveam nici o speranță!

— Nu ai dreptate să vorbești așa! Guvernul ăsta s-a arătat foarte binevoitor, indulgent chiar, cu toți răătăciții. V-ar fi iertat dacă nu făceți alte prostii.

— De acum, ce-i făcut îi făcut!

— Eu cred că încă te mai poți salva. Eu, ca om mai bătrân și care am văzut multe în viața mea, ți-aș da un sfat, fii sincer, numai așa vei mai scăpa de aici. Spune tot ce știi! Dacă domnul șef constată că, într-adevăr, ești sincer, el este un om foarte bun, cred că va interveni pentru tine. Nu zic că te va elibera imediat, dar un lucru e sigur, îți vei ușura enorm situația!

— Știu bine, domnule comisar. Cunosc bunăvoința domnului chestor și voi spune tot ce știu sau ceea ce am făcut!

— Vezi că ne înțelegem! Eu țin la voi ca la copiii mei și vă învăț numai de bine!

Un zgomot de ușă trântită și silueta impunătoare a lui Moiş apare în prag. Înalt, blond, cu ochi iscoditori, chip de Don Juan cu zâmbetul mereu pe buze, ascundea intenția fiarei, gata să sară pe pradă.

— Să trăiți, dom' șef! sar comisarul și polițaiul în poziție militară. Era temut de toți. De patru ani conduce Siguranța Banatului. Își cunoaște bine «meseria».

— Țștia cine sunt? arătând spre noi, așezați liniștiți pe o bancă.

Agentul însoțitor îi întinde hărțile.

— Verca aici? descoperă el numele meu înscris pe document. Unde-i?

Drept răspuns, mă ridic în picioare.

— Măi, da așa te-ai schimbat? Nu te-am recunoscut deloc! Ce, te-a ajuns dorul de noi?

Nu-i răspund. Citeam pe fața lui surpriză, amestecată cu un surâs de satisfacție.

— Dezleagă-i!

Agentul scoate cheia încredințată lui de Kling și ne desparte, în schimbul unei semnături de predare. Cu asta la mână, și-a luat o povară de pe umeri.

— Verca! Hai încoace! mă strigă Moiş din ușă. Vocea lui părea prietenoasă, ea prevestea furtuna. Intru încet în biroul cu covoare persane, pe

care le-am stropit anul trecut cu sânge, mult sânge de aceeași culoare. Era camera torturii, completată, alături, de sala de baie, să spele orice urmă.

— Ia loc, Verca! mă invită el pe canapeaua din fața biroului. Mă îngrop în perna moale, capitonată cu piele.

— Măi! da te-ai travestit atât de bine că nimeni nu te-ar mai fi recunoscut! Se scoală și din pragul ușii strigă un polițai, căruia îi ordonă să anunțe pe inspectorul Koloman. Când acesta apare, îi îndreaptă privirile spre mine.

— Îl vedeți cum arată? Țsta-i Verca! Un hohot de râs îi unește pe amândoi, în timp ce mă observă ca pe o curiozitate de circ. Aveam o mustață mare, răsucită, ca jandarmii unguri pe vremuri, care-mi adăuga cel puțin zece ani la ai mei. Opincile și laibărul le excita din nou distracția.

— Ia pune-ți pălăria pe cap! Și râsul se întetește. Devenisem un clown docil supus mai marilor. Pălăria lui nea Gin, prea mare pentru mine, mi se înfunda până la urechi, lăsând doar ochii pe jumătate liberi. O nouă explozie de hilaritate mă face și pe mine să uit unde sunt și încerc un zâmbet impregnat de o mare tristețe. Scenă prevestitoare de rău.

— Cine l-ar mai fi cunoscut? exclamă Moiş, privindu-și consăngeanul. Distras victimă sau se distrau ei pe pielea ei? Creau atmosferă, prima condiție pentru reușita unui dosar. Bunăvoință exagerată, familiaritate, urmată apoi de o revoltă «legitimă», tortura.

— Verca! mă ia Moiş. Tu-ți dai seama de situația ta? Ai căzut singur în capcană! Ai făcut atâtea și acum va trebui să dai socoteala! Mie nu mai poți să-mi ascunzi nimic! Anul trecut m-ai mințit cu nerușinare, ca un om de rând. Dar de atunci s-au schimbat multe. Șefii voștri, singuri au mărturisit totul! A rămâne pe poziția ta cred că-i o mare greșeală! Ce nădejdi mai aveți voi? Cine vă va mai salva? Sau credeți în americani? Ei sunt departe, și-apoi noi suntem o țară independentă și nu vom permite nimănui să se amestece în trebile noastre!

E adevărat, de aici numai Dumnezeu ne mai scapă. Nimeni nu va schița un gest de protest.

— Ați devenit scule murdare ale anglo-americanilor, le vindeți țara. Procopovici a recunoscut că a avut legături cu ofițeri activi, care îi furnizau situații numerice, strategice, care erau transmise apoi agenților americani. La Reșița au fost prinși alții, dând târcoale uzinei pentru informații. Chiar și Pătrașcu a recunoscut că a dat ordin de reorganizare, prin Vică Negulescu, om lipsit complet de onoare și care ne-a mințit în mod ordinar. Toți cei mari au recunoscut totul, iar voi, cei mărunți, vreți să deveniți martiri. Veți deveni

și asta, dar spune și tu dacă mai are vreun rost? Pentru cine mai luptați voi și cine vă va mai ajuta? Gândește bine ce ai de făcut! Dovada că au vorbit toți o ai în beciul plin de «camarazi» de-ai voștri. Nu mai puțin de 150. Și nu s-a terminat încă. Văzând că totul e zadarnic și că a devenit utopică orice rezistență în fața unei realități incontestabile, întreaga organizație s-a fărâmițat. Închipuie-ți că, dintre ăștia, sunt mulți care au luptat cu tine, iar noi nu mai suntem ca anul trecut, să dibuim, să presupunem, când totul trebuia să iasă din declarațiile unui mic număr ce aveam în mână. Azi, sursele noastre de informații sunt complete. Nu-ți rămâne și ție decât să confirmi cele mărturisite deja de ceilalți.

Nu va fi decât o simplă formalitate. De altfel, noi vom face lumină și fără tine, dar să nu scapi ocazia de a-ți ușura situația!

— Domnule chestor! eu nu mai am nimic de ales. Pentru mine soarta este deja pecetluită. Cei 20 de ani de condamnare la temniță grea îmi vor ajunge pentru restul zilelor. Ceea ce m-ar putea aștepta de acum nu poate să fie mai greu decât ceea ce am deja, așa că de pe acum m-ați făcut martir!

— Să nu crezi asta! Înainte de a deveni martir, noi vom scoate din tine tot ce știi, tot de ceea ce avem nevoie. De asta să nu mai ai nici o grijă! Avem în față problema legionară și va fi rezolvată, cu sau fără «participarea voastră»! Guvernul însă, se arată foarte îngăduitor cu voi și v-a întins o punte de salvare.

Printre voi sunt două categorii: cei ce au greșit, dar care manifestă intenții de întoarcere pe calea cea bună, prin recunoașterea faptelor. Aceștia vor fi duși într-un lagăr de reeducare, pentru a fi recuperați și, după un timp, vor fi redați societății. Totul însă depinde de ei, de felul cum au înțeles indulgența guvernului. A doua categorie, acei ce nu vor să se întoarcă, cei ce continuă să stea de-a curmezișul progresului, deci emancipării poporului, vor fi striviți fără milă. Singur îți vei alege ceea ce ți se potrivește!

— Dosarul meu, domnule chestor, nu-mi îngăduie să intru în nici una din cele două categorii. Eu sunt deja condamnat!

— Acum să ne întoarcem la ale noastre. Erai absolut necesar organizației care te cerea afară? Ce planuri aveai în momentul reușitei și unde aveai de gând să stai? Să treci granița și, în acest scop, cine credeai că te-ar fi putut ajuta?

— Domnule chestor, eu aveam în față realitatea imediată: viața de celulă cu regimul care mă dizolva fizic și moral. Gândul că voi fi târât din închisoare în închisoare, o jumătate de viață, mă îngrozea. Minte mea făurea mereu planuri disperate. Să ies de aici cu orice preț, chiar cu acela de

a fi împușcat la ieșire. O preferam unei vieți petrecute în întuneric. Să ies pentru câteva zile, o lună, un an ș-apoi orice va fi. O singură dată doar să mai gust aerul libertății. Nu mă gândeam deloc să trec dincolo de hotarul țării mele, pentru că știam prea bine cât de grea e viața printre streini. Am gustat-o ani grei, tot atât de grei ca și în celulele unei închisori. Puteam eu oare să fiu în legătură cu cineva, în cele șapte săptămâni cât am stat izolat aici sau după ce am ieșit? Nu! Singur mi-am pregătit condițiile de evadare. Am împărțit cu cei doi, Bălănescu și Brindescu, ani de pribegie, de suferință și nu m-a răbdât inima să-i las în urmă, să plătească pentru mine. Eram sigur că represaliile îi va ajunge pe ei.

— Singuri nu o puteați face. Cine v-a înlesnit plecarea și pe unde ați fugit, pe care poartă?

— N-am fugit pe poartă!

— Atunci pe unde? Închisoarea are ziduri înalte, nu le puteați trece fără ajutor din afară!

— Și totuși, peste zid am trecut!

— Cum? Din ce în ce mai curios.

— În curtea trupei, unde era și vorbitorul, zidul era ceva mai mic și pe acolo, prin colțul opus intrării, față cu dormitorul trupei, am putut trece. Am studiat locul bine când ieșeam la vorbitor. Mi-am dat seama că numai pe aici se putea trece. Și cum atât în biroul trupei, cât și în celelalte locuri din Tribunal tot deținuții lucrau, m-am străduit să fiu folosit într-unul din aceste birouri. Tocmai locul de furier la biroul trupei se găsea vacant și am reușit să fiu angajat. Acest lucru îmi permitea accesul în curte până seara târziu. Iată cum s-au petrecut lucrurile. O dată ce locul devine vacant, prin eliberarea deținutului care-l ocupa, plutonierul Florea Ogarca, adună deținuții proaspăt sosiți, să-și aleagă un furier. El nu cunoștea situația nimănui înainte de proces, toți erau preventivi. În această calitate, șansele mele erau egale cu ale tuturor celorlalți. Când plutonierul ne-a adunat și ne-a întrebat pe fiecare ce studii avem, eu i-am părut cel mai indicat a-i ține registrul situației și corespondența, cu suficientă competență. Curând m-am acomodat lucrului și conduceam totul, el doar semna. Primul pas făcut, m-am străduit să-i câștig încrederea. Am muncit mult, devenind astfel foarte util. În discuțiile avute cu el, îi dădeam impresia că situația mea este provizorie, până la proces, când, poate, voi fi eliberat. Am fost tratat foarte bine, reușind să mă ocup singur de aprovizionarea trupei. Ba chiar am fost însărcinat de căpitanul Ardeleanu din ECP, să fac școala de carte cu soldații. La început mă duceam cu santinela la Corp. Nu rareori, mă întorceam singur. Aproape uitasem planul evadării,

când avocatul nostru ne anunță că se apropie procesul și că sunt slabe speranțe să ne scoată cu condamnări ușoare. Eram încadrați în Codul Justiției Militare art. 186 și 210, care prevedeau pedepse grele. Nu mai aveam de așteptat. Procesul fixat la 15 decembrie îmi grăbește hotărârea. În seara lui 1 decembrie, la orele șase și jumătate, în timp ce trupa era la masă, l-am adus pe Brindescu la birou, sub pretextul unei pene de curent, el fiind electrician. Bălănescu era deja la birou, chemat de mine mai din vreme, cu aprobarea plutonierului Ogarcă, să-mi ajute la administrație. Soldații, care mă cunoșteau bine, eram doar profesorul lor, nu s-au opus ieșirii lui Brindescu în curtea trupei, când le-am spus că-l voi aduce îndărăt îndată ce a terminat lucrul.

La zid erau doi steri de lemne, tăiate scurt și grămădite lângă zid, în așa fel că permiteau escaladarea fără dificultate. Lampa din mijlocul curții se izbea de un cais în partea din fund, în așa fel că lăsa o umbră care putea disimula statura unui om. I-am dat drumul lui Brindescu primul, singur. A plecat și nu l-am mai văzut nici până azi. Peste un sfert de oră trece și Nicu Bălănescu pe același traseu. După cinci minute trec și eu. Nicu Bălănescu mă aștepta la poalele zidului, dincolo, în curtea Regimentului 5 Vânători. Am plecat apoi amândoi până la Piața de Fân, unde ne-am despărțit și fiecare pe cont propriu. De atunci n-am mai auzit nimic nici de el.

— Unde ți-a spus că se duce?

— Mi-a spus că va încerca să ajungă până la București, unde are cunoștințe și unde se poate ascunde mai ușor.

— Iar tu?

— Eu am luat drumul spre casă!

— Pe unde ai trecut, cine vă aștepta afară și unde ai dormit?

— Nu ne aștepta nimeni afară. Nu era nevoie, doar singuri ne-am pregătit fuga. Am ieșit din oraș în aceeași seară, pe drumul ce duce la Buziaș, linie secundară, pe care-l credeam mai puțin observat. Am mers așa pe jos, până ce am ajuns la Buziaș și, de aici, la Lugoj, pe un timp de viscol și zăpadă, care mi-au evitat surprizele. La Lugoj, complet epuizat, am luat trenul până la Caransebeș, unde m-am dat jos în spatele trenului și am luat-o spre Berbecele. De aici, povestea mea continuă până la Nemanu.

— Cu cine te-ai întâlnit aici?

— Cu Nicolae Cristoi!

— Te aștepta?

— Nu! Am dat eu peste el, la coliba lui unde stătea ascuns!

— De ce te-ai dus la el? Știai că o să te ajute? Era în legătură cu voi?

— Știam de la mama că era fugit de-acasă din cauza unor infracțiuni de sabotaj economic și m-am dus la el!

— Și... te-a primit?

— Eram nașul feciorului lui și nu mă putea scoate afară în plină iarnă!

— Ce planuri ai făcut aici și cum ai luat legătura cu organizația?

— În situația în care mă găseam, fugit de la închisoare, cu procesul judecat – nu cunoșteam încă sentința – flămând, în plină iarnă, credeți că-mi mai ardea de organizație? Puteam eu să încep ceva, când eu însumi aveam nevoie de ajutor? Organizație? De mult nu mai exista. Majoritatea membrilor au căzut pe front, iar cei rămași au renunțat, nemaivăzând nici o ieșire.

— Și asta mi-o spui mie?

— Mi-am spus-o eu atunci!

— Dar mai târziu?

— Cu atât mai mult! Urmele mele erau bătute tot mai aproape de organele dvs., iar eu nu aveam altceva în gând decât cum să-mi găsesc un culcuș cât mai afund în pădure, cât mai departe de oameni care ar putea să mă denunțe. A începe o organizare în masa țăranilor însemna un risc mare. Plecând prin sate, de la om la om, nu se putea să nu cad într-o zi.

Eu, care am stat încă un an ascuns, mi-am dat seama de aceste riscuri. Fugit din închisoare, iubeam prea mult libertatea, ca să risc să o pierd la puțin timp după ce am dobândit-o. Nu m-am gândit nici la organizare, nici la o altă formă de contact, decât cum să dispar cât mai departe de oameni, care nu-mi puteau aduce, mai de vreme sau mai târziu, decât pierirea. Ați văzut singur cum soarta mi-a fost fatală, când cercul celor fugiți, celor ce știau de mine s-a lărgit. Imprudenți sau necunoscând pericolul, ei, care n-au cunoscut greul închisorii, circulau prin lume fără nici o precauție — tot satul știa pe unde stau — și rezultatul? Am plătit eu această experiență.

S-ar crede că povestea mea să-l fi convins. Faptele însă, mărturiisirile celorlalți mă scoteau deasupra ca pe o plută.

— Te-am ascultat cu multă răbdare, dar acum să trecem la fapte. Când ai întâlnit ultima dată pe Gogu Cristescu, și ce ordine i-ai dat lui Adam?

— Îmi dau seama că știe multe. Numele lui Gogu și Adam mă sperie.

— De la mine până la Plugova sunt cam 60 de km. A traversa atâtea sate putea să mă coste scump! Cât privește pe Adam, eu n-am avut nimic comun cu el. Am vândut cărbuni, pe care i-am pregătit din osteneala mea, socrului lui Adam, pe care acesta-i cântărea. Contactul meu cu el nu era decât pur comercial.

— Te întreb de ei, dar, firește, nu aștept un răspuns imediat. Te mai gândești, dar nu uita că ți-am pus o întrebare precisă, pentru a te scuti de alte minciuni ca: nu-i cunosc, n-am vorbit niciodată cu ei!

Vreau să te scutesc de o corecție inutilă! Acum altceva. Când ai văzut ultima dată pe Teodor Roman, zis Bubi, și ce dispoziții ți-a transmis? Observi că le iau în ordine și cu o oarecare precizie? Să nu încerci iar să negi ceea ce noi știm deja destul de bine, că o să-ți pară foarte rău! Tu știi că nu poți minți la infinit! Și-apoi... n-are nici un rost să ascunzi ceea ce toată lumea știe deja!

— Cu Uță și Vernichescu ce legătură aveți?

— Nu știu nimic de ei și n-am căutat niciodată să-i cunosc. Ne-au lovit cândva și unul și altul. Cum m-aș fi gândit numai că aș putea avea ceva comun?

— Verca! Te duci jos acum, să meditezi la cele ce ai de spus. Să nu încerci însă, iarăși, să ne minți! Orice vorbă te va costa scump!

Îmi dădeam seama de situația grea în care mă aflam. Știe ceva și nu mă voi putea apăra decât răbdând cât mă vor mai ține puterile.

— Deseară vom sta de vorbă!

Știam prea bine când începe seara la ei și mă vor chema la anchetă. Atunci când au adormit toți vecinii, să nu se mai audă gemetele de durere.

Deschide ușa și mă dă în primire comisarului de serviciu, un tânăr nou venit. Mă îndreaptă acum spre pivniță, locuința mea din vara trecută. Și aici s-au schimbat multe de când am plecat eu. Șeful arestului este un agent, secondat de un gardian. Ușile erau dublate pe din afară de zăbrele în formă de armonică. Pe coridor aceeași masă transformată în birou, ocupată de un agent în civil, care înregistra numele noului venit și-l percheziționa până la piele, de cumva va descoperi un obiect delict scăpat după atâtea percheziții.

Șeful arestului, un sârb ce ponegrea ostentativ limba românească, mă ia în primire. Hainele înșirate pe el trădau modelul proaspăt avansat. Niște palme mari, cu degete groase care țineau condeiul de mijloc, ca pe o lopată, spuneau că nu este de pe aici, că a fost luat din șantierele «voluntare», pentru o muncă de «încredere».

— Dezbracă-te la piele! îmi strigă el cu o voce autoritară, în timp ce se îndrepta spre mine înfuriat să mă ajute.

— Încet, domnule! Am s-o fac și singur!

Scot laibărul și-l așez pe masă, apoi brăcirile lungi, cămașa ce-mi ajungea până la genunchi, opincile și ciorapii groși de lână.

Le prinde în mâini să le cerceteze, să descopere – cine știe – o taină mare. Laibărul avea gulerul cusut. Îl desprinde cu un cuțit tăind firul, să-i observe cutele. Opincile aveau să sufere aceeași soartă, fără intervenția mea hotărâtă.

— Dacă tai curelele, nu le voi mai putea purta! Ce ar putea ascunde curelele?

Le întoarce pe toate fețele și, dându-și seama de ridicol, renunță la operație. Îmi reține, totuși, tot ce ar putea servi la o sinucidere: curele, brăciri, înainte de a trece la înregistrare. Numele și prenumele. Atât a mai rămas. Totul redus la un număr de celulă. Operația terminată, sunt condus la locuința mea, care purta, pentru identificare, numărul 10, înscris pe pragul de sus. Era celula lui Nicu Bălănescu din vara trecută. Săpată în pământ, cu pereți în ciment și o fereastră aliniată în partea de sus cu nivelul solului, blocată de o piatră mare, cu aspect de mormânt. Doi metri pe doi și un metru optzeci de înalt, era tot spațiul vital. Nici măcar o scândură să mă întind pe ea. De-acum cimentul îmi va ține loc de așternut, iar tavanul betonat, de învelitoare. Liniștea singurătății îmi ține tovărășie, în timp ce gândurile aleargă, evadând din întunericul strâmt și rece. Orele trec greu și picioarele nu mă mai țin. Simt nevoia odihnei, dar cum? Așez pălăria îndoită la marginea zidului și cad pe ea, rezemat de perete. Lipesc astfel corpul de cimentul rece, despărțit doar de grosimea pălăriei și a cămășii. Un fior îmi cuprinde corpul, în timp ce cimentul sugă căldura din mine, să încălzească pietrele.

Din când în când ghereta se deschide și capul agentului sau al gardianului apare să vadă dacă mai exist. O deschizătură bruscă mă trezește de-a binelea și un glas șoptit în fugă, însoțit de un bilețel azvârlit în celulă, mă alarmează.

— Citește-l și rupe-l! răsună conținutul lui.

Sar ca ars și încep să pipăi podeaua. Prind biletul făcut sul și-l desfac tremurând. Nu știu de ce tremuram. De frică să nu mi-l găsească sau de emoția misterului ce cuprinde? Mă apropiu de crăpătura lăsată între bolovanul din fereastră și perete, unde o rază subțire de lumină îmi permite să descifrez rândurile:

Camarade Filon!

Suntem mai mulți aici. Nemet, Viorel Boborodea și alții. Nu-ți fie teamă. Răbdă și nu spune nimic! Se poate răbda, așa cum am făcut-o și noi

toți. Îți vom comunica cele declarate, pentru a coordona firul. Acum spune de ce ai nevoie și-ți vom da. Să ai încredere în noi. Viorel e vecin cu d-ta.

Cu bine.

Virgil

* * *

Virgil Procopovici! Câte nopți de iarnă nu mi-au dezmoțit frigul adunat pe drumuri, în casa bunicii lui. Cum foamea din zilele hoinare nu a fost potolită la prânzul gătit cu atâta grijă în casa ei, prea primitoare. Bunica lui ținea atât la Virgil, că dragostea ei ne cuprindea pe toți în aceeași măsură. O numeam mama pribegilor. Chiar în absența nepotului, ne primea ca pe copiii ei. În rândurile lui Virgil vedeam chipul ei întunecat, așteptându-ne. În momentul acesta parcă dispăreau gratiile celulei, unind frații aceleiași credințe. Din pivnița rece îmi trimit nădejde, ajutor. E comunitatea unui ideal care-și desăvârșește minunea. De acum nu mă voi mai teme. Am regăsit în temniță aceiași frați pe care i-am lăsat pe Nemanu, Nicolae, Ion, Mitru,... Virgil cu ceilalți le-au luat locul. Ne vom ține tari. Vrăjmașul nu va triumfa din durerea noastră.

O nouă smucitură a gheretei și un pachetel azvârlit în grabă cade în celulă. Dintr-o săritură închid ghereta și prind pachetul. O bucată de pâine albă, ca sufletul lor curat, își dezvelește fața. E mult de când am uitat și foamea. Primele firimituri îmi redau pofta. Înghit pe nemestecate, ca nu cumva gardianul sau agentul să-mi găsească ceva și atunci să fiu chinuit să spun de unde am primit hrana.

Dragostea lor mi-a depășit speranțele, mi-a întărit trupul, ca să reziste, mi-a împrăștiat singurătatea și întunericul celulei.

De-acum sunt cu ei, le simt inima cum bate aproape, întru aceeași trăire. Moș, vei lovi zadarnic!

Celula lui Viorel era între a mea, numărul 10 și W.C. și purta numărul 9. Băieții, trecând spre closet, mai făceau un pas până la Viorel și încă doi până la mine. Gardianul, fiind după cotitura culoarului, să păzească pe cei rămași în celulă, nu putea să însoțească pe cei 150 de deținuți, de trei-patru ori pe zi. Astfel că puteam comunica mai ușor. Ghereta se deschide iar, și un cap lunguiet, blond, cu barbă mare, apare zâmbind. Ce mai faci camarade? Bine! îi răspund, dornic de vorbă bună.

Vestea aducerii mele aici s-a răspândit repede și toți treceau să mă vadă, să mă încurajeze, să-mi spună că nu mai sunt singur. Nu-i cunosc pe

toți. Cel cu barbă era un student. Încă puțin și alții trec într-o defilare continuă. Las ghereta deschisă, și eu la pândă. Deodată apare capul lui Viorel și vocea lui răsună aproape.

— Cum de te prinseră iar, cuscre? Bată-te norocul, și iar cu arme la tine?

— Că doar nu era să mă aflu cu... donițe și ciubăre? Uitasem că el era moț de origine. În fugă, îmi șoptește: Eu n-am fost șef! Eu am fost trimis să vă spun să încetați orice activitate! I-am comunicat lui Nicu Bălănescu, iar pe tine nu te-am găsit. Ți-am trimis doar vorbă!

— Bine, cuscre, așa am să spun!

Se aud pași pe coridor și Viorel dispare în celula lui, așteptând să-l încuie.

— Numărul 9, gata!

— Gata!

Se lasă încet seara. Aud pași mulți bătuți pe ciment, ce trec pe sub fereastră. O comandă scurtă, o oprire bruscă. Era paza nopții, jandarmi, aduși întăritură. Puțin timp și o voce cruntă răzbate prin fereastră.

— Mă! Ala din celulă!

Cred că pe mine mă privește. Răspund într-o doară.

— Tu vezi arma asta? mă întâmpină el cu țeava îndreptată spre crăpătura ferestrei.

— De unde s-o văd?

— Să dea dracul să încerci ceva, că te curăț pe loc!

— Ce să încerc?

— Faci pe prostul, dar cu mine nu-ți merge! voi sta toată noaptea la fereastra ta!

— Iar eu voi dormi toată noaptea!

N-a mai răspuns. Simțeam însă că i-am fost dat în primire dinspre curte cu un consemn precis: «periculos». Clădirea era ocolită de jandarmi care se plimbau roată, să zădărnicească orice tentativă de evadare.

Curând ni se aduce cina. Celulele se deschid pe rând cu zgomot de fiare împachetate. Gardianul Grigore, din Hunedoara, însoțește doi deținuți de drept comun, care distribuie mâncarea. Mi se servește și mie un litru de ciorbă limpede, cu bucățele de dovleac porcesc. Avea o singură calitate: era caldă. O bucată de mămăliga, mare cât două înghițituri, completează tainul. Cu această mâncare rămâi mai flămând ca înainte de masă. Operația terminată, începe defilarea la closet. Rămân de pândă la gheretă, că doar se va abate cineva din drum și la casa mea. Agentul la celulă, iar gardianul la

cotitura culoarului țineau tot parcursul sub control. Neobservat, priveam pe cei ce trec. Iată și pe Tâmpa Ionel, mic și îndesat, cu fața amărâtă. Chipul lui îmi amintește clipele de iarnă pe care le-am petrecut în casa lui, săracă, dar cât de generoasă. Îl învățam cântece noi, aduse din Germania, compuse în lagăr. Avântul lui nu cunoștea limite. Acum însă, gândul la fetițele lui, la familie îi întuneca fața. Cine să le mai poarte de grijă? Cât timp oare va sta pe aici și copiii lui vor crește alături de școală, alături de carte, care nu se va mai deschide pentru ei. Fetițele erau mândria lui. Cea mare, prima pe clasă, așteaptă azi la poartă, să aducă hrană tatălui prizonier.

Nicolae Zărie, cu cinci copii, abia merge. L-au chinuit mult. Se vede pe fața-i galbenă, înnegrită. Cu fiecare pas, obrazul i se crispează. Toți sunt muncitori simpli, care au îmbrățișat credința legionară fără nici o rezervă, credeau că-și vor găsi dreptatea în acest ideal. De câte ori n-am fost invitat la masa celor cinci copii. Rugăciunea preceda întotdeauna prânzul. Tatăl dădea tonul și familia, cu mâinile cruce, chema pe Dumnezeu să-i binecuvânteze ospățul. Seara, îngenuncheați în fața icoanei, cu ochii plecați, cereau Celui de Sus îndurare, liniște, în odihna nopții. Azi, cei mai mărișori îl caută la poartă, așteptând zadarnic, cu alți zeci de copii și mame, să aducă pâine părinților închiși, flămânzi și chinuți. Nu rareori au fost goniți de la poartă de agenții lui Moiş, vărsând în fugă mâncarea sleită pe oale.

Ch., îmbătrânit de atâtea lovituri, abia calcă cei câțiva pași de drum. Șirul celor osândiți nu se mai termină.

Vine acum rândul studenților. Virgil, urmat de vreo patruzeci de ingineri, doctori, profesori. Din ei revăd figuri cunoscute, transformate atât, după numai câteva luni de calvar.

Târziu, pașii se răresc, toți intră în celule. Mă încercă somnul, dar gândul că mă așteaptă «interogatoriul» mă ține treaz. Și totuși nu voi putea sta toată noaptea în picioare, va trebui să mă întind pe ciment, rece ca o piatră de mormânt. Multă vreme nu mă țin balamalele. Mă întind pe cimentul gol, laibărul de așternut și pălăria căpătâi, într-un somn greu și amorțit. E prima noapte din cele multe ce mă așteaptă. Adorm împăcat, cu gândul că trebuia să trec și acest examen, unul din cele multe, care să-mi încerce tăria unui atașament față de un ideal.

Din când în când, ferestruica se deschide și ochi cercetători mă fixează. La fereastră, sus, jandarmul îmi ține strajă, iar jos, în temniță, dorm paznici și deținuți.

Un urlat îndepărtat străbate zidurile. Gemetele mornite îmi taie somnul. A început glasul nopții să sune, tot mai aproape. Pe cine o fi luat acum? Ce

zile chinuite își scurtă sorocul, așteptat de mamă și copii? Aud pași ce coboară treptele și șoapte. Se transmit ordine. Ușile de fier trântite cu zgomot, și alte victime sunt duse la anchetă. Gemutul de sus coboară spre noi, azvârlit să se piardă în fundul unei celule. Un deținut, firește, căzut în nesimțire, care nu mai putea să vorbească și nu mai folosea la nimic, a fost întors în celulă să-și revină. Pe cine a căzut blestemul? Doar strigăte surde mai străbat spre noi să ne anunțe rândul.

Nu mai pot dormi. O să mă cheme acum. Așteptarea mă chinuiește. Mă ridic în capul oaselor. Corpul tot devenise o masă de carne rece. Nu mai simțeam nimic, nici o senzație de viu.

Nu știu cât să fi trecut. Aud din nou pași, perechi, de astă dată spre poarta ce dă în stradă, și o ușă de fier ce se închide în urma lor. Anchetatorii și-au terminat treaba nopții și acum se retrag pentru odihnă. În noaptea asta n-o să mă mai cheme. Cad iar pe laibăr și somnul își ia partea.

O bătaie în ușă mă face să tresar. Nu m-au uitat. Odată trebuia să fie!

— Hai frate! scoală, ai dormit destul! În prag, Grigore, un tânăr polițai, de 25-26 de ani, îmi zâmbește prietenos.

— Ce-ai făcut? De ce te-au adus aici?

— Cât n-aș da s-o știu și eu?

— Ai fost primar? Au trecut mulți primari pe aici, dar i-o dus. O să-ți dea drumul și ție! De ce te-ai băgat în politică?

Dau din umeri.

— Ai fost multă vreme primar?

— N-aș mai fi fost! cad, așa, fără să vreau în jocul lui, țaran ca mine.

— Să n-ai nici o grijă! Cât voi sta eu pe aici, n-o să-ți meargă rău. O să-ți aduc de mâncare!

Pleacă, făcându-mi din ochi un semn de încurajare. Peste puțin se întoarce cu o bucată de pâine albă și o roșie.

— Mâncă repede, să nu ți-o găsească! E ordin să nu ți se dea nimic, pentru că ești tare periculos!

Încă puțin și vine cu o bucată de lubeniță, dulce ca mierea, cu care-mi astâmpăr setea.

Am aflat mai târziu de unde veneau bucatele. Stanca noastră, o basarabeană gonită din casa ei, din provincia furată, era complicea samariteană. Auzise și ea că sunt aici și i-a cerut lui Grigore să mă ajute.

— Nene Grigore! este aici un țaran, venit de ieri. Eu nu pot mânca tot ce primesc de acasă. N-ai putea d-ta să-i duci și lui o bucată? O fi flămând, săracul, că nu o ști nimeni că a ajuns pe aici!

— Îi duc, doamnă, dar să nu afle nimeni, că-i foc!

— De la noi, nene Grigore, n-o să afle nimeni nimic!

Stanca, o văd și acum, în trenul de Buziaș, împreună cu locotenentul Ursu și cu mine, apoi în casa din strada Dacilor, hoinară ca noi, pentru aceeași credință. Acum, era logodită cu un teolog de pe lângă Lugoj. El era liber și-i aducea de mâncare la poartă. Era de-o energie de bărbat. A evadat de la poliția din Timișoara, împreună cu Sofia, o altă figură de neuitat, soră cu Traian Borobaru.

Îmi astâmpărasem bine foamea și mă pregăteam să trec la odihnă, când aud pași grăbiți spre ușa mea. Mă apropiu și...

— Ce faci, frate șerif? mă strigă Nemet din ochiul gheretei.

— Tot bine! îi răspund, din răgazul prea scurt de întâlnire.

Nicu Bălănescu! îți mai amintești de prietenul nostru comun? El păzește acum celula ta de anul trecut. Camaradul Nemet mă trezește...

— Aici mă cheamă Tudor! Eu ți-am dat un pachet cu bani și ți-am înscris nepoata la școală. Nimic altceva între noi!

— Așa să fie! Nimic mai mult! îl liniștesc eu.

După el urmează Ionel Tâmpa.

— Cum ai căzut, camarade Bugariu? El mă cunoștea doar cu numele ăsta.

— Nenorocul! Ion e liber? Era vorba de Ion Constantin.

— Nu-i prins încă!

— Te-au bătut rău? Clatină din cap, dar văd pe fața lui suptă și ochii învinețiți că a dus mult.

Vine prânzul. Ciorba de ieri, caldă și limpede, însoțită de codrul de mămăligă.

Se schimbă gărzile. În locul sârbului, vine Weiss, alt «român» din marea Republică Populară, compatriot de-al lui Zoltan Kling, iar în locul lui Grigore, ungurul Iosif, un om de o răutate înăscută, pe care o exercita cu sadism asupra deținuților. Nici el nu a fost ales la întâmplare.

Weiss îi tutuiește pe toți, le vorbește răstit, îi umilește atunci când servește de paznic și chinuiește în torturi crunte atunci când asistă la anchete. El l-a chinuit pe Nicu Bălănescu în vara trecută.

— Tu cine ești, mă?

— Uite pe listă, sunt singur în celula 10!

— Verca Filon?

— Întocmai! Se uită la mine cu ură și-mi trânteste ghereta. Când îi voi cădea în mână, își va vărsa tot veninul.

Asociat lăcătuşului Adam, erau spaima deţinuţilor, renumiţi prin torturile sadice, exercitate fără milă.

Cuscrul Viorel – așa ne adresam noi unul altuia, încă de la Buchenwald, fără nici o legătură cu vreo înrudire – îmi strecoară un bileţel, cu următorul conţinut: Iosif Ripan nu te cunoaşte, nici tu pe el. Este în cameră cu mine.

Acum nu mai cunosc pe nimeni! Numai de nu m-or cunoaşte ei. Mă învârtesc în cuşcă câteva ore, pregătindu-mi în gând apărarea pentru astă noapte. Desigur că-mi va veni rândul. Şi... Într-adevăr, odată cu seara, fiarele celulei se strâng în acordeon, în timp ce vocea agentului mă invită să ies:

— Hai sus, Verca!

Îmi cunoşteau şi ei numele şi-l foloseau cu multă autoritate, accentuându-l ca nişte «funcţionari» făcuţi peste noapte.

Urc încet treptele beciului, târând după mine opincile fără curele. Trec prin holul mare unde se găsea biroul lui Moiş, fără însă să ne oprim. Continui să urc până la etajul întâi, la camera chibzuinţei, unde mă aştepta echipa Weiss-Adam. Agentul, înainte, deschide uşile şi mă poartă prin birouri, în partea stângă, spre terasă. Aici dau ochi cu comisarul Steiner, evreu şi el, de o cruzime rar întâlnită. De reţinut că majoritatea anchetatorilor erau evrei.

— Lasă-l şi pleacă! ordonă el agentului.

O figură mărunţă, insuficientă, cu ochi de şobolan, aşezat pe un fotoliu, mă pătrunde cu priviri de dispreţ, amestecat cu sclipiri de ură. Mă invită, dintr-un gest, să iau loc pe unul din fotolii, ce se găsea în faţa biroului. Aprinde o ţigară şi-şi pregăteşte introducerea.

— Tu mă cunoşti pe mine?

— V-am mai văzut în vara trecută!

— Nu te-am anchetat eu?

— Nu! Eu am fost anchetat de dl. chestor, dvs. aţi anchetat pe Bălănescu.

— Şi el nu ți-a spus nimic de mine!

— Nimic!

— Ai să mă cunoşti acum şi prea bine!

Am tăcut să nu-l aţâţ. Îi tremurau buzele înainte de a începe. Voia să-şi descarce mânia şi nu găsea forma. Dar iată-l pornit.

— Eu sunt un muncitor, sunt trimisul clasei oropsite, să-i apăr drepturile câştigate cu atâtea sacrificii. Eu lucrez în numele lor, al celor ce aşteaptă să le împlinesc dorinţa de dreptate. Eu nu pot, n-am dreptul să-i dezamăgesc. Cine va mai încerca să le uzurpeze drepturile, îl voi ucide cu

dinții. Tu știi ce înseamnă asta? Vă prind beregata cu dinții și stârvul îl voi azvârli în Bega, hrană peștilor.

Fața i se crispase, vinele gâtului umflate, în introducerea pe care o voia dramatică. O pauză lungă să-și potolească avântul, să observe efectul și...

— În slujba cui lucrați voi? Nu vedeți triumful clasei muncitoare, care a înfrânt atâtea dificultăți? Țăranii au primit pământ, muncitorii cuvânt și dreptate în fața patronilor, care i-au supt până acum cum au vrut. Azi, toată lumea mănâncă la îndestulare. Stabilizarea a nivelat clasele, a ridicat oamenii muncii din sclavia banului. Azi, s-au înfrățit cei ce fac pâinea cu cei ce fabrică uneltele. Fără ajutor sau amestec strein, am reușit să învingem toate greutățile și să consolidăm regimul poporului. Toate tentativele de-a răsturna ordinea au fost zdrobite și cei rătăciți și-au luat pedeapsa. Ați mai rămas voi, agenți murdari, în slujbă streină, să vă vindeți țara. Sentința poporului este una.

Credeți în ajutorul american, în slujba căruia v-ați pus? Vom avea noi grijă să nu intervină nimeni în trebile noastre. Care va fi, în fine, sfârșitul acestor agitații? Ți-o spun eu, veți cădea pe rând, părăsiți de stăpânii îndepărtați! Nu veți cădea toți acum, noi avem răbdare. Peste un an, doi veți cădea toți, de asta să fii sigur. Noi nu te-am căutat pe tine. Nu aveam, încă, interesul să te scoatem din pădure. Mai mult ne-ai încurcat socotelile. Noi voiam să te scoatem cu rădăcini cu tot, în momentul când erați toți adunați în regiune, ca să nu rămână nimic în urmă.

Va cădea și Bălănescu, te asigur, fără să-l căutăm. Fără voia noastră, așa cum ai căzut și tu. Timpul ni-i va aduce pe toți unde ești tu acum. Nu vor scăpa decât aceia care vor trece granița! Pentru a încerca această aventură, înseamnă, însă, a risca pielea mai de vreme. Ți dai seama în ce joc ai intrat și că nu mai ai nici o șansă să scapi din el? Un singur lucru te mai poate scăpa de la pedeapsa capitală. Depinde de tine de a sesiza șansa, șansa de a fi sincer, o dată doar. Nu zic că sinceritatea îți va aduce libertatea, nu! ea-ți va crea condițiile, într-un viitor mai apropiat. Cântărește bine șansele care-ți stau în față. Vrei să fii martir? Noi îți vom oferi și această ocazie, dacă asta o cauți!

Pe Verca îl așteaptă fie un centru de reeducare, fie că stârvul lui va fi pescuit în Bega, un necunoscut oarecare și asta cât de curând! Pleacă jos!

Acesta-i ultimul meu cuvânt pe care ți-l mai adresez. Curând voi începe să te tratez așa cum o meriți: un criminal ordinar, o slugă nemernică, ce-și vinde neamul streinilor!

...Ce nație ești tu, îmi venea, pe buzele tremurânde de revoltă, întrebarea? În numele cărui neam vorbești și cine ți-a pus pistolul în mâini și te-a trimis să transformi în stârvuri o generație care se opune invadatorului cu toată pleava de slugi, încărcată în furgoane roșii?

Steiner! neam de «muncitor» care-și apără frații din fabrici, ateliere și holde!!!

O tăcere mi s-a așternut pe suflet. S-a rupt parcă ceva din adâncuri. Atât de jos să fi căzut neamul acesta, să îndure atâta obrăznicie?

Un agent mă ia în primire și mă coboară în beciul întunecat. Ușa se închide în urmă cu zgomot și iată-mă singur cu atâtea întrebări. Ce-mi vor pregăti acum?

Un aer rece îmi îmbracă tot corpul, învelit doar cu o cămașă. O voce înceată, o șoaptă, ajunge până la mine.

— Cuscre! Cuscre!

Tresar ca din vis, sar la gheretă și aud glasul lui Viorel.

— Pe Iosif Ripan l-au chinuit greu! Tot corpul e o vânătaie. Nu se mai vaită. Fața pală ca de mort.

Mă înfioară revolta. Doar cu câteva zile în urmă m-am despărțit de el. Îi simțeam pulsul, bătând lângă al meu, atât de aproape, prinși de aceleași lanțuri. «Nu vă cunosc», i-a fost ultimul cuvânt. Sunetul lui a răsunat în camera torturii aceeași melodie.

— Cuscre! revine Viorel, n-a spus nimic! Fii atent și tu!

Un fizic subțire, cu obrazul pal, a ținut dârz loviturile, până și-a pierdut cunoștința. L-au târât apoi în pivniță, într-o stare vecină cu agonia.

— Domnule agent! aud din nou vocea lui Viorel: E un om aici, căzut în nesimțire, grav bolnav. Scoateți-l de aici că nu poate respira. Îi lipsește aerul. Chemați un doctor!

Se aud pași ce se îndreaptă spre celula 9. Agentul întreabă răstit:

— Cine-i? Ce are?

— D-voastră ar trebui să știți! Acum ar fi mai urgent să-l scoateți de aici.

— Să întreb mai întâi comisarul de serviciu, dacă va permite!

Câteva clipe în urmă, aud cheia învârtindu-se în broasca ușii, care se deschide.

Prin ferestruica crăpată văd totul. Văd o saltea cu paie, întinsă în fața celulei mele, la capătul coridorului. Viorel, cu încă unul, duc pe brațe un corp lung, inert, ce se îndoaie, și-l întind pe saltea. Privesc chipul lui Iosif, palid, gălbui. Semnele ultimei revolte dispăruseră, parcă, de pe el și o

resemnare, o împăcare, luase locul vajnicului frământ. O citeam pe frunte, pe buze.

N-a spus nimic. Triumful asupra durerii i-a gravat adânc imaginea.

Un doctor din cei deținuți, chemat în grabă, se apleacă asupra lui. Îi prinde mâinile într-ale lui, să-i pipăie pulsul sângelui, atât cât i-a mai rămas în vine, gata și el să țâșnească afară din vânătași umflate. Îl frecionează peste tot să-i repună în circulație vinele, arterele, inima, adormită parcă și ea.

După un sfert de oră deschide încet ochii. În jurul lui, doctorul, agentul și gardianul. Ultimii doi, de pază, să nu le scape.

Câte unul, pleacă toți, și Iosif rămâne singur sub ochii mei.

Iosif, îmi vine să strig, să urlu. Dumnezeu îți va lecuși rănilor toate! Un neam care a născut copii de seama ta nu poate să piară! Va trece greul și-și va relua locul în lume, printre națiunile demne de a trăi libere.

Nimeni lângă el, nici un zgomot pe aproape.

— Iosif! grăiesc în șoaptă, să mă audă numai el.

Pleoapele i se deschid cu greu...

— Te-au bătut rău?

— Se poate răbda, cam...

Se poate răbda. Voia să-mi dea curaj pentru ceea ce mă așteaptă. Să nu mă sperii, să nu spun nimic, să plătesc prețul lui. Aici, toți au trecut examenul de sânge.

Voi putea oare înfrânge chinurile?

Se lasă o altă seară, mai grea, mai tristă. La noapte îmi va veni rândul? Dacă n-aș mânca nimic? Slăbit de foame, nu voi putea rezista mult. Voi cădea mai curând în nesimțire și astfel voi amorți loviturile. Efectul lor nu le vor mai da satisfacție. Ei chinuiesc atunci când toată ființa suferă. Dar ei au timp. Vor lovi mereu până mă voi trezi sau voi adormi pentru totdeauna, ca mulți alții dintre noi.

Să mănânc? Cu apa caldă și un boț de mămăligă, tot flămând rămân. Pregătesc corpul pentru anchetă sau mai degrabă spiritul, pentru îndurare.

Păzesc ceasuri lungi ferestruica, veghind și pe Iosif, care doarme un somn adânc. Nu mă mai țin picioarele. Prin opinca subțire, săgeți reci și ascuțite îmi pătrund călcâiele și urcă prin șira spinării până în creștet. Corpul întreg e prins de tremur. Îndoi din nou pălăria, căpătâi. Dezbrac laibărul, îl aștern pe ciment și mă lipesc de el. Începe veghea. O noapte albă și lungă, care nu mai așteaptă zorile.

Mă cuprinde frigul din ce în ce mai tare. Închid ochii și încerc să uit tot ce mă împresoară, să trec dincolo prin somn.

Aud pași afară, aproape. Sar și aștept. Pașii se întorc, revin și o iau din nou de-a capul. Prin crăpătura gheretei desprind o față hâdă: unгурul. Își face rondul sau numără cu pașii turma dată lui în grijă.

Încep și eu să număr cei șase pași, lungimea celulei în diagonală, până ce amețea mă trage iarăși spre culcuș. Afară, clopotul bate douăsprezece, împarte întunericul pe din două. E ora stafiilor. Un urllet surd străbate pereții. Sus, în camera morții, a început hora. Cine o fi la rând când totul doarme? Alt urllet îmi oprește răsufletul. Cușca se strâmtează, mă strânge ca într-un clește. Zidurile se rostogolesc spre mine, mă sufocă. Mă învelește întunericul, iar zorile-s departe!

Doamne! nu mă părăsi. E singurul prieten ce mi-a mai rămas liber.

Gândul la El îmi pleacă genunchii. Măinile în semn de cruce despart corpul în două și ochii străbat întunericul spre marea lumină...

— Scoală, primare! E soarele sus! aud glasul lui Grigore, care se grăbește să-mi deschidă gratiile.

— Păi, de unde s-o știi! Pe la mine nu prea ajunge, se pierde pe drum!

— Cum ai dormit, frate? mă trezește de-a binelea Grigore.

— Cum să dorm? Ca la mine acasă! Dar, pe aici nu are nimeni o scândură să țină loc de așternut pentru noapte?

— Unii au!

— Mie de ce nu mi se dă?

— Asta numai cei de sus o știi!

— Voi primi și eu vreodată una?

— De! Un clătinat din umeri e singurul răspuns al unui om simplu, care, în afară de paza a ceea ce i s-a dat în primire, n-are voie să știe mai mult.

— Ce-a fost astă noapte, sus? continuu eu într-o doară.

— Eu n-am auzit nimic!

— Aici, nimeni nu aude, nimeni nu vede nimic!

Deodată, zgomot de pași mulți coboară treptele. Grigore închide repede ghereta și-și continuă rondul pe culoar. Se aud uși care se deschid, se închid, unele după altele. Recunosc vocea lui Moiş, care inspectează celulele.

— Ce-i cu ăsta, aici? Cine l-a scos din celulă?

— L-am luat în primire aici și l-am lăsat așa! răspunde Grigore.

— Să-l băgați la loc, imediat! răsună porunca scurtă, ce nu cunoaște replică. Pesemne că nu știa că l-au scos afară. Faptul că i s-a trecut peste ordine îl înfurie.

Se oprește în fața celulei mele.

— Cine-i aici?
— Verca! răspunde Grigore, grăbindu-se cu cheile, să deschidă ușa.
— Aici erai, Verca?
— După cum vedeți!
— Ei! te-ai decis să vorbești?
— Am spus tot ce știam!
— Bine! Să nu regreti însă, când o fi prea târziu!
— Domnule chestor, eu nu mai am ce regreta! Văd că ați început deja distrugerea mea sistematică. Ce să mai aștept altceva?
— Cum? Ce vorbă-i asta?
— De când am fost închis aici, doar cu cămașa pe mine, pe cimentul rece, care-mi suge vlaga din mine, îmi stoarce viața. Mă frământ toată noaptea, lipit de beton. Ce ar însemna altceva decât distrugerea intenționată. Nu mi s-a întins măcar o scândură, să mă despartă de ciment. Am început să tușesc. Mă dor plămânii. În astfel de condiții, curând n-o să mai aveți ce aștepta de la mine!
Mă ascultă. După expresia feței, părea contrariat și încearcă să schimbe tactica. Din aspru, strivitor, devine binevoitor, chiar exagerat de mult pentru un călău.
— Cum? Tu ai dormit așa până acum? Nu ți s-a dat un pat?
— După cum vedeți, nu vă ascund nimic!
— Să-i aduceți imediat un pat! Și, întorcându-se spre mine, tu nu ai alte haine, în afară de astea?
— Nu știe nimeni de mine unde sunt. Nu am decât cămașa și laibărul, așa cum am fost în momentul arestării.
— Noi nu voim distrugerea ta, dar tu ne obligi să luăm măsuri care nici nouă nu ne fac plăcere. Ești doar un om inteligent și e rușine să te aduci în astfel de situații, pe tine și pe noi. Acum ți se va aduce un pat, dar gândește-te bine, că ușor te întorci la ciment, de continui așa cum ai început!
Nu trebuia să-mi repete a doua oră. Îl știam capabil de orice. Șeful Siguranței din 1945 a fost mereu ofensiv și a făcut mult rău. Este singurul care-și cunoaște «meseria». Când blând, mărinimos, când aspru, sălbatec.
Abia plecat, doi deținuți de drept comun îmi aduc «patul»: scânduri ridicate pe picioare, late, cât să cuprindă trei persoane. Mi-au umplut toată celula, mi-au răpit spațiul, mișcările. Pe pat nu mă pot plimba decât în genunchi, tavanul era prea jos.

De acum nu mă mai gândeam la nimic. Întind laibărul pe noul pat. Scândura îmi pare o saltea caldă și moale. Un somn mă ispitește. Curând schimb ziua cu visurile. Mă trezește Grigore la jumătatea zilei.

— Ți-am adus un ortac, să-ți ție de urât, grăiește el, îndemnând pe cineva să intre. Toate celulele erau pline, în afară de 9 și 10, a lui Viorel și a mea. Lui Viorel îi mai aduce doi, pe lângă ei doi.

Privesc noul venit. Figura asta am mai văzut-o undeva, memoria nu mă înșeală. Mic, îndesat, cu fața trasă, dar fină, trădează o viață intensă. După ce Grigore închide ușa, mă apropiu de noul venit cu mâna întinsă.

— Dacă așa a fost să fie, dă-mi voie să-ți urez bun sosît în casa mea: Mă numesc Verca Filon.

— Inginer Rentea, îmi răspunde el, strângându-mi mâna.

— Pentru ce te-au adus aici?

— Singur eu nu știu. M-au luat azi noapte de lângă soție și copii!

— Ești legionar?

— Mă bănuiesc în legătură cu ei, dar eu mi-am văzut de necazurile mele!

— Dar ei ce cred?

— Mai puțin! A venit un băiat la mine să intervin la C.F.R. pentru a fi primit și eu l-am trimis la inginerul Pop, care avea serviciu aici, dacă eventual ar putea să-l ajute. Acest băiat a fost trimis la mine de către un fost coleg inginer, care era legionar, pe nume Ion Constantin. A fost prins și cu el am fost și eu târât aici!

— Și acum va trebui să ispășești binefacerea?

Se vedea că nu are încredere în mine, un țăran care-l descoase pe o limbă care nu se potrivea cu costumul ce-l poartă.

— Pe mine mă cunoașteți?

O întrebare care-i provoacă o teamă vădită. În ce încurcătură l-a mai aruncat soarta?

— Nu! Nu vă cunosc. N-am de unde!

— Eu vă cunosc, am fost în casa d-voastră!

Se trage înapoi, lovit în creștet de o nouă pacoste. Pesemne că în casa lui mulți au găsit adăpost și hrană. A făcut-o în taină, așa cum taină au rămas binefacerile lui până l-au descoperit.

— Nu vă fie teamă, nu știu decât eu și eu știu să tac!

— Nu cumva stăteați în strada... la etajul...?

— Așa-i!

— Viorel stătea și el pe aproape?

— Da!

— În iarna lui 1945, cred, când am venit la dvs., m-a întâmpinat la ușă un copilăș sprinten și voios, trăgând un cărucior, acompaniat de surioara lui mai mică, o blondină frumoasă foc. M-a invitat să intru. În casă era cald și bine. O doamnă scundă, lângă mașina de cusut, mă invită să iau loc. Aici am întâlnit pe I.

Mirarea lui nu mai cunoștea margini. Costumul acesta țărănesc ascunde un mister.

— Cine ești d-ta și cine te-a adus în casa mea?

— Ai să întrebi pe Viorel, el îți va spune mai limpede. Până atunci trebuie să-ți spun că hainele de pe mine nu corespund profesiei mele. Am fost prins la munte, unde eram ascuns. Eu sunt profesor de meserie, profesor de limba română, acum un simplu delicvent!

Tonul cu care i-am vorbit de copii îl liniștește, îl apropie de mine.

— Văd că știi multe, dar pe mine nu m-ai cunoscut niciodată!

— Sigur că nu! Îl liniștesc eu de-a binelea.

—Acum, pentru că împrejurările ne-au dăruit o viață comună, cât o fi, să devenim prieteni!

Așa începe el să-mi povestească trecutul lui, într-adevăr impresionant. Pentru a putea continua studiile la Politehnică, a trebuit să intre ucenic, să-și ia diploma de maestru și apoi să revină la școală. A ajuns târziu să-și ia a doua diplomă, aceea de inginer. Era sărac de acasă. Pierduse tatăl de mic, iar mama nu-l putea susține la școală, a trebuit să o facă singur. Acum îl frământă mult copiii. Feciorul, de o inteligență precoce, îi forma toată preocuparea. Voia să-l crească el în principii sănătoase, creștinești. Chiar acum, când se simțea mai mult prezența lui – copilul avea 6 anișori – l-au despărțit de el. Spunea mereu că n-are să-l mai vadă, după ce a trecut primul interogatoriu, anchetat de Moiş. E prima dată când se găsea în fața acuzatorilor și amenințările lor i-au zguduit tot gândul lui de viitor.

La sfârșitul povestirii lui încerc să-i mai simplific povara.

— Eu, care sunt împotmolit până în creștet, am convingerea că scap de aici și te voi invita la nunta mea!

— Ești atât de optimist!

— Dar n-am motive să-mi pierd firea!

Îl încurajam pe el, mă amăgeam pe mine cu iluzii.

— Eu am fost șeful garajelor Rex și am dirijat școala de conductori mulți ani. Un ucenic de-al meu, Adam, a ajuns acum aici. Voi fi bătut, desigur, de el, de cel pe care l-am învățat meserie.

— Nu o va face! Sunt sigur!

— Era băiat așezat și muncitor. Și-a schimbat firea dintr-o dată. Au știut să-i cultive părțile umbrite, pentru a-l stimula spre mai sus. Manevră diabolică de a-și face instrumente din oameni simpli, cărora le întrețin pasiunile, ambițiile. Eu am voit să duc lumina electrică în satul meu și în satele din jur, să fac o văiață. Motoarele făcute de mine, ani de zile de muncă, le-am dus la sat și vara asta trebuia să le instalez. Acum, se va distruge totul.

Citeam în ochii lui durerea, zădărnicia atâtor planuri mărețe. Să ducă lumina în satul unde a văzut lumina vieții.

— Mi-au tăiat firul, continuă el, la jumătatea vieții. În ziua când am împlinit 40 de ani, m-au desprins de copii, de soție, de satul meu ce va aștepta zadarnic să instalez electricitatea și văiața promisă. Măcar de aș fi știut, să-i spun soției ce să facă cu copiii, dacă nu mă voi mai întoarce. I-am lăsat fără pâine și fără un ban în casă. De unde vor plăti chiria? Săi fi spus să ia copiii și să plece cu ei în Ardeal, acasă. Acolo, cel puțin vor avea ce mânca. Copilul era și el de vârsta școlii, la toamnă.

Povestea lui, o jalbă mare, îi usca pe obraz un strop cristalin. Copilul lui, școala... cine-l va crește?

— Am făcut bicicletă pentru soție, pentru copii și, de sărbători, plecam toți acasă!

— Ți-ai motorizat întreaga familie?

— Băiatul avea înclinații spre tehnică. Îmi puna întrebări care mă uimeau, pentru vârsta lui.

Un cămin distrus într-o noapte, în pragul celor 40 de ani ai vieții.

— Pe soție am cunoscut-o de mică. Am crescut-o eu, așa cum mi-am dorit-o. Era complementul gândurilor mele. Un lucru însă, n-am prevăzut, să o pregătesc pentru vremuri grele. Mă știa pe mine aproape și ea ducea doar grija gospodăriei. Acum, deodată, i-au căzut pe umeri poveri care o vor încovoia. Aș dori să nu vie cu mâncare la mine, să dea copiilor ce a mai rămas. Eu o voi duce cum voi putea, sunt mai rezistent.

— Nu! domnule inginer! Nu vor avea liniște, nici doamna, nici copilul. Singura lor mângâiere este, azi, drumul spre tătucul închis, căruia îi duc hrană caldă, semnul dragostei lor pentru cel plecat de acasă. Ei nu vor trăi fără d-ta. Semnul hainelor de schimb, pâinea tăiată în două, jumătate pentru cel dus, e legătura puternică, care le va da puterea să lupte cu viața. Nu poți să simți bucuria lor, în marea întristare, atunci când coșul cu hrană ajunge în celula unde zace cel drag. Când vei primi mâncarea și vei pipăi pe vase

urmele mâinilor ei, vei uita totul, vei simți puterea ei îndoită și cum se descurcă în atâtea încercări. Atât timp cât va veni la poartă și i se va primi mâncarea, va avea convingerea că și d-ta o primești.

Se va întoarce acasă liniștită, împăcată. Pentru prima dată va avea conștiința unei mari responsabilități și proba curajului de care este capabilă. Spui că nu ai pregătit-o pentru a rezista greutăților pe care viața ni le scoate în cale! Dar nimeni nu este pregătit, numai loviturile ne dovedesc rezistența. Înainte de a le primi nu știm nimic, totul rămâne o teorie care așteaptă confirmarea la primul examen.

— O văd parcă de braț cu copilul, în drum spre închisoare.

— Mai greu va fi pentru ea și d-ta când piedicile îi vor închide calea. Țștia sunt în stare de multe. Mai bine ar fi acum să te gândești la declarația ce vei avea de dat.

— Dacă aș ști ce a declarat Viorel!

— Nu-ți face nici o grijă, am să-i trimit un bilet, spunându-i ceea ce ai declarat deja, ca să știe și el să nu declare nimic mai mult.

S-a liniștit puțin. Aveam impresia că vedea lucrurile mai altcum și că ar putea interveni și el în evoluția lor. Era gata să lupte.

Vorba noastră ne-a lungit timpul și am uitat de foame, când zgomotul polonicului, lovit de cazan, ne întrerupe meditația. Ungurul Iosif, care a schimbat pe Grigore, trânteste ușa și ne invită brutal:

— Mâncați repede! așteaptă și alții după farfuria!

Inginerul prinde farfuria și o așează pe scândura patului. O singură privire și dezgustul îi scapă lingura din mâini.

— Dacă-ți place, mănca și partea mea!

— Acum îți pare de nemâncat. Peste trei zile, când vei vedea defilând aceeași ciorbă, vei mânca-o cu poftă!

— Acum mi-e imposibil! Când m-o răzbi foamea, voi vedea!

Rupe o bucată de mămăligă, care i se oprește în gât. Bună pentru porci!

— Gata! zbiară ungurul afară.

— Acuși! îi răspund eu cam pe același ton.

Trânteste ușa din nou, însoțită de o înjurătură de pe pustă.

Începusem să gust din zeama camaradului meu de celulă, dar un acces de furie îmi taie pofta. Cine ne poartă de grijă? Unguri, sârbi, ovrei... Iată personagiile chemate să făurească destinul neamului românesc! Dar... «Va veni odată».

Ziua sfântă-n care... Se vor scula din nou munții Țebei. Cred cu tărie că focul va cuprinde odată munții înstreinați, astăzi. Dacă nu-l vom mai vedea

noi, Dumnezeu nu ni-l va refuza, pentru că neamul întreg pătimește întru numele Lui.

— Domnule inginer! am intrat la stăpân!

— Văd! și ucenicul meu mă va face să-i simt puterea!

La ora când deținuții defilau spre toaletă, a văzut pe mulți din cunoscuții lui și fața i se întunecă.

— De aici nu se mai scapă!

Nu-i mai răspund, nu-i mai tulbur frământarea. E prima lui zi de închisoare. Îi fac loc lângă mine. Patul de scânduri îi amintește libertatea pierdută.

Deodată coridorul răsună de un urlet puternic, care ne înfioară.

— Nu mă loviți! Nu mă omorâți! străbate ecoul din celulă în celulă. Sar la gheretă și, prin crăpătura ei, zăresc pe cel ce strigă. Un prizonier, ca noi, întins pe o bancă, înconjurat de alți trei deținuți, prieteni, printre care un doctor, colegul lui. Se apără cu mâinile de un adversar imaginar, care-l amenință cu moartea. Era un student în medicină, trecut de curând prin camera torturii. A înnebunit de lovituri. În fața lui apar călăii, care vor să-l extermine. Prietenii lui, în momentul crizei, îmbrăcaseră haina călăilor.

— Nu mă cunoști pe mine? îl întreabă un coleg. Eu sunt... Nu mă mai cunoști?

— Nu mă omorâți! Fie-vă milă de mine! în timp ce mâinile i se întind implorător spre ei. Din ochi curg lacrimi, terorizat de cei ce vor să-l suprimă. Se zbate, se roagă de prietenii lui pe care nu-i mai recunoaște, să se îndure de el, să nu-l mai bată, să nu-l mai chinuiască. Fiecare vorbă blândă de prieteni îi răscolește teama, groaza. Urletul îi spârgea parcă pieptul în convulsii neconținute.

Cât l-or fi chinuit, săracul, de i-au tulburat creierul în așa măsură.

Iosif Ripan! Abia acum îmi dau seama de puterea ta de rezistență. De aici nu mai ies afară decât morții și ocașii, spre locul de grea osândă.

Rentea, îngrozit, înainte de a ajunge din nou sus, nu mai scoate un cuvânt. Trăiește parcă de pe acum ceea ce-l așteaptă. Chinurile nu încep în momentul loviturilor, ele apar cu mult înainte și cresc în intensitate pe măsură ce se apropie ora. Așa se explică faptul că unii cedează în fața zbirilor, înainte ca aceștia să-i lovească. Procesul de destrămare psihică s-a consumat în afară de interogatoriul fizic. Lui Rentea i-au promis o revedere mai brutală, de nu se va spovedi complet, fără nici o reținere.

Încercam să-l reconfortez. În realitate, așteptam ca și el noaptea cu fiorul morții.

— Cuscre! șoptesc încet lui Boborodea, tu vezi ce se petrece aici?

— Văd, cuscre! și am mai văzut și pe alții de când sunt aici. Mulți au fost duși în comă la Spitalul Babeș și nu s-au mai întors. Li s-au pierdut urmele. Dumnezeu să-i odihnească pe cei apuși!

Celula mea rece, întunecoasă îmi pare acum lăcașul veșniciei. La poarta casei noastre începe o altă lume. Lumea stafiiilor, a strigoilor, care stăpânesc nopțile albe.

Nu trece mult că doi agenți ridică pe cel muribund și-l azvârle din nou în celula din care l-au luat înainte de anchetă.

Aud pași apropiindu-se de celula noastră. Ușa se deschide și...

— Verca! hai sus! strigă agentul sârb la mine.

Îmi potrivesc opincile în picioare și ies îngândurat. Urc treptele încet, să lungesc drumul. Ieșim în curte și intrăm pe poarta principală. Biroul lui Moiş se găsește aici, la capătul marelui hol de intrare. Ne oprim în fața lui. O bătaie scurtă și iată-mă în fața chestorului.

— Ei! te-ai mai gândit? Vrei să vorbești?

— M-am gândit mereu, domnule chestor! în afară de ceea ce am spus deja, nu mai am nimic de adăugat. Adevărul tot e cuprins în prima mea declarație!

— Răbdarea noastră are limite! Tu nu te poți juca la infinit cu noi! Ascultă, Verca! acum am să-ți vorbesc foarte serios și depinde de tine dacă vrei să prinzi mâna întinsă, să scapi, cu aprobarea Bucureștilor. Vom încerca o experiență cu tine! Îți vom oferi libertatea, dacă vei reuși să ne dai indicații pe unde s-ar afla Uță și Vernichescu. Vei merge cu noi sau te vei duce singur să le cauți urmele. Mai întâi să vedem posibilitățile tale de a face ceva. Nouă nu ni-e teamă că ai să fugi. Facem o experiență. Dacă fugi, nu-i nimic. Vei cădea tu din nou, mai târziu. Noi nu suntem grăbiți.

I-am ghicit cursa, din felul expunerii și mă pregăteam să-i răspund.

— Nu-i nevoie să-mi răspunzi acum! Gândește-te și schițează un plan, cum îl crezi mai eficace!

— Domnule chestor! mă surprinde schimbarea dvs., să-mi acordați, așa, dintr-o dată, libertatea. Cum aș putea să vă dau asigurarea că nu voi dispărea, profitând de primul pas afară!

— Au mai scăpat și alții și fuga lui Verca, pentru noi, nu este nici o pierdere. Din contră, contribuind la ieșirea din ilegalitate a unor oameni, nu faci decât o faptă bună. Ei nu vor rămâne așa mult timp și va fi mai rău pentru ei când vor cădea! Unde crezi că se ascund? Aștepta acum contribuția mea, dacă într-adevăr am fost convins de prețul oferit.

— În primul rând, eu nu am mai multe elemente decât un țăran din partea locului, unde circulă, de doi ani de zile, tot felul de zvonuri.

— De unde aflai zvonurile?

— Ele circulă din gură în gură, fără a putea fi controlate!

— Și ce zvonuri anume circulă?

— Că și-au făcut un grup și colindă pădurile și munții din regiune.

— Tu, care ai experiența clandestinității de multă vreme, unde crezi că s-ar ascunde?

Va trebui să-i dau o versiune logică și totuși generală, să-i las impresia că oferta lui ar putea să mă tenteze.

— Nu cred să stea în sat sau la munte, unde circulă prea multă lume.

— De asta sunt sigur, turiștii noștri colindă munții în lung și în lat, ar fi putut să-i întâlnească!

— Nu rămâne decât pădurea (mă gândeam, bineînțeles că și ei sunt puțin dispuși s-o cutreiere) care condiționează însă, legături cu centre de aprovizionare: colibe, satul etc. ... (cunoștințe atât de clasice).

— Da! ai dreptate! îmi aprobă el opinia. Însă, cum ai proceda tu, în cazul în care ți s-ar încredința misiunea?

Intrasem cu el în domeniul tehnic al planului de luptă și, ca doi cunoscători într-o atmosferă de bună înțelegere.

— Pornind de la o realitate, că Vernichescu este născut în Vârciorova, deci aprovizionarea lui nu se poate face decât de ai lui. Prin urmare, voi lua ca punct de plecare satul, de unde pornesc ramificațiile spre ei, spre ascunzătorile lor.

— Dar, dacă nu știi nimic, cu această primă realitate, cam șubredă, nu poți întreprinde nimic!

— E singurul fir de urmat, totuși, în fața necunoscutului total.

Se învârtea mereu în jurul acestui început, pentru a mă face să-mi scape taina unei soluții, izvorâtă din legăturile ce eventual le-aș avea cu ei.

— Dar voi n-ați avut niciodată nici o legătură cu ei, nu i-ați întâlnit vreodată, măcar întâmplător, după atâta vreme petrecută pe acolo?

— D-voastră cunoașteți trecutul colonelului Uță, care ne-a lovit mereu, și tot atât pe Vernichescu, care a fost stigmatizat de Codreanu dintru începuturi. Am fi putut noi să avem relații cu ei și mai ales încredere, încredere în acei ce ne-au lovit până mai ieri?

— Atunci, cum ai proceda?

— Aș căuta să-mi găsesc refugiu prin apropierea satului și să intru în legătură cu cei apropiați lui Vernichescu, rude sau cunoscuți. Fugar, ca și ei, îmi va fi mai ușor să-i apropii.

Soluția mea nu-l încânta. Aștepta altceva de la mine. O legătură, obținută altfel decât prin presiune.

— Te duci acum jos și să te gândești la toate posibilitățile care ar putea servi planului nostru. Tu nu ai nimic de pierdut. Totul rămâne însă secret între noi!

Eram deja complice, după socoteala lui, unde fiecare își va avea partea de câștig. Citeam în ochii lui cursa întinsă. Spera să-i dea de fir, din care să scoată apoi toată legătura noastră cu ei.

Jos mă aștepta Rentea, îngrijorat. Știa acum și el cum se întorc cei duși pentru interogatoriu. Abia se închide ușa în urma mea că...

— Te-au bătut? și mă cerceta din ochi peste tot, să descopere urme proaspete.

— Nu încă! Mă observă, mă pipăie că doar vor găsi punctul mai slab.

— Ce te-au întrebat?

— Ce mi-au propus? mai bine zis. Și în câteva cuvinte îi spun totul.

— De! Știu și eu! Dacă-ți vor da drumul, să nu te oprești până la graniță!

— Asta nu o vor face. Mi-am dat bine seama din privirile furișe ale chestorului. Câinele dă din coadă înainte de a-ți înfige colții.

— Și ce ai să faci? Ai să accepți?

— Nu-mi vor da drumul!

Îi spun și lui Viorel, să vadă părerea lui.

— Cuscre! situația este delicată. În orice caz, tu să nu te cabrezi pe o poziție de refuz, să nu bănuiască cine știe ce, și abia atunci să te scuture mai serios.

— Deocamdată aștept fără să-mi creez probleme suplimentare. Dacă au de gând să încerce experiența, voi avea tot timpul să mă gândesc. Dar nu sunt convins că n-a fost decât o cursă.

Era târziu, seara. Credeam o noapte liniștită, fără chinuitoarele așteptări. Mă vor lăsa să-mi pregătesc «planul». Scândura moale ne face să mai uităm sorocul. Cu miezul nopții însă, din nou urlete de durere, sfâșie noaptea neagră. De ce cad stelele noaptea? în noaptea asta a mai căzut una, multe? Câte oare? O spun vaietele stinse cu ultima scânteie de viață.

— Dormi, camarade?

— Încerc!

— Ce se petrece sus?

— Se caută adevărul! De câteva nopți, de la jumătatea dinspre zori, se aud apeluri surde, gemete.

Ziua ce vine ne mai aduce un chiriaș, mai trist ca noi, dar mai dârz, mai hotărât, Zărie, cel cu copiii cumiți.

Se prezintă fiecăruia dintre noi și nu trădează un gest că ne-am fi cunoscut vreodată.

— Ce ai, om bun, de ce te-au adus aici?

— Cu mine, povestea e mai lungă. Nu m-au adus acum, eu sunt aici de la 15 mai.

— Pentru ce?

— Sunt bănuțit, în parte dovedit, că aș fi fost șef al muncitorilor.

După ei, aș fi împărțit arme și aș fi dat ordin muncitorilor să-și procure cum pot.

— Sunt mulți muncitori aici?

— Vreo optzeci!

— Și pentru ce sunt aduși?

— Aceeași acuzație, sunt legionari!

Ochii îi erau afundați în orbite, gropi cu umbre vinete. Oasele obrazilor ascuțeau pomeții, aronduți doar de grosimea pielii.

— Te-au bătut rău?

— Mă mir cum o mai duc! Doamne! nu da omului cât poate să ducă!

Odată m-au scos doi agenți pe brațe, inert. obrazul umflat era acoperit de sânge închegat. Corpul tot era numai răni. Două ore m-au chinuit, să recunosc că am dat ordin să se strângă arme. Tăcerea mea îi înfuria mai mult. Odată, dau ochii cu nevastă-mea, în holul mare. Intra pe aceeași ușă pe care eu ieșeam desfigurat. N-a putut scoate o vorbă. I s-a înecat glasul, s-a cutremurat toată, iar eu priveam neputincios cum trece pe lângă mine. Doar ochii s-au întâlnit în aceeași durere. Cel puțin de nu m-ar fi văzut așa. Nu va mai avea liniște și copiii au nevoie de ea. O cheamă Moiş și pe ea, să o ispitească de ceea ce am făcut eu. Țștia nu mai au respect de nimeni, nici de mamă, nici de copii. Sunt capabili să separe mama de copii, să o acuze și pe ea de complicitate. După prima anchetă, dosarul încheiat și dus la Parchet, am fost scos din cauză, pentru că n-au scos nimic de la mine. Dar, din atăția anchetați, au fost și unii mai slabi, care n-au putut rezista bătăii și astfel am fost adus din nou aici. Mi-au arătat declarațiile lor și m-au luat din nou la răfuială. Soția era liberă acum și-mi aducea ceaiul cu zahăr ars. Ea știa că, după torturi, nu puteam mânca nimic. De când m-a văzut, îmi trimite mereu

ceaiul medicinal și asta îmi prinde bine. S-a rupt ceva în mine, că simt dureri la stomac. M-au lovit cu picioarele în pânțece, înfuriați că nu recunosc ceea ce au declarat alții. A confirma cele urmărite de ei înseamnă o altă anchetă, să știe cine mi-a dat ordin să fac acest lucru. Nu puteam face altceva decât să mă retrag în muțenie completă.

— Acum să întindem pătura și să te odihnești oleacă! Îl ajut să urce.

— Am să vă arăt corpul. N-a rămas nici cât să pui degetul neatins și ce mă așteaptă încă, Doamne!

Rentea îl privește îngrozit. L-au adus la noi să ne pregătească sufletește pentru ceea ce ne așteaptă și pe noi.

— De-ar termina mai repede cu mine! Nimeni nu știe cât îi poate răbda pielea. Gândul că din cauza slăbiciunii tale și alții vor îndura calvarul, aduși de tine, anchetați sub ochii tăi, uciși, poate. Copii orfani, mame singure, soții văduvite, părinți îmbătrâniți, fără sprijin, te vor striga pe nume, te vor blestema în rând cu: Moiş, Steiner, Koloman, Kling, Weiss... Doamne! păzește-mă de blestem, de lacrimi, care ard mai rău decât moartea însăși.

— Încearcă să dormi, să te odihnești puțin, camarade, cred că până deseară nu te vor mai chema. Ce munte de om într-un corp atât de mărunț!

Azi e marți, zi de primirea pachetelor pentru noi. Era abia ora 11, dar, afară, văd, prin crăpătura dintre pietroiul din fereastră, lume multă, cu coșuri încărcate.

Mi-o fi dat mama de urmă? Va veni și ea să mă caute? Și dacă îi vor da voie să-mi dea alimentele și hainele de schimb? Iată întrebări care nu mai așteaptă răspuns. De va veni, îi vor spune de la poartă că nu sunt aici, cum fac cu toți aceia pe care-i supun la un regim special. Mama cunoaște bine casa blestemată. În vara trecută, de două ori pe săptămână, cu traista încărcată, de la 130 de km, făcea acest drum lung și prea scump pentru sărăcia ei. Schimbarea monedei, în august 1947, m-a prins aici. Prețul biletului de tren era de 60 de lei. Fiecare cetățean avea dreptul la 150 de lei echivalentul schimbului, oricâte bunuri ar fi avut. Dintr-o dată au redus pe toți la aceeași unitate; 150 de lei, toată averea.

Cum a făcut? Cum a ajutat-o Dumnezeu? că în ziua de primire, aștepta la poartă cu traista plină. Am învățat acum, mai mult decât în toți anii de școală, cât este de puternică dragostea de mamă, că darul ce i se cuvine este venerarea atribuită Fecioarei, mama Mântuitorului. Când am căzut prima dată, a căzut în nesimțire de trei ori și de trei ori s-a trezit și încă amețită, a plecat să-mi dea de urmă. Acum, cine mai știe? Așteaptă, poate să plece spre

Nemanu, cu mâncare. Drumul pădurii i-a schimbat rostul, i-a schimbat direcția grijilor.

Partea de vizibilitate ce-mi permitea să văd ceva afară se închide și, cu ea, toți cei ce așteptau afară cad în umbră.

Orele două și jumătate. Agentul începe să strige numele celor ce aveau un semn de acasă. Rentea își aude numele lui. Fața-i radiază ca prin minune. Două pâini negre, luate pe cartelă, pentru două zile și pentru toată casa, fructe și o mâncare caldă. Haine de schimb, lenjerie și fiecare obiect așezat cu grijă în coș îi spunea câtă dragoste a fost îngrămădită într-un coșuleț adus de departe. O sticlă de culoare roșiatică, ceaiul medicinal, într-un coș plin, îl scoală și pe camaradul Zărie.

— Știa că-mi face bine! Biata de ea!

De cât sadism sunt capabili aceste bestii, să chinuiască cea mai frumoasă închipuire umană: familia, mama, copiii!

Zărie desface coșul. Un sul de pâine albă, rumenită apare. Urmează oala cu supă caldă, găluște cu marmeladă, tăvălite în pesmeți, să-ți lase gura apă. Tot ce-i plăcea lui acasă. Copiii au rămas, poate, flămânzi, să lase bunătățile pentru tăticul ce suferă.

Golesc coșurile, schimbă rufele și le întorc la poartă. Aștept și eu încă, până ce pleacă ultimul coș. Să nu fi venit mama? Sau... au întors-o, spunându-i că nu sunt aici. Să știe doar atât, că sunt încă viu. I-ar fi de ajuns. Să știe numai atât cât știu toți cei ce așteaptă la poartă.

Masa de prânz nu mai ispitește pe cei ce au primit de acasă. Nu mă lasă nici pe mine să iau ciorba cotidiană, mă invită la masa lor. Au împărțit cu mine tot ce au. Am simțit prima senzație de om îndestulat, după foamea îndelungată. Împăcați acum toți, ne trântim pe scândură, în liniște, pentru puțină odihnă. Nu pentru mult timp însă, că ușa se deschide și agentul, din prag, ne măsoară din ochi.

— Care-i Zărie? strică el liniștea.

— Eu! răspunde Zărie cu glasul scăzut.

— Ia-ți bagajele și haide!

— Unde mă duceți?

— Ai să vezi!

Orice mișcare îi scotea scrâșnete de durere. Nu mai era nimic sănătos în el. Unde-l vor duce? Vor să termine cu el? Șeful muncitorilor era un cadavru viu, care duce cu el tăria credinții, singura ce mai dă un sens vieții. «Nimic n-au scos și nimic nu vor scoate, sunt hotărât la orice», aud încă vocea lui și

ochii luceau lumina martirului. O pătură, o pernă mică și o bucată de pâine albă, e tot ce duce.

— Bucata asta de pâine, ține-o d-ta! și mi-o întinde. Era vreun kg. O să-ți trebuiască mai mult ca mie. Eu am să mai primesc, dar d-ta n-ai pe nimeni!

Îi mulțumesc cu o strângere de mână, strivind în colțul genelor un strop cristalin.

Se clatină spre ușă. Privirea mea îl însoțește să-i poarte povara, sprijin pe marginea gropii. Unde? «Nu voi spune nimic...».

Am pierdut un frate de cruce... În urma lui, piatra gropii recade în praguri.

Se lasă noaptea, strigoii ies la pândă! Urlete aproape. Zărie, fratele nostru, își strigă chinurile. Din când în când, pași rari se opresc în fața celei noastre. Gardianul de pază își trece rondul.

Ce lungă-i noaptea asta!

Cândva, târziu, ușa se deschide și Grigore ne urează bună dimineața, vesel, ca în sat la el când pornește la țarină.

— Cum ați dormit?

— Foarte bine! Ca la mama acasă!

— De unde ești, Grigore? îl întreabă Rentea.

— Din Deva, cucoane!

— Apăi suntem conjudețeni! și încep să glăsuiască pe graiul lor de moși. Ne aduce mătura să facem curățenie și apoi ne invită, pe rând afară. Profit de spațiu, să-mi dezmoțesc picioarele. Operația terminată. Grigore trece la celula 9, la vecinul Viorel.

— D-le inginer! ce credeți, aș putea eu să învăț să conduc o mașină, fără să o văd în prealabil, să-i cunosc tot mecanismul, teoretic, și când ies de aici să trec la volan?

— Depinde de om. Chiar de vei învăța totul, când vei ieși de aici îți mai trebuiesc câteva lecții practice!

Astfel am început cursul de șofer fără mașină, fără hârtie și fără creion, pe peretele alb, unde schițele zgâriate trădau lecțiile de condus.

O nouă inspecție a lui Moiş ne obligă să ștergem de pe zid rezumatul cursului.

Zgomot mare în pivniță. Mutări din celulă-n celulă. A mai venit un grup ce trebuia interogat. Arestați de curând, nu mai aveau unde să-i cazeze. Celula noastră era singura care se bucura de privilegiul numărului, eram numai doi chiriași.

Ușa se dă în lături și un agent zorește pe cei doi ocupanți ai celulei nr. 9 să-și ia bagajele și să intre la noi. Toate declarațiile pe care le-am stabilit cu Boborodea, cu atâta greutate, vor cădea baltă, din moment ce ne pune împreună.

— D-le agent, rostește Viorel, cred că se face o greșeală cu mine! Eu voi fi anchetat în legătură cu Verca și tocmai în celula lui mă băgați!

— Nu-i nici o greșeală! îi răspunde agentul, clipind din ochi.

— Nu vom mai fi crezuți!

— Veți spune totul! Vă asigur eu!

— N-aș dori deloc să fiu chinuit pentru lucruri de care nu sunt răspunzător! Vă rog mult, anunțați pe d-l chestor!

— Intră și fii fără grijă! Ce? ai să te temi să spui adevărul? îl îndeamnă cu un surâs semnificativ.

Iosif Ripan, înalt și galben, cu pielea străvezie, intră primul, abia ținându-și pătura pe brațe. După el, o surpriză ce ne ușurează sufletul, camaradul Zărie. Fața îi era albă, parcă se scursese tot sângele din obraz. Ultimul intră Viorel, alene, sperând încă într-o eroare.

Ne uităm unii la alții ca necunoscuți. Să facem cunoștință acum sau ne privim ca vechi prieteni? Iosif îmi întinde mâna primul.

— Dacă a fost să ne împreunăm, ca vecini, cel puțin să ne cunoaștem.

D-ta ești țăran? mă întreabă el. De ce te-au adus aici cu noi?

— Țăranii nu au dreptul să facă politică?

— Ba da! dar ei nu sunt așa de periculoși ca domnii! De unde ești?

— Din Caransebeș!

— Eu sunt din Lugoj!

Viorel îmi întinde și el mâna, înainte de a se întinde pe scânduri, imitat de Zărie, la capăt de forțe.

— Cuscre! își pierde răbdarea Viorel. Aștia ne pun pielea pe băț! Cel puțin de nu ne amestecau. Prin declarații, necontestate până acum, am cam reușit să-i conving că eu nu am avut nici o activitate, după decembrie 1945. Chiar și până aci, eu n-am făcut altceva, în afară de faptul că am fost trimis să vă anunț, pentru că ne cunoșteam de mult, să rupeți orice legături și să încetați orice activitate, dacă într-adevăr ați mai avut una. Împotriva mea nu sunt dovezi care să-mi dezică spusele.

— Dar ei au crezut tot ce le-ai spus tu?

— De ce nu? în orice caz, ceea ce am stabilit între noi rămâne valabil!

— Bine, cuscre! Să fie așa cum zici! Eu nu am nimic contra!

— D-ta cum te mai simți, mă adresez eu lui Ripan, trebuie că suferi încă după tot ce ai îndurat?

— Acum mă simt mai bine! A trecut greul!

— Și zici că se poate suporta?

— E cam aspru, dar se poate!

— Cum procedează?

— M-au făcut ghem, cu mâinile cuprinzând genunchii și legați tare împreună. Printre mâini și încheieturile picioarelor, mi-au introdus o bară, pe care au sprijinit-o apoi pe două scaune. Prin greutatea corpului, picioarele cu tălpile în sus veneau deasupra. Doi agenți țineau bara și alții, cu rândul, băteau tălpile, cu un cauciuc armat cu sârmă. Loviturile erau atât de tari, că-mi răsuceau tot corpul, ca la bara paralelă, până reveneam la loc. Simțeam dureri până la creieri. Osul tălpii ducea fiorul, cu senzație de sfârșit, prin șira spinării și se izbea cu tărie în creștet. Am leșinat de multe ori, m-au trezit și m-au luat din nou. Pentru că nu țipam, li s-a părut că nu simt durerea, m-au legat de scaun, ca de un butuc și mi-au luat tot corpul la pisat. O evreică îmi ținea capul și o batistă în gură să nu țip prea tare. Când au ajuns la cap, norocul m-a salvat de lovitura de grație. O nouă lovitură puternică cu bocancii mi-a precipitat capul sub birou și astfel înghesuit, m-au tăbăcit sistematic, de nu a mai rămas nimic neatins. Acum nu-mi mai vedeau fața, să știe când leșin sau dacă mai respir. Furia dezlănțuită le-a potolit nebunia. Nu știu cât au lovit. Când m-am trezit, eram din nou în celulă, jos. E greu până se pune sângele în mișcare, apoi nu mai simți, oricât ar mai lovi.

În timpul bătăii, a fost adus de față băiatul, care, ziceau ei, că ar fi venit la mine, pentru a organiza Frățiile de Cruce. Eu i-aș fi spus că am suferit prea mult prin închisori și că nu mă mai amestec. M-au bătut să mă forțeze să mărturisesc că am acceptat propunerea băiatului. Faptul că am refuzat să intru în jocul lor i-a înfuriat atât.

Alt punct, la care au insistat, a fost organizarea județului de care m-am declarat cu totul strein, cu toată înverșunarea lor. Pe băiat l-au bătut mai mult la cap. Se văita de dureri de cap și ori de câte ori se deschidea ușa intra în panică. A căzut în nesimțire de mai multe ori. Groaza i-a dereglat creierul. La un interogatoriu, Moiş i-a pregătit o spânzurătoare și i-a trecut funia de gât. De atunci, spaima ia forme dramatice. Cade în nesimțire numai când își aduce aminte de scena cu spânzurătoarea, atât l-a marcat de mult.

— Am fost și eu la anchetă, intervine Viorel, dar s-au purtat civilizată cu mine. Ei n-au, până acum, nici o mărturie că aş fi activat.

— Poate ai noroc să scapi mai ieftin.

— Asupra mea n-au găsit niciodată nici o armă, nici un obiect delict, care să mă ducă în fața justiției!

— Vei scăpa, cuscre, cum zici, însă simplul fapt că ești comandant legionar și vechi client al închisorilor îi va determina să te considere încă periculos!

Se întinde fiecare pe scânduri, dar nu era loc decât pentru patru persoane, de-a latul, cu picioarele depășind în gol vreo 20-30 cm. De o parte, Viorel și cu Rentea se sfătuiesc încet. Își pun la punct colaborarea, își mai retușează declarațiile, pentru că au avut norocul să fie împreună, până nu se va răzgândi Moiş dacă a făcut bine sau nu. Deocamdată ei profită de prețioasele clipe.

Eu mă apropiu de Iosif, să-l întreb dacă știe ceva de Peța.

— L-au luat odată și iar i-au dat drumul. Acum este liber. N-au găsit nici un fir de care să se lege. Pentru a nu fi surprins de o altă arestare, a plecat de acasă.

— Ești sigur că nu a declarat nimic?

— Sigur! De altfel, dacă-l dibuiam cu ceva, nu i-ar fi dat drumul!

Eram liniștit, cel puțin din partea asta. Va trebui acum să-mi concentrez toată atenția pe Valea Timișului. Până când însă?

Se lasă o nouă seară. În întunericul continuu, somnul ne îndeamnă la odihnă. Dar aici nopțile sunt atât de lungi și somnul prea frământat. Pe cine au legat iarăși la stâlp și ce glas cutremură inimile adormite? E taina ce moare cu ultima șoaptă...

— Scoală, cuscre! Zorile bat la fereastră!

— Vor mai bate ele multe! Pentru noi s-au oprit la poarta răsăritului. Ce zici, tinere Iosif? Se va deschide oare și pentru noi vreodată poarta răsăritului, să urce razele pe schele, sus-sus, deasupra gropii noastre?

— Dumnezeu e bun!

— Filoane! privesc în urmă anii care mi-au albit tâmpilele. Mă opresc la ultimii patru, cei mai grei. Oare nu era mai bine să poposim o clipă pentru refacere? Închisorile gem de tineri, frați de cruce, așteptați zadarnic de părinți la masa prânzului. Drumurile pustiului sovietic sunt semănate de trupuri, lăsate la răscruci. Casele rămase goale, pădurile și munții devin așternut pentru atâtea suflete fugare! Dacă ne-am potoli și noi oleacă, să treacă furtuna? Iosif tânăr și soția lui mai tânără încă. Mama îl aștepta în prag, în miez de vară. Nu era mai bine să-și ducă viața tăcută, necunoscută, acolo, până ce semnalul de revoltă va aduna pe toți în același gând? Iosif pleacă fruntea. Amintirea celor dragi îi întârzie reacția.

— Cuscre! încerc eu să-i explic, privind de la distanță, ca un simplu spectator pe marginea valurilor ce spumegă cu furie, dreptatea ți-ar face parte de liniște, de odihnă. Privind însă opera de destrămare ce se întinde pe tot cuprinsul acestei țări, în toate sectoarele vieții de Stat, metodele începute, mă opresc să cuget. Numai într-un sector vital, școala, și eu, ca profesor, le-am trăit aieva, mi-au amărât sufletul și mi-au întărit hotărârea de a continua lupta. Iată cum se procedează. Elevului, îngrădit într-o disciplină fizică și morală, i se deschide dintr-o dată poarta liberă spre viața comună. «Libertatea» devine produsul imixtiunii din afara școlii, a partidului. Elevii, încadrați în organizația progresistă, sunt scoși de sub controlul autorității profesorului, care devine acum obiect de observație al elevului, care raportează unui organism strein de școală. Elevii progresiști își aleg, la rândul lor, elemente cărora le deschid drumul spre viața ușoară, sub auspiciile partidului.

Un elev scos astfel de sub autoritatea educatorilor și îndreptat spre ispitele viciilor, pentru a distruge tot ce-i frumos și senin în el, devine o victimă sigură, un instrument maleabil în mâini străine. Intervenția profesorului în viața particulară a elevului atrage în mod automat imixtiunea partidului, care va face să dispară «elementul reacționar», obstacol al programului lor.

Iată un exemplu viu, din cele mai multe, care desfigurează ființa de copil.

În orașul meu, Caransebeș, era un liceu de băieți și unul de fete. Elevii progresiști organizau în fiecare sărbătoare serate dansante, pentru apropiere, cunoaștere, înfrățire, ziceau ei. Lipsite de controlul părinților, al profesorilor, aceste serate se prelungeau până noaptea târziu. A doua zi, o simplă motivare, care nu aștepta răspunsul profesorului: «nu sunt pregătit, n-am avut timp, am fost ocupat». Riposta profesorului, dacă-i mai era îngăduită, pentru prestigiul instituției, pentru cel al misiunii căreia și-a închinat viața, aducea consecințe dramatice. El simțea cu durere cum elevul ascultător de ieri îi alunecă încet din mâini și cu el școala. Cei mai mulți își consumau drama în biblioteca de acasă, așteptând un miracol să oprească prăbușirea.

Aceste serate, sub ochii lumii, nu-i mai atrăgeau. Bruma de bun simț, rămas pe fundul conștiinței, îi oprea să ducă mai departe, în văzul lumii, dezmățul început. Și atunci, sub voalul întunericului, în case izolate, în vilele Teiușului, pregăteau serate intime, cu narcotice alcoolizate, elevi și eleve. Urmarea acestor întâlniri nocturne era ușor de închipuit. Lumea orașului discută în piețe, pe străzi, cu haz, de aventurile tineretului progresist.

Acolo unde profesorul era neputincios, intervin părinții, care nu întârzie să primească avertismentul.

Viața nocturnă își urmează cursul. Sfârșitul anului școlar descoperă roadele: trei elevi, obligați de părinții fetelor să ia în căsătorie elevele pe cale de a deveni mame. Sunt fapte care n-au mai putut fi ascunse opiniei curioase. O cercetare sumară din partea autorităților școlare (serviciul sanitar) a trebuit să facă constatări jalnice, iar părinții să-și plângă durerea.

S-a întâmplat, însă, ca partidul să numească un profesor progresist, mai precis comunist, un «basarabean», Baranoff, la școala de fete din acest oraș, Caransebeș. Profesor de matematici, obiect greu accesibil elevelor. Atunci «profesorul» s-a propus să le ajute, să le dea ore particulare, plătite scump de părinți, deja secătuiți de bunuri. Un scandal public, care se termină în fața justiției, a zguduit liniștea orașelului de munte. O fată moare de «moarte naturală», după ce nu mai putea ieși în lume, altele rămân cu stigmatul pe frunte. Profesorul cu pricina este achitat, dar pentru a calma spiritele este mutat ca director la un gimnaziu unic, pentru a-și continua opera de «educare a tineretului».

În școală, programul impus de ministerul «Educației» cerea profesorilor bătrâni să predice noua morală, iar elevii, proveniți din celula progresistă, predau colegilor lor mai mici doctrina descompunerii, îndemnându-i să nu se mai supună unei discipline «obtuze, unor principii perimate».

Acolo unde partidul a reușit să plaseze elemente în corpul profesoral, dezastrul grăbea faza fatală.

Elevii, astfel pregătiți, deveneau pentru partid instrumente ideale, cuprinși în mrejele desfrâului, alcoolului, plăcerilor ieftine, departe de biserică, despărțiți de protecția părinților, pescuiți apoi, victime ușoare, gata pentru orice faptă.

Autoritatea școlară și-a mutat sediul sub același acoperiș cu partidul, unde porneau dojenile și recompensele în egală măsură. Profesorii priveau elevii de ieri cu ochii întunecați, așa cum găina privește puii de rață alunecând pe apă, crescuți cu aceeași grijă de mamă.

Ce vor deveni acești tineri, care-și spionează profesorii pentru a-i preda partidului, care a schimbat cartea cu desfrâul, biserica cu steagul roșu? Începutul marelui sfârșit. Orice intervenție pentru a opri prăbușirea se plătește scump.

Numele de patrie e înlocuit cu cel de republică populară, iar istoria noastră începe cu Manifestul Program al lui Marx, acum o sută de ani. Eminescu dispare din cărțile școlare, înlocuit și el de trilogia: Marx, Engels,

Lenin. Se modelează istoria după concepții materialiste, sub ochii celor resemnați sau ai celor ca noi, care am aștepta să treacă furtuna.

— Cuscre! privește vârsta fragedă! Cât prisos de energie, care se cere folosită. Această tinerețe împinsă de geniul răului la destrămarea virtuților creștine, românești. E vârsta critică, când se formează caracterele. Această sămânță, azvârlită azi, va încolți mâine, în dragoste fără limită pentru neam și Dumnezeu.

E tinerețea care-și caută afirmarea, e baza care va susține mâine scheletul întregii construcții. E vlăstarul care are nevoie de lumină multă să-i crească tulpina dreaptă și fără noduri. Ea se cere îndrumată, ajutată să-și găsească cursul firesc spre marele fluviu, care poartă de secole sângele atâtor martiri. E vârsta care va temelii viața eroului sau a stârpiturilor morale, vârsta apostolilor sau a renegaților.

Singuri, în fața acestor vâltori, a atâtor ispite, ce va ieși din ei? Ți-o spun eu. Vor ieși monștri. Copii crescuți în brațele desfrâului, hrăniți cu mana urii, a servilismului. Ei vor înlocui, mâine, organic, elita conducătoare, streină de acest neam, ce trăiește de multe veacuri pe aceste hăuri, din îndurarea lui Dumnezeu și jertfa strămoșilor.

În fața noastră se desfășoară o mare tragedie. Copiii cei mai buni își frâng viața sub lovituri, iar cei care i-au smuls din ghearele satanei împart cu ei același destin.

Un strat al generației noastre, săpat de valuri, se scurmă. Noi avem de ales: sau îi lăsăm singuri, descoperiți, pândiți la răscruce de răul care le țintește sufletul, sau, cu el de braț, pe drumul calvarului, pe drumul crucii, spre Învierea mântuitoare.

Convingerea mea intimă a ales ultima cale. Și nu voi avea sprijin, altul, decât credința în Dumnezeu, care nu va seca niciodată, izvorul nădejzii din inimile curate.

Frații de Cruce vor rămâne până dincolo de moarte și vor lumina valea celor slabi, amăgiți. Nu vom trăi din speculări de momente, ci din frământare și afirmare fără preget, a virtuților cărora ne-am închinat viața. Nu vom alege calea care ne îndeamnă să așteptăm, să ne nivelăm în masa cotropitorului.

Popoarele, cu dragoste de viața demnă, au istoria lor țesută din victorii, înfrângeri și răbufniri spre lumină. Vidul temporar, ca nație, e specificul popoarelor care se vor conduse de forțe străine. Atâta timp vom trăi ca neam, cât timp nu ne-a secat din vine dorul de a fi stăpâni pe voia noastră.

Viața își are fazele ei și, peste orice opreliști, ea își urmează traiectoria, pe linia trasată de strămoși. Cine-și lasă copiii să fie crescuți de streini,

așteptând vremuri mai domoale, fără riscuri, va sfârși mai curând decât cei din închisori și pentru totdeauna. Vor trăi numai cei ce vor să trăiască deasupra întâmplărilor.

Cum râul nu-și oprește cursul în fața stâncilor, ci scurmă, roade, izbește, se zbate să-și găsească fâgașul, așa un neam, în viața lui, nu-și oprește scurgerea spre ținta-i firească, ci luptă, sângeră și biruie, atât timp cât sufletul întreg îi pulsează energia, produsul dragostei de viață.

Eu prefer, cuscre, copiii din închisori celor întârziți în serate nocturne, atunci când neamul se năruie. Dumnezeu, în care ei cred, nu-i va părăsi. Iar, dacă destinu-i sortește jertfei, ei vor forma oastea îngerilor, puterilor cerești, care ne va dezrobi neamul, dacă noi nu vom mai fi în stare, adormiți înainte de vreme. Să-mi ierte Cel de Sus gândurile, dar morții sunt mai puternici decât viii atunci când idealul pentru care au căzut rămâne armonia dumnezeirii în viața neamurilor.

Ai dreptate, anii atâtor răni ne îndoie trupul, dar nădejtile noastre se hrănesc din aceleași vâltori cu viața celor tineri. Se înfrățesc, se completează, pentru a forma oastea care duce steagul, peste furtuni, spre marea lumină...

Viorel scoate chipul soției, cu copila în brațe, o sărută și, cu ochii limpezi în ochii lor, rostește în șoaptă: Fetița tatii, dragă, să crești mare, să-ți amintești de mine, tăticul tău! Simțea că n-o să o vadă curând, poate niciodată.

Se împlinesc șaisprezece ani de când a îmbrăcat cămașa suferinței, un sfert din viață, cea mai frumoasă, de la 18 ani până azi. A luat lagărele și închisorile pe rând. În 1941 părăsește țara, urmărit, și se întoarce patru ani mai târziu, așteptat de soția cu care a împărțit toate loviturile. Un an fugărit, unul liber și-acum prins din nou în clește. Pe fața lui se vedea oboseala. Ținea fotografia celor dragi ascunsă: soția și mica lui fetiță. La fiecare control în celulă, o ascundea cum putea, să nu i-o ia. Cele mai grele momente le petrece cu ochii la ele.

— Cuscre! ce zici? Așa-i că-i frumoasă fetița mea!

— Are cui îi semăna, leit mama.

Un zgomot de pași pe coridor și primul gest, să-și ascundă comoara sub scândura patului.

Vine rândul lui Rentea. La auzul numelui lui, începe să tremure, gata să leșine, înainte de a ajunge sus. Era atâta groază în ochii lui. Câte n-o fi îndurat, săracul!

— Ce crezi, cuscre, că vor face cu noi? reia Viorel. Într-o convorbire cu inspectorul Ambruș Koloman am desprins că sunt hotărâți să ne lichideze.

Crezi că măsurile luate în contra noastră să fie simptomele unor evenimente externe?

— Eu cred, mai degrabă, că am fost lăsați în mâinile Sovieticilor, pe multă vreme. Dumnezeu e mare, dar nu văd curând deznodământul.

Faptul că nici o putere din afară nu se interesează de ceea ce se petrece aici e foarte simptomatic. Sovieticii procedează la bolșevizare, după un program bine definit. Acum sunt pe cale să înlăture ultimele obstacole. Obstacolele acestea le vor încurca mult socotelile. A lichida pe cei din munți, deciși să lupte până la moarte, înseamnă a face larmă mare și, mai ales, va dura timp. Lupta prin păduri va menține o stare de rezistență pe sate, în contra tendinței de rusificare. Eu vin de acolo și-mi dau seama de tăria lor de a nu cădea vii în mâna călăilor. Până a-i scoate de pe văi, văgăuni de codri, va mai trece vreme.

Nu peste mult se întoarce Grigore cu Rentea după el. Nu l-au bătut i-au promis-o pentru astă seară.

Se scurg zilele încet, nopțile mai greu. O nouă zi de primirea pachetelor, pentru mine iar nimic. Celula ni se strâmtează din nou. Ne-am înmulțit cu doi oaspeți, proaspăt aduși, doi tineri. Unul, de la fabrica de țigări, inculpat de a fi păstrat portretul regelui la el. Celălalt, un sârb din Beba-Veche, un uriaș de om. Fusese trimis de Tito să distribuie broșuri de propagandă. Se poartă bine cu el, mai ales că după defectiunea tovarășului din sudul Dunării, un om trimis de acolo ar putea fi folosit în sens invers. Curând va fi trimis la București, la cei mari.

Gândul fugii îmi încolțește în minte. E singura nădejde ce mi-a mai rămas. Nu vedeam o altă scăpare. Întrucât știam oleacă sârbește, mă apropii de sârb și încerc să-l ispitesc cum a trecut granița și dacă este bine păzită. De voi reuși să scap de aici, îmi dă adresa copiilor lui, unde să ajung și de acolo mă vor trece ei până în Austria. Era împotriva lui Tito, precum și împotriva comuniștilor. A fost obligat să lucreze pentru ei, altcum îl lichidau. Ajuns la niște rude în România, acestea l-au predat la jandarmi.

De aici, desigur că nu-mi va fi posibil să evadez, paza era prea vigilentă, dar transportat la închisoare, în drum sau de acolo, ca de la Curtea Marțială. Dumnezeu îmi va ajuta să reușesc. Pentru a ajunge în locuri cunoscute, odată evadat, îl iau pe Viorel de-o parte și-l întreb de cunoaște pe cineva în apropiere de închisorile din Ardeal, ca Aiudul, prin Moldova, Muntenia. Înarmat cu vreo zece adrese din zece colțuri ale țării, învățate pe de rost, încep să-mi rumeg planul.

Aerul celulei se rărește, inspirat de șapte guri nesățioase. Un miros greu de bioxid de carbon, sufocant, îi ia locul. Spațiul nu ne mai cuprinde corpurile și seara se lasă cu groază. Cum vom dormi? Pe patul de scânduri, cu mare greutate ar putea încăpea patru persoane. Dar restul de trei? Deja sunt trei bolnavi și cu sârbul, oaspe, deci alegerea era deja făcută: vor dormi pe scânduri. Așezați în dungă, se mai înghesuie și Rentea pe lângă ei. La orice mișcare a unuia, se trezeau toți. Dacă cineva voia să se întoarcă, antena tot pachetul care se ținea strâns legat, ca bătut în cuie. Tânărul monarhist, mai solid, mai sănătos va împărți cimentul cu mine.

Betonul devenise parcă mai primitiv, mai cald acum. Nu mai eram singur și-apoi, sub patul celor patru, unde am găsit culcuș, aveam mai mult loc de întors decât cei de sus. Primeneam în voie corpul pe toate fețele, după gradul de amortire, până ce amorțea totul.

Somnul ne împacă pe toți.

Ceasurile trec greu. Urletele celor anchetați, chinuți ne lua somnul. Deasupra noastră, cei din «pat» se zvârcolesc, se întorc la unison în același scârțâit. Țipetele de sus ne-au trezit.

Se scurge viața încet, suptă fără simțire. Celula îți fură nădejdiile, încet-încet. La etaj se curmă viața, se stinge ultima scânteie.

Același sfârșit îl așteaptă pe fiecare, mai lent, mai brutal, dar inevitabil. Iuda a prins pământul în gheare și nu-i va scăpa nici o suflare. Simt cum se dărâmă pământul de sub noi.

O mașină oprește în fața pivniței și duce din cei aleși pentru spital, pentru mormânt. Fiecare își așteaptă rândul. Îngrămădiți și flămânzi, zorile ne prind mai oboșiți decât aseară.

— Cuscre! cum ai dormit? mă întâmpină Viorel.

— Credeam că nu se mai termină noaptea. A fost neobișnuit de lungă.

Mă dor toate oasele de parcă aș fi fost pisat în piuă. Tu, cel puțin nu ai a te plânge, ai dormit pe așternut.

— Tu însă aveai dreptul să te întorci de pe o parte pe alta!

— Ai dreptate! vom schimba, să te bucuri și tu de aceleași drepturi!

— Ne vom întinde cu rândul. Vom dormi ziua, două, trei ore, iar noaptea vom sta de veghe. Așa va trece timpul mai repede.

— Pentru că tu ai fost cu ideea, dă-te la o parte, să înceapă cei de jos. Primii trei se întind de-a lungul scândurilor, în timp ce restul la taifas.

Grigore, schimbul de dimineață, ne deschide ușa cu un bună dimineața și cu programul zilei. La lumina de pe culoar, ne privim fețele devenite de culoarea pereților. Puțin și ușile ne readuc întunericul pentru ziua întreagă.

Sârbul nostru e chemat sus la interogatoriu. Se pare că situația lui e diferită de a noastră. Îl așteaptă altă soartă. Inspectorul i-a vorbit prietenește și i-a strâns mâna înainte de a-l trimite jos.

Va fi expedit la București. Un agent în plus, în contra lui Tito, o victimă nouă. Într-adevăr, a doua zi este chemat din nou și nu se mai întoarce.

Azi, zi de primire a hranei. Din vreme, lume multă se adună în fața clădirii, sosiți din cele patru colțuri ale Banatului, Crișanei, Hunedoarei și până la Orșova. Fiecare așteaptă cu emoție coșul de afară, cu bucate, haine, semne de la cei dragi, pe care nu-i mai văd, decât prin urmele mâinilor, lăsate pe hainele curate.

Ceasurile trec greu, nerăbdarea crește. Orele două, două și jumătate, nimic. Afară, la poartă, se aud voci, discuții îndârjite. Nu se poate desprinde ceva clar. Erau mai multe femei cu glas plângător.

Ce se petrece oare?

Aproape de fereastra celulei noastre, comisarul de serviciu strigă gardianului: Spune-le să nu mai aștepte! S-a interzis primirea pachetelor!

— Când să vie? întrebă atunci gardianul.

— Vinerea viitoare! sună verdictul.

Cei din oraș se îndepărtează încet, rămân cei veniți de departe. Gardianul închide poarta. Afară, lumea continuă să aștepte. Prin crăpătura ferestrei văd încă femei, copii mici, sperând încă în îndurarea paznicilor. Printre aceste femei cu traistele încărcate, se găsește, poate, și mama. Un semn doar, să-mi afle de urmă.

Orele trec greu. Seara liniștește intrarea, păzită de atâtea mame, soții și copii mici. Se întorc târziu acasă, cu coșul plin, mâncarea sleită pe oale, iar jos, foamea ce cuprinde prizonierii.

O nouă noapte mă întinde pe jos. Singur de acum, pe o scândură lungă, împrumutată de sus, care-mi ține doar jumătate corpul. Genunchii în gol ating cimentul și-mi transmit în tot corpul un curent rece.

A doua zi îmi vine și mie rândul pe patul de sus, mai cald, mai moale.

Așa trec zilele, unele mai mohorâte ca celelalte. De acum hrana este aceeași pentru toți. La poartă, la noi, nimeni nu mai vine. Hainele au început să-și schimbe culoarea în cenușiu. Cămașa mea albă, de trei săptămâni neschimbată, era aproape neagră, târâtă de atâtea ori prin praful cimentului. Nimeni nu se mai sinchisește de noi. Anchetatorii completează dosarele pentru judecată. Cei scăpați torturilor vor trece acum în fața «tribunalelor

populare», unde-i așteaptă sentința anilor de pușcărie sau ghețurile albe fără întoarcere.

Dimineața lui 1 august 1948, beciul se umple de glasuri. Se strigă nume și cei strigați își pregătesc bagajele. Se trântesc uși și pași mulți urcă treptele, grupuri, grupuri. Îi duc pe cei rămași întregi încă.

După puțin timp, ușa noastră se dă în lături și, în prag, Moiş, cu o listă în mână, începe să strige. Pleacă toți. Mai rămânem numai eu cu Viorel, pentru lămurire, în legătură cu toți cei anchetați, complici cu noi.

Ne luăm rămas bun din priviri furișe. Pentru Moiş, noi nu ne cunoșteam și trebuia să rămânem necunoscuți până la urmă. Un singur gest și nu știu dacă foaia de drum va mai ajunge vreodată la «judecata poporului».

Unde-i duce? se întrebă fiecare și răspunsul era același: la judecată. Dar aici, atunci, ce a fost? Mai este și o altă judecată după această ispășire? Ușa cade în praguri și armonica își strânge fiarele la loc.

— De-acum vom avea destul loc pe pat! șoptește trist Viorel.

— Nu pentru mult timp! Acum ne vine rândul nouă și drumurile ni se vor despărți!

— Bietul Iosif! Cât o mai putea-o duce?

— Atât cât e rezervat fiecăruia dintre noi! Doamne! nu da omului cât poate să ducă!

Mult n-am rămas singuri. Ușa cade în lături și Moiş apare ca o nălucă.

Cu o hârtie în mână, ne privește lung.

—Nu ați mai rămas decât voi doi! O să vă dau cameră la fiecare, acum s-a mai făcut loc. Boborodea! ia-ți bagajele!

Cu paltonul, pătura și geamantanul gata, așteaptă să fie chemat.

— Intră la 9, unde ai mai fost, aud vocea lui Moiş, care revine spre mine.

— Cum? Tu nu ai pătură? Cu ce te acoperi? L-a prins mila!

— De unde să am? Ș-atunci îl strigă pe Viorel:

— Tu ai și pătură și palton? Dă-i și lui ceva, că doar sunteți camarazi și... trebuie să vă ajutați la nevoie, zâmbind ironic.

Viorel atât aștepta și-mi întinde pătura.

— Așa! Acum să vă las timp să puteți reflecta la ce va trebui să-mi spuneți. V-am lăsat timp să vă înțelegeți, să vă măsluiți declarațiile. Acum să le rumegați fiecare separat înainte de a mi le prezenta. Și... fiți fără grijă, voi scoate eu adevărul la suprafață!

Tăceam și nu-l mai priveam. Chipul lui buhăit trăda ura, mascată sub un zâmbet forțat.

Ușa recade în spațiul ocupat mai adineaori de masa călăului drept zăbrele și cu ea întunericul.

Singur! Iarăși singur. Pustiul îmi învăluie toată ființa. Acum simt din nou durerea care-mi strânge pieptul ca într-un clește, singurătatea ce completează tabloul.

De vreo zece zile nu mai pot respira pe nas, astupat complet. Simt dureri ascuțite în partea dreaptă a plămânilor, sus. O tuse puroiată elimină bucăți care-mi împiedică respirația, mă cuprinde. Celula suge cu fiecare respirație sănătatea întârziată în corpul șubred. O amețeală îmi prinde capul și vederea mi se întunecă. Foame, foame, mereu flămând. Picioarele nu mă mai țin. Scândura îmi servește de așternut, cât este de largă. Capul îmi sună surd. Doar somnul întârziat mai amorțește durerile.

Nu știu cât să fi dormit, dar, deschizând ochii, mă simt mai ușurat. Ochii se opresc în gol. Singur și iarăși de la capăt, o nouă zi.

Mă duc la ușa închisă bine cu două zăbrele. La fereastră, pietroiul umple toată încăpătura. Patul din scânduri nu-mi oferă ce căutam. Dar dacă aș ridica bolovanul în sus, spre curte, ar fi loc de-ajuns, pentru un corp subțire? Încerc prima scândură, prinsă în cuie, dar rezistă. A doua, mai norocos, reușesc s-o desprind. Lungă de 1,80 m, o proptesc sub bolovan, să-l ridic încet spre ieșire. Mă mulțumesc, deocamdată, cu atât. Nu voiam să-mi spulber prea curând speranța ce-mi încolțise în suflet. Să mă hrănesc doar câteva ceasuri cu iluzia unei reușite. Mai bine ca visul să nu se termine niciodată, decât să sfârșească în catastrofă. Așa îmi lungeam nădejdea, de-acum singura mea preocupare.

Scândura patului era între mine și lumea liberă. De-ar veni mai repede seara, să-mi confirme iluzia care îmi umpluse toată ființa. Nu pot să o țin numai pentru mine, simt nevoia să o împărtășesc.

— Cuscre! tot aici ești?

— Nu m-au eliberat încă, după cum vezi!

— Tu speri să o faci ei?

— Odată tot o vor face!

— Sigur! când n-om mai fi!

— Nici atunci nu-i târziu!

— Eu, însă, nutresc acum alte planuri! Vreau să încerc să urnesc bolovanul din geam... să mai vină lumina și la mine!

— Cât ești de copil! Și tu crezi că ai să reușești?

— Omul este dator să încerce! Scândura patului, proptită la baza pietrei, s-o scoată afară, să-mi facă loc și apoi... doar patru metri mă despart de gardul vecinului!

— De! Dar să nu o plătești!

— Cu o plată tot sunt dator! Acum sau mai târziu, nu mai are nici o importanță! Eu nu mai am ce pierde, ba chiar aș putea câștiga totul, dacă soarta nu mi se opune. Știi că de anumite momente atârnă tot restul vieții când singur te consideri bătut!

Nu mă mai ascultă. A plecat de la ferestruică. Vorbesc acum doar pentru mine. Singur, singur, îmi frământ glasul în gol.

— Cuscre! Cuscre! Nu-mi mai răspunde. Ce o fi crezând oare? În astfel de momente totul este posibil. Am luat-o razna!

Pași pe aproape mă alungă și pe mine spre pat. Tăcerea se așterne grea. Ora prânzului. Nările adulmecă mirosul, trezesc pofta, cu ea foamea uitată. Două înghițituri de mămăligă, vreo zece de apă caldă, cu firimituri de dovleac porcesc și liniștea își reia locul.

De la birou au plecat toți. Doar paznicul beciului și cei de la poartă au mai rămas cu noi. E momentul. Desprind scândura, o așez sub piatră și apoi apăs cu toată greutatea corpului pe ea. Un zgomot afară îmi oprește parcă respirația și ca un fulger repun totul la loc și mă întind pe pat.

O alarmă cu emoții, dar fără urmări. Nu era altceva decât schimbul gărzilor. Așadar n-a auzit nimeni plesnitura scândurii. Agentul își ia postul în primire. Face apelul chiriașilor.

— Verca Filon!

— Prezent!

Trece alături la Viorel și aceeași melodie. Ascult ecoul apelului până ce se termină și totul se calmează. Emoțiile mă cuprind de îndată ce mă apropiu de scândură să-mi încerc norocul.

Ferestruica din poarta celulei se deschide cu zgomot și capul agentului apare. Îl recunosc, era Adam, ucenicul lui Rentea din vara trecută.

— Filon! Îi aud glasul lui prietenos. Mi se pare că nu te-am bătut anul trecut?

— Nu! Pe mine, nu, dar pe Bălănescu, crunt!

— Ce am ajuns! Să-mi bat eu românii, frații mei!

— Ai intrat în horă și trebuie să joci!

— Inspectorul Petrescu era un bețiv și mă obliga să bat. A fost destituit. Dar, cum se face că ai căzut din nou în ghearele ăstora?

Vedeam că este sincer, cum pot fi ardelenii la mare cumpănă. Fie că-și căuta o proptă pentru schimbarea vremurilor, fie că regreta amarnic, acum că nu mai este atașat la tortură. Se uită încă o dată spre intrarea pivniței și apoi îmi șoptește încet: De-i scăpa de aici, să nu te oprești până la graniță. Nu mai sta în țară, că te prind iară. Ș-apoi, o trece și asta, n-o mai dura mult!

— De aici cine crezi că mai iese? Îi împărtășesc eu tema.

— De aici sau din altă parte... Zgomot de pași îi taie vorba la jumătate. N-a mai venit.

Seara se lasă devreme. Ispita mă trage iarăși spre bolovanul meu.

Să încerc acum? Dar dacă voi putea face ceva mai sigur cu pseudo-prietenul ieșit în cale? Să-mi consum toate șansele, dar să le iau pe rând. Îndoiala prinde coajă și planul meu alunecă pentru mâine. Să văd întâi ce urmărește «binevoitorul» meu.

O noapte de veghe, una în plus. A doua zi, nimic deosebit și din nou totul adoarme.

Trag cu urechea spre fereastra ce da în curte. La ora asta, paza de noapte, formată din jandarmi, trebuia să fie deja la post.

Nu se aude nimic, doar paznicul porții de către stradă măsoară intrarea cu pași mărunți. Din când în când, încrucișează drumul cu cel din grădină. În circuitul rondei. În coridor, agentul discută cu Grigore, doi prieteni.

Nu! nu pot să încerc acum nimic. Nu pot să-i răsplătesc lui Grigore astfel pâinea pe care mi-o aducea mai deunăzi, pe furiș. Să aflu numai cum își împarte fiecare noaptea de pază, pe la ce oră îi prinde somnul? Ora când dorm și apele, ora fugarilor sau a strigoilor.

Un clopot îndepărtat bate douăsprezece din noapte. Jandarmii n-au mai venit. De-acum nu mai au pe cine să păzească, cei mulți s-au dus.

La poartă, liniște. Gardianul proptește bine scaunul, legănând capul în semn de aprobare. Cel din grădină, poate, păzește mai bine începutul somnului.

Orele unu, două, după miezul nopții. Somnul nu se prinde de mine. Ceva mai urgent îmi frământă capul. Mă îndrept spre ușa celulei, să ascult liniștea pivniței. Nici o mișcare. Doar un horcăit greu păzește celulele.

Au adormit paznicii. E liniștea stafiilor. Nimeni nu mai trăiește, parcă au împărțit restul nopții cu moartea. Acum e ceasul aventurilor. Scot scândura din așternut și o proptesc în pervazul de jos. Las toată greutatea corpului pe ea, când un scârțâit scurt îmi oprește respirația. Scândura se îndoiaie, plesnește cu zgomot, dar piatra rămâne nemișcată și dură. În acest moment s-a rupt ceva în mine, firul ce-mi lega viața de lume. Condamnat

definitiv! Îngropat sub piatra de moară ce-mi apasă pieptul la fund, tot mai la fund. S-a rupt o dată cu scârțâitul scândurii nădejdea așteptării, s-a amestecat noaptea cu moartea. Somnul îmi cuprinde sufletul obosit, pe scândura ce crapă, visul prins de zorile albe.

— Scoală, primare! A venit lăptăreasa! aud vocea veselă a lui Grigore, care-mi deschide poarta.

De-ar ști el cum i-am vegheat somnul, cum i-am pregătit locul meu, să i-l las cadou, n-ar mai fi arătat veselie în glasul «bunei dimineți».

— Vrei să mături?

— Cum de nu! e gunoiul până la genunchi! mă grăbesc eu înainte de a nu se răzgândi.

— Haide, fă-o repede!

Șapte-opt pași până la mătură, care se găsea sub scara intrării, tot pe atâția înapoi, un pumn de aer și oleacă de lumină, să-mi ajungă pentru toată ziua.

— Aș putea să-mi ud puțin și fața? Nu m-am spălat de câteva zile!

— Fă-o și pe asta, dar în grabă, așteaptă și alții! îmi intră Grigore în voie.

Zece pași la dus, apoi zece la întors, până la celulele 3 și 4, transformate în spălător, pentru că era un robinet de apă care servea la 150 de deținuți.

Un strop de apă rece îmi umezește fața, îmi înviorează corpul, îmi amintește dragostea de viață.

Trebuie să ies cu orice preț de aici. E atâta farmec în soarele lui august, care strânge roadele în culori vii. Prunele de pe deal, strugurii cu boabe mici, merele moșanचे, perele de Sân-Mării, mari și dulci, mă așteaptă totul la cules. Izvoarele toate își strecoară undele prin iarba livezii. E atâta viață afară. Pe câmp, lanurile așteaptă secerișul. Rodul pământului își așteaptă culegătorii veseli.

Prin ușa pivniței deschise prind o bucată de cer albastru și seninul lui îmi tulbură inima. O duc apoi cu mine spre întunericul strâmt, o așez drept căpătâi zădărniceii mele.

Nu se poate! Nu se poate! îmi șoptește noaptea dusă. Nu-ți pierde speranța, îmi strigă cerul desfăcut spre fundul de piatră.

Mi-am rupt din seninul soarelui, lumină, din răcoarea izvoarelor, curaj, și voi trăi doar pentru clipa revederii acolo, la Izvorul Haiducilor. Simțeam cum o parte din Dumnezeu și-a făcut lăcaș în pieptul meu în timp ce ușile se închid în urmă.

Nu mai eram singur. Natura toată mi-a bătut la ușă. M-am strecurat cu ea afară, pe câmp, pe țarini, spre cărările desișului verde. Așa mi-au alintat copilăria și mi-au încălzit pribegia.

Grigore mă îndeamnă să intru în celulă, să-mi reiau locul ce mi se cuvine. În urmă, ușa cade greu și-mi îngroapă cu ea tot visul. Zidurile mă prind în clește, îmi spulberă țarini și văi, livezi și creste înverzite. Eu, din nou singur, cu dorul lor neîmplinit. Mi-a mai rămas doar ferestraica zăbrelelor, care mă mai leagă de lume.

Mi-e greu, mă apasă întunericul!

— Cuscre! tu ce mai faci? Ce planuri îți mai frământă capul?

— Mă gândesc acasă!

— Știu! Tu nu ești singur, ai chipul soției și copilei cu tine. Ele îți mai împrăștie gândurile negre!

— Da! Sunt încă la mine! și-mi fac bine!

— Știi la ce mă gândesc? S-ar putea să ne închidă într-o bună zi ferestraica gheretei, să nu mai putem comunica, să nu mai știm nimic unul de altul! Tu cunoști alfabetul Morse?

— Îmi pare rău, dar nu-l cunosc și nici nu-i văd utilitatea aici!

— Te înșeli! Ne desparte un perete comun și ne-ar putea servi de comunicare!

— Ai dreptate, dar nu văd cum.

— E simplu! Eu am să ți-l scriu pe un petec de hârtie cu mina de creion, lungă de 1 cm, pe care o am de la tine și-l voi ascunde la closet, în spate. Tu ceri să ieși afară, imediat după mine. Îl iei și-l înveți pe de rost. Nu-i greu!

— Nu mă ajută capul la asta! Altele mă frământă acum!

— Fă cum îți spun! și după ce scriu alfabetul, cer lui Grigore să mă lase să ies afară.

— Care bate acolo? aud vocea gardianului.

— Primarul!

— Ce mai vrea?

— Aș dori să ies puțin! Nu mă simt bine!

Aud cheia învârtindu-se în broască și ușile ce se dau în lături. Așez hârtia cu grijă în locul stabilit și ies. Revenind în celulă, ascult cu înfrigurare și inima începe să bată de teamă. Dar dacă un altul trece înainte și găsește biletul? Nu am liniște până nu aud ușa celei lui Viorel, care, la rândul lui, ia biletul și se întoarce în celulă. De acum pe carte! Convenisem să exprimăm sonor literele. Punctul îl batem cu un cap de cui, găsit în scânduri, iar linia cu o lovitură de pumn. Chiar de a doua zi am început treaba. Curând

devine rutină să vorbim prin zid. Peretele ne era prieten, nu mai eram singuri.

În fiecare seară întârziam la sfat, bătând în tact măsurat peretele care grăia cu noi în limba temniței.

O nouă zi de primirea hranei. Lumea așteaptă zadarnic, nimeni nu mai primește nimic. Afară, zgomot și plâns. Au venit de departe și nu îndură să plece înapoi, că doar, doar le-o primi. Moiş dă ordin și nu admite nici un comentariu. Toată lumea pleacă de la poartă! Categorie.

Polițai, agenți, în frunte cu comisarul de serviciu se grămădesc la poartă să execute ordinul. Unii, cu o brumă de bun simț, încearcă să potolească nedumerirea celor de afară cu vorbe mai pașnice: «Așa am primit și noi ordinul și nu aveam ce face, trebuie să-l executăm. Vă spun, degeaba așteptați».

Orele trec greu, dar intrarea porții era tot plină de lume. Veniți de departe, pentru a doua sau a treia oară, cu cheltuieli care depășesc sursele normale, cu traistele încărcate, primesc același răspuns: Nu se poate! Acasă!

Moiș privește din biroul lui norodul încăpățânat. Reacționarii îi târguie ordinul. Cu obraji roșii de furie, iese în pragul ușii.

— Prindeți-i pe toți și băgați-i în celule, să aștepte acolo până le trece pofta!

Ca electrizați de-o poruncă, gardienii se reped la mulțime, să prindă, sub ochii stăpânului, «recalcitrantii obraznici». Strigăte, plânsete de femei cu copii mici. Bastoanele intră în acțiune, să lovească fără milă. Unii reușesc să scape, cei mulți însă sunt prinși și introduși pe poartă, îmbrânciți. Fără traistă însă, pierdută în învălmășeală, cu hrană cu tot. Ei intră să plătească tribut pentru dragostea strânsă grămadă în pragul temniței, care se deschide acum mai larg pentru ei.

Cine va mai veni, de-acum, la cei închiși? Sentința e una: foame pentru toți.

Afară coșuri răsturnate, vase cu mâncări călcate în bocanci și lumea ce fuge îngrozită, dintre acei ce mai pot să o facă.

Ne vor și pe noi, acum! Cine va mai păzi casa? Cine va mai crește copiii?

Pe unii i-au trimis la judecată, pe unii la spital, iar pe alții i-au trimis în lumea celor ce nu mai cuvântă și nu voiau să le mai afle de urmă.

Poate și traista mamei a rămas la poartă, și ea gonită de slugi!

În beciurile pivniței, cei rămași își pierd ultima nădejde, o dată cu seara ce cade. Liniștea, foamea își reiau locul. Totul reintră în normal. Revin la perete și încep să bat.

— Cuscre! ți-am văzut soția la poartă!

— Cum? sare el ca ars. Cum ai recunoscut-o?

— Nu sunt sigur că a fost ea, însă am asemuit-o după poza pe care mi-ai arătat-o tu!

— Cum arată?

— Era îmbrăcată cu o rochie roză, cu plete castanii, strânse colac, cu fața rotundă, roșie și cu un zâmbet pe buze. Ochii vii, care parcă se învârtteau mereu în cap. O figură energică, hotărâtă.

— Ea e! De ce nu sunt în locul tău. O singură dată să o mai văd, să-i spun să nu-și piardă nădejdea, că voi scăpa eu și de aici și voi avea grijă de ele!

Din nervii bătăii ghiceam ce-l frământă: o mare durere. Atât de aproape și totuși departe ca să-i poată vorbi.

Vine de la Deva, cale lungă. Se va întoarce acasă cu coșul plin și cu inima mai plină de zbucium, fără a fi avut măcar mângâierea de a ști că mai este în viața. De la aștia te aștepti la orice.

— Aș dori să știu doar dacă-i aici, întrebau părinții, soțiile de afară. Drept răspuns, Moiş, din prag, asmute câinii la ei. Desprindeam din porunca lui, lozinca de căpătâi a doctrinei roșii: ură în contra celor ce nu le seamănă și nu-i aprobă. Îmi sună și acum în urechi manifestația flămânzilor, strânși la ordin, în piețele orașelor, să strige, ca unul, sentința dată în culise. Moarte lor! Moarte lor!

În fibrele sufletului roșu nu există decât o singură lege, care nu cunoaște obstacole: distrugerea totală a acelor care nu se vând. Ura este spațiul vital, în care-și scaldă existența.

— Cuscre! îmi torn eu aleanul, ne-am clădit casa alături și vom duce povara pe din două. Și eu am o mamă, care-mi caută urmele. Durerea ei mă arde mai mult decât temnița. De-acum eu stau la pândă, să cunosc bine ceasurile nopții, cu tot ce mișcă în ele. Tu vezi înspre grădină, ia în primire gardianul din fund, să știm la ce oră-l apucă somnul, dacă-l apucă.

— Fii fără grijă, îți voi servi toate amănunțele, dacă ți-ar putea fi de vreun folos.

— Sigur că ne vor folosi! Vom încerca împreună!

— Bine! Bine! îngână el, să nu mai lungească vorba pe un subiect inutil.

E greu de urnit. N-o să vrea să iasă. Poate are dreptate, șansele sunt atât de mici și tributul atât de scump.

— Coridorul dă-l, te rog, lui Barc. Ușa lui se găsește chiar în fața mesei birou, pe care dorm paznicii. Îi va fi ușor să păzească și să afle ora când adorm toți.

Bine și asta! Apoi liniștea se amestecă întunericului. Din turnul bisericii răsună două lovituri. E timpul să mă întorc și eu la odihnă. Acum toți dormeau, parcă și poarta de fier a adormit în balamale. Mă prinde somnul cu gândul la ușă, singura ieșire care-mi va da soluția, piatra din geam rămâne de nemișcat.

O nouă săptămână se încheie. A patra sub pământ.

Poarta, zăbrelele îmi dau același fior de lanțuri, care mă împresoară. Pereții de beton în jur, dedesubt, deasupra, îmi îngheață pe rând pulpele picioarelor, șoldurile, coastele, tâmplele. Scheletul prins între pietre și fier, gol de hrană, stins de întuneric, îmi pare mormântul aproape.

O lună întregă, mămăligă și apă caldă. Obrazul cu pomeții galbeni s-a îngropat în părul bărbii, cu niște țepi prea ascuțiți, mi se strânge, parcă, creierul în cercuri și nu mai pot să respir. Simt cum mă sufoc. Gura, mereu deschisă, trage cu nesaț aerul mucegăit, să-mi hrănească plămâni.

A patra duminică mă cheamă la Liturghie, de dincolo de zăbrele. Doamne! du-mi sufletul acolo, în satul meu, în fața altarului, în ceasul împărtășirii cu Sfântul Trup!

Trag clopotele toate. Încă mai trag prelung. Parcă le aud. Este chemarea celor ce priveghează departe.

E singurul pământ încă liber. Pe Dumnezeu nu-l vor putea smulge din inimi. Acum, El trăiește mai viu. El este singura speranță pentru neamurile obidite.

Ecolul îndepărtat pătrunde sub pământ, până la mine. Cad în genunchi. Binecuvântat să fie numele Tău, Doamne, în veci, că m-ai învrednicit cu încercarea ispitelor și necazurilor ca acestea. Dacă nu le pot înlătura, nu-mi rămâne decât să alerg la Tine, să-mi dai ajutor, să mi le faci de folos. Doamne, iată durerile au venit peste mine și inima mea cea bolnavă este sfâșiată de chinul ce o apasă.

Părinte al îndurărilor, durerile m-au înconjurat, scapă-mă de ceasul acesta. Ajută-mă să-l înving! Gândindu-mă așa la El, nu mă mai simțeam singur.

Mă întind pe scânduri, mă las furat de visuri, care iau drumul spre casă.

Nu știu cât am stat așa. Zgomotul de afară mă trezește și sar în picioare. Mă duc spre ușă, apoi spre crăpătura ferestrei. Un fir de rază îmi luminează barba neagră, care prinde formă de sihastru sau de vechi ocnaș. Deodată văd poarta cea mare că se dă în lături și lume multă care se grăbește să intre. Să fi fost arestați? Domni, bine îmbrăcați, doamne, domnișoare cu geanta pe umeri se îndreaptă pașnic spre interior. Captivi, desigur.

Nălucă sau realitate? Inima parcă-și oprește pulsul. Printre cei mulți, o bătrână, care seamăna cu mama. O văd acum mai bine. Ea este, cu traista încărcată ce-i apasă greu umerii. Slabă, uscată, mărunță.

Mi-a dat de urmă? S-a strecurat cu ceilalți neobservată? Cine i-a dat voie? Înaintează puțin, dă jos traista, o reazemă de zidul porții și pleacă din nou. Încă puțin, cinci, patru pași. Iat-o aproape. Privirile ei caută, cercetează ferestrele cu zăbrele. În vara trecută, tot aici m-a găsit, la fereastra ce da în stradă. Acum, o fi ocolit casa și, negăsindu-mă, a intrat cu mulțimea.

Atâta doar, să mă vadă, să știe că mai sunt în viață și-apoi... Dumnezeu mai face minuni, iar rugăciunea ei va sta de veghe zi și noapte. S-a oprit acum în loc. Nu vede nimic. Piatra din fereastră mă ascunde. Lumea se rărește. Câte unul mai trece pe lângă ea, parcă înțepenită locului.

— Mamă! mamă! o strig eu încet de sub pământ. Mai tare, din ce în ce mai tare, ce-o fi să fie. Acum ori niciodată. În sfârșit mă aude. Se uită în jos, dar nu mă vede.

— Aici sunt, mamă! îi strig eu din nou și-mi lipesc obrazul și ochiul stâng de crăpătură.

M-a ghicit, mai degrabă în fața pietrei. Buzele ei șoptesc o durere nețârmurită, în neputința ei de a face ceva.

— Te doare mult? Te-au bătut rău? percep abia sunetele ei.

— Nu! Nu mi-au făcut nimic!

— Femeie! ce faci acolo? se răstește la ea gardianul de la poartă.

— Nimic! Nimic! îngână ea, cu ochii plini de lacrimi. Am un băiat aici, i-am adus niște schimburi și de mâncare!

— Nu e voie azi! Vino vineri!

A rămas locului, n-a mai răspuns. Încotro acum? întreba ea poate. Traista așteaptă proptită de zidul porții. Comisarul de serviciu, un om între două vârste, văzând-o, o întreabă binevoitor.

— Pe cine cauți, maică?

— Copilul meu e aici închis! abia-i desprind eu vocea stinsă, în timp ce arăta cu privirea «casa».

— Cum îl cheamă?

— Filon Verca, profesor... Am lăsat casa singură... vin de departe... i-am adus schimburi...

L-a înduișat, poate, chipul bătrânei supt de suferința anilor și a răspuns contra poruncii primite.

— Așteaptă d-ta aici, să întreb sus dacă se găsește aici!

Răspunsul i-a ușurat sufletul. Pe furiș, coboară ochii din nou spre fereastra unde bănuia că sunt.

Gardianul era prea aproape ca să mai poată spune ceva, doar legăna capul, așa cum face țăranul în fața unei mari pagube. Parcă voia să spună: «Ce să mă fac? Ce să mă fac?».

După puțin timp, comisarul revine și-i face semn să intre. Poate că Moiş o cheamă sus, s-a îndurat și el de bătrânețea ei și-i va da voie să-mi parvină mâncarea? Inima-mi bătea să spargă pieptul și nu-mi puteam opri o lacrimă furișă. Speranța că-mi voi potoli o dată foamea și-apoi fie ce-o fi. De omul flămând nici somnul nu prinde. Visurile toate îl chinuiesc cu poftă ispitoare, cu mâncăruri, care dispar cu zorile.

Liniștea ei mi-o redă pe a mea, pierdută. Atât doar, să știe că mai trăiesc și zilele îi vor părea mai ușor de dus.

Nu mă rabdă inima și mă reped la zid la Viorel.

— Cuscre! spun liniile și punctele lovite cu tărie. A venit mama, a chemat-o sus. Poate-i dau voie să ne lase bucatele?

— Am văzut și eu, răsună răspunsul, o țarancă micuță, bătrâioară, intrând pe trepte, sus. E maică-ta?

— Ea este! Să vedem acum ce se va întâmpla!

Nu mă mai puteam duce la geamul gheretei, unгурul se plimba prin fața ușii mele. Aștept cu nerăbdare, întins pe scânduri.

După puțin timp aud pași mulți ce coboară în pivniță, prin coridor, și se opresc la ușa mea, care se deschide și în prag apare comisarul șef Ilie, zis măcelarul, ținând în mâini traista mamei și mi-o întinde.

— Verca! Noi ne purtăm bine cu tine! Știm că n-o meriți, dar am făcut-o acum! Ți-a adus maică-ta haine și mâncare! Ia-le și le golește! Să te vedem acum pe tine, cum ai să te porți cu noi!

— Eu m-am purtat întotdeauna foarte respectuos cu dvs. Și...

— Lasă respectul! De altceva este vorba, dar acum golește traista!

— Aș putea da rufele murdare mamei?

— Lasă-le astea! Mai târziu!

Sub ochii lor, prind traista. Ea vine din mâna mamei, de pe umărul ei, din casa mea din sat. Hainele civile, pe care le purtam la școală, apar curate

și pline de amintiri. Apoi, ciorapi, bocanci, rufărie. Dar marea bucurie ce-mi încântă vederea este pâinea mare, coaptă în țest, un colac cozonac, făcut cu brânză de vacă, rumen, alături de un boboc de găscă de vreo 3 kg.

Gardianul adună traista goală și iese trântind ușa. Mă reped la geam să o mai văd o dată cum iese cu traista goală, dar cu inima plină. M-o văzut, mă știe în viață și asta-i mult pentru ea, pentru surorile mele, Doda, Gița, nepoțica mea Floarea, pentru toți cei ce o așteaptă să se întoarcă cu vești bune.

Dar... nu mai trece? A trecut poate înainte? S-o fi uitat din nou spre piatra din geam, să-mi spună bucuria de a mă fi găsit, în sfârșit.

Zadarnic aștept. A trecut, poate, pe când ni s-a dat traista?

Revin la comoara căzută din cer. Degetele subțiri și ascuțite prind pâinea, o frâng cu poftă. Nu mă mai săturam privindu-le. Un semn al crucii, de mulțumire Celui de Sus și încep ceremonia. Despărțesc găscă în bucăți, pe care le înghit apoi, aproape fără să le mai amestec. Mi se opresc în gât, în graba de a potoli mai repede foamea. Un strop de apă ar completa de minune ospățul, dar unгурul mi-o refuză. Aștept pe Grigore, el este mai uman. Îi voi cere să-i ducă și lui Viorel ceva, el nu mă refuză.

Nu știu cât timp a durat masa, că deodată nu mai pot să mănânc. Pesemne că m-am îndestulat. Am prins chiar puteri, pe care le voi completa cu un pic de somn. Mai întâi, însă, va trebui să mă schimb. Cămașa de pe Nemanu era neagră pe mine, cu miros de mușcăi. O dezbrac încet, o pun de-o parte și, apoi, schimb izmenele lungi. Scot apoi rufele curate. Ele miroseau parfumul grădiniței mele, din dosul casei, unde au fost întinse la uscat, deasupra stratului de flori.

Barba, nerasă de o lună, strica armonia întregului.

În straie noi, curate, păream altul, dacă pieptul nu mi-ar strânge în junghiuri respirația, devenită prea greoaie.

Hainele de școală, bej cu alb, mă transformă, iar, în domn, după un an de tiranică urmărire. Acum le port fără teamă de a fi recunoscut. Cămașa lungă devine așternut, laibărul căpătâi, iar pătura își regăsește rostul de acoperământ.

Îmbrăcat așa, nou-nouț, revin la perete, la vorbă.

— Cuscre! să mă vezi acum, nu m-ai recunoaște. M-am lăsat de țărănie și mă întorc în rândul domnilor!

— Bată-te să te bată! Îți mai arde de glumă?

— Da ce vrei să fac? Să mă tânguiesc? Așteaptă să vină Grigore și-ți voi trimite și ție un pieptuț de găscă. Azi e sărbătoare!

— Ți-a adus măicuța?

— Ea, săraca!

După o masă bună și o plimbare, șase pași la dus și șase la întors, mășor diagonala celulei.

Nu mult și aud zgomot de polonic, ciorba de seară. Cade bine, că-mi astâmpără setea. Cât privește boțul de mămăligă, să-l mănânce ei, azi, mâine... vom mai vedea.

O dată cu cina, se schimbă și garda. Grigore își ia serviciul în primire pentru 24 de ore. Trece pe la fiecare celulă, să vadă dacă toată luna este acasă. Deschide și ghereta mea și... nu-i vine să creadă ochilor. Cine o fi înăuntru? Pe hârtie scrie Verca, primarul, dar în locul lui...

— Bată-te norocul! M-ai speriat! Dar cum de te-ai schimbat așa?

— Am trecut și eu cu... domnii, că doar oi nimeri-o mai bine!

— Bine! dar ce meserie ai?

— Eu, nene Grigore, nu sunt primar. N-am fost niciodată. Pe mine alte necazuri m-au adus pe aici. Eu sunt profesor de liceu!

— Atunci, de ce purtai opinci? din ce în ce mai nedumerit.

Nu voiam să-i spun prea multe, să nu mă aibă prea strâns în pază, dar, cum m-am întins la vorbă, va trebui acum să-l lămuresc.

— Așa m-au prins la pădure!

— Dar... ce căutai la pădure!

— Păi... eram fugit de acasă, să nu mă prindă!

— Ce ai făcut, nene, de a trebuit să fugi la pădure?

Credeam că va înțelege vorba cu tâlc, dar prea avea fire de țaran.

— Eu sunt de aceeași culoare cu vecinul! îl lămuresc eu brutal.

— Ah! Cu vecinul și cu cei mulți plecați! își dă singur cu părerea.

— Ai ghicit, frate! Da, unde i-au dus pe ceilalți?

— La judecată!

Pe fața lui, îngrijorarea ia forme grave. Acum înțelege el pentru ce i-am fost dat în primire cu consemnul: periculos.

— Acum, că nu mai sunt primar, aș putea să te rog ceva?

— Anume?

— Mi-o venit ceva alimente de acasă și aș vrea să-i fac o mică parte și vecinului. El n-a primit de mult, nimic! Fii d-ta atât de bun să-i transmiți!

— Nu acum! Așteaptă când n-o mai fi nimeni pe aici și am să viu eu să-ți cer! Domnule profesor! opincile astea, dacă nu-ți mai folosesc, nu ai vrea să mi le dai mie? Când mă duc la țară, în concediu, mi-ar prinde bine la coasă!

— Pentru mine, nene Grigore, sunt o amintire frumoasă. Viața petrecută la pădure, cărările pe care le-am bătut cu ele o iarnă și o jumătate de vară... Dar... de plec de aici... numai d-tale ți le las!

Abia s-a închis poarta, că mă apuc să pregătesc pachetul pentru Viorel, cu gândul să-i las opincile cât mai de grabă lui Grigore.

Rup o bucată mare de pâine, colac și carne. Pe din două, frățește, și le fac grămadă. Grigore se ține de cuvânt. Peste puțin timp deschide ușile și, în grabă, trece pachetul alături, lui Viorel.

Grigore a rămas același, binevoitor în timpul serviciului. Oleacă bănuitor, deschide mai des ghereta, mai ales noaptea. De fiecare dată când mă găsea treaz, îmi adresa o vorbă bună. Devenise, însă, foarte vigilent. Își dădea seama că ar plăti scump o neatenție.

În timpul orelor lui de serviciu îmi va fi mai greu să încerc ceva. Rămâne unгурul, mai răutăcios, dar și mai puțin vigilent.

— Cuscre! ce zici de Grigore?

— Ce să zic? «landsman» de ai mei.

— Ce părere ai de bunăvoința lui?

— Își așterne, poate, pentru viitor. Este, însă, cel mai inteligent și mai periculos. Nu-i scapă nimic din ochi!

— Să afli dacă doarme noaptea!

— Îmi spune Sanda că nu-l prinde somnul.

Confirmarea temerii mele mă indispune, dar nu-mi schimbă hotărârea. Iau sub priviri amănunțite ușa și zăvorul, de la balamale până la încuietore. Ușa se închide ermetic, iar balamalele erau îngropate în zid, deci inaccesibile. Rămâne broasca. Ea nu avea cheie, ci se încuia, cu o clanță pătrată, introdusă pe dinafară. La toate celelalte uși, gaura internă, care ar fi permis deschiderea cu un obiect pătrat, a fost acoperită cu o placă metalică. La mine nu era această placă, deci s-ar putea, eventual, deschide și pe dinăuntru. Dar cu ce? În celulă, în afară de scândurile patului, nu era nimic pentru această treabă. Din lemn de brad nu se poate face clanța, ea nu rezistă. Și chiar de ar fi cazul, cu ce s-o fabric? Da! ar fi unghiile, crescute de cinci săptămâni, singurul obiect tăios.

De câte ori ne servea masa, mi se lăsa ușa internă larg deschisă să văd blidul și codrul de mămăligă, dar gratiile rămâneau închise.

În timp ce serveau celelalte celule și apoi strângeau farfuriile, eu observam zăvorul, să găsesc un fir de care să mă agăț. Era o posibilitate, în a le îndoii la partea de jos, atât cât să permită unui corp zvelt, ca al meu, să se strecoare afară. Intervalul între fiarele zăvorului era de vreo 10-12 cm. Atât

la partea superioară, cât și la cea inferioară, gratiile alunecau pe un vâlău, în așa chip că, odată închise, formau un cadru fix, cu balamale, ca să permită pivotarea fiarelor, devenite pachet. Această distanță lăsa două fiare în gol, deci susceptibile de a fi îndoite, la nevoie. Dacă aş putea îndoii, una numai, aş obține o deschizătură de 20 pe 40 cm, distanța până la primul brâu al vergilor.

Am găsit o portiță, nu-mi rămâne acum decât să găsesc cheile și un pic de îndrăzneală. Cu fiecare clipă, nădejdiile-mi creșteau și încrederea în lumina de afară îmi revenea. Atât timp cât planul meu nu era decât o schemă pe câmpul creierului avea ceva sublim. Eram nerăbdător să-i încerc tăria, dar zădărnicia îmi amâna execuția. Ca orice vis, nu trăia decât pe întuneric, pentru mine, însă, reprezenta totul. Dar de-o cădea și el? Nu mă gândesc, am reușit să elimin timpul, cu tot ce ascunde după el.

Trăiam din speranța realizării. Gândul tot aleargă, să deseneze drumul mai scurt, mai sigur și popasurile până acasă. Mă vedeam deja spre Buziaș, Lugoj și tot mai departe, până la Nemanu. Aș vrea atât să mă mai întorc odată acolo, unde mi s-a frânt libertatea, să mai trăiesc o clipă acolo unde mi s-au spulberat zorile vieții.

Simțeam că voi trăi ziua întoarcerii acasă. Să caut pe ceilalți: Nimu, Ion, Mitru, Nicolae finul, să reiau armele rămase acolo, pentru plata din urmă. Cojocaru, Șoanda, Madincea... Kling, Moiş, Steiner... gloata toată de slugi în serviciu strein.

Ușa dinăuntru se închide, lăsând gratiile afară. Îmi rămâne acum să o observ mai îndeaproape, să caut iarba fiarelor.

Preocuparea mea era atât de puternică, încât nu pot să o păstrez numai pentru mine. Simt nevoia să o împărtășesc vecinului, să împărțim aceeași iluzie.

— Cuscre! Am un plan de ieșit de aici! și-i deșir povestea. De-oi face rost de cheie, am să-ți dau și ție una.

— Bine! Bine! dar să nu uiți! răsună ironic răspunsul.

Desigur că nu erau îndeletniciri a putea fi luate în serios. Și totuși, dacă reușesc să le transpun dincolo de ziduri, binefacerea este salvatoare.

Mă întrista dezaprobarea lui, dar eu, în capul meu, în tot ce era viață, nu vedeam decât chei, clanțe, zăvoare îndoite și drumul spre casă.

Sub seară, caut la locul unde se țineau măturile, un obiect să-mi inițieze planul. Nimic! Pipăi pereții celulei centimetru cu centimetru, că doar voi găsi un cui înfipt în perete și uitat de control.

Deodată ochii mi se opresc la pietroiul din fereastră. Un grătar de sârmă, cu un cadru de un diametru de 4-5 milimetri, așezat în spațiul geamului. Desigur că pe vremuri servea de protecție în contra muștelor, a țânțarilor. Mă apropii și încep să-l trag. Vine singur spre mine. Măinile încep să-mi tremure. Țineam între degete o comoară fără preț, de care atârnav două vieți. În grabă, îl ascund sub pat și mă reped spre ușă să ascult, să observ, dacă nu mi-a urmărit cineva mișcările. Liniștit că nimic nu se știe, scot tezaurul și încep să despletesc sârma, formată din romburi mărunte. Desfac, rând pe rând, o oră, două, până seara. Niciodată n-am lucrat cu atâta zel ca acum. Săpam, parcă, la mormântul faraonilor, să scot podoabele imperiale, pentru mine numai. Cu fiecare fir despletit, inima îmi bătea puternic. La sfârșitul trebii obțin un ghem gros de sârmă care îmi încurca planul. Ce să fac cu el? De vor găsi ghemul de sârmă, vor căuta și restul, ori, pentru mine, restul, din care voi confecționa cheia, era echivalent cu viața. Prin ea, poate, îmi voi recăștiga dreptul la existență. Agăț sârma sub scândura patului cu o pioneză găsită în cerceveaua ferestrei, deocamdată. O cercetare amănunțită a agenților lui Moiş va scoate, desigur, fără dificultate la suprafață obiectul suspect.

Rămânea esențialul, un fir de 4-5 mm diametru și de 1,20 m. lungime, pe care va trebui să-l ascund cu mare grijă. Nu aveam nevoie de toată lungimea și de aceea rup două bucăți de câte 20 cm. îndoindu-le pe marginea patului până ce cedează. Din ele voi face două chei, una pentru mine și alta pentru vecinul meu, deși neîncrezător în planul meu.

Restul de sârmă și firul rămas, le fac ghemotoc și le plasez, provizoriu sub pat. Îl voi scoate afară o dată cu gunoiul. Cele două bucăți va trebui însă să fie bine ascunse, e esențial. Rotesc iar ochii, care se opresc la ușă. Sub stâlpul lateral, la extremitatea de jos, cimentul era un pic găurit sau mai precis, lemnul putrezit sau mâncat de carii, forma niște găuri puțin suspecte. Introduc cele două sârme prin crăpături, unde se pierd spre fund fără urme. Am salvat aparențele, nici o percheziție nu va descoperi taina. Măine mă voi ocupa de treabă. Un pas enorm a fost făcut.

Ușa trebuie să cadă, iar gratiile le voi frânge cu ultima energie.

— Cuscre! Bucură-te și te veselește! Am descoperit America!

— Ce ți s-a mai întâmplat?

— Am găsit material de chei. Măine, cel târziu poimăine, vei avea cheia! Bineînțeles, dacă-ți trebuie!

— Cum ai făcut? Îi spun povestea de la capăt.

— Dacă Dumnezeu mă ajută... mă simt deja cu un picior afară.

Parcă l-ar interesa acum planul meu, care a început să ia forme vii. Odată ușile deschise, apoi un pic de curaj și tot pe atâta risc... dar cine nu riscă nu se poate aștepta la mare lucru. Riscul, aici, însă era capital.

De-acum nu mai simțeam zidurile, care strâng întunericul și amestecă ziua cu noaptea. Sufletul mi-era senin, pereții îmi păreau un adăpost, ca cel din Berbecele, să mă păzească de vânturi și ploi. Somnul nu mă mai prinde. De-acum voi păzi toată noaptea, să aflu singur când închide ochii Grigore și cine-mi deschide ușa de stejar. Mâncam din ochi gratiile, la extremitatea de jos, lângă balamale. De le-aș prinde în mâini să le trag spre mine, le-aș îndoi, le-aș frânge ca pe vreascuri. Nu mai vedeam care m-ar împiedica să ies. Chiar supă lor o sorb în pripă, parcă pregătit de fugă.

Ceasurile nopții sunt mai lungi la pază decât miezul arșiței la coasă. Ochii, însă, nu se mai prind în pleoape. Adorm toți, pe rând, le păzesc somnul ca la veghe. Eram singur, la sfat cu taina nopții. Firul gândurilor îmi șoptea o doină de plai. Voi fi iarăși liber, o singură dată numai.

Târziu, când zorile coboară pe creste, mă frânge somnul cu surâsul nădejzii înflorit pe buze.

Nu știu cât să fi dormit, când bătăi surde mă trezesc din vis. S-a întâmplat ceva neobișnuit? Când eram ascuns în pădure, la cel mai mic zgomot inima începea să bată. În timpul bombardamentelor, la Buchenwald, aceleași simptome îmi puneau sângele în circulație forțată.

Tupăitul crește, se apropie de căpătâi, mă trezește de-a binelea. Era Viorel, care mă chema la vorbitor. Punctele, cu capul cuiului, liniile cu pumnul, în perete, se transformaseră în mintea mea, adormită încă, în cutremur de pământ.

— Bună dimineața! răsună semnele vecinului.

— Puteai să mai amâni binețele, un ceas, două! Acum mi-era somnul mai dulce.

— Cum? mai dormi și acuma? Nu știi că-i aproape de amiază?

— Pentru tine, poate, pentru mine încă n-a apus luceafărul, e noapte continuă!

— Ce mai fac cheile? Când te apuci de ele?

— N-ai nici o grijă, sunt ca și terminate!

— Grăbește, că trece vara!

Mă mai întind oleacă, să-mi gonesc somnul și apoi mă dau jos și mă îndrept spre ascunzătoare, de unde scot prețioasa comoară.

Va trebui să îndoiesc o lungime de circa un centimetru, să poată intra în gaura broaștei, iar la capătul celălalt o altă îndoitură, să formeze mânerul în

sens opus. Totul în formă de Z. Încerc la dunga patului, dar scândura moale cedează sub presiunea sârmei. Încerc la ușă, dar zgomotul se transmite afară, prin frecarea fiarelor între ele. Îmi mai rămân bocancii, sub formă de ciocan. Așez sârma în pervazul de ciment al ferestrei și, cu călcâiul, apăs capătul, care rezistă. Încerc din nou și reușesc să-l îndoi pe o lungime de 3 cm. Prea lung. Îl îndrept din nou și, iarăși, o iau de la capăt, dar cu același rezultat. Îl fixează bine și încep să lovesc firul cu călcâiul bocancului, încet, încet. Lovesc și ascult, să pierd ecoul și iar lovesc. Zgomotul se transmite în liniștea coridorului și-mi îngreuiază lucrul.

Prânzul mă găsește în același punct de plecare. Mănânc ultimele firimituri de pâine, amestecate cu apă tulbure, dar caldă și pornesc din nou la treabă. Alte ceasuri până-n seară. Sârma se încăpățânează să reziste. Lungimea îndoită era prea mare ca să intre în broască.

Noaptea de veghe, ziua în «atelier». Așa se scurg patru zile. În ziua a cincea, minunea se desăvârșește. Reușesc să introduc cheia în broască. Aveam în mâini cheia destinului și învățeam în loc, parcă, barca ajunsă aproape de cascadă. O întorceam din ultimul val, spre malul salvator.

Opresc o clipă respirația și, din toate puterile, răsucesc în palme toată nădejdea. Un scârțâit surd. Cârligul scapă, se învârtește în loc, dar ușa rămâne neclintită. Încep din nou, o dată, de două, trei, de zeci de ori, când, deodată, inima-mi plesnește într-o explozie de triumf. Încă puțin și lumina de afară inundă mormântul de piatră, în valuri albe, proaspete. Îmi râde, parcă, tot ce mă înconjoară. Ochii, expresia soarelui, îmi luminează chipul în suprem avânt.

De-acum ușile vor cădea pe rând. Așteptam momentul să zbor din adânc cu aripi de vultur.

— Viore! bucură-te cu adevărat. Acum ai de ce. Ușile nu mai rezistă. Vom ieși curând afară!

— Ai reușit?

— Din plin! Nu ne rămâne decât momentul prielnic și ne vom lua valedicerea!

— Bine! Bine! dar gratiile?

— O să le îndoi și pe ele, dar îmi mai trebuie câteva zile să fabric și cheia ta. Vreau să ți-o dau, să o ai la tine, să pornim deodată, la un semnal, fără să pierdem o secundă!

Acum la pază. Schimbăm ziua cu noaptea. Barac, la curent cu planul nostru, ne va fi de mare ajutor.

Alte zile. A cincea săptămână se apropie de sfârșit. Frigul transmis de cavoul în ciment îl simt mai tare, îmi răcește carnea. Un pietroi de gheață îmi apasă respirația. Dureri de cap îmi dau amețeli, iar foamea își reia locul lăsat o dată cu sfârșitul hranei aduse de mama. Trăiam intens momentul ce nu mai vine.

Noi arestări agită nopțile de la un capăt la altul și ne încurcă planul. Unii gardieni pleacă la cină, alții vin să-i înlocuiască. Se pregătesc pentru vânatoare. De la jumătatea nopții, poarta închide în urmă alte victime. Așternutul cald, copiii, familia... se despart pentru totdeauna, poate. Ce vor fi păcătuit și ei?

Nu sunt ca noi, marcați cu fierul roșu de toate regimurile ce s-au perindat la cârma acestei țări. Sunt foști polițiști, foști ofițeri, funcționari epurați care-și sfârșesc stagiul sub pământ. Îi ține puțin, îi duce, în timp ce alții le iau locul, din alte așternuturi.

Transportul fără urme rulează mereu același film: oameni periculoși care trebuie puși la «adăpost» de orice surpriză. Să înfrângă pe sate, orașe orice rezistență în contra rusificării totale, a anexării apoi, pe care o pregătesc indivizi streini, prin sânge, de istoria neamului românesc: Luca Laszlo, Ana Pauker, Samuel Tescovici, Zoltan Kling, Ambruș Koloman, Steiner, Moiş...

Se apropie Adormirea Fecioarei, 15 august, și ruga din satul meu mă cheamă afară, la hora de la Cruce. Puterile însă mă părăsesc. Capul greu mă trage spre pământ.

Prânzul ne aduce, din nou, apă tulbure și un boț de mămligă de culoare albastră-vineție. Ezit să o înghit, dar mi-e atât de foame! O duc la gură și încep să o mestec. Simt între dinți bucățele de nisip ce scârțâie. Parcă ar fi piatră măcinată, sticlă sau ceva asemănător. Hrana condamnatului la moarte.

Să o înghit, să o arunc? Foamea mă chinuiește și o las să cadă în stomacul gol.

Păzesc din ochi crăpătura care-mi ascunde comoara. Măinile pipăie la intervale scurte fierul rece, care-mi dă fiori fierbinți. Îl scot afară, îl privesc lung, cu nesaț, îl strâng în palme, bucăți de moaște sfinte, iarba fiarelor, făcătoare de minuni. Îl așez din nou la locul lui, cu teamă și nădejde deopotrivă.

Cine va putea să-mi deschidă zăvoarele? Nerăbdarea mă mișcă în spațiul celor câțiva pași. Fiecare întoarcere mă poartă spre groapa moaștelor. Mă apropii iar, mă aplec și degetul arătător, ajutat de cel mijlocar, prinde

fierul. E rândul lui Viorel. Cheia va prinde aceleași forme, sub călcâiul bocancilor.

Ascult liniștea de afară și potrivesc loviturile cu pasul cadențat al gardianului, care se plimbă.

Loviturile pornesc din nădejdi înfrânte. Dumnezeu mă va scăpa.

Simt deodată dureri scurte, care-mi strâng stomacul în chingi cu fiecare aplecare. Durerea mă prinde mai puternic. Stropi de sudoare mi se preling pe frunte, spre colțul buzelor și cad pe gât, pe piept, de-a lungul corpului. Capul devine greu, ochii își pierd lumina în umbre dese, tot mai dese. Bocancul se îngreuiază, o povară în mâinile încleștate și amețeala mă cuprinde. Se învârteste mormântul cu mine și simt cum mi se stoarce puterea. Nădușeala îmi spală obrazul și șterg, cu mâneca hainei, pomeții subțiri ce ustură.

Nu se poate! Trebuie să înfrâng durerile trupului ce pare a se prăbuși. Nu este el oare robul voinței? O cere dorul de viață, chemarea izvoarelor, seninul din creste, care mă îndeamnă la drumul întoarcerii. Cheia din mâini îmi trezește mintea și ultima energie.

Așezat în genunchi, cu fața spre ușă, mă întind spre ascunzătoare. Viorel! Îți voi face și cheia ta, așteaptă puțin. Mă lasă puterile acum, dar voi începe mâine în zori, ca pentru mine. Durerea mă chinuiește, dar în ultim efort, reușesc să pun firul de sârmă la loc și să astup gaura.

Eram mai liniștit acum. Mă vor găsi doar pe mine, cheile vor ieși la iveală, poate, atunci când nu voi mai fi, plecat spre ultima ispășire.

Cu dosul mâinii îndoit, proptit de ciment, revin din nou în genunchi. Mă apasă capul, parcă s-ar sparge în fărâmi. Cu greu ajung până la pat, unde rămân așa proptit de scânduri. Puterile mă părăsesc. Se apropie sfârșitul. Un gând doar, să anunț pe Viorel. Ridic mâna spre perete și încep să bat sunete abia perceptibile.

— Viorel! mi-e tare rău! cad pe zid linii, puncte, strigăt de ajutor. Atât am putut să anunț, că stomacul începe să elimine, în eforturi inimaginabile, grăunțe de nisip, otravă, înghițite la prânz.

Nu era părticică din corp să nu sufere, zvârcolită de dureri. Deodată aud slab bătăi pe coridor și vocea lui Viorel, care strigă gardianul. Peste puțin, ușa se deschide și în prag apare Grigore.

— Ce ai, frate?

Îi răspund doar din priviri...

— Eu ce să-ți fac? și pleacă, lăsând ușa de stejar larg deschisă, să intre aerul.

Ce să facă și el? Atât are slobozenie. Inima lui de moț nu se îndură la mai mult.

Înceleștez mâinile de dunga patului și mă întind pe cimentul rece. Cel puțin, dacă mi-ar fi ajutat să mă întind pe pat, singur e peste puterile mele. N-a putut să mi-o ierte că n-am fost primar.

Durerile mă chinuiesc așa, o oră, două, nu știu. Aerul de afară mi-a făcut bine. Un miros greu îmi îmbâcsea respirația. Privesc în jos și văd o baltă de lichid turbure, străveziu, prelins pe pieptul hainei, în pete lungi, până la picioare. O scârbă îmi scutură tot corpul și proptesc capul de scândura patului să nu cad din nou, sufocat de duhoare.

Încet, încet, simt cum viața îmi revine. Dorul de libertate mă împinge, mă îndeamnă. Alte eforturi de clipe grele și reușesc în sfârșit să mă tăvălesc pe scândura patului.

Doamne, nu mă părăsi! Mă așteaptă mama, Moș Dragu, Nicolae, Ion, Mitru. Viața mea e acolo! Dă-mi puteri să mă întorc acolo, în codrul frate, pentru câteva zile doar, și-apoi facă-se voia Ta.

Târziu, somnul mă prinde, mă scoate din temniță și uit atâtea dureri. Mă trezește doar seara, când ni se aduce cina de către deținuți de drept comun. Ei sunt privilegiații regimului, mai puțin periculoși decât noi. Ei n-au făcut decât să fure, să înșele sau să facă rău aproapelui. Doar atât.

Arunc o privire spre cazanul cu supă, iar alături același boț de mămăligă, așezat lângă farfuria destinată mie. Otravă, iar otravă. Mă scutur cu groază. Ce gânduri au oare cu mine? Sau mori de foame sau de mâna lor, cu o moarte tot le ești dator și nu prea târziu.

Abia mă țineam pe picioare. Corpul îmi tremura tot. Hrana de la prânz mi-a spălat stomacul, iar acum, foamea mă chinuiește din nou. Zeama o fi și ea otrăvită? Teama mă ține la distanță, dar foamea îmi pune lingura în mâini. Îndepărtez boțul străveziu de mămăligă și sorb din lingură apa caldă. Abia mi-a provocat foamea ultima înghițitură. O completez cu odihnă, singura care-mi va cruța forțele de care aveam atâta nevoie în aceste clipe decisive.

Noaptea vine, dar puterile mă lasă. Se face liniște. Adorm pe rând paznicii temniței. Le număr ritmul respirației. Când ceasurile coboară spre zori, nimeni nu mai tulbură întunericul.

Să încerc acum? Dar Viorel? Cheia lui nu-i gata încă și mâine-i Adormirea Maicii lui Isus.

Mă fură gândurile, în timp ce, din priviri, aș scoate cheia să deschid ușa. Nu! Nu acum! Mâine, poate, e sârbătoare, e duminică, vor fi mai puțini de pază, obosiți după o zi de petrecere. Voi încerca și sigur voi reuși, pentru

că-i zi mare, ziua oaspeților care se adună la praznic din satele vecine. Și eu sunt oaspe, oaspe rar, pentru mama, pentru satul meu, pentru biserica dintre brazi și corul sublim, ce răspunde la liturghie.

Privesc iar ușa, piatra din geam și hotărârea e luată. Pe mâine, de o vrea Dumnezeu! Viorel, să fii gata. Cheia ta va fi și ea gata la vreme. Adorm, apoi, împăcat. Zorile de mult împrăștie lumina. Răsăritul le ajunge din urmă cu raze lungi.

E ziua Sân-Mării. Temnița îmi pare altar de rugă. Știam doar eu ce zi mare îmi stă sub genunchii strânși pentru închinare. Scot fierul din crăpătură și ciocanul începe să bată măsurat. Lovesc în zi de sărbătoare, în ritmul clopotelor ce cheamă credincioșii la rugăciune. Lovesc din zori și până în seară, zi lungă de vară.

Închid ochii și văd acasă praznicul cu lumânări roată în jurul mesei, vătraiul cu jăratec și tămâie, fumul ce urcă spre Cer.

Azi și pentru mine ard lumânările în mâini de prieteni. Simt, parcă, cum fumul miresmei șerpuiește pe urma cheii. El îmi încearcă puterile pentru noaptea viitoare.

Ceasurile trec multe, sudorile cad cu loviturile, în suprem efort. Foamea mă strânge, iar prânzul de-acasă mă cheamă la ospățare, îmi deschide ușa. În locul lui, însă, apă caldă și drobul de mămligă verzui care-mi respinge pofta. L-aș înghiți dintr-o dată, să cadă greu în stomacul flămând, dar gândul otrăvii lente mă scapă de ispită. Azi, mai mult ca niciodată, aș vrea să fiu limpede. Va trebui să scap... E ultima zi de foame... Văd deja pâinea albă, mare, care să-mi hrănească corpul, să-l umple cu mușchi între oase și piele.

Abia se închide ușa, că celula atelier își reia aspectul, ca într-o zi de lucru. Dau câteva lovituri și compar cheia cu cea veche. Nu mai trebuie mult. Încă vreo câteva sute de lovituri și fierul îndoit ia forma finală, îmi răsplătește atâta osteneală!

— Cuscre! Bucură-te din plin! De-acum libertatea stă în mâinile tale. Nu-ți mai rămâne decât un pic de îndrăzneală!

— Cum, sare el. Ai terminat-o și pe a mea?

— Cu ajutorul lui Dumnezeu! Le vom încerca deseară. Să fii gata!

— Bine! Bine! Vom mai vedea. Simțeam, parcă, cum îndoiala se profilează în gândurile lui. E atât de greu să-ți joci viața pe o singură carte.

— Acum fi atent! O învelesc într-o hârtie și o așez pe fereastra comună, care-ți leagă celula de closet!

Era aproape seara, când paznicul îmi deschide ușa să ies la nevoi. Întind cheia și mâinile tremurânde ale lui Viorel o apucă.

— Ascunde-o bine, să nu ți-o găsească, că-i sfârșitul aproape!

— N-ai nici o grijă, știu eu ce-am de făcut!

De-acum nu mai simțeam nici foame, nici slăbiciune. Așteptam noaptea cu înfrigurare.

— Ce crezi, cuscre? Vom încerca în noaptea asta? revin eu la zid.

— Să vedem mai întâi ce face paza.

— Viorel! Eu simt că trebuie să ies. Nu văd cum, dar nici nu vreau să știu. În vis, nu văd decât drumul spre casă și eu călător întârziat. Simt pe Dumnezeu aproape și voi fi liber, cu voia Lui. Cred din toată ființa!

— Crezi că va fi așa de ușor, că ar fi suficient să o afirmi? Nu uita că ne pândește moartea!

— O știu! Îmi impun însă voința să o ignorez. Nu văd decât Buziașul, Lugoju, Caransebeșul, Nemanul, care-mi surâde. Pe drum, holdele de grâu și cucuruzul mare. Eram atât de fericit în clipa asta, de parcă simțeam aripi la glezne.

— Anunță și pe Barac, să fie treaz, o dată ce vom fi pe coridor. Ne-ar putea face semne de ceea ce se întâmplă afară. Fii atent! Am să te anunț când voi începe.

Cina, aceeași apă tulbure și caldă, ultima, înaintea dezlegării, sau liber, sau eliberat de viață. O sorb în pripă, cu ochii dilatați la gratiile ce vor ceda la noapte sub voința mea.

Puțin, și întunericul își regăsește liniștea. Aștept pe pat, ascult pașii paznicului de la poartă, care numără, parcă, lespezile spre fereastra mea. Pe coridor, doar șoapte. Vorbesc deținuții neadormiți sau paznicii, să nu-i fure somnul. Noaptea își lasă vâlul tot și tăcerea îngroapă tainele. Afară, vremea se împarte pe din două, în dangăte de clopote. Pustiu în jurul meu. Rotesc ochii în gol. Sunt prea singur. Doar scândura tare, ce o simt pe oase, îmi mai încurajează neastâmpărul.

Măsor pereții cu brațul, pipăind. Fiorul cimentului mă îngheață. Piatra din fereastră se rostogolește, parcă, spre mine, să-mi sugrume viața. Măinile ajung la lemnul ușii, coboară spre prag, spre ascunzătoarea cheii. Prind fierul rece în palme și mă pregătesc de atac.

Afară, clopotul îmi dă semnalul de două ori. Ascult spre poartă, tăcere, în coridor, liniște adâncă, doar inima mea se aude cum bate să trezească, să trădeze intenții neexprimate.

Mă descalt și rămân în ciorapi, să amortizez zgomotul pașilor. Cu arma în mână, mă apropiu de ușă. Ating tabla de tinichea din cadrul clantei. Un zgomot metalic mă pironeste locului. Sună atât de tare, că-i aud ecoul pe

coridor. Rămân așa nemișcat, clipe lungi. Zgomotul de afară se răsfrânge în sufletul meu. Sângele, în tensiune prelungă, provoacă un sunet neconceput.

Continuu. Curând, sună surd fier lovit de fier. Prind mânerul cheii în palmă și mă pregătesc să-l rotesc în broască.

Rămân așa, proptit de cheie, să număr bătăile inimii, să le sincronizez cu mișcările mâinii. Strâng și răsucesc încet. Încă puțin, când un pocnet, ce-mi pare tunet, mă pironeste locului. Ușa, desprinsă de încuietoare, rămâne întredeschisă, proptită de mâna mea ce-o apasă înspre prag. Acum e momentul când se oprește cursul vieții, pentru clipa liniștii totale.

Lipesc urechea de ușorul ușii și ascult lung, să disting somnul pazei sau că paza mă pândește la cotitura coridorului.

Nimeni! Iarși nimeni, ca în fiecare noapte la ora asta. Viorel și el a adormit, căzut după somnul de veghe, cu toate că rar îl prinde somnul greu.

Cine mai mișcă oare în toată pivnița? Doar visurile încearcă întemnițații adormiți.

Dau drumul încet ușii, slăbesc presiunea și, deodată, lumina țâșnește din celulă. Ușa vine spre mine, cade în balamale și lasă loc zăvoarelor. Pe coridor e pustiu. E momentul să îndoi gratiile. Plec genunchii în dreptul zăvoarelor ca pentru rugăciune. Aud cum pocnesc cartilagiile, emoții greu de reținut. Prind fiarele cu mâinile, le strâng din toate puterile. Acum se desparte lumea, întunericul de lumină.

Strâng atât de tare degetele în jurul fierului pătrat, să intre parcă unul într-altul. Sprijin genunchii de gratii și-mi opresc respirația. Trag cu nădejde înspre mine, să le frâng, când un zgomot zguduie coridorul.

Tremurau vergile toate, ca prinse de furtună. Sudoarea îmi inundă fruntea și fața. S-a rupt ceva din mine, o dată cu urlatul nopții. Așa mi-a fost ursita.

Corpul îmi cade, zgomotul mă îngheață, sudorile curg șiroaie. S-a trezit paza și mi s-a pecetluit soarta.

Inconștient aproape de tot ceea ce se petrece, ca un automat, închid totul. Întunericul revine în celulă, iar eu mă trântesc pe scânduri cu inima frântă.

Curând, pași bat aproape, tot mai aproape. Apăs pe piept, pe inimă, să-i opresc bătaia care-mi trădează emoția. Pașii se opresc în dreptul ușii mele, o clipă, două, o eternitate... Lipesc mai tare pleoapele să închidă ochii, să nu mă trădeze. Ghereta se deschide încet, încet... Simt lumina cum îmi bate în obraji... Inima a încetat și ea să mai bată... Totul tace...

Un fior îmi străpunge tot corpul. Aștept să strige, să deschidă gratiile
ș-apoi... un ceas mai devreme... peștii din Bega... Steiner... avea dreptate...

Nu știu cât o fi trecut. Tot corpul este o apă, din broboane mari. Jocul
cu moartea...

Un pocnet surd și din nou liniștea se așterne.

Am scăpat... Adică... am scăpat viața din temniță, dar nu pe cea de
afară. Am îngropat în mine drumul spre casă, am frânt sufletul întemnițat.
Undeva, la casele oamenilor liberi, cântă cocoșul de trei ori, ajunul
răstignirii...

Singur, tot mai singur...

În celula 10, sudorile răcite îmi învelesc corpul ca un lițoi. Doar picuri
de lacrimi mai încălzesc obrazul.

Nemanu... Nimu... Mitru... și...

SINGUR (în celula 10)

Singur, singur,
Mă-nspăimânt
De-atât pământ,
Ce-apasă greu
Pe trupul meu
De-atâta timp.

Pietre și fier
Răstoarnă-n jur
Dureri ce pier
Și iar s-adun.

S-afund în carne
Gem, mă strâng
Și nu mai pot
Și-ncep să plâng.

E greu ș-o duc,
Mă zbat s-apuc
Lumini

Din mâini,
Întinse iar
Dar... în zadar...

Se sting în cânt...
Atât pământ...
Și numai eu,
Să port mereu,
Pe piept, pe mâini
Atât pământ...

Pustiu, pustiu,
Mă împresor
Și toate dor
Atât de viu.
Nime, nime
Doar ceasul rău
Vuiește-n hău
Și bezna vine.
Noapte, noapte,
Liniște, moarte,
S-au stins în somn
Dureri... adorm.

În noaptea Adormirii, gândurile sfârșitului mă cercetează.

- Cuscre! revin o dată cu zorile. Am încercat norocul astă noapte. Era să fie ultimul.

- Te-am urmărit, Filoane! Nu dormeam. Îți auzeam toate mișcărilor, așteptând cu tremur deznodământul. Când am auzit fiarele clătinându-se, am voit să-ți spun să renunți. Era însă prea târziu. În momentul acela aud pași ce se apropie de mine. M-am întins pe pat și am rămas nemișcat. Pașii s-au oprit la ușa ta. Gardianul a deschis ghereta, a privit lung înăuntru și apoi a plecat. Pașii revin și se opresc din nou în fața celulei tale. Așteptam, cu groază, să văd ce va să vie. De-acum să nu mai încerci. Te joci cu moartea!

Credința mi-a rămas intactă. Acolo unde creierul epuizează șansele, inima mai bate ritmul nădejdiilor în Cel de Sus.

Reiau gândurile de la capăt. Le înșir pe același fir cu care am împletit drumul spre casă. Totul era contra mea, totul îmi șoptea: nu se mai poate, nu se mai poate!

Foamea, și ea, revine mai puternic. Pustiul mă prinde mai singur. Număr ceasurile ce trec. Număr și pașii paznicului, așteptând să se schimbe, să vie altul, să înceapă ritmul aceleiași cadențe.

Vine masa, se deschide ușa și eu rămân cu ochii holbați spre fiare.

Mămăligă cu nisip, realitatea turbure ca apa caldă din blid, ce-mi prelungește așteptarea. Dar... ce să mai aștept? Simțeam, totuși, glasul luncii, care mă cheamă în lanurile ei, să-mi piardă urmele.

Foamea mă pune greu pe picioare, dar pentru scurtă vreme. Noaptea revine, ochii mei însă nu se mai închid. Pândesc pe același așternut așteptând mereu. Ce oare?

Mi-e foame iar. Tot corpul îmi tremură de slăbiciune. Nu mai am speranță să-l hrănesc, iar apa turbure îl amăgește numai, îl incită.

Nu mă mai pot ridica. Altă noapte se leagă de cele multe. Viața își pierde sensul între două poveri: foamea și singurătatea.

A treia zi de la Adormire, somnul nu mă mai prinde. Toată ființa s-a transformat în priveghere, sub imboldul unei vagi speranțe.

Ușa se deschide de prânz. Iosif, unгурul, îmi lasă mâncarea. Câteva linguri mă încălzesc și-mi pun sângele-n mișcare. Iosif revine să strângă blidele goale. În grabă trage gratiile, dar ușa de stejar o uită deschisă și cu ea lumina de afară. Ispita mă atrage aproape, să văd fiarele din noaptea de Sân-Mării.

În timp ce se împarte mâncarea în fundul pivniții, după cotitura coridorului, rămas singur, mă așez în genunchi în dreptul gratiilor și, profitând de zgomotul făcut de farfuria, prind cu toate puterile fierul și încep să-l îndoi spre mine. Zgomotul se amestecă cu cel din coridor. Încet, încet, spărtura se cascadează atât cât să lase loc de trecere unui corp mai zvelt, ca al meu.

Merge de minune, nimeni n-a auzit nimic! Nici eu nu mai aud nimic.

Inima îmi bate atât de tare, că dacă n-ar fi zgomotul de afară, i-ar purta ecoul departe.

Mă văd deja strecurat printre vergele. Gândurile erau deja de mult pe drum. De ar cădea întunericul acum, să prindă toate razele sub oboroc, o clipă doar, să ies de aici.

Pașii din fund mă trezesc la realitate, prea repede, în timp ce spărtura dintre gratii îmi agită refrenul libertății.

Încord în grabă mușchii și fierul se lasă încet, sub ochii mei ieșiți din orbite, împletind groaza cu speranța în același fior. Fierul își reia forma inițială. Rămâne totuși, la mijloc, o umflătură de vreo 4-5 cm. Armonica deschisă aproape că nu trădează anomalia ei, dar când o închid, aliniind fiarele, gogoșa se vedea de la distanță.

Nu mai puteam, dinăuntru, să fac mai mult și fac apel la Viorel.

- Cuscre! Mi s-a întâmplat o nenorocire! Cere-ți voie afară și vină să încerci să mai îndrepti fiarele deformat!

- Ce ai mai făcut iarăși, nenorocosule?

- Uită-te și tu!

- Ar trebui să te astâmperi! O cauți cu lumânarea!

Ungurul revine, emoția îmi oprește respirația. Ce să fac? Ce să-i spun? Viorel îl strigă și-i cere să iasă afară, scutindu-mă astfel de un răspuns. Profitând că gardianul se întoarce din nou spre fundul coridorului, Viorel se îndreaptă spre closet, lasă ușa deschisă și revine la ușa mea. Prinde, în grabă, fierul și, din toate puterile, trăgând în afară, reușește să reducă simțitor umflătura.

- Nu se poate mai mult. Închide ușa și spui că nu știi nimic dacă te întreabă cineva!

Barac trece și el la closet și, la îndemnul lui Viorel, se oprește la mine. Alte brațe, alte puteri și umflătura scade suficient ca să poată fi acoperită. Hiba, însă, este la partea de jos, la balamale. Gardianul privește doar la broască, atunci când închide ușa. Poate că norocul mă va ajuta încă o dată.

Curând totul reintră în tăcere, dar în sufletul meu au încolțit doi lăstari: unul de crin și altul de mărar. S-a modelat fierul pentru o altă încercare, numai de nu vor descoperi totul până atunci.

- Cuscre! Știi că dacă mă prinde nu voi mai putea face nimic a doua oară!

- Acum te gândește la un singur lucru, să scapi din încurcătura asta și apoi să te liniștești. De aici nu vei putea scăpa!

Să scap din asta? Și apoi?

- În orice caz, tu să nu recunoști nimic!

- Nici nu mă gândesc la asta! Nu uita însă căăștia sunt polițiști și li-e destul o privire, ca să descopere totul.

- Să nu-l aflu de la tine, restul, pot să-și închipuie orice.

O piedică în plus îmi îngreuiază planul. De-aș putea-o ascunde câteva zile doar. Iosif n-a observat nimic până acum. La prânz, îl schimbă Grigore.

Mi-era frică de el, pentru că este mai vigilent, mai speculativ și poate observa mai repede.

Vremea trece. Am uitat parcă complet necazul, întors cu gândul la singura mea preocupare, în timp ce Grigore luase deja în primire pivnița, pentru pază.

Seara mă găsește din nou la pândă. Noaptea nu mă prinde somnul. Gândul tot rămâne pironit spre locul cu crăpătura. Zorile îmi readuc planul în minte, în suflet, în mâini. Simt însă cum mă părăsesc puterile. Foamea mă sfâșie, iar slăbiciunea fizică mă dezolează.

Ungurul înlocuiește din nou pe Grigore. De n-ar vedea-o încă. Câteva zile numai... de ziua lor, 23 august... voi încerca din nou sfârșitul robiei. Până atunci e mult...

Aud pași ce se apropie de celula mea. Se opresc în fața ușii și, deodată, ferestruica se deschide și...

- Verca! Ce-i aici?

Un fior îmi străbate tot corpul. Obrazul aprins să nu-mi trădeze vina.

- Unde? Îngân în sec, surprins nepregătit.

- Aici, jos, la ușă! Fiarele sunt îndoite! Cine le-a îndoit?

- Pe mine mă întrebi? Cum aș putea eu să ajung să fac acest lucru?

Vezi bine că mă desparte ușa de stejar de fiarele matale! Ar trebui o cheie să o deschid. Știi bine că nu-i posibil de aici!

- Cine a făcut-o atunci?

Îmi dau repede seama că se clatină în el convingerea inițială, iar mie îmi dă curaj să mă apăr.

- Aș putea și eu să pun aceeași întrebare!

M-a privit lung, nedumerit, a trântit ferestruica și a plecat înjurând. Mi s-a luat o piatră de pe inimă.

Cred că nu va spune nimic superiorilor, spre fericirea mea, pentru că va trebui să justifice o pază insuficientă, iar mie mi-ar permite să câștig timp.

Cu Grigore, însă, va fi mai greu. El este mai inteligent, mai periculos și, desigur că nu-i va scăpa incidentul.

Că va face unul sau altul, vor face totuși un raport, să limiteze responsabilitatea, ceea ce mă împinge să-mi grăbesc planul.

Aștept toată ziua. Nimic. Întunericul din celulă ajunge din urmă pe cel de afară.

E 19 august. Patru zile numai, până la sărbătoarea lor, 23 august, «eliberarea» țării. Cine știe, dacă o coincidență nu-mi va purta norocul. În definitiv, n-ar fi decât o «eliberare» în plus!

Seara, mă așez din nou la pândă, pentru ore întregi, singur. Viorel abandonase cu totul planul nostru.

E atât de lină noaptea, parcă ar fi legată de cea veșnică. Somnul celorlalți a căzut adânc, doar eu mai stau de veghe.

Târziu, totuși, somnul mă învinge. Pentru scurtă vreme, însă. Soarele pândește noaptea pe aproape, să-i taie cărarea.

Mă simt mai rău. Foamea îmi scutură din nou tot corpul. O slăbiciune mă doboară la pat. Mă doare pieptul, iar tusea mă zguduie. Încerc să mă scol, zadarnic, tusea mă scutură tot mai tare.

Trag aer cu gura larg deschisă, dar simt că nu-mi ajunge. Mă sufoc. Mi-e frig și tremur. Un strat de beznă se lasă pe ochi și amorțeala mă cuprinde. Tusea revine în convulsii. Capul îmi cade într-o parte, în timp ce o dâră de lichid verzui se prelinge din gură pe scândura patului. Un sughit puternic îmi scutură stomacul și vărs în spasme dureroase zeama tulbure din ajun.

Îmi tremură tot corpul. Trăiam, parcă, momentul ultimei respirații. Nimeni pe aproape. Era scris să sfârșesc singur! Peretele e prea gros, iar pumnul meu prea slab, să mai poată bate linii și puncte pentru Viorel.

Spasme continui pun stăpânire pe mine și simt cum mă pierd încet, încet. A adormit în mine tot ce a mai rămas viu, leșinul mi-a luat durerile.

Nu știu cât să fi stat așa. Când mă trezesc, simt un miros greu, care mă sufocă. Încerc să ridic capul, dar era atât de greu, că renunț.

Întind piciorul, care alunecă pe dunga patului. Îl las să cadă. Reîncep cu celălalt, în ultim efort.

Cât o fi ceasul? Cât am zăcut? Mi-o spune gardianul, când îmi deschide, să-mi servească prânzul.

- Ce-i aici? Un grajd?

Tac și-l privesc. Vocea mi se îneacă de revoltă și neputință.

- Ce-ai făcut? Porcule! țipa el la mine.

- Mi-a fost tare rău! reușesc eu să îngân.

- Să-mi cureți, numaidecât!

Nu-i răspund. Nu mai puteam. Ochii erau deja îndreptați spre aburii de supă.

Gardianul trânteste ușa cu furie, în timp ce eu înghit leacul cald, care-mi va reda, poate, puterile sau îmi va grăbi sfârșitul.

Gardianul revine cu o mătură și mi-o azvârle în celulă.

- Repede, că n-am timp de pierdut!

- Nu pot acum! Nu mă țin picioarele! Sunt amețit!

Vedea, poate, din paloarea obrazului, din ochii stinși, că nu voi reuși să-i împlinesc porunca. Dă ordin unui deținut de drept comun, care ne aducea mâncarea de la Chestura Poliției, să ia mătura și să curețe odaia.

O altă înjurătură și trânteste ușa, cu ea întunericul revine, mă învăluie. Mă aplec spre zid să-i dau de veste lui Viorel, singurul care mă înțelege și împarte cu mine durere și bucurie, deopotrivă.

- Am auzit! De la ei nu te poți aștepta la nimic. Sunt câini la suflet! Nădejdea noastră toată e numai la Cel de Sus!

Grigore deschide ghereta și mă ia în primire, înlocuind pe Iosif unгурul, plin de răutate.

- Tot aici ești? Verca! mă întâmpină el surâzând.

- Da! Încă mai sunt, dar era cât pe aci să mă pierzi!

Deodată privirea i se întunecă și fruntea se încrețește.

- Cine a îndoit fierul?

- Care fier?

- Fierul ușii, jos la balamale!

- Eu de unde să știu? Cum să știu eu, din celulă, ce se petrece afară?

- Ești sigur că nu știi nimic?

- Dumneata ce crezi?

- Nu cred nimic! Acum o văd!

- Eu, la fel, o aud pentru prima dată!

Clatină din cap, trânteste ușa și pleacă. Desigur că unгурul l-a pus la curent cu descoperirea făcută.

Ce va face, acum? Ochii lui Moiş, iscoditori, îmi apar aproape. Parcă îmi zbiară în față: "Vrei să fugi? Te mângâie moartea? O vei găsi de o cauți! Fii fără grijă!"

- Viorel! A descoperit și Grigore isprava. De-acum s-a dus nădejdea!

- Ține-o mereu așa! Nu știi nimic, n-aveai cum s-o faci din celulă!

- Ce crezi? Grigore o să-i spună lui Moiş?

- Asta-i în stare. Sub blândețea lui se ascunde ceva!

Recad pe scânduri, greu. Gândurile mi se spulberă pe luncă. Arborii din parcul Regina Maria își pleacă ramurile spre piatra din geam, să-mi facă semn de-afară. Parcă ar spune: Vino! Și umbrele-ți vor ascunde urmele. Dumnezeu mai bătea încă în sufletul meu, cum bate clopotul din schit vecernia pustnicului ce moare într-un codru-ndepărtat.

Număram pașii de-afară, clipele ce trec și lungimea razelor de seară.

Priveam pereții de piatră și-i simțeam cum se prăvălesc spre mine. Măine, pentru cine va mai răsări soarele? Căldura lui pe cine va mai

mângâia? Și cine va mai afla oare de mine? Steiner, Moiş, numai ei vor duce taina, cu multe altele.

Iată și cina. Grigore nu-mi mai adresează o vorbă. De-acum am intrat și pentru el în rândul celorlalți. Și va uita curând că a cunoscut un primar țăran!

Adorm, curând, cei închiși în spatele gratiilor. Grigore revine la ușă, îmi deschide și...

- Vrei să ieși afară? Dar repede!

În câteva clipe, ultimele mișcări ale zilei mă strâng sub gratii, înaintea nopții.

Ascult atent. Mă înșeală auzul sau este adevărat? Zgomotul cheii, învârtită-n broască, nu mai sună sau eu am devenit deodată surd? Și Grigore era deja la ușa vecinului.

N-a încuiat gratiile! Va veni, poate, să mă cheme sus? Îmi întinde o cursă, instruit de Moiş? Alerg la zid.

- Viorel! Nu mi-a încuiat zăbrelele! De ce oare?

- Nici mie!

- Ce crezi? Le-a uitat?

- Eu cred, mai degrabă, că ne întind o cursă, în noaptea asta, să vadă dacă nu încercăm să fugim, ca să ne curețe!

- Aceași teamă am și eu!

- Fii atent! În noaptea asta să nu miști. Culcă-te și dormi! Fă ca și cum n-ai observat nimic!

- Fii fără grijă! Numai de nu mă vor chema sus, pentru anchetă!

Somnul nu mă prinde însă și revin la pândă ca-n toate nopțile. Dar ce să mai pândesc acum? Nici eu nu știu. M-am obișnuit așa, de veghe, noapte de noapte. Nici vecinul nu doarme. Puterea obiceiului, a doua natură.

- Dormi, cuscre? Răsună zidul, ca o voce de om.

- Încă nu!

- Ce mai aștepti?

- Știu și eu! Miezul nopții. Nu pot închide ochii mai de vreme!

Afară clopotul bate douăsprezece pentru cei ce nu dorm încă. Bate în dungă, ca pentru înmormântare.

Zăvorul a rămas descuiat? Ne așteaptă la poartă cu degetul pe trăgaci?

Nu! Nu!... În noaptea asta! Nimic! La 23 August... de sărbătoarea voastră... Ochii se deschid mereu, mereu...

Se face ziuă? Deschid ochii. Am trecut noaptea de probă. Sunt încă în viață? Mă pipăi de-i aieva. Mă ridic în capul oaselor, îngenunchez ca în fiecare dimineață, pentru rugăciune. Mă îndrept apoi spre piatra din geam, să

salut zorile. Întuneric încă. Nimeni pe afară. Nici o mișcare nu trădează deșteptarea. Doar raza lămpii din curte se mai strecoară spre mine. Soarele e încă departe.

Grigore, la poartă, sta de vorbă cu paznicul. Mă întorc la ușă și aud un sforăit prelung. Agentul își doarme liniștit somnul. Gratiile păzesc pentru el.

Cât o fi ceasul, oare? Acum e somnul mai dulce. De ce m-am deșteptat atât de devreme? De când păzesc prima jumătate a nopții, nu mă trezesc apoi înainte ca soarele să fie deja înalt pe bolta cerului.

M-am deșteptat din vis. Cineva, ceva, nu-mi dă astâmpăr. În mine se bat acum două tentații: ispita de afară și demonul sfârșitului. Care va învinge?

Mă întind din nou, dar somnul nu se prinde de mine.

Grigore, de ce nu stă jos, la locul lui de pază? Ușa de sus, de la ieșirea din pivniță, a lăsat-o, sigur, deschisă, să poată alerga la cel mai mic zgomot. Dacă o fi așa? Agentul doarme, iar el, fără bănuieli, a ieșit la sfat, că noaptea-i lungă.

Până-n grădină, la umbra pomilor cu iederă deasă, nu sunt decât vreo 10-15 pași. În fugă, doar câteva salturi. La ieșirea din pivniță, însă, e biroul comisarului de serviciu, în grădină, gardianul din fund, iar la ferestrele primului etaj, pază în patru direcții.

Să fie numai cei de la poartă singurii neadormiți? Curând se vor trezi și ceilalți...

Un glas tainic mă ispitește... Gratiile... sunt încă, așa, neîncuiate... ca așeară?... Dar... nu-i greu de știut... Mă aplec și scot cheia... O țin în mână ca pe un miracol. O duc încet spre clanță... Sforăitul de pe coridor înăbușă zgomotul ce-l face fierul.

Mă uit în urmă și văd laibărul așternut la căpătâi, opincile învelite în cămașa lungă, iar brăcirile spânzurau în perete. Toate acestea vor rămâne zălog!

Un scârțâit strident umple coridorul și-mi oprește respirația.

Și... iarăși liniște.

Dau ușa în lături și aerul dă buzna, o dată cu lumina lămpii, care inundă celula.

Scheletul fiarelor, cu spații goale, îmi reține atenția. Dacă mai sunt încă descuiate, nu voi întârzia să o știu.

Prind tremurul vărgilor în palme și dintr-o zmucitură îmi deschid drumul.

Afară-i libertatea... Ușile se dau în lături, ca la un semnal.

Dumnezeu mi-a întins puntea... Nu vei mai întâlni o altă noapte ca asta... îmi șoptește cineva... aieva...

Afară mă aștepta Grigore... Moiş... Steiner... și crucea în capul satului... Întoarce-te în întuneric, dacă vrei să mai trăiești...

Să trăiesc în beznă?... Să pier departe... în pustiu... cu gândul mereu la cei de acasă?... Doamne! Dezleagă-mi cărările și... dacă o să fie... să fie mai curând...

Degetele împreunate cruce ating fruntea, pieptul, inima și dreapta, în timp ce nădejdea mea toată urcă la Cer, o dată cu ultima rugăciune. Doamne! Fie Voia Ta!

Pasul drept calcă pragul celulei, afară. Eram îmbrăcat, dar în picioare, numai ciorapii de lână, să oprească zgomotul, care mi-ar aduce prăpădul.

Fac șase pași și mă opresc la cotitura coridorului. Ascult. Sforăitul continuă. Întind capul după colț și văd, întins pe masă, agentul sârb, cu fața spre perete.

Asigurat, de partea asta, mă întorc la Viorel. Deschid celula lui, încet și privesc înăuntru. Liniște de moarte.

- Viorel! Viorel! șoptesc, ca pentru mine.

Ca fulgerat, sare din așternut și dintr-un salt ajunge până la mine. Se uită așa, bizar, adormit. Nu crede că... Dar... ce se întâmplă?...

L-am smuls din somn, i-am încurcat firele visului, cu ale mele de afară și...

- Tu!... Tu... ești nebun?... Ce faci?...

- Am venit sa-ți deschid... să ieșim... să ieșim afară... să fugim...

Grăbește... Toți dorm...

- Du-te de aici!... Nu!... Nu vreau!... Ne împușcă!... Nu!... Nu acum!... Timpul e scurt și prețios... Vrei să ieși?...

Du-te înapoi!... Nu fi nebun!... Nu!... Eu nu mișc!...

- Îmi pare foarte rău, Viorele! Dar eu plec, orice s-ar întâmpla!...

Închid celula. A rămas în picioare. Nu s-a mai mișcat. Mă urmărea cu teamă.

Acum, a rămas numai pentru mine: lunca sau crucea. El, de ce nu vrea să iasă? Este atât de sigur că vor mai fi și alte poteci, să-l ducă spre casă, la soție și la fetița lui?

(În prima ediție, scrisă în 1948, la sfârșitul celui de al treilea caiet, citesc: Las iar adresa, pentru cei ce vor găsi caietele mele: Verca Filon, comuna Petroșnița, Județul Severin, România.)

Las ușa larg deschisă și mă îndrept din nou spre cotitura coridorului. Mă opresc o clipă. Sforăitul îmi dă curaj. Agentul să doarmă atât de greu? Nu mă va simți, oare, când voi ieși afară?

În stânga, imediat după colț, un mic birou. Pe el, lista deținuților. Vreo 40 la număr. Alături, ziarul «Scânteia». De șase săptămâni, nu mai știu ce se întâmplă în lume. Îl iau cu mine și mă apropiu de sârb. Pistolul! Doar ăsta de aș putea să-l iau! Doarme și nu va simți nimic! Un Parabelum, nou, nouț, care mi-ar da mai multă siguranță pentru reușită. Să trag cu el în tot ce-mi va ieși în cale ș-apoi... un glonte...ultimul, pentru mine, să duc tot ce știu dincolo, la cei mulți.

Îi simt respirația, caldă, cum îmi atinge fața. E lung și greu, cât o vită. Încerc, din ochi, cum să-i iau pistolul. Era culcat cu fața la perete, pe șoldul stâng. Văd doar mânerul, care iese la iveală, restul este îngropat sub corpul adormit.

S-a asigurat bine, nu-i chip să-l iau fără să nu-l trezesc.

În timpul ăsta, sus, aud pași rari pe lespezile curții. Pesemne că Grigore a isprăvit vorba și se întoarce la post.

Din câteva salturi reintru în celulă, închid gratiile, ușa, ascund cheia și mă întind pe scândură cu ochii închiși.

Numai de nu s-ar trezi sârbul de zgomotul lui Grigore. Nu se mai aude nimic. Revin la fereastră, să văd ce face gardianul de la poartă. El îmi încurcă planul. Am respirat ușurat. Grigore era din nou la poartă, la taifas cu gardianul.

O iau de la capăt. Ascult pe coridor. Sârbul nu și-a întrerupt sforăitul. Scot cheia, deschid repede cele două uși. Ajung la cotitură și ciorapii moi ating prima treaptă, care urcă spre ieșire. Sus, ușa era larg deschisă. În stânga, camera comisarului de serviciu și treptele ce duc sus, spre sala de chibzuință, de tortură, pustii. Parcă s-au înțeleș, în noaptea asta dorm toți, somnul i-a prins deodată.

Încă un pas, altă treaptă. Aerul de afară, frunzișul verde îmi fac semn să îndrăznesc. Încă trei... două trepte și ultima... o simt sub picioare.

Lipesc urechea de stâlpul ușii și aud vorba de la poartă. După intensitatea ei, încerc să ghicesc direcția. De vor fi întorși spre mine, va veni mai tare, de nu, numai șoaptele vor ajunge.

Vorbesc încet de tot. Scot capul cu grijă, doar jumătate fața, cu ochiul stâng și-i văd. Paznicul porții, așezat pe un scaun, cu fața spre poartă, îmi întoarce spatele, iar Grigore, cu partea dreaptă spre poartă și fața spre profilul colegului, număra cu voce o grămadă de bani ce-i ținea în mâini.

Am uitat pivnița, comisarul de serviciu. Ochii au rămas pironiți la ei. Mă uit la poartă, la grădină, două salturi. Dar de aici? Gardianul din grădină și cei de la etaj mă vor lua în primire?

Un zgomot sec îmi taie gândurile. Ca un reflex comandat de la distanță, de primejdia ce se apropie, reiau calea întoarsă și mă închid din nou, singur în celulă.

Grigore se îndreaptă din nou spre ușa pivniții.

M-o fi zărit? M-a auzit respirând? Sau, poate, teama îl cheamă la post?

Dar dacă a simțit ceva și se pregătește să tragă?

Creierul îmi frământă atâtea idei cu o viteză de nălucă, dar gândul de-afară le uită tot atât de repede.

Acum pașii bat pe la fereastră, se îndreaptă spre ușa pivniții, coboară. Îi aud pe coridor...

Liniște, tăcere... întuneric...

Din nou zgomot de pași. Îi aud cum urcă treptele, ies afară și se îndreaptă spre poartă.

Ca un fulger, scot cheia din ascunziș. Arunc o ultimă privire la laibărul-căpătâi, la pătura lui Viorel. Deschid și închid pe dinafară ușile celulei, să-mi ascund plecarea, câteva ore doar, până ce voi ieși din oraș. Apoi... lanurile de porumb și Voia lui Dumnezeu îmi vor ascunde urmele.

De-acum mergeam mai drept, cunoșteam drumul. Un ochi spre sârbul ce sforăie, altul spre ușa de sus, rămasă deschisă. Sar, câte trei, cele douăsprezece trepte ce mă despart de ieșire. Mă lipesc iar de stâlpul ușii și din colț privesc spre poartă. Grigore a greșit numărătoarea sau a luat un alt teanc de hârtii de 20 de lei, să le răsfoiască? Era pe la jumătatea pachetului, până să termine numărătoarea vor trece câteva secunde încă, timp suficient, pentru mine, să zbor afară.

Nu mă mai gândesc la nimic. O cruce scurtă îmi umple pieptul și... din câteva sărituri îmi ascund silueta în umbra iederii. Mă uit spre Grigore... Mai avea câteva hârtii de numărat... și... continuă ca și când nu s-a întâmplat nimic.

Dar paznicul grădinii? Îl uitasem de mult. Ochii mei căutau deja gardul de sârmă din fundul grădinii, înalt de vreo doi metri.

Grigore nu mai putea vedea în umbra deasă. Corpul meu, în fugă, va rămâne ascuns. Fug cât pot cei 10-15 pași ce mă despart de gard, unde mă opresc să ascult. Liniște totală!

În fața mea, un zid de piatră de o jumătate de metru, prelungit de gardul de sârmă romboidală. Așez un picior pe zid, iar celălalt se agață de sârmă.

Degetele se înfig și ele în sârmă și mă ajută să urc până sus. De aici privesc lumina de la etaj, care se proiecta spre ieșire, o dată cu mine.

Mă arunc în gol, dincolo, spre viață.

În urmă, noaptea i-a închis pe toți, în aceeași ceață.

Corpul suspendat pe sârmă plutește o clipă în gol. Pământul de-afară, iarba verde și moale îmi amortizează căderea.

Parcul «Regina Maria»! Îmi fac semnul crucii și sărut pământul, liber iarăși. În urmă, casa stafiilor, cu urlate și plâns, în față necunoscutul.

Liber! Liber! Mulțumită Ție, Doamne, pentru sprijinul tău neprecupețit!

La biserica din Fabric, cartierul modest al orașului, un clopot mic bate de trei ori. Trei sferturi, dar din al câtelea ceas al nopții?

Copacii bătrâni, cu coroană largă, îngroașă întunericul, opresc lumina din vârful stâlpilor, de pază noaptea.

Încotro? Parcul e lung, iar Bega-i taie marginile. Din fiecare tufiș, teama ascunde parcă iscoade să mă prindă. Goneam pe alei fără oprire. Doar zgomotul făcut de pietrișul împrăștiat de pașii mei grăbiți mai tulbură tăcerea. Departe, cât mai departe, până mă vor ține puterile.

Opresc o clipă, ascult vuietul frunzelor legănate de vânt. Nimic nu trădează prezența unei ființe pe aproape. Sunt singur în noaptea umbrelor. Sub copacii parcului mă simțeam puțin în codru. Văd, parcă, izvorul din Valea adâncă și alea fagilor ce umbrește șopotul. Îmi erau și ei ca frați, mă ascund de dușman.

Curând parcul se pierde, legat de dâlma ce delimita hotarul printr-o punte ce dă în stradă. O scrutez din ochi. De-acum mă găsesc pe teren deschis. Strada e pustie, ca și parcul.

Pășesc pe puntea de ciment și, o clipă, privirea mi se coboară spre undele line ale Begăi... Valurile lui Steiner... Dumnezeu a înfrânt diavolul roșu. Un fior îmi scutură corpul. Simțeam parcă solzii reci de pești că-mi ating pielea, dar gândul că aș fi putut să le servesc drept hrană mă urnește din loc. Las strada deoparte și o iau în stânga, unde tufișul formează un fel de alee. Gonesc iar din răspuțeri spre marginea orașului.

Deodată mă opresc ca împietrit. În față, nu mai departe de vreo 30 de metri, zăresc o siluetă înaltă și un chipiu, ce-l asemuia unui polițist. O manta lungă ce-i cădea pe umeri.

Desigur, un sergent de stradă. Aspectul meu va atrage atenția, eram însă hotărât, viu nu mă va avea. În ciorapi, cu capul descoperit și ochii pierduți în orbite, pe un obraz pal, nu era greu de ghicit de unde viu.

Să mă întorc, atrag mai sigur atenția. Mă va soma, va trage, va alarma tot orașul. Sfârșitul, prea crunt, după atâta frământat. Nu vedeam decât un singur drum: înainte. Lumina becului de gaz cădea aproape și-mi lumina fața ca ziua.

Încetinesc pasul, privind drept înainte. Calc îngândurat, ca omul cu necazuri multe. Încă puțin. Zece pași... nouă... opt... cinci... trei... aproape... sunt lângă el și așteptam să răsunе somația. Respirația parcă mi se oprișe. Calc mereu înainte, măsurând în gând timpul, care se oprișe și el. Continui ca un automat. Nimic nu se întâmplă, nimeni nu mă oprește din cale. De m-ar ține picioarele doar câțiva pași încă... să nu mă mai opresc...

Simțeam ochii, fixați în spate, cum mă ard ca un jăratec și țeava pistolului gata să verse foc.

Nu știu cât oi fi mers așa, ca un somnambul, când m-am oprit și am întors capul, l-am legănat în stânga, în dreapta, să parez, parcă, glonte care-mi va rezolva totul. Ochii rămân holbați spre statuia în uniformă. Nu-mi venea să cred că aș mai fi stăpânul acestui corp, aplecat deja pe marginea gropii.

Deschid ochii mai mari. O halucinație, un vis urât ce se apropie de sfârșit? Un semn, o minune! Văd acum bine, un chipiu cu panglică galbenă de jur împrejur. L-am recunoscut. Era un muncitor de la tramvaie, care aștepta mașina să iasă din depou, să-l ducă la locul de muncă.

Picioarele încep să-mi tremure. Mă clatin, gata să cad, atât a fost de mare tensiunea nervilor. Eram atât de aproape de sfârșit. Nu-mi venea a crede. Vedeam încă fantoma lui Grigore care mă aștepta la colț.

Îmi revin greu din atâta emoție. Și totuși va trebui să continui.

Străzile erau luminate ca ziua. Nu mai puteam alerga, va trebui să merg ca omul grăbit, fără a forța prea mult alura.

Cotesc în dreapta Depoului de tramvaie, pe străzi mai strâmte, mai mărginașe, să mă apropiu de vamă. Grăbesc pasul, că zorile nu sunt departe. Iată-mă la câțiva zeci de pași de post, ultimul obstacol înainte de a mă pierde pe luncă.

Pe vremuri, la fiecare vamă, un polițist stătea de veghe. Gândul la el mă face să încetinesc pasul. Ce să fac? Încerc să o iau în stânga, dar un lătrat de câini mă obligă să revin la drum. În dreapta, același zgomot, care se alătură celorlalți într-un concert infernal. Lumea dormea încă, doar câinii mai stăteau de pază.

Din nou aproape de vamă, singurul drum.

Dacă s-a aflat de fuga mea, ei au fost primii anunțați. Am avut precauția de a închide ușa în urma mea. Grigore nu s-o fi gândit să mă trezească la miezul nopții... cine știe? Nenorocul nu exclude nici o surpriză.

Senzația de adineaori, în fața tramvaistului, îmi reappare ca o obsesie. Așteptam din nou să fiu somat de cineva, care știa că voi trece pe aici.

Liniște și întuneric. Eram singurul călător care tulbură pacea nopții. Nimeni, însă, nu s-a sinchisit de prezența mea. Totul doarme încă. Am scăpat de-acum. Semnul crucii mulțumește Celui de Sus, pentru darul, fără prețuire, care mi-a însoțit drumul spre libertate.

În urmă, orașul blestemat, care îngroapă în el atâtea suflete, care-și așteaptă apusul, mai devreme sau mai târziu.

Conturul negru al coșurilor de fabrici, turnul bisericii din cartierul Iosefin împing, parcă, în zare lumina trezită de zori.

De aici, drumul taie lanurile de porumb. Înainte de a mă pierde în ele, mă opresc la puțină odihnă. Nu pentru multă vreme. Noaptea mă protejează și va trebui să las departe orașul, în urma mea, atât cât mă vor ține puterile.

Un sunet de clopot, undeva pe aproape, împrăstie pe holde, în patru orizonturi, câte-o lovitură. Puțin numai și ziua va goni întunericul. Grăbesc pasul, dar ghimpii de pe drum, amestecați cu pietre, îmi ard tălpile. Vreau să uit, să nu mai simt nimic. Viața întreagă era grămădită în talpa sângerândă și în plămâni prea greu încercați.

De departe de aude scârțâit de roți și voci. E sâmbătă și lumea se grăbea spre târg. Țărani și țărance, din satele apropiate, plecau cu noaptea-n cap, să nu piardă nimic dintr-o zi de lucru. Era vremea treieratului. Când îi simțeam pe aproape, mă ascundeam în desișul porumbului, să nu mă vadă, ca nu cumva, întrebați de cei ce mă caută să-mi grăbească pieirea. Merg așa încă o bucată de drum, pe inima șoselei, puterile însă încep să mă lase. Gura mi se umple de o salivă cleioasă, respirația mi se îngreue, transpir atât, că devin numai o apă. În urmă Iuda-și strânge potera și cea mai mică oprire pentru odihnă mă întoarce de unde am plecat. Nu! Numai asta nu, sub orice preț, fie el capital.

Șterg sudoarea feții cu mâneca aspră, îmi încordez voința și mă întind iar la drum lung, cu ochii țintă înainte, fără răgaz.

Încotro? Cât mai departe, până ce zorile întârzie. Și-apoi, lanurile dese îmi vor pierde urmele. Mă voi hrăni din roadele câmpului: cucuruz, dovleac proaspăt și, drept odihnă, frunzișul îmi va ține de așternut.

Pe aproape, alte voci mă neliniștesc. De-acum lanurile se termină, înlocuite cu câmpuri de pășune, care înconjoară satul R.

Gândul mă întoarce la prima fugă, din iarna trecută, pe același drum. Numai de aş putea ajunge până acolo. Cămaşa udă se lipeşte de corp. În zarea răsăritului întârziat, straturi de rouă albesc păşunea şi-mi alină durerile.

Primele case ale satului îmi apar în faţă. Speranţa salvării îmi deschide poarta. Încă puţin... liniştea se coboară în sufletul obosit.

Cu cât mă apropiez de sat, cu atât inima îmi bate mai tare. Va fi cineva acasă? Mă vor primi ca mai înainte, sau teama le-a lăsat urme?

Câţiva paşi numai şi mă opresc la poarta lor. Doi câini mari, furioşi, sar spre mine lătrând a străin. Da! Eram un străin, îmbrăcat altcum decât stăpânii lor. Unul... de la oraş, pentru care câinii nu cunosc îngăduinţă.

Din susul satului, un țăran păşeşte agale spre mine. Mă lipesc de stâlpul porţii, să-mi ascund statura. Până acum nimeni nu m-a văzut. Privindu-mi faţa obosită şi picioarele goale, țăranul, fără să vrea, mi-ar putea aduce nenorocirea. Aş fi preferat, mai degrabă, să fiu în curte, cu câinii... când o voce-i strigă, apropiindu-se de poartă, să tragă zăvorul. Paşii din ogradă băteau în ritmul inimii mele speriate, Țăranul de pe stradă se apropia însă din ce în ce de mine. Mergea cu capul în pământ, gândind, parcă, la grâul lui, pe care, odată treierat, va trebui, singur, să-l care la centrul de colectare. Nu mă bagă în seamă dar ochii mei, plini de teamă, îi caută pe ai lui, ca o rugămintă.

Un scârţâit scurt, zăvorul cade şi uşa se dă în lături, mântuitoare.

- Tu eşti, Filoane? Dumnezeu să te aibă în grija lui! Intră repede! mă îndeamnă vocea somnoroasă a mătuşii din iarna trecută.

- Cum ai scăpat? Cum ai reuşit? îmi aruncă ea întrebarea, în timp ce împingea uşa în urma mea, fără să aştepte vreun răspuns.

- Am fugit! îngân eu, ca pentru mine. Am fugit de la Siguranţă... mi-o ajutat Dumnezeu şi... acum... am venit iar la voi... ca atunci.

- Bine că ai reuşit să scapi! Acum, haide în casă! Îi fi obosit?

- Am plecat de astă noapte şi am mers mereu. Aş vrea să mă odihnesc oleacă!

Urc cu greu treptele şi intru în casa acestor oameni, copleşiţi de aceeaşi asuprire şi care nu mai văd scăparea de nicăieri.

Venirea mea i-a speriat pe toţi, treziţi brutal din somn.

- Dumnezeu e mare! mă întâmpină soţul. Iar le-ai scăpat din gheare! Tare mai eşti de cap! Da, nu ți-o fost frică că te împuşcă?

- Eram pă una! Tot putrezeam prin închisori sau în Rusia!

Se adună toţi roată în jurul meu. Îmi strâng mâna, mă pipăie, mă studiază, bătrâni şi tineri.

- Săracul! Bietul băiat!

Nu știu cum voi fi arătând la față, obiect de milă creștină, amestecat cu un pic de admirație. Simt cum un strop sărat se prelinge pe colțul gurii, dintr-o transpirație anormală, care mi-a golit corpul de apă.

- Ești tare obosit?

- Mi-e puțin foame! Nu m-am săturat de multă vreme! Aș bea o țară de lapte cald... Mi-e dor de el... I-am pierdut și gustul...

Mătușa iese repede afară și peste puțin timp se întoarce cu o cănuță cu lapte aburind. Mi-o întinde, cu o bucată de pâine albă. În ochii ei se amesteca dragostea cu mila creștină. Prind cana, o duc la gură și înghit cu nesaț. Îl simt cum se împrăștie în tot corpul, îmi face bine, mă dezmoștește.

- Aș dori să mă întind puțin, numai o jumătate de oră, afară, la soare! Se făcuse de-acum bine ziua și zgomotul umpluse ulița.

- Du-te, Filoane, te odihnește! Ni-i povesti pe urmă toate câte ai îndurat! mă încurajează mătușa.

Cobor treptele agale și mă îndrept spre grădină. Femeia, după mine, cu două straie subsuori și le așterne în șură, pe paie.

- Aici poți dormi liniștit, nu vine nimeni. Te acoperi cu straiul, dacă ai nevoie!

- Numai până deseară, că apoi o să plec pe înnoptate!

- Bine! Bine! Vom vedea! Și pleacă, trăgând ușa după ea.

Cad pe straiul de pe paie și-mi alungesc tot corpul. Rămân așa, o clipă, cu fața în sus, privind grinzile și cornii șurii. Le văd așa de înalte, că-mi par niște schele întinse spre cer. În celula mea, cerul era atât de aproape. Chiar și aerul era prea mult, aici, pentru o singură persoană. Îmi părea deodată că fac risipă. Și cât era de curat!

Un zgomot ușor de vânt împinge ușa și o întredeschide de o palmă. O lumină puternică dă năvală prin crăpătură și se oprește caldă, să-mi mângâie obraji. Închid ochii, să simt binefacerea razelor.

Mă simt atât de bine. Somnul mă cuprinde tot, mă transportă în lumea viselor, mă întorc din nou acolo, la mormântul gol. Am lăsat doar cămașa de țară, laibărul, brâul și opincile, pe fundul gropii. Grigore vine să mă trezească... Bună dimineața, primare! Dacă nu-ți mai folosesc opincile... Să mi le dai mie... Sunt bune la coasă, la vară... Tu nu mai ai nevoie de ele...

Ia-le, Grigore! Sunt ale tale acum... ale tale pentru totdeauna... eu... eu... nu o să mai am nevoie... Să iei și cămașa, tot ai să te întorci la țară și... pânza se găsește greu... Îmi pare rău că a trebuit să ți le las așa... dar... mă înțelegi... eu... țineam mult la ele și... cu greu m-am despărțit... prețul lor a

fost prea scump și... mai bine... nu mi le cereai... Îmi pare rău, atât de rău, că... a trebuit să ți le vând ție... ești țăran ca mine și... te-au făcut slugă, fără voia ta...

Grigore privește acum așternutul gol și nu-i vine a crede. Dar Moiş?... Cu atât mai puțin. El aștepta să treacă «sărbătoarea eliberării», 23 august, să-mi plătească totul, de la prima fugă. Închid ochii, treziți de groaza visului, îi strâng mai tare în pleoapele umede, să uit totul, ca o nălucă ce mă urmărește.

Pe cer, un uruit de motoare îmi oprește gândurile. Recunosc zbârâitul avionului Siguranței, care vuia adesea deasupra temniței noastre, oferit grațios de «eliberatori», pentru a urmări «inamicii poporului». A pornit, desigur, după mine, să mă caute de sus, prin porumbiște, să mă vadă gonind și să anunțe potera pentru vânătoare. Acoperișul din țiglă groasă, pe unde nici lumina nu străbate, îmi tăinuiește prezența și ochii Celui de Sus îmi veghează somnul. Nimeni, nimeni, nu mă știe, nu mă spune, cum n-au spus o vară văile ce poartă-n ecou șoapta atâtor izvoare.

- Filoane! Filoane! Scoală! îi amiază mare! Ți-am adus prânzul!

Aud ca într-un vis glasul mătușii și deschid ochii.

- Cum ai dormit?

- Prea bine, mătușă!

- Arăți mai bine la față acum! îmi spune ea, în timp ce-mi așează pe paie: o farfurie cu cartofi rumeniți, cârnați prăjiți, alături de o bucată mare de pâine albă și o cană de apă rece din fântână.

Privesc prânzul, care-mi trezește o foame de lup. Ieri numai, la ora asta, mă aștepta apa caldă și boțul de mămligă albastruie, să-mi grăbească sfârșitul, azi, hrană de sărbătoare!

- Mătușă! Aș dori să-l văd pe Pătru, să mă apropii de satul lui, o dată cu seara. Mai întâi aș dori să fie anunțat de venirea mea!

- Am să trimit eu pe cineva la el și poate va veni el să te ia cu căruța!

- Îți mulțumesc, mătușă! Acum, te-aș mai ruga ceva, în timp ce-i arăt ciorapii cu tălpile în zdrențe, mi-ar trebui un ac și un fir de ață să-i cârlesc, că mai am mult drum de mers!

- Am un vechi cojoc de piele, dacă ai putea tăia din el o bucată, să o coși, să-ți ție loc de opincă!

O fericită soluție, dar are și ea un mic neajuns. Dacă mă vor prinde pe drum - în contra soartei nu poți lupta - n-aș vrea să am la mine nici un obiect, decât cele pe care le aveam în temniță, să nu fiu pus în situația de a justifica proveniența lor și să răspund binefacerii printr-o ingraturitate.

- Ad-o, mătușă, să vedem ce se va putea face din ea!

Plecă, lăsându-mă singur, cu un prânz atât de bogat. Frâng pâinea albă, o simt în mâini cum crește. De mult n-am mâncat o astfel de azimă, crescută în țest. Azi, îmi umple gura toată, îmi pare cozonac. Să mă satur ca de zile mari, în casa mea de la Petroșnița. Nu-mi venea încă a crede că totul n-ar fi decât un vis.

Peste puțin, iată și mătușa, ținând un cojoc subsuori.

- Taie din el, pune-l dublu, să țină mai mult. Nu te va ține până la capătul drumului, dar e mai mult decât nimic. Scoate apoi un mosorel de ață și un ac mare.

- Mulțumesc, mătușă. Până deseară îmi voi face încălțăminte noi și-apoi să o iau din loc, să mă îndepărtez de dușmani!

- Crezi că vine? Aș vrea să plec mai repede, s-o anunț pe mama că sunt liber. Se va usca pe picioare când va afla că nu mai sunt acolo. Va crede că m-au omorât și nu va suporta lovitura.

- Săraca, câte i-ai mai făcut și tu. De ce nu te mai astâmperi? Nu vezi că acum nu-i de glumit cu ăștia?

- Văd bine, mătușă! dar ei mă caută pentru anii din urmă, pe care nu-i mai pot îndrepta. Acum, știi și d-ta că n-am mai făcut nimic!

De-ar ști ea ce mă frământă și nu-mi mai dă astâmpăr. Aș fi vrut să-i strig din toată puterea: și voi o să ajungeți ca mine. Mai rău încă. Vă ia pâinea, vă face slugi, vă ia limba și portul, vă vor biciui să trageți la jug. Dacă ar fi mai mulți ca noi, să le oprească năvala, prețul pe care noi l-am plătit până acum, azi Iuda n-ar fi umplut pământul nostru dintr-un capăt la altul al țării.

- Dumnezeu să-i bată, Filoane! că și de noi e greu. Lucrăm până cădem pe holdă și toamna trebuie să împărțim bucatele cu ei. Nu mai scapă nimeni din ghearele lor!

- Le dați și lor, dar tot vă mai rămâne! Cât mai puteți mânca o pâine ca asta, tot e bine! pun eu cărbuni pe foc.

- Dar până când?

Dau din umeri. Îmi venea să-i spun: nu peste multă vreme, dar nu-i mai amărăsc inima.

- Să văd acuma de încălțăminte, să-mi croiesc tălpile!

- Stai aci, te mai odihnește până deseară, eu mă duc acum, că mă așteaptă secerișul. Ține ușa închisă. Nu vine nimeni, dar e mai bine așa. Strânge vasele și pleacă, trăgând ușa în urma ei.

Rămas singur, încep și eu lucrul. Așez piciorul pe pielea de cojoc și trasez forma tălpii. Croiesc apoi cu foarfecile talpa dublă, din piele și postav,

găsit în șură, să fie mai moale. Ciorapii abia-și mai păstrau forma. Prind marginile de-a curmezișul cu ață de in, le adun pe forma piciorului și le strâng. Așez apoi tălpile noi peste grilajul de ață și încep să cos pe picior, care ținea loc de calapod. Vârful acului îmi mai scapă și se înfigea în captă, dar parcă nu-l simțeam. Gândul că voi avea încălțăminte pe măsură mă făcea să uit.

Operația a durat vreo două ceasuri și iată-mă încălțat. Mă scol în picioare, pășesc pe paiele moi, fără să simt rănile de drum.

Aud zgomot în grădină, pe aproape. Mă uit prin crăpătura scândurilor și văd un om străin, un țăran și apoi încă unul, care se îndreaptă spre șură. Ce caută oare? Nu par oameni răi. Numai de n-ar deschide poarta șurii, să mă vadă întins. Dintr-o mișcare, stric așternutul și mă retrag în fundul șurii, plină de pleavă. Scormonesc cu mâinile și-mi fac un culcuș, unde mă pitesc bineșor, să-mi pierd orice urmă. Opresc și respirația, parcă, să nu-mi trădeze prezența.

Dar dacă m-au zărit deja, pe când dormeam, prin crăpătura porții? Îi aud vorbind lângă șură. Desprind chiar frânturi din discuția lor: «Mai merg vreo două rânduri, dacă-l înghesuim... încă-i verde.» Mă liniștesc. Aveau și ei trebile lor. Să stau mai bine ascuns, până vor pleca.

Cum eram înfundat în pleavă, simțeam țepile de paie cum mă gădilă pe grumaz, pe mâneci, pe la ciorapi, iar oaspeții nepoftiți întârzie să plece.

Am stat așa mai bine de o oră, cu vorba lor pe aproape. Era cald în paie și m-a apucat somnul. Am luat un avans din noaptea viitoare, rezervată drumului.

Soarele era deja apus când am deschis ochii, lăsând urme roșii spre asfințit. Mă îndrept de oase și mă duc spre ușă. Trag cu urechea. Liniște. Împing poarta și scot afară capul. Eram singur în grădină. Încet, greierii își strună vioara pentru concertul pe luncă. Privesc cerul deasupra, dâra de stele, calea laptelui, care-mi amintește noaptea pe dealuri, pe culme, întins pe frunziș, încântat de triluri fără număr. Melodii dulci, fermecătoare, care adorm, sub pânza de mușchi moale, tainele pădurii, unde-și dau întâlnire atâtea cântătoare. Să mă întorc acolo, unde sunt numai prieteni și cântec. Acolo, fiecare creangă-i o colibă și patul de frunze un așternut. Nimeni, nimeni nu te știe, nu te spune!

- Filoane! Filoane! aud vocea mătușii, trezindu-mă din vis. Hai sus, vino în casă. Acum nu te mai vede nimeni, e întuneric!

Mă mișc încet din culcușul de pleavă și mă îndrept spre ușa șurii, cu urechile la pândă.

- A venit Petrică? o întreb într-o doară.
- Nu! Nu a venit încă. Nu știu de ce întârzie!
- Eu aș vrea să plec, că noaptea nu-i prea lungă și va trebui să ajung până-n zori la popasul din iarna trecută.

- Mai așteaptă puțin și vei pleca cu el. Până atunci însă, hai să mănânci ceva, vom vorbi după aceea ce vei face!

O ia înainte și eu după ea. Traversăm curtea pe lângă fântâna cu cumpănă, până la treptele casei ce dau în verandă și de aici în sala de prânz.

- Bună seara la toți, le urez eu cu voioșie în glas.

- Bună să-ți fie inima! îmi răspund în cor bătrânii, soțul mătușii și copiii, îndemnându-mă să iau loc. Era o masă lungă, de la țară, care cuprindea toată familia. Dintr-un castron mare ieșeau aburi calzi de bucate rare. În fața mea, o farfurie albă de porțelan și ochii lor îndreptați spre mine să-mi dea curaj.

- Scoate-ți, Filoane, până-i cald!

Era atâta bunătate în invitația lor, că mă simțeam acasă, la masa întinsă sub părul umbros din grădiniță, alături de mama, care mă îmbia la prânz, când eram copil încă.

O tăcere domina cina. Voiau parcă să-mi pună întrebarea, cum am scăpat și cât noroc am avut.

Prind polonicul între degete și tulbur apa, decorată cu ochiuri roșcate. Îl umplu o dată, de două ori cu bucățele fine de pasăre. Era supă de porumbel, așa cum se gătește la zile mari sau pentru oaspeți de soi. Mi se citește surpriza în ochi, îmi mărește pofta nesățioasă de atâta vreme. Mă priveau toți, cu o adâncă satisfacție. Prind apoi lingura în mână. Mă opresc, clipa unei rugăciuni, și încep să sorb cu nesăț. Era doar ieri și ce distanță mă separă. Am regăsit gustul prânzului, uitat în pragul colibii de pe Nemanu. Mă reîntorc în lume.

Nu se mai servește nimeni. Au uitat poate, privindu-mă ca pe un copil, cu darurile de ziua lui strânse în brațe.

Nu făceam zgomot ospătându-mă. Nici ei, mulțumindu-se să mă privească cu atâta căldură. Era un moment solemn, care ne unea în aceeași comuniune. Durerea și bucuria mea erau și ale lor.

- Mai scoate-ți! rupe mătușa tăcerea.

Mă uit și eu la ei, rămași cu lingurile în mâini și cu ochii la mine. Simt și ei îndestularea mea și erau mulțumiți de binefacere.

De-acum nu mai aștept să mă îndemne. Iau iarăși polonicul și-mi umplu farfuria. Simt cum supa delicioasă se împrăștie în tot corpul, îmi dă putere, curaj pentru ceea ce mă așteaptă.

Am terminat. Las lingura pe fundul farfuriei, împreună degetele și închin o rugăciune Celui Prea Bun și gazdelor creștine, de mulțumire.

- Mai scoate-ți, că-i ușoară! Să nu te lași flămând!

- Mulțumesc lui Dumnezeu și d-voastră! Am mâncat cu atâta poftă. O supă ca asta, de multă vreme n-am gustat.

- Ia spune-ne și nouă cum ai scăpat de acolo, de unde puțini se mai întorc? mă roagă toți cu o curiozitate greu reținută.

- Așa a fost voia lui Dumnezeu, să nu-mi lase viața la ei. Mi-au lăsat gratiile descuiate de cu seară, încep eu. Pesemne că voiau să mă curețe. Eu nu aveam de gând să fug în noaptea asta. Cineva m-a trezit după miezul nopții, lucru ce nu mi se întâmplase de când eram acolo. O voce tainică mă îndeamnă să ies, o voce mai presus de oameni. M-a deșteptat atunci când toți paznicii dormeau și mi-a făcut, parcă, semn să îndrăznesc, să nu-mi fie teamă, că nu mai sunt singur... Și povestea mea durează mai bine de o oră. Ascultau toți ca la slujbă. Nu le venea a crede. Și totuși... minunea s-a săvârșit.

Atâția de pază și să doarmă toți! exclamau ei a nedumerire, care-și găsea singura explicație într-o putere nevăzută.

- Dumnezeu e mare! reiau eu, ca transfigurat. Cuvântul lui Dumnezeu zice: "Nu te teme, eu sunt cu tine. Până și perii capului tău sunt numărați și nici unul nu va cădea fără voia Mea". Eu l-am simțit pe Dumnezeu aproape, am crezut în puterea Lui.

- Să știi că-i așa! Când te rogi Lui, din toată puterea, El nu te părăsește, îți sare în ajutor!

- Pe noi, continuă bătrânul, ne-a pedepsit greu Dumnezeu, nu mai scăpăm de ăștia. Ne iau grâul tot, ne iau pita de la gura copiilor, ne lasă goi. Și darea (impozitul) se tot urcă. Ne-au furat banii cu stabilizarea. Acum ne-au scris pe listă, să dăm grâu mai mult decât am produs, Unde este însă munca noastră, sămânța și pita pentru iarnă? Ni-l iau cu 4 lei kg., iar noi va trebui să-l cumpărăm cu 30 de lei, ca să avem ce mânca! De unde banii? și ce să mai vinzi? Pentru dare (impozit) nu mai știi cum s-o mai scoți la capăt. Mai vinzi din haine, dar nu ajunge. Sluga pe care am avut-o noi am săturat-o, am îmbrăcat-o, a ajuns primar și acum nu te lasă el să trăiești. Ne-a impus cu o cotă de grâu mai mare ca a celorlalți și nu ai ce face. De nu le dai, te bagă în temniță. Așa îmi vine să-i aștept cu toporul la poartă, când or veni să-mi ia

grâul, truda mea, să-i lovesc în frunte, să le dau eu pită! Eu îs bătrân, am trăit destul, dar... barem să nu le dau cu mâna mea. Să ia totul, după ce eu nu voi mai fi pe astă lume!

- Lasă, taicule! S-or mai ușura lucrurile, s-o face război și-i vor scoate de aici!

- Nu ne mai scapă Dumnezeu de ei. Țștia or venit să nu mai plece!

- Ți vor scoate americanii, Ți spun eu, fără vreo iluzie.

- Ce-i doare pe americani de noi? Țștia ne-or mânca sufletul! Dar tu ce-o să faci acum? se îngrijorează unchiul. Acasă nu te mai poți duce și la cine să stai ani de zile? Eu te-aș îndemna să treci dincolo, că Țștia, de te prind încă o dată, apăi, să știi că te omoară! Și-i păcat, că ai învățat multă carte. Biata maică-ta, ea nu te are decât pe tine. Du-te iar în străinătate, că aici va veni răul.

- Mă duc, unchiule, pe unde-am mai fost, pe aici văd că nu mai am loc! Ți răspund eu, ca o presimțire.

- Treci prin Sârbia, că Tito și-a schimbat blana și de acolo, unde te va învăța Dumnezeu!

Afară latră câinii. Mătușă iese în grabă să vadă. Eu trec în camera vecină, aproape de fereastră, gata de fugă. Cineva intră în casă și în același moment aud vocea mătușii care mă cheamă. Se vede că nu-i nici un pericol, e vreunul de al casei.

Noul venit aduce vești îngrijorătoare. Înaintea lui 23 ugust, sărbătorirea «eliberării», patrulă de pază, formate din comuniști și «Frontul Plugarilor», cutreieră satele, de seara și până dimineața. Păzesc casele, ca nu cumva «reacționarii» să facă semne pe case și astfel să le strice festivalul. Au ordin să oprească și să legitimizeze pe oricine trece pe uliță.

Patrulă pe sate? 23 august? Nu cumva aceste patrulă au un alt rost? Mă pun pe gânduri, au întins putere după mine și aceste măsuri numai de azi. Încep să număr satele înșiruite pe marginea șoselei, prin care va trebui să trec în drumul meu. Nu sunt multe și le voi ocoli, o dată cu pericolul, prin lunca plină de verdeață. Nu mă va lăsa Dumnezeu să cad, după ce m-a scos de la moarte... La El mi-e singura nădejde.

- Rămâi acum, insistă mătușă. O să vină și Petrică. Te culci în șură, acolo nu te deranjează nimeni!

- Mătușă, azi după masă or venit doi oameni pe lângă șură. Au stat aci mai bine de o oră. Nu știu ce căutau.

- A! nu-ți fie frică! Vecinul nostru a întins niște duhan (tutun) la noi, în spatele casei, sub streșină, să se uște. O face pe ascuns, i-e frică să nu-l ia Statul și-l mai și pedepsește dacă-l prinde, de aceea o face pe ascuns!

Va să zică, tot pe furiș, ca și mine.

- Acum, noapte bună și somn ușor la toți!

- Noapte bună! Odihnește fără teamă! mă liniștește unchiul.

- Stai puțin, Filoane! să închid câinii, mă strigă mătușa din urmă. Curând ajung la șură, unde mă așteaptă așternutul moale.

- Noapte bună, mătușă! Și rămân iar singur.

Somnul nu mă prinde. Nemanu-i departe... patrulare în fiecare sat... Totul doarme, doar un lătrat singuratec de câine mai tulbură întunericul. Rămân în poarta șurii cu ochii la stele. Cât n-aș da să fiu deja pe Valea lui Hamat, să aud privighetoarea cum îmi fredonează în triluri, fermecătoarea-i melodie. Aud parcă o voce tainică, ce mă cheamă pe luncă. Curând mă voi pierde în desișul ei, să fim una, până-n asfințit de soare.

Noapte bună, prieteni dragi! Puțin și voi fi iarăși cu voi.

Las visul să-mi poarte dorul departe, până-n zori.

Trag din nou clopotele prelung, pe aproape, o dată cu răsăritul. Utrenia la țară. A trecut anul, și mai bine, de când nu mai aud glasul din turn. Pentru mine, pentru noi toți s-au închis altarele. Rugăciunea ne ține loc de căpătâi pe atâtea drumuri. Aplec genunchii și un «Tatăl nostru» îmi coboară în suflet, cu liniște, cu împăcare, mai mult ca niciodată, în dangătul clopotelor. Văd satul întreg la slujbă, iar eu, instalat în strana din dreapta, cântând priceasna: «Doamne, Doamne! ochii inimii mele îi ridic către Tine»...

Se împarte deja ziua pe din două. Mătușa mă cheamă la prânz. Pofta îmi revine iar. Sunt zile de refacere și le simt din plin binefacerea. Împăcat de-acum cu cele lumești, priveam lumina ce pornește spre asfințit. Încă puțin și amurgul își reia locul de ieri. Pătru încă n-a venit. Avea totuși o zi întreagă și n-a venit să mă vadă. Se teme, poate. Când mi-a auzit numele, atât de periculos pentru oamenii «pașnici», aproape de casa lui, l-a pus, poate, pe gânduri.

Întunericul învăluie din nou satul, lunca. Ies din șură și mă strecor încet pe lângă șireada de paie. Cerul era senin dar luna nu apăruse încă. Doar stelele înfloresc pe bolta înaltă. Privesc spre ele, le voi avea călăuză pe cărarea libertății.

Din nou la masă, masa de seară. Erau toți adunați.

- Mănâncă bine, Filoane! că cine știe când vei mai mânca! mă îndeamnă mătușa.

Are dreptate, dar îndemnul ei îmi răscolește necunoscutul ce mă pândeste. Decât să mă întorc la boțul de mămăligă vineție și la ciobul de apă tulbure, mai bine fără hrană, până se va împlini sorocul zilelor hoinare.

Las lingura pe masă, mulțumind de îndestulare. Mătușa-mi taie o jumătate de pâine și o bucată de șuncă, să o am pe drum.

- Îți mulțumesc, mătușă! Ești atât de bună, dar... nu pot lua nimic! Aș vrea să fiu mai ușor la drum, fără prea multe bagaje... Am cam mult de mers în noaptea asta și trebuie să ajung neapărat la adăpost!

Nu voiam să o sperii că nu pot lua mâncarea, ca să nu o găsească la mine, dacă soarta ar fi să dau din nou socoteală celor mișei.

- Atunci ia numai bucata asta, nu-i grea. Ți-o învelesc în ștergarul tău, pe care l-ai lăsat astă iarnă, când ai mai trecut pe la noi.

- Am să tai numai o feliuță, pentru că dimineața, dacă mi-o ajută Dumnezeu, voi avea unde să mănânc, acolo unde am mai tras ultima dată!

S-ar părea că i-am convins. Ascund bucata de pâine în ștergarul alb și-l leg, pe sub haină, la cingătoare.

Mă simțeam atât de bine în casa lor. Nu mă înduram să mă despart de adăpost, de hrană și de sufletul lor creștin, care mi-a deschis poarta și dărnicia deopotrivă.

Eram în mijlocul lor și mă pregăteam să-mi iau rămas bun, când, deodată, câinii încep să latre cu zgomot repetat către poartă. Inima începe să-mi bată cu putere. Gândul unei surprize începe să mă frământa. Doar două minute mă despărțeau de luncă. Aș fi lăsat, așa, liniște în urmă, ar fi dormit și ei împăcați, mulțumiți chiar.

Trec repede în camera ce dă înspre grădină și mă apropiu de fereastră, gata să mă strecor afară.

În timpul ăsta, mătușa iese în curte. Câinii se potolesc ca prin minune. E cineva de-ai casei? Inima-mi bate tot mai tare, așteptând deznodământul. Aud vorbă pe trepte și glasuri cunoscute.

- Filoane! Filoane! Poți să ieși!

În prag apare Pătru. Ochii noștri se cuprind.

- Tu ești, Filoane? Și în clipa următoare, îmbrățișarea anilor mulți de când nu ne-am văzut ne regăsește, prieteni vechi.

Cât te-ai schimbat, Petre? Sunt zece ani de când nu ne-am mai văzut!

Cum ai scăpat? De când ești închis? Te-au bătut rău? Ești bolnav? mă copleșește el cu întrebările, privindu-mă din creștet și până în tălpi, să găsească urmele copilăriei noastre, încrucișate cu urmele, mai proaspete, ale celor din închisori.

Tu nu te-ai schimbat mult, încearcă el să o dreagă, după câte ai pățit. Zece ani... mai ții minte vremea noastră?

- Petre! mă leagă strâns anii adunați pe același fir. Poate ei m-au împins, în ceasul greu, să te revăd, înaintea celei de a doua pribegii! Eram prea fericiți atunci, prea fără griji. Îmi amintesc acum cu drag anii ce azi îmi par ieșiți din legendă!

Lângă el, o fată tânără și-a oprit ochii asupra mea, mari, calzi, încărcăți de duioșie.

- Nevastă-mea! îmi prezintă el fata ce se apropie de noi.

- Unde vrei să te duci acum? Eu ți-aș da un sfat, treci granița, cât mai este încă verdeață pe luncă! Vezi bine că aici nu mai e de trăit!

- Mă gândeam și eu la fel, de mi-o ajuta Dumnezeu, dar va trebui să ajung mai întâi la ai mei și-apoi...

- Tu i-ai pregătit ceva de drum? se adresează el mătușii.

- Nu vrea să ia nimic, doar o felie de pâine, până ajunge la loc bun!

- Petre! Nu știi de ne vom mai vedea vreodată!

Nădejdea mea se stinge o dată cu seara. Las în urmă, pe rând, chipuri, amintiri. Deschid poarta necunoscutului, să-mi îngroape urmele. În ochii lui dau buzna, o dată cu lacrimile, toată copilăria noastră. A plâns ca un copil, pentru mine, pentru tot ce-am trăit împreună. O despărțire fără întoarcere, poate. Fiecare simțeam ultima clipă ca o groapă larg deschisă. Pașii mă duc spre ușă, ca adormit. Un scârțâit sinistru împrăștie liniștea. Ușa se închide în urma mea, iar noaptea mă învăluie tot, mă pierde pentru toți.

Încotro acum? Drumul din iarna trecută, spre casa lui I., se întinde în fața mea. Pășeam încet, să nu trezesc câinii până ce voi ieși din sat. Încă două case mă mai despart de câmp. Opresc respirația, ascult și în câteva clipe satul dispare în noapte.

Odată la drumul mare, întind pasul să-mi dezmoțesc încheieturile și să mă îndepărtez de pericol. Gândul că aș putea da piept cu paznicii pentru străini mă face să părăsesc șoseaua și să mă înfund pe luncă. Iarba uscată și tare, retezată de vite la păscut, îmi străbate ciorapii și talpa de piele. O durere vie mă trezește din plin. Întunericul se mai subțiază sau ochii mei, ieșiți de la lumină, s-au obișnuit cu el. Iată primul sat ce se ivește cu zgomote neregulate. Câte un câine, trezit din somn, latră la întâmplare, iar hăuitul lui străbate în ecou surd ulițele adormite de la un capăt la altul. Din când în când, un alt lătrat îi răspunde în ecou prelung, în semn de luare aminte. Sunt singurele viețuitoare ce păzesc somnul stăpânilor. Lătratul la intervale nu prezintă nimic suspect și înaintez fără teamă. Milițienii lasă în urma lor un

lătrat continuu, urmărit până ce dispar auzului, lătrat «la om», cum se spune. Și urechea mea înregistrează astfel de consemne, ține loc de antenă, de orientare.

Mă apropii cu grijă de capul satului, la distanță. Un miros de hoit îmi umple nările. Din ce mă apropii, simt mai tare o duhoare insuportabilă. La câțiva pași zăresc un cal umflat, îngropat pe jumătate, de jur împrejur și oase multe. Era cimitirul cailor.

Mi-am schimbat preocupările, pentru un moment. Gândurile mi se opresc la realitatea hădă ce-mi ieșise-n cale. Iată ce mai rămâne din prietenul fidel al omului, când nu mai poate trage povara. Pe la noi nu se mănâncă, sub nici o formă, carnea de cal. Așa se preface și omul sfârșit și-și odihnește resturile în același pământ. Animalele fără cuget și omul sapiens, care se frământă o viață, dispar sub același smoc de iarbă.

În față, zarea conturează turla bisericii, ce marchează mijlocul satului. Mă întorc cu fața spre ea, pentru a avea mai bine imaginea satului întreg. Nu putea avea mai mult de 1 km. lungime. O iau la stânga și, paralel cu satul, întind pasul prin luncă, ținând mereu sub ochi turnul bisericii, să nu pierd drumul.

Din când în când mă opresc, ascult cu respirația tăiată, să înregistrez mișcările nopții. Apoi, o iau din nou prin porumbiște, pe țărâna mușuroaielor de cucuruz, moale ca o catifea.

Câte un zgomot brutal îmi oprește bătăile inimii. Iepuri, surprinși în somn, țâșneau din culcuș, să-și scape pielea. Speriați și ei și eu, ne pierdem în direcții diferite, pândind alte primejdii mai grave.

Socotind distanța făcută, cotesc la dreapta, să tai șoseaua. Trebuia neapărat s-o trec, pentru că, de partea mea, aveam un alt sat de evitat. De o parte și de alta, șoseaua era mărginită de pomi, care apăreau în zare ca o dungă neagră, ridicată deasupra holdelor.

De-acum las biserica și mă orientez după dâra neagră drept reper.

Din ce mă apropii, înălțimea pomilor crește și-mi acoperă zarea, pierdută în silueta lor. Mă opresc mai des și întind urechea. Nimic. Mai fac alți pași și mă opresc să ascult. Nu mă despărteau de șosea decât vreo 30-40 de metri.

Simt un miros de praf bătut de drum, depus pe frunze sau vânturat de adierea nopții. Era diferit de mirosul de polen galben, grămădit pe pletele de păpușoi.

Mă întind la pământ și aplec urechea pâlnie, să ascult. Știam că pământul transmite zgomotele mai puternic decât aerul, iar noaptea, în

liniștea totală, transmite cea mai mică mișcare. Nici un suflu. Dar dacă pândarii stau nemișcați, în umbra pomilor, cu câinii aproape? Mă lipesc din nou pământului timp de un sfert de oră, să fiu mai sigur. Iarăși nimic. Mă scol încet, număr pașii, câte cinci, și iar mă opresc. Cocenii, de o parte și de alta a șoselei, la o distanță de circa 15 metri, formează o bună cuvertură. Rămâne distanța descoperită, ce urmează parcurg în viteză, ca să ajung din nou în porumbiște de cealaltă parte. După alte clipe de ascultare, încep să mă târăsc pe coate până în șanțul șoselei. Din găvanul șanțului, scot capul și măsoar din ochi, de-a lungul șoselei. Pustiu, ca și pe luncă.

Dintr-un salt, traversez drumul și mă pitesc în depărtare. Tăcerea se așterne din nou peste tot. Nimeni n-a simțit nimic.

De-acum, altă holdă mă ia în primire și pașii dau zor pe răcoare, mă împing înainte, spre locuri mai ascunse de lume, de dușmani, de prieteni, de mama, care-și tânguie durerea, așteptând zadarnic o minune. La ora asta, casa i-a fost răvășită de nemernici, iar ea nu va mai ști ce să creadă, dacă am fugit sau am fost ucis.

Nu mă mai gândesc la nimic, să-mi păstrez toate simțurile în alarmă pentru ceea ce mai am de făcut.

Merg alături cu drumul, la o distanță de vreo 150 de metri de linia copacilor, care-mi servesc de ghid.

Nu știu când am trecut al doilea sat, că nu mai văd nimic în urmă. Merg de mult, noaptea a trecut de jumătate. Roua începe să cadă și umezește pământul, iarba, frunzele de păpușoi. Ciorapii, umezi și ei, se amestecă cu țărâna, devenită humă cleioasă și grea. Hainele, umezite și ele, se lipesc de corp, care devine curând numai o apă. Frunzele lungi de porumb, devenite pâlnie, își strecoară stropii de rouă pe guler. Se preling apoi în fiori reci de-a lungul corpului. Prin miriști, care intercalează lanurile de păpușoi, paiete de grâu, tăiate de coasă, un fel de țepi ascuțiți pătrund prin talpa ciorapilor, devenită un fel de ciur și se înfig în carne, provocându-mi dureri vii. Curând tălpile dispar de-a binelea, lăsând piciorul gol să înfrunte țepii. Sângele curge, se amestecă cu pământul, devenit pansament. Durerile-mi încetinesc pasul. Pe șosea, desigur, aș scăpa de înțepături, care-mi sângeră picioarele fără oprire, dar gândul că pândarii ar putea fi pe aproape îmi uită durerile într-un scâșnet mocnit. Și-apoi, pietrele șoselei nu vor schimba mult durerea tălpilor sângerânde.

Înainte numai, atât timp cât picioarele sunt calde și voința de a supraviețui îmi justifică pe mai departe calvarul.

Deodată drumul se oprește în fața unui râu afund și larg. Ce fac acum? Apa lină ascunde profunzimea ei, îmi pregătește, poate, o altă surpriză, imediată.

Să intru în apă îmbrăcat, risc să mă afund, odată hainele îngreuiate de apă. Să mă dezbrac? Cum să trec hainele, să le pot recupera dincolo? Sau înot, sau țin hainele, îngreuiate și ele? Încurcătura este la apogeu. Nu-mi mai lipsea acum decât acest obstacol. În pericol de a mă îneca, voi lăsa instinctiv hainele și voi ajunge la celălalt liman, gol, goluț. În această situație voi fi ca și prins. Cum mă voi mai putea mișca fără a nu alarma lumea, devenit nebun de-a binelea.

Nu-mi rămâne decât șoseaua, unde un pod întins pe cabluri permite traversarea pe uscat.

Mă apropiu, deci, de pod, acoperit de niște tufișuri înalte. Mă opresc în fața șoselei, lipesc urechea de pământ și încerc să desprind o mișcare, o șoptă care mi-ar vesti primejdia. Podul este un punct important, fiind singura trecere, nu se poate să nu fie păzit. Totuși, ceva mă îndeamnă să îndrăznesc.

Aștept așa, un timp îndelungat, dar nu aud nimic. Mă târăsc tot mai aproape și mă ascund în ierburile dese și înalte cât trestia, ce mărgineau șoseaua de-o parte și de alta, până la capătul podului.

Îmi opresc respirația, mă lipesc iar bine de pământ, să desprind un zgomot provocat de apropierea mea. Nimic.

Încerc să mă târăsc spre capul podului, să văd de-a lungul lui, până la celălalt capăt. În același moment, un zgomot îndepărtat de motor mă țintește locului. Recunosc parcă sunetul provocat de mașina Siguranței, cea cu care strângea pe cei hotărâți pieirii.

Se apropie în goană de pod. Aduce, desigur, schimbul pazei, să vegheze podul și se vor ascunde în aceleași ierburi unde mă aflu eu, să mă aștepte să trec.

O sumă de gânduri îmi trec prin cap, unele mai năstrușnice decât altele, așteptând deznodământul. În ultima clipă, doar, îmi vine ideea să mă îndepărtez de pod, legitim reflex pentru a-mi salva viața. Nu mai am însă timp să fac un singur gest. Două faruri puternice străbat întunericul și trag dâra albă, strălucitoare, cât ține drumul drept. Să fug acum? Silueta mea, luminată de faruri, va deveni o țintă ideală. Mă pironesc locului, lipindu-mă de pământ, să dispar cu totul în măruntaiele lui.

Luminile vii, tot mai aproape, tot mai puternice, străpung frunzele cu vârfuri aprinse și se opresc în hainele mele. Urcă pe pod și un zguduie surd

cutremură pilonii de fier și, cu ei, pământul care-i susține. Câteva clipe doar și ca un fulger străbate distanța ce mă desparte de el.

Nu se oprește. Nimeni nu-l somează...

O ușurare adâncă, ca o piatră ce-mi cade de pe inimă. Am scăpat...

Teama se pierde încet, înlocuită de un tremur ca după o mare catastrofă, pe care nu reușesc să-l domin. În sfârșit, rațiunea își reia funcțiunea.

Dacă mașina n-a fost oprită, înseamnă că podul nu-i păzit. Erau atât de multe drumurile pe care aș fi putut să le străbat, încât au renunțat și ei să mă prindă, înainte de a apărea din nou pe undeva.

Mă vor pândi, mai sigur, prin apropierea casei, așteptând să iau contact cu ai mei.

După o lungă meditație, hotărârea mea era luată.

Sar din ierburi și încep să gonesc pe pod, cât mă țineau puterile. Aveam de parcurs vreo 70-80 de metri și trebuia să-i parcurg înainte ca o altă mașină să mă surprindă pe pod și, cine știe, de astă dată să fie cea temută.

Picioarele umflate, sângerânde, ating pietrele și pavajul podului. O durere vie îmi străbate tot corpul, cu fiecare pas făcut. Nu mai aveam de ales și alerg ca un nebun. Nu știu cum am ajuns la celălalt capăt al podului. Când mă trezesc, eram întins în ierburi, fără vlagă, nădușeala-mi scâldea tot corpul.

Aveam impresia că mă sufoc. trag aer în piept cu toată puterea. Am golit în fugă tot coșul pieptului de aer și oprirea bruscă mi-a tăiat respirația. Deschid gura să trag mereu aer, ca un pește scos din apă.

Nimeni, doar eu cu umbra mea, am trecut pe aici și rămânem tot singuri. Respirația îmi redevine normală, încetul cu încetul, tălpile însă, sângerânde, mă înțeapă crunt. Abia mă țin pe picioare. Nu-i timpul de bocit, răul vine din urmă.

Mă îndepărtez în grabă de pod, până ating distanța convenită, de șirul de pomi directori. Și-apoi, holdele-mi șterg dăra pașilor. Sângele se repune în mișcare, încălzit de mers. O curbă a pomilor și eu le urmez automat cursul.

Și merg așa mult. Durerile mă strâng tot mai aproape. Ciorapii înnoroiți de rouă și de praful holdelor trag greu și-mi ies din picioare. Îi leg cu frunze de păpușoi să nu-i pierd. Îmi acoperă partea din picioare, rămasă goală, de pantalonii prea scurți, să par mai încălțat, un fel de pantofi de pânză.

Împing mereu, cu opriri mai dese. Acum simt mai viu înțepătura paielor retezate de coasă. Fiori crunți îmi străbat tot corpul la fiecare atingere cu pământul.

Mă opresc, strivesc între dinți un scrâșnet de durere și... iar înainte. Simt însă că nu voi merge mult în ritmul ăsta. Se va scurge noaptea și va

trebui, sub orice preț, să ajung înainte de zori la noua mea haltă. Dar dacă m-aș apropia de șosea? Aș putea merge nevăzut pe marginea ei, încet, fără zgomot și cu ochii la pândă. Consecințele ar fi aceleași, pe șosea sau imobilizat pe țarină, unde foamea și țărani veniți la holdă mi-ar grăbi calvarul.

Trebuie neapărat să ies din această situație, cât picioarele mai sunt calde. Orice oprire mi-ar amorți mersul. Cugetând așa și căutând să-mi impun o alternativă, liniștea, resemnarea îmi revin, cu încetul, mobilizându-mi ultima energie. Absorbit total de planurile mele, nu mi-am dat seama că m-am apropiat de coroana duzilor ce mărgineau șoseaua. Mă opresc sub scutul lor și ascult. Nimic, pustiu... Îngrop talpa în țărâna drumului, uscată și moale, ce-mi pare ca un bandaj cald, binefăcător. Am chiar impresia de a mă simți bine. Arunc o privire înainte, cât îmi permite întunericul, ascut urechile și calc pe vârful picioarelor.

Ceasurile alunecă lin pe coasta zorilor. Praful acoperă cu o pojghiță subțire pietrele tari, care-mi lovesc surd osul călcâielor. Ricoșează spre creier, în scurtcircuit, și-mi zguduie tot scheletul. Simt cum șira spinării se înfinge în cap, ca un par bătut în pământul tare, ce opune rezistență. Îmi leagănă tot corpul amețit. Strâng în mine aceleași dureri, ca pe luncă, de astă dată, însă, regulate și adânci. Fiecare pas îmi clatină creierii, ca apa într-un vas pe jumătate gol.

Mergând așa, ochii se obișnuiesc cu umbra nopții. În față desprind fâșii albe, care completează șirul pomilor. Era un sat. Mă apropii cu grijă până la marginea lui, unde mă opresc să ascult. Mult nu întârzii, gândul la patrulele de noapte, care apără «sărbătoarea» proletară, sărbătoarea Neamului legat, atârnă greu în cumpănă. Și totuși, fără să-mi dau seama, înaintez până la prima casă.

La orele astea dorm și apele. Mă îndemn singur și mă trezesc pășind sub ferestrele primei case. A doua, a treia, și... deodată, o umbră ieșită după un colț de stradă îmi îngheață sângele în vine.

În noaptea asta aș fi preferat strigoii oricărei ființe vii. Instinctiv îmi schimb cursul și picioarele, săracele, tot ele mă pun la adăpost.

Ajuns la ultima casă, de unde venisem, mă dau în dosul unui zid și, încet, scot capul afară, să văd dacă sunt urmărit.

Umbra vine în același ritm spre mine. Îl văd bine acum, este un jandarm, devenit milițian. Cred că nu m-a zărit, pentru că pășea pe jumătate adormit, ca trupa în marș de manevră.

Cât noroc am mai avut! Nu mă despărteau decât vreo 30-40 de metri de el, distanță suficientă să pot dispărea după o casă și apoi să mă pierd pe luncă.

În fundul grădinii ultimei case, mă opresc să deslușesc un eventual pericol. Nimic! Pesemne că, ajuns la capul satului, și-a întors pașii, să-și reia rondul. De un lucru eram acum sigur, se confirmă știrea cu patrulele de noapte.

Mă îndepărtez cât pot de grădini, să nu mă latre câinii, să mă descopere și continui pe luncă, alături cu satul, păstrând o distanță de ochi, cât îmi permitea bezna.

Ce temeri mai răspândește și ulița la țară? Nu este, oare, ulița caselor albe, în zi de sărbătoare a hramului, a mai albelor cămăși, înflorite la poale și piept?

Ele ascund viața unui neam, care și-a conservat aici, de secole, limba și istoria, de atâtea năvăliri. Privesc acum casele și un fior de teamă îmi alungă pașii. Juda își pândește prada. S-a stins, din farmecul lor, cântecul și hora veselă. Și sufletul creștin și-a îngropat binefacerea. Dușmanul lui Dumnezeu s-a pripășit la poarta românului și a gonit liniștea din familii.

Casa bietului țăran a devenit ciumată, o îngrădesc primejdiile și temerile... Și aici s-a răstignit Fiul lui Dumnezeu!

Degetele împreunate cruce fac pe fruntea asudată, pe pieptul frânt semnul de pe Dealul Căpățânei, în timp ce pașii se târăsc spre luncă.

Ochii rămân o clipă pironiți pe dâra de întuneric ce marchează satul. Cu greu îmi revin din vârtejul revoltei, și mă îndemn la drum.

Las satul în urmă și, alături de șosea, grăbesc pasul. Mult, însă, nu pot merge pe luncă. Țepii miriștelor îmi străpung carnea tălpilor și rănille închise de sângele închegat se redeschid, lăsând stropii roșii să se amestece cu huma. Durerile devin atât de greu de suportat, că ultima speranță de a mai ajunge întreg rămâne tot șoseaua. Nu știu, din cele două rele, care ar fi de preferat. Dușmanul imediat, care-mi amenință securitatea, este acum drumul, distanța care va trebui să fie bătută înainte ca noaptea să dispară.

Peste holdă nu voi ajunge niciodată. Bat pe loc. Revin, deci, iar pe șosea, cu simțurile toate în alarmă. Ochii, urechile străbat înainte pârția pașilor grei. Nimeni... mereu pustiu.

În depărtare, spre orizontul mai înalt, mărginit de coame sure, ceața ce învelește pământul se subțiază cu încetul. Zorile nu mai sunt departe. Cântă cocoșul. Ecoul ajunge până la mine.

Un alt sat îmi apare în bătaia ochilor. Acum răsună din uliță-n uliță ceasornicele satului. Se tăia ultima felie din noaptea pe sfârșite. Curând, lumea va începe să miște. Chiar lunca va prinde viață de zgomotul țăranilor întorși la muncă.

Câinii, și ei treziți din somn înaintea stăpânilor, latră de zor și mă îndeamnă să lungesc pasul.

Merg din ce în ce mai greu. Oboseala mă cuprinde. Mi-e sete, dar pe câmp nu găsesc izvoare. Sătenii se alimentează cu apă din fântânile săpate adânc în mijlocul satului, de unde se adapă și drumeții. Îl cunosc bine, era un sat de nemți, golit complet de populație, care a fost încărcată în vagoane de animale și dusă în Rusia. Sunt trei ani de atunci, dar nimeni nu s-a mai întors. Nu se vor mai întoarce niciodată. Cine le va locui casele și cine le va îngriji renumitele vii? Aici pericolul este mai mare. Guvernul a adus partizani fideli, care păzesc azi sărbătoarea sfârșitului de august, data înmormântării unui neam.

Sunt patru ani de atunci. Trăgeau clopotele în toată țara, din ordinul noii stăpâniri, să vestească «dezrobirea». Acest popor nu se răstignește ca Isus, în Vinerea durerii, el se răstignește cu fiecare răsărit de soare, cu fiecare înserat. El poartă cununa de spini acasă, pe holdă și intră cu ea pe cap, Duminica, la Liturghie. «Doamne, fă să treacă paharul acesta de la mine», e ruga lui fierbinte, pentru marea îndurare.

Cei ce l-au vândut nu s-au spânzurat de remușcări. Nu! Ei și-au strâns arginții și s-au dus departe, cu gândul să se întoarcă din nou, să-i împartă și hainele, iar pe cămașa goală, «să arunce sorți».

Blestemul apasă greu, peste cei rămași acasă, să-și apere graiul și ființa. Lanțuri grele le vor încovoia spatele. Sânge mult va stropi mii, zeci de mii de cruci, semădate la răspântiile țării.

Popor blând, tot el va înhăma jugul, să taie brazdă pe ogorul ce nu-i mai aparține și pe care nu-l va mai părăsi decât pentru lumea de dincolo.

El nu-l blestemă. El rabdă și geme. «Așa a fost voia lui Dumnezeu». Dar, într-o zi, Dumnezeu va plăti și plata Lui va fi fără răscumpărare. Ocolesc din nou satul, urmărit de câinii care latră cerșitorii și vagabonzii, răufăcătorii și străinii.

Aveam în față o încrucișare de drumuri, de căi ferate, înaintea orașului B., unde mă așteaptă atâtea pericole.

Linia ferată, care pornește din orașul închisorii mele, îmi taie în curând drumul. Un pod de vreo 20 de metri lungime continuă drumul peste linia ferată. Dincolo, la numai un ceas de mers, mă așteaptă popasul meu. În

dreapta podului, la câteva sute de metri distanță, era gara aglomerată. Lume multă vine, pleacă. Se încrucișează trenuri încărcând și descărcând alte poveri. Printre călători se strecoară, poate, și cei ce-mi ațin calea. Întunericul mă mai ascunde câteva clipe.

Cu teamă mă apropii de pod, lăsând gara în urmă. Nimeni pe aproape.

Mai încolo, cărarea ce vine din satul C., înspre gară, se încrucișează cu drumul meu, înainte de a se pierde într-o șosea vicinală.

O las în stânga și mă aflu în porumbiște, drum mai sigur.

În depărare se aud voci de bărbați și femei. Acum le desprind bine siluetele. Lumina zilei dă ultimul asalt nopții, ce se pierde încet spre orizont.

Lumea se îndreaptă spre târg, dis-de-dimineața, să-și schimbe produsele pe îmbrăcăminte, care se găsește din ce în ce mai greu. Mai departe, zgomot de roți și tropot de cai, în drum și ei spre târg.

A început mișcarea de vară. Nu mai este departe, dar puterile mă lasă. Șase săptămâni de întuneric, foame și frig, apoi efortul fizic și încărcătura de emoții mi-au secăt corpul de vlagă. Un efort mai mult îmi depășește ultimele rezerve. Mi-e sete, corpul tot îmi tremură, picioarele umflate mă lasă. Doar de-aș putea să-mi stropesc gâtul uscat cu un pic de apă.

Cu fiecare pas, un scrâșnet de durere. Mă plec pe genunchi, să mai odihnesc tălpile, devenite carne vie. Nu îndrăznesc să mă întind, de teamă să nu adorm. Gândul că numai o oră de mers m-ar pune la adăpost de orice surpriză mă împinge iar înainte. Târăsc după mine nădejdea libertății condiționate.

Mă așteaptă ceva mai bun? Agonia unei existențe animalice, până ce Dumnezeu va hotărî dezrobirea prin jertfă.

Mă opresc des și pornesc din nou, cu atâta greu. Mă apropii tânjind de sat. De-acum, lume din ce în ce mai multă.

Deodată, la o cotitură, zăresc case văruite în alb, înșirate ca mărgăritarele pe o movilă.

Casa mea, acolo unde va trebui să ajung, este tocmai în mijlocul satului și va trebui să străbat toată ulița. O șansă încă rămâne de partea mea. Pândarii de noapte s-au retras, o dată cu ziua. Cu ei și denunțatorii.

Îmi potrivesc ciorapii, să par mai încălțat și mă apropii de drum. Pândesc un moment când nu mai trece nimeni și iată-mă călător pe mijlocul drumului, ca cei mulți. Un om preocupat de treburi.

Șoseaua urcă puțin, înainte de a intra în sat. În dreapta, o casă mare, o moară. O cercetez de la distanță. Porțile închise și totul părea liniștit.

S-a lucrat, poate, noaptea și acum muncitorii se scoală târziu. Trec prin fața ei și mă pierd printre case.

Din loc în loc, femei, bărbați trec pe lângă mine, somnoroși. Le dau o bună dimineța și primesc un răspuns sfios, chiar indiferent. Eram îmbrăcat domnește și, pentru ei, orice strein este un colector de ceea ce le-a mai rămas în hambare. Pentru ei nu mai este nici o surpriză prezența acestor «vagabonzi» prin sate, mai ales că-i vremea treieratului. Pentru ei, sunt și eu unul din acești paraziți și mă lasă să trec neobservat, bucuroși că nu mă opresc la casa lor.

Primele raze de soare apar după deal, când bat în poartă la nenea C. Gardul de scânduri, nu prea înalt, îmi permite să văd în curte. Bătrânul mă vede și se îndreaptă spre mine, oarecum îngrijorat. Nu m-a cunoscut. Mă uit lung la el, zâmbindu-i de la distanță. Abia ajuns la trei pași de mine, mă recunoaște. Mă știa și el prins și poate mort, după zvonurile de afară, și acum mă vede în fața lui ca o nălucire. Nu știa ce să mai creadă.

- Bună dimineța și bun găsit, nene C.!

- Bine te-a adus Cel de Sus! în timp ce mâna-i tremurândă trage zăvorul porții, să intru mai repede în curte.

- Treci în casă! mă îndeamnă el, azvârlind o privire furișă pe uliță înainte de a închide zăvorul.

Nu aștept mult invitația și dispar în grabă, în casa veche, acoperită cu stuf, semn de prea mică bogăție.

La bucătărie, prima încăpere, bătrâna mă primește cu puțină teamă. Nici ea nu m-a recunoscut.

- Bine te-am găsit, maică! îi șoptesc eu în semi-întunericul cuinii.

- Domnul FILON! sare ea cu bucurie, în timp ce brațele ei slabe se întind spre mine să mă îmbrățișeze.

- Bine că te-a scăpat cu Dumnezeu din ghearele satanei! Biată mama d-tale, să știe ea, săraca...

Bătrânul ajunge și el, îmi prinde mâna în palmele lui mari și aspre de lucru și mi-o strânge cu putere.

- Cum de ai scăpat? Am auzit că te-or omorât. Nu cumva ți-or dat drumul? mă ispitește bătrânul, din ce în ce mai intrigat.

- N-au prea vrut ei să mă lase, dar mi se urâse la ei și am plecat cam fără voie...

Râde moșul cu înțelesuri, în timp ce bătrâna își șterge obrazul cu colțul năframei.

- Biată sora Icoana! E tot ce mai putea spune. Erau prietene bune. Mama era pentru ei o soră de cruce. De când și-au părăsit casa, tocmai din vârful Obeinelor, goniți de muscali, au găsit la mama o nouă casă, unde au fost adăpostiți și hrăniți mai bine de doi ani de zile.

Mama era singură, eu departe. Ea se ruga mereu pentru mine, ajutând pe cei oropsiți. Vorbeau mereu de mine și ei o încurajau pe mama, în durerea ei, că voi veni și eu într-o zi acasă. Acum, că mă văd în casă, prima lor bucurie se îndreaptă spre mama. Parcă voiau să i-o transmită cât mai repede.

Intru în camera din față, care dă spre stradă și mă trântesc pe scaunul lung, așezat lângă pat.

- Maică! Aș dori un pic de apă rece! Mi-e tare sete!

- Nu crezi că ar fi mai bun o leacă de vin, din via noastră? Așa ca cel din toamna trecută? grăiește moșneagul.

- O fi bun și el, dar, așa cum sunt acum, nu cred că-mi va ajuta prea mult!

- Atunci, niște lapte! se oferă bătrâna și se pleacă să ia o oală de pământ de pe vatră. Îi mulțumesc din ochi și mă pregătesc să o duc la gură. Era o oală mare, de vreo doi litri. Aș fi golit-o până la fund. Am tras cu nesaț aproape jumătate din ea, să mă răcoresc.

Simt cum o moleșeală mă cuprinde, că nu mai puteam să țin capul pe umeri.

- Sunt tare obosit! Am mers toată noaptea și... cam desculț... Aș dori să mă întind oleacă. Nu mă mai țin picioarele!

- Să mănânci ceva înainte, apăi vei dormi liniștit, că-i ziua mare!

- Nu mi-e prea foame, măicuță! Voi mânca pe urmă!

În cerdacul casei, un fel de coridor deschis, adăpostit de streășina prelungită, era un pat, unde dormea bătrânul, vara. Încerc să mă scol, dar toate oasele îmi amortiseră. Mă prind cu mâinile de marginea patului, să mă proptesc, până ce voi reuși să mă ridic pe picioare. Un junghi puternic îmi străbate tot corpul și cad din nou pe scaun. De aici nu voi pleca curând, mă chinuie gândul.

Bătrâna îmi așternuse patul și acum mă cheamă.

- Te odihnește o leacă, Filioane, până fac prânzul!

Pun din nou toată nădejdea în mâini, proptindu-mă mai mult de pat ca să mă ridic. Strâng între gene o lacrimă de durere și mă trezesc clătânându-mă pe picioare. Bătrânul, pe aproape, mă observă. Și-a dat seama că nu voi reuși singur. Simt brațul lui sub al meu și vocea blândă care mă îndeamnă să pășesc. Las toată greutatea primilor pași pe brațul lui. Cu greu, călcând doar

pe vârful picioarelor, ajung până în coridor. Mă așez pe marginea patului și, cu ultima energie care-mi mai rămăsese, cad ca un bolovan pe patul moale.

- Papucii i-ai pierdut pe drum? glumește moșul, încercând să-mi tragă ciorapii.

- Am plecat fără ei, unchiule, i-am lăsat zălog!

Moșul mai lungește vorba, dar eu nu-l mai auzeam, somnul m-a cuprins într-o clipă.

Nu știu cât oi fi dormit. Cândva, deschizând ochii, nu mai dau de soare. Făcuse și el calea întoarsă și acum se găsea pe marginea dealului, gata să alunece de vale. Nu văd pe nimeni prin curte la ora asta. O foame seacă îmi ardea intestinele.

Proptesc ochii în tavanul prispei, așteptând vreo mișcare pe aproape. Peste puțin, bătrâna iese din cuină, se apropie încet de pat, să vadă dacă mai dau semne de viață.

- Da bine ai mai dormit, dl. Filon! Am vrut să te scol la prânz, dar n-am îndrăznit să te trezesc. Acum vei lua și prânzul și cina întruna!

- Voi încerca să mă lupt cu amândouă!

Bucuroasă că mi-a trezit pofta, se întoarce la bucătărie, amin-tindu-mi că masa era deja pusă. Eram îmbrăcat, gata doar să sar din pat și să mă așez la masă. Nu era însă atât de ușor după cum credeam eu.

Încerc să mișc picioarele, dar partea inferioară a corpului mi-era țeapănă. Săgeți ascuțite îmi străbat carnea și cad din nou pe pat. Respir oleacă și reîncep. De astădată, picioarele îmi alunecă pe marginea patului. Operația a reușit, dar sudorile mi-au umezit obrazul. Ating pământul cu tălpile și le retrag violent. Privesc îngrijorat pagubele drumului și un fior de groază mă zguduie. Picioarele umflate, marginile tălpilor, de culoare vineție, galbenă verzuie. Le pipăi încet cu mâna. Pielea era întinsă și lucie, de un luciu suspect. Talpa toată se inflamase, iar rănilor ascundeau sub pojghița subțire puroi, gata să țâșnească afară. Voi fi imobilizat aici zile multe. Dar dacă, totuși, va trebui să fug? O seamă de gânduri mă neliniștesc și-mi iau pofta de mâncare.

Bătrâna, văzând că întârzie, re apare în prag, zâmbind cu satisfacție.

- Se răcesc bucatele, dl. Filon! Vino până sunt calde, că apoi își pierd gustul. Îți va face bine!

- Abia mă trezii, măicuță, dar viu acuși!

Încerc din nou pământul, proptind coatele pe marginea patului, să sprijin greutatea corpului. Durerile îmi scutură tot corpul, mi-l fac numai o apă. Nu mai pot însă să dau înapoi. Mă prind de bara ce mărginea prispa și

mă târăsc încet spre ușă. Prind apoi stâlpii ușii cu mâna și de aici doar doi pași mă despart de măsuța joasă de la bucătărie. Un ultim efort, un salt și cad frânt pe un scăunel, care mă aștepta, parcă. Respir greu și-mi șterg sudorile cu mâneca hainei.

- Pentru Dumnezeu Sfântul! Dar ce ai, dl. Filon? Te-or chinuit greu, tâlharii!

- Nu-i nimic, maică! Va trece repede. Drumul mi-a cam stricat picioarele!

Se apleacă bătrâna, privește și deodată ochii i se întunecă.

- Nu poți să stai așa! Am eu niște leacuri, care dezumflă și în două zile te vindecă! Încearcă ea să mă liniștească. Acum, ia și mănâncă! Supa te încălzește și-ți mai ia și durerile! Mâncă și-apoi să ne povestești tot ce ai pățit de când nu ne-am văzut! Mă duc să chem și pe moș, e prin grădină. O fost și T. să te vadă, dar dormeai. O să vină acuși, că tare-i dor să afle și el prin câte ai trecut!

Într-o farfurie săpată în lemn, aproape plină cu supă, luceau cercuri de grăsime, cu aburi ispitori. Ating suprafața lină, o tulbur cu lingura și... pielea galbenă a unui picior de găină se dezvelește fragedă. Simțeam cum sufletul lor mi s-a deschis și nu știau cum să mă cinstească mai bine.

Prima lingură îmi dă o senzație de mare plăcere, celelalte îmi redau sensul normal al omului liber.

Cât de mult slăbește corpul nehrănit și câtă încredere îți redă o casă primitoare, o mâncare caldă! Sec din ochi, în timp ce nivelul scade când lingura își reia ritmul de competiție.

- Asta îți dă sănătate! mă încurajează bătrâna și-mi umple din nou farfuria, privindu-mă cu atâta satisfacție.

I-am răspuns printr-un zâmbet cu înțelesuri, continuându-mi ospătarea. Simțeam câtă dreptate avea bătrâna. I-o dădeam din toate simțurile, i-o mărturiseam din ochi.

Moșul nu se lasă mai pe jos. Partea lui era tot atât de convingătoare. Un vin de culoarea salcâmului, cu miros de tămâioară, strălucea într-o sticlă de cristal străveziu.

Ca la o ceremonie, toarnă vinul în pahare. Ridică unul și mi-l întinde, un altul bătrânei și ultimul pentru el. Duce paharul la nivelul chipului, ca pentru închinare.

- Să-ți dea Dumnezeu noroc și multe zile, să scapi de toate necazurile! Și-l ciocnește de al meu să adeverească vorbele, pornite din inimă.

- Pe dvs. să vă ție Cel de sus multe zile încă, să puteți face bine și la alții, mai necăjiți decât mine! îi răspund eu, ridicând paharul. Eu nu sunt băutor din fire. Din neamul nostru, aveam un singur slujitor al lui Bachus. Era fratele mai mic al mamei, din cei șase frați și surori. În momentul acesta însă, am simțit atâta plăcere, că ispita mă îndemna spre unchiul, să-i țin isonul. Mi se încălzise tot sângele, ce curge acum spre extremități, dând vigoare corpului amorțit.

Puterile îmi revin parcă și, dacă n-aș avea picioarele umflate, cred că aș putea continua drumul, de a doua zi.

Un coșuleț de struguri încheie masa. Struguri albi, străvezii, roșu întunecat, de-mi încurcă alegerea.

Eram în pielea bogatului, căruia îi rodise prea tare țarina.

În fața atâtor bunătați, păcatul nu era departe: «Mâncă, bea și te veselește»...

În culmea euforiei, se aude zgomot, spre poarta de la drum. Tresar, ca trezit dintr-un vis prea frumos. Realitatea crudă mi-a strivit o bucurie neîngăduită. Instinctul prevestitor de primejdie iminentă mă face să mă pregătesc de fugă.

- Nu te speria! mă liniștește bătrânul. E unul de ai noștri, străinii strigă de la poartă! Și se scoală de la masă, să vadă cine este.

În clipa următoare, un fecior intră în casă, urmat de bătrân.

- Bine ați venit, dl. Filon! Sau mai potrivit, bine ați scăpat!

- Bine te-am găsit, flăcăule! Un fecior de vârsta mea, dar cu două capete mai înalt și un piept mai larg. Avea priviri și făptură de haiduc. Mă privea curios și oarecum gelos de aventurile mele. El nu este ca cei mulți, care înserează acasă, el nu știe ce-i frica. Hotarul ce desparte Obcinele, tăiate de pământul țării, pentru el nu era totdeauna o piedică să-l treacă, să-și mai vadă locurile unde a copilărit, să-și mai vadă prietenii, rămași la inamic din crudă soartă. E crescut la marginea pădurii și-i place viața codrului sălbatec, cu ploii și furtună. Ar fi rămas acolo, pentru că nimeni nu i-ar fi dat de urmă, a plecat însă cu toți spre frații mai pricopsiți ca ei.

Cu pieptul desfăcut și mânecile suflecate până la coate, avea respect de luptător. Din ochii lui citeam multă admirație pentru ceea ce întruchipam eu, o jumătate de om. Mă măsoară de sus până jos, contrariat, dar satisfăcut în același timp. Nu-l rabdă inima mult și...

- Bine! Bine! Dar cum ai reușit să fugi din ghearele ăstora?

- Ia povestește-ne, dl. Filon! intervine și moșul, curios și el, ca un bătrân hatman.

- Apăi... multe n-am de spus, că fără ajutorul lui Dumnezeu, n-aș fi acuma aici!

- Cum a fost? grăbesc întrebarea amândoi.

- După ce am fugit prima dată, înaintea Crăciunului, am ajuns acasă, adică mai pe aproape și am petrecut sărbătorile cu ai mei. Am dus-o așa toată iarna, primăvara și jumătate din vară, prin pădurile mele!

- Cum? arde de nerăbdare flăcăul.

Îi povestesc viața fugarilor, două ore încheiate. Ascultă cu gura întredeschisă și jind în priviri.

- De nu mă însuram, eu eram ca voi, ca mulți feciori ca mine, suspină el copleșit.

Povestea mea, începând cu prima fugă și terminând cu ziua de ieri, a durat până după miezul nopții. Stăteau toți în jurul meu și ascultau. Bătrâna n-a mai ridicat masa, a uitat și ea totul.

(Într-o zi, dacă o vrea Dumnezeu, voi povesti în scris această aventură, pentru neamul meu de mâine.)

- Ce-or zice ei acum, ce-o zice Moiş, când o vedea că i-ai lăsat singuri? explodează flăcăul, într-un hohot de râs.

- Da bine le-ai mai făcut-o! completează bătrânul.

- Dumnezeu, dragul a fost mai tare! își dă cu părerea măicuța, făcându-și semnul crucii.

- Și acum, ce planuri ai? se îngrijorează moșul.

- Să ajung mai întâi aproape de casă și-apoi voi vedea!

- Știi ce, dl. Filon? Eu aș zice că ar fi mai bine să treci dincolo, că aici nu-i mai de trăit. Nu mai suntem siguri pe ziua de mâine. Pe noi tot ne forțează să ne întoarcem acasă, la ruși. Mi-e teamă că, într-o zi, ne închid în vagoane și ne trimit ca pe nemți. Cine poate să-i oprească? Guvernul ne-o vândut lor, pe motiv că suntem cetățeni sovietici. Pe mulți i-au dus cu forța și nici noi nu știm cât om putea scăpa. Se vorbește iarăși că vor să ne strângă. Să stai la noi? Cu dragă inimă, dar dacă, într-o bună zi, ferească Dumnezeu, vine nenorocirea și te prind din nou! A treia oară nu mai va fi scăpare! Un nepot al meu ar putea să te ducă până la graniță, că așa au mai trecut și de ai noștri în Sârbia, Tito nu-i dă înapoi și va aranja trecerea. Nu te mai duce acasă! O să vină maica d-tale aici să te vadă. Pe drum, până acasă, ți se pot întâmpla multe. Și-apoi, dacă te vei hotărî s-o faci, să nu mai întârzi, că se face culesul, se taie țarina și va fi mai greu atunci să te apropii de frontieră, pe câmpul descoperit! De aici nu-i prea departe. Plecați noaptea, cu nepotul meu, care te va duce până te va trece dincolo!

Cât de bine văd, simt bătrânii soluțiile unice. Avea atâta dreptate. Tot acolo va trebui să ajung și eu. Gândul însă îmi îndepărtează străinătatea. Ea îți curmă zilele, atât este de crudă. Dacă ar fi de ales între codru și pribegie, aș alege, fără ezitare, codrul. Închisoarea? Ea este sfârșitul unui ideal care mi-a cuprins toată tinerețea.

Dacă nu voi mai putea continua lupta, voi ajunge tot acolo. Dar... cât de crunt e prețul desprinderii de acest pământ, de toți cei ce îndură pentru el.

Bătrânul mi-a atins o coardă rănită acum șapte ani de zile.

Cât aș mai putea face, aici, în fața colosului care a înghițit neamul cu tot cu istorie și azi, nestingherit, îl digeră, îl consumă?

Dar dacă mă înstrăinez, aș putea face mai mult? Dincolo, camarazii rămași din 1941, goniți de Antonescu, pregătesc, poate, dezrobirea.

Cu ei alături, aș putea face mai mult... și-apoi... un sol venit dintre ruine îi va zgudu și-i va decide mai curând la acțiune.

Eram naiv, dar curat în tot ceea ce îmi închipuiam, din tot ceea ce doream, mai degrabă, să fie. Moșul avea prea multă dreptate, dar mă îngrozeam la gândul că de-acum nu mai am de ales. Știam că va fi un drum lung și greu. Nu era, poate, mai bine să fi rămas cu Boborodea?

Am fi împărțit, ca frații, cu toți ceilalți, am fi înfruntat mai dârz năpasta. Așa, sunt singur, prea singur să însemn ceva. O tristețe a pus stăpânire, dintr-o dată, pe mine, mă sufocă. Am fost surprins nepregătit.

- O voi face și pe asta, moșule! îi răspund într-un târziu. Aș dori însă să mai trec o dată pe acasă!

Simțeam că o dată ajuns acolo, la cei lăsați pe Nemanu, pe Valea Timișului, de voi mai găsi vreunul, îmi va trece pofta de ducă. Trebuie să ajung cât mai degrabă la ei.

- Și-apoi, nu pot pleca până nu mi se vindecă rănila, e drum lung!...

Să-mi procur o pereche de bocanci și un pistol bun, să mă pot apăra! V-aș ruga să-mi cumpărați de la târg o pereche de bocanci tari, să ție la drum, că nu știu pe unde voi mai ajunge! O încălțăminte bună te scoate de la multe neazuri!

- Pentru pistol, reia bătrânul, om găsi noi unul pe aici, că doar n-o fi foc, și câteva gloanțe!

Era bucuros că veni vorba de armă, să-mi dovedească și el că a fost ceva în viață.

- E adevărat că-i mai bine să nu fiu singur la drum! gândindu-mă la pistol. Dar v-am ținut prea mult de vorbă, v-am luat din odihnă! Nu m-am gândit că mâine, zi de vară, va trebui să o luați din zori, la muncă.

- Apăi, seri ca astea nu se pierd, îmi replică moșneagul.

- Dl. Filon! Măine vii pe la mine. Eu nu mă duc la lucru. Aș vrea să mai stăm de vorbă, să-ți arăt cum stau și eu! mă interpelează flăcăul, cu insistență în priviri.

- Să lași lucrul pentru mine? Nu ar fi prea mult?

- Lucrul meu? Când mă pun pe treabă, nu am cât aș putea să fac!

- Bine! Dar să nu pierzi pentru mine!

- Paguba să fie a mea! Dar să nu uiți! Eu te aștept!

Îi întind mâna și-i doresc noapte bună.

- Noapte bună! d-le Filon și nu uita, pe mâine!

- N-ai teamă, feciorule! N-ai să scapi de mine! Îl urmăresc din ochi.

Bătrânul îl însoțește până la poartă, iar eu, rămas cu bătrâna, mă gândesc la odihna ce mă așteaptă.

- Cred că e vremea, măicuță! Am dormit cam puțin astăzi!

- Las' că nu strică. Odihnește-te cât mai poți, că Dumnezeu știe ce va mai fi mâine! își încheie ea sceptic gândirea.

Încerc să mă scol dar atâta ședere m-a amorțit iar. Reazim tălpile de vatră, dar o puternică durere mă oprește locului. Bătrâna, văzând efortul meu, pleacă și revine repede cu un lighean cu apă rece, invitându-mă să moi picioarele până la glezne. După un timp, scoate o sticlă cu un lichid verzui și-mi unge picioarele.

- Până mâine dimineată nu mai ai nimic!

Mă prind cu mâinile de masă și mă ridic scrâșnind din dinți. Moșul tocmai intra pe ușă, după ce a dat ocol casei, să se convingă el că nici un pericol nu mă paște.

- Stai, dl. Filon, că-ți ajut eu, și mă prinde de subsuori. Mă duce mai mult pe sus și mă lasă pe dunga patului.

- Da' ușor mai ești, dl. Filon!

- Dacă eram mai greu, n-aș fi putut să ies! îi răspund eu, râzând. Nu cântăream mai mult de 45 de kilograme.

- Noapte bună! Dormi fără grijă! Bătrâna rămâne acasă!

Vine și măicuța să vadă de am ajuns bine. Curând totul doarme.

Afară, noaptea a răcorit aerul. Somnul nu se prinde de mine. O mulțime de gânduri mă invadează. Ce să fac? Să-l ascult pe moș? Dar, atunci ce s-a mai ales de coliba noastră din culme? Mă așteaptă Ion, Nimu, finul Nicolae, Mitru, nu pot pleca fără să nu-i văd. Vor pleca, poate, și ei cu mine? Nu mai pot rămâne după cele întâmplate. Vom fi vânați ca niște fiare.

Târziu, vâlul îmi cade pe ochi, tăind firul atâtor planuri care se încâlceau între ele.

Liniștea se așterne peste tot. Așa doarme țăranul, frânt de muncă, să se scoale în zori, cu ochii pe cer, să vadă de-i vreme bună. De-i vreme de coasă sau de pădure, la lemne. Cât este el de fericit cu grijile lui mărunte după el.

Trebuie că ziua a coborât de mult. Aud, ca prin vis, zgomot pe stradă. Unul, mai aproape însă, le acoperă pe toate.

- Bună dimineața, taică!

- Bună, T., dar devreme mai veniși?

- Am venit să iau pe dl. Filon, pe la mine, până n-o fi multă lume pe uliță. Cred că s-a sculat!

- Nu prea crede! Îi obosit, săracul! Mai lasă-l să se odihnească!

Îi auzeam acum limpede. Erau aproape de prispă. Îmi plăcea să-i aud vorbind. Eu mă prefăceam că dorm, în timp ce ei se sfătuiau.

- Vino mai târziu! Sau, știi ce? Lasă-l, că-l iei deseară, să mai stea de vorbă și cu maică-ta!

De teamă să nu plece, mă întind o dată cât sunt de lung și casc cu zgomot, să le atrag atenția. Deschid ochii și-i văd așezați pe tăpșanul ceardacului.

- Bună dimineața la toți! le întrerup eu sfatul.

- Bună să-ți fie inima, dl. Filon! T. are gura cam mare și bate de dimineață, să-și plătească prânzul!

Cu pacostea în casă și le mai arde de glumă. Fie că nu-și dau seama, fie că le e totuna ce va fi mâine. Cei ce și-au pierdut casa, pământul, satul, nu mai au ce pierde.

- Era să mă scol și singur! Am dormit deja prea mult!

- Atunci, bine că fu așa, că mergem la mine, să ne mai cânti una, ca atunci!

Nu mă las mult rugat. Casa moșului era prea expusă, în mijlocul satului, pe unde trec toate «oficialitățile».

Pipăi mai întâi picioarele, să văd cât pot să îndrăznesc. Respir mai ușurat după o noapte de odihnă. Tălpile s-au dezumflat simțitor, în drum spre vindecare. Încerc pământul cu teamă și retrag instinctiv piciorul. Revin cu mai mult curaj și sprijin corpul tot, fără prea multă greutate. Primii pași mă înțeapă, dar merge, până ce sângele se pune în mișcare.

Moșul înhamă calul, gata să plece la cules de floarea soarelui.

- Mergem în căruță până la mine, că-i drumul spre holdă! prinde iar vorba T.

Mă îmbrac în grabă, răcorindu-mi oleacă obrazul cu apă de la fântână și încet, încet, mă urc în căruță. Mi se părea că am pierdut obiceiul de a merge.

Mă uit pe uliță, în sus, în jos, în timp ce calul, la pas, o ia spre deal. Nu atrag atenția nimănui. Printre ei, îmbrăcat la fel, par un confrate, venit la rude. Lumea era obișnuită cu figuri necunoscute într-un sat de refugiați bucovineni.

Casa lui T., așezată pe deal, la marginea de apus, îmi părea o ascunzătoare ideală. O bătrână și soția lui, fiica mai mare a moșului și a bătrânei, erau singurii locatari. Soția lui mă cunoștea bine, din anul trecut, dar mai mult din povestirile mamei, în cei doi ani de zile cât a stat în casa noastră, cu părinții ei și sora mai mică.

Era bucuroasă să mă vadă. La fel bătrâna, să-i mai cânt de la codru. Ea ne numea codreni, spre deosebire de cei de la câmpie, de la pustă. Le-am cântat mult anul trecut și rău le-a părut că n-am stat mai mult.

- Acum, rămâi la noi, dl. Filon! Să ne ajuți să culegem via! mă întâmpină soția lui T.

- Cu atâta plăcere, că tare-mi plac strugurii! îi răspund eu.

- Și-apoi vom gusta mustul ce fierbe! completează ea.

Cât de bine mă simțeam la ei, suflete simple. Cu câtă dragoste împart cu tine rodul brațelor lor. Ei au un simț în plus, care descoperă oamenii răi și, de aceea, greu se lasă amăgiți de aparență. Când însă s-au convins de contrariul, nimic nu te mai smulge din inima lor.

Pe mine m-au pus la suflet. Figura mea le-o conturase adânc mama, în anii grei pe care i-au dus împreună, iar firea mea nu le-a înșelat impresia întipărită atunci.

Mă așteptau cu masa întinsă, dis-de-diminează. Așa înțelegeau ei să-și manifeste bucuria de a avea pe cineva de oaspe, să-i dea să guste din tot ce aveau mai bun în casă.

După masă, T. mă ia deoparte, să-și descarce inima. Să mă întrebe pe mine, mai învățat, de rostul vremilor care au dat peste noi cu atâta amar.

- Ce crezi, dl. Filon? Mai ține mult această pacoste? Ne vom mai vedea și noi casa vreodată? Mi-e tare dor de locurile noastre, mi se rupe inima, de poți să mă crezi!

Aceeași întrebare, plină de griji, o întâlneam peste tot pe unde treceam. Aceeași întrebare, care nu găsea răspuns. Răspunsul îl găseau tot ei. Sceptici și ce era mai grav, resemnați cu soarta.

- Nu ne mai scapă Dumnezeu, reia el, văzându-mă pe gânduri. Parcă ghicea ceea ce i-aș răspunde. O citea pe fața mea. Știam și eu atât ca el, dar el simțea mai mult ca mine, că este prea greu să treacă curând.

- De! T., știu și eu! Cred că va mai ține un an... doi... Un lucru, însă, mă îngrijorează. Ne-au înconjurat de toate părțile și nu văd cine ne-ar mai putea ajuta!

- Dar americanii! Să lase ei pe muscali să prindă rădăcină peste atâta lume?

Credeam și eu ca el, că nu-i posibil să-i lase prea mult, că le vine și lor rândul, o dată ce au înghițit Europa. În timpul asta, însă, americanii i-au abandonat complet, trăgând în fața lor, ajutați de bolșevici, o perdea grea de fier, limitele până unde se întind drepturile umanității. Vor plăti, însă, scump, când se vor trezi, așa cum plătesc azi cei oropsiți, care și-au pierdut casa, pământul și, mulți dintre ei, libertatea.

- Au mai trecut de ai noștri la Tito, dar nu avem nici o veste de la ei. Dacă ne strâng și de aici, nu ne opresc până în Siberia. Mai bine de jumătate din satele noastre, care au rămas la casele lor, pentru că n-au putut să fugă, au fost duși în pustiurile albe, unde mor de foame și frig. Nu știu ce să facem!

I-aș fi dat un sfat, care mă îngrozea și pe mine, dar cred că nu aș fi avut liniște tot restul zilelor, de a fi îndemnat pe cineva să-și părăsească casa pentru a treia oară. De astă dată, străin de limba și legea lui.

- T., n-o fi ușor! Dumnezeu să te învețe! Nici eu nu știu ce să fac! Îmi vine tare greu să plec iarăși. Eu am gustat amar pâinea printre străini și dorul de ai mei, care uscă din picioare!

Aștepta, poate, o vorbă de la mine. Să-i fi spus să plece, ar fi însemnat să-l înșel și mi-ar fi citit-o în ochi. Și... ar fi fost prea crunt pentru dragostea ce mi-o poartă.

Stăteam amândoi în fața necunoscutului. Două poveri, care cântăreau mai ușor împreună.

- Dacă am trece amândoi? mă scutură el din nou.

Mă întorcea în loc, de atâtea ori, pe lângă aceeași ispită, înstreinarea. Dacă m-ar fi rugat pe mine să trec, aș fi făcut-o fără să mai cuget, numai să-i ușurez sarcina. Dar așa? Cine știe ce va aduce timpul, dincolo de hotarul țării mele?

- Te-ai gândit bine ce faci? Dincolo n-o să mai auzi limba noastră! și... vom fi mereu slugi pe o bucată de pâine! Vom fi mereu străini! Îmi sună și acum în urechi ecoul sunetului "Ausländer", pe care-l pronunța, cu cel mai

profund dispreț ultimul neamț, e adevărat, invadat de mai bine de zece milioane de lucrători străini, să înlocuiască soldații de pe front. Ei credeau că de aceea este foame la ei, pentru că sunt obligați să împartă bucată de pâine cu străinii.

- Om munci ș-acolo, ca și aici, d-l Filon! N-om muri de foame!

- Nu mă sperie munca, T. Eu am 16 jugăre de pământ și le-am muncit din greu, de dimineața până seara, știi bine, fără să mă plâng. Voi suporta la fel orice muncă, fie ea cât de penibilă, însă nu voi putea suporta să fiu tratat ca o slugă. Ș-apoi, să știi de la mine că acolo așa sunt tratați străinii, considerați ca o pacoste ce le-a căzut pe cap și că trebuie să-i hrănească. Te cunosc prea bine, T., nici tu nu vei putea răbda să-și bată cineva joc de tine. Ești prea mândru ca să rabzi umilirea!

A rămas cu ochii fără țintă, cu privirea nicăieri. Rătăcea, poate, prin codrii lui de brazi, își scotea pușca din ascunzătoare, o freca de rugină, să nu mai fie singur.

Nu voiam să-l conving de nimic, să plece sau să rămână. Îmi descărcam amarul anilor umiliți de pribegie și el a simțit-o din plin. L-am întunecat, dar în același timp l-am și înfuriat.

- Bine! Bine! Dar, atunci, streinii ăștia, care vin la noi, au mai multe drepturi ca noi? De ce își bat joc de cei ce ajung, din nevoie, în țara lor?

- Noi, numai atunci vom cunoaște străinii, când vom gusta din pâinea lor! Să știi că nu-i popor bun la inimă, mai primitiv, decât poporul nostru. Vei învăța mai bine să-l prețuiești, să-l iubești, numai atunci când vei ajunge printre străini, să-i vezi la ei acasă cum te privesc, cum te tratează. Abia atunci îți vei da seama că acest popor, care ne-a născut, alăptat și crescut, merită orice jertfă.

Am cutreierat Europa în lung și în lat, dar n-am întâlnit un neam bun la suflet ca al nostru. Bunătatea lui, însă, a fost speculată de străinul flămând, care a găsit adăpost și harnă în casele noastre, ca să ne scoată apoi pe noi afară. Ei nu s-au mulțumit cu atât, ci au cumpărat sufletele celor de la cârma țării și ne-au vândut tot ce ne-a mai rămas!

- Apăi, d-l Filon, eu cred că tot mai bine o fi să stăm pe aici! Ce o fi să fie, dar cred că vom doborî și noi mulți înainte de a sfârși!

Vorbea pentru el, pentru prietenii lui duși în Siberia, pe care voia să-i răzbune.

- Să nu te știe nimeni, T., ce ai în suflet, că n-o fi bine! Mai rabdă, că n-o fi mult până când țara va avea nevoie de noi. Să ne păstrăm întregi până atunci, să putem lovi din toate puterile!

A trecut de mult jumătate din zi și n-a mai venit vorba de ducă. Știa, parcă, fiecare ce are de făcut. În momente grele, îți spune inima pe care drum s-o apuci.

O voce subțirică ne întrerupe gândurile, ne aduce la realitate.

- O fi vremea de masă? ne strigă tânăra soție.

- O fi, pentru că foamea vine și când nu lucrezi!

- Să ne facem datoria! se deșteaptă și T. de lângă mine, îndemnându-mă la masă. Uitase, parcă, să facă pe gazda.

Bucatele calde ne ispitesc, iar vinul ne răcorește. Erau atât de gustoase, atât de bune, în casa lor. Orice bucată de carne pe oase, orice strop de vin înmulțea sângele, pierdut în bezna celor patru pereți de piatră mucedă..

Abia am terminat masa, că T. mă invită în grădină, la pepeni și lubenițe.

- N-or fi prea copti, dar vom găsi noi cât să gustăm!

Îl aprob cu entuziasm. Nu putea găsi ceva mai bun.

- Da! Ai dreptate! dar să știi că am uitat să merg!

- Doar coborâm devale!

- Hai să vedem, atunci!

Mă proptesc iar pe tălpi și teama mi se spulberă cu încetul. Merg cam greu, dar merge. Mâine va fi mai bine, din ce în ce mai bine.

Grădina era la marginea satului și nu ne trebuie mult să ajungem.

Mă așez pe marginea rândurilor de pepeni și gândul mă poartă pe marginea ierugii din Zăvoiu, lângă cucuruzul în lapte, bun de fript. Nu știu de ce, dar, ori de câte ori mă așez la odihnă, pe țarina plină, îmi apare în față pământul meu, rămas și el nelucrat, coasa agățată după corn și carul uscat de secetă în șopronul dinspre grădină. Toate astea fac parte din mine și amintirea lor mă doare mult.

Am gustat cu nesaț miezul dulce și apoi ne-am întins la umbră, să reluăm firul.

Așa ne prinde seara pe holdă. Ne întoarcem doar pentru cină, după care cântecul ia locul necazurilor.

Când eram fugar, prin pădurile satului meu, mi-am găsit un cântec care să-mi aline dorul, să-mi ușureze singurătatea:

“Vai, Doamne, ce-am făcut eu

De n-am loc în satul meu.”

Îmi apare iar, în grai, imaginea atâtor comori care mi-au îngrămădit în suflet copilăria satului meu. Plângea bătrâna ascultând, iar ochii tinerei soții radiau duioșie. Mă întrista mult cântecul meu. Îmi făcea și bine, și rău. Îmi

venea parcă și mie să mă lăcrimez, gândindu-mă la tot ceea ce am pierdut. Îl voi mai vedea oare vreodată?

Era atâta îndoială în sufletul meu, răscolită de evocarea altei pribegii.

“Dorul meu e numai dor,
Nu-l pot spune tuturor,
Foaie verde...
Pădure frunză rotundă
Lasă-mă puțin la umbră...”

Și miezul nopții ne-a prins din nou, pe unii tăcuți, pe alții îngândurați. Românul își varsă focul în cântec, să uite totul, să pornească din nou la drum, cu alt curaj, cu altă inimă. Doina lui nu este numai jale, neputință, resemnare. Ea este și început de drum, după atâta amar, un apel la ultima energie și o evocare a comorilor ce trebuie apărute cu orice preț.

M-a zguduit tot ceea ce am lăsat în satul meu, acasă. Negeia (sărbătorirea hramului bisericii), hora la cruce, strana bisericii, Sfântul Ion, cu praznicul mare în casa mea și oaspeți ca Iancu, Ilie, Pătru... Acestea sunt comorile mele, îngropate adânc în sufletul meu, o dată cu satul în care nu voi mai avea dreptul să poposesc. Satul în care am crescut și unde i-am lucrat pământul în clacă. (Claca era atunci când mai mulți vecini se adunau să lucreze pământul unuia și apoi, pe rând, pământul tuturor participanților.)

Așa au fost zilele mele de coasă, când mă duceam la vecini și-i adunam apoi pe toți la mine, țăran și eu ca ei, din zorii zilei până-n amurgul obosit. Lucram cu ei 16 ore pe zi, tot atâtea ore de farmec și veselie. Așa petreceam vacanțele mele și așa m-am legat adânc de țarina și oamenii din sat. Cântam cântecele cu flăcăii din sat și nu era cântec nou să nu-l cunosc. Învățam vara toate cântecele ieșite în timp ce eu eram la școală. Îmi plăcea să le cânt ca ei, fără nici o înfloritură.

Azi am re trăit momentele serilor de vară, seri de vacanță, așa cum s-au săpat în mine, așa cum vor rămâne cât timp voi mai rătăci pe această lume.

Am adormit așa, ca-n fânul de la Brăcilă, în muzică de țânțari și privighetori.

Soarele era sus când am deschis ochii. Nu mi-a ajuns noaptea și mai tăiam o felie din ziua lungă de vară, ca pe vremea când eram copil. Săptămâna se apropie de jumătate. Va trebui să mă pregătesc de drum, că mama mă crede pierdut și se va strânge și ea de deznădejde.

Încă o zi trecută. Seara, îl rog pe bătrân să se ducă a doua zi la târg și, cu banii primiți de la Pătru, să-mi cumpere niște bocanci solizi, un briceag și un kilogram de zahăr. Mă gândeam mereu la plecare, nu mă ținea inima pa

loc. Bucuria de a întâlni pe mama și pe camarazii mei îmi aprindea parcă tălpile.

Joi, moșul îmi aduce de la târg cele cerute. A plătit un preț mai bun, că altfel era greu de găsit. Voi pleca mâine și voi ajunge sâmbătă pe înserat aproape de casă, mergând zi și noapte. Ziua, însă, e multă lume și toată duminica, când țarina e pustie, aș putea pași nestingherit.

Accept ideea moșului, care-mi va permite, până atunci, să mai recâștig forțe și să-mi vindec rănilor.

Joia trece repede, dar vineri nu-mi mai găsesc astâmpăr. Stăteam ca pe spini și numărăm ceasurile prea lungi. Pe înserat, moșul îmi taie nerăbdarea:

- D-l Filon! Ai visat ceva astă-noapte?

- De visat, visez eu multe, dar nu știu dacă visez ce trebuie!

- N-o fi vorba de asta? mă surprinde el cu un ghemotoc de cârpe, destul de mare.

Nu erau nici alune, nici stafide, mai puțin năut sau turtă dulce. Era, pur și simplu, un Parabellum, nou-nouț. Îl desfac cu emoție și tot pe atâta bucurie. De acum nu mai sunt singur, drumul poterii se mai lungește cu o zvârlitură bună de piatră. Este, poate, în contradicție cu ordinea firească a lumii, stabilită de Creator, dar sunt cazuri de păcat legitim. Ori de câte ori țin o armă în mâini, mă simt mai bine, în condițiile de azi. Am mai multă încredere în mine și mai puțină teamă de pericole. O armă bună este ca un prieten bun. Nu te înșeală, nu te lasă niciodată singur.

Îmi venea să-i sar de gât bătrânului când, din zdrențe, apare forma brumată și lucie a prietenului meu de drum. Am uitat chiar să-i mulțumesc, firea toată mi se confundase cu el. Îl pipăiam, îl întorceam pe toate părțile.

Într-un târziu, arunc privirea spre bătrân, rămas în picioare lângă mine, cu un zâmbet amar în colțul gurii. Parcă voia să spună: săracul de el, se bucură ca un copil când maică-sa îi aduce de la târg o jucărie mult râvnită.

M-a mâhnit compătimirea lui. Știam, însă, că nimic nu-i poate schimba impresia.

De mic, mă certam adeseori cu cei de o vârstă cu mine, dar niciodată nu ajungeam până la lovituri. În ochii mamei treceam drept un băiat milos. Mă simțeam chiar umil când, din inconștientă, nedreptățeam pe cineva. Așa m-a descris mama și eram jenat acum, ținând pistolul în mâini, cu pupilele dilatate de satisfacție și bătrânul aproape, studiindu-mă.

N-am făcut niciodată uz de armă. De un lucru sunt însă sigur, că nu de bunăvoie aș trage dacă în cumpănă ar atârna soarta neamului, în slujba căruia, conștient, mă simt. Dar această stare interioară, bătrânul o vedea,

poate, mai puțin și greu l-aș putea convinge de intențiile mele pašnice. Va înțelege mai târziu, până atunci mă compătimentește și se roagă pentru mântuirea sufletului meu...

M-a întristat privirea lui, dar eram împăcat cu gândul că mi l-a dat cu mâna lui, să mă apăr de dușmani, nu pentru a face rău cuiva.

Încerc apoi bocancii. Îmi vin pe măsură, cu ciorapi de lână.

În seara de vineri mă cobor la bătrâni, să fiu mai aproape de plecare.

Am stat iarăși mult de vorbă. Bătrânul insistă să trec dincolo, el nu vedea altă soluție.

Am adormit îngândurat, dar m-am trezit curând, făcând planuri.

Noaptea asta mi s-a părut mai lungă decât toate celelalte, de când sunt aici. Bătrâna, o aud bine, pășește încet pe la bucătărie. De cu seară a plămădit pâinea pentru drum și acum s-a apucat s-o coacă. Iese din casă, tiptil, cu o vadră în mână. Taie curtea până la fântână. Scârțâie cumpăna ca-n miez de vară, miez de arșiță. Ce i-o toarce gândul măicuței, golind găleata cu apă limpede? Își vede, poate, casa și răutatea lumii, care i-a furat-o.

Nimeni nu va ști-o, ea nu va spune nimănui durerea ei. Și-o coace în taină, așteptând ca Dumnezeu că-i pună capăt ispășirii. Dumnezeu a dat, Dumnezeu a luat!

Calcă rar, clătinându-se ca apa din găleata plină. Capul înclinat tăinuie ziua de mâine.

Ce păcate, oare, i-au umplut cugetul și au azvârlit-o, la capătul vieții, atât de departe de tot ce i-a împletit sorocul. Tânjește ca floarea smulsă din pământul ei.

Câte bătrâne ca ea nu poposesc, frânte, pe la case străine, purtând în traistă tot avutul ce au putut duce cu ele? O icoană sfântă, învelită în pânză albă, să-i protejeze casa de rele. Nimeni nu o vede, ea începe lucrul prea devreme.

Nu mult. Apoi se scoală și bătrânul. Tăcut și el, ca liniștea grea, măsoară pașii cât îi curtea, privind cerul, să vadă de-i îngăduie să înceapă munca. Intră apoi în grajd, să-și hrănească calul ce i-a mai rămas. Calul lui îi ține loc de ortac pe holdă, iar acasă, din nou împreună, pierde ore multe să-l îngrijească, să uite, lângă el, tot ce a părăsit din casa lui.

Îl aud vorbind singur, își îndeamnă calul, că zorile nu-s departe și vor pleca, ei doi, să-și piardă urmele cât îi țarina de mare.

Între ei doi s-a legat o prietenie. Calul, fără grai, vorbind din ochii mari și blânzi, îi ghicește, parcă, amarul. Privirea lui tristă, nu rareori, îi pătrunde dorul cu aceeași tărie.

Îmi amintesc o scenă când eram copil. M-a zguduit atât, că mi-a rămas și acum vie în suflet. Aveam o pereche de boi mari, grei și foarte cuminiți. Mama ara singură cu ei. Întorceau la capul holdei și-și regăseau drumul, pe matca brazdei, ca purtați de om.

Au crescut cu noi, au îmbătrânit la jug. Eram trei copii în car, eu și cele două surori ale mele, iar ei ne duceau singuri spre țarină.

Îi chemam pe nume: Florea și Micicu. De strigam la ei, se opreau în loc și, la un alt semnal, urneau carul la drum. Erau parte din noi.

Mama voia să-i schimbe. Să ia alții mai mici, mai tineri, să mai oprească din bani, să ne cumpere încălțăminte și cele necesare la casă. Am împiedecat-o noi, cu plânsul, cât am putut, dar, într-o toamnă, boii frumoși, grași și buni la preț, iau drumul târgului, în urma mamei. Au fost cei mai frumoși din tot târgul și nu s-au mai întors acasă. Negustorii au făcut roată în jurul lor, oferind, la îmbulzeală, prețul convenit. Unul i-a dat mai mult, dar, mama ghicindu-l a fi măcelar, i-a răspuns ferm: "Nu-i dau la măcelar!" Nu voia, cu mâna ei, să-i dea la moarte. Era păcat că prea mult au muncit la casa noastră. I-a dat unui țaran, mai ieftin, să-i puie la jug.

Mama ținea boii de funie, numărând banii: 28.000 de lei. Când să plece, trece funia în mâna noului proprietar. Se uită încă o dată la boi și-i cheamă pe nume: Florea, Micicu, copiii mamei! Își lua rămas bun de la ei, mângâindu-i pe frunte. Parcă au simțit că nu mă vor mai vedea, ne povestește ea la întors acasă, că ochii le erau plini de lacrimi. Plângeau ca noi. Am plâns și eu, continua mama, nu-mi venea să mă despart de ei. Am plâns și noi toți, în jurul mamei, pe Florea și pe Micicu. Pentru noi, erau atât de scumpi ca mama.

Moșul avea calul de-acasă. Plecase cu doi cai la căruța încărcată cu ce or putut lua. Unul i-a căzut pe drum. I-a rămas celălalt, singurul semn viu de la casa lui. Dacă întârzie mult în grajd, să-l îngrijească, numai el știe cum îi grăiește calul, din ochii umezi, pe limba lor.

Bătrânul haiduc și calul bătrân își poartă zilele departe, așteptând, parcă, amândoi sfârșitul. Tăcuți și unul și altul, încep ziua de la capăt, ducând pe luncă povara anilor.

Gândul mi-era de mult pe drum, dar mai întârzii în așternut. Mă scoală T., venit în taină înaintea plecării.

Bătrânul scoate calul la fântână, înainte de a-l înhăma la căruță. Îl lasă prins și vine la mine, să-și ia rămas bun, pentru că nu se va întoarce înainte ca eu să plec.

- Apăi, d-l Filon, Dumnezeu să-ți îndrepte pașii cum știe El mai bine!
Eu, multe nu am să-ți spun. De ai cale pe aici, casa noastră îți va fi mereu deschisă! Și-mi întinde mâna aspră, ca un tată către fecior.

N-a stat mult de vorbă. Cu capul plecat, s-a întors la căruță, s-a urcat și a prins frâiele, să îndemne calul. T. îi deschide poarta și dus a fost, căruța cu un cal și un bătrân cu necazurile după el.

- I-am spus să vie la mine, să nu mai lucreze atât, se întoarce T. spre mine. Zice că nu se simte bine de nu lucrează. Se îmbolnăvește. Ce să-i faci, dacă nu vrea?

- Lasă-l cum îi place lui. În lucru își mai petrece vremea, că altfel l-ar doborî anii. Mai ajută-l când are prea mult sau când își face prea mult de lucru!

- Am venit și eu să vă strâng mâna, că, după câte văd, nu mai vreți să stați!

- Voi mai trece eu pe aici, dar acum mă așteaptă mama și prietenii!

A prânzit cu mine și am încheiat ultima oră împreună. Nu mai avea nici pofta de lucru. Cât n-ar fi dat să meargă cu mine. Ar fi găsit haine de schimb și o flintă bună, să-l poarte liber și fără stăpân.

M-am despartit greu de el. Urarea lui a fost scurtă: Noroc bun, d-l Filon! Simțeam, însă, cum sufletul lui mă însoțea alături cu calea.

Am rămas singur cu bătrâna. Mi-a pregătit un coș de mână, cu pâine albă, crescută în țest, șuncă și struguri.

- D-l Filon, merg eu până în dealul viilor, să-ți arăt calea!

- Bine, maică, îți mulțumesc pentru osteneală!

Iese în curte, se uită pe uliță și revine în grabă.

- Să plecăm, cât nu-i nimeni pe afară! mă îndeamnă ea.

Cu coșul în mână, o ia înainte spre poartă și eu după ea, privind atent în susul și în josul străzii.

Mergeam alături, ca doi cunoscuți, vorbind puțin. Cotim în stânga, spre deal, lăsând centrul satului în urmă. Cotim din nou, la dreapta și o uliță paralelă cu cea principală ne scoate în vreo zece minute din sat. Un drum de culme, prăfuit, urcă spre dealul viilor. Vii, cât vezi cu ochii, în toate părțile. Trecem de crucea țarinii și într-o bună jumătate de oră ajungem la punctul de despărțire.

- De aici, d-l Filon, cobori tot la vale, ținând puțin la dreapta, până dai de drumul mare. Nu-i departe! îmi explică bătrâna.

- Apăi, Dumnezeu să-ți ajute, d-l Filon, că-I bun! Mă sărută pe frunte, înecând un oftat din inimă, în timp ce ochii se scaldă în lacrimi. A plecat să plângă pe drum, singură.

Mă uit după ea, lung, cum calcă legănat, parcă se întorcea de la înmormântare. Numai bătrânele sunt în stare de atâta durere.

Mă simt mai singur ca niciodată, parcă mi-am părăsit casa pentru todeauna. Bătrânul, bătrâna, T., trei suflete care au poposit lângă al meu. Le voi purta, cât pașii mă vor duce, simple și bune, din cele multe, necunoscute, chipuri de la țară.

Privesc din deal, departe. Văd orașul, care desparte calea pe din două. De o parte și alta a drumului, atârnau ciorchini de struguri, roșii și străvezii. Miros fin de tămâioasă se împrăstie din vale.

Mă pierd printre vii, cu dreapta înfiptă la cingătoare.

O femeie în vârstă mă ajunge din urmă, ieșită dintr-un lan de struguri. Purta un coș plin, să aibă acasă de sărbătoare, să cinstească oaspeții. Se simțea mai sigură prin pădurea de tufișuri, mai ales că se vorbea pe sate de hoți și de nebuni, îmi spunea ea, care atacă lumea. Îmi convenea și mie să trec drept om din partea locului, să fiu scutit de priviri și întrebări indiscrete.

O oră mai târziu, străbatem pădurea de pustă. Înainte de a intra în primul sat, satul femeii.

Mergeam alături de femeie, vorbind de vreme și recoltă, dar ochii străbat desișul, strângând mai mult arma în mână. Rămân așa încordat o bucată de timp. Teama ca nu cumva cărarea pădurii să fie observată de "pădurari", ca cei de pe la noi, sau chiar militari, mă face să dublez vigilența.

Ieșind din pădure, trebuia să scap de însoțitor. Nu voi putea trece prin mijlocul satului. Norocul mă descurcă singur. Femeia locuia la marginea satului. Mă opresc o clipă, să-mi scot o pietricică din bocanci. Până o pierd din ochi. Cotesc apoi în dreapta, pe o cărare de țarină și ocolesc satul. Revin la capătul celălalt, traversând holdele. Merg așa, între șosea și calea ferată, pe un obraț (drumuleț) de care.

Curând, un alt sat, un alt pericol, îmi apare la orizont. Îl las și pe el în stânga, apoi mult în urmă.

Soarele scapă spre asfințit și încă puțin amurgul îi ia locul, adunând de pe țarini lucrătorii.

De-acum holdele îmi rămân în pază, o noapte și o duminică întreagă, să le bat de-a lungul, cât mă vor ține tălpile.

Merg așa de multe ore. Picioarele dau semne de oboseală. Tălpile, cu toate că s-au vindecat, mă mai înțeapă din când în când. În depărtare, însă,

lumini multe, pe o mare întindere, îmi scot în față, după un deal, orașul Lugoj, o dată cu miezul nopții. În vreo două ore bune de mers nădăjduiesc să trec prin dreptul lui, să scurtez timpul și distanța care mă desparte de casă.

Cu mâna pe pistol, revin pe drumul de țară, pustiu. La orice surpriză voi putea dispărea în porumbiște. Astfel voi câștiga mult timp.

Linia ferată Timișoara-Caransebeș îmi taie drumul. Apuc linia ce se pierde peste țarină, înainte de a coti din nou spre oraș, spre capătul de sus. Alt ceas bun și linia încă se întretaie cu cea care vine dinspre Făget. De-acum calc șoseaua cea mai aglomerată, zi și noapte, de mașini și călători, ba chiar și milițieni în patrulare.

O părăsesc în grabă și mă alinez drumului de fier, la mică distanță de dâlma șinelor.

Setea mă cocea de mult, dar țarina-i prea seacă. Ispita mă împinge spre un canton, între două gări. Mă opresc oleacă, aproape. Slujbașul de noapte a adormit, poate, între două trenuri, că-i văd felinarul pâlپând. Mă târâi peste șine, cu ochii la cabana ce adăpostește fântâna. Norocul mi-o ia înainte. Ating interiorul găleții și mâna atinge suprafața apei, găleata era plină. Duc gura arsă spre dunga de lemn și trag cu nesăț, înclinând vasul spre mine. Un zgomot continuu tulbura liniștea profundă. Stropii de apă vărsați din găleată clipocesc în cădere, iar ecoul mărește zgomotul în întuneric. Las totul și mă arunc în iarba din dosul fântânii, târându-mă încet, să-mi pierd urma.

Noaptea doarme mai departe, iar tăcerea își reia locul. Nimeni nu mișcase, doar inima mea bătea mai tare.

Rămân așa, lipit pământului, parcă aș fi lăstărit din el. Mă atrăgea iarba moale, ca un culcuș. Sunt 13 ore de când am plecat și somnul își cere partea. Dacă aș mânca ceva? Apoi, după o gură de apă rece, mă voi îndemna mai curajos la drum.

Rup un codru de pâine și-l împerechez cu o bucată de șuncă. Mișc fălcile, cu ochii închiși, până ce somnul mă prinde cu gura plină.

Un zgomot de cutremur mă înspăimântă. Înainte de a reacționa, trenul șterge șinele ca un fulger. Am rămas împietrit, dar somnul s-a dus și el o dată cu trenul.

Cantonierul face lampa mai mică și-și reia locul pe un scaun lung, după ce și-a petrecut călătorii.

Acum că m-am trezit de-a binelea, termin bucata de pâine și lipesc buzele de dunga găleții, să-mi astâmpăr setea. Din coșul plin, scot câteva boabe de struguri și-mi completez masa. Cu stomacul aranjat, purced din nou la drum.

Traversez linia ferată, cobor dâlma și mă aliniez din nou ei, la distanță.

Nu știu cât voi fi ațipit la fântână, dar simt corpul greu, ca un bolovan, și picioarele, ca prinse în chingi, abia le trag. Număr pașii rar, rar de tot, înainte de a-i parcurge. Pământul rece mi-a supt corpul, a grăbit amoțirea, iar oboseala a completat restul.

Și totuși, împing înainte, lăsând în urmă gări și cantoane.

La Muntele Mic, zorile se pleacă spre luncă, înaintea răsăritului. Eu bat pe loc, fără spor. Răcoarea dimineții, cu stropii de rouă, îmi îngreua mersul. Îmi tremură tot corpul. Dacă aș putea să mă întind oleacă, să mă prindă soarele în razele lui, aș crede că ultima dorință mi-ar fi îndeplinită.

Soarele întârziat se urcă mereu pe boltă, dar calea lungă ce mă așteaptă nu-mi îngăduie odihna.

La Tapia, unde romanii l-au înfruntat pe Decebal, trag clopotele pentru Utrenie. Îmi fac o cruce mare, genunchii ating pământul și rămân așa, plantat, ca un pom.

Doamne, iartă neamului ăsta atâtea nevoi! El se va întoarce la Tine, că Fiul Tău sălășluiește în sufletul lui!

A trecut un an de când n-am mai călcat pragul bisericii și glasul de clopote mă cheamă cu fiecare dangăt. Și-n satul meu trag azi clopotele. Drumul e lung însă și nu voi ajunge la vreme. Pentru mine s-au închis porțile de mult, doar ecoul clopotelor mai străbătea zidurile groase.

În față, izlazul satului Tapia, câmpie cât vezi cu ochii, de o parte și de alta a liniei ferate. Mă îndepărtez de vedere și evit turmele de oi, care seamănă, în depărtare, câmpia, cu pete albe. Mă opresc lângă un tufiș singular, să mă odihnesc puțin, că nu mă mai țineau picioarele. Mă întind, scăldat de soare, cu coșul de merinde lângă mine și... dus am fost.

M-a trezit, într-un târziu, un lătrat de câine, oprit ostentativ în fața mea. Rotind ochii, văd turma ce paște pe aproape și trei păcurari, cu dulama pe umeri și ciomagul în mână, care se îndreptau spre mine. Să fie oare păcurari de oi, sau oile le ascund intențiile? mă întreb, ducând încet mâna la brâu, să-i întâmpin cum se cuvine, de vor fi dușmani. Ridicat pe jumătate, nu-i pierd din vedere, în timp ce ei scurtează distanța ce ne separă.

Eu eram îmbrăcat ca la oraș, dar hainele, cam vechi, nu-mi dădeau înfățișare de domn, ci mai degrabă de muncitor.

Se opresc la câțiva pași de mine și mă surprind cu un "bună dimineața" foarte respectuos.

- Mulțumesc d-vs, oameni buni! Da multe oi mai aveți! le-o iau eu înainte.

- Multe, măi frate, cât le-om mai putea ține!
 Mi-a încălzit inima, vorba unuia, mai bătrân dintre ei. Era unul din cei mulți, necăjiți, mi-am zis eu, și numai pe limba lui l-oi putea câștiga.

- Apăi, de ce să nu le puteți ține, că țarina, har Domnului, îi încarcă bine?

- Dac-ar fi toată pentru noi!
 - Pentru cine să fie, dară, că d-vs o munciți?
 - D-vs, la oraș, nu prea știți cum o ducem noi!
 - N-o ține mult nici asta! îi iau eu o piatră de pe inimă.
 - Numai Dumnezeu o știe! Da-i greu, oftează bătrânul, proptindu-și bărbia în vârful ciomagului, cum fac toți păcurarii care se opresc mai mult timp la un loc, fie la vorbă, fie să nu-și piardă turma din vedere. De unde știi d-ta că nu o ține mult? Dar... ce faci d-ta pe aici? mă ispitesc ei.

- Eu îs de la Făget, lucru la meserie! Îs cojocar ș-am plecat să-mi cumpăr niște cucuruz, că pe la noi nu mai găsesc și am copii mici! Nu-i pot lăsa flămânzi!

- D-vs, barem, îți câștiga mai bine?
 - Cu ce câștig, nu mi-s în stare să-mi hrănesc familia. Nu mă lasă stăpânirea să lucrez peste cotă și cota-i de 60 de piei pe an, cât să fac 20 de pieptare și cu asta nu pot trăi!
 - Dar noi, că trebuie să împărțim grâul cu ei? Mi-l ia de la treierat. Cucuruzul, la fel, nu ne rămâne mai nimic!

Am dus-o așa, cu el, un ceas bun de vorbă și aș mai fi lungit-o, că-și găsisese omul, dar soarele era deasupra capului, iar drumul meu se oprise și el la sfat.

Oile erau departe, păscând. Eu, de mult am scos mâna de la brâu. Mă scol în picioare și-i întind mâna, cu încredere.

- Noroc bun, măi fărtați! Vă las în plata Domnului, că mă ajunge seara!
 - Noroc să dea Dumnezeu! îmi urează ei. Dar de ce nu iei trenul?
 - Am mai făcut o bucată cu trenul, dar, cum n-am găsit nimic, am mai luat-o și pe jos, că și așa-i sărbătoare!

Dă trist din cap, ca omul necăjit și pleacă, pășind apăsător, să-și ajungă turma.

O jumătate de oră mai târziu, las izlazul descoperit în urmă, oile și păcurarii și mă pierd prin porumbiște.

Movila care ridică linia ferată se termină, pe ambele părți, cu un șanț lat de vreo 5-6 metri, pe care ploile îl transformaseră, cu timpul, într-o mlaștină cu păpuriș, trestie și răchită. Înspre holde, marcând hotarul între proprietatea

căilor ferate și țarina satelor, un rând de salcâmi, gard viu, împiedică vântul să îngrămădească iarna troiene de zăpadă peste linie. Drumul de care, între salcâmi și holda de porumb înalt, forma un turn.

Cum era duminică și totul pustiu, am mers o întreagă după-masă la distanță de șine, petrecând din ochi toate trenurile care legau cele două orașe, Lugoj-Caransebeș. Pe înserate mă doboară oboseala și încetinesc pasul din ce în ce. Teama de a nu rămâne însă pe drum se cuibărește în mine și mă împinge iar.

Aproape 30 de ore fără oprire. Picioarele devin grele, ca de piatră, abia le mai urnesc din loc. Mult n-aș mai avea de mers, dar simt că n-am să ajung niciodată.

Am terminat strugurii și gătlejul mi se uscă. Nici rouă nu mai cade. Mă opresc des și pornesc iar, din greu, la drum. Mă dor toate încheiturile, parcă intră os în os, iar carnea se dezlipește singură.

O oră încă și văd, în depărtare, orașul tinereții mele. Orașul, care mi-a tăinuit cei mai frumoși ani din viața mea. Elev și profesor, mai târziu, la același liceu.

Câteva ore de mers m-ar pune la adăpost, dar îmi lipsește energia. Puterile mă părăsesc.

M-am apropiat prea mult de gară și nici aici nu pot ramâne. Mă vor strânge în zori țăranii de pe holdă sau cantonierii care controlează linia.

În dreapta gării, poligonul de tir al armatei, pe o întindere de zeci de hectare, îmi stă în cale. Va trebui să-l străbat, nu am altă ieșire. Apoi, depozitul de muniții, deci pază multă. Să nu cad în cursă, după atâta chin. Cotesc, totuși, în dreapta, urc dealul pe patru labe și ating hotarul zonei interzise. Întunericul stăpânește peste tot și, poate, mi-o ajuta să trec hopul.

Merg așa, fără țintă, cu gândurile toate acasă, la marginea satului Rugi. Voi fi primit oare ca mai înainte? Nu se vor speria văzându-mă, să fiu obligat să merg mai departe, fără nici o nădejde?

Gazdele mele nu știau cine sunt. Eram nepotul moșului Marina, țăran și eu, puțin mai scuturat. Dar acum? Mi-au aflat, desigur, adevăratul nume și pericolul ce-l port cu mine? Ei sunt oameni simpli, cinstiți, iar eu vin cu moartea de mână. Dacă mă vor prinde la ei, vom plăti deopotrivă, «dușmani ai poporului muncitor», cum ar spune partidul.

Și totuși, ei țin la moș. Pentru ei, nepotul e om cumsecade. În primăvară, când am tras la ei cu moșul, eu am rămas de-o parte, până ce ei s-au înțeleș.

- Ascultă, d-ta! Eu nu-ți cunosc nepotul, se vede a fi om de treabă, dar eu am fete și el e tânăr... N-aș vrea să ajung la rușine!

- Dacă asta-i singura teamă, să ai încredere în el ca în mine!

- Eu am încredere în vorba d-tale, că ești om bătrân, și-apoi te cunosc de mult, taică Marina! Istoria bătrânului e lungă și-i va veni vremea curând. Așa am rămas la ei și am devenit de-al casei. Vorbeam pe limba lor și le lămuram multe necazuri, așa cum simțeau ei.

- Băiatul d-tale îi om umblat, ca și matale, taică! Vorbește frumos și știe multe! îl ia Radu de-o parte.

- O învățat și el câta meserie, dar n-are loc să trăiască de tâlhari!

Îi ajutam la lucrul câmpului, unde era holdă mai dosnică, la coasă, la strâns la fân. Plecam des și de câte ori reveneam, se opreau toți din lucru, la vorbă. De fiecare dată, le aduceam ceva nou și apoi, continuam toți la treabă. Când am plecat ultima dată, într-o joi, am făcut vreo șase clăi de fân înainte de a-mi lua rămas bun, pe înserate.

- Nu mai pleca! mă ruga femeia. Stai la noi, că pădurile-s pline de pădurari noi, cu arme la ei. Nu miroase a bine! Sâmbătă am căzut.

Mă vedeau mereu înarmat, cu toate că o ascundeam. Radu se uita cu jind la Browningul meu, cu 14 focuri. I se scurgeau ochii după el. N-ar mai fi plecat de lângă mine, să-l admire.

Credeau toți în Dumnezeu, din toată ființa. Duminica, femeile se duceau la biserică cu rândul și nu era început de prânz sau cină fără rugăciune.

- Eu îs mai păcătos, nepoate, nu mă pot duce la biserică. Dar, dacă nu pot face bine omului, apăi nici rău, să mă ferească Dumnezeu! mi se spovedește Radu. Îl vedeam prea bine că, din gura lui, nu iese vorbă deșartă. Întrebarea lui, când mă vedea, era aceea a tuturor care o avea cui s-o pună: Când om scăpa? Îl trimiteam la Cel de Sus, singura nădejde. Nu puteam să-l mint. Nu puteam să-i spun că suntem singuri, abandonați de toți. În ochii lui o vorbă cu tâlc făcea mult.

- Ai dreptate, nepoate! Numai Dumnezeu ne mai scapă de tâlharii ăștia!

Se înscrișese în «Frontul Plugarilor», că-l pisau mereu la cap, îl amenințau. Se ducea la ședință să vadă ce fac. Mare lucru nu făceau, discuțiile lor erau vorbe goale. Celula partidului hotăra totul, fără ca ei să fie întrebați.

- Săracii, reia el, tot ei închiși și fugăriți. Ceilalți s-au întors după cum a bătut vântul! Așa-i politica. Ai văzut Ia Caransebeș? Șefii țărăniști, Ștefăniță cu ai lui, s-au întors repede. Se spune chiar că s-or înscris în partid și așa le-

or dat drumul la casele lor. D-vs n-ați putea face ca ei? mă întrebă el într-o zi.

- Noi suntem prea mici, nu ne ia în seamă! Apoi, cine ar mai sta și pe la pădure să se opună lor?

- Toți care se înscriu în partid nu le mai poarta de grijă!

- Nu! nene Radu. Ca să te înscrii în partid, trebuie să faci ce-ți cer. Să-ți vinzi prietenii, frații și neamul tot! Noi n-o putem face, că ne bate Dumnezeu și ne-or blestema copiii, că i-am vândut din leagăn bolșevicului, să le schimbe limba, credința și tradiția. D-ta știi bine cum s-au purtat rușii când or intrat la noi? Ai vrea d-ta să-ți ia pământul, vitele și tot ce ai la casă, să te scoată dimineața cu turma la câmp și la mâncare, să aștepți la coadă, cu gamela legată la cingătoare?

Când vei auzi dimineața clopotele la biserică, să știi că n-o fi pentru slujbă, ci să strângă oamenii la primărie, să plece cu grămada, să lucreze pe țarina fără de hotare! Copiii să ți-i crească streinii, să nu te mai recunoască de tată!

Să te înscrii la ei nu înseamnă să închizi ochii la toate astea, ci să-i ajuți, să faci tu român ceea ce străinul n-ar îndrăzni să facă!

- Păi, d-l dr. Ștefăniță, Adam, dr. Jurca, Ponoran și alții sunt oameni cu carte. N-or face ei asta, că nu s-o alege bine!

- Eu nu zic c-or face bine, dar nici nu știu cu ce condiții s-or întors atât de repede acasă. Abia o lună de când i-a luat, când alții mai mici ca ei, mai simpli nu se mai întorc. Să fie mai periculoși, pentru ei, unii fără carte decât doctorii și avocații?

- E drept că de la țărăniști n-a rămas decât bietul N., negustor, șase luni după plecarea lor. Acum îi blestemă că l-a părăsit!

- Sunt și printre ei români curați, dar au familii și trebuie să țină seama de ele, să nu moară de foame. Sunt și alții, ca moș Dragu Marina, prietenul d-tale, care încheie zece ani de când și-a părăsit familia și alții, tot de atâția ani zac în temniță. Și cine crezi d-ta că i-a băgat acolo?

Îți aduci aminte de cei doi legionari Galescu și Ghinda, azvârliți pe gunoaie, la marginea orașului, cu tablă la cap, după ce i-au străpuns cu baionetele? Erau tineri și tot păcatul lor a fost de a-și fi iubit prea mult neamul! Ei au luptat singuri contra acelor care azi ne-au vândut și țara streinului.

Nu zic că i-a ajuns păcatele din urmă, de a fi omorât pe singurii care puteau să-i apere în contra dușmanului. Dacă s-au întors, însă, așa de repede de la închisoare, apăi nu s-au întors curați, după cum curați n-au rămas, după

ce și-au stropit fața cu sânge de frate român nevinovat! Cine a ucis va mai ucide, cine a vândut va mai vinde, dacă n-are curajul să se spânzure! Eu nu cred că și-au schimbat pielea pe o felie de pământ românesc!

Să dea Dumnezeu să păcătuiesc, dar, până acum, faptele grăiesc singure. Poate, în ceasul al 12-lea, când tot poporul se va răscula, vor veni și ei. Nu la luptă, să fii sigur, nu este în firea lor să dea ceva pentru acest neam, ci să-și reia moșia îndărăt și locul de comandă care le revine de drept, moștenit de la părinți. Și... vor reveni ca mai înainte, pentru că vor avea grijă comunistii să termine cu toți aceia care li s-ar putea opune.

Ei sunt mulți, vor scăpa mulți, pentru că se vor feri de foc, ceilalți, din puțini, puțini vor scăpa prăpădului. Cei rămași, dacă vor supraviețui, vor avea ei grijă, după metoda veche, să scoată din nou baionetele ruginite de sânge și să desăvârșească opera bolșevică.

Ar mai rămâne o speranță: ca martorii de azi care vor scăpa după potop să nu le îngăduie să-și bată din nou joc de neamul ăsta necăjit. De neamul pe care singuri l-au părăsit pentru o lege străină. Să nu-i lase iar să fărâme ceea ce a mai rămas din el!

Noi, poate, n-om ajunge ziua asta, că ne gătesc sfârșitul streinii și românul vândut lor, dar... ar fi prea păcat ca, după atâtea jertfe, să nu mai avem o țară, țara noastră și numai a noastră!

De-acum, Radu s-a legat de noi și împărțea totul cu cei fugari.

Nu l-am convins eu, l-am ajutat, doar, să vadă ceea ce oricine vede, dar l-am oprit oleacă mai mult acolo unde alții trec în grabă.

Când plecam, mă întreba întotdeauna ziua întoarcerii. Să nu stau mult că mi se poate întâmpla vreun rău. Îmi purta de grijă ca de nepotul lui adevărat. De nu puteam veni la data fixată, nu-și mai găsea astâmpăr. Nici spor la muncă nu mai avea. Bucuria revederii era dublă: că am scăpat teafăr și că vom mai putea sta de vorbă.

Dar acum, când va afla cine sunt și câtă încredere am avut în el, cred că a rămas același! Oameni ca el se schimbă greu și numai atunci când au fost înșelați. Primejdia îl face mai vigilant, dar nu-i atinge sufletul.

La el mă gândesc acum, străbătând câmpia. El îmi adună ultimele puteri pentru întâlnirea cea mare.

Numărând, așa, pașii, cu capul plecat, îmi iese în cale o namilă, de dimensiuni neobișnuite. Am rămas locului, proptit pe picioare, nemaiputând schița un gest. Nu mișcam nici unul, nici altul, țepeni amândoi. Ce-o putea fi, mă întreb. Încet-încet, curajul îmi revine sau, mai bine zis, îmi vin în fire. Deschid ochii mari și văd bine, acum obișnuit cu întunericul. Cam 6-7 metri

de lung, vreo 3 de înalt și 2 de lat, de o culoare închisă, care-l făcea, prin urmare, puțin vizibil. Îndrăznesc chiar să întind mâna spre el. După formă și contur, recunosc silueta unui tanc. Unde se află un tanc, soldații nu pot fi departe și teama mea ia proporții. Poate dorm înăuntru și unul stă de pază? Nu se aude însă nici un zgomot, nici o mișcare.

Am rămas așa, lângă el, vreo zece minute, mai mult din curiozitate decât de teamă, care se risipea cu încetul. Mă apropii mai mult de el, îl pipăi și... mare-mi fu mirarea să constat că-i din lemn.

Să sperie lumea sau, mai de grabă, pentru instrucția soldaților? Am respirat ușurat, ca un viteaz la sfârșitul bătăliei. Din tot șocul m-am ales cu ceva bun, electrizarea ultimelor energii.

De-acum cercetez câmpul cu ochii deschiși, să evit alte surprize mai puțin inofensive.

Drumul meu trecea între corpul de gardă și depozitul de muniții. Nu aveam altă cale, mai ales că nu mă mai țineau curelele. Cu arma mereu la îndemână, pășesc cu precauție. Era o șosea de țară și ziua trec oamenii la târg. Dar noaptea? Să zicem că se întorc târziu. Dar ce fac cu pistolul? Să-l arunc și să trec drept un călător întârziat la oraș? Și dacă mă opresc, mă legitimează? Singurul mijloc de a mai respira liber rămâne tot pistolul până voi reuși să mă pierd în pădure, care se găsea la vreo zece minute de aici. În întuneric, soldații nu se vor aventura, că nu știu ce-i așteaptă. Și-apoi, ei sunt aici să apere depozitul de muniții și nu-l vor abandona să alerge după un necunoscut.

Așa mi-am potrivit planul, să se împace cu gândul. Nu-mi venea să mă despart de cel mai sigur prieten. Cugetând astfel, pătrund, cu inima-n dinți, în zona periculoasă.

În stânga văd santinela, la vreo 100 de metri, în dreapta, corpul de gardă la vreo 50 de metri și lumină mare. Nu se făcuse încă stingerea pentru cei ce păzesc. Mulți soldați erau pe afară, fluierând o doină din satul lor, cu dorul tot plecat spre casă. De la distanță erau simpatici și inofensivi. Iuțesc pasul, apropiindu-mă mai mult de ei. De la lumină înspre întuneric e greu de văzut clar. Eu însă îi văd bine, o grupă de vreo 15. Unii la mese, alții în picioare.

Mă așteptam din moment în moment să fiu somat, să tragă după mine. Erau orele 11 din noapte. Nimic nu se întâmplă și-mi văd liniștit de drum. Cât voi fi mers așa, nu-mi dau seama, când, nu departe, umbra pădurii îmi taie orizontul. O ating în curând și mă pierd în desiș, respirând ușurat. Mă așez oleacă jos, îmi șterg sudorile, să-mi revin. Tot corpul era numai o apă.

Putea să iasă și mai rău, dar această cugetare se manifestă întotdeauna după ce drama s-a consumat.

De-acum începe urcușul, mai greu ca tot drumul. Tufișurile dese, neumblate, îmi îngreuiază mersul, îmi moaie elanul. Plouase mai de vreme și pământul alunecă. Mă opresc mereu să-mi refac puterile, care încep să mă părăsească. Corpul tot era o masă de carne și oase, bătute grămadă. Nu mai simțeam căderile, nu mai simțeam nimic, deloc.

Treizeci și patru de ore fără oprire. Am consumat prea mult din puținul ce-mi mai rămăsese, după șase săptămâni de foame și întuneric. Mă prind de crengi, de rădăcini, de iarbă, mă târăsc, dar dealul urcă, urcă mereu. În sfârșit, ajung pe coamă fără suflare.

Rămân așa, lungit, câteva clipe, calculând ce-mi mai rămâne de făcut. O vale adâncă, un alt arcuș de deal și-apoi altă oră de drum, până la capătul supliciului.

Mă ridic iar și mă las deval. Cad ca un trunchi de copac rostogolit. Din nou pe picioare, care se îndoie sub greutatea corpului. Parcă s-ar desprinde de genunchi. Coborâșul nu-i mai ușor decât urcușul. Efortul depus la urcare nu este mai puțin penibil decât cel consimțit la coborâre, care-ți întinde tendoanele, să plesnească.

Ajuns în vale, mă descalț și mă așez în genunchi, în apă. Cât de binefăcătoare este apa rece când oboseala ți-a cuprins tot corpul!

Simțeam carnea suptă și o senzație de ușurare, care-mi redă pofta de viață. Îmi răcoresc și pieptul uscat.

Trecuse, de mult, alt miez de noapte. Orele încep, iar, de la capăt, când atac cel de al doilea deal, mai lung, mai greu decât celălalt, dar cu mai mult curaj.

Nu știu cum și când l-oi fi urcat, dar, ajuns în vârf, pe culme, devin una cu pământul, fără grai, fără mișcare.

Nu pot rămâne așa. Inconștient, împins doar de reflexe, mă străduiesc până la capătul forțelor. Simțeam sfârșitul aproape, la câteva sute metri de casa lui Radu, nu departe de satul cu nume de trandafir sălbatec, numit Rugi.

Dacă ar ști Radu cât sunt de aproape! Nici câinii nu latră să dea un semn. Are cinci câini mari, câini de lup, pentru paza turmei.

Cu gândul la el, mișc picioarele, să le simt de se mai țin de corp și, cu degetele, unghiile înfipse în pământ, încerc ultimul efort. Trebuie să ies din situația asta, îmi ordonă cugetul. De-aș fi rămas așa, nu m-aș fi trezit niciodată. Duc mâna la gură și mușc ca din pâine, să văd de o mai simt. O durere ascuțită îmi agită tot corpul. Trebuie să plec. Acum ori niciodată...

Înfig din nou degetele în pământ și îmi adun corpul ghem, trăgând picioarele spre bărbie. Mă răsucesc apoi, proptit pe coate și reușesc să mă așez pe patru labe. Respir greu și prelung, întind brațele înainte, proptit în genunchi. Mă ridic apoi în genunchi și rămân așa o vreme. Mă odihnesc, umflând pieptul de aer și, cu un ultim efort, mă ridic amețit.

Fără să-mi dau seama, mă trezesc umblând ca un robot, parcă cineva, Radu, poate, îmi ghida pașii spre casa lui.

În orizontul îndepărtat, se profilează, în sfârșit casa lui, ca o stâncă de munte. Am recunoscut-o ca pe un miraj în pustiu.

Dar câinii? Nu se aud deloc! Cum să mă apăr de ei? Aveam un băț de lemn, strâns din pădure. Dacă, însă, s-ar năpusti toți pe mine, nu știu de cât folos mi-ar fi. Îmi amintesc vag că unul din ei mă cunoștea, dar de atunci m-o fi uitat.

Apuc pe partea dinspre apus, la intrarea în grădina. Câinii, de obicei, stăteau în jos de casă și, cum vântul bate dinspre răsărit, așa avea o șansă ca mirosul de om să nu fie dus de vânt până la nasul lor foarte fin, să-i alarmeze. Numai de nu-i va trezi zgomotul de pași. Ca un strigoi mă apropiu de gardul grădinii. Mă opresc, ascult. Nimic. Câțiva pași încă și ajung la ușa din coridor și mă reazem cu tot corpul de ea. Respir adânc și pregătesc glasul stins.

- Nene Radu! Nene Radu! șoptesc ca pentru mine, să nu mă audă câinii.

Mai stau oleacă așa. Dar dacă o fi cineva străin la ei, mă chinuiește deodată o bănuială. Și totuși repet apelul, rămas pe o singură cale.

Deodată aud zgomot de pași prin casă. Inima îmi bate tare. Cu spatele rezemat de stâlpul porții, aștept. Ce o fi să fie, să vie mai repede. Cineva deschide ușa de la bucatărie și apoi pașii se apropie de mine.

- Cine-i? întrebă o voce de femeie, ezitând de a deschide. Recunosc vocea lui nana Floarea.

- Om bun! răspund eu de afară.

Mi-o fi recunoscut vocea sau i s-a părut cunoscută, că aud zăvorul cum se trage și ușa se dă în lături. Ea rămâne în dreapta, ținând clanța ușii într-o mână și în cealaltă un felinar. Mi-l pune în față, privind lung și, deodată, scoate un strigăt.

- D-l Filon!

- Încet, nană, că se scoală câinii!

Trage repede ușa în urma mea.

- Lumea vorbește că v-or omorât! își revine ea, după prima spaimă.

Îi dau mâna și mi-o strâng cu nădejde, să pipăie, parcă, de sunt cu adevărat eu.

- Lumea vorbește, dar nu se potrivește întotdeauna!

- Bine c-o dat Dumnezeu să scăpați! oftează ea, îndemnându-mă în casă. O ia înainte, luminându-mi calea, dar mai mult să ajungă mai repede să vestească bucuria. Scoală toată casa.

- O venit nepotul! strigă ea cât o ținea gura.

- Tu ești nebună sau visezi! sare Radu din pat, într-o cămașă lungă.

- Nici una, nici alta, nene Radu! Sunt chiar eu, în carne și oase.

A rămas locului neștiind cum să mă primească. De aș fi rămas «nepotul», m-ar fi luat în brațe și m-ar fi strâns ca pe un frate. Acum însă, m-am întors pentru el «domn», eram și îmbrăcat ca atare și nu mai știa cum să se poarte. În el se luptau două dileme: dragostea pentru «nepot» și respectul țaranului simplu și curat pentru «domnul» care a cerut adăpost în casa lui.

Tai eu nodul. Îi întind mâna, i-o strâng și-l privesc drept în ochi.

- Mă mai cunoști, nene Radu? Îl prind cu mâna după cap, apropiind obrazul meu de al lui, aspru, dar senin. Îl strâng la piept, îl sărut ca pe cel mai bun prieten regăsit.

Când ne-am trezit, fața lui arsă de soare scâldea lacrimi luminoase la flacăra felinarului. Plângea de bucurie.

- N-aș mai fi crezut că veți mai scăpa cu viață, reușește el să ofteze.

- Omul nu moare decât atunci când i se termină zilele, nene Radu!

- Adevărat... așa-i... d-le... profesor! bâiguie el.

- Da... Nu-mi mai spui nepoate, ca mai înainte? Mi-ar plăcea mult să rămân, pentru d-ta, ceea ce am fost!

- De... se pierde el în scuze.

- O fi mai greu, dar... În momentul ăsta, fata intră vârtej pe ușă, să vadă «verișorul», cum îmi zicea ea înainte.

- D-le profesor! exclamă ea, cu fața plină de voioșie.

- Verișorul, văruică! și-i întind mâna.

- Atunci, vărul! îndrăznește ea, ca pentru sine.

Simt că puterile mă lasă. Cad pe un scaun și rămân înțepenit.

- Am tot vorbit de d-vs, reia Radu. Nu era zi de la bunul Dumnezeu să nu vă pomenim. Nevasta n-o mai avut liniște. Zicea că vă poartă pe suflet în lumea cealaltă, că v-o lăsat să plecați. De n-ați fi plecat, nu v-ar fi prins.

- Parcă nu am spus eu să nu mai plecați, intervine ea, când făceam clăile de trifoi, că aveam noi destul de mâncare. (De fiecare dată când plecam, le spuneam că mă duc după aprovizionare.) Îmi spunea inima că n-o

ieși bine. Dacă aș fi mai zis o dată, poate că n-ați fi plecat. Mă muștră sufletul că v-am lăsat și am avut păcat mare, că după ce ați plecat am și auzit c-or prins pădurarii un domn, la pădure.

- Așa a fost să fie, nană! Putea să mi se întâmple altă dată!

- Da! dar atunci, parcă-mi spunea inima! insistă ea.

- Măi, muiere! Ia mai lasă vorba și vezi de ceva de mâncare, c-om avea vreme destulă după aceea, intervine Radu.

- Dacă ați avea niște lapte cald, că tare mi-e sete, nană Floare!

- Îl fierb acuma! se grăbește ea să iasă.

Rămân cu Radu și cu fata, o țărăncuță frumușică, cinstită și muncitoare. Abia depășise 20 de primăveri. Nu da îndărăt de la munca cea mai grea. Ridica un porșor (grămada de fân) din două furci și-l azvârlea pe claie. Se juca cu furca în mâini. Adeseori, cântam, seara, împreună. Nevasta, Radu și Moș Dragu ascultau. Aflase între timp, cât eram închis, că mă pregăteam să fac nuntă. O cunoștea pe aleasa mea și ar fi vrut să-i spună bucuria și ei.

- Mă duc eu s-o caut, unde o fi!

- Ea nu trebuie să afle! o amăgesc eu.

- Ba eu cred c-ați face bine să o anunțați! își apără ea părerea cu multă hotărâre.

- N-aș vrea s-o mai poarte și pe ea pe la închisoare. Țștia sunt capabili! adaug eu.

- Așa-i! Ai drept, vere! se lasă ea greu convinsă.

- Nene Radu! Mai știi ceva despre moș? Prin el aș putea regăsi firul tăiat!

- O fost pe la noi, după ce v-o prins, dar a plecat repede, să-și piardă urma! Știți bine, cu tâlharii ăștia multe se pot întâmpla, așa că s-o îndepărtat de pe aici! De găsit, l-om găsi noi, că n-o intrat în pământ! mă liniștește el. Parcă știa ceva.

- Crezi că l-am putea găsi? Aș vrea neapărat să-l văd!

- Oi pleca eu să-i dau de urmă, dacă așa e taina!

- Te-aș ruga mult!

În timpul ăsta, femeia intră pe ușă cu o oală de pământ din care ieșeau aburi calzi, ispititori. Era plină de lapte.

Trage masa mică lângă mine și-mi umple un blid de pământ, adânc și larg, cât pentru patru. Pâine albă, ca de sărbători. Ei mănâncă mămligă, pâinea o țin pentru zile mari sau pentru oaspeți.

O iau în mână, o frâng în mici bucăți, pe care le arunc în lapte. Și, așa m-am luptat cu blidul până ce sudorile mi-au umplut tot corpul. Nu se auzea

decât lingura mea clipocind în blid și stropii ce se preling din lingură și cad în blid.

Se uitau la mine, tăcuți, mă studiau din ochi, să mă asemuiască cu cel plecat. Nu le venea a crede că sunt în casa lor, după câte zvonuri au împânzit regiunea. N-am fost singurul dus, dar singurul întors fără voia tâlharilor și de aceea le era mirarea mare.

- D-apăi! tare ai fost de înger, nepoate! își descarcă Radu nedumerirea. Ia spune-ne acum, cum ai scăpat!

- V-aș spune-o eu cu bucurie, dar povestea e lungă și nu mă vor ține puterile! Sunt de mult pe drum și aș dori să mă odihnesc oleacă!

- Am așternut în pod! mă întrerupe nana Floare. Era locul meu preferat, bun de fugă și ascuns de lume.

Încerc să mă scol, dar cad buștean pe scaun. Nu mă țin puterile. Radu sare și mă prinde de subsuori, să mă ajute. Mă ține așa până-mi proptesc bine tălpile. Pășesc încet, cu Radu alături. Ieșim pe ușă, după ce mi-am luat un «noapte bună» de la toți.

La scara podului începe greul. Mă prind în mâini, dar nici în ele n-a mai rămas multă vlagă. Sprijinit de Radu, ajung cu greu la gura podului. Un miros de fân proaspăt îmi umple pieptul și-mi redă toată aroma livezii înflorite în zi de Sânziană. Încet, pe fânul moale, ajung la culcușul meu, unde mă aștepta un cearceaf alb, din bumbac și in, așternut, și un strai de lână, nou și călduros, pentru învelit.

Mă trântesc pe fân, având senzația eliberării de tot ce-i lumesc.

- Noapte bună, nene Radu! mai am eu timp să îngân, înainte ca somnul să mă fure. Îl mai aud foșnind fânul, câțiva pași, și-apoi liniștea profundă învăluie totul.

Abia ațipit, când o voce sinistră, de dincolo de mormânt, străbate noaptea în ecou prelung.

- Mor, nene! Mor! Nu mă lăsați să mor! De câteva ori, și-apoi iar tăcere, câteva clipe. Aud uși trântite în fugă. Cineva a ieșit afară. O altă voce, vocea fetei, care strigă.

- Tată! Tată! Moare nana! Nano! Nano! strigă mereu fata, în hohote de plâns.

Ca un fulger sar la pistol, să-mi vând pielea mai scump dacă forțele nu mă vor ajuta să fug.

Când mă simțeam salvat! Viață de hoinar, viață de câine, gonit din poartă-n poartă. Atâta drum! Atâta chin! Se stinge ultima scânteie de speranță. Simt cum se năruie în mine totul, înainte ca duhul să-și ia zborul.

Cât sunt de zadarnic, cu tot zbuciumul în fața crudului destin! Ajung să cred, ca mama, ca Radu, ca toți țăranii din satul meu, din toate satele, copleșiți de lovituri, că «așa a fost să fie».

Parcă ieri am descoperit, în sinea mea, ideea fatală... și totuși... poate... că așa a fost să fie... îmi grăiește cugetul, resemnat și el.

Viu, însă, nu mă vor avea. Convingerea asta nu mi-o va smulge nimeni atât timp cât țin pistolul în mână și un glonte pe țeavă!

Aud vorbă multă pe afară. Sfaturi, soluții pentru salvarea celui căzut, dar nimic care să indice natura pericolului. Stau așa în așteptare momente lungi, penibile. Într-un târziu, Radu urcă pe scară. Îi aud vocea care mă strigă. Îi răspund în șoaptă, mereu în gardă.

- S-o întâmplat o nenorocire! Începe el, abia ținându-și graiul! S-o întâmplat din nebagare de seamă! S-o împușcat singur! Și plânsul îl îneacă.

- Cum o făcut și unde s-o împușcat? reușesc eu să mă fac auzit.

- S-o dus de aseară să păzească la grădină, că-i cucuruzul în bob și vin mistreții și-l mănâncă. Are o zburdură de pușcă, veche de la tat'su. A luat-o cu el să-i mai sperie. Soarta! că nu știu cum să-i mai zic, l-o pus să plece cu ea încărcată. O ținea pe umăr, sub cojoc. Când să sară gardul o prins cocoșul în vreo nuia, că s-o slobozit în el. Glonțul a trecut pe sub umăr și-o ieșit prin spate!

- De care parte?

- De partea dreaptă! continua el. O simțit că a fost atins și, cum era noaptea și singur, i-o fost frică să nu moară acolo. O plecat spre casă, cât îl mai țineau puterile și a ajuns până aproape, unde o simțit că moare. A strigat de câteva ori și o căzut jos, plin de sânge. Norocul lui că l-o găsit fata și am reușit să-l trezim.

- Câtă distanță este de la grădină și până unde a căzut el?

- Să tot fie vreo trei de sute de pași!

Împușcat în partea dreaptă, sub umăr, dacă n-a atins artera, nu-i pericol de moarte. Ceea ce l-a doborât a fost, desigur, pierderea de sânge în timp ce fugea spre casă. De frică să nu moară acolo și neștiind cum este rănit, a luat-o la goană, grăbind astfel scurgerea sângelui.

- Mai curge sânge, nene?

- L-am spălat cu apă caldă și acum sângele s-a oprit!

Partea cea mai gravă îmi părea acum pierderea de sânge, care va trebui înlocuit în scurt timp.

- Ar fi bine să-l puneți în car, cu mult fân, ca să nu fie scuturat și ca sângele să nu înceapă din nou să curgă. Nu-i grav, însă a pierdut mult sânge,

caut să-l liniștesc eu. Pentru ei, orice gaură făcută în corp, în piept e spaimă de moarte.

- Să nu vă fie teamă! O să scape, dar va trebui să plecați imediat cu el.

- O scăpa, dacă o mai avea zile! se refugiază el în scepticismul țaranului: l-o tras așa la moarte!

- Puneți paie sau fân în car până sus, să nu-l scuture drumul și să trageți la doctor acasă!

A plecat mai liniștit. Peste puțin, aud cum scot boii și-i înjugă la car. Un scârțâit de roți ce se îndepărtează și noaptea își regăsește liniștea.

Tot omul necăjit o pățește rău, iar cel bun este încercat în puterea credinței lui.

Am căzut din nou în fân, dar somnul întârzie să mă prindă. Prea multe emoții s-au înverșunat peste mine. Prea dure și apropiate pentru a putea regăsi calmul și odihna.

Mi-aduc aminte când eram refugiat în Germania, după bombardamentele grele, orice zgomot de obiect tare, în cădere, îmi producea un șoc, care îmi puneă inima în bătaie forțată. Mai apoi, viața petrecută la pădure, pândit la fiecare răscruce, mi-a schimbat cauza șocului, însă efectul rămânea același. Un fâșâit de frunze, provocat de animale în căutare de hrană, noaptea, șoareci de câmp sau de pădure, păsări sau iepuri speriați, mă puneă în alarmă, în așa fel că nu mai puteam dormi. Somnul se pierdea în noapte, ca la comandă.

În celulă, la închisoare, emoțiile pericolului nu mai erau așa mari sau își schimbau natura. În orice caz, nu mai aveam ce pierde, întemnițat, pentru că pierdusem deja elementul de preț pentru care tremur acum: libertatea.

Reintrat în normal, adică în starea aceea anormală, de câțiva ani, organismul își recapătă sensibilitatea reacțiilor după cauzele care au provocat-o.

Șocul mi-a zguduit liniștea prea brusc ca să o pot domina. Pentru a-mi reveni, va trebui să aștept epuizarea fizică, înainte de a putea dormi.

Dacă aș fi fost teafăr, reflexul de primejdie iminentă m-ar fi împins spre fugă. Așa cum eram, și acest ultim resort fusese paralizat.

Stau întins și simt cum durerile îmi apasă tot corpul, parcă poveri grele îmi înăbușeau respirația. Nu pot nici să dorm, să amorțesc în somn aceste dureri prea vii. Inima îmi bate tare, să-mi spargă pieptul de atâta tensiune.

Mă frământ așa o vreme, gândind la ziua de mâine. Ce voi face? Cine mă va mai primi în casă sau cine-mi va mai întinde o fărâmă de mămăligă să-mi astâmpere foamea? Multă vreme nu poți sta pe capul oamenilor, dacă

vrei să-i păstrezi prieteni. N-ai dreptul să abuzezi prea mult, să-i tragi în prăpastie o dată cu tine. Poate că aş avea dreptul! Toți fugarii au dreptul la o bucată de mălai, dar prețul lui, adeseori, este enorm, el se plătește cu o viață de om. Inutilă, poate, când te gândești că nu vei putea dărâma colosul cu cei puțini hotărâți să lupte și cu mâinile goale.

Atunci, nu-mi va rămâne decât să plec din nou în lumea largă. Curând, pe aici nu voi mai găsi mult timp uși deschise. Teama mea de a purta cu mine moartea la cei ce mă primesc sau teama lor de a-mi oferi adăpost? Totuna este și nu voi mai avea de ales.

Radu, săracul, își da tot sufletul pentru o cauză devenită și a lui. Îmi rămâne mie, însă, să judec dacă voi putea să-i primesc sacrificiul și dacă, în schimbul acestui sacrificiu, aş putea da mai mult?

Va trebui, deci, să hotărâsc singur. Dacă voi mai găsi două, trei case deschise, acum, mâine, peste câteva luni, când vânătoarea după noi se va strânge tot mai mult, cu concursul cozilor de topor, care se înmulțesc din ce în ce, nu-mi va mai rămâne decât să mă întorc de unde am plecat sau, mai sigur, în lumea celor ce nu mai cuvântă. Lunile de iarnă vor decide, atunci, fără mine.

Trebuie să plec! Trebuie! Îmi rămâne unica soluție, scrisă pe toate porțile, pe toți copacii din codru, împânzit de «pădurari», fără număr, gonind tot ce-i viu, om sau animal deopotrivă. Aici nu mai este loc pentru mine.

Biata mama, va mai suporta ea, oare, a doua despărțire? E bătrână, slăbită. Doctorul i-a găsit o tuberculoză în oase, din tinerețe, revenită azi.

La prima expatriere, ea n-a știut că sunt plecat. Eram la București, la studii, când am primit convocarea Tribunalului Militar din Timișoara pentru proces. În loc să iau trenul spre judecată, unde mă așteptau ani de temniță, am luat drumul spre Giurgiu și, de aici, peste Dunăre, în Bulgaria. Timp de patru ani n-a știut nimic de mine, de sunt viu sau mort. Trăia singură, cu nădejdea vagă de a mă vedea odată întors acasă.

Zilele ei sunt numărate. Trăiește singură, cu durerea ei în suflet. Nu o voi mai găsi la întoarcere, va trece dincolo, cu tot amarul în inimă. Munca unei vieți se prăbușește, o dată cu termenul ultim al ei. I se dărâmă construcția uriașă care i-a consumat tinerețea și sănătatea. M-a smuls din arătură, să mă facă «domn», mândria bătrâneții ei.

Nu mulți au reușit să facă ceea ce ea a împlinit și azi își vede toată osteneala transformată în țandări. În urma ei nu va mai rămâne nici măcar un fiu de plug. Nu va avea odihnă nici în mormânt, cum îi scria tata, în ultimul răvaș, de pe frontul Italiei, înainte de a fi îngropat de viu de un obuz.

Tata o lăsase, plecând la război, cu casa ipotecată, patru copii mici, o soacră paralizată și douăzeci și nouă de ani de tinerețe. Nu s-a mai întors, dar o veste de la mama, anunțându-l că a răscumpărat totul, l-a împăcat, probabil, înainte de moarte. Casa și pământul au fost salvate de mama. Ea plătitese ipoteca pentru noi, iar tata a adormit liniștit. «Copiii mei nu vor rămâne pe drumuri» a spus el înainte de a închide ochii pentru totdeauna. Eu nu aveam atunci decât șase săptămâni. Tata a murit împăcat, mama nici măcar această mângâiere nu va avea. În urma ei nu va rămâne o casă ipotecată, va rămâne o casă fără număr, fără stăpân și tragedia asta este mai grea decât moartea însăși.

Aș voi să o întâlnesc pentru ultima dată. La prima mea evadare, Siguranța înconjurase satul cu armata și l-au ținut așa, izolat de lume, o bucată de vreme, crezând că voi trage acasă. După trei săptămâni, încă mai lăsaseră santinele la toate intrările în sat, că doar, doar, m-o ispiti casa și satul.

Acum va fi mai greu. O vor ține sub pază strictă și orice pas va face, va fi urmărit. Și, totuși, va trebui s-o văd înainte de a pleca.

E, poate, ultimul rămas bun pe care-l voi mai lua de la ea. Necunoscutul se deschide ca o cascadă care înghite în valuri tot ceea ce se abandonează lui.

Târziu, somnul se îndură și calvarul ia sfârșit. Nu mai simt nimic. Zbuciumul tot, adormit într-un somn profund.

Când deschid ochii, se înserase pentru a doua oară. Mă ardea o foame ca la închisoare, dar nu îndrăzneau să cobor, să nu dau peste cineva prin curte, strein, care mi-ar putea aduce vreo surpriză. Pândesc la gura podului, de voi auzi pe cineva prin grajd, la vite. Fata tocmai se întorcea cu vitele de la adăpat și striga la ele să intre în grajd. Aștept momentul când le lega la iesle și o întâmpin cu o «bună dimineața».

- Bună, vere! dar, dimineața a trecut de mult! Vino jos! Într-adevăr, era pe înserate.

- Tocmai mă gândeam să cobor! Ia spune, ce face unchiul?

- Îi mai bine! Doctorul a spus că nu-i grav, dar că e slăbit. A pierdut mult sânge.

Eram liniștit, cel puțin, pentru ei, că au scăpat de necaz. Săracii, prea mare ar fi fost durerea.

- Nu-i nimeni strein? Pot să cobor?

- Suntem numai noi!

Îmi încerc balamalele, dar revin repede la orizontală. Merge greu, ca de lemn, îmi par țepene. Le prind pe rând între degete și încep să le frecționez,

să pun sângele în mișcare. Încerc, apoi, să mă așez pe picioare prinzându-mă cu mâinile de cornii acoperișului și mă sprijin de ei până la deschizătura podului, la scară. Cobor încet, mai mult pe mâini decât pe picioare. Radu, văzând că nu mai ajung, îmi iese înainte și mă prinde de subsuori, până în casă, unde cad pe un scaun. Cât o mai ține calvarul meu?

Nana Floare a tăiat o găină, mâncare de zile mari, să cinstească ziua, să mulțumească lui Dumnezeu că le-a scăpat fratele de la moarte. Nu s-a vorbit decât de el tot timpul mesei. Îmi vine apoi rândul să înșir tot ce am pățit de când ne-am despărțit.

Așa ne apropiem de miezul nopții de luni spre marți, la 30 august 1948.

Femeile se duc pe rând la culcare, ducând cu ele prea multe deodată, dureri, bucurii. Rămân singur cu Radu, să vorbim mai pe îndelete.

— Aș dori să te rog ceva, dacă este cu putință. Va trebui neapărat să dau de moș. Eu nu mă pot mișca, nu sunt încă destul de zdravăn și n-aș vrea să întâlnesc pe cineva pe drum, mai ales că pe aici mă cunosc prea mulți.

— Dacă așa-i taina, apăi mă duc eu să-l caut și-l aduc aici, se propune el, fără ezitare.

- Când crezi că ai putea să pleci?

- Și mâine, dacă e nevoie!

- Nu-ți cer prea mult, nene Radu?

- Voi pleca mâine, înainte de a se face ziua, așa voi avea toată ziua, ca să fac treabă bună!

Îi dau un bilețel pentru moș, pe care îl ascunde în laibăr. Îi întind mâna, urându-i noroc.

- Să nu ai nici o grijă de asta! Până nu vin eu, ar fi bine să nu prea ieși pe afară, că nu știi cine trece și... îi mai bine... ce-i bine, încurcă el vorba.

E rândul meu să-l liniștesc, arătându-i picioarele umflate, incapabile să facă doi pași.

- Fii bun și-mi ajută să urc în pod! Când te vei întoarce, tot acolo mă vei găsi.

Cu coatele proptite de dunga patului, mă ridic încet, în timp ce Radu mă prinde ca pe un fulg și mă poartă până la scară. Era tare și sănătos.

- Acum, noapte bună! și să ne vedem integri mâine seară!

- Noapte bună, nepoate! și-mi strânge mâna, înainte de a se pierde în întuneric, ducând cu el prima misiune de mare importanță pentru el. Punea și el mâna la o treabă serioasă și era mândru că poate ajuta.

Reiau curând firul somnului, lăsat înainte de cină, cât îi noaptea de lungă.

Mă trezesc în zori, cu toată lumea, mai uşurat decât aseară. Poate-l mai prind pe Radu, înainte de a pleca. Încerc să cobor singur şi, zece minute mai târziu, ajung în casă. Nu era decât femeia la bucătărie, lângă foc, pregătind prânzul. Îi dau bună dimineaţa şi o întreb de nenea Radu.

- A plecat înainte de a se face ziuă. Mi-o spus că se întoarce pe seară, să facem ce-om putea, fără el.

Nu-i spun nimic. Poate că ea nu ştie. Mai întârzii oleacă şi prânzu-i gata. Brânză de oaie, lapte fiert, ouă, cârnaţi la tigaie şi mămăligă moale, cum nu puteam să-mi doresc mai bine.

Aştept pe moş Dragu! Dar apoi? Mai am un loc de stat, cu oameni ca Radu. Pe aici, însă, înainte de «eliberare», patrulele de jandarmi făceau haltă. De câţiva ani, adică, de când jandarmeria a fost desfiinţată şi de curând refăcută pe noi baze, n-a mai dat nimeni pe acolo. Noua jandarmerie nu va întârzia să apară şi, atunci, nu va lăsa ascunzătoarea mea necălcată. Nu-mi rămâne decât ultima soluţie: plecarea. Pe moş Marina îl aşteaptă aceeaşi soartă, ca şi pe Ion, Mitru, Nicolae etc. ... Vom forma o echipă şi înarmaţi vom forţa trecerea graniţei, la nevoie. Prin Reşiţa, Oraviţa, Iugoslavia nu-i departe.

Se vorbeşte mult de Tito, că a întors vesta. Poate vom reuşi să ajungem până în Vest.

Îmi fac fel de fel de planuri, revizuiind prieteni, cunoştinţe, neamuri unde aş mai putea fi găzduit. Rezultatul nu-mi lasă multe şanse, eliminând pe cei mai apropiaţi, susceptibili de a fi interogaţi sau suspectaţi de a mă ajuta. Apoi, în primăvară, graniţa va fi sigur întărită, pentru a împiedeca pe cei, din ce în ce mai mulţi, ispitiţi a părăsi ţara.

Convingerea plecării devine imperativă, rămâne doar pregătirea, care cere timp.

Pe la amiază, vorbesc cu nana Floare dacă ar putea să plece într-un loc bine definit, să ducă un bileţel. Voiam să anunţ pe mama, s-o liniştesc că sunt încă în viaţă şi să fixez o întâlnire, pentru a-i lămuri, cu binişorul, ceea ce va trebui să întreprind. Va avea şi ea de ales între plecarea mea sau temniţă. De dincolo, voi mai veni, poate, dar din mâinile lor, pentru a treia oară, nu mă mai scapă nimeni. Se va resemna, dar cum va suporta lovitura?

Seara, târziu, se întoarce Radu. N-a găsit pe moş, dar i-a lăsat biletul. I se va transmite şi va veni, imediat ce va afla.

La trei ore bune de mers, se găsea a doua mea gazdă, unde aveam toate lucrurile mele: haine, arme şi aprovizionarea. Va trebui să mă duc pe acolo să-mi iau pistolul mitralieră «Beretta» cu o grămadă de gloanţe. În caz de

nevoie, este mai eficace decât pistolul, care, de altfel, va trebui să-l restituie. Am promis că-l voi expedia înapoi și nu le voi înșela încrederea sub nici un fel.

Noaptea trece în liniște. Cumnatul merge mai bine. Femeia-mi aduce răspuns la scrisoarea mea, însoțit de o explozie de bucurie de la cei ce mă credeau deja dispărut pentru totdeauna.

În același timp, primesc vești și comentarii din lumea celor ce mă cunosc și a celor ce mă urmăresc. Șeful partidului, care era la curent cu arestarea mea și se mândrea de reușită, asigură pe un prieten al meu că o altă evadare a mea nu mai era posibilă, pentru că sunt păzit ziua și noaptea și observat din cinci în cinci minute în celula în care sunt închis.

La primirea veștii că tot am plecat, turba de furie și nu mai contenea cu injuriile. Lașii! zicea el, fug din fața răspunderii, că voi da cont de actul de micime de a fi evadat, ca deținuții de drept comun. Orașul e răscolit în lung și-n lat, în căutarea mea, în fiecare noapte. Agenții civili observă încrucișările de străzi.

Țăranii sunt strânși de pe străzi, câte cinci, zece și duși la Siguranță, pentru verificare. Se zvonea că umblu îmbrăcat țărănește și bieții țărani, tot ei, plătesc pentru haina de pe ei, devenită obiect de hulă. Funcționarii și funcționarașii de la Siguranță trâmbițează arestarea mea ca eminentă și executarea în piața publică.

«Nemaiauzit!»! Criminalul, pentru a doua oară, a îndrăznit să sfideze autoritățile. Va plăti, însă, cu vârf și îndesat, indulgența cu care a fost tratat! Trebuie expus să-l vadă «lumea», ș-apoi împușcat, să învețe minte toți «criminalii» de teapa lui, «dușmani ai oamenilor muncii». Nu-i mirare că poporul suferă, că nu se poate face «dreptate socială». Sculele burghezo-moșierești sabotează, distrug opera de refacere, de «bunăstare» a muncitorimii!

Aceste catiline au fost azvârlite opiniei publice din aula partidului bolșevic și recepționate fidel pentru a fi transmise celui vizat. Era propagandă de denigrare a tot ceea ce reprezintă rezistență, luptă contra rusificării, subjugării neamului întreg, dar în același timp, ecoul unui eșec, care dădea speranță, curaj, celor oprimați, menținea vie ideea de libertate, de combatere a regimului, sub orice formă.

Cred că nu-mi va fi bine de aș cădea din nou în mâna lor. Slugile m-ar ucide cu pietre, să placă stăpânilor, să-și consolideze poziția.

Să nu uit iar, că de n-oi putea vorbi, să rămână scris, că doi fii ai poporului «ales», dirijează și la Caransebeș, ca la Lugoj și Timișoara, concertul și patronează execuțiile.

Întâlnirea cu mama, fixată pentru vineri noaptea, la orele unu, într-un vârf de deal, acoperit, cunoscut doar de ea, mă îndeamnă să plec mai din vreme spre coliba lui moș Dumitru, al doilea părinte care mi-a deschis ușa și sufletul. Un băiat de vârsta mea, cu ceva carte, nu prea multă, mi-e frate, ca fratele de cruce. El tremura pentru mine la fiecare despărțire. De la ei am plecat vineri, în ajunul arestării mele. Cireșele nu erau coapte încă. Acum, chiar prunele de vară au dat în pârg și apoi au trecut. Când am plecat, i-am lăsat la fân, unde am învelit coasa în brazdă verde, cu gândul să reiau luni lucrul, de la capăt. Mă vor fi așteptat să mă întorc, până ce au aflat vestea.

O altă surpriză mă așteaptă. Un prieten, dintre cei buni, foarte tânăr, după indicațiile date de nana Floarea, a venit să se convingă singur, după ce a primit biletul de la mine. Era prea ieșit din normal ca să creadă o astfel de versiune. Bucuria lui nu mai cunoștea limite. L-am trimis să vadă pe mama, să o anunțe cu gura lui că o voi aștepta la locul indicat.

Pe înserate, îl iau pe Radu de-o parte și-i spun unde mă duc. Merită încrederea mea, fapt care l-a mișcat profund. Până acum nu-i spuneam niciodată unde mă duc.

- Ascultă d-ta! Dacă vine moșul, ai putea să vii să mă anunți? Aș vrea să plec deseară. Nu pot să-l aștept, că mai am și altceva de făcut!

- Fără nici o grijă! Numai să vină și într-un gând mi-s acolo! Își învește el vorba cu gesturi să-mi întărească convingerea. Cunosc bine drumul, l-am făcut de zeci de ori, de zi, precum și de noapte!

Era o pădure bătrână și aproape pustie, dar de când cu schimbarea pădurarilor, nu rămâne colț nebătut. Doar noaptea se mai poate merge și atunci încă, evitând cărările. În drumul meu se găsea un loc periculos de trecut, unde răufăcătorii pândesc victimele. Într-o dimineață, nu demult, a fost găsit un om înjunghiat, îmi povestea Radu. E un loc sinistru, unde stau ascunși după copaci și lovesc. Chiar ziua, când treceam pe acolo, mă opream cu pistolul în mână, încercând o strângere de inimă.

Îmi iau rămas bun de la Radu. Nana Florea, tristă, ținea ochii în pământ, gata de plâns.

- Iar ne părăsești? Își descarcă ea amarul într-un oftat adânc.

- Cum vine moșul, îs înapoi! Mă duc să mă întâlnesc cu mama! S-a liniștit subit, parcă i-am încredințat o taină.

Din nou singur prin codrul anilor de pribegie. Noaptea, toate păsările dorm, doar privighetoarea își mai cântă, singură, melodia, în triluri săltărețe. Parcă în fiecare copac, o colivie adăpostea o cântătoare, că tot drumul e numai cântec. Mă simțeam din nou acasă, departe de zgura lăsată peste târguri și orașe. Aici, chiar și sfârșitul este mai senin, mai ușor de acceptat.

Un întuneric total îmi acoperea calea și, cu greu, țin pârția să nu mă rătăcesc. Mă opresc, din când în când, să-mi reamintesc drumul, pipăind fagii, cunoscuți de cu ziuă. Încă o oră și iată-mă aproape de «Vadul Morții», cum îl botezase lumea. Mi se face inima cât un purice. Valea era adâncă și neagră. Întind mâinile înainte, să nu mă lovesc de copaci.

A încetat și cântecul în locul acesta blestemat. Valea era prea afundă și cântătoarele rămân pe culme. Strâng pistolul în mâna întinsă, cu degetul pe trăgaci, gata de foc. Nimic nu mișcă. Mă sperie tăcerea. Mă opresc în fundul văii, s-aud șușotul pârâului, dar nici el nu curge, vara i-a secat albia acoperită de frunze putregăite.

Rămân așa vreo zece minute la pândă. Doar întuneric și tăcere. Totul doarme. Urnesc din loc câțiva pași și continuu, cu opriri dese, până la trecătoare. O stâncă crăpată în două, de-o parte și alta a cărării, lasă abia un loc de trecere. Nici aici, nimic!

Povestea lui Radu mă speriasse, dar ea putea fi dublată și de o altă primejdie, cu același deznodământ, pentru mine, fatal.

Acum urc valea în partea opusă, până ce o bucată de zare, dezvelită pe culme, îmi limpezește o clipă întunericul să-mi facă loc de trecut.

Pe la trei ore după miezul nopții, mă apropii de sălaș.

Inima începe să bată mai tare. De emoție? de grijă? ceva nedefinit.

Mă vor mai cunoaște câinii de când m-au petrecut, o bucată de drum, în ajunul sâmbetei fatale? Va mai fi cineva pe aici? Vor mai fi dornici de oaspeți? Atâtea întrebări, deodată, rămân fără răspuns. Mă apropii de gard. Zgomotul pașilor mei sau miros de om, dus de vânt, a trezit câinii. Un lătrat puternic mă oprește locului, cu spatele răzimat de gard. Îi văd acum bine. Cei doi dulăi se apropie de mine în salturi. Pentru orice surpriză, rămăsesem din pădure cu un băț de alun.

- Grivu! Grivu! strig eu la câini, când se aflau doar la câțiva pași de mine. Ca prin minune, câinii se opresc din lătrat. Vocea mea îi amintește ceva lui Grivu, prea vag, însă, pentru că încep din nou să latre. Strig și eu, mai tare, să le acopăr glasul. Lătratul se oprește, iar doar unul mai continuă încet să-și justifice datoria. Chem mereu pe Grivu, până ce-l văd că agită coada, în semn de recunoaștere. Se ridică cu cele două labe și mi le proptește

în piept. Îi iau capul în mâini și încep să-l mângâi, în timp ce el scheună de bucurie.

Celălalt, văzând scena, s-a oprit și el din lătrat. Îl strig lângă mine, apropiind fața de capul lui mare și blând. Era atât de bucuros că nu mai știa cum să-și manifeste afecțiunea. Câinele, mai mult ca orice alt animal, simte nenorocirea și regăsirea deopotrivă.

Însoțit de cei doi îngeri păzitori, mă îndrept spre colibă. Tăcere absolută. Dorm toți, duși.

Încet, deschid ușa, dar scârțâitul ei trezește casa. Maica Maria, trecută de mult de 70 de toamne, păzitoarea casei, iese adormită în prag și întrebă, într-o doară:

- Tu ești, Dane?
- Eu îs, maică! Nu mă mai cunoști?
- Cum? rămâne ea perplexă.
- Eu, Pătru! încerc eu să o lămuresc.
- Apăi...? și n-a mai terminat vorba.

Intră repede în casă și se întoarce cu un felinar.

- Ah! Săracul! Dar cum te-o scăpat Dumnezeu? făcându-și semnul crucii, semn de nedumerire, de mulțumire Celui prea Bun.

Intru în casă, dar ea rămâne în picioare până nu-i spun tot cum a fost.

- De ce ai plecat de aici?
- Parcă omul știe ce-l așteaptă!
- E drept! De te-i păzi oricât! Strecea rea!
- Îi fii flămând Filoane? Vii de departe?
- Nu! Nu sunt flămând! Mai degrabă sete!

Caută o oala cu lapte și mi-o întinde.

-Ține! Asta răcorește!

Trag cu nesaț, sub privirile ei mulțumite.

- Acum, cel puțin, să te mai astâmperi, să rămâi aici. N-ai lipsă să mai pleci! N-o ține nici asta cât o fi lumea!

- Cum am pățit-o o dată, de-acum voi avea grijă, o liniștesc eu.
- Oh! ce s-o bucura Dumitru! Vine dimineață, că mai are de cosit otava!
- Vine și Dan?
- Așa o rămas vorba, dacă nu s-or fi schimbat socotelile acasă!

Am lungit, așa, vorba cu bătrâna mai bine de o oră, înainte de a mă urca în pod, la culcare. Mai întâi, caut «Bereta» cu trei încărcătoare, o grenadă defensivă, și le așez lângă mine, în fân, să-mi fie la îndemână.

Nu știu cum a trecut noaptea, că aud baba prin grajd, de vorbă cu vacile în timp ce le mulgea. Peste puțin, mă strigă din ușa podului.

Prânzul era gata, să mâncăm înainte ca ea să plece cu vitele la păscut. Lapte, brânză, ouă, mâncare mereu la îndemână, acompaniată de o mămăligă moale, frământată la rezezeală.

M-am ospătat cum se cuvine, sub privirile de satisfacție ale bătrânei, care împrăpăta mereu bucatele în fața mea.

Masa terminată, baba pleacă cu vitele.

- Dacă vine Dumitru, spune-i că eu sunt pe Cornișe!

- Bine! Maică! și trag ușa în urma ei, întărind-o cu zăvorul.

O căldură în miez de vară mă scoate la umbră, sub mărul din vale de colibă. Câte o creangă mai păstra o prună de vară, începută de viespe. Anul acesta, n-am apucat să le gust, ca și cireșele. Scutur câteva crengi și-mi umplu buzunarul de prune. Erau dulci, pomăite și pline de must. N-am putut mânca multe, m-am săturat repede. Mă trag apoi la umbră, cu ochii la pândă și arma pe aproape.

De obicei, nu intra nimeni în grădină, doar dacă, întâmplător, vecinii nu s-ar îndemna la câte o prună, să-și mai astâmpere setea.

Grivu a rămas cu mine, întins pe labelle dinainte, la picioarele mele, fidel și gata la orice surpriză. Cu simțul lui deosebit, înzestrat de natură, el precede evenimentul și astfel mă avertizează dacă ceva anormal se pregătește, dându-mi timp suficient să mă pun la adăpost.

Soarele era sus, când, deodată, Grivu pornește ca un glonte de lângă mine, în salturi mari, lătrând la intervale înspre poartă. Îl mai văd printre pruni la vreo treizeci de pași. Nu mai lătra, ci balansa coada, în semn de recunoaștere.

Aud un glas care cheamă câinele și un scârțâit de car. Văd, acum bine, doi boi grei îndemnându-se la drum și pe moș Dumitru înaintea lor, plesnind din bici... Hăis, cea, boii tatii!

Parcă-l văd. Era în primăvară, tot cu boii ăștia. Ținea de coarnele plugului și striga: Hai la brazdă, boii mei!

M-am apropiat de el și i-am dat bună ziua și lucru bun. Mă cunoștea bine.

- Mulțam dvs., Filoane! mi-a răspuns el, oprind boii pe brazdă.

- Te-i fi întrebat, taică Dumitre, ce vânt mă aduce pe dealurile astea?

- Nu m-o mira, dacă mi-ți spune!

- Nu mai am loc pe acasă! Mă caută tâlharii și nu mai știu unde să înnoptez!

- Dacă numai asta o fi necazul, apăi la mine poți să stai cât îi vrea. Nu duci grijă de nimic și, mai ales, pe aici nu trece nimeni, niciodată!

De atunci am rămas la moș Dumitru ca la mine acasă.

Îl las, acum, să se apropie de mine de vreo câțiva zeci de pași și deodată mă scol în capul oaselor.

Când mă zărește, rămâne locului ca înțepenit, în timp ce boii se opresc cu coarnezle în spatele lui.

- Țuce-l moșu'! (de la verbul a săruta) El îi! și fața i se îmbujoară gonind spre mine. I s-a oprit graiul în gât, prinzându-mă în brațe.

- Dumnezeu îi mare! Țucu-i pucerile Lui, grăiește ca pentru el și ochii i se umplu de lacrimi. Nu-i venea să creadă. Își șterge obrazul cu dosul mânecii și-și strigă feciorul, care se oprișe și el în dosul carului.

- Tu vezi cine o venit la noi, Dane?

Feciorul, copleșit de surpriză, nu reușește să spună mai mult decât tatăl.

Toți trei am tăiat multe zile de coasă. Plecarea mea i-a lovit tare. Au pierdut pe unul de ai casei.

S-au așezat amândoi lângă mine, copleșindu-mă cu întrebările. În mai bine de o oră le-am expus, pe scurt, toată povestea.

- Apăi, cum? Să facă pădurarii un lucru ca ăsta? Să țântuiască pușca către un frate român? Cum de i-o răbdat Dumnezeu? Țștia nu trebuie să scape că-s tâlhari! Țștia sunt în stare să ne vândă pe toți!

- Le va plăti Cel de Sus și lor! încerc eu să-l păciuesc.

Un gând, însă, i se prinsese ghimpe de suflet.

- Îi cunoști pe tâlhari?

- Șoianda și Madincea din Goleț, îi dau eu numele celor doi.

- Mama lor de bestii! Eu știu ce le-ar trebui lor! Cred că n-o să-i lași așa! mă ispitește el.

- Ce să le fac?

- Eu le-aș pune dinamită la casă, să piară cu toată familia! Sunt bătrân, dar m-o ierta Dumnezeu, că pedepsesc pe niște mișei, care trebuie stârpiți înainte de a nu mai face și alte rele! Auzi! Să vândă ei pe unul de ai lor?

- I-o fi amenințat că-i dă afară din «slujbă» dacă nu vin cu ei?

- Da ce că...t de slujbă au ei, că or vrut să omoare om pentru ea? Bătrânul era înfuriat la culme. Fața i se înroșise și vinele gâtului, umflate, parcă amenințau să plesnească. El nu putea să înțeleagă, în sufletul lui creștin și român, cum de au putut face așa ceva, infam, un păcat strigător la cer.

O tăcere de mort ne-a oprit pe toți câteva clipe. Deodată, moșu', cu o voce domoală, mieroasă...

- Da... ai ști unde stau ei în sat?

Îi ghiceam gândurile și mă bucuram să-l văd așa, că-și varsă tot amarul care-i apăsa pieptul.

- Nu-i greu de aflat! Dar... pentru ce?

- Lasă-mă pe mine! Nu trebuie să știe nimeni! Îi vedea pe urmă ce-o ieși!

Calmul bătrânului mirosea a furtună, dar voiam să aflu ce are de gând.

- Ce crezi că le-ai putea face?

- Să le azvârlu niște grenade în casă, când dorm, să stârpesc secătura! se înfierbântă el. Așa or învăța minte și alții, de Ie-o veni pofta!

- Moșule! Nu faci nimic cu asta! Numai îi întărați. Ei sunt mulți și au de ai noștri în mână, îi omoară! Și-apoi, le-o veni rândul, fii fără grijă. Dumnezeu nu lasă pe nimeni nepedepsit!

- D-ta ești prea bun!

- De ce or fi vina copiii și nevestele lor? Nici ei, poate, n-au crezut că o să iasă așa rău! căutam eu să-l conving de ceea ce singur mă îndoiam. Trădătorul procrează trădare și familia toată trăiește aceeași atmosferă otrăvită.

- Cum crezi! Eu, însă, nu i-aș lăsa așa!

Mi-era teamă că moșu-i găsește și singur, și-și va pune planul în aplicare și, de aceea, va trebui să-l împiedic.

- Nu le putem face nimic! Nu trebuie să le facem nimic! Avem mulți de ai noștri, care se ascund pe aici și dacă s-a făcut moarte de om, noi va trebui să plecăm de pe aici, pentru că vor veni cu armată multă să ne caute. Ne vor răscoli atât că nu vom mai avea unde să ne ascundem. De bine, de rău, așa, tot mai putem sta pe aici, până ne va veni bine să lovim și noi mai tare!

S-a lăsat cu greu convins, moșu', dar s-a convins de un lucru, că va ieși rău. Strânge o sudalmă între dinți, ca o amenințare. Și-a amânat, doar, răfuiala, dar când i-o veni bine, și-o vărsa focul.

- Iuda a vândut pe Hristos și s-o spânzurat! Nu l-o lăsat Dumnezeu să se bucure de banii trădării! își legitimează el ținuta față de divinitate, care trebuie să pedepsească prin oameni! El ar fi gata să-și ia pe suflet toată povara păcatului.

Ne prinsese amiaza sub măr și, de nu venea baba cu vitele, ne-ar fi prins și cina tot aici. Ne-am așezat apoi toți la masă.

- Eu nu înțeleg, lasă moșul lingura, de ce a trebuit să pleci atunci? Toți te-am rugat să rămâi! Ceasul rău! răspunde tot el.

Dan știa mai multe și tăcea, cu ochii plecați. Dau și eu din umeri drept răspuns.

După masă, n-a mai fost lucru. Am revenit la umbra mărunului, să mai lungim vorba. Astfel, le povestesc tot ceea ce mi s-a întâmplat în ultimele șase săptămâni de când ne-am despărțit. Moșu' mă oprea, din când în când, și-mi cerea lămuriri despre cei ce m-au însoțit.

- Îi bine să-i cunoaștem și noi, că nu se știe... o veni și ziua socotelilor și ar fi păcat să scape!

I-am umplut sufletul de revoltă bătrânului. Am răscolit în el toți strămoșii care plecau să-și apere țara, cu merindea și hainele lor. Era moșul mic de stat, dar cât un munte care amenința să se prăvale. Nu era un om de rând, curajul lui s-a dovedit, nu de mult.

În primele luni după invadarea țării, a fost călcat de doi rusnaci. Mărunt și slab, așa cum era, le-a ieșit în cale cu toporul, cu toate că ei aveau pistoale mitralieră la gât. Voiau să-i ia oile, să le vândă pe țuică. Moșul nu înțelegea să-i lase să-i fure avutul. Prefera să moară cu ei de piept. I-a atacat și, ajutat de câini, a reușit să-i pună pe fugă, nu fără multă osteneală. De atunci îi are la inimă, dar mai crunt pe cei ce s-au vândut lor.

Dan ne lasă la vorbă și se pierde fără să-l observăm. Târziu, pe sub seară, se întoarce obosit. A cercetat împrejurimile, ispitind la vorbă ciobanii. De dimineață, îmi spune el, au trecut trei milițai înspre pădure și nu s-au mai întors. A lăsat vorbă, dacă se vor întoarce, să fie anunțat. De câtva vreme dau târcoale regiunii, nu au gânduri bune.

Îmi strâng tot mai mult spațiul de mișcare și, într-o bună zi, mă vor obliga să plec. Colibele nu mai sunt un adăpost sigur. Le vor scotoci pe toate. Trebuie să-mi iau largul.

Seara pleacă amândoi în sat. Dan va încerca să afle mișcările miliției. E mai ușor din sat, pentru că toată lumea-i vede.

După cină îmi iau un strai cu mine și mă pierd în pădure, pentru odihna nopții. Grivu se ia după mine și-și face culcuș aproape. Nu știu cum ar fi mai bine. Cu el sau fără el. Dacă latră noaptea lângă mine, mă trădează, dar dacă milițaii vin cu câini polițiști, mă vor descoperi oricum. Cel puțin voi fi prevenit și voi avea timpul să fug sau să mă apăr, să-mi vând scump pielea. Las câinele lângă mine, soluție mai fericită. Dintre două rele, aleg pe cel mai ușor. Îmi aștern crengi multe, să nu tragă pământul. Peste ele întind straiul îndoit și-apoi alte crengi pe deasupra, să camuflez culoarea albă, care se vede

de la distanță, ca o pată lucie, în mijlocul pădurii. Mă strecor apoi între strai, cu urechile la pândă și armele la îndemână.

Privighetoarea își începe iar cântecul. E singura viețuitoare care domină pădurea cu glasul ei, cât îi noaptea de mare. Un concert ce se pierde în ecouri, spre valea afundă. E atâta farmec, atâta viață, că nu-mi venea să adorm. Ascult așa, uitând tot ce mă înconjoară. Stau întins pe spate, cu palmele căpătâi, privind cerul plin de făclii, ca în noaptea Învierii. O lună mare, cât o văpaie, coboară încet spre asfințit, luminând calea. Cer și codru și-au dat mâna într-un spectacol de feerie. Sub cerul ăsta, uit toată nedreptatea. Deschid larg pieptul, să prind în el toată dragostea de Dumnezeu, care a lăsat în lume atâta armonie, atâta farmec. E adevărat că frumusețea naturii face omul mai bun, mai îngăduitor. În momentul ăsta, aș fi fost în stare să iert tuturor aceluia care m-au lovit și m-au strivit sub picioare, atâta curățenie, inocență vărsau luminile din stele și calmul codrului protector. N-aș vrea să adorm, să pierd din ochi, să pierd din mine acest paradis fără de prețuire.

Pe nesimțite, somnul se strecoară, mă prinde în mreje. Poate și păsările și-au încheiat concertul, că o liniște grea coboară, stăpânește totul, din adâncuri, spre bolta infinită.

A fost un vis sau am trăit aievela? Zorile îmi spulberă totul. Din basmul de odinioară nu mai rămăsese decât o grămadă de crengi peste mine și, în jur, numai pădure. Grivu, fidel, mă privește vesel, legănând din coadă o «bună dimineața».

Strâng crengile și le împrăștiu, în timp ce anin de umăr straiul, să-l duc la colibă.

Grivu o ia înainte. Simțea că mergem spre colibă. Poate că-i era și foame, că-și grăbește pasul. Nu latră, nu miroase nimic anormal. Semn bun.

Baba, aceeași preocupare, vacile și prânzul. Am mâncat iar cu poftă. Aș fi mâncat orice, atât mi-era de foame.

Rămas singur în colibă, mă așez în curte, la soare, desfac pistolul să-l curăț și să-l ung. Fiecare cu preocupările lui. Ale mele erau mai simple în dimineața asta. Curând moșul și cu Dan urcă dealul, spre colibă, anunțați de Grivu, care nu mai ține în loc. Îmi vor aduce vești? Dar iată-i că intră.

- Bună dimineața! la om bun, mă întâmpină moșul.

- Bună să vă fie inima la amândoi! Vești bune?

- Se zvonește prin sat că vor face o raită prin pădure cu armata, începe Dan. Vreau s-o curețe de partizani! Vești bune, însă, dinspre valea Timișului. Rezistența se organizează tot mai mult. S-au schimbat chiar rolurile.

Comuniștii sunt persecutați, executați chiar, după cum îi prind, ziua sau noaptea. La Teregova, în zi de târg, șeful partidului a primit ordin să controleze prețurile și să confişte marfa în caz de nerespectarea prețurilor impuse de guvern. Satele nu sunt aprovizionate, nici cu încălțăminte, nici cu îmbrăcăminte, minimul necesar, iar țărani găsesc cu greu marfă. Atunci când o află, n-o pot cumpăra. Astfel, un țaran găsește în târg o pereche de opinci din cauciuc de automobil și se pregătea să le cumpere, când șeful partidului voia să i le confişte. Le-a primit peste figură. Gestul lui a pus foc la dinamită. În jurul lui s-a adunat tot târgul și s-a descărcat asupra-i toată furia acumulată de atâta vreme.

Au năvălit grămadă peste el, fiecare voind să-și verse răbdarea.

L-au împărțit în bucăți, părăsit de tovarășii lui, care au luat-o la fugă.

La Domașnea, primarul comunist a fost împușcat în casă, pe fereastră. La Plugova, Cornereva și toate satele din jur, a început goana după comuniști, că nimeni nu mai vrea să fie primar sau membru de partid. Mânia fierbe peste tot. Nimeni nu o mai poate opri. Miliția face anchetă și, de fiecare dată, «vinovații» presupuși dispar la pădure, în munți. Astfel, grupe, grupe, părăsesc casele și munca și iau calea codrului, de unde coboară să facă dreptate, să apere pe cei oprimați.

Mă gândesc mult la aceste acțiuni deschise, care, într-o zi, vor antrena consecințe nebănuite și care se vor abate fără milă peste toată populația.

Hotărârea mea e luată. Va trebui să fac un drum înainte de plecare, să văd pe loc, cu cei de acolo, cum s-ar putea canaliza sau potoli această declanșare necugetată.

Spiru Blănaru, responsabilul acestei regiuni, Gogu Cristescu și Comandorul Domășneanu, spre Orșova și Băile Herculane, vor putea detalia aceste evenimente și, împreună, să găsim soluția cea mai fericită, pentru a evita o catastrofă.

- Să n-ai nici o grijă! caută să mă liniștească bătrânul. Până aici n-ajung ei! Și-apoi, pădurile sunt mari, le-ar trebui armată multă să le controleze. Va mai rămâne loc și pentru cei fugiți.

Vara, orice tufă este un prieten. Dar iarna?

- Jandarmii au coborât aseară târziu, reia Dan. Dacă o fi ceva, vom fi anunțați din sat și vom vedea atunci ce este de făcut! Pentru moment, să nu ne alarmăm!

Se îngroașă gluma. Chiar de nu o vor face acum, o vor face mâine, o vor face la toamnă, când cad frunzele. La iarnă, pe urmele lăsate pe zăpadă,

va fi greu de scăpat, urmărit de armate întregi. Trebuie să mă grăbesc, cât va fi timp.

- Ascultă, Dane! îl iau eu deoparte. M-am gândit bine. Nu am multe de ales. Va trebui să plec, din nou, de unde am venit acum patru ani. Tu știi prea bine. Ascunde-ți gândurile, tu și ceilalți. Fă ce poți ca să rămâi pe aici, să nu te afleăștia. Poate, de o vrea Dumnezeu, într-o bună zi, vom veni mai mulți de dincolo și va fi nevoie de tine și de cei de mare încredere, pe care se va putea construi armata eliberării. Rabdă cât poți, să rămâi întreg, până ne-om întoarce noi și noi.

Nu era legionar. Era un român cinstit și iubitor de țară, ca tatăl lui și nu-i lipsea nici curajul și angajamentul total. Mi-a propus, de mult, să organizăm o rezistență de oameni curajoși, gata la orice.

El are prieteni și se va strădui să mai găsească și pe alții.

- Dane! Noi, de mult ne-am strâns, cei ce simțim ca tine și plătim din prisos tributul de sânge! Acum, când țara are nevoie mare de oameni hotărâți, noi nu ne vom târgui brațele. Drumul nostru rămâne cel de totdeauna. Pe el vor veni azi toți aceia care mai au de dat ceva pentru neamul lor. Pe tine te frământă ideea și mă bucur că azi te-ai hotărât să riști ceea ce ai mai bun, viața.

Ține prietenii aproape, îi liniștește și rămâneți de veghe, ca pietrele de hotare. Nimeni să nu vă știe, nimeni să nu vă ghicească gândurile. Numai așa veți putea răbufni cu folos în ziua decisivă.

O rugăminte, acum, înainte de a pleca. Păstrează-ți calmul, până când cineva sau chiar eu, vom mișca de dincolo.

Îmi întinde mâna, privindu-mă în ochi, senin și hotărât, gata de jurământ.

- Ai încredere în mine, că-mi voi face datoria. Dacă nu așa ca voi, cel puțin ca un soldat care-și iubește și el țara și acest pământ.

Îi prind mâna, i-o strâng și-l îmbrățișez ca pe un frate de cruce.

- Nimeni nu va ști, de ceea ce am hotărât azi!

- Fii fără grijă! voi calma și pe tata, mai iute la mânie. El ne va fi de mare folos să mobilizeze și bătrânii.

- Așa-i! Trebuie multă cumpătare la vorbă, în gesturi, pentru că treaba noastră va fi mai responsabilă. Da! Calmează-l pe bătrân, fă-l să-și închidă în el revolta, că nu folosește la nimic. Cel mult, riscă să fie dus, să-și piardă urmele. Tu, care știi ce vrei, trebuie să-l aperi.

A înțeles prea bine ce vream să-i spun și m-a liniștit. Îi număr apoi câțiva prieteni, pe care să nu-i piardă din ochi. Sunt oameni de încredere, de sacrificiu.

- Pentru azi, e destul atât, Dane! Vom mai avea ocazia să punem la punct anumite detalii.

- Când ai de gând să pleci? mă întreabă el cu tristețe.

- Nu voi întârzia mult. Înainte de cules, până ce țarina o fi întreagă, să mă pot apropia mai sigur de graniță. În primul rând, va trebui să fac un drum pe valea Timișului. Voi pleca chiar la noapte. La întoarcere, mă duc să întâlnesc pe mama, ea va fi mai greu de convins. Ea știe că, dacă plec, nu mă va vedea curând și zilele ei sunt numărate. Acum, tu te duci iar în sat, să vezi ce se mai întâmplă!

Am regăsit pe moș, care-și bătea coasa, să scoată pierderea de ieri. Băiatul pune și el mâna pe una, să o bată, dar moșu' îl oprește. I-o bătuse el pe când noi stăteam la vorbă.

- Ce-ar fi dacă am începe trei brazde? arunc eu propunerea bătrânului.

- Rău n-ar fi, că-i mai cu spor, da-i fi obosit! Ș-apoi, ni-s dăstui noi doi, că n-o fi vreme de uscat!

Am pus și eu mâna pe coasa mea, lăsată la ei de mult și am plecat toți trei la treabă. Eram, ca ei, om liber. Lucram la câmp, ca orice țaran, printre ei, îmi amăgeam realitatea.

La cină, singur cu bătrâna, înainte de a pleca la drum. Îmi pregătesc haine țărănești și azvârlu pe umeri un vechi palton cu ciucuri la poale. Lăsam astfel impresia unui cioban, îmbătrânit pe lângă turma de oi, sărăcăcios îmbrăcat. De umărul drept, atârna cureaua Berettei, cu țeava spre pământ.

Se întunecase bine, când am pornit la vale și, curând, abia desprind calea. Merg așa, pe dibuite, până mă obișnuiesc cu umbra nopții.

Peste puțin, ajung într-o poieniță, când un clopot talangă îmi tulbură liniștea. N-apuc să mă abat din cale, că doi dulăi de stână se reped la mine să mă sfășie. Un păcurar tânăr, de vreo 15 ani, aleargă, să vadă ce i-ar putea amenința turma în plină noapte, dacă nu cumva un lup să-i fure din mioare.

- Strigă câinii, măi frate! mă adresez eu lui, că ăștia nu prea știu de glumă!

- Nu-s răi! îmi răspunde o voce subțire, de un fals sopran, dacă nu-i întărâți!

- Al cui ești? mai băiete! i-o iau eu mai înainte, să aflu de unde o fi, ca, apoi, să-mi pot defini și eu o origine, la distanță de satul lui.

- Eu îs băiatul lui Sanfii, din Goleț! Noi avem coliba sus pe culme!

- Și nu ți-e frică singur, cu atâtea oi?
- Pe aici nu-i nime, ș-apoi, de o fi ceva... câinii mei mă ajută. Tata îi la colibă, îi de ajuns să-l strig!

- Câte oi aveți? țin eu mereu vorba, să n-apuțe el să-mi pună întrebări.
- Avem cincizeci mătrici (oi cu lapte), dar am mai lăsat de prăsilă vreo cincisprezece miei să înlocuiască pe cele bătrâne și optsprezece stărpe, mioare de anul trecut, care vor fâta la primăvară!

Vorbind așa, mă măsoară de la distanță, proptit pe ciomagul de cioban. Se vede că nu i-am câștigat încă încrederea.

Dau să plec și-l las în urmă cu câțiva pași, bucuros că nu mă întrebă nimic, de unde vin și unde mă duc la ora asta.

- Dar asta ce este? mă oprește el din mers.

- Care, măi băiete?

- O țeavă de pușcă, la spate!

Am rămas năuc. Paltonașul meu, de om necăjit, nu era destul de lung să acopere complet arma și o bucată din țeavă, de vreo câțiva centimetri, a rămas dezgolită. Luna, bătând din spate, a făcut să lucească fierul și băiatului, care nu mă scăpa din ochi, nu i-a trebuit mai mult.

- Asta nu-i pentru copii! îl iau eu bătrânește. Tu nu ai oi de dat cât o costa ea!

Se pare că l-a ispitit vorba mea. La vârsta asta, o armă vrăjește inima tânără, dornică de aventură. Tare s-ar mai făli la prieteni că nu-i frică de lupi, că are el leac pentru ei. Că nu i-ar fi greu să facă pierdute vreo două, trei oi. Le-a mâncat lupul și nimeni nu ar putea să-l controleze.

Trebuia negreșit să câștig discreția băiatului, pentru întors, să nu alarmeze satul. Pentru acest scop, speculând slăbiciunea băiatului pentru armă, îi acord încrederea ca unui om în vârstă.

- Ia să ne mai odihnim puțin! i-o iau eu înainte. Noaptea-i lungă, oi avea vreme destulă! Dezbrac paltonul și-l pun pe iarbă. Arma apare ca o ispită, în toată frumusețea ei. Copilul cascadează ochi mari, poate n-a văzut în viața lui o astfel de jucărie. Mă așez pe iarbă și iau pistolul pe genunchi.

- Tu ai mai văzut așa ceva? îl iau eu cam de sus.

Să nu pară prea copil, îmi răspunde și el în doi peri.

- Baș ca asta, nu! Dar... am avut și mai bun! Mi l-o găsit tata și mi l-o luat!

- Ți-l va da el când vei fi mai mare, acum tu nu știi încă să umbli cu el! îl mai calmez eu.

- Cum să nu știu? Că n-o fi mare lucru! Ia să vezi cum ți-l manipulez!

Era încărcat și nu voiam să i-l pun în mâini înainte de a nu-l face inofensiv.

- Stai puțin, că ăsta-i nou, nouț, nici eu nu știu să umblu prea bine cu el! Scot magazia și i-l dau în mână. Îl prinde bine, să-i încerce, parcă, tăria și-l aduce la înălțimea pieptului, cercetându-l cu mare atenție, ca un cunoscător.

- Măi! Tu nu te pricepi la d-astea! Nu-s pentru tine! Îi opresc eu contemplația, luându-i scula din mâini. Uite acum bine, să vezi cum merge! Încep eu lămurirea.

Ascultă cu multă atenție până ajung la încărcător. Îndată ce a văzut gloanțele, extazul i-a depășit priceperea, simulată până acum.

- Și... merg toate odată? nu se mai poate el reține.

- Cât îți degetul pe cocoș, ele tot ies și... cât te-ai șterge la ochi, s-au dus patruzeci de focuri. Poți să tragi și unul câte unul, dacă vrei! Îi arăt eu manevra pentru schimbare de foc.

Înghițea în sec, parcă i se așezase un nod de-a curmezișul respirației, oprind-o pe loc.

A uitat orice prudență și trece direct la faptă.

- Și ce faci acum cu el? Nu vrei să-l vinzi? mă ia el la sigur, ca un vechi negustor.

- Ascultă-mă pe mine! Eu l-aș vinde, că am lipsă de bani, să-mi cumpăr niște oi, ș-apoi eu mai am unul, mai mic ca ăsta, mai slab, dar pentru mine-i destul.

Nu știa cum să înceapă, să-și plaseze oferta, îi ardea pe limbă.

- Caut și eu de mult, unul! N-ai vrea să mi-l vinzi mie? începe el tatonarea.

- Eu ți l-aș da, că văd că-ți place și... știu bine că... în mâna ta e ca și la mine. Tu știi să-l îngrijești și să-l ascunzi să nu ți-l afle nimeni. Știi tu că, dacă jandarmii dau de el, te bat până îi spune cine ți l-a dat. Eu n-aș vrea să am neplăceri cu ei.

- Din partea asta, să n-ai nici o grijă! mă asigură el. Îl pun eu de nu dă nici dracu' de el. Ș-apoi, eu nu-l scot decât noaptea, la oi. Jandarmii nu trec niciodată pe aici.

- Tu pari a fi băiat serios! Ți l-aș da cu multă plăcere, dar tu n-ai de unde să-mi plătești!

- Cât ceri pă el? mă somează negustorul meu.

- Să-ți spun drept! Mie nu-mi place să umblu cu fofârlica. Eu am vorbit ieri, la târg, cu unul care are sălașul din partea cealaltă a dealului. I-am spus că-l am de vânzare. El mi-ar da două oi pe el, dar eu nu i-am dat capătul. Mă

duc acuma, cu el, să-l vadă și, dacă ne-om ajunge din preț, îl dau lui, de nu, mă întorc la noapte iar acasă. Pe omul ăsta nu-l cunosc prea bine, dar vezi și tu că nu-l pot da pe nimica.

- Avem colo în deal două jugăre de pământ, reia el, și cam vin noaptea mistreții și ni-l mîncă tot. Ar fi bine să-l probăm acolo!

- Sigur c-aș putea să vin într-o noapte și, cine știe, poate am împușca și un mistreț și ne-om ajunge și din preț! Eu mă duc acuma la omul ăsta, că i-am promis și trebuie să mă țin de vorbă. Nu i-l dau însă, oricât mi-o oferi pe el. Eu ți-l țin ție. Aș vrea să știu dacă tu ai putea să-mi dai barem o oaie pe el și când oi avea lipsă pe la mine, să vii tu cu el!

- O oaie? Oricum o pot face!

- Dar tatăl tău ce va zice că-ți lipsește o oaie? Nu-l las să-mi răspundă, și-i dau tot eu soluția. Eu aș zice să o mai lăsăm vreo două săptămâni, să se mai învechească treaba. Trec eu pe la tine și om vedea noi cum om face și cu oaia. Tu pleci cu oile mai departe. Vin și eu la locul de întâlnire și când te întorci, te faci că nu știi nimic. S-o fi pierdut pe drum sau o luat-o lupul. Eu plec cu oaia iar tu cu pistolul, nimeni n-o știi nimic!

Soluția mea l-a fascinat. Îi venea să-mi sară de gât de bucurie.

- Bine! nene, dar... cum să te chem?

- Vasile! Da' pe tine?

- Gin, nene Vasile! Eu te voi aștepta să vii. Voi fi în fiecare seară cu oile aici sau, de nu, voi fi pe deal, să mă strigi!

- Bine, măi Gine! ca să scurtez vorba. Cu tine văd că mă pot înțelege, tu nu ești muiere. Măine va trebui să urc la pădure că mai am câteva zile de coasă și am și niște oameni. Așa că n-aș putea să vin săptămâna ce vine, că-i vremea bună și aș vrea să usc fânul, că, de m-or prinde ploile la pădure, nu-l mai usc. Săptămâna aialaltă te caut sigur!

Nu s-a îndoit o clipă de ceea ce i-am spus. Credea din toată inima că a dat norocul peste el și se simțea mândru.

- Încă o dată îți spun, măi Gine. Să nu flecărești pe la prieteni, să te lauzi. Eu o s-o aflu și ți-o părea rău!

Vrea să jure că nu va spune Ia nimeni, dar l-am oprit la vreme.

- Eu am încredere în vorba ta și, dacă mă vei minți, mi-ar părea tare rău, pentru că eu țin la tine, ești băiat bun și aș vrea să te fac cu un lucru să mă pomenești!

Simțeam că nu-i nevoie să-i spun mai multe. Din gura lui nu va ieși nimic. Am două săptămâni la îndemână, suficient pentru planul meu.

- Apăi, Gine, să fie într-un ceas bun, vorba noastră! Îi întind mâna azvârlind pistolul pe umăr, de astă dată peste palton. Să mă aștepți săptămâna aialaltă!

- Bine, nene Vasile! Fă-ți lucrul, că nu-i grabă! mă liniștește el.

- Cheamă câinii să nu mă mai latre! îi arunc ultima vorbă, pierzându-mă printre stejarii bătrâni. Mă opresc puțin mai departe să scurtez cureaua pistolului să nu mai depășească mantaua. Grăbesc pasul, să ajung înainte de ziuă la coliba din dealul Teregovei, locul de reper pentru întâlniri neprevăzute.

Urc și cobor dealuri și văi. Certeja, Nemanu, pe sub Semenici, condus mai mult de instinct decât de ochi, în întunericul des, completat de umbra copacilor seculari. Înainte ca ziuă să coboare peste sate, trag la coliba noastră.

- Bună dimineața, nene Ilie! Voie ți-e de oaspeți?

- Bată-te norocul! Da' de unde mai răsari? E cam mult de când nu ne-ai călcat!

- E adevărat, dar prea v-ați izolat de lume! Mai trece cineva pe aici?

- Din când în când, doar în trecere, ca d-ta!

- Dar cu noutățile? Se spune că ați cam speriat partidul, că nu știu unde să se mai ascundă!

- Mama lor de bolșevici! Nu le-o fi pe multă vreme! Mai zilele trecute, iar le-a mers rău! Lumea nu-i mai rabdă!

- Dar miliția nu face nimic? Nu vă sperie?

- Când vine miliția, nu mai găsește pe nimeni!

- Dar unde se duc?

- Pădurea-i mare, îi loc pentru toți! ș-apoi, pe aici, miliția nu prea îndrăznește să colinde, știu că nu iese bine!

- Ascultă, nene Ilie! Aș vrea să văd pe cei din sat și să trimită pe cineva la Spîru să fie în sat, la noapte!

- Am să plec eu, oricum, acasă, să văd ce-o mai fi și să mai aduc și de ale mâncării! Până atunci, ia să gustăm ceva, îi fi flămând!

Un prânz solid: șuncă la tîgaie, cu cinci ouă de căciulă, brînză de oaie unturoasă, lapte și totul însoțit de o mămăligă galbenă, moale, să tot mănânci.

Ilie e plecat deja în sat cu mesagiul meu. Rămas singur, mă gândesc la un somn, să-mi scot părleala drumului și mai ales că noaptea m-a frânt. În mai puțin timp cât aș spune, somnul și-a împlinit rostul.

Oare cât o fi ceasul? Afară, soarele se pleacă pe deal, gata să-și ia rămas bun. O dată cu el, aud pași pe aproape.

- S-a făcut! Plecăm iarăși! Să mâncăm ceva mai înainte și apoi, când se va lăsa seara, om coborî la vale. Am anunțat pe toți. Spiru va veni și el cu prietenii lui!

Stăteam ca pe ghimpi să-i văd, după toate câte s-au întâmplat. Arestarea mea i-a tulburat mult. Au intrat toți la fund, să treacă furtuna. Acum, că sunt iarăși liber, vom lua firul de la capăt.

Plecăm grăbiți. Aveam două ore bune de drum. Din deal, văd lumini împrăștiate pe mare întindere. E satul Teregova, leagănul activității noastre de ani de zile, cu Domașnea, centru fără pereche de rezistență românească.

Grăbim pasul și, o jumătate de oră mai târziu, iată-ne în grădina lui I. Aud voci multe.

- Trăiască Legiunea și Căpitanul! mă întâlnește Spiru Blănariu, cu o pădure de brațe întinse spre cer.

Îi îmbrățișez pe rând, frați de vremuri grele, întors ca de dincolo de lume. Bucuria nu mai are margini la cei ce trăiesc același destin.

Printre ei recunosc pe Gogu Cristescu, Comandor Domășneanu etc.

Istoria lor e lungă, sper să revin, într-o zi, așa cum faptele o merită. Primul ia cuvântul Spiru, să descrie o situație pe întreaga regiune, de la Caransebeș la Orșova.

- Lumea se agită mult, începe el și răspunde la lovituri cu lovituri, iar noi privim de-o parte, fără să le dăm un sfat sau să-i încurajăm. Fapte, care le cunoșteam deja de la Dan, completate cu cele mai recente.

- Am primit o propunere de la grupul colonelului Uță și Vernichescu, care ne cere să ne unim forțele la bine și la greu. Nu le-am dat nici un răspuns înainte de a anunța Centrul.

- Ați luat legătura cu ei sau v-au transmis doar dorința lor?

- Am primit un curier de la ei!

- Ce părere are fiecare despre această propunere?

Astfel, desprind, din expunerea celor prezenți, opinii în general favorabile unei întăriri a rezistenței, pentru a putea controla toată regiunea.

Aș dori, înainte de a lua o decizie plină de consecințe, să vă prezint sau să vă împrăpățez memoria asupra personagiilor care caută să se apropie de noi.

Colonelul Uță. Prefect de Severin, cu depline puteri pentru a urmări pe legionari. Măinile lui sunt pătate cu sânge, sângele camarazilor noștri. El a ordonat uciderea a trei legionari pe județ, în plus de cei uciși în Caransebeș și

expunerea lor pe terenuri virane, în fața cărora au defilat copiii de școală, de la 6 ani în sus.

Vernichescu. A trădat pe Căpitan și a fost pedepsit de Moța. A scăpat ca prin minune cu viața. A fost eliminat din Legiune pentru tot restul zilelor, fără posibilitatea de reabilitare. Trădarea nu se reabilitează, ea rămâne pecetea fierului roșu, pe toată viața.

Ceilalți, care vor fi cu ei, sunt, poate, oameni de treabă. Nu-i cunosc, vorbesc doar de șefi.

Cine ar putea să-și ia libertatea să spele de tot trecutul, pe unul sau pe altul?

Așa, suntem mai puțini, dar încrederea, sacrificiul, unul pentru altul, este total. S-ar putea trece peste aceste realități?

Eu, în fața celor dispăruți, în fața voastră, gata de jertfă, nu o pot face!

Rămâne și un alt inconvenient, care va trebui luat în seamă, de ordin practic. Noi avem reflexul de apărare, imprimat de viața clandestină, de ani de zile, cu toată gama de precauțiuni și convingerea că nici Dumnezeu nu ne va părăsi. Vă închipuiți o amestecare de ape, unde fiecare pleacă la o aventură, cu gândurile și obiceiurile lui, riscând viața întregului. Pericolul pândește pe fiecare, fără a putea să-l evite însă, fără posibilitatea de a-l circumscrie la un număr limitat de pierderi.

Iată un argument de autoapărare, independent de alte rațiuni, care ne amenință unitatea și siguranța ei.

Se uită unii la alții, oarecum dezorientați. Ei nu vedeau lucrurile pe toate fețele. Pentru ei, lupta se desfășura deschisă oricui.

Spiru ia cuvântul și se alătură argumentelor expuse de mine și apoi toți ceilalți.

Punctul principal fiind lămurit, o altă problemă, tot atât de gravă, va trebui elucidată. Este vorba de această manieră de a răspunde la lovituri, care antrenează grupuri de țărani, după ce și-au descărcat mânia, să-și părăsească casele să îngroașe rândurile fugarilor urmăriți, apoi, de miliție, scoși din acțiune prematur.

Ce facem noi în fața acestor întâmplări? Cum vom proceda pentru a proteja și eventual a controla aceste ieșiri. Sunt oameni care au încredere în noi, în lupta noastră și-i vom găsi în drumul nostru.

Nu ar fi mai bine ca acești neastâmpărați să fie sfătuiți să nu se descopere înainte de vreme, pentru că ei nu cunosc dimensiunea colosului, pe care îl hărțuiesc, să-și apere casa și avutul?

Așa cum au început evenimentele, ele nu se pot opri singure, pentru că comuniștii nu se vor resemna să lase autonomie unor regiuni care nu sunt de acord cu programul lor. Vor începe represaliile, vor aduce armatele lui «Tudor Vladimirescu» sau «Horia, Cloșca și Crișan», foști cetățeni sovietici înainte de a deveni «apărătorii» țării lor.

Și se vor goli satele în fața puhoiului devastator și cei prinși vor plăti scump. Cu ce rezultat?

Va trebui să-i calmăm, acolo unde vom putea. Să-i lămurim de pericolul ce-i pândește. Sunt atâtea forme de rezistență. Ultima, după ce totul a fost epuizat, să rămână acțiunea dură, pe teren.

Să nu uităm o clipă că noi va trebui să pregătim pentru momentul decisiv, când toată nația se va încheșta cu fiara. Atunci va fi nevoie de tot acest potențial care se irosește acum cu atâta generozitate. Să ne concentrăm tot efortul pentru acest moment. Până atunci, să nu ne descoperim intențiile, să ne împrăștiem energiile.

Au înțeles, cred, toți, care era misiunea noastră.

Ne-am strâns, pe rând, în brațe, pentru ultima dată și, după miezul nopții, iau calea întoarsă, împăcat și plin de speranțe.

În urmă, focul sacru, al dăruirii pentru ideea de neam, nu se va stinge. El va arde mai mult ca niciodată.

Spiru Blănaru, acest bucovinean refugiat la noi, plin de curaj, de sacrificiu, va rămâne ca o lumină vie veșnic aprinsă. După un război în Răsărit, unde s-a purtat ca un erou, se întoarce acasă, casa lui de sub Obcine. Nu pentru mult timp, însă. Rușii l-au gonit, i-au luat totul. Frate de cruce, a pornit cu toți bucovinenii să caute o nouă casă la cealaltă extremitate a țării, Banatul ospitalier. Aici a căutat camarazii de ideal și s-a aliniat rândurilor deja în ordine de bătaie. Pentru el, ca și pentru ai lui, lupta nu s-a terminat. Își construiește un cămin legionar, luând în căsătorie pe fata camaradului Horăscu, șeful plasei Teregova. Casa lor se găsea pe dealurile Domașnei. Aici l-am găsit în 1945, și epopeea luptei legionare își sapă albie alături cu Valea Timișului.

- Camarade Filon! Aș vrea să te însoțesc o bucată de drum!

Am trăit ani de zile momente grele, dar sublime. Ne simțeam ca frați din același lăstar.

- Camarade Spiru! s-ar putea ca eu să trec dincolo. D-ta cunoști bine regiunea și oamenii. Când ne vom întoarce toți, în frunte cu Comandantul, pentru ultima bătălie, să vă găsim pe toți gata de luptă. Să trăiți, însă, până

atunci, să nu vă pierdeți speranța. Dumnezeu ne va ajuta, pentru că luptăm pentru cruce și cauza noastră este dreaptă și sfântă.

L-am strâns la piept, ne-am contopit gândurile în aceeași simțire. Ca o umbra dispăre în întuneric, se întoarce la ai lui, la bănățeni lui, care l-au adoptat, l-au iubit.

Dumnezeu a decis altcum. Vremile și-au schimbat cursul.

Am aflat mai târziu, după procesul de la Timișoara.

Împrejurările sau destinul? S-au unit cu grupul Uță–Vernichescu în primăvară și s-au botezat, într-o baie de sânge, împreună, să scrie o pagină de istorie românească, una din cele mai sublime.

Eroii se cheamă: Spiru Blănaru, Comandor Domășneanu, Smultea din Teregova, Colonelul Uță, Vernichescu, avocat Ionescu...

Bătălia de la Pietrele Albe, acolo unde am poposit la coliba lui Ilie în ultim pelerinaj, rămâne un simbol de unitate românească în fața dușmanului comun. Jertfa lor se va răsfrânge peste istorie, să lumineze drumul, singurul de urmat de generațiile ce vin.

La secția de jandarmi din Teregova se găseau deținuți câțiva camarazi, arestați de curând. Ceilalți au pregătit un atac, să-i elibereze, înainte de a fi duși la Timișoara, pentru anchetă. Atacul a întâmpinat o rezistență armată, întărită peste noapte, fără ca ei să afle din timp. Se retrag cu pierderi până la coliba de pe Pietrele Albe, în pădurile Teregovei, unde organizează rezistența.

Siguranța face apel la o divizie de armată cu care înconjură regiunea. Lupta era inevitabilă. Ea a durat câteva zile și rezistența a fost înăbușită în sânge. Au căzut: Col. Uță, Vernichescu și alții, al căror nume vor figura cândva pe monumentul eroilor. Spiru Blănariu, Comandor Domășneanu și mulți alții au fost prinși și executați, după un simulacru de proces la Timișoara.

De-acum, nu vom răscoli trecutul până la Mihai Viteazul, pentru a căuta izvoare de eroism. Educația jertfei de neam se găsește aproape, uriașă cât Pietrele Albe, să domine vremile și măreția faptelor lor.

Am plecat și eu spre casă, împăcat. Îmi mai rămânea despărțirea de mama, cea mai grea, cea mai dureroasă. Va trebui s-o fac, nu mai am de ales.

În noaptea următoare, o iau din nou la drum. Trei ore bune de mers. Mă așez în vârful dealului cu vedere departe, luminat de o lună mare și clară. Orice umbră care ar trece în noapte se răsfrânge ca un profil mobil la orizont.

După o jumătate de oră de așteptare, desprind în vale doi călători. Îi țin sub priviri, cu grijă multă, și-i pierd, când urcă panta dealului. Rămân la pândă și le observ urmele, de nu cumva vor duce cu ei, fără să știe, pe cei ce mă caută.

Pe culme, nimic nu mai mișcă. Noaptea și-a închis cărările. Cu pistolul gata de tras, cobor spre locul de întâlnire, pregătit la orice surpriză. Cu cât pașii scurtează distanța, inima-mi bate tot mai tare. O iau de-a dreptul prin pădure, să tai calea, să apar din spatele dealului, când, deodată, o șoaptă mă oprește locului. Recunosc vocea și mă apropii cu grijă, dând crengile în lături, să nu fac zgomot. Îi văd acum așezați pe iarbă, mama și Pătru.

- Dacă n-o fi de la el scrisoarea? aud vocea lui Pătru, îngrijorat.

- Apăi, de la cine să fie? răspunde mama.

- Or fi scris-o polițaii, să vadă cine vine și pe el îl țin închis?

- Om vedea! da' mie-mi spune inima că-i de la el!

- Chiar de la el! sar eu aproape, tăindu-le vorba.

- Filoane! Băiatul mamei! și-mi cade în brațe, sfârșită.

Nu mai spera nimic. Îi simt obrazul ce arde și lacrimile ei calde, care-mi cad pe față. Îi simt inima cum bate, să-i spargă pieptul.

- Ești întreg? bălbâie ea, pipăindu-mi fața, ochii, fruntea și-și oprește degetele răsfirate în părul încâlcit, să-l mângâie. Eram din nou copil, copilul ei de altădată.

- Așa cum m-ai lăsat, mamă! îi replic eu, ștergând lacrimile împreunate.

- Te-am căutat la închisoare, la Siguranță și mi-or spus că ai fugit! Simțeam că te-or omorât, că n-o să te mai văd. Așa or fugit mai mulți, da nimeni nu i-o mai văzut!

- Eu am nimerit mai bine! Steaua mea mai are loc pe cer!

- Cum o fost? mă îmbrățișează Pătru, să mă simtă aievea, să nu se mai îndoiască.

Încep povestea de la capăt, tai însă durerile toate, păstrând doar bucuria «eliberării».

- Eu am fost duminică la Timișoara, să-ți aduc de mâncare! reia mama. N-am așteptat mult la poartă. Când m-o văzut polițaiul și i-am spus pe cine caut, m-o chemat înăuntru. Eram bucuroasă, credeam că m-or lăsa să te văd. Nu s-or purtat niciodată așa frumos cu mine. Am luat și traista cu mine, să-ți dau mâncarea. Când am ajuns în dreptul ferestrei de la celula ta, m-am uitat pă furiș, să te văd, dar n-am putut vedea nimic. Tu n-aveai de unde să știi că am venit. M-o dus în biroul șefului și m-o zis să stau pă scaun. Mă așez ca pe

spini și aștept. Peste câteva minute intră șeful, unul blond, înalt și cam tânăr! Era șeful Siguranței, în persoană.

- Spune, maică, copilul d-tale avea prieteni, cunoscuți, care țineau la el?
- O avut! D-apoi eu nu-i cunosc, că nu mă amestecam în trebile lui.
- Nu veneau pe la el de sărbători sau în vacanță?

Am văzut că mă ispitește, să mai bage și pe alții la necaz, dar eu mi-s mâncată destul de ei. Văzând ca nu spun nimica, mă întrebă dacă am văzut pe F. Da' unde să-l văd eu, îi răspund.

- Maică! Băiatul d-tale a fugit! Dacă o veni pe acasă, spune-i să se prezinte, că nu-i facem nimic! A fost prost că a fugit, că i-am fi dat drumul zilele astea. Acum va fi mai greu, dar tot scapă, că noi nu omorâm oameni aici! Să se mai astâmpere, ca să avem și noi pace. Spune-i d-ta, că pe noi n-a vrut să ne asculte. O fi mai rău dacă-l găsim noi!

- L-ați omorât! Nu vă mai rabde al de sus! strig eu cât pot și... pă urmă, nu mai știu nimic!

M-am trezit într-o sală mare, pă un scaun răzimat de perete și straița lângă mine. Un domn, care scria la masă, îmi spune că pot să plec acasă.

Da' unde să mă mai duc, că nu mai am pă nimeni. Casa-i așa de pustie, parcă o cădea pă mine. De m-ar lua Dumnezeu! suspină ea, cu gândul la cele pățite.

Baș credeam că te-or omorât, că de acolo nu puteai să ieși altcum. Când am ajuns acasă, doda ta și gița (așa numeam eu pe cele două surori) mă așteptau. Nu le-am spus nimic, dar or ghicit, că s-or pus pă plâns, să te cânte, ca pă morți. Or venit și vecinii, dar n-o fost chip să le oprească nime, să-și verse focul de la inimă! Fratele nostru! Fratele nostru! și-și rupeau părul din cap. N-am mâncat nimic și nici de lucru nu-mi venea să mă apuc. Pentru mine, nu mai aveam lipsă.

A fost așa, jale în casă, până nu am primit scrisoarea de la tine.

M-o mai încălzit inima, că am văzut multă armată, că înconjură satul și pun santinele pe cărările care duc către sat. Mai trăgeam nădejdea că ești încă viu, că altcum n-ar fi adus atâta armată. Or stat câtva vreme și-apoi or plecat, dar or lăsat civili ascunși să păzească. Mi-era frică, acum, să nu dai în sat.

- Prea ușor nu mă prind ei acum! îi dau eu curaj.

- Am fost la Pătru și l-am rugat să vină cu mine. El credea că nu-i adevărat, că-i numai o cursă. Eu am venit, pă una!

- Nu v-o văzut nimeni când ați ieșit din sat, cu straița pe umeri?

- Nu! că gița o dus mai devreme straița și o pitulat-o în cucuruz, în Dealul Mare și noi am plecat goi!

Scoate apoi o pită mare, făcută în țăst, o găscă friptă, o plăcintă cu ouă și brânză, cum mi-aducea la închisoare, niște ouă și schimburi.

- Ar fi toate bune acuma, mai stai pe aproape și-ți mai aducem noi dă mâncare, până o da Dumnezeu să se mai schimbe încotrova!

- Da! Da! Mamă!... Ar fi toate bune... Mi se pierdeau vorbele pe drum. Nu știam cum să încep și... totuși... va trebui să-i dau ultima lovitură... M-am socotit mult... situația asta va mai ține. La Nemanu nu mai pot să stau... Prietenii... m-ar mai ține ei, dar văd că li-i frică și lor să nu cadă și ei cu mine. Nu mai știu unde să mai însăr... să-mi pun capul...

- Îi greu... dapă că-i greu, da... om face noi cum om putea...

N-a înțeles încă ce vream să-i spun... Să-i mai las câteva zile? De va mai veni o dată, îi iau urma și... mai bine acum...

- Știi ce m-am gândit eu, mamă! O fi mai greu, da' o fi mai bine pentru amândoi... Mătușa Mărioara are neamuri în Sârbia... Tito s-o lăpădat deăștia... Acum, acolo-i bine... Ce-ar fi să trec la ei, până o trece focul?...

Aștept un cuvânt, clipe lungi, dar parcă i-a amuțit graiul. Un fior i-a străbătut inima, i-a întunecat gândurile.

- O să vină pe la mine verișorii, poate chiar și d-ta, ș-apoi... vă scriu în fiecare săptămână... nu-i departe... De la Oravița, doar treci granița și-s aproape, în Banatul sârbesc...

- Iar pleci? rupe ea tăcerea, o dată cu ultima nădejde care a agățat-o, în disperare, de umărul meu. Mă lași iar singură... singură de tot... Patru ani n-am știut nimic de tine, de ești viu ori mort... Acum... nu mai vii... nu mai vii... Când îi veni tu... oi pleca eu... pentru totdeauna... Nu te voi mai vedea...

Vorbea ca pentru ea, de dincolo de lume. Îmi sfâșia sufletul. Simțeam, parcă și eu, ca ea, că nu ne vom mai vedea și... nu mi-am mai putut opri plânsul.

De-acum, pentru ea, nimic nu mai era taină. Nu-i mai puteam ascunde nici gândurile mele. Ochii ei seci au citit în întuneric scrisul destinului meu, al ei.

Îmi prinde capul în palme, îl sprijină încet pe pieptul ei și... din ochi, o lacrimă, ultima, îmi dă binecuvântarea...

- Dumnezeu să fie cu tine! Filoane, copilul meu... La El ne-a mai rămas speranța...

- Când ai de gând să pleci? reia ea, calmă, resemnată...

- Aș vrea să nu întârzi prea mult... până nu s-o tăia holdele! Era deja începutul lui septembrie 1948.

- Nu mai ai mult... la pustă... strâng țarina mai devreme...

- Mamă! Îți mai aduci aminte că ți-am dat niște galbeni să-i ții, când m-am întors? V-o mai fi vreunul? Ar fi bun la drum. Îi pot schimba oriunde.

- Mai ai doi! Îi caut eu și ți-i dau! Da' cum o să pleci așa, nepregătit? Îți trebuie bani, țoale... Mă duc joi la târg, cu juninca, îi frumoasă și iau bani buni pă ea! Mai duc și niște grășuni (porci tineri) ș-o strânge ceva...

S-o las singură și fără trăgători, să-i iau ultimul ban din casă?

- Dacă-mi aduci cei doi galbeni, oi avea de ajuns! voi trece cu niște prieteni... Ș-apoi... dincolo... oi avea eu cu ce trăi, cum am mai trăit și altădată! Aștept să vină moșul, el cunoaște drumul. Merge și el...

La munte, zorile grăbesc lumina. N-o fi mult și m-or prinde pe cale.

- Mâncare voi lua de la oamenii unde stau acum. Îi cunoști bine. Tot la ei las și țoalele. Le aduce el... le aduce... sfârșesc eu ultimele cuvinte, căutând din ochi, traista și arma. Îmbrățisez pe Pătru și mă întorc la mama. Îi cad în brațe, îi sărut chipul rece, ca de mort.

- Filoane! Filoane!

Tușișul se desparte și-mi lasă loc de trecere... pe altă lume... Îi aud încă glasul, ce se stinge cu pașii mei.

- Filoane! Filoane!... să nu stai mult... că nu mă mai vezi... nu mă mai vezi...

Se pierde cu încetul glasul în pustiu, abandonat, la apusul vieții. Îi aud și acum ecoul... S-a stins la câteva luni... În noaptea Învierii, când trăgeau clopotele să anunțe minunea... Și eu... eu i-am grăbit sfârșitul.

Poate din durerea ei se vor naște, vreodată, copii mai buni, să-și împartă dragostea cu mama și neamul lor deopotrivă. Eu i-am rămas dator, prea mult dator. Dacă n-aș putea răscumpăra vreodată sacrificiul ei, zadarnice îmi vor mai fi zilele ce mi-au rămas de trăit!

Nu știu de ce, sunt prea crud sau natura își potrivește legile în contra firii umane.

Coborând dealul, o povară mi s-a luat de pe inimă. N-aș putea-o numi ușurare, mai degrabă împăcare, o dată cu despărțirea.

Conștiința mă va chinui, poate, mai târziu. Acum mă simt liniștit. De nu mă voi mai întoarce, va trăi cu nădejdea că într-o bună zi mă va revedea. Timpul atenuază, încetul cu încetul, efectul durerii. Îl face mai suportabil. Rămas pe aproape, aș fi menținut-o sub tensiune, în tremur continuu. Bucuria de a mă vedea și teama de a mă pierde ar produce efecte fatale.

Ș-apoi, într-o bună zi, sfârșitul vine. Nu voi putea sta ascuns mult timp. Lovitura ultimă, fără speranța întoarcerii de acolo de unde nu există întoarcere, i-ar grăbi sfârșitul.

În acest gând sălășuiește împăcarea din mine, pe care, singur, nu o pot înfrânge.

M-am smuls din dragostea ei. Am lăsat-o în voia Celui Atotputernic și de-acum privesc mai calm destinul ce mă așteaptă.

Cu toate ostenele mele de a găsi pe cei lăsați pe Nemanu: Nimu, finu Nicolae, Ion Brânzei, Mitru, nu mi-a fost posibil să le dau de urmă. S-au ascuns, săracii, în niște văgăuni de munți, să-și piardă urma după atacul Securității.

Timpul mă zorește. Toamna va dezgoli curând câmpul și mai greu va fi să mă apropii de frontieră fără a evita fatalul sfârșit.

Las vorbă mamei să le povestească întâmplările ultime, ca ei să hotărască singuri drumul ce vor avea de urmat.

La 20 martie 1950, primesc o scrisoare de la sora mea mai mare, care începe astfel:

“Scumpul nostru și al nostru iubit!

Am primit scrisoarea din 8.11.1950 și noi suntem cu ochii tot scăldați în lacrimi după scumpa noastră mamă. Dumnezeu a vrut așa s-o pierdem, dar ea nu putea muri, că era tot cu ochii după scumpul ei copil. Când a tras de moarte, ultimul cuvânt a spus: «Copilul meu, îl văd, dă el îi bine, îi cu al lui ortac». (Aici e vorba de Comandantul Mișcării Legionare Horia Sima, pe care l-a cunoscut și cinstit în casa ei, în anul 1937, în vară.)

A murit cu inima neîmpăcată, dar Dumnezeu i-a dat ceasul morții într-o zi frumoasă, în dimineața de Înviere a lui Isus Christos. Și am ținut-o pe masă trei zile. Am strigat-o, și pe tine, să vii la ea. Dar Dumnezeu ne-a pedepsit, mai mult pe tine, că n-ai putut să iei parte la întâlnire, cu noi și cu ea, când te-a strigat și o vorbit de tine, la ieșirea sufletului ei.

Dumnezeu ne-a mai bucurat când am primit de la tine carte. Tot credem că Dumnezeu îi alături de noi.

La dus, au dus-o nepoții și vecinii au tras pământ pe ea. La petrecanie a fost tot satul.

Dragă scumpule! Când am plecat la mormânt, tot după tine ne-am uitat și te-am strigat și pe tine să mergi cu scumpa ta mamă, să o petreci, dar să o luăm și s-o ducem. În pământ să nu o lăsăm, că-i păcat să putrezească, cu inima așa, coaptă. Că așa am rămas și noi. Toată ziua vă strigăm pe amândoi și așa vă așteptăm, barem unul să veniți, că așa ne uităm pe toate părțile, dar

e vai de mine. Nu mai vine nimeni, am rămas așa pustie. Dar, atunci mi-i mai greu, Duminica, harângul (clopotul) când îl aud. Așa mi se dă mie, să mă închid în pivniță, harângul să nu-l mai aud și lumea să nu o mai văd.”

DIN NOU PRIBEAG

Plecarea.

Drumul îmi părea de acum trasat. Nu mai aveam de ales. Mă întorc la coliba din deal, unde mă așteaptă cei doi dulăi, în plină noapte. Un lătrat scurt și-apoi liniște. Desprind în întuneric două siluete gonind spre mine. M-au recunoscut înainte de a mă zări. Au ei un simț aparte. Se apropie de mine, se gudură, manifestându-și bucuria. Cu câinii fideli după mine, ajung până la colibă. Totul adormit. Deschid încet ușa, dar un scârțâit prelung trezește casa. Aud zgomot și, curând, bătrâna apare la fereastră.

- Cine-i acolo?

- Eu, mătușă, m-am întors!

În câteva clipe, ușa se deschide și casa se luminează.

- Nu te mai deranja, mătușă! mă urc în pod să mă odihnesc puțin.

- Ai văzut pe măicuța? câtă bucurie o fi avut!

- Da, da! îngân eu, îndreptându-mă spre scara podului. Urc în pod, unde mă așteaptă așternutul moale. Mă întind obosit. Închid ochii, dar somnul nu se prinde de mine. Depăn ca într-un vis despărțirea de mama, ultima, apoi cele ce vor să vie, ca într-un film de necrezut.

Din nou pribeag, din nou strein printre streini. O nouă viață. Se poate oare ispiti din nou destinul, după o experiență atât de zbuciumată? Patru ani departe, pierdut chiar. De astă dată, doar Dumnezeu va tăinui sorocul.

Așa mă prind zorile. Bătrâna plecase de mult cu vitele la păscut. Rămân așa întins, zadarnic, până ce aud clopotul mare ce atârână la gâtul boilor, anunțând întoarcerea bătrânei. Cobor să deschid ușa și, curând, o masă întinsă, cu mămăligă caldă, ouă la tigaie, brânză și lapte îmi trezesc foamea. Gust puțin și mă opresc. Bucatele mi se opresc parcă în gât. Bătrâna insistă să mănânc, dar simte și ea că ceva se petrece cu mine.

Pe la amiază, vine și bătrânul cu feciorul. Puțin, apoi apare și Radu, cu vești de la moș Dragu, care mă aștepta la el.

Despărțirea de gazdele mele a fost grea. Nu credeam că un rămas bun să fie atât de dureros. Ne-am îmbrățișat, mi-au urat noroc de drum, în timp ce ochii lăcrimau de ambele părți, ca după o mare pierdere. Pentru bătrân, care se obișnuise cu mine, cu revolta mea, de devenise acum și a lui, eram

feciorul ce pleacă departe. Pentru fiul lui, eram fratele mai mic. Simțeam la fel. Rolurile ar fi putut fi inversate. Să fie el care pleacă și eu să rămân. Povara era aceeași.

Radu, privind scena, mă zorește din ochi. Simțea și el că momentul era greu.

- Dumnezeu să te însoțească! mai aud eu glasul bătrânului, ce se pierde ecou în pădurea deasă.

Radu nu-mi mai vorbește, respectând parcă tăcerea mea. Când m-a văzut, moș Dragu, nu s-a mai reținut nici el. Mă ia în brațe, mă sărută și plânge.

- Dumnezeu e mare! Bunătatea Lui nu mai are margini! Pierdut ai fost, continuă ca pentru el, parcă ar vorbi credincioșilor de pe amvon.

- Pierdut oi fi fost eu, dar mort încă nu mă vor vedea! replic eu bătrânului Dragu, să mai descarc atmosfera. Și-apoi, îmi povestește cum s-au împărțiat toți după arestarea mea, cât mai departe. El se refugiase prin jurul Reșiței, așteptând să treacă focul. Biletul de la mine îl citise de mai multe ori. Radu pleacă primul, iar moșul pe sub seară. Îi părea prea năstrușnic ca să nu ascundă ceva necurat.

După ce ne-am descărcat fiecare sufletul, pe la miezul nopții, veni vorba și de planul meu.

- Moșule! eu nu mai pot sta pe aici. Aș putea câteva luni încă. Oamenii aceștia nu mi-ar refuza ospitalitatea, dar pericolul mă pândește la fiecare moment. De mi se va întâmpla mie ceva, nu ar fi prea grav. Eu am ales singur lupta, cu tot riscul ce aduce cu sine. Am eu, însă, dreptul să antrenez într-o catastrofă familii întregi care m-au găzduit? Știi bine că tâlharii ăștia nu vor cruța pe nimeni? Va trebui, deci, să plec înainte de culesul cucuruzului, până ce câmpul mai este acoperit și-mi va permite să mă apropiu de frontieră mai ușor!

Apăi frate, dacă așa este vorba, nu mi se potrivește oare și mie? Vom pleca împreună și cât mai repede. Petru, feciorul meu, ne va duce cu trăsura lui până la frontieră și acolo vom aranja noi trecerea.

Că plec eu, la 33 de ani, se mai poate concepe. Viața mai are ceva rezerve. Moșul, la 70 de toamne, e cu totul altă problemă, care va trebui bine chibzuită.

Încă a doua zi, moșul pleacă de unde a venit să pregătească trecerea în Iugoslavia lui Tito, care s-a desprins de blocul sovietic. În ce măsură această desprindere este reală, nimeni nu o poate ști. Din câți au plecat, începând cu luna iulie 1948, nimeni n-a trimis un semn, dacă au ajuns în vreo țară din

Occident sau că au găsit găzduire la vecinul roșu. Și totuși era singura ieșire dintr-un cordon de țări slave, sub control sovietic. Necunoscutul ascundea o vagă speranță, care se oferea acelor ce nu mai aveau de ales.

După trei zile se întoarce moșul cu surâsul pe buze.

- S-a făcut! Totul este pregătit! Nu ne mai rămâne decât să ajungem până la Comorâște, unde vom fi luați în primire de un om de-al nostru și cu ajutorul lui Dumnezeu, în câteva zile, vom scăpa din ghearele fiarei!

În loc să manifest bucurie, la auzul acestor vești, un surâs amar îmi încolțește pe buze.

- Da, moșule! Vom pleca... Ne-a ajuns sorocul... Vom fi salvați pentru a continua lupta dincolo, amăgeam singur visul neputinței. Ce vom putea face, oare, pe pământ strein, mai mult, unde nimeni nu ne cunoaște, nimeni nu ne acordă minimum de încredere? Forța noastră se trage din pământul acesta, unde și pietrele și copacii ne sunt prieteni. Dar acum, când focul mistuie o țară întreagă, când cei mai buni zac în lanțuri sau uciși mișelește, Doamne, Tu singur trimite-ne dezlegarea!

- Nu vom fi singuri! reia moșul. Vine și Alexandru Călniceanu, tânărul Vasile Simian și Petre Indrieș toți din Reșița!

Încă în noaptea asta o luăm peste Dălinești, Târnova, spre Reșița, unde aveam întâlnire cu ceilalți. Petru plecase în zori cu căruța până la Reșița.

Am plecat noaptea, pentru a evita emoțiile unei despărțiri de cei ce ne oferiseră ospitalitatea din toată inima. Nici ei nu vor înțelege de ce ne părăsim locurile unde am copilărit, unde am făcut primii pași în viață. Radu voia să-și trezească familia pentru ultimul rămas bun.

- Să-i scol și pe ai mei, că Dumnezeu știe când ne vom mai vedea!

- Nene Radu! intervin eu, abia reținându-mi o strângere de inimă, mi-e greu să le anunț vestea. Îmi vor pune întrebări și... mai bine le vei spune d-tale mâine dimineață că am plecat pentru scurt timp... că mă întorc într-o zi... nu știu când... Cu vremea, le vei spune adevărul. Va fi mai ușor de povestit atunci, că am plecat departe, peste țări și mări.

Vorbind așa, ca pentru mine, văd pe Radu cum își șterge, cu mâneca de la cămașă, obrazii.

- Da!... va fi mai ușor atunci... dar timpul trece greu când porți o povară ca asta...

El nu cunoștea mult. Știa însă că-i nedrept ca noi să plecăm din țara noastră... să lăsăm streinului acest pământ.

L-am strâns la piept, țaran dintr-o bucată, tăiat parcă din stâncă dură. Am plâns amândoi, să ne ușurăm amarul. Parcă, doar atât ne-a mai rămas.

Întinericul ne pierde urmele. Aud încă glasul lui Radu ca un ecou prelung: Să vă întoarceți mai repede... Noi vă așteptăm mereu...

Zorile ne prind în dealul Reșiței. Pe cărări cunoscute de moș Dragu, ajungem la casa lui Câlniceanu. O casă modestă de muncitor de uzină. Avea trei copii sub 10 anișori. Va pleca și el, îi va lăsa singuri, fără nici un ajutor de nicăieri. Tatăl lor era unicul sprijin. La sfârșit de lună le aducea bruma de câștig cu care să-și cumpere hrană, să plătească chiria și, din ce va mai rămâne, să-și îmbrace copiii. De acum cine se va mai îngriji de ei? Cine-i va proteja și le va ghida pașii în viață? Mama copiilor, o fire plăpândă, cu sănătatea șubredă, rămâne de acum unica lor speranță.

Al treilea, Vasile Simian, un tânăr moldovean ajuns pe meleagurile Banatului, ca să-și găsească un rost, în uzinele orașului.

Al patrulea, Petre Indrieș, la aceeași uzină, ca electrician. Viața lui, o aventură închinată unui crez. Rănit pe front, apoi de comuniști, arestat, reușește, în sfârșit, să se salveze dincolo de hotarele țării lui. El pleacă singur până la Comorăște, de unde vom trece împreună în Iugoslavia.

Pe înserate, sosește și feciorul moșului cu căruța. Hrănește caii și-i lasă puțin să se odihnească, în timp ce noi ne pregătim locul în fundul căruței, acoperiți de fân. Din ramuri de copaci amenajăm o deschizătură, pe unde aerul ne va permite să respirăm.

N-am asistat la despărțirea tatălui de copii, de soție. Era prea mult, într-un timp atât de scurt. Aceste momente nu se descriu, se trăiesc. Nu le poate simți decât acela care a plătit tributul acestei înfrângerii omenești.

Petru dă bice cailor, să urnească din loc o dublă povară, pe drumul fără întoarcere. Era un sfârșit de septembrie, trist și mohorât.

Așa străbatem sate după sate, până la Oravița. Aici grija era mai mare, zbirii ar putea să ne descopere și apoi totul s-ar sfârși.

A doua zi, pe înserate, ajungem la locul de întâlnire cu ceilalți, în casă la tatăl doctorului Iovu, asasinat acum 9 ani, la Miercurea Ciucului, împreună cu atâția alții, într-un mod sălbatec. În casa lui am cunoscut și pe Indrieș, care ne aștepta, împreună cu tânărul țaran Tina, care ne va duce până la graniță, pe cărări cunoscute bine de el. Era frumos ca o fecioară. Un suflet curat și generos, cum rar mi-a fost dat să întâlnesc. Se oferea cu toată tinerețea, să salveze suflete prigonite, cu riscul vieții lui. Eram tot înarmați, hotărâți să ne vindem scump pielea.

- Nu este nevoie, n-o să se întâmple nimic! caută el să ne încurajeze, înaintând încet prin porumbiște. Cunoștea obiceiurile grănicerilor, la ce oră trec la un anumit loc și când trecerea era mai puțin riscantă.

- Aici nu vă faceți nici o grijă, totul se va desfășura fără problemă, dincolo însă, nu știm ce va fi. Până acum nimeni nu ne-a trimis vreun semn, așa că să fiți cu ochii în patru, să nu aveți încredere în nimeni. În apropierea graniței veți fi denunțați de primul om ce întâlniți, ș-apoi... dar mai bine să evitați să vă prindă. De arme n-o să mai aveți nevoie acolo, le lăsați aici, vor fi mai de folos altora ca dvs.

Era copil când dr. Iovu îi vorbea de Legiune, de primejdia ce amenință țara. Acum au înțeles toți pentru ce s-a jertfit cel mai bun din satul lor. Era legionar și el din copilărie. Azi i-a venit rândul să-și împlinească și el o datorie față de neamul lui. A ajutat pe mulți să treacă dincolo, până acum. A salvat legionari și buni români fără deosebire. Într-o zi, văzând că nu mai vine nici o veste de la cei plecați, a trecut și el granița să afle ce se întâmplă, să prevină conducerea legionară. A fost prins și dus în lagărul de la Kovacica, unde a regăsit pe toți cei plecați. Și, într-o zi, a dispărut pentru totdeauna. A fost împușcat la granița cu Grecia, împreună cu mulți alții, invitați să treacă dincolo, în lumea liberă, în timp ce mitralierele îi secerau fără cruțare. Unul n-a scăpat cu viață. Zadarnic l-au mai așteptat ai lui să se întoarcă acasă. Pe răbojul crimelor săvârșite de Tito, se va săpa și numele lui Tina, răpus în plină tinerețe. Dumnezeu îi va primi jertfa, oferită cu atâta candoare neamului sau.

Eram toți adunați în casa bătrânului Iovu, așteptând momentul. Pe mine mă apăsa ceva pe inimă, care nu-mi dădea liniște. Chem pe moș Dragu deoparte, pe Indrieș, pe Călniceanu, cel mai în vârstă dintre noi, și pe Petru, feciorul moșului.

- Înainte de a face acest pas, să ne gândim bine, încep eu, până nu va fi prea târziu. Dincolo, numai Dumnezeu știe ce ne așteaptă și dacă ne vom mai revedea vreodată casele și pe cei dragi. Fiecare își asumă riscurile singur. Eu am mai părăsit o dată țara, silit de evenimente, ca să-mi scap capul. Numai eu știu cât am îndurat. Pasul pe care îl fac azi mă îngrozește. Strein am fost patru ani și nicăieri nu am fost acceptat, fiind tratat ca un nepoftit, o jenă permanentă pentru cei pe care îi apropiam. Aveam o singură șansă de partea mea, cele 25 de primăveri care m-au ajutat să suport totul. Azi, șapte ani mai târziu, dacă aș mai putea alege între mormânt și înstreinare o cale intermediară, m-aș întoarce imediat de unde am venit. Din păcate, pentru mine nu mai există alegere. Încercați, fiecare, să vă faceți acest proces, să nu regretați odată, poate toată viața, acest pas. Adresându-mă apoi lui moș Dragu, în prezența feciorului, căruia îi rămânea

sarcina să-i crească pe cei doi copii ai fratelui, căzut pe frontul rus, în plus de cei doi ai lui. Cel mai mare, Gheorghe, abia împlinise 12 ani.

- Moșule, nu ești departe de 70 de ani...

- Sunt încă tânăr și, ca oricare dintre dvs., nu mi-e teamă de nimic, mă întrerupe el oarecum agitat, sau... nu mai aveți încredere în mine... și atunci e altceva... mă întorc de unde am venit...

- Am început-o greșit sau poate nu am fost înțeleș. Înstreinarea noastră s-ar putea să se prelungească mult, chiar foarte mult... Noi am fost vânduți sovieticilor și nu știu când se va îndura Dumnezeu de neamul acesta. Știi bine că anii omului sunt numărați. Așa a vrut Cel de Sus, de când e lumea, și noi nu putem schimba nimic. Gândește că sorocul te-ar putea ajunge departe de ai d-tale, fără ca să-i mai poți vedea, fără a-i avea aproape... Sunt doar presupuneri, de care însă va trebui să ținem seama, înainte de a lua o hotărâre atât de gravă!

Vorbind așa, priveam când pe bătrân, când pe fecior. Fața tatălui se colora de furie, a feciorului, cu trăsături grave, se întrista. Pentru el, drama era profundă. Nu accepta ușor să se despartă de tatăl, care, de 7 ani fugar, și-a lucrat pe furiș pământul, noaptea, să-și hrănească familia. Și-apoi, tatăl avea legenda lui, era un haiduc, care s-a opus, cu arma, nedreptăților. Casa lor a fost des călcată și de fiecare dată bătrânul haiduc scăpa cu viața. Dumnezeu îl proteja contra acelor ce-l prigoneau pe nedrept. Legenda lui lua formă în imaginația celor ce-l cunoșteau. Lupta pentru dreptate și nu-l vor prinde niciodată, spuneau ei.

- Camarazi! ia cuvântul moș Marina, cum îl numeau toți în familie – nume de femeie, pe care-l purta el cât a fost fugar și pentru copiii lui i-a rămas renume – nu vreau să fiu povară nimănui și de aceea cred că ar fi mai bine să ne despărțim acum... Petre, prinde caii la căruță, ne întoarcem acasă... Se scoală, se îndreaptă spre ușă... Dumnezeu să vă ajute...! Petru mă privește o ultimă dată și ochii i se umplu de lacrimi.

Au plecat amândoi, fără să se mai întoarcă. Momentul era apăsător. Bătrânul era furios că i-am ghicit slăbiciunea, dar nu voia să o arate. Nu te desprinzi de o viață așa ușor. Era furios, dar și ușurat. Rămânea cu ai lui. Rămânea haiducul Marina. Credea în steaua lui, care l-a ghidat atâtea ani. Petru, cu teama în suflet, era bucuros de întorsătură. Îl va ascunde el, îi va duce de mâncare. Vor trăi așa, încă ani de zile, după cum le-a îngăduit Dumnezeu până acum. Haiducul cu feciorul lui, perechea de eroi necunoscuți.

Afară, aud vocea lui Marina: Hai la drum, căluții tatii! Era ultimul glas ce se pierde pentru totdeauna.

Am aflat doi ani mai târziu: la numai 6 luni, feciorul a fost arestat să spună unde-i tatăl. A fost chinuit sălbatec. Bătrânul, pentru prima oară, cu durerea în suflet, s-a predat, să-și scape feciorul. L-au eliberat într-o stare atât de gravă, că, la numai câteva zile după ce s-a întors acasă, a închis ochii. L-au omorât tâlharii, să lovească pe tatăl. Pe aceste fiare roșii nimeni nu le poate înfrunta fără a nu fi strivit. Morala lor e forța brută. Pe ei nu-i mai sperie crimele fără de număr. Să ucizi feciorul, să lași patru copii fără sprijin, pentru plăcerea sadică de a lovi pe tatăl care a îndrăznit să le reziste, iată crime pe care nici umanitatea, nici Dumnezeu nu le va putea ierta.

Bătrânul n-a supraviețuit mult feciorului. A fost ucis și el, cu aceeași cruzime. Nici măcar nu i-au dat bătrânei soții trupul rece, să-l plângă până la mormânt. L-au dus, cu atâția alții, în gropi comune, de unde nimeni nu va putea vreodată să le mai dea de urmă. Au ucis trupul, dar sufletele lor, Marina, haiducul, și Petru, feciorul lui, vor rămâne de-a pururi în legendă, așa cum au trăit.

Neamul care a zămislit astfel de eroi nu va pieri niciodată!

Eram în Franța, după doi ani, când am aflat de la Călniceanu sfârșitul lor și am plâns ca un copil, așa cum plângi când ai pierdut un părinte și un frate. Memoria lor mă va însoți până la capătul zilelor. Pentru ei, pentru cei mulți ca ei, fără nume, jertfa lor va dăinui peste vremi.

CUPRINS

MÉMOIRES DE GUERRE	5
INTRODUCERE	7
PRIZONIERI ÎN LAGĂRUL DE CONCENTRARE BUCHENWALD- FICHTENHEIM. ATACUL AERIAN ANGLO-AMERICAN - 23 AUGUST 1944	9
PRINTRE DURERI ȘI SPERANȚE. PARAȘUTAREA	16
ÎNCEPE CALVARUL	36
RESTABILIREA CONTACTULUI CU ȚARA	66
ÎN	ACȚIUNE
.....	71
PETROȘNIȚA - SATUL COPILĂRIEI	82
ȚARA ABANDONATĂ RUȘILOR	127
CARANSEBEȘ	166
DIN NOU ACASĂ	170
ÎN LUMEA «LIBERĂ»	176
LICEUL «TRAIAN DODA»	205
VIAȚA LA ȚARĂ	212
MAI APROAPE DE ELEVII MEI	243
PE POTECI INTERZISE	252
TOTUL SE NĂRUIE	257
NEMANU - 9 iulie 1948	329
SINGUR (în celula 10)	433
DIN NOU PRIBEAG	540

Imprimat la
Tipografia Marineasa
Timișoara, str. Mureș nr.34
Tel. 056.183.257

545